METROPOLIS

SIVE

HISTORIA ECCLESIASTICA SAXONIAE,

ALBERTI CRANTZII,

VIRI DOCTISSIMI, SACRAE THEOlogiæ & Iuris Canonici Doctoris celeberrimi, ac Ecclesiæ Hamburgensis quondàm Decani.

Qua eleganter & luculenter describit, quomodò indè vsq; à CAROLO MAGNO *primùm religio Christiana in Saxoniam inuecta, & vsque ad hæc ferè tempora propagata est: & simul etiam aliarum nationum, Regum & Principum adiacentium, res gestas, copiosè recenset.*

Cum INDICE Rerum memorabilium copiosissimo.

COLONIÆ,

Apud Geruinum Calenium & hæredes Quentelios. M. D. LXXIIII.

Cum gratia & Priuilegio Cæsareo.

D. ALBERTI CRANTZII HAMBVRGENSIS VITA.

ATVS est Albertus Crantzius in ciuitate Hamburga, in familia honesta. Ac in prima ætate ad discendas literas adhibitus, omni doctrinarum genere ingenium suum excoluit. Cumq; eius ętas grauioribus studijs idonea esset, Ius ciuile ac pontificium addidicit. Posteà cùm esset ingenio bono, ac multarum artiũ capaci, animũ ad Theologiæ studiũ applicuit: ac in vtraque disciplina tantũ promouit, vt insignia cùm Iuris tum Theologiæ meruerit. Scripsit etiam versus, & in dicẽdi genere, vt tunc tẽpora ferebant, excelluisse eum, res ipsa ostendit. Antiquitatis eum fuisse studiosissimum, multæ & varię ab eo scriptę historiæ declarant, Saxonia, Vandalia, Dania, Suedia, Noruegia, & Metropolis. Nec in ocio vixit, sed ingenium suum & doctrinã pręcipuè ad vtilitatẽ ecclesiæ con-

tulit. Nam cùm virtute, doctrina, multarum artium ſcientia, & facundia, præter cæteros in collegio Hamburgēſi excelleret, præcipua eius in decanatu fuit authoritas: & lectoris Theologiæ officio functus, ſacras literas profeſſus eſt, & publicis concionibus populum docuit. Ac peruénit ad annum 1517. quo anno infata conceſsit, ac multa poſteris præclara monumenta Hiſtorica reliquit. Sepultus eſt in cœmeterio ſummi templi Hamburgen. vbi ſequens Epitaphium adhuc hodie viſitur.

EPITAPHIVM ALBERTI CRANTZ, INSCRIPTVM MONVMENTO, *in cœmeterio ſummi templi Hamburgi.*

Anno Domini M. D. XVII. in vigilia conceptionis Virginis matris glorioſæ, ſpectabilis ac egregius vir, dominus Albertus Crantz, ſacræ Theologię ac Decretorum eximius doctor, eccleſiæ Hamburgenſis canonicus, lector facundiſsimus, doctiſsimusq;, & olim decanus: morum ac virtutum ſpecimen & exemplar, patriæ decus, feliciter conceſsit in fata.
cuius anima cum beatis
molliter quieſcat.
Amen.

AVTHO.

AVTHORES, EX QVIBVS COLLEGIT METROPOLIM SVAM CRANTZIVS.

Biblia ſacra.
Acta Concilorum.
Ius ciuile & pontificium.
Diplomata Romanorum pontificum, imperatorum, & archiepiſcoporum Hamburgenſium.
Cornelius Tacitus.
D. Auguſtinus.
D. Hieronymus.
Damaſus Papa, qui ſcripſit vitas ante ſe pontificum Romanorum.
Continuator Euſebij.
Einhardus capellanus Caroli Magni, qui ſcripſit eius vitam, & bella Saxonum.

Annales eccleſiarũ quas deſcripſit.

1 Oſnaburgenſis.
2 Halberſtadenſis.
3 Mimigardeuordenſis, ſiue Monaſterienſis.
4 Verdenſis.
5 Hamburgenſis, ſiue Bremenſis.
6 Mindenſis.
7 Hildeſemenſis.
8 Paderburnenſis.
9 Aldenburgenſis, ſiue Lubicenſis.
10 Magdeburgenſis.
11 Mekelburgenſis, ſiue Suerinẽſis.
12 Raceburgenſis.

Bauo Corbeienſis abbas, de ſui temporis mirabilibus rebus.
Chronicon Hamburgenſis & Bremenſis eccleſiarum, ſcriptum tempore Henrici 4. ad Liemarum archiepiſcopum Hamburgẽſem, ante annos 400. Hic liber adhuc habetur Hamburgi,

ex quo doctor Albertus Crantzius multa ad verbum transcripsit, non solùm in Metropoli, sed etiam in alijs suis libris historicis.

Saxo Grammaticus, insignis Danorum Historicus.

Helmoldus seruus ecclesiæ in Butzovu, de conuersione Vuandalorum ad fidem Christi, tempore Friderici primi: & de harum regionum ad mare Balticum situ, & rebus gestis.

Continuator Helmoldi, episcopus Raceburgẽsis.

Petrus Damianus.

Albertus abbas Stadensis, qui ingressus est ordinẽ Minorum, tempore Friderici 2. & scripsit annales & historias harum regionum.

Alphonsus Eremita, confessor, vt vocant, sanctæ Brigittæ viduæ & vatis.

Theodoricus de Nyem, de pontificibus Romanis suæ ætatis.

F. Hermannus, ordinis Prædicatorum, qui collegit ex varijs opus Chronicon magnũ, à Christi natiuitate vsq; ad annum 1438.

Blondus.

Platina de vitis Pontificum Romanorum.

Nicolaus Cusanus Cardinalis.

Speculum Saxonum.

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM IN SEQVENTEM ALBERTI CRANTZII METROPOLIM.

ABbas Petri & Pauli Paderburnę, Priorē deſtituit. 762 b. reformationis impatiēs 763. a. prouocat ad ſedē Romanā 763 a. abit Romam 764 a.

abbatis Stadēſis labor pro reformando monaſterio ſuo 507 a b. ſed inanis 507 b. 510 a. 511 b.

abel Danus in Nordſtrand opprimitur. 535 b.

abelinus Ep. Aldēb. 222 b. 248 a. 279 b.

Acon obſidetur à Soldano Babylonis 470 b. liberatur obſidione 470 b.

Adalvuardus Ep. Verdenſis. 165 b.

adalgotus archiep. Magd. 348 b.

adalbero archiep. Brem. 376 a. venit Meldorpiū 376 b. captus Luneburgum abducitur 384 a. dimittitur. ibid.

adalvuardus mittitur in Suediam 272 a. nauigat in Norvuegiam. ibid.

adalgarius archiep. Hamb. 130 a b.

adalbertus Epiſc. Mindenſis 167 b. eius mors & Epitaphium 168 b.

adaldagus Hāburgenſis Archiepiſcopus 171 a. triū Ottonum Cancellarius 171 b. 204 a. Bremæ libertatē impetrat 171 b. 172 a metit, quod alij ſeminārāt 172 a. Ottoni charus 171 b. 172 a b. 204 a. cum Ottone 5. annis in Italia moratur 179 a. redit Hāburgum adducto ſecum Benedicto Pontifice 179 a b. diſtribuit parochijs reliquias 185 a. Monaſteriū exſtruit in Heslinge 185 a. quos Epiſcopos in Daniā ordinārit 204 b. ſtudiū eius præcipuū in quo 175 a. moritur 207 b

adalgarius ſocius Rēberti & ſucceſſor. 101 b.

adeodatus Rom. Pōt. 94 a.

adolphus Epiſco. Oſnab.

453 a. consolatur leprosum 454 a b. postulatur ad Ecclesiam Bremensem 467 b. confirmatur à Pōtifice 468 b. euocatur ad comitia Frācofordiana. ibid.

adolphus Holsatiæ comes fit Monachus Minorita 506 b. abit Romā 521 a. qualem impetrārit dispensationem 521 a b. ordinatur sacerdos 521 b.

adolphus de Marca Episcopus Monast. 654 a. trāsfertur ad Colonienſem Ecclesiam. ibid.

adolphus Slesvuici dux moritur sine prole masçula 805 b. quis fuerit illius hæres. ibid. Rex Daniæ numerata pecunia Holsatiam obtinet 805 b.

adolphus de Nassavu Imperator 563 b. opprimitur ab Alberto 567 b.

adolphus Comes Holsatia pellitur 380 b. 673 b. restituitur 381 b. 674 a. Vuagriam Holsatiæ adiūgit 382 a. munit Segebergh arcem 382 b. perficit nouā Lubecā. ibid.

adolphus de Schovuēborg comitatū Holsatiæ consequitur 366 b.

adolphus Nassouius cum Dietherо ab Isenberg de Mogūtina sede dimicat 807 b. occupat Moguntiam. ibid.

adologus Ep. Hildes. 430 a.

adrianus 1. Rom. Pont. 98 a. euocat Carolum Magnū contra Longobardos. ibid.

adrianus 2. Rom. Pont. 289 b. sub hoc Photinus hæreticus damnatur. ibid.

adrianus 3. Pont. Roman. 290 b.

adrianus 4. Roman. Pont. 587 b.

adrianus 5. Roman. Pont. 592 b.

Agapetus Roman. Pontif. 89 b.

agapetus 2. Pont. Rom. 295 a. Hamburgensis Ecclesiæ priuilegia confirmat 173 b. 174 a. Adaldago ius Episcopos ordinandi concedit 174 a.

agatho Rom. Pont. 94 a b. leprosum sanat oſculo 94 b. celebrat Conciliū. ibid.

agnes Imperatrix concedit in Italiam 276 b.

Alanus magni acuminis vir 575.b
albis fluuius vado transiri potest 9 a. infidus nauigantibus 359 a. congelatus 472 a.
albis inundatione multa hominum millia pereunt 416 b.
alcuinus primarius in aula Caroli Magni 12 a.
aldenborg ciuitas vbi sita 111 b. occupatur ab Hérico Godscalci filio 352 a.
aldenburgenses intestinis dissensionibus laborant 423 a. veniũt in potestatem Hérici Leõis 423 b.
aldenburgẽsis ecclesia Lubecam translata 191 b. 419 b. 411. a in tres Episcopatus diuisa 280 b. 281 a. 393 b.
alexãder Rom. Pont. 77 b. Clerũ seculari iudicio exemit. ib. Martyr 77 b.
alexander 2. Rom. Pontif. 302, a
alexander 3. Pontif. Rom. 587 b. fugit Venetias 588 a. ibiq; habet Concilium, ibid. conqueritur de Henrico Imperatore 320 a. alium creat Imperatorem 322 a b.
alexander 4. Rom. Pontif. 591 a. Manfredum excõmunicat. ibid.
alexander 5. Minorita Rõ. Pont. 598 a. in Cõcilio Pisano eligitur 760 a. 762 a.
alexander 6. Rom. Pontif. 814 a, potentes in Vrbe familias delet. ibid. euertit principatus Italiæ 814 b.
alexander de Ales 547 b. quomodò factus Minorita 547 b. 548 a.
alfridus episcopus Hildesemensis 120 a. exornat Ecclesiam suam. ibid,
alfridus episcopus Monasterienſis 45 a.
alfonsus Brigittæ confessor 658 a. Eremita. ibid,
albertus, siue Adalbertus, Archiepisc. Hamburgensis 265 a. commendatur 265 a b. erga quos fuerit humilis 265 b. multa diruit 265 b. 266 a, Imperatorem Bremam vocat 268 a. pacem facit cum Bernardo Saxoniæ duce 268 b. 269 a, legatos mittit in Suediã 271 b. Zuenoni reconciliatur 274 a. Patriarcha-

tum in eccleſia Hamburgenſi meditatur 281 a. 305 b. cum Henrico 4. in Vngariã mouet 282 a. quid fecerit pro Eccleſia amplificãda 283 a b. vendit ornamenta Eccleſiæ 284 a. habetur cum ſuis hæreticus 284 b. primus in Imperio. ibid. quarè ab adminiſtratione Imperij remotus 285 a. obſidetur 286 a. elapſus fugit Goslariã. ibid. omnia dat alijs 286 b. Eleemoſynis Bremæ viuit 304 b. reſtituitur priſtinæ dignitati 305 a. 308 b. Hamburgũ amat 307 b. 318 b. quibus rebus delectatus 307 b. multa facit reprehendenda 309 b. ſuſpectus de Magia 310 a. 314 a. comitatur Imperatorẽ 312 b. deſipienti ſimilis 313 a b. eloquens 313. b adulatoribus deditus 314 a. poſt expulſionem quomodò ſe geſſerit 314 b. 315 a. per legatos docet in Aquilonaribus regionibus 329 a. martyrij cupidus 315. b negocijs publicis vſque ad extremum intent 316 b. magnanimus 316 a. qualem theſaurum reliquerit 317 b. octo collegia exſtruxit 269 a b.

alberti virtutes 265 a b. ſtudium in reſtituenda Eccleſiæ libertate 266 b. 267 a. expeditiones cum Imperatore 267 a. diligentia in Eccleſiæ poſſeſſionibus amplificandis 275 a b. 283 a b. ſuperba vox 314 a. viſio 314 a b. mors à muliere prædicta 316 a.

albertus Vrſus Brandeburgenſis, Luneburgenſem arcem & Bardovuicum occupat 380 b.

albertus Bremenſis Scholaſticus fit Lubecẽſis epiſcopus 491 b. pòſt Rigenſis 491. a b. mittitur in Pruſsiam & Liuoniam 491 b.

albertus dux Brunſuicenſis epiſcopus Halberſtadenſis 616 a. moritur 617. b

albertus epiſcopus Suerin. 657 b. transfertur aliò 657 b.

albertus Saxoniæ dux, ex Bremenſi ditione prædas agit 714 a. domum Brunſ-

Brunſuicenſem cum Saxonica recõciliat 716 a b. ducatui Luneburgẽſi defendendo vitam impendit 716 b. 719 b.
albertus Auſtriæ dux mortem fratris conatur vindicare 698 a.
albertus Magnus 546 b. Epiſcopus Ratisbonenſ. ib. docet Coloniæ 547 a. eius ſcripta. ibid. per reuelationem Thomæ mortem nouit 571 a. moritur. ibid.
albertus occupat Imperiũ 567 b.
albertus de Rickmerſtorpe epiſcop. Halberſt. 663 b.
albertus epiſcopus Lubecenſis 519 b. auget Eccleſiæ prouentus 520 a. eligitur Archiepiſcopus Rigenſis 520 b
albertus de Hoia Epiſcop. Mindenſis 810 a. homo impius & vẽtri deditus 810 a b. Comitibus de Schovuenborg bellũ facit 810 b.
albertus primus epiſcopus Magdeburgenſis 190 a.
albertus de Anholt Epiſcopus Halberſtad. 558 b.
albertus dux Brunſuicenſis archiepiſc. Brem. 667 a. quomodò ad ſedẽ eam puenerit 667 a b. 668 a. ingreditur Bremã 668 b. Hermaphrodita creditur eſſe 711 a. præbet ſe videndũ in balneis 711 b. 712 a. quale conuiuium Hãburgi parauerit 711 b. 712 a. moritur 728 b. in egeſtatem ditionem perduxit 729 a.
albertus Krumdick epiſcopus Lubecenſis 816 b. ſumptuoſus. ibid. multum conflat æris alieni 817 a.
albertus de Quarforde Archiepiſc. Magd. 718 a. ciuibus addictus 718 b. ſuperatur prælio. ibid. 719 a
albertus de Sternberg Bohemus Archiepiſ. Magd. 665 b. permutatione facta, in Bohemiam redit 666 a. 676 a. decem Comitatus à ditione Magdeburgenſi alienauit 676 b.
albertus de Kirberge archiepiſc. Magd. 472 b.
albertus Leodienſis epiſcopus interficitur 449 a.
albertus comes Bambergenſis Conradum Francum

cum in prælio occidit 139 a. 143 a. capite mulctatur 139 b. 262 b.
albertus Marchio Brãdeb. Noribergenſib. bellum facit 804 a. prælio ſuperatur 804 b. collectis viribus hoſtes terret. ibid.
albertus 3. in Liuonia Epiſcopus 446. b magno labore religionis negocium promouet 447. a
albertus Bernardo ſuccedit in ducatu Saxõiæ 469 b.
alphonſus Caſtellæ Rex, Imperator eligitur 542 b cedit ſpõtè Imperio, ib.
alſatiæ duces Imperatori rebellant 371 b.
aluericus Oſnaburgẽ. epiſcopus 249 a.
Ambitio irrepit in Eccleſiam 340 b.
ambroſij dictum de ſuo ſucceſſore 562 b.
amelingus epiſcopus Verdenſis 176 b
Anaſtaſius Rom. Põt. 293. a
anaſtaſius 2. Rom. Pont. 88 a. in quo reprehendendus. ibid.
anaſtaſius Rom. Pont. 86 a.
anaſtaſius 4. Rom. Pontif. 587 a.
anacletus Rom. Pont. 77 a. Martyr. ibid.
andreas Ioãnæ maritus, ſororem eius amat 691 b. & ex ea ſuſcipit Caroli poſteà Regem 692 a.
andreas epiſcopus Suerin. 651 b.
anglia in Danorũ poteſtate 203 a. 120 b.
anglorum primores quare loquãtur Gallicè 203 a.
anicetus Rom. Pont. 78 b. quid conſtituerit 79 a. prim' fine ſanguine moritur 79 b.
annalium in rebus epiſcoporum deſcribendis negligentia 40 b. 41 a b. 43 a. 46 b. 47 b. 51 b. 103 b.
anno Epiſcopus Mindenſis 442 b.
anno Colonienſis Archiepiſcopus adminiſtrat Imperium 302 b. 303 a.
anſgarius Hamburgenſis Archiepiſcopus 3 a. 38 b. migrat Corbeiam 36 a. Septentrionalibus ditionibus præficitur 38 b. 39 a. 66 a. propagat Religionem Chriſtianã in Dania & Svuedia 3 a. 37 b. 38 a. redit cum ſocijs

cijs Corbeiam 38 b. legationē ſolus obit 48 a. Rembertum in filiū adoptat 55 a. Prophetię donum habuit. ibid. 101 a. In Daniam reuertitur 55 b. 56 a. 59 b. 62 b. 63 a. è manibus Danorū euadit 57 a. 60 b. 61 a. Monaſteriū exſtruit in Ramſola 58 b. mittit prædicatores in Daniā. ibid. Brema à Leuderico pellitur 58 a. nauigat in Sueoniam ibiq; docet 64 a. Ericum Daniæ regē conuertit 63 a. 72 b. fit epiſcopus Bremenſis 62 a b. extruit Eccleſiā in Sleſvuigk 63 a. punit Friſios, q̄ die Dominico laborâſſent 73 a. hoſpitalia pro pauperibus inſtituit 73 b. cur Vuandaliā non attigerit 74 b. quo tempore vixerit 110 a. intimus Regis conſiliarius 63 a. Martyrij cupidus 59 b. nunquàm ociosus 73 b. q̄t annis p̄fuerit 74 b. 75 b. moritur 75 a. Bremenſi eccleſiæ præficitur 61 b. 62 a.

anſgarij epiſtola 74 a. libellus 75 a. in obeunda legatione feruor 55 a. in officio diligentia 74 a. cura pro Collegijs 73. a

anſuerus cum fratribus in Raceburg lapidatur 152 a. 287 a.

anterus Roma. Pontif. 81. a. Martyrum hiſtorias iuſſit cōſcribi. ibid. martyr 81 a.

Aquila Imperialis quandò plumis ſpoliata 715 b.

Archiepiſcopus Hydruntinus trucidatur 838 a.

arnulphus Imperator cum barbaris feliciter confligit 129 b. primus Francofordiæ eligitur. ibid. domat rebelles 130 a. moriturphthiriaſi 134 b. 135 a. 161 a. quarè tā miſerè periêrit 135 a. Dionyſij reliquias quomodò in Germaniam tranſtulerit 160 b.

arnoldus Vueſtphale Epiſcopus Lubecēſis 801 b. confirmatur & cōſecratur 802 a: Iudex in cauſis Luneburgenſium 802 a. Ordinem Teuthonicū cum ciuitatibus Pruſsię conciliat 802 b.

arnoldus Oſnaburg. epiſc. 417 a.

arnul.

arnoldus Halberſt. epiſcopus 220 b.
arnsberg capitur & euertitur 420 a. reſtituitur Hẽrico Comiti. ibid. poſtq; eius mortem ad Eccleſiã Colonienſem deuenit 420 b.
Aſelmus Epiſcopus Hildeſemenſis 258 a.
aſcomanni piratæ cæduntur 257 b.
S. Auctor Brunſuici videtur in muro 465 a.
auſtria ſæpè mutat Principes 524 b. tãdem ad Rodulphum Imperatorẽ deuoluitur 524 b.
auſtriæ dux ab Vngaris occiditur 524 a.
aulica locus quis, & vndè ità appellatus 21 b.
aulicenſis Eccleſiæ Hildeſhemum translatæ hiſtoria 22 a b.
auerrois commẽtator Ariſtotelis 402. vir ſummi ingenij 403 a.
auicenna Meditus inſignis 402 b. dominus Cordubæ 402 b.
auicennæ in Medicina praxis 403 a.

BAculus S. Petri cum aliis Sanctorum reliquijs Coloniam trãſlatus 189 a.
baduradus Paderburnẽſis Epiſcopus 31 a. 49 a.
balduinus Flãdriæ comes Rex Conſtantinopolis 457 a. occubuit in p̃lio. ibid. quidam mentitur ſe Balduinum, ſed conuictus falſi ſuſpenditur 457 b. 483 a b. 484 a b. 485 a.
balduinus quomodò Flãdriæ comes factus 123 b.
balduinus comes de Stenford epiſc. Padeb. 629 a.
balthaſar dux Magnopolenſ. Epiſcopus Suerin. 823 a. ducit vxorẽ 823 b.
balduinus archiepiſcopus Bremenſ. 423 b. ab Henrico Leone conſtitutus 424 a. moritur 431 b.
bartoldus electus in archiepiſ. Brem. 431 b. intereſt Concilio Lateranẽſi. ibid. quid in Concilio poſtulârit 431 b. 421 a. quarè reiectus 432 b.
bartholdus de Landesberg Epiſco. Verdenſ. 820. b. Epiſcopo Hildeſemenſi opem fert 821 a. munit arcem Rodẽborg 821 b.
bartoldus epiſcopus Halber-

berſtadenſis 460 b.
bartoldus epiſco. Hildeſemenſis 833 b. 834 a. bellũ facit Hildeſemẽſibus 833 b. 834 a. moritur. ib. Epitaphiũ à Crãtzio illi factũ 834 b. 835 a.
balduinus Archiepiſc. Bremenſis 787 b. iudex in cauſa Roſtochiẽſiũ exulũ 788 b. moritur 789 a.
bartolus Iureconſultus inſignis 655 b. eius ſcripta. ibid.
bartoldus epiſcopus cæditur ab infidelib. 446 b.
balduinus de Rusle epiſc. Oſnaburg. 532 a. auget cultũ Religionis 532 b.
baduradi ad Aldricum legatio 49 b.
bartholomæus Barẽſis archiepiſcop. quomodò factus Pontifex 681 b. 682 a b. 683 a. verba eius ad Cardinales 683 b. Vrban⁹ 6. dicitur 684 b
barones de Holte turbant pacem 405 a. redigũtur in ordinem. ibid.
barbaræ gentes legibus adſtrictæ mãſueſcũt 262 b.
bartoldus epiſcopus Mimygardeuordẽſis 128 b.
bardevuicũ ab Hẽrico Leone ſolo ęquatur 442 a.
bardevuici Neronis tempore Chriſtus docetur 4 a. D. Petri diſcipulus moratur & docet 4 b. moritur. ibid.
bauo Abbas Corbeienſis 116 b.
Benedictus 1. Rom. Pont. 90 b.
bñdictus 2. Rõ. Põt. 94 b.
benedictus 3. Rom. Pontif. 100 b. exemplar pietatis. ibid. inuitus ad Pontificatũ prouectus 182 a.
benedictus 4. Rom. Pont. 292 a. melior ſuperioribus aliquot. ibid. quãdò vixerit 112 b.
benedictus 5. Rom. Pont. 295 b. moritur Hãburgi in exilio 296 a. 179 b. 180 a.
benedictus 6. Rom. Pont. 296 b. ſtrãgulatur 296 b
benedictus 7. Rom. Pont. 297 a.
benedictus 8. Pontifex venit Hamburgum 105 b. 107 b. ibiq; obijt 105 b. 107 b. 115 b. 106 b. 107 b.
benedictus 9. Rom. Pont. 299 b. Gregoriũ 6. fibi ſubſtituit 299 b.
bñdictus 10. Ro. Põ. 301 b 2.

bene-

benedictus 11. Romanus Pontifex 594 b. humili loco natus 564 b. accersit ad se matrē 565 a. quomodò eam exceperit. ibid.
benedictus 12. Rom. Pont. 595 a. Monachus. ibid.
benedictus 13. Auinione in Schismate creatur 597 a. deponitur 780 a.
benno 2. episcopus Osnab. 341 a. monasterium D. Benedicti exstruxit 341 b item Iborg arcem. ibid. glires prouincia exturbauit 342 a.
benno episcopus Aldēburgen. 221 b. Hildesemij à populo pressus moritur 222 a.
bernarius episc. Verdensis. 145 b.
berengarij ab Imperio deficiunt 135 b.
benno episcopus Meckelnburgensis 411 b. multa pfert à Vuādalis 412 a b.
berno episc. Hildes. 450 a.
bernardus de Vuelpa Archiepisco. Magd. 557 a. impugnatur ab Erico Brādeburgensi 557 a.
bernhardus episcopus Mindensis 175 a. eius mors & Encominm 176 a b.
bernardus Dux Saxoniæ 219 a. dicitur Vuandalis occasionē dedisse rebellandi 221 a b. Imperatori rebellis 224 b. Saxoniā rebellare facit. ibid. Ecclesias oppugnat 224 b. fit supplex Imperatori 225 a.
bernhardus episc. Hildesemensis 386 b. addit ditioni dominatū de Vuintzenborg 387 a. factus cæcus Episcopatu cedit 414 a.
bernardus Clareuallensis quarè crucem, publicārit 401 a. sanat claudum 401 a. Cistertiensem ordinem ingreditur 403 b.
bernardus Dux Brunsuicēsis episcopus Hildes. 886 b. contrahit matrimonium 801 a.
bernardus dns de Lippia fit Monachus 481 b. creatur episcopus Lealhensis. ibid. consecratur ab Ottone filio 481 b.
bernardus de Anholt Saxoniæ titulum cōsequitur 438 a. 456 b. defendit Vuardemarum 469 b. moritur. ibid.

bernardus Burggrauius Magdeburg. episcopus Halberst 163 a.
bernardi Ducis visio de filijs 285 b.
bernhardi Comitis Lippiensis cõmendatio 803 a.
bernardus 4. epis. Paderb. 497 b
bernardus 3. episc. Paderb. 480 a.
bernardus Pipini filius capite plectitur 48 a.
bernardus 1. episc. Paderburnen. 371 a. impetrat priuilegia à Põtifice 371
bernardus 2. episcopus Paderb. 463 b. vicinis gratus. ibid. Iberg mõtem munire cœpit 464 a.
bernardus de Lippia episc. Paderb. 604 b. obsidet Paderburnam 605 a. nobiles de Halinge domat 605 b. exstruit arcem Dringenbergh 605 b. rusticis quid quarè cõcesserit 629 b.
bellum inter Bremensem Episcopum & Duces Brunsuicẽses 768 a. vndè ortum. ibid. componitur 769 a. recrudescit 774 b. 775 a. ciuitatibus maritimis molestum 783 a. componitur 775 b. 783 b.
bellum inter Angliæ Galliæq; Reges 636 a.
bellum inter episcopum Magdeburgẽsem & Comitem de Anhalt 750 b. quomodò gestũ 750 b. 751 a.
bellum inter Magnum Luneburgensem & episcopum Hildesemensem 663 b. 664 a.
bellum inter Daniæ regem & Ducẽ Slesuici 783 a.
bellum inter filios Ludouici 56 b. pugna 57 b. in qua Carolus superior 56 b. ab Oratoribus Põtificis dirimitur 56 b. 57 b.
bellum inter vrbes Saxoniæ & Vuilhelmum ducem vndè ortum 815 b. componitur 816 a.
bellum inter Henricum & Saxones 367 a.
bertrandus de Aruasanis Lombardus episcopus Paderburnensis 738 b. apud Volmarum de Brenken moratur 752 b. inuisus nobilitati. ibid. Iuramentum à ciuibus frustra postulat 752 b.

753 a. à quibuſdam in arcem Dringenberg deducitur 753 a. varia tentat cõtra Vuilhelmum 753 b. captus ad Vuilhelmum ducitur 754 a. ſcribit Põtifici ꝓ Vuilhelmo 754 a. redit in Italiam 754 b.
bertramus Cremon 641 b. infulã magni precij dat Eccleſiæ 642 a. multa emit prædia 642 b.
bertoldus epiſc. Lubecen 469 a. molendinum in Vthin ædificat. ibid.
bertholdus epiſcopus Hildeſemenſis. 368 a.
bervuardus comes de Sõmerſcheborg epiſc. Hildeſemen. 219 b. clarus miraculis. ibi. eius laus 220 a. numero Sanctorum aſſcriptus 232 a.
bezelinus archiepiſc. Hãburg. 253 a. Clerũ amat 253 b. 256 a. 257 a. munit Hamburgum 253 b. 254 a. 257 a. Eccleſiam D. Bremæ exuſtam reſtaurat 260 b. Magnum Daniæ regem ad colloquiũ euocat 258 a. moritur 260 b. ſumma eius commendatio 256 b.
Biorn Rex Sueoniæ 56 a.
birca caput regni Suedici 157 a.
biſo epiſco. Paderb. 134 a.
biſchoprodę cœnobiũ fundatum 485 b. translatũ in Rintelen. ibid.
Blondus 44 a.
Bodeken monaſteriũ virginum à Meinulfo exſtructum 31 b. 49 b. Reformatum mutato ſexu 31 b.
Bohemi S. Viti reliquias Pragæ aſſeruant 745 b. ſæuiunt in Catholicos 758 a. Germanos vexãt nouis conſtitutionibus 751 b. Vuicleffi hæreſin amplectuntur 751 b. virus ſuũ ſpargũt 752 a. vbiq victores 777 a. vicinos crudeliter incurſant 777 b. 786 b.
bohemiæ Rex cur ad Imperatoris electionẽ non vocetur 513 a.
boleslaus Poloniæ Princeps fit Chriſtianus 213 b. Vuandaliam ſibi ſubijcit. ibid.
bonauẽtura Minorita 547 a
bonifacius martyr 41 b. 14 b.
bonifacius 1. Rom. Pont. 86 b.

86 b.
bonifacius 2. Rom. Pont. 89 a.
bonifacius 3. Rom. Pontif. 91 b.
bonifacius 4. Rom. Pont. 91 b.
bonifacius 5. Rom. Pont. 92 a.
bonifacius 6. Rom. Pont. 291 a.
bonifacius 7. Rom. Pont. 296 b. deturbatur Pontificatu. ibid.
bonifacius 8. Roman. Pōt. 594. quomodò ad Pōtificatum venerit 567 b. Regem Franciæ excommunicatū deponit 568 a Iubileum primus promulgat 568 a. 569 b. duos ſe gladios habere iactat 594 b. captus Romam ducitur 594 b.
bonifacius Archiepiſcop. Moguntin. Martyr 6 a.
Brandago Halberſt. epiſcopus 237 a.
Brema & Stadium capiuntur 465 b.
bremenſis epiſcopatus in tres partes diuiſus 286 b
bremenſis epiſcopi miniſtri inſidiantur arci Rodenborgh 569 b. deprehenſi cæduntur 570 a.
bremēſis Eccleſia cū Hamburgēſi coniūgitur 62 a. 64 b. 68. a
bremenſis cereuiſia preciosa 552 b. 602 b.
brema cum domo S. Petri conflagrat 259 b. 260 a.
bremæ 16. Conſulares in carcerem conijciuntur 784 b. ij quomodò euaſerint 784 b. 785 a.
bremēſis Epiſcopatūs termini à Carolo Mag. cōſtituti 19 b. 18 a. 358. b
bremenſes tumultuantur 552 a. Archiepiſcopi domum exurunt 552 a. vexantur 552 b. redeūt cū epiſcopo in gratiā. ibid. à Friſonibus dāna patiūtur 552 b. Mauritio bellum denūciāt 646 a. vaſtant diœceſin 646 a b. qbus cōditionibus cum Mauritio pacē fecerint 648 a. Gerhardo Hoiēſi bellum indicūt 648 a b. p̄lio vincuntur 648 b. 649 a, eijciuntur è communione Anzæ Teuthonicæ 649 a, quibus conditionibus recepti

sint 649 b. bellum redintegrant. ibidem. vastant Comitatum Hoensem 650 a. oppugnat Hoiam 650 a. occcupat Tedinghusen 650 b. pacem cum Gerhardo faciunt. ibid. occupant oppidū Vualsrade 714 a item arcē Drakenborg. ibid. bello vexantur à Frisijs 714 b. agunt cum episcopo de præfectura quadam 742 a. 746 b. 747 a. mouēt in Buttiadas 740 b. prædam ex eorum ditione abigunt 741 a. conqueruntur de vectigalibus in Todesslo 741 b. deliberant de munitione erigenda 747 b. Episcopum suū qua de re suspectum habeant 747 b. conqueruntur de iniuria sibi illata 748 a. bellum Oldenborgēsibus Comitibus faciunt 748 b. prædas agunt ex illorum ditione 749 a. Christianū Comitem captum Bremam ducunt. ibid. ad quid incitārint rusticos 749 b. Didio Frisię Capitaneo bellū dicūt 755 b. Frisios impata facere cogunt 756 a. Capitaneos q̄sdam ad pacis cōditiones adigunt 757 a. Episcopo & Clero litē mouent 841 b. tumultuantur 783 b. Senatores aliquot vrbe eijciūt 783 b. nouum creāt Magistratum 784 a. Proconsulē capite mulctāt 784 a. à Frisijs fœdè cæduntur 826 b. 827 a.

bremenses exules ad Comitem Oldēburgensem cōfugiunt 670 b. vrbē denuò occupant 670 b.

bremensium cum episcopo suo contentio 496 b. 497 a. componitur. ib.

Brigitta ex Suedia oriunda 657 b. habet visionem. ibi. monet Pontificē vt Romam redeat 661 b. 662 a. Hierosolymam proficiscitur 663 a. moritur. ibid.

Bruno de Isenborgh Epis. Osnab. 486 b. cur excōmunicatus 487 a b.

bruno Colonienſis primus Carthusianus 331 b.

bruno episcopus Coloniensis 187 b.

bruno episcopus in Prussia

ſia martyr 226 b. 227 a.
bruno epiſcopus Mindēſis 252 a. monaſteriū Mauritij exſtruit. ibid. moritur 252 b.
bruno 2. Epiſcopus Verdēſis 262 b.
bruno Tullenſis epiſcopus Pontifex Leo ix. 251 b. 252 a. 300 b.
bruno Dux Saxoniæ 102 b. vndè ortus 102 b. 103 a. expeditionem inſtituit contra Barbaros 103 b. confligit cum hoſtibus in Ebbeckſtorp 103 b. cum 12. Comitibus & multis epiſcopis, p Chriſto trucidatur 103 b. 114 b. 115 a. 126 a b. 53 b. 54 a. 72 a. 128 a.
bruno Bambergenſem comitatum vult reſtitui 237 b. viſione territus deſiſtit 237 b. 239 a.
brunſuicum vndè habeat nomen 103 a. 126 a.
brunſuici palatium Ducis conflagrat 536 a.
brunſuici vrbis pars paret Epiſcopo Halberſtadēſi 616 b.
brunſuici & Magdeburgi turbulentus Reip. ſtatus 562 b. 563 a.
brunſuicēſis ducatūs diuiſio 550 a.
brunſuicenſes capiūt Goſlariam 465 b.
brunſuicenſes duces hoſtiliter inuadunt comitatum Hoienſem 768 b. arma & equos amittūt 768 b. oppugnant Comitem Spegelbergēſem 786 b.
brunvuardus epiſcopus Suerinenſis 454 b.
Bucken cœnobiū à Remberto exſtructum 119 a.
bulovu celebris familia 636 b.
bulla de reformatione cleri ſecularis 672 b.
bulla aurea, ſiue Carolina conſtitutio 672 a.
burchardus epiſcop. Monaſterienſis 385 b. 386 a.
burchardus archiep. Magdeburg. 488 a.
burchardus Oldenborgēſis comes à Stedingis interficitur 492 a.
burchardus de Sarken epiſco. Lubicenſi 555 a. vixit 120 annis. ibid. Romam abit 555 b.
burchardus de Blanckenborg Archiep. Magdeb. 567 a. nobilitati nō ad-

modùm gratus. ibidē. euadit paratas insidias 567 a.
burchardus de Vuarberg episco. Halberst. 786. b
burchardus comes Bauariæ episc. Halberst. 251 a.
burchardus Monast. episc. 350 a. eiectus ab Hērico 5. reducitur 350 a b. 370 a. denuò ejcitur 370 a. restituitur. ibid. moritur 370 b.
burchardus Grelle archiepisco. Brem. 617 b. quō ad episcopatum euectus 617 b. 618 a. confirmatur à Pontifice 618 b. rebelles in ordinem redigit 618 a. Frisios domat 619 a. cū Verdeñ transigit 619 b. Cosmi & Damiani reliquias quib. ceremonijs leuârit 619 a. 620 a b. Rustringos ad pacem cogit 621 a. moritur 621 b.
burchardus de Schrapelovu Archiepis. Magd. 603 a. obsidet Magdeburgum. ibid. capitur 603 b. dimissus ciues insectatur. ibid. cōijcitur à ciuib. in carcerē 604 a. ibiq; clauîs cōfigitur. ib.
burggrauiorū familia vndè orta 163 a.
buxtehudēses quarè incēderint mōasteria 845 b.

CAlixtus Rom. Pont. 80 a. instituit ieiunia quatuor tēporum. ibid. martyr 81 a.
calixtus 2. Rō. Pōt. 585 b. transegit cū Henrico 5. ib. Concilium celebrauit 585 b.
calixtus 3. Rom Pōt. 812 b. bellū Turcis indixit 813
canut⁹ Daniæ rex & Vualdemarus Hāburgo insidiantur 462 b. repellūtur 462 b. occupāt Hāburgū 460 b. & Lubecā 463 a. Adolphū Holsatię comitē capiūt 463 a.
canutus Daniæ Rex subdit se Imperio 372 b. obtrūcatur à Zuenone. ibid.
canutus Magnus Zuenoni succedit in Dania 227 a. Angliam occupat. ibid. ex eaq; multos in Daniā episcopos adducit 227.
canuti Magni potentia 239 b. 240 a.
canutus Vuandalorū princeps trucidatur 377 a. 378 b. Vuandaliæ principatū occupat 378 a b.

rex

rex Obotritorum à Lothario creatur 378 b.
canonicus ſecularis quid 497 b. 498 á. 223 a.
canonici olim fratres 170 b
cancellarij appellatio vnde 171 a.
capuanus prmceps captus ad Carolum pertrahitur 605 b.
cappẽberge monaſterium fundatum 417 b.
cardinales aliq̃t in Vrbanũ 6 conſpirant 694 b. capiuntur. ibid. ſtrangulati defodiuntur 699 b.
cardinalis Pileus ſuſpectus Carolo regi 695 b. Trãſit ad Antipapã 699 a. ſcribit ad Germanię principes. ib. exurit capellũ ab Vrbano datum 699 a.
carolus Magnus, q̃re nõ antè potuerit vincere Saxones 2 a b. cur ius gladij Epiſcopis in Saxonia conceſſerit 2 b. qua conditione Saxonibus pacẽ dederit 2 b. 5 a. 6 a. Germanus 148 a. q̃re & qua occaſione Græcos ꝓfeſſores Oſnaburgæ inſtituerit 7 a. 8 a. trãſito Albi domat oriẽtales Saxones 9 a. exſtruit Eccleſiã in Salingſtede. ib. Subuertit Idola 9 b. Magdeburgi ſimulacrum deijcit 10 a. ædificat tẽplum Paderbornæ 10 b. erigit Eccleſiam in Miningrode 11 b. eiq̃ ꝓficit Ludgerum 12 b. Epiſcopatũ inſtituit in Konende, q̃ poſteà Verdã trãslatus eſt 14 b. huic præficit Svuibertum Anglum 14 a. Eccleſiã Bremenſem exſtruit 14 b. eiq̃ primum Epiſcopũ conſtituit Vuillehadũ Anglum 15 b. Vuedekindo myſteria venerabilis Sacramenti explicat 20 b. Mindeñ eccleſiæ ꝓficit Heribertũ 21 a. in loco Aulica Eccleſiã ædificat 22 a. eiq̃ Epiſcopũ dat Guntherum. ibid. Hadelerios rebellãtes domat 24 a. venit Häburgũ 24 b. ibiq̃ Idola demolitur 25 a. relinq̃t ꝓfidium 25 b. ſacerdotẽ conſtituit. ibid. repellit ꝓduelles 26 a. reſtituit Leonem tertiũ 28 a. 98 a. Impator inuitus ſalutatur 28 b. Imperiũ in occidẽte reſtituit. ib. pacem cum Irene facit 30 a. ad Salam fluuium excipit legatos Nicephori 30 b. Hamburgi Eccleſiam exſtruit 32 b. eique Herida-

gum præficit. ibid. Hãburgum reſtaurat 33 b. filium Ludouicum ſucceſſorem cõſtituit 34 b. venatum proficiſcitur 35 a. febri corripitur 35 a. moritur 35 a b. vincit Longobardos 98 a. Rauennatem Exarchatũ dat Eccleſiæ 98 a. Sãctorum numero aſſcribitur 420 b. Vuedekindũ prælio ſuperat 6 a. Eccleſiam Oſnaburgę exſtruit 6 a.

caroli Magni litteræ 7 b. Priuilegiũ Eccleſiæ Bremenſi datum 15 b. oſſa eleuantur 420 b. ſtudiũ in propaganda versùs Aquilonem fide Chriſtiana 32 b. 33 b. 34 a. munificẽtia & pietas 34 a b. ſepultura 35 b. Epitaphium. ibid. Teſtamentum & theſaurus 35 b. Palatium ſit ſtabulum equorũ 116 b. pater Pipinus Rex à Põtifice creatur 97 a.

carolus groſſus Imperator 125 a. concedit Normannis partẽ Galliæ. ib. cedit Imperio. ibid.

carolus Caluus Normãnis agros concedit 72 b.

carolus iiij. Imperator author bullæ aureæ 672 a. occupat Marchiã Brandeburgenſem 675 a b. emit Imperiũ filio 716 b crebrò moratur Tãgermundæ 675 b. Albim ex Bohemia nauigabilẽ efficere conatur. ibid. Lubecam viſit 678 a. Erphordiam oppugnat 679 a, ſed fruſtra. ibid. Romanorũ rex coronatur 638 a. abit in Italiã cum exercitu 638 b. Statuta pro Eccleſiaſticis edit 638 b. 639 a.

carolus Duratius naſcitur 692 a. Sicilię coronã accipit 690 a. Neapolim occupat 690 b. arcẽ oppugnat 690 b. 691 a. ſpargit pecunias 692 a. inſidias Vrbano vj. ſtruit 693 a. vocat eum ad ſe 693 b. recuſantem venire, iubet adduci 693 b. ducit in Ludouicũ 693 b conſcius cõiurationis in Vrbanũ 695 a, excõmunicatur. ibid. in Vngariã cõtendit 697 b. Vngariæ partem occupat 698 a. occiditur. ibid.

Cere-

Cereuiſia Hãburgenſis magni fit 709 a.
ceuilo ſolo nomine Epiſcopus Verdenſis 50 a.
Chriſtiani inducias faciũt cum Saracenis 448 a.
chriſtianiſmus in Vuandalia ſubuerſus 286 b.
chriſtianus Comes de Oldẽborch trucidatur 445 b. percuſſores ſupplicio afficiuntur. ibid.
chriſtianus de Oldẽborch Henrico Leoni rebellat 422 b, moritur 423 a. 422 b.
chriſtianus Mogũtinus qd in Italia quo noĩe geſſerit 424 a b. ſua manu nouem milites ſternit 424 b. Nobilibus 18. ſua manu dentes excutit. ibid. Bononienſes prelio vincit 424 b. quomodò à Paſchali ſalutatus. ibid. 425 a. facit rem diuinam 425 a. Anconam obſidet 425 b. Thuringus. ibid. quid ſcripſerit. ibid. aſinos & meretrices magno alit 425 b. 426 a. Ferrariam Rauẽnamq; domat 426 a. Anconam occupat. ibid.
chriſtiernus Daniæ rex vndè ortus 781 b.
chriſtophorus Brunſuici dux, Epiſcop. Verdenſis 848 a. fit ſacerdos 17. annos natus 848 b.
chriſtophorus Rom. Põt. 292 b. detruditur in monaſterium. ibid.
Circuncelliões Halæ quid docuerint 531 a b. Minoritas & Prædicatores accuſant 531 a. veritatis cognitionem ſibi ſolis tribuunt 531 b. Papam oderunt 531 a b. cauſam Friderici probant 531 b,
ciriacus cur non numeretur à quibuſdam inter Pontifices 80 b.
ciues militares nobilibus aliquãdò æquales 175 b.
Clãdeſtina cõſpiratio Magdeburgi ſupprimitur 804 b. 805 a,
clara virgo, Eremitarũ ordinis 575 b. effigiem crucis in cor impreſſam habuit 575 b.
clemens Rom. Pont. in exilium miſſus 77 a. martyr. ibid.
clemens 2. Germanus. Ro. Pont. 300 b. veneno perijt. ibid.
clemens 3. Ro. Pont. 588 b,

clemens 4. Rom. Pont. 591 b. vxoratus ante Pontificatum. ibid.
clemens 5. Rom. Pont. 549 b. 595 a.
clemens 6. Rom. Pont. 595 a. creat vicecomites Imperij 595 b.
clemens 7. Rom. Pont. à Gallicis Cardinalibus creatur 597 a.
Cleri incontinentia 238 b. 256 b. 257 a. 239 b. vrticæ similis 851 a.
cleri insignis reformatio 43 b. 44 a.
cletus tertius à Petro Pontifex 76 b. martyr. ibid.
Clotavu monasteriũ quando & à quo fundatũ 513 b. translatum in Reme 513 b. indè in Valdorpe 514 a.
Cobbo Comes in Tekeneborgh 71 a. 127 a. prædia quædã Osnaburgensi ecclesiæ adimit 71 b. qualẽ episcopũ Osnaburgensem petierit 127 a b.
Cælestinus 1. Rom. Pont. 86 b. quid constituerit. ibid.
cælestinus 2. Rom. Pont. 586 b.
cælestinus 3. Ro. Põt. 589 a.
cælestinus 4. Rom. Pont. 590 b.
cælestinus 5. Rom. Pont. 594 a. homo simplex. ib.
cælestinorũ ordo quomodò inceperit 566 a b.
cœnobijs multiplicatis decreuit pietas 611 a.
Colonienſis & Treuirensis ecclesiarũ perturbatio 120 b. 121 a
coloniẽsiũ archiepiscoporũ lis de Bremensi eccle sia 130 b. 131 b. 174 b. 255 a.
colonienſis episcopus vndè dux Vuestphalię 244 b. 245 a. ducatũ Vuestphaliæ ab Imperatore in feudum accipit 447 b. 456 b.
collatio nostri seculi cum superioribus 236 b.
collegia fratrũ in Canonicorũ mutata 223 b. quid ex ea mutatione sequatur 223 b.
collegia passim in Vuãdalia exstruuntur 280 a b.
collis vbi Rembertus orauit, semper viridis 117 a.
comes de Pyrmont vndè dictus & ortus 45 b.
comes quidã de Stalberge, archiep. Magdeb. 615 b.
cometa visus quid portenderit

derit 599 b.
comites de Ringelheim & Oldenborgh ex Vuedekindi ſtirpe 145 a.
comitatûs de Marca initiũ 409 a.
comites de Marca olim de Allena dicti 575 a.
comites aliquot & nobiles à Ruſtringis Friſonibus quare cæſi 708 ab.
comitia Moguntiæ & Oppenheim 321 a. 333 b.
comitia Moguntiæ 439 b.
comitatûs de Hoia initiũ 452 b.
conciliũ Veſontij 418 a b. Lugduni 522 a.
concilij Aquiſgranẽſis cauſa 47 a.
concilium Conſtantienſe 757 b. 811 b. ſchiſma ſuſtulit 779 b. 811 b.
conflictatio inter reges Daniæ 528 a b.
confuſio rerum ex annaliũ ſimplicitate 40 b.
coniuratio in Ludouicum Pium 48 a. in Ottonem 166 b. in Henricum 4. 309 b. in Godſcalcum 285 b. 287 a.
cono epiſcopus Mindenſis 542 b.
conon Thrax Põt. Ro. 95 a.
conradus primus, poſtremus Imperator ex Caroli Magni ſtirpe 168 b.
conradus ſecundus, Imperator poſt Henricũ eligitur 237 a. Henricũ fratrem Sueuia pellit 237 b. filium curat eligi Regem Romanorum 238 a. conſecratur Romæ. ibid. moritur Traiecti 242 a. 248 b. ſolidam pacem in Imperio conſtituit 242 a b.
conradus tertius Imperator, Saxoniæ ducatum dat Alberto Vrſo 380 b. expeditionem inſtituit in terram ſanctam 399 a. ludificatur ab Imperatore Conſtantinopolitano. ibid. obſidet cũ alijs Damaſcum 399 b. ea obſidio qua fraude ſit ſoluta. ibid.
conradus, Henrici quarti filius, in Italiam concedit 336 a. paucis detegit cauſam offenſionis paternæ 337 a. Catholicus & pius 337 a. Deo & hominibus charus 337 b. decedit immatura morte. ibid.
conradus Friderici 2. filius Hen-

Henricũ de Schvuartzborg prælio vincit 524 a. Circuncelliones defendit 532 a. deſeritur à ſua nobilitate. ibid.
conradus Epiſc. Colonienſis, tres Imperatores ordine coronauit 515 a b.
conradus Abbas in Reddageshuſen, Epiſc. Lubecenſis 416 a. moritur in Tzurs, olim Tyro 417 a.
conradus Epiſc. Lubecenſis 438 a. Imperatoris Cãcellarius 438 b. cedit ſpontè Epiſcopatu 438 b. cæditur in tumultu 439 a.
conradus de Giſenheim, Epiſc. Lubecenſis 683 b.
conradus de Retberge Oſnab. Epiſcopus 543 b.
conradus de Depholt Oſnab. Epiſc. 796 a. libertatem Eccleſiæ defendit. ibid.
conradus Epiſc. Hildeſem. 477 b. ſex cœnobia fundauit 477 b. 478 a.
conradus de Retberge Epiſcopus Oſnab. 838 b. idẽ Monaſterienſis Epiſcopus. ibid.
conradus Epiſco. Hildeſemenſis 460 a.
cõradus de Depholt Epiſc. Mindẽſ. 485 a. moritur 486 a.
conradus 2. Epiſc. Mindenſis 583 a.
conradus de Sterneberge Archiep. Magd. 549 a. lu dæis infenſus 549 a.
conradus Epiſc. Halberſt. 476 a. fit Monachus. ib.
cõradus de Querforde archiep. Magdeb. 388 a.
conradus de Retberge epiſcopus Monaſt. 842 a. quomodò à Capitulo reſtrictus. ibid. potens 842 b.
conradus epiſc. Raceburg. 562 a. renitens aſſumitur 562 b.
conradus Loſten epiſcop. Suerinenſis 837 b. multa prædia Eccleſiæ redimit 837 b.
conſpiratio Bremæ in primores 650 b. 688 b. dicta Grandis ſocietas 668 b. vndè orta 671 a.
conſtantini donatio 84 a b. 772 b.
conſtantinus Rom. Pont. 96 a.
conſtantinus 2. Rom. Pont. 97 b. deiectus à populo. ibid.

conſtitutiones de habitu clericorum 433 b.
cõſuetudo, vt nomina mutent Pontifices, vndè ſit, & quandò cœperit 99 b.
contentio Colonienſis & Treuirenſis epiſcoporũ de Regis conſecratione 166 a.
contentio de Saxoniæ ducatu 400 a. inter Critonis & Henrici poſteros 381 a. inter Bremenſem epiſcopum & Comites Holſatiæ 519 b. 520 a. de Comitatu Stadẽſi 555 b. 383 b. 384 a.
cõtinẽtia Romę rara 639 b.
cõtrouerſia inter ciues Lubecenſes & Clerũ 555 b.
controuerſia Latinorũ & Grecorũ diſcutitur 797 b. cõponitur victis Græcis 798 a.
conuentus epiſcoporũ aliquot 324 b. 334 b. in quo Gregorio 7. Vuicbertus Põtifex ſurrogatur 324 b. 334 b.
cõuentus principum Magdeburgi 437 b. Moguntiæ 350 b. Tremoniæ 223 b. quid in eo decretũ 232. Neomagij 223 a.
corbeia in Gallijs, item ad Viſurgum 44 a.
corbeia monaſteriũ pietatis nomine celebre 148 b. cur ex eo plerunque Hamburgenſes archiepiſcopi deſumpti 148 a b. 149 a.
corduba Senecę & Lucani patria 402 b.
cornelius Rom. Pont. 81 b. relegatur Cẽtumcellas. ibid. martyr 81 b.
corpora trium Regum Coloniã deportata 419 b.
Crantzius vndè ſumat hiſtoriæ ſuæ initium 4 b.
corpus vidit Alberti Magni 571 b.
crebrę inundatiões & tempeſtates 445 b.
Crito Vuandalorum princeps dux rebellionis 303 b. ſæuit in vicinos. ibid. interimitur 303 b. 352 b. hoſtis Chriſtianorũ 352 a. 365 a. inſidiatur Henrico 352 b.
Cruces lacrymis ſudare viſæ 316 a.
crux Dominica Hieroſolymis inuenta 83 b.
Cunigũda Hẽrici cõiunx, quomodò ſe de adulterio purgârit 230 b.

DAgo archiep. Magd. 226 b. ſucceſſorem habet Vualdardũ ante ſe electum 231 a.
Damaſus Rom. Pont. 85 b. probauit Hieronymi trãſlationem. ibid.
damaſus 2. Bauarus Rom. Pont. 300 b.
damiata à Chriſtianis capta 444 a. 534 b. Item Acon. ibid.
Dania multos reges habuit 102 a. Ottoni Magno aliquãdo paruit 173 b. valdè populoſa 209 b. 210 a.
Dani aut Normanni Friſones tributarios faciunt 56 b. Coloniã obſident 57 a. Hãburgũ incendũt 57 a. Saxoniã & Friſiam populantur 116 a. Traiectũ excindunt 116 b. Coloniã & Treuirim incendũt. ibid. Cæduntur in Friſia 117 a. ſolũ Ludouicũ formidauêre 119 b. inuadunt Gallias 120 b. Haldanũ mittunt in Angliam 120 b. expugnant Northumbriã 120 b. occupant Angliã. ibid. Saxoniæ terrorẽ incutiunt 155 b. Friſiã vaſtãt 209 a. Saxonas prælio ſuperant 209 a. ducesq; captos abducunt 209 b. cæduntur à Bennone 209 b. Prædatores Dani Aſcomanni dicti. ibid. 20000 à Saxonib. cæſi 209 b. foris inuicti, domi non item 209 b. Piratæ infeſtant Germaniæ littora 211 b. 391 a. Stadenſem Comitatum populantur 391 a. profligant Saxones 391 b. cædũtur à Saxonibus 391 b. captiui ſuſpenduntur 391 b. denuò alij cæduntur 391 b. Iohannem Ion appellant 576 b. ſæuiunt in captiuos 391 b. Turones ſuccendunt 72 a. Pariſios obſidẽt. ibid. mutuis armis concurrunt 72 b. graſſantur per vicinas prouincias 124 b. Treuirim captam incendunt. ibid. vaſtatores prouinciarum 167 b. in Italiam penetrãt 248 b. Romam vſque progrediuntur 249 a. qua occaſione Chriſti fidem ſint amplexi 36 b. 37 a. vexant vicinos 60 a b. mare Germanicum infeſtum habent 60 a. Coloniam & Hamburgum vaſtant

vaſtant 60 b. ſtragem in Ebbeckſtorp edunt 125 b. 126 a. ſæui & crudeles 116 a b. quare Ludouici tempore quieti 127 b. commodiùs à Danis in fide inſtituuntur 328 a.
danorum quidã princeps poſt mortem excõmunicatus 211 b.
danici populi ſtudiũ in ꝓpaganda religione 38 b.
Decimæ vnde in laicorum manus deuenerint 6 b.
demyn ciuitas 192 a.
Deus audit iuſtorum preces 404 a.
detleuus Parkentin epiſcopus Raceburgẽſis 731 b. ſumptuoſus. ibid. deuotus 732 a.
dethmarus epiſcopus Hildeſemenſis 249 b.
dethmarus Halberſtadenſis epiſcopus 339 a.
dethardus epiſcopus Hildeſemenſis 164 b.
deuſdedit Rom. Pontif. 92 a. ſanat leproſum. ibid.
Diabol' ſequit in Danis 141
didius Friſiæ capitaneus 755 b.
differẽtia inter Burggrauios, Marchiones, Comites, & Lãtgrauios 388 a.
dionyſius Rom. Põt. 82 b.
diſſidium inter Ottonem Bauarum, & Magnum Saxonem 310 b. componitur. ibid.
diſſidij inter Pontificem & Hẽricum 4. cauſa 327 b.
dithmarus Mindenſis epiſcopus 452 a. edit miraculum 452 a b.
Dodo Oſnab. epiſc. 168 b.
dodo 2. Oſnab. epiſc. 215 b.
dodo epiſcopus Mimigardeuor. 170 b.
donus Romanus Pontifex 94 a. 296 b.
dorſtadium oppidũ 27 b.
Driborgh, olim Iborgh, ecclefiæ Paderbornẽſi donatur 24 b.
drogo Mindẽſis epiſcopus 159 b. moritur 161 a.
drogo Oſnaburgenſis epiſcopus 186 b.
Ducatus Brunſuicenſis prima diuiſio 550 a.
duces Saxoniæ de ſecuritate publica conſtituunt 717 b. ſed fruſtrà. ibid.
dudo epiſcopus Paderbornenſis 146 b.

EBertus epiſcopus Oſnaburgenſis 139 b. laborat pro recuperandis prædijs 140 a b.

Ebo Rhemẽsis archiepiſcopus 48 a. conſcius conſpirationis in Ludouicum Pium 52 b. author belli inter filios Ludouici 57 b. deponitur. ib. venit Hamburgũ 57 b. Hildeſemẽsis epiſcopus creatur 53 a. 57 b. Anſgario familiaris. ibid.
ebo epiſcopus Hildeſemẽſis 53 a.
Eccleſia quibus vſibus arma habeat 181 b.
echilo epiſcopus Hildeſemenſis 304 a.
Edo quare monaſteriũ incenderit 259 b.
eduardus Friſius Groningenſium hoſtis 842 b.
Egbertus Saxõiæ Marchio Pragam expugnat 258 a.
egbertus epiſcopus Monaſterienſis 402 b.
egehardus ad imperiũ aſpirat 225 b. opprimitur ab hoſtibus. ibid.
egelmarus Oſnab. epiſcopus 158 b.
egvuardus epiſcopus Aldenburgenſis 192 a.
Eimbeca à Comitibus de Daſſel vexatur 542 a. ſubijcit ſe Alberto Brunſuicenſi 542 a.
eizo epiſcopus Aldenburgenſis 280 b.
Elizabeth numero ſanctorum aſſcribitur 495 a.
Emanuel Græcorum Imp. Soldano bellũ facit 434 b. ſcribit Friderico Imperatori. ibid. homo vanus & inflatus 434 b.
emehardus ſeu Euerhardus epiſco. Meckelburgenſis 396 b. vir integræ vitæ 396 b. 397 a.
emma pijſsima matrona 259 a.
emundus rex Sueoniæ 201 b. 271 a.
Engelhardus archiep. Magdeburg. 261 a.
engelbertus de Vuepe Oſnab. epiſc. 611 b. arcem Vuitlage exſtruit. ibid.
engelbertus Mindeñ. epiſc. 278 a.
Epiſcopi ſchiſmatici recipiuntur ad communionem Eccleſiæ 430 a. quibus verbis hæreſin & ſchiſma abiurârint 430 a b. quibus verbis data ſint illis pallia 430 b. 431 a.
epiſcopi aliquot excõmunicantur 351 b.
epiſcopi quãdò & vbi primùm

mùm per alios officiũ administrârint 653 a.
episcopi 20. versùs Septentrionẽ ordinati 330 a b.
episcopo quibus armis tyrannis occurrendũ 167 b. 168 a.
episcopis interdum vsui est rei militaris peritia 737 a b.
episcoporũ Aldenburgensium succesio 393 a b.
episcoporum veterũ & nostrorum in Germania comparatio 141 b. 142 a.
Eremita quidam 20. annis absque cibo viuit 838 b. habet suos obtrectatores 839 a. moritur. ibid.
ericus Daniæ Rex sæuit in Christianos 72 b. fit Christianus. ibid. suis mandat, vt idem faciãt 72 b. erigit Ecclesiam apud Ripam 72 b. 73 a. iubet Idola tolli 63 a.
ericus Daniæ Rex capite truncatus 535 a.
ericus Sueonum Rex, hostis Christianismi 212 a. admittit in ditiones suas Christianismũ 214 b. 215 a. cum Ottone tertio conflixisse putatur 215 a.
ericus Brandenburgensis, electus Magdeb. 559 b. inuisus ciuib. ibid. liberatur è captiuitate 559 b. obsidet Nouumgatersleue 560 a.
ericus dux Saxoniæ inferioris ep. Hildes. 847 b. pontè loco cedit. ibid. intercedit p Ioãne fratre 847 b. fit Monaster. episcopus 853 a.
ericus à Grubenhagen episcopus Paderburnensis 854 a.
ericus de Grubẽhagen Osnab. episc. 853 b. idẽ Paderburnẽsem ecclesiam tenuit. ibid.
erlulphus episcopus Verdensis 54 a b.
ernestus de Schovuẽborg episc. Hildes. 805 a.
ernestus dux Saxoniæ archiepiscopus Magdeb. 830 b.
ernestus de Honstein episc. Halberst. 722 a. cum Friderico Brunsuici duce contendit. ibid. deponitur à Pontifice 742 b.
ernestus archiepisc. Magdeburgensis, administrat ecclesiam Halberstadẽsem 831 b. obsidet Halberstadium 832 a. dedi-

tione capit 832 a.
Erphordiæ Comes de Schvuartzburg cũ alijs in latrina perit 438 a.
erphordiẽſes tumultuantur 561 b. authores tumultũs cædũtur gladio. ibid.
erpo Monaſt. epiſco. 344 a.
erponis Monaſteriẽſis epiſcopi ſigillum 344 b.
erpo epiſcopus Verdenſis 200 a. quomodò ad epiſcopatũ puenerit 200 b.
Euchariſtia appáret cruenta 628 a.
euergiſus Mindenſis epiſcopus 188 b.
euergiſus ep. Pader. 401 a.
euerhardus de Deeſt epiſcopus Monaſt. 606 a.
euerhardus Attẽdorne epiſcopus Lubecẽſis 716 a.
euermodus epiſcopus Raceburgenſis 397 a.
eugenius 1. Rom. Põt. 93 b. monachos intra cœnobiũ primus incluſit. ibi.
eugenius 2. Rom. Põt. 98 b.
eugenius 3. Ro. Põt. 587 a.
eugenius 4. Rom. Pont. 812 a. Ferrariæ inchoat Concilium 797 b. ipſe eò ꝓficiſcitur. ibid. transfert Concilium ob peſtem Florentiã 797 b. 18 Cardinales creat 798 a.
euilpus epiſc. Halber. 135 b.
euſebius Róm. Pont. 83 b.
eutychianus Rom. Pont. 82 b. 300 martyres ſepeliuit ibid. martyr 83 a.
Exarchatus Rauennas donatus eccleſiæ Romanæ 29 a.
exemplar literarũ Pontificis, quibus Anſgariũ legatum in prouincias ſeptẽtrionales facit 65 a b.
expeditio in terram ſanctã, eiuſq; ſucceſſus 401 b. 402 a. exercitus Chriſtianorum in tres partes diuiſus 401 b. prima inſignem accipit cladẽ. ibid. altera capit Vlyxbonam 402 a. tertia in Vuãdalos educitur. ibid. obſidet Dobbin & Demin. ibid. cogit Vuandalos imperata facere 402 a.
expeditio in terram ſanctã, duce Godefrido de Bulion 336 b. 340 a. ſuccedit feliciter 344 a.
expeditio in terram ſanctã ſub Friderico 440 b. 443 b.
expeditio in Stedſgos 494.
Ezico epiſc. Aldenb. 206 a.

Fabula

Fabula de Bñdicto Papa Hãburgi cũ multis martyribus trucidato exibilatur 104 a b. 105 a b. 106 a b. 107 a b. & ſequentibus capitibus. item 126 b. 180 a b. 181 a. & ſequentibus.
fabulæ iſtius occaſio 107 a. 180 b. 114 b. author valdè ineptus 106 a. 113 a b. addit mendacia mendacijs 114 b. 180 b.
fabula de Thietmarſorum origine exibilatur 362 b. 363 a. eorũ vera aut veriſimilis origo 363 a b.
fabula de Hildebrãdo puero 263 a b. de Henrico Imperatore 236 a. de Ioanne Pontifice muliere 100 a. de Leone & Henrico Saxoniæ duce, vndè orta 420 a.
fabianus Rom. Pont. 81 a. martyr. ibid.
factiões inter Põtifices 291 b. inter Cardinales 291 a.
fames diuturna 599 b.
Felix Rom. Põt. 82. b. feſta martyrũ inſtituit. ibid. ipſe martyr 82 b.
felix 2. Rom. Pont. 85 a. occiditur 85 b.
felix 3. Rom. Pont. 87 b.
felix 4. Rom. Pont. 89 a.
felix Sabaudiæ dux Rom. Pontif. 812 a. cedit Nicolao, manétque Cardinalis 812 b.
Flagellantium ſecta qualis 652 b. 653 a.
flandriæ Comitatûs initiũ 123 a.
Florẽtius de Brunckhorſt archiepiſc. Brem. 569 a.
florentini Pogij epiſtola de Huſsi pertinacia 780 b.
florentius de Vueuelkauen ep. Monaſt. 654 b. tranſfertur ad eccleſiam Traiectenſem. ibid.
Formoſus Rom. Pont. 290 b. Arnulphum facit Imperatorem 291 a.
formoſi Pont. literæ 131 b.
Fratricelli, vetus ſecta 574 a. extirpantur 574 b. author hęreſis exuritur. ibid. quomodò ſacra ſua peragant 574 b.
franciſcus Petrarcha 637 a. Iuris ſtudiũ contemnit 637 b. quid ſcripſerit 637 b. moritur in ſolitudine 637 b.
franciſcus Maronis Theologus 629 b.
frãciſcus numero Sanctorum aſſcribitur 490 a b.

frãciſcus dux Brunſuicenſis epiſc. Mindẽſis 854 a.
franconia olim Francia dicta 832 b. 833 a.
franci Germani Galliæ partẽ occupãt 242 b. 243 a.
frãck, idẽ quod liber 243 a.
Frembertus ſecũdus Hildeſemenſis epiſco. 47 b.
Fridericus primus Imperator, Comitia agit in Vuirtzburg 406 b. domitus gladio ſpirituali 385 b. Placentiã ſubigit 406 b. terret Pontificem 406 b. 407 a. qualem picturã Romę viderit 407 a. Adriani literis offenditur. ibid. mouet in Lombardiã 407 b. obſidet Mediolanũ. ibid. Moguntiã euertit 419 b. Mediolanũ occupat. ibid. redit in Italiã cũ exercitu 422 a. Romanis erũpẽtibus, multos è ſuis deſiderat. ibid. redintegrato prælio 6000. Romanos cædit 422 b. cur Ciſtertienſem ordinẽ oderit 425 a. cum Alexãdro luctatur 426 b. quẽ cõlorem ſuæ cauſæ induxerit 427 a. qua re cõpulſus de pace cogitãrit 427 b. quare Henrico Leoni infenſus 428 a. Lubecã capit 429 b. 438 a. reſcribit Græcorum Imperatori 435 a. eũq; hortatur ad obedientiam eccleſię Romanæ 435 b. de Hẽrico Leone conqueritur 437 b. pellit eundem ad extrema Germaniæ 437 b. proficiſcitur in terram ſanctam 440 b. 442 b. ſubmergitur. ibid. 589 a.
friderici Imperatoris literæ ad Cardinales 502 b.
fridericus ſecundus Imp. primo deterior 452 b. Cardinales & Prælatos biennio in carcere tenet 498 a b. 453 a. Pontifice creato, quid dixerit 453 a. mittit Legatũ ad Concilium. ibid. deponitur 453 b. electus contra Ottonem 455 b. 478 a. 473 a. 480 a. dimicat cum Ottone 470 a. Fabula de eius natalibus 479 a b. malleus orbis 474 b. Soldani amicus. ibid. fit inſolentior 480 a. excommunicatur 480 b. idq; quare 488 b. in terram ſanctam proficiſcitur. ibid. Ieroſolymam nudis

nudis pedibus ingreditur 490 b. Genuenſium claſſem vincit 519 a. hæreticus à nonnullis habetur 521 a. denuò excõmunicatur 522 b. 523 a. ad Conciliũ legatos mittit 522 b. de quinta vxore cogitans moritur 528 a. abſoluitur ante mortẽ 535 b. filiũ regno priuat 494 b. Regi Franciæ reſcribit 498 b. quare Pontifici ſuſpectus 498 b. 499 a. auertit Saracenũ à Chriſtianiſmo 499 b. quibus de cauſis excommunicatus 500 b. 501 a b. quibus verbis 500 b. 501 a b. 502 a. multas eccleſiæ vrbes occupat 504 b.

fridericus 1. archiep. Bremenſis 355 b.

fridericus & Bernardus fratres, Brunſuici duces 719 b. Luneburgenſem ducatum ſibi aſſcribunt 720 b. cõſultãt de eo recuperando 722 b. prælio Vuenslaum vincunt 721 a b. Vlſen oppidũ occupant 722 b. in Luneburgenſes impetum faciunt 722 b. recipiũt ducatum Luneburgenſem 723 a.

fridericus Guncelini Comitis filius, epiſc. Sueri-nenſis 499 b.

fridericus epiſcopus Halberſtad. 483 a.

fridericus Guncelini antiqui filius, epiſco. Sueri-nenſis 499 b.

fridericus epiſcopus Sue-rinenſis 675 a.

fridericus epiſcopus Verdenſis 569 b. Bremenſem ditionem per ſuos vaſtat 570 a. moritur 570 b.

fridericus Monaſt. epiſco. 311 a. Eccleſiam Mauritij ædificat 311 b.

fridericus adminiſtrat Comitatũ Stadenſem 359 a. vnde ortus 359 b. magno auri põdere potitur 360 a. emit ab Imperatore nobilitatẽ 361 a. captus abducitur 361 b. dimiſſus de vindicta cogitat. ibid. fugit ad Ludorum Saxoniæ ducem 362 a. pæcunia Stadenſem Comitatũ obtinet 369 b. tanquam feudum Eccleſiæ Bremenſis 376 a.

fridericus de Iſenborg premit Eccleſiã Aſsindenſem 487 a. excõmunica-

tur.ibid. trucidat Reinoldū Colonien.epiſco. 487 a.captus Coloniam pertrahitur 487 b. afficitur ſupplicio.ibid.con ſcij huius facinoris purgant ſeſe 487 b.
fridericus Brunſuici dux, dignus Imperio 742 b. ꝓficiſcitur ad Comitia. ibid.in reditu ꝓpè Friſlariā confoditur 743 a.
friderico cur Moguntinus Imperij coronam inuiderit 742 b.743 a.
fridericus archiepiſcopus Magdeburg. 399 b.
fridericus de Bichling archiep.Magd.791 a.de cōſilio anteceſſoris eligitur 791 a b.ſeuerus in clero reformādo 792 a. durā vitā agit.ibid.Nicolai de Çuſa teſtimoniū de hoc Friderico 792 a.
fridericus Brunſuici dux in Vueſtphaliam euocatur 793 b.captus in conflictu Coloniam abducitur 795 a. ſuo ſe redimit ære 795 b.
fridericus Merſeburgenſis ad eccleſiā Magdeburgē ſem transfertur 717 b.
fridericus cōmes de Arnſbergh, homo ferox 370 b. munit arcē Vueuelſborgh.ibi.moritur 371 a.
friſia ante Saxoniam Chriſtiana 12 a. non libera ab omni exactione 17 b.
friſiæ pars Bremenſi ditioni adiecta 17 a.
friſij in 5 parochijs rebellāt 756 a. implorant opem Bremenſium 756 b. Bremenſi epiſcopo obedientiam negant 843 a. libertatem ſuam prętendūt. ibid.
friſij 40 Præfectū Bremenſem occidunt 756 a.afficiūtur ſupplicio 756 a.
Frumētum miraculosè auctū 544 b.445 a.600 a.
Fur quidā artificioſus capitur 835 b.

GAius Rom. Pōt. 83 a. martyr.ibid.
galliæ rex vix triennis 125 a.
gallię rex Manfredo opponitur 545 b. 546 a.
galli Danos Normānos appellant 125 b.127 b.
gallorū ſuperbia 125 b. ius in Neapolitanū Regnū vndè 545 b.
gallus quidā pſeudopropheta Vrbanū alloquitur

tur 697 a. conijcitur in carcerē 697 b. faſſus fraudem dimittitur 697 b.
gaudbertus Simon dictus 55 b. in Sueoniā miſſus 55 b. pellitur Sueoniâ 57 a. recuſat in Sueoniā redire 63 b.
Gebēnenſis Cardinalis Vrbano qd reſpōderit 685 a. creatur à ſuis cōplicib. Pōtifex 687 a. confert ſe cū ſuis Auinionē 687 a.
gelaſius Rom. Pont. 87 b. comburit libros Manichæorum 88 a.
gelaſius 2. Rom. Pont. 585 b. in carcerem detruditur. ibid. moritur Cluniaci 585 b.
gentes ſedib. ſuis effuſæ flagella Dei 138 a b. 168 a.
gentium crebræ migrationes 51 a.
gerfridi epiſcopi Monaſt. laus & miracula 44 b. 45 a.
gerhardus de Lippia epiſc. Oſnab. 436 b. reformauit monaſteriū in Herſbroke. ibid. quare ſuis nō admodū gratus 436 b. trāsfertur ad Bremenſem eccleſiam 437 a.
gerhardus de Lippia archiepiſ. Brem. 437 a. 474 a. Vualdemarū Danū habet aduerſarium 474 a. 477 a. 476 b. euocatur Francfordiā 476 b. moritur. ibid.
gerhardus item de Lippia archiep. Brem. 481 b. à patre Bernardo initiatur 481 b. recuperat arcem Ottersbergh 482 a.
gerhardus Sleſuicenſis dux à Thietmarſis cęſus 741 a. 750 a.
gerhardus Oldēborgenſis Comes cū fratre Mauritio de comitatu Delmēhorſt cōtēdit 789 b. 799 a. Viſurgū infeſtū habet 809 b. arces Holſatiæ occupat 817 b. pellitur Holſatia 818 a. gratus Holſatis 818 b. inuitus relinquit Holſatiam. ibid. hoſtis Lubecenſium & Hamburgenſium 818 b. tutor liberorum Mauritij 819 b. Lubecenſib. & Hamb. damnū dat 819 b. mercatori Lubecēſi pfidē merces adimit 820 a. Friſijs bellū facit 826 b. immittit Friſiæ prædatores 826 a. horum 250 trucidantur. ibidem.

fit insolentior 827 a. insultat mercatoribus ære mulctatis 827 b. vocatur Coloniã 826 a. reb. suis diffidit 828 b. pœnitentiam agere cupit. ibid.
gerhardus de Hoia arcem Tedinghusen tenet 648 b. Bremenses profligat 950. infensus Bremẽsib. 667 a. Magnũ Brunsuicẽsem in Bremenses concitat. ibid.
gerhardus de Hoia archiepis. Brem. 792 b. nullis se bellis immiscet 798 b. moritur 800 a.
gerhardus de Hoia comes, episc. Verdensis 508 b.
gerhardus de Schavuenborg episc. Mindẽsis 641 a. Rode arcem dat ecclesiæ 641 b.
gerhardus de Schovuenborg episco. Mindensis 673 b. in terram sanctam proficiscitur. ibid. moritur 674 b.
gerhardus de Marca episc. Monast. 575 a. fundator Collegij in Borkem. ibi.
gerhardus de Monte epis. Hildes. 662 a. arces Steinbrugge & Coldinge exstruit. ibi. Magnũ Luneburgẽsem prælio superatum capit 664 a.
gerhardus archiep. Brem. 437 a. moritur 476 b.
gerhardus episco. Raceburgensis 713 b. prędia ecclesiæ redimit. ibid.
gerhardus episcopus Hildesemensis 214 b.
gerhardus Holsatiæ comes vexat ditionẽ Lubecensem 614 a. petit veniã ab episcopo 613 a.
germania clãdestinis latrocinijs infamis 242 b.
germani hospitales 59 a.
gero archiepiscopus Magdeburgensis 231 b.
geroldus vltimus Aldenburgensis, & primus Lubecensis episcopus 409 b. à Pontifice confirmatur 410 a. ædificat Vthin oppidum 410 b. moritur Lubecæ 411 a.
geuehardus de Hoym, episcopus Halberstadensis 804 a. cedit Ernesto Magdeburgẽsi archiepisco po. ibid. 831 b.
gesuvuinus Osnaburgensis episcopus 67 a. conspirationis in Ludouicum Pium conscius 70 a. fugit Fuldã 71 a. nõ interfuit pugnæ in Ebbeckstorp. 72 a.

Gigãtis corpus Romę inuentum 245. b
giſelbertus de Brcũkhorſt archiep. Bremeñ. 551 a. Kedingos domat 551 b. ciues amat. ibid. in vicinos beneficus 553 b. arcem Tedinghuſen exſtruit 554 a. itẽ Buxtehude oppidum. ibid. Kedingos denuo ſubigit 554 b. moritur 555 a.
gislæ Conradi Imperatoris viduæ pietas 259 b.
Gladius ſpiritualis atrocia infligit vulnera 851 a. Pontificis Romani iura tuetur. ibid.
Gneus & Anatroch principes Vuandalorum 240 a b. militãt Chriſtianis 254 b.
Godfridus Danię Rex 33 a. bellum minatur Carolo Magno 33 a. cum ducentis nauibus in Friſiã appellit. ibid. trucidatur 33. a
godfridus Lotharingiæ dux captiuus detinetur 267 b.
godfridus Holſatiæ Comes à Vuandalis occiditur 366 b.
gotfridus de Arnsberg archiepiſ. Bremeñ. 644 a. Bremã ingreditur 644 b. æmulum habet Mauritium 644 b. 645 a. qua arte Bremenſes ſibi adiunxerit 645 a b. Gerhardũ de Hoia eligit adiutorẽ 648 a. poſt Albertum Brunſuicenſem 651 a. moritur 651 b.
godfridus de Vualdegge Epiſcop. Mind. 622 a. arcem Petershagen exſtruit. ibid.
godfridus de Bulion vndè ortus 336 b.
godfrid⁹ de Bulovue Suerinenſis epiſcopus 561 a.
gotfridus de Arnsberge Oſnaburg. epiſc. 630 a.
godfridus de Lange epiſc. Suerin. 807 b.
godhardus epiſc. Hildeſemeñ 232 a. inter Sanctos relatus 249 b.
godſcalcus epiſ. Raceburgenſis 490 a.
godſcalcus epiſc. Monaſt. 455 b. Eccleſiæ iura defendit 456 a.
godſcalcus Vuandalus cũ ſacerdote ad aram mactatur 152 a. 220 b. educatur in Chriſtianiſmo 240 b. vlciſcitur mor-

tem patris 240 b. mouet in Vuandalos 256 b. redit ad cor 220 b. Vuãdalos domat 279 b.
godscalci pietas 151 b. 280 a. 396 a. vxor trucidatur 288 a.
gormo Danorũ Rex Christianis infensus 155 b.
gosbertus Episcopus in Suedia 127 a. pulsus loco ad Ansgarium fugit. ibid. perijt vnà in Ebbeckstorp 128 a.
gosbertus episcopus Osnaburgensis 127 a b.
Gratianus 385 a.
Græci Beneuentanis bellũ faciunt, 162 a. profligantur à Theobaldo, ib. capti amittunt virilia 162 a. iocus mulieris eadere 162 a b.
græci quem pro legitimo Pontifice habeant 29 b.
gregorius 1. Rom. Pont. 91 a. multa scripsit, ibid.
gregorius 2. Rom. Pont. 96. b. Leonem Iconomachum excommunicauit 96 b.
gregorius 4. Rom. Pontifex 99 a. Ansgarium Hamburgensem cõfirmat 99 a.
gregorius 5. Germanus, Roman. Pontif. 297 b. Ottoni 3. sanguine iunctus, ibid. pellitur à Crescentio 297 b. ab Imperatore occiso Crescẽtio restituitur, ibid.
gregorius 6. Rom. Pontifex 300 a. deponitur, ibidem.
gregorius 7. Pontif. Rom. 302 b. surrogatur Alexandro 333 a. quomodò ad Põtificatum euectus 250 a b. luctatur cum Henrico 4. 302 b. deponitur 324 b. vrbe capta clàm Salernum fugit 327 a. ibíque moritur 327 a. promouet coronationem Henrici 4 octennis pueri 264 b.
gregorius 8. Rom. Pontif. 588 b. vrget expeditionem Asiaticam, ibid.
gregorius 9. Rom. Pontif. 590 a. Fridericum 2. excommunicauit 590 a. opus Decretalium publicauit, ibid.
gregorius 10. Rom. Pont. 591. b. Concilium Lugduni celebrat 592 a.
gregorij Pontificis literæ ad Episcopos Bremensem

ſem & Verdẽſem 507 a. aliæ eiuſdem ad Bremẽſem 510 b.
gregorius 11. Rom. Pontif. 596 b. Baldum habuit præceptorem 596 b.
gregorius 12. Rom. Pont. 598 a. ad Conciliũ venire recuſat 780 a. Cardinalium ordini aſſcribitur 780 a. 782 b.
gregorius Monachus epiſcopum Arrianum erroris conuincit 91 a.
Guelphi & Gibellini quãdò primũ exorti 506 a. poſteà Albi & Nigri appellati. ibid.
Guido Muſicus 249 b.
guntherus primus epiſcopus Auliceñ poſteà Hildeſemenſis eccleſiæ 22 a.
guntherus Comes de Schvuartzburg Imperator eligitur 633 a. aduerſariũ habet Vuentzlaum Bohemiæ Regem 633 a. tollitur veneno 633 b.
guntherus Schvuartzburgenſis Comes glande traijcitur 829 a.
guntherus de Schvuartzburg Archiepiſc. Magdeburgenſis 750 a.
HAduardus Mindeñ epiſc. 42 b. diligẽs in officio 42 b. 43 a
hæreſes ſub Fridericọ pullulant 530 b.
halberſtadenſes tumultuantur 775 b. primores aliq̃t vrbis capite multant 775 b. obſidentur ibid. authores tumultũs gladio cæduntur 776 a. denuò tumultuãtur 831 b. 832 a. domantur. ibid.
hallenſes tumultuantur 830 b.
hamburgũ captũ à Vuilſis Vuãdalis 33 b. 105 a. vaſtatũ à Danis 103 a. Barbarorũ iniurijs expoſitũ 105 a. 319 a b. à Danis & Vuandalis ſubuerſum 149 b. viris opibúsque potens 191 a b. bis vno anno vaſtatur 318 b. 331 a quotiès à barbaris ſubuerſum 149 b. 150 a. funditùs cũ arce excinditur 288 b. expugnatur 471 a. rebellat 472 b. obſidetur à Danię rege 474 b. deditione occupatur 475 a. vaſtatur à Vuandalis ſub mortẽ Ottonis 3. 150 b. 151 a. vndè nomẽ habeat 25 a b. 108 b.

ham-

hamburgi ad Alstriã arx, 109 b. duæ arces quãdò ædificatæ 108 b. 109 a. antiqui ædificij fundamenta reperta 257 b. Iouis fanũ deiectũ 25 a.
hamburgensis Ecclesia Metropolis omniũ Aquilonarium 39 a. 65 b. Colonienſi ſubiecta 133 a.
hamburgensis Ecclesię authoritas quando defecerit 328 a. 331 a. 346 b. 376 a b.
hamburgensis ditio dilatata 188 a b. quos habeat terminos 191 a.
hamburgensium & Bremensium contentio de loco 709 b.
hamburgensium & Bremensium Canonicorũ ſimultas vnde 449 a b.
hamburgenſes multas clades patiuntur 105 a b. Gerhardo de Lippia Episcopo fideles 474 a.
haquinus Norvuagię princeps 202 b. moritur ſine prole. ibid.
haraldus Daniæ rex opem Imperatoris implorat 96 b. 48 a. baptizatur 37 a. Sacerdotes petit. ibid. denuò ſuperatus fugit 38 a.
haraldus item Daniæ rex 202 b. ſagitta percuſſus pie moritur 206 a. filiũ mittit in Angliã 203 a.
haraldus Norvuegię Rex ſæuiſsimus 272 b. & impijſsimus 272 a. 273 a. increpatur ab Alexandro Pontifice 273 a.
hardexe oppidum capitur 815 b
harimarus 1. episcop. Paderburnensis 23 b. discipul. D. Burchardi 24 a.
harruch episcopus Verdẽsis 51 b. reliquiæ eius Verdam translatæ 52 a.
hardvuicus archiepiſ. Bremẽſ 390 a. Vuandalicas ecclesias inſtaurat 392 b. conqueritur de adempta Ecclesiæ ſuæ legatione 419 a. ſed fruſtra 419 b.
hartvuicus 2. archiepiſco. Bremenſ. 443 a. Thietmarſos imperata facere cogit 444 b. ſuis non admodũ gratus 446 a. nauigat in terram ſanctam 447 b. moritur 446 b.
hartvuicus epiſc. Verdenſis 352 a.

hart-

hartvuicus Francus archiepiſc. Magd. 324 b.
hattonis Moguntini indignum facinus 139 a b. de prodendo Henrico 1. conſilia 153 b. 154 a.
Hedvuigis ſancta fœmina vndè orta 558 a, clara miraculis. ibid.
heidenricus Vuolff epiſc. Monaſterienſis 730 b.
heidenricus de Erpedē Archiepiſcop. Magd. 615 a. capitur 615 b.
helingandus epiſcop. Verdenſis 40 a. 54 a.
helinvuardus Mind. epiſc. 195 a. conſecrat eccleſiā Mindenſem. 195 a b.
helmſtede oppidum munitur 23 a. Abbati Vuerdenſi ſubiicitur. ibid. Henrico Brunſuicenſi duci venditur 23 b.
henningus de Dom epiſc. Hildeſem. à Pontifice confirmatur 822 a. aduerſariū habet Balthaſarem Magnopolenſem 822 b. cedit epiſcopo Verdenſi 823 a. 833 b.
henricus primus à Conrado deſignatus ſucceſſor 189 b. Germaniæ regno contentus 217 a. Vngaros domuit 155 b. 169 a. & Vuādalos 155 b. Germaniam pacauit 161 b. Imperium amplificauit. ibid. duos Marchiones conſtituit 161 b. 189 b. Goslariam ædificauit 308 a. Epiſcopatū Miſneñ. fundauit 165 b. vndè æſtimārit nobilitatem 176 a. Monaſterium in Quedlenborg exſtruxit 187 a. in quo ſepultus eſt. ibid. Gormonem Daniæ regē ad pacem petendam compulit 156 a. monaſteriū ex Angaria in Vallerſleue transfert 165 a. illuſtrat ſua tēpora 189 b. Conrado Imperatori inuiſus 153 a. Hattonis ditiones vaſtat 154 a.
henrici primi in componenda prouincia ſtudium 164 b. modeſtia 168 b. 189 b.
henricus ſecundus Imperator ab Electorib. eligitur 21[illegible]. conſecratur Aquiſgrani 226 a. coronatur Romæ 229 b. conuentum Imperij habet Tremoniæ b. Fuldenſi monaſterio multa adi-

mit 231 b. 232 a. vixit cũ Cunegunda vxore in virginitate 226 a. 243 b. Ecclesiæ Paderburnensi Bokenfort & Foreſtam donat 226 a. Bambergẽſem Eccleſiam fundauit 226 b. Zelotypus 230 b. in Sãctorum numerum relatus 230 a.

henrici 2. pabulatores ruſticos in ſe cõcitãt 226 a.

henricus tertius ſuccedit patri in Imperio 248 b. Romanis petẽtibus dat Põtificem 246 a. 264 a. Vngaros ſibi ſubijcit 262 a. mouet in Pannoniam 267 a b. Popponẽ facit Pontificem 251 b. Goslariæ palatium conſtruit 308 a. moriturus omnia ablata reſtituit 275 b. moritur 264 b. filium octẽnem Regem curat eligi 246 b. 264 a. 276 a. Bohemiæ ducem ſuperat 255 b.

henricus quartus puer à matre abdu[illegible]tur 276 a b frena laxat libidini 302 b. Bremenſi Eccleſię quę donârit ornamenta 282 b. 283 a. vincit Saxones 311 b. Ottonem Bauaria eiectũ perſequitur 319 b. Romam legatos mittit 320 a. euocatur Romam à Pontifice 320 b. 333 b. venit tãdèm 321 b. clàm redit in Germaniã 323 b. conſcribit exercitũ. ib. cum Rudolpho æmulo ſuo confligit 324 a. iterùm cum eodem concurrit ad Fladechẽ 324 a & tertio Rudolphũ prælio vincit 325 a. Gregorio 7. deiecto aliũ Pontificem ſubſtituit 325 b. in Italiam cum exercitu cõtendit. ibid. Vuicbertum in ſede Apoſtolica collocat 326 a. Romam capit 326 b. deſeritur ab Epiſcopis 333 a. in ſchiſmate perſeuerat 335 a. 339 a. Gliche arcem obſidet 335 b. fugatur. ib. Cõradum filiũ ad vxoris complexum inuitat 336 a. excommunicatur. ibid. Conrado depoſito Henricum regem creat 337 a. Epiſcopos aliquot ſedibus ſuis eijcit 338 b. ab Vrbano Placentiæ excommunicatur 343 b. item à Paſchali 345 a. 347 a. mutabilis 346 a. quan-

quãdiù præfuerit 354 a
henrici quarti cum Daniæ rege colloquium 309 a. impietas 342 b. aduersarij 343 a b. iter in Italiã & pœnitentia 321 b. 334 a. turbulenta tempora 332 a. nefarium facinus 336 a. vxor ingreditur monasterium. ib.
henricus quintus Imperator patre deterior 346 b initiò in speciem pius 354 b. gratus Saxonibus 347 b. cõuocat Synodum in Northausen 347 b. eius Synodi acta 348 a b. defectionẽ meditatur à patre 347 a. opponit se patri 354 b. sæuit in Pontificem & Cardinales 354 b. occupat Imperium 366 b. moritur sine prole 371. b. in Italiam proficiscitur 369 a. Ducatum Saxoniæ donat Ludero Comiti 366 a. Vuandalos concitat in Saxones 367 b.
henrici quinti verecundia & prudentia 348 a.
henricus 6. succedit patri Friderico in Imperio 444 a. ducit vxorem. ibid. in Apuliam proficiscitur 444 b. corripitur peste. ibidẽ. mouet in Tancredum 445 b. Salernum capit 450 b. Signat se cruce 450 b. ipse in terram sanctam non venit 451 a. Iordanum & Richardũ quarè quo supplicio affecerit 451 a. ditat Ecclesiam Verdensem 458 a. moritur 451 b.
henricus Friderici 2. filius Roman. Rex creatur 480 b. Brunsuicum amittit 481 a. venit Bardovuicum 482 b. quo iure Bardovuicum tenuerit 489 a.
henricus Catulus Bauarus Saxoniam vi recuperat 381 b. Adolphum Holsatiæ Comitem restituit. ibid. Henricum Leonem relinquit 382. a
henrici Catuli vxor Vuagriam dat Henrico de Badevuide 382 a. nubit Henrico fratri Cõradi Imperatoris 382 a.
henricus de Badevuide Comes Holsatiæ factus

ctus 380 b. occupat arcem Segeberg. ibid. p̃das agit ex Vuandalia 381 b. Holſatiam relicturus, omnia incendijs vaſtat. ibid. Hamburgenſem arcem demolitur 381 b. 381 a. Vuagriam occupat 382 a. eamq; permutat comitatu de Raceborgh. ib.

henricus dux Brunſuicenſis, epiſco. Hildeſ. 640 a. excommunicatur. ibid. abſoluitur 640 b. Comitatum de Sladen Eccleſiæ adijcit 640 b.

henricus Brũſuici dux comiti Lippienſi bellum facit 750. à quo commiſſo prælio capitur 750 a. dimittitur promiſſa magna pecuniæ ſumma 750 b. Romã profectus liber à ſolutione pronunciatur. ibidèm.

henricus Brunſuici Dux Epiſcopo Hildeſemenſi fert opem 834 a. capit comitem de Retberg. ibid.

henricus Leo 3 b. comitatur Imperatorem in Italiam 409 b. Lubecam ſuæ ditionis facit 410 a. Vuandalos oppreſſo Nicloto domat 411 b. Niclotì filium iugulari iubet 412 a. 416 b. Sueri. num Guncelino donat 412 a. Vuerlo capit 412 b. Honouer oppidum reſtaurat 414 b. Comitatum Lovuenrode aſſequitur. ibid. Leoninam vrbem ædificat 418 b. quo modo Lubecã occupârit. ibid. Brunſuicum muniuit 412 a. effigiem Leonis ibidẽ erexit 420 b. Eccleſiam S. Blaſij exſtruxit. ibidèm. Thietmarſiam domuit 421 b. Epiſcopos Vuandaliæ ad quid coẽgerit 412 b. terram Obotritorum occupat 421 a. pugnã detrectat 422 b. cum Epiſcopis Halberſtadenſi & Magdèb. luctatur 426 b. cur vexârit epiſcopos 427 a. petit miſsionem ab Imperatore 428 a. exuitur ditionibus ſuis 437 b. armis ſe defendit. ibid. pugnat cum hoſtibus feliciter 437 b. concedit in Angliam 438 a. captiuos di-

dimittit 439 b. Bardovuicum euertit 442 a.
henrico Leoni refragari piculoſum 416 a. principes infenſi propter ſuperbiam 428 a. periculum imminet ſublato Schiſmate 431 a.
henricus Leonis filius fit Comes Palatin⁹ 449 a. Ottonem fratrem deſerit 458. 466 a. Ottoni fert ſuppetias 464 b. 465 a. congreditur cum Hildeſemenſibus 465 a. inſignia Imperij tradit Friderico ſecũdo 476. b
henricus abbas S. Aegidij Brunſuici, Epiſcop. Lubecenſis 428 b. Belga natione 429 a. diſputat cum Græcis 428 b. magni fit à Friderico 429 b. ſcripſit nonnulla 429 b.
henricus epiſcopus Monaſterienſis 819 a. Delmenhorſt obſidet 819 b. quibus conditionibus obſidionem ſoluerit 820 a. denuò mouet in Gerhardũ Oſnaburgenſem 825 b. obſidet oppidum Oldenborgh. ibid. facit inducias 825 b. tertiò Gerhardo bellum facit 826 b. itẽ quartò 827 b. obſidet Delmẽhorſt 828 a. & Oldenborgh 828 b. Delmenhorſt deditione capit 829 a. eamq; arcẽ Monaſteriẽſi ditioni adiungit 829 b. 788 a b. Monaſterij crebrò moratur 829 b. Bremenſem Eccleſiã negligit 829 a. 830 a. ſecura p̃ſtat mercatoribus itinera 830 a. moritur. ibid.
henricus 2. epiſcopus Monaſterienſis 434 a.
henricus de Morſe epiſcopus Monaſterieñ 779 a.
henricus Lãtgrauius Thuringiæ eligitur Imperator 523 b. prælio ſuperatur à Cõrado 524. a Rex Eccleſiaſticorum dictus 524 a. moritur 527 b.
henricus Godſcalci filius occupat Aldẽborg 352 a. Critonem inſidiantem obtruncat 352 b. vxorémque eius ducit in matrimonium. ibid. Magno Saxoniæ duci ſe ſubijcit 365 b. reſtituit Chriſtianiſmũ 352 b.
henricus de Borg homo extremè impius 578 b.

arce Vorda pellitur. ib. capitur 579 a. dimittitur 581 a. Marcellum in carcere necat. ibid.
henricus Oldenburgenſis Comes occũbit in prælio 494 a.
henric⁹ comes de Schvuartzeburg archiepiſcopus Bremenſis 808 b. opera Ioannis Roden electus 808 b. 809 a. mouet in Gerhardum de Oldenborg 809 b.
henricus Craſſus occupat comitatum Stadenſem 309 b. occurrit Normãnis 391 a. capitur in prælio. ibid. elabitur 391 a. collecto denuò exercitu, Normannos partim cædit, partim ſuſpendit captos 391 b. filium relinquit Sifridum. ibid. cęditur in Friſia 337 b.
henricus Bockholt epiſcopus Lubecenſis 613 b. multa emit 614 b. opulentus 615 a.
henricus epiſc. Hildeſemẽ. 506 b.
henricus de Vuoldenberge epiſc. Hildeſem. 601 a. Comitatum de Daſſel ditioni adiungit. ibid. exſtruit Sturvuold arcẽ 601 b.
henricus Spegel Epiſcop. Paderburnenſis 652 a. Comitem de Arnsberg fatigat 653 b.
henricus de Vuerle epiſc. Paderb. 338. b
henricus de Suerin Danię Regem capit 480 b. dimittit 482 b. moritur 489 a.
henricus de Bulovu epiſc. Suerin. 636 b.
henricus epiſcop. Suerin. 759 a.
henricus de Aslo Archiep. Magdeburgenſis 342 a.
henricus Vuangelin epiſc. Suerin. 769 a.
henricus epiſcopus Mindenſis 415 b.
henricus de Anholt Archiepiſc. Magd. 573 a.
hẽricus de Schovuenborg epiſcop. Minden. 836 b.
henricus quidam Canonicus vndè Dabelſtein appellatus. 433 a.
hẽricus de Vuerberge epiſcop Halberſtad. 751 a.
henricus dux Sleſvuicenſis 773 a. redit in Holſatiam. ibid.
henricus Goltorm Archiepiſcopus

piſcopus Bremẽſis 564 b. moritur 565 b.
henricus epiſcopus Raceburgenſis 471 b.
henricus de Vuittorpe epiſcopus Raceburg. 678 a. excipit Carolum quartum in ſua ditione 678 b. exſtruit arcem Stoue 678 b.
herãdus vel Stephanus epiſcopus Halberſtadenſis 345. b
heimo epiſcopus Halberſtadenſis 65 a.
herigarij Bircę prefecti pietas 56 b. conſtantia 57 a.
herbordus epiſcopus Hildeſemenſis 458 b.
herimbertus primus Mindenſis epiſcopus 21 a.
hermannus Biling ex homine plebeio Dux 18 a.
hermannus Biling quomodò dux Saxoniæ factus 177 a b. exſtruit arcem in monte Luneborgh 178 a. & cœnobium D. Michaëlis. ibid. moritur 201 a.
hermanni iuſtitia & pietas 177 b.
hermannus epiſcopus Suerinenſis 607 a.
hermannus Suerinẽſis epiſcopus 545 b.
hermannus à Saxonibus electus Imperator 326 a. 334 b. Franciam orientalem inuadit 326 b.
hermannus Colonieñ Archiepiſcop. Paderburnenſem Eccleſiam tenet 846 b.
hermãnus 2. de Catzenelnbogen epiſcopus Monaſterienſis 461 b. quid ab Imperatore obtinuerit 462 a.
hermannus de Blanckenborg epiſcopus Halberſtadenſis 550 a.
hermannus Comes de Lippia cõtra Stedingos pugnans occumbit 492 a.
hermãnus epiſcopus Verdenſis 398 b. Eccleſiæ opes auget 398 b. litem habet cum Hartvuico. ibidẽm.
hermannus Bambergenſis epiſcopus quarè depoſitus 320 b.
hermannus Archiepiſcopus Hamburgenſis 246 b. vir ſimplex 247 a. diſciplinam clauſtralẽ corrigit 247 b. moritur 248 a.

hermannus episcopus Raceburg. 574 a
hermannus episco. Mimigardeuord. 243 b. monasterium trans aquas dedicauit 243 b.
hermannus episc. Hildesemensis 420 b.
herseuelde olim Rosenuelde 390 a.
hetuelde datur Cœnobio Amelingsborne 349 b. venditur Hērico Brūsuicensi. ibid.
Hierosolymorum Rex ceruicem frangit 451 b.
higinus Rom. Pont. 78 b. epistolam reliquit elegantissimam. ibid. Martyr 78 b.
hilarius Roma. Pontifex. 87 a.
hildeboldus vel Hildebrādus de Bruchusen archiepiscop. Bremen. 532 b. 533 a. arces ditionis occupat 533 a. cōfirmatur à Pontifice 533 b. oppugnatur à ducibus Brūsuicensibus 538 b. pacē emit 539 a. moritur 539.
hildeboldus episcopus Mimigardeuordēsis 170 b.
hildegrinus episcopus in Salingstede 9 a. transfert sedem Halberstadium 9 b. 10 a. moritur 10 b.
hildegrinus episcopus Halberstadensis 121 b.
hildesemenses expugnant Sturvuold 624 b. ædificant arcem Marieburg 624 b.
hildevuardus Halberstadensis episcopus 193 b.
historiæ suppositiæ cur ex Ecclesia explodendę 104 b. 105 a.
historia de Iudæo in latrinam incidente 549 a b.
Hogerus comes Mansfeldensis cæsus in prælio 368 b.
hogerus Monachus, Hamburgensis archiepiscopus 147 b. seuerus in exigēda disciplina 149.
holsati arcem Plone occupant & muniunt 381 b.
holsatiæ & Schouenborg comitatus aliquādò cōiuncti 514 a. vndè disiuncti 514 b.
honeborgh munitio exstruitur 536 b.
honorius Rom. Pōtif. 92 b
honorius 2. Rom. Pontif. 586 a. qua occasione factus Pontifex. ibid.

hono-

honorius 3. Rom. Pontif. 589 b. Cõfirmauit Prędicatorum & Minorum ordinem 590 a.
honorius 4. Rom. Pontif. 593 a. fauet Gallis. ibid.
honouer oppidum reſtauratur 414 b. vndè dictũ 415 a.
hormiſda Cãpanus Rom. Pontifex 88 b.
Hugo epiſcopus Verdenſis 439 b. litem habet cum epiſcopo Halberſtadẽſi. ibid.
hugo de S. Victore 385. a
hunibertus archiepiſcop. Bremenſis 346 b. moritur 350 a.
huſsitarum ſecta in Bohemia 743 a.

IBia matrona Anſgario prædium donat. 58 b.
Iburg mons, nunc Driburg, munitur 464 a.
Ida nobilis fœmina occupat comitatum Stadenſem 356 a. filiam monialem Ruſſorũ Regi dat coniugem 356 a. duos maritos amittit in Thiet marſia 356 b. orbata filio Romam proficiſcitur 357 a. reuerſa Vdonem in filium adoptat 357 a.
Ignatij vox quotidiana 576 a. Cor Ieſu nomine inſcriptum 576 a.
Imadus epiſco. Paderburnenſis 263 b.
imperatorum & Pontificũ de iure eligendi epiſcopos contentio 144 a. 159 a. quem finem ſortita 144 a.
imperatores non leui de cauſa tranſeunt Alpes 110 b. 113 a.
imperium miſerè laceratũ 541 a b. 543 a. 546 a.
imperij inſignia ab Henrico exiguntur 351 a.
Inauditũm, vt vnus Epiſcopus duabus præſideat Eccleſijs 201 b.
inieſuatorum ordo quandò habuerit initiũ 662 b
innocentius primus Rom. Pontif. 86 a.
innocentius 2. Rom. Pontif. 586. Rogerium profligat. ibid. Concilium Leodij conuocat 372 a. Romam ab Imperatore deducitur 372 a.
innocentius 3. Rom. Pont. 589 b. conuocat Concilium Lateranum. ibi. multa ſcripſit 589 b.

innocentius 4. Rom. Pontif. 590 b. Henricū execratur 590 b.
innocentius 5. Romanus Pontifex 592 a.
innocentius 6. Rom. Pontifex 596 a. vir integræ vitæ. ibid.
innocentius 7. Romanus Pontifex 597 b. 759 a. vrbis imperiū restituit Romanis 759 a. Conciliū indicit Romæ 759 b.
innocentius 8. Rom. Pont. 814 a.
interregnum 532 b.
inūdationes ad mare 709 a
Ioachim abbas quarè condemnatus 386 b.
ioannes 1. Rom. Pontifex 88 b. hostis Arrianorū. ibidē. pedore carceris perijt 88 b.
ioannes 2. Roman. Pontif. 89 a.
ioānes 3. Rom. Pont. 90 b.
ioannes 4. Rom. Pon. 92 b.
ioannes 5. Rom. Pont. 95. a scripsit de pallij dignitate 95 a.
ioannes 6. Rom. Pōt. 95 b.
ioannes 7. Rom. Pōt. 95 b.
ioannes 8. Rom. Pontifex 290 a. in tumultu in Gallias euadit. ibid. Saracenos expellit Italia 290 a.
ioannes 9. Rom. Pontifex 292 a.
ioannes 10. Rom. Pontif. 293 b. necatur. ibidèm.
ioannes 11. Rom. Pontif. 294 a.
ioannes 12. Rom. Pont. 295 a. fugit Roma 178 a. damnatur 178 b. in adulterio contrucidatur 178 b. 295 b.
ioannes 13. Rom. Pontif. 296 a.
ioannes 14. Rom. Pontif. 297 a. moritur inedia 297 a.
ioannes 15. Roman. Pont. 297 a.
ioannes 16. Rom. Pontif. 297 b.
ioannes 17. Rom. Pontif. 298 a. perijt cum Crescentio. ibid.
ioannes 18. Roman. Pont. 298 a. Prodigia visa huius tempore 298 b.
ioānes 19. Rom. Pon. 298 b.
ioannes 20. Rom. Pontif. 299 b.
ioannes 21. Roman. Pont. 592 b.
ioannes 22. Roman. Pont. 595 a. nouum ordinem mili-

militarem inſtituit 627 a b. eíque dat Templariorũ poſſeſsiões 627 a.
ioannes 23. Roman. Pont. 598 b. clàm fugit Conſtantía 779 b. retinetur. ibid. deponitur 780 a.
ioanna Siciliæ Regina quare lætata Vrbani electione 689 a. Roberto fauere incipit 689 b. dedit ſe Carolo Duratio 691 b. moritur in carcere 691 b.
ioannes dux Bauariæ Archiepiſco. Magde. 815. a cur ſeriùs ad Eccleſiam acceſſerit 815 b. obſidet arcem Caleforde 816 a.
ioannes epiſcopus Lubecenſis 491 b. memoriam Cœnæ Dominicæ inſtituit 492 a.
iohannes de Dieſt Minorita epiſcopus Lubecenſis 529 a. tenuiter viuit 529 a b. redimit Eccleſiæ poſſeſsiones 529 b. quid prætereà fecerit 530 a.
ioannes Tralovue epiſcopus Lubecenſis 536 a. conſecratur 538 b. moritur. ibidèm.
ioannes Muel epiſc. Lubecenſis 632 a. arcem in Vthin munit 632 b.
ioannes Clendenſt epiſcopus Lubecenſis 715 a.
ioannes de Dulmen epiſcopus Lubecenſis 734 b. quibus bonis Eccleſiam auxerit 734. b. 735 a.
ioannes archiepiſcop. Bremẽſis 576 b. cauſam obtinet contra Regem Danię. ibid. 577 a. Rigenſem eccleſiã abſens tenuit 577 b. venit Bremam. ibid. excipitur 578 a. litẽ habet cũ clero Hamburgenſi 578 a b. item cum Bremenſibus 579 a b. vocatur Romam 579 b. vndè ſuſpicionẽ in nobiles conceperit 579 b. 580 a. quibus rebus vicinos ab ſe abalienârit 580 a b. nulli fidit. ibid. capitur in Vuildeshuſen 581 a. abit Romam 581 b. Verdenſem epiſcopum ſibi ſubſtituit 581 b. doctus & eloquens 582 a. humanus erga mercatorem quẽdam 582 a b. ſeuerus 582 b. Pontificem quibus verbis allocutus ſit. ib. moritur 583 a.
ioãnes Bock Decanus Bre-

menſis in pauperes beneficus 600 a. videt S. Victorem 600 b.
ioannes Holman dux proſcriptorum Bremenſiũ 668 b. Epiſcopũ in vrbem introducit. ibid. ad arma conclamat. ibid. eum tota familia occiditur 670 b.
ioannes Decanus Bremẽſis archiepiſcopũ infamat 711 a. proficiſcitur Verdam. ibid. vexat ditionem Bremenſem 712 a. petit veniam ab epiſcopo. ibid.
iohannes Schelen epiſcop. Lubecẽſis 765 b. omnia ab anteceſſore relicta conſequitur 766 a. Secretarius fit Imperatoris. ibid. Locum nutriendis equis cõmodum comparat 766 b. moritur 767 a.
ioannes Slamſtorp archiepiſco. Bremenſis 745 b. vndè maach dict' 746 a. qua re Senatum Bremẽſem offenderit 746 b. 747 a. arcẽ conatur exſtruere, ſed fruſtrà 749 b. redimit Eccleſię prędia 755 b. moritur 769 a
ioannes Rode Archiepiſc. Bremenſis 840 b. cur nobilitati non admodũ gratus 841 a. Magno Saxoniæ duci bellum denunciat 844 a. Hadeleriam occupat 844 a. Chriſtophorum Brunſuicẽſem adiutorem eligit 846 a.
ioannes Mindenſis epiſco. 513 b. moritur 514 b.
ioannis Meklenburgenſis Epiſc. martyriũ 287 b.
ioannes primus epiſcopus Mekelburgenſis martyr 369 a.
ioãnes de Verneborch epiſcopus Monaſter. 654 a. transfertur ad Traiectẽſem Eccleſiam. ibid.
ioannes Bauariæ dux epiſ. Monaſterienſis 795 b.
ioannes dux Saxoniæ inferioris epiſcop. Hildeſemenſis 850 b.
ioannes de Hoia epiſcopus Hildeſemeñ 732 b. prælio ſuperatur 733 a. Carthuſiam exſtruit 739 a.
ioannes epiſcopus Hildeſemenſis 522 a.
ioannes Thun epiſc. Sueri-nenſis 851 b. reformationis ſtudioſus. ibid.

ioannes episc. Suerinensis 622 b.
ioannes de Hoia episc. Paderb. 737 b. qua conditiõe Comitatũ de Euerstein ecclesiæ suæ adiunxerit 738 a.
M. Ioannes Hoed episc. Osnab. 671 b. qua re nobiles sibi conciliârit 672 a b. fœdus init cum Osnaburgensibus 672 b.
ioannes de Hoym episco. Halberst. 775 b. cur Halberstadium obsederit 775 b.
ioannes Oldẽburgẽsis Comes Stadlandiam occupat 843 b.
ioãnes episcopus Raceburgensis 744 b.
ioannes episc. Raceb. 770 b. Clockstorp curiam suam exustam renouat 771 a.
ioannes Stalkoper episcop. Raceb. 824 a. pecuniosus. ibid. magnam pecuniæ summam amittit 824 b.
ioannes Parkentin episco. Raceb. 835 a. executor literarum de nouo Collegio Rostochij erigendo 835 a.
ioãnes Preen episc. Raceb. 785 a. Canonicis studentib. stipendia constituit 785 b. moritur. ibid.
ioannes de Asel episc. Verdensis 777 b. redimit arcem Rodẽborgh 777 b. tentatur à suis 778 a. dimittit episcopatũ 778 b. Alchimista. ibid. moritur 779 a.
ioannes Huss & Hieronymus Pragẽsis exurũtur 758 a. 780 a. Huss ecclesiam Romanam oppugnat 752 a.
ioannes de Bien rex Hierosolymitanus 488 b.
iohannes Holsatiæ Comes auratus miles 528 a. mouet in Daniam 534 b.
ioannes de Capistrano Minorita 793 b. venit Magdeburgũ. ibid. cõcionatur ad populum Latinè 793 b. quid oratione sua effecerit 793 b. miraculis clarus 808 a. eius viuendi ratio 808 a b.
ioannes Scotus prædicator 575 a.
ioannes Iunge in arce Butzovu trucidatur 720 a.
ioannes de Lignano Astrologus quid de Vrbano

prædixerit 685 b. 686 a b. excipitur ab Vrbano honorificè 686 b. moritur peſte. ibid.
ioannes Anglicus, mulier Mogũtina 100 a. à famulo compreſſa. ibid.
iodute, Saxonum ruſticorum idolum 368 a. deijcitur 368 b.
Irene cur Caroli Magni nuptias ambierit 29 b. 30 a. detruditur in monaſterium 30 b.
Iſengerus epiſcopus Verdenſis 51 b.
isfridus epiſc. Raceb. 413 a. ignorans miraculũ edit. ibid. cæcum ſanat 413 b.
iſo comes de Vuelpa epiſc. Verd. 465 b. auget eccleſię opes 466 a. Verdę collegium fundat. ibid.
Itali callidi 199 a b. inteſtinis diſſenſionib. laborãt 161 b. 162 a. Germanos oderunt 692 a b.
Iubilei tempus conſtringitur 651 b.
iudæi canes 537 a b.
iudæi quarè paſsim exuſti 574 b.
iudæus quidam in rupe librũ reperit 550 b. eiusq; admonitu fit Chriſtianus. ibidem.
iulius Rom. Pont. 84 b. Arrianis infenſus. ibid. pellitur vrbe 84 b.
iutiæ tres epiſcopatus 187 b. Hãburgenſi ſedi ſubiecti 173 b.
Ivuarus Chriſtianis infenſus 102 a.

K Atelenborg fundatur 349 b.
Karleſſand, locus caſtrorum Caroli in Hadeleria 24 a.
Kedingi rebellãt epiſcopo Bremenſi 554 b. domantur. ibid. rebellãt denuò 621 b.
Krodo idolũ Saxonũ 9 b. à quo execrãdi vox. ibid.

L Adislaus Caroli filius in Italiã proficiſcitur 761 b. ius ſuũ in Petri patrimonium extendit 762 a.
lãbertus ep. Raceb. 489 a b.
landgrauius Haſsiæ mouet in Eimbecenſes 806 b.
lando Rom. Pont. 293 a.
landovuardus Mind. epiſc. 196 a. moritur. 196 b.
Leo 1. Ro. Põt. 87 a. ter ſanctus. ibid. vaſtationem vrbis vidit. ibid.
leo 2. Rom. Pon. 94 b. Muſicus.

ficus. ibid.
leo 3. Rom. Pon. 98 a. malè mulctatus à Romanis 24 a. 98 a. venit Paderburnam 24 a. cõsecrat eccleſiam Paderburnenſem. 24. b. Romã à Carolo reducitur 98 a. 28 a. defendit ſeſe. ibid.
leo 4. Rom. Põt. 99 b. Vaticanum munit. ibid.
leo 5. Rom. Pont. 292 b.
leo 6. Rom. Pont. 293 b.
leo 7. Rom. Pont. 294 a.
leo 8. Rom. Pont. 295 b. à Iohannis fautoribus dejicitur 178 b. 295 b. reſtituitur. ibid. Ottoni patrimonium Imperij reſtituit 198 a.
leudericus Brem. epiſc. 54 b. quarè habitus inflatior. ibid. 59 a.
Liafdagus Ripẽſis miraculis clarus 205 a.
libentius archiep. Hamb. 210 a. eius virtutes 120 a b. diligentia in obeunda legatione 219 a. mors 219 b.
libẽtius 2. archiep. Hamb. 238 a b. oſor incontinentiæ Cleri 238 b. moritur 241 a.
liberius Rom. Pont. 85 a. oppugnat Arrianos. ib.
D. Liborij reliquiæ Paderburnam translatæ 49 a. miracula 49 b. 50 a.
lidarius epiſco. Mindenſis 185 b.
liemarus Bauarus archiep. Hamb. 327 a. capitur in conflictu 335 b. moritur 338 a.
linus Petri ſucceſſor 76 a. gladio cæſus 76. b.
lipſenſis Academia quandò & quarè inſtituta 751 b.
lis de Hildeſemenſi epiſcopatu 352 b. 353 a.
Loca paluſtria quarè plerunq; infeliciter oppugnentur 781 b. 782 a.
lõgobardi Arriani binos in qualibet eccleſia volũt epiſcopos 92 b. 93 a. ad Imperij ius pertinẽt 505 b. quarè rebellârint Imperatoribus. ibid.
longobardorũ rex, miſſo regno, Monachum profitetur 97 a.
lotharius Lotharij filius repudiat vxorem 121 a. agit pœnitentiam 122 b. moritur abſque prole maſcula 122 b.
lovuenburgh traditur Danis 660.

Iovuenborg arx exſtruitur 626 b.
Lubeca commendatur 192 b. 382 b. libertatem defendit 488 b. antiquitùs in Zuartovu ſita 364 b. creſcit & augetur 418 a.
Iubertus epiſc. Mimigardeuordenſis 58 a. in quo reprehendendus. ibid.
Iubertus de Vuend Oſnab. epiſc. eligitur 671 b. ſed recuſat. ibid.
Iucius Angliæ rex 13 b.
Iucius Roman. Pont. 81 b. martyr. ibid.
Iucius 2. Ro. Pont. 586 b.
Iucius 3. Rom. Pont. 588 a. pellitur vrbe. ibid.
Iudolphus de Schladem, epiſc. Halberſt. 535 b.
Iuderus Imperator ab alijs Lotharius dictus 373 a. coronatur Romæ. ibid. obſidet Spirã 371 b. munit montem Alberg 379 b. ex cœnobio Herſueldemagnã pecuniæ ſummam aufert 379 b. Monaſterium dominarũ in Lutter reformat 387 b. moritur in reditu ex Italia 380 a. ducatum Saxoniæ dat Henrico Catulo Bauaro 379 b.
Iuderi mortẽ multa ſequũtur mala 387 b. 388 a.
Iuderus Saxoniæ dux Friderico Stadenſi infenſus 361 a. concitat Bremenſem epiſcopũ in Fridericũ. ibid. deliberat de reſtituendo Friderico, ſed fruſtrà 362 a.
Iuderus Verdenſis epiſcopus 494 b. quid eccleſiæ donârit 494 b.
Iudgerus Phriſius primus epiſcopus Monaſterienſis 12 a. Saxonum Apoſtolus. ibid. Vuedekindo intimus 12 a. vocatur à Carolo Magno 12 b. Benedictinus monachus 12 b. 13 a. ædificat monaſterium Vuerdense 13 a. moritur. ibid.
Iudolphus comes de Schladem epiſc. Halb. 490 b.
Iudolphus 2. epiſc. Raceb. 806 b. præfecturam amplis redditibus donat 807 a.
Iudolphus de Rorſtorpe epiſc. Minden. 610 b. hoſtes ſuos prælio vincit. ibid.
Iudolphus de Holte epiſc. Monaſt. 525 a. triũphat de inimicis. ibid. familiam

liam de Meinhouele delet 525 a. 544 a.
ludolphus de Bulovu epiſcop. Suerinenſis 626 b.
ludolphus de Kroppenſtede archiep. Magde. 459 b. quomodò ad eã dignitatẽ peruenerit 460 a b.
ludolphus epiſc. Racebur. 516 a. quarè martyrio coronatus 516 a b. ęgrotus refocillatur 516 b. monaſteriũ in Rene fundauit 517 a. miraculis clarus 517 a. verſus in eius laudem 518 a.
ludouicus Pius hæres patris 36 a. Corbeiam cœnobiũ ædificat 36 a. Cleri reformationem inſtituit 46 b. 47 a. contrahit matrimonium 48 b. quarè & vbi à filio cuſtodiæ traditus 48 b. liberatur. ibid. punit conſilij authores 48 b. 49 a. moritur 56 a. Hildeſemenſem eccleſiam exſtruit 22 b.
ludouici Pij prima cura ſuſcepto regno 36 a.
ludouicus Germaniæ Rex quarè Cæſar appelletur 61 b. 117 b. murus Saxõię 103 a. moritur 102 b. filijs prouinciam diuidit 124 a.
ludouicus Bauarus cũ Friderico de imperio dimicat 616 b. vincit. ibid. multa proteruè facit in Italia 616 b. 617 a. Marchiã Brandeburgenſem dat filio 617 a. 626 a. moritur in venatiõe 632 b.
ludouicus tertius Imperator capitur 136 a. dimittitur 136 b. denuò captus exoculatur 136 b.
ludouicus Germaniæ Regis filius Vuãdalos vincit 121 b. vxorem ducit. ibid. Francię regnũ conſequitur 124 b.
ludouicus Lãtgrauius Thuringiæ moritur 488 a. S. Elizabeth eius vxor. ibid.
ludouicus dux Luneburgẽſis moritur 643 a. Magnum Brunſuici ducem hæredem facit 643 b.
ludouicus dux Luneburgenſis, epiſc. Mindenſis 630 b. moritur 631 b.
ludolphus Oſna. ep. 203 b.
ludouicus de Rauẽſpergh Oſnab. epiſc. 572 a. Simonẽ de Lippia, prędas agentem, capit. ibid.

quibus

quibus conditionib. dimiſerit 572 b. prælio ſuperat Ottonem de Marca 572 b. moritur ex vulnere 573 a.
Iudouicus de Tekeneborg epiſc. Monaſt. 447 b.
Iudouicus de Haſsia epiſc. Monaſt. 635 b.
Iudouicus Thuringus archiep. Magd. 703 b. multarũ eccleſiarũ epiſcop. ibid. Comites de Vuerningrode ſuperat 704 a. homo leuis. ibid. quomodò perierit 704 b.
Iudouicus Andegauẽſis inuadit regnũ Neapolitanum 692 b. 693 a.
Iudouicus de Pino hæreticus in carcere moritur 836 a.
Iudouicus Marchio Miſnẽſis ep. Halber. 643 a. trãſfertur ad eccleſiã Mogũtinã. ibid. indè ad Bãbergenſem 643 a. indè ad Magdeburgẽſem. ibid.
Iuneburgenſes occupãt arcẽ montoſam 677 a. prælio victi 720 a. exeunt lignatum 722 b.
Iupold⁹ Auſtriæ dux ab Heluetijs opprimitur 698 b
Iuitharius ep. Pader. 124 b.

MAgdeburgi arx vndè 9 b. Veneris ſimulacrum cũ tribus Gratijs. ibid. nomẽ vrbis vndè 10 a. Eccleſia cõflagrat 472 b. miles in eccleſia occiditur 560 b.
magdeburgenſes archiepiſcopo ſuo bellũ faciunt 786 b. excõmunicantur. ibid. recipiunt archiepiſcopum 787 a.
magnæ vrbes, ſine iuſtitia, ſpeluncæ latronũ 562 a.
magnus Norvuegiæ rex eligitur 257 a. Zuenonẽ nauali prælio vincit 257 b. Daniam obtinet. ibid. charus Danis 258 b.
magnus Daniæ rex 15000 Vuãdalos occidit 256 b.
magnus Saxoniæ dux moritur 366 a. duas relinquit filias. ibid.
magnus dux Saxoniæ 661 b capitur 664 a. occumbit in prælio 677 a.
magnus dux Saxoniæ epiſ. Hildeſ. 776 b. dominatũ Hamburg ditioni adiungit 777 a.
magnus inferioris Saxoniæ Vueſatis bellum infert 843 b. cõmouet vicinos principes 844 b.

magnus

magnus Brũſuici dux à patre admonetur officij 643 b. ſed fruſtrà. ibid. inſultat patri 644 a.
magnopolẽſis ditionis nomen vndè 288 a. 344 a.
magnopolẽſes olim Obotriti 396 a. ſub Carolo M. Chriſtiani facti. ibid.
manfredus opponit ſe Pontifici 545 a.
marcellus Rom. Pon. 83 b. epiſtolis gubernat eccleſiam. ibid.
marcellinus Rom. Pont. 83 b. idolis thura iniecit. ibid. martyr. ibid.
marcus Rom. Pont. 84 b.
marcus primus & vltimus ep. in Vallersleue 165 a.
marcus primus ep. Aldenb. 191 b. 393 a.
marquardus ep. Hildeſem. 123 a. cæſus vnà in Ebbeckſtorp 123 a.
marquardus Oſnab. epiſc. 353 b. deponitur. ibid. quarè id factum 354 a.
marquardus Leſevuen epiſcopus Raceb. 608 a.
marquardus ſacerdos ſuſpenditur 500 a.
marquardus Beerman epiſcopus Suerinen. 680 b.
marquardus de Rindhegẽ epiſco. Mindenſis 758 b. migrat ad eccleſiã Conſtantienſem. ibid.
martinus 1. Rom. Pont. 93 a. moritur in exilio. ibid.
martinus 2. malis artib. ad Pontificatum euectus 290 a.
martinus 3. Ro. Pont. 294 b. optimus vir 294 b. 295 a.
martinus 4. Ro. Põt. 593 a.
martinus 5. Ro. Pon. 811 b. in Concilio Conſtantienſi eligitur. ibid.
martinus Danus, author modorum ſignificandi 577 a.
maſo ep. Verdenſis 384 b.
mathildis patrimoniũ eccleſię Ro. donatũ 506 b.
mauritius comes Oldẽborgẽ. obſidet Delmẽhorſt 799 b. Bremẽſes & Hoienſem comitẽ ſibi adiungit. ibid. profligatus à Vuilhelmo, vix elabitur 800 a. obtinet Delmenhorſt 809 a.
mauritius Comes de Hoia æmulus Godfridi epiſcopi Bremenſis 644 b. 645 a. Bremenſes vexat 646 a. ciues aliquot Bremenſes cædit 646 b. ſuburbium inuadit 646 b.

646 b. 647 a. pontẽ occupat 647 a. Bremam cùm poſſet occupare, quarè noluerit 647 b. iuramentum ciuibus non vult remittere 668 a.
meinerus epiſc. Aldẽb. 222 a. aliâs Meinardus 248 a.
meinerus Krãsfelder epiſ. Halberſt. 518 b.
meinhouele familia in ditione Monaſteriẽſi, epiſcopo rebellis 170 a.
meinulphi pietas 31 b. 49 b. votum 49 b.
mecklenborg grandis villa 393 b.
mediolanenſes obſidentur 407 b. inuadunt caſtra Friderici 408 a. deditionem faciũt. ibid. tumultuantur negato tributo 408 a. obſidẽtur denuò integrũ trienniũ 408 b.
melchiades Ro. Põt. 84 a.
melchior dux Brunſuicenſis, Oſnab. epiſc. 704 b. æs alienũ contrahit 705 b. capitur. ibid. vicariũ cõſtituit Theodoricum de Marca 705 b. 706 a. trãsfertur ad eccleſiam Suerinen. 706 a. 707 b.
meldorp vndè nomen habeat 27 a.
memorabile factum in eccleſia Colonienſi 216 a b.
mendicãtes Monachi quarè initiò grati 478 a. 485 b. nihil habentes omnia poſsident 478 a. 486 b. celeriter per orbem diffuſi 485 b.
menerus primus in Liuonia epiſcopus 446 b.
menfridus archiep. Magd. 236 a. aliâs Hinfridus dictus 261 b.
mengardus ſiue Mengerus Oſnab. epiſcopus 43 b.
menvuercus epiſ. Paderb. 228 b. Hẽrici Imperatoris conſanguineus. ibid. reſtaurat eccleſiã 228 b. Papienſi tumultui miſcetur 228 b. 229 a. Ervuete prædiũ impetrat ab Imperatore 229 a. Vualonẽ abbatẽ Corbeienſem deponit 229 a. Heruordiæ eccleſiã exſtruit 229 b. Comitatũ Vuarberg obtinet eccleſiæ ſuæ. ibid. moritur 230 a. 233 a.
Michaël de Ceſena, hæreſis notatus 629 b.
milites, Guardia appellati, quales 844 a. veniũt Aldeburgũ 845 a. quare à Bre-

à Bremenſi ditione abſti nuerint 845 a. fame premuntur 845 b. veniũt in Hadeleriam. ibid. eamq; ſolo terrore recipiunt 846 a. accepta clade à Vuurſatia repelluntur 846 a. pergunt in Holſatiã 846 b. indè in Thietmarſiã, vbi ad internecionẽ deleti ſunt 846 b.
milo epiſcopus Mindenſis 217 b. moritur 218 a.
minda vndè dicatur 21 a.
mindæ incendium excitatum 278 b. 279 a.
mindenſis epiſcopatûs fundatio 19 a b.
miraculum cruentarũ hoſtiarũ Vuilſenaci 718 a.
miraculum de chirothecis Euermodi 398 a.
miſnẽſes nolunt appellari Saxones 165 b.
miſtivuoi, Vuandalorum princeps, quarè in Chriſtianos tã crudeliter ſæuierit 207 a b. 212 b. moritur Chriſtianus 221 a.
Mogũtinus vndè primum inter Electores locum habeat 166 b.
molenbercẽſe cœnobium reformatur 810 b.
molenbeke monaſterium fundatur 160 a. reſtaurat cũ cõflagrâſſet 160 b
monachus quidam Prędicator epiſc. Hildeſ. 660 b. ineptus ad arma 661 a. cedit ſponte epiſcopatu. ibid.
monaſterium vrbs Vueſtphaliæ vndè nomen habeat 256 b.
monaſterienſis eccleſia nõ fert niſi nobiles 803 b. nec ordines mẽdicantiũ facilè admiſit 804 a.
monaſterium in Ebbekeſtorp 103 b. Reliquiæ ibidẽm vndè 104 a.
monaſteriũ in Vualſrode fundatum 196 b.
monaſteriũ in Eſegeſtorpe fundatum 611 a.
monaſterium in Vuedegẽborgh 217 b.
monaſteriũ in Ozede fundatur 405 b. augetur opibus 417 a b.
mõcherus Oſna. ep. 242 b.
morbus Gallicus vndè 129
morbus linguarum inauditus 128 b. ceſſat Deo placato 129 a.
mos alẽdi crines diuinitùs abolitus 371 b.
mos eligẽdi Imperatorem tẽpore Ottonis 1. 166 a.

mos exclamandi per Iodute vndè 368 a b.
mos oratiões funebres habendi vndè 632 a.
mos, vt in Collegijs quisq; familiam alat, vndè ortus 609 a.
motus intra Albim & Visurgim 25 b. eiusq; causa 26 a.
motus in Dania 395 b.
mutatio in ecclesiastica potestate 772 b.

NEapoli tumultus ob schisma 689 b.
neapolitani Germanos captiuos poscũt ad supplicium 692 a. datos nõ audẽt attingere. ib. b.
neomonasterium olim Faldera 364 b. redit ad ecclesiã Bremensem 410 a.
Nicephorus oriẽtis Imperiũ ad se rapit 30 b. mittit legationem ad Carolum Magnum. ibid.
niclotus Vuandaliæ princeps idololatra 411 b.
nicolaus 1. Rom. Pont. 100 b. inuitus fit Pontifex. ibid. ecclesiam Bremensem Hamburgensi coniungit. ibid.
nicolaus 2. Ro. Pont. 301 b.
nicolaus 3. Roman. Pontif. 592 b. 593 a.
nicolaus 4. Rom. Pont. 593 b. Minorita. ibid.
nicolaus 5. Rom. Pont. 812 b. amat doctos. ibid.
nicolaus de Cusa legatus Pontificis venit in Germaniã 792 b. multa benè constituit 793 a. quid de Ven. Sacramẽti circũgestatiõe cõstituerit. ibid.
nicolaus episc. Lubec. 789 a. quos sumptus fecerit in cõsecrationem 789 b. domum leprosorum reformat 790 a. postulatur ad ecclesiam Rigensem 790 b. manet Lubecæ. ibid.
nicolaus de Delmenhorst archiep. Bremen. 773 b. cur Bremensib. gratus. ibi. ditionẽ ducũ Brunsuicensiũ bis vastat 775 a. Frisiam cum exercitu ingreditur 780 b. fugit 781 a. capitur. ibid. liberatur 781 b. defensorem sibi adsciscit Ottonem Luneburgensem 786 a.
nicolaus de Misna episc. Lubecensis 679 b. transfertur ad Ecclesiam Misnensem 880 a.
nicolaus Boetker ep. Suer.

797 a. cedit episcopatu. ibid.
nicolaus Pentze epis. Suer. 832 b.
Nobilium ordines 165 a.
nobiles aliquot Iureconsulti 575 a.
nobiles, olim ministeriales seu feudatarij 164 b.
nobiliũ agrestium superbia 175 b.
nobiles Hoiensis excurrũt in ditionem Bremẽsem 713 a. confligunt cũ Bremensibus 713 b. mulctantur. ibid.
nobiles aliquot à Gerhardo transeunt ad Bremenses 650 a. præmij loco arcem Tedinghusen accipiunt 657 a.
nobiles de Zuicheldẽ Magdeburgẽsem agrum infestant 757 a. Baronem Vuarbergensem interimunt. ibid. obsidẽtur in arce Hercyniæ 757 a b. aufugiũt 757 b. arx capta solo æquatur. ibid.
normannorũ in Christianos sæuitia vndè 118 a b.
nortbertus archiep. Magd. 374 b. author ordinis Præmonstratensium in Burgundia. ibid.
nortbertini à Nortberto dicti 375 b.
nortila episcopus Verdensis 41 b.
nouę religiões inuito Pontifice oriuntur 566 a.
noui dominatus crescũt in Italia 612 b.

OBotriti alieni à religione Christiana 27 b.
obotritorum ditio nunc Magnopolis 192 a.
Ochvuinus ep. Hild. 197 a.
occo & Focco capitanei Frisiorũ 774 a. bellũ denũciant Bremẽsibus. ibid. loca munita prę sidijs firmãt 774 a. arces aliquot occupant 774 b. pacem petunt & impetrant. ibi.
Odincarus senior Danus in Sueoniam mittitur 204 b. negocium religionis promouet 205 a. 228 a.
odincarus iunior, superioris nepos 213 b. episcopatum Ripẽsem erexit 213 b. Christianismum propagat in Dania 214 a. vterque moritur 205 a.
Olaus Sueonum Rex 64 a.
olaus Sueonum rex Dania expellit Zuenonem 215

a. Zuenoni Chriſtiano Daniam reſtituit 215 b. quomodo punierit in ſe Sabbati violationē 234 a. proditus à ſuis fugit in Suediam 234 b. repetit Daniā reparatis viribus. ibid. cōiuratio in Olaum 234 b. viſionē videt per quietē 234 b. 235 a. cadit in p̄lio 235 a.
olaus Norvuegiæ rex baptizatur 214 b. mouet in Zuenonem 215 b. ſuperatus nauali prælio, in mare ſe p̄cipitat. ib.
oldenburgenſes Comites, comitatū Delmenhorſt aſſequuntur 788 a.
oliuarus epiſc. Pader. 481 a. fit Cardinalis. ibid.
Omnes in vno ſum⁹ monaſterio ſub abbate Chriſto 566 b.
omo Vngariæ rex, vaſtat Bauariam 255 b.
Ordo Ciſtertiēſium vndè Griſeus appellatus 446
ordinis Ciſtertienſis initium 331 b.
ordo S. Brigidæ 662 b. eius deſcriptio 662 b. 663 a.
ordo Præmōſtratēſium qñ & vndè ortus 403 b.
ordo S. Auguſtini refloreſcit 278 a.
ordulphus Bernardi filius Haraldū obtrūcat 258 b
orientalis eccleſię ab Occidentali defectio 498 b.
Oſdachus ep. Hildeſ. 209 a.
oſmundus docet in Suedia 271 a.
oſnaburgēſis eccleſia, p̄dia à Cobbōe ablata recipit 159 a. & alia præter ea 159 b. incendio conflagrat 357 b.
oſnaburgenſis eccleſię priuilegium 8 a. aliud ſub Dodonis noīe 169 a b.
oſtervuick olim Salingſtede 9 b.
Othricus archiep. Magde. 201 a. vir doctiſsimus. ibid. ſucceſſorem habet Giſelerum 201 a.
Otto Magnus Imperator transfert epiſcopatum Vallerslebēſem in Magdeburg 165 b. 373 b. per barbā ſuā iurat 167 a. ſeuerè punit adulterium 166 b. 167 a. rebellātes ad obediētiā reducit 172 b. Danorum perfidiā vlciſcitur 173 a. Daniæ regē cogit facere imperata 173 a b. filium eius de baptiſmo leuat 173 b. iuſsit con-

conuocari Cõciliũ Romæ 178 a. coronatur 178 b. tumultuantes Romanos cõpeſcit 179 a. Vuandalos ſibi ſubijcit 174 a b. in loco Vuidébrugge mercatum cõſtituit 187 a. Ottonẽ filiũ rebus in Italia præficit 194 a. conſtituit epiſcopatũ in Aldenborgh 188. eiq; præficit Marconẽ. ibid. Magdeburgũ exſtruit 163 b. 10 a. Halberſtadenſem epiſcopũ in carcerẽ conijcit 163 b. ab eoq; excõmunicatur 164 a. monaſteriũ D. Mauritij ædificat 375 a. venit cum filio in Galliam 194 a. moritur 194 b.

otto ſecundus Imperator, viuo adhuc patre, coronatur 194 a. ducit vxorẽ. ibid. Galliæ bellũ infert 198 b. pugnat infeliciter cum Græcis 198 b. Beneuẽtanos obſidet 199 a. ſeuerè punit Romanos 199 b. q̃ prædia Oſnaburgẽſi eccleſiæ cõceſſerit 203 b. moritur 199 b. 204 a.

otto 3. Imperator modum creãdi Imperatoris præſcribit 166 a. 208 b. 209 a 216 b. deſcendit in Saxoniam 200 b. Creſcẽtium Patritium Romanũ capite plectit 208 b. ab eiusq; coniuge veneno necatur 208 b. 216 b.

otto 4. Imperator à Põtifice coronatur 454 a. excõmunicatur. ibid. deponitur 454 a. 470 a. 480 a. cedit regi Franciæ 454 b. deſeritur à Colonienſib. 458 b. fit Imperator, ſublato æmulo 459 b. Vualdemarũ Sleſvuici ducẽ ſibi adiungit 463 a. 466 a. quarè excõmunicatus 473 a. vaſtat Bremẽſem prouinciã 475 b. 477 a. cõuocat Imperij principes 478 a. dyſenteria moritur 473 b. agit pœnitentiam. ibid.

otto Landgrauius Haſsiæ archiepiſcopus Magdeburgenſis 615 b. Magdeburgenſibus veniam impetrat 616 a.

otto Ioãnæ maritus Carolo occurrit 690 a. obſeſſis in arce conatur opẽ ferre 691 a. capitur 691 b. ſoluitur 694 a. denuò capitur à regijs. ib. liberatur 694 b. Neapolim tenet 698 a.

ottonis Saxonis liberi 349.
otto Brũſuici dominus capitur 488 b. dimittitur 489 a. vexatur à ſuis. ib. Brunſuicum recuperat. ibid. 481 a.
otto Brunſuici dñs oĩa ſua reſignat Imperio 494 b. creatur Dux 495 a. obſidet Bremã. ibid. Otterſbach arcem euertit. ibid. moritur 536 a.
otto Brunſuici dux, epiſc. Hildeſ. 540 a. quomodò Vuoldenberge & Peine occupauerit 540 a b.
otto Brunſuicenſis occupat arcem Hartesborgh 666 a. declinat pugnam. ibid. occupat Alueldiã. ibid. tranſigit cum nobilibus Hildeſemẽſib. 666 b. excipitur lautè in arce Leuenborgh. ibid.
otto Brũſuici dux celebris 710 a. quo aĩo filiorũ Magni tutelã ſuſceperit 710 b. Vuolffenbuttel arcem conatur occupare. ibid. ſpe decidit. ibid.
otto Brunſuicenſis dux archiep. Brem. 729 a. expurgat ditionem malis hominibus 729 b. arcẽ Ottersberge fruſtrà obſidet. ibid. 730 a. cur nouã arcem exſtruxerit 741 a. moritur 742 a.
otto de Lippia 2. ep. Mon. 546 b. addit ditioni dominatũ de Vechta. ibid.
otto 3. de Retbergh epiſc. Monaſt. 624 b. expellitur ditione. ibid. redit poſt Conradi obitũ 625 a. moritur. ibid.
otto de Hoia epiſ. Monaſt. 736 b. homo militaris 737 a. qua re nomen immortale meruerit 737 b. Comitẽ de Tekeneborg pacẽ petere coëgit 737 a.
otto de Benthem epiſc. Monaſt. 470 a.
otto 1. epiſc. Minden. 560 b.
otto Vuettin epiſco. Mind. 706 b. Mindam ingreditur 707 a. moritur. ibid.
otto de Minda epiſco. Mindenſis 739 a.
otto de Retbergh epiſco. Mindenſis 782 a.
otto Retbergenſis Comes epiſc. Paderb. 548 a. Paderburnenſes cędit 548 b. quibus conditionibus cũ ciuib. trãſegerit. ibid.
otto ducatûs Luneburgenſis vnicus hęres ſubmergitur 623 a.

otto comes Cliuēſis 635 b.
otto comes de Balingſtede 366 a. Vuandalos profligat 367 b.
otto comes de Vuoldēberge epiſc. Hildeſ. 612 a. ditionē paternā ad eccleſiā transfert. ibid.
otto Bābergen. ep. Pomeranos conuertit 366 b.
otto Halberſt. ep. 372 b. de Simonia conuictus, deponitur. ibid. reſtituitur. ibid.
otto de Gronavu epiſc. Raceburg. 639 a.
otto de Delmenhorſt archiep. Brem. 633 b. fallitur à ſuis 634 a b.
Ouernkerken cœnobium euertitur ab Vngaris 185 b. reſtauratur 186 a b.

PAcis ſuaſores litigare, turpe 133 a.
paderburna cū eccleſia conflagrat 208 a. 372 a. 389 a.
paderburnēſis eccleſię priuilegia innouātur 208 a.
palatium Apoſtolicum fulmine tactum 681 b.
pallium quid ſignificet, quidq; ſacerdoti proprium 69 a b.
pardamus de Kneſebeck epiſcopus Raceb. 760 a. qua ratione æs alienum ſoluerit 760 b. 761 a.
paſchalis 1. Rom. Pont. 98 b. abſq; Imperatoris aſſenſu creatus. ibid.
paſchalis 2. Ro. Pont. 585 a. Cōciliū conuocat 351 b. triumphat de Antipapis & hoſtibus eccleſię 585 a. orbitatem Hērico 5 imprecatur 371 b.
paſtores animarum, ouiū paſtores decet imitari 68 b. 69 a.
patrocli reliquiæ Suſatum translatæ 189 a.
patto epiſc. Verdenſis 41 a.
paulus 1. Rom. Pont. 97 a b.
paulus 2. Ro. Pont. 813 b. inopinatò moritur 813 b.
pax inter Pontificem & Imperatorem quibus conditionib. cōſtituta 369 b.
Pelagius 1. Rom. Pont. 90 a. Sacerdotibus canonicas horas legendas decernit. ibid.
pelagius 2. Ro. Pont. 90 b.
peregrinationes quid profint 674 a.
perſecutio in Chriſtianos magna vndè orta 111 b.
peſtilētia vehemēs 641 a b.
peſtis Italiam vaſtat 652 a.

Petrus Apoſt. Rom. Pōt. 75 b. primus in terra Chriſti vicarius 76 a. Romæ occiditur. ibid.
petrus Bleſenſis 415 a. quid ſcripſerit 415 b.
petrus Comeſtor 386 a. author hiſtoriæ Scholaſticæ. ibid.
petrus epiſcopus Suerinenſis 852 b. honorificè excipitur 853 a.
petrus de Riga 386 a. ſcripſit Auroram 386 b.
petrus Lombardus 385 a.
petrus permutatione fit archiepiſcopus Magdeb. 676 a. 676 b. cedit Ludouico Thuringo 676 b.
petri Rhodiorum militū magiſtri virtus 837 a.
petrus Raceburgenſis epiſcopus 495 b.
petrus Vngariæ rex, regno eijcitur 255 b. ad Henricum Imperatorē fugit 255 b.
Philippus cum Ottone de imperio dimicant 447 a. 458 b. 466 a. trucidatur 458 b. à principibus in Henrici locum eligitur 451 b. Hildeſemenſibus ſubſidio venit 465 a. obſidet Brunſuicum. ibid. quarè ab obſidione diſceſſerit 465 a.
philippus Colon. epiſcop. Ducatū Vueſtphalię occupauit 406 a. peſte moritur 444 b.
philippus ep. Raceb. 456 b.
philippus de Catzenelnbogen epiſ. Oſna. 405 a.
Pietatis ſtudium lāgueſcit in religioſis 278 b.
pius Rom. Pont. 78 b. multa conſtituit. ibid. martyr 78 b.
pius 2. Rom. Pont. 813 a. Secretarius Imperatoris. ibid.
piratæ magno numero circa Bircam 157 a b.
Platina diligentiſs. temporum calculator 182 a.
Pluſſo Vuandalus obtruncatur 288 b.
Pomerani oppido Tangermundę pelluntur 771 a.
pōtianus Ro. Pōt. 80 b. relegatur in Sardiniā 80 b.
pontificis eſt, Romæ eſſe. 109 b, 183 b.
pontificatus Germanis certa mors 251 b.
pontifices quomodò rete Petri exēplo laxent 771 b. 772 a.
pōtifex quādo cœperit cōfirmare

firmare Impatores 29 a.
pontificũ contentione Romanæ ſedis authoritas imminuitur 137 b.
pontificum in Gallos propenſio vndè 29 a.
pontifex cur Peruſiũ conceſſerit 491 a.
pontifex poſtulat ab Electoribus, vt nouum eligant Imperatorẽ 507 b. 512 a. quid reſponſi tulerit 507 b. 512 a.
pontificis literæ de occupata Hieroſolyma 522 b. 523 a.
poppenborgh arx à quodã Marſcallo occupata 850
poppo in Dania religionẽ Chriſtianam promouet 107 a b. 228 a. eamq; miraculis confirmat 197 b. 198 a. 212 a b. epiſcopus Sleſvuicenſ 212 a. moritur 235 b.
poppo Paderb. epiſcopus 321 a.
poto de Potenſtein Epiſc. Monaſt. 709 b. quomodò exceptus ad oppidũ Ham. ibid. transfertur ad eccleſiam Suerinenſem 710 a. 719 b.
Præmonſtratẽſes fiunt Canonici 836 a.
prælatorum diſſimulatio cauſa diſſolutionis in Clero 852 a.
præliũ cũ Stedingis 493 b. 494 a.
Pribislaus & Niclot' Vuãdaliæ princeps 378 b. reſtituunt Idolorum cultum 378 b. 379 a.
pribislaus ſuburbium Segeberge vaſtat 381 a.
principes rarò vera audiũt 634 a b.
principes aliquot Imperij in Conradum inſurgũt 146 b.
principes Germaniæ in Hẽricũ 4 inſurgunt 277 b. de eo cõqueruntur 333 a
principes Imper. Henrico renũciant 321 a. 333 b.
prodigia viſa 326 b. 340 a. 522 a. 389 a.
Ptolemais à Saracenis occupata 564 a.
Quæſtio mota de Bremenſi epiſcopatu 64 a. deciſa à Pontifice 64 b.
quidam ſe fingit Fridericum 2 Imperatorẽ eſſe 541 b.
quid ſpectetur in eligendis epiſcopis 787 b. 831 b. 847 a.

RAboldus Traiecti episcopus concedit Dauentriam 116 b.
raceburgensis ditio ære alieno grauata 608 b. eius soluendi ratio. ibid.
radegast deus Vuandalorum 287 b.
raimundus legatus Apostolicus 849 a. pacem vbique restituit 849 b.
raimundus Comes Nolanus euadit insidias 695 b. soluit obsidionẽ Luceriensem 696 a.
rapinæ & incendia per ditionẽ Paderburnensem fiunt 464 b.
ratibor Vuãdalorum dux occiditur 256 a.
Regale Lothariũ, à Lothario 387 b.
reginvuardus archiepisco. Hamburgensis 152 b.
Reginfredus ab Haraldo pellitur 48 a. piraticã exercet. ibidèm.
reginbertꝰ Comes de Ringelheim feliciter cum Danis pugnat 145 a.
reinoldus Colonensis episcopus excõmunicatur 422 a. proficiscitur cum Imperatore in Italiam. ibidèm. peste decedit 422 b.
reinhardus Halberstadensis episcopus 367 a.
religionis neglectus paupertatem gignit 608 b.
rembertus Hildesemensis episcopus 47 b.
rembertus discipulus Anscarij 39 b. 40 a. Ecclesiæ Ripẽsi pficitur 73 a. deindè Hãburgeñ 101 a. consecratur à Lutberto 101 b. fit Monachus. ib. non interfuit cædi Martyrum 114 a. sollicitus pro captiuis 116 a. 118 b. clarus miraculis 117 a b. 118 b.
remberti sollicitudo pro pauperibus 118 b. 119 a. memoria quarè Frisonibus grata 117 a. memorabile dictum 119 a. Epistolæ. ibid. mors 119 b.
rembertus Aldenburgensis episcopus 213 a.
rerum humanarum conditio 767 b.
retharius episcop. Paderburnensis 208 a. 225 b.
rethre Metropolis Vuandalorũ vbi fuerit 287 b.
rex Daniæ p̃lio superatur in Bornehouede 488 b.
Ricbertus episcopus Verdensis

denſis 343 a.
richardus epiſcop. Mimigardeuordenſis 169 b. vexatur à nobilitate. ib. 170 a. tranſigit cum rebellibus 170 a.
richardus Angliæ rex deſerit Chriſtianos 448 b. facit naufragium. ibid. Viēnæ agnitus capitur 448 b. 449 a. redimit ſe pecunia 449 a.
richardus de S. Victore 385 a.
Robertus Monaſterienſis epiſcopus 256 b.
robertus Franciæ rex doctus atque ſanctus 236 b.
robertus Siciliæ rex 612 a. ab Henrico damnatur 612 b. à Papa abſoluitur. ibid.
rochi nobilis iuuenis hiſtoria 628 a b.
rodeſtus ſeipſum ſuſpēdit 395 a.
rodolphus de Anhalt epiſcopus Halberſt. 742 b.
rodolphus Suerinēſis epiſcopus 534 b.
rodolphus epiſcopus Suerinenſis 657 b.
rodulphus epiſcopus Halberſtadenſis 389 a.
rodolphus dux Magnopolenſis epiſcopus Suerin. 726 a.
rodolphus epiſcopus Verdenſis 457 b. arcem Rodenborgh exſtruit 458 a.
rodolphus Vuirtzburgum obſidet 323 b. ſæpè cum Henrico manus cōſerit 324 a b. 325 a. vulneratur 325 a. morti vicinus quid dixerit 325 a b.
rodolphus de Habſpurgk Imperator 551 a. 557 b. reſtituit Eccleſiæ Romanæ Bononiam & Romandiolā 557 b. cum Rege Bohemiæ colluctatur 557 b. 558 a. Italiæ aliquot vrbibus libertatem vendit 558 b. imperium adunauit 561 a. Comitia habet Erphordiæ 561 b. Auſtriæ ducatum transfert in domum ſuam 570 b.
rhodus Hoſpitalarijs militibus occupata 607 b. quater à Saracenis oppugnata defenſāque. ibidēm.
rhodij milites Turcis conflictantur 836 b.
romana ſedes plumbum auro commutat 848 b.

roma-

romana Ecclesia omnium iura ad se reuocauit 490 a. mater omnium Ecclesiarum 435 a.
romanæ Ecclesiæ dignitas qua re aucta 29 a b.
romanus, Rom. Pontifex 291 b. similis antecessoribus. ibid.
romanorũ Pont. sedes quare Auinionem trãslata, 568 b.
rortila Anglus Episcopus Verdensis 50 b.
rostochiẽsis Academiæ initium 769 b. Professores eius Erphordia mittuntur, ibid. excedũt vrbe propter tumultum 769 b. nimis festinanter redeunt 769 b. 770 a. tenui stipendio aluntur 770 a.
rosvuida sanctimonialis quid scripserit 386 b.
rotgerus archiepiscopus Mageburgensis 369 a.
rotho Abbas Hersuelden. sis, episcopus Paderburnensis 245 a.
Rugiani veterem Lubecã euertunt 377 b. 378. a
rumoldus episc. Mimigardeuorden. 170 a. alter Ioseph in Vuestphalia, ibidèm.
rupertus abbas Tuitiensis 389 b. qd scripserit 389 b 390 a. moritur 390 a.
rupertus de Mansfelt Archiepisc. Magdeb. 537 b. Iudæos mulctat 537 a b.
rupertus Palatinus Imperator eligitur 743 a.
rupertus ducis de Monte filius Episc. Paderbur. 723 a. egregius iuuenis 724 a. serius ad Ecclesiã accedit 723 b. arcẽ Forstenberg occupat 724 b. Fridericum de Patberg cum suis cõplicibus capit 726. peste moritur 726 a.

S Abinianus Rom. Pon. 91 a. homo obscurus. ibidèm.
saladinus legatum mittit ad Imperatorem 449 a. qualem sibi titulum in literis det. ibid. Hierosolymã hæreditario iure sibi tribuit 449 b. Hierosolymam occupat, ibid. 443 b. rex fortissimus 461 a.
sancti qui olim habiti 45 a.
sanctorũ precibus & meritis Deus flectitur ad misericordiam 494 a b.

saxo-

saxonia vastata à Danis Normannisq; 102 b. quę noua 128 a.
saxoniæ status tẽpore Caroli Magni 5 b.
saxonicæ familiæ antiquitas & splendor 123 a.
saxones qui Orientales, & vndè ità dicti 9 a. rebellant Henrico 4. 310 b. abstinent à prælio. ibid. opprimuntur imparati 310 b. congressi denuò vincunt 311 a. item tertiò. ibid. subuertunt arcem Hartesborg 311 a. 332 b. Sueuis coniuncti alium Imperatorem eligunt 326 a. seruitutis impatiẽtes 367 a. duce Ludero feliciter cum Henrico 5 confligunt 367 b. statuam in Trophæum erigunt 368 a. eam rustici Iodute appellant. ibid. redeũt ad Ethnicismum 5 a. cum Caroli Magni ducibus confligunt 5 a. à Carolo Martello & Pipino oppugnati 4 b. 5 a. cædunt Obotritos 26 a. à Carolo repelluntur. ibid. sæpè rebellant 26 b. 42 a. nomen Britanniæ mutârunt 13 b. quomodò Britanniã occupârint 50 b. 51 a. quandò in Vngariã translati 136 b.
saxonum duritia 50 a. cũ Henrico 5 bellũ 767 a. magistratus tẽpore Caroli Magni 5 b.
Schima cœnobium, quandò & à quo fundatum 415 b.
schisma in Ecclesia Aldenburgensi 679 b. 683 b. in Ecclesia Hildesemensi 623 b. 624 a. 822 a. in Ecclesia Monasterienſi 370 a b. 794 a b. 795 a b. in Ecclesia Paderburnensi 565 b. 566 a. 338 a. 752 b. in Ecclesia Sueriensi 719 a. in Ecclesia Verdensi 728 a b. 767 a. in Ecclesia Magdeburgensi 556 b. 374 a b. in Ecclesia Bremensi 431 b. 467 a b. 533 a. 568 b. 635 a. 644 a. 423 b. 424 a.
schisma grauissimum in Ecclesia 680 a b. 715 a. 739 a. Regum diuisioni dedit occasionẽ 687 b. 40 annis in Ecclesia durauit 811 a.
schismatis in sede Roma-

na

na ortus & occasio 685 b 687 a. causa 427 b. finis 431 a.
Scholę antiquitùs Ecclesijs adiunctæ 213 b. 214 a.
Sedes Apostolica qua re in contemptum adducta 755 a.
seditio in coronatione Rodolphi Imperat. 322 b. 323 a.
seditiosi Bremæ tumultuantur 669 a. comprænduntur 669 a. partim gladio cæduntur, partim proscribuntur. ibid. proscripti cũ Episcopo de prodenda vrbe consultant 669 b. Episcopum ab se dimittunt 670 a.
segebergh mons victoriæ, olim Albergh 379 b.
segefridus episc. Mimigardeuordeñ. 230 a. auget prębendas. ibidèm. moritur 230 b.
sehardus episcop. Hildesemensis 142 b.
sententia excommunicationis in Hericum renouatur 350 b. 351 a.
septentrionalis Germaniæ pars piscium ditissima 16 a. cur tam diù Idolorum cultui dedita 42.
septẽtrionales ditiones vndè Christianismum habeant 2 b. 3 a.
sergius Rom. Pontif. 95 b. quid constituerit. ibid.
sergius 2. Rom. Pont. 99 b.
sergius 3. Roman. Pontif. 292 b. priuilegia Ecclesiæ Hamburgensis innouat 137 a.
sergius 4. Roma. Pontifex 299 a.
seruorũ Mariæ ordo à quo ortus 566 b.
seuerinus Rom. Pont. 91 b.
Sifridus episc. Hildesem. 464 b.
sifridus Danorum Dux à diabolo vexatus 211 b.
sifridus episco. Paderbur. 437 a.
sifridus Marchio archiep. Bremeñ 432 b. quibus de rebus Romæ sit accusatus 433 a b. defenditur. ibidèm.
sifridus de Queruorde episcopus Hildesem. 557 b.
sigehardus Comes à militibus cæsus 346 a.
sigismundus episc. Halberstadensis 138 b.
sigvuardus episcopus Mindensis 409 a.

Simon Lippienſis Comes vexat ditionem Oſnaburgẽſem 572 a. captus Oſnaburgam perducitur. ibid. poſt ſexenniũ dimittitur 572 b. fugit ex prælio 610 b.
Simon Comes Lippienſis epiſco. Paderbur. 527 b.
Simplicius Rom. Pontif. 87 b.
Simon de Sternebergh epiſcop. Paderbur. 702 b. in officio negligentior. ibidèm. indulget multa nobilibus 703 a. ſagitta vulneratur. ibidèm.
Simon de Lippia epiſcopus Paderburnenſis 803 a. multa bella ſubijt. ibid.
Sindgerus Bãbergenſis epiſcopus, Põtifex creatur 251 a b.
Siricius Rom. Põtifex 85 b.
Siſimus vel Soſimus Rom. Pontifex 96 a.
Sixtus Rom. Pontif. 77 b. 78 a. Miſſæ pleraque adiecit 78 a. Martyr. ibidèm.
Sixtus ſecundus Romanus Pontifex 82 a. Laurentio theſauros Eccleſiæ commendat. ibid. martyr 82 a.
Sixtus 3. Roma. Pontifex. 86 b. abſoluitur in Synodo 87 a.
Sixtus 4. Roma. Pontifex. 813 b. Romam purgat. ibidèm.
Sleſvuicum olim Heidebu 156 a.
Sliaſvuig euertitur à Vuãdalis 288 b.
Soldanus magnum captiuorum numerũ dimittit 482 a.
Soldani Aegypti literæ ad Pontificem 525 b.
Solus Deus operatur miracula per Sanctos 395 b.
Spirenſis Eccleſia quandò exſtructa 241 b. 242 a.
Stadenſis comitatus annexam habet Tiethmarſiam 358 b. in ditione Bremenſi ſitus. ibidèm. quomodò ditioni Bremenſi acceſſerit 393 b. 355 b.
Stedingia orientalis vaſtatur 492 a.
Stedingi malè Chriſtiani, victi tandèm 437 a. qualis gens 466 b. rebellãt. ibid. imperata faciunt 466 b. denuò tumultuantur 470 b. cæduntur. ibidèm. adhærent Ger-

Gerhardo Oldenborgenſi 475 a. multa faciunt cõtra Gerhardũ & Bremenſes 477 a. euertunt arcẽ Slutere 492 a. oppugnantur à Simone adminiſtratore Bremẽſi 533 b. Eccleſiæ inimici 492 b. dæmonum reſponſa quærunt. ibidẽ. Euchariſtiam horribiliter tractant 533 b. alios ſua perfidia inficiunt 492 b. 493 a. inſtar ferarum ſæuiunt 493 a. cædũtur numero 6000. 494.

Stedingorum duces 493 b. quibus verbis eos hortati ſint 493 b.

ſtephanus Roman. Pont. 82 a. martyr. ibid.

ſtephanus 2. Roma. Pont. 97 a. opem Pipini contra Longobardos implorat. ibid.

ſtephanus 3. Rom. Pontif. 97 b.

ſtephanus 4. Rom. Pontif. 98 b. Gallis addictus. ibidẽm.

ſtephanus 5. Rom. Pontif. 290 b.

ſtephanus 6. Rom. Pontif. 291 a. Formoſum Tyberi iuſsit mergi 291 b.

ſtephanus 7. Rom. Pontif. 294 a.

ſtephanus 8. Germanus, Roman. Pontif. 294 b.

ſtephanus 9. Rom. Pontif. 301 a.

ſtephanus Vngariæ Rex inter ſanctos relatus 227 a tectè obiurgat Henricũ Conradi fratrem 237 b.

Stormaria plana regio 306.

Succeſsio Comitum Stadenſium 390 b. 391 a b. 392 a.

ſuedia olim Sueonia 57 a. 127 a.

ſuederus epiſco. Mimigardeuordenſis 198 b.

ſuenteploch Vuãdalorum princeps 377 a. vrbes Vuarlo & Kiſsin capit 377 a. redit Lubecã 377 b. interficitur 378 a. relinquit filium Suinecke 378 a. qui & ipſe interficitur. ibid.

ſullenberg mons ad Albim 306 b. factus habitabilis. ibid. Collegium in eo conſtituitur 306 b. quod fit ſpelunca latronum, & euertitur 397 a.

ſuperſtitio in oppido Yordenſtein 495 b. 496 a.

Otbert⁹ eius author. ib.
Svuantvuit Rugianorum Idolū vndè habeat originem. 149 a.
ſvuibertus Anglus Monachus primus epiſcopus Verdeñ 13 b. diligens in officio 13. b
Sylueſter Rom. Pont. 84 a.
ſylueſter 2. Rom. Pōt. 298 a
ſylueſter 3. Rom. Pō. 300. a deſtituitur. ibid.
ſyluerius Rom. Pon. 89 b. mittitur in exiliū 90 a.
ſymmachus Rō. Pon. 88 a.
ſynodus Moguntiæ habita 274 b. 335 a. Lateraneñ frequentiſsima 471 b. 472 a. apud Triburiam. 131 a.

TAbula argentea Bremæ ex Indulgentiarum precio confecta 740 a.
tabula reperta cum inſcriptione 551 a.
tangermunda oppidum & arx 675 b.
tanno epiſc. Verdeñ 448.
tartari reprimuntur 519 a.
tartarorum nomen quandò primùm Chriſtianis innotuerit 507 b. 518 b.
Teleſphorus Rō. Pōt. 78 a. Ieiunium Quadrageſimale conſtituit. ibidē. Martyr 78 a.
templarij ad internecionē delentur 606 b. magiſter ordinis Pariſijs exuritur 607 a.
tenebræ in die Paraſceues apud Senones 420 a.
teuthonicorum militū ordo quādò cœperit 438 b. 439 a. Confirmatur à Pontifice 446 a.
Thadæus Legatus Friderici ſecūdi doct⁹ vir 522 b.
theodoricus Stendalienſis Archiep. Magdeb. 665 a.
theodoricus Mindeñ epiſ. 125 b. præfuit vnà agmini in Ebbeckſtorp cæſo. ibidèm.
theodoricus Cagelvuid epiſco. Mindēſis 658 b.
theodoricus de Iſenburg epiſc. Monaſt. 512 a. quarè à Pontifice depoſitus 487 a b.
theodoricus Suerineñ epiſcopus 508 b.
theodorus Rom. Pon. 93 a. iuſsit cereū paſchalem conſecrari. ibid.
theodoricus epiſco. Lubecenſis 441 a. inuitus ad epiſcopatum pertrahitur 441 ab.

theodoricus episc. Mimigardeuordensis 216 b.
theodoric' de Horne Osnaburg. episcopus 735 b. recipit, quæ iuris erant Ecclesiastici 736 b.
theodoricus episcop. Halberstadensis 445 b.
theodoricus episco. Monasterienſis 370 b. 371 a.
theodoricus episcop. Lubecensis 840 b.
theodoricus de Ictere episcop. Paderburn. 566 a.
theodoricus episc. Paderburnensis 146 a.
theodoricus de Morse administrator Paderburnensis 765 b.
theodoricus de Morse archiep. Colonien 764 a.
theodulphus episc. in carcerem conijcitur 49 a. Hymnū in carcere cōponit 49 a. 70 b. liberatur. ibid.
Thomas Grote episc. Lubecensis 839 b.
thomas de Aquino Comes 548 a. moritur 570 b.
Thuringiæ ducatus à Saxonia diuiditur 124 a.
thurhold Flandriæ Monasterium 39 b. Hamburgensi Ecclesiæ admitur 58 a. 66 b. 67 a.
Tiadmarus comes interficitur 268 b.
tiagrinus episc. Halberstadensis 46 a.
tietmarus episcopus Verdensis 255 a.
tietmarus 2. episc. Verdensis 384 b. ecclesiæ possessiones auget 385 a.
tietmarus Osnaburgensis episcopus 242 b.
tietmarsia Ecclesiastici iuris 362 b. Ecclesiæ Bremensi ab Hartvuico traditur 364 a. 383 b. à pluribus vario euentu tentata 364 a b.
tietmarsi sub Comitibus Stadensibus 363 b. Plura vide pag. 363 b. 364 a. 383 b. 392 a. 421 b. 444 b. 443 a. 844 b.
Torstan, Sueonum Deus 235 b.
Traiecti ducenti homines tripudiantes merguntur 558 b.
transalbinorū 10000 trāsportātur in Gallias 30 b.
translatio Episcopatuum frequens 329 b.
tres Episcopi auro onusti pereunt in Albi 360 a.
treuirensis vrbs antiquissima

ma 512 b. ſemper Chriſtiana. ibidem.
Tripolis expugnatur à Soldano 563 b. item Tyrus, Sidon, Barutum 564 a.
Tuedvuiff ſancta fœmina 217 b.
tumultus in Dania de Regno 36 b. 47 b. Bremæ 601 b. 602 a. in ſede Romana 134 a b. Venetijs 612 b.
tumultus & prælia in Germania 326 a. 334 a.
turcæ Rhodum oppugnãt 837 a. diuinitùs territi fugiunt. ibidem. Hydruntum capiunt 838 a. ſequiunt in multitudinẽ. ibid. Apulia expelluntur 838 b.
turris ad fluuium Liſmona exſtructa 714 b.
turgotus epiſcopus moritur 239 b.
Tympaniſta quidã in Frãcia concionatur in Clerum & principes 833 a. comburitur ab epiſcopo Herbipolenſi 833 b.

V Alẽtinus Rom. Pontifex 99 a.
Vdo Comes de Aluesleue Epiſcop. Hildeſemenſis 325 b.
vdo Comes Stadenſis Egbertum Idæ filium opprimit 357 b. Marchio 359 a. Vlricum pugno percutit 360 b. moritur 360 b.
vdonum progenies 364 a.
Verda capitur 495 a.
verdenſis Eccleſia latiores olim habuit, quàm nũc, limites 144 b. in medio hoſtiũ poſita 50 b.
vermium magna multitudo viſa 339 b.
vitelinus creatur epiſcopus Aldenburgenſi 377 a. 394 a. moritur 395 b. 409 b. Plura vide pag. 373 b. 374 a 376 b. 377 b. 379 a b. 380 a. 382 b. 383 a 364 b. 377 a. 394 b. 395 a. 395 b. 397 b. 409 b.
viciſsitudo in Religione 409 a.
victor Rom. Pont. martyr 79 b.
victor 2. Germanus Rom. Pont. 301 a. Synodum Florentię celebrauit. ib.
victor 3. Rom. Pont. 335 a. 584 b.
vigilius Rom. Pont. 90 a. moritur in Sicilia. ibid.
viſchbeke Cœnobium à quo fundatum 185 b.

euertitur ab Vngaris. ibid. reparatur 186 a b.
viſurgi magna inundatio 631 a. 774 a.
vitalianus Rom. Pontifex. 93 b. Organa in templis adhibuit. ibidem.
vitardus martyrio coronatur 57 a.
Vlricus Stargardiæ princeps moritur 823 b.
vlricus epiſcop. Halberſt. 407 b. luctatur cũ Henrico Leone 408 b.
vlricus de Blucher epiſcopus Racebur. 544 a. dat liberaliter Eleemoſynas 544 b.
Vngari multas prouincias populantur 155 b. monaſteria duo ſubuertunt 185 b. infeſtant Germaniam 135 b. 136 b. 138 a. 146 b. cædũtur ab Henrico 147 a. fiũt Chriſtiani 227 a.
vngarorum continuæ in Germaniã excurſiones 146 b. crudelitas Bremæ 150 a b. 167 b. eiuſq; pœna. ibidem.
vnni Archiepiſcopus Hãburgenſis 154 b. exẽplar Pontificum 158 a.
vnvuanus archiepiſco. Hãburgeñ 223 a. ſuſpectus de Simonia. ibid. ritus paganorum tollit 224 a. theſaurum Eccleſiæ in quos vſus expẽderit 225 b. magnificus 227 b. diligẽs in officio 233 b. moritur 235 b.
vnvuanus epiſcop. Paderburnenſis 146 a.
Volmarus epiſc. Mindenſis 352 b.
volcmarus epiſco. Paderburnenſis 161 a.
volcquardus epiſc. Aldenburgenſis 212 b.
volquinus epiſcopus Mindenſis 570 b.
volquardus epiſcopus Aldenburgenſis 212 b. abit in Norvuagiam. ibid.
volradus Kransfelder epiſcopus Halberſt. 541 a.
vorda arx Bremenſi ditioni accedit 473 b.
vordenſtein arx à Brunſuicẽſibus principibus occupatur 495. ad Bremẽſem ditionem quomodò redierit 496 a b.
vox in viſione à quodam audita de Vrbano Pontifice 686 b.
Vpſala Metropolis regni Suediæ 157 b.

Vrba-

Vrbanus Rom.Pont. 80 a. abrogauit consuetudinem de cõmunione bonorũ. ibid. martyr 80 b.
vrbanus 2. Rom.Pont. 584 b. hortatur ad recuperandam terrã sanctã 585 a. Reinerum successorẽ designat 343 b.
vrbanus 3. Ro. Pont. 588 b.
vrbanus 4. Ro.Pont. 591 a. huius elegans dictũ. ibi. Festũ Corporis Christi instituit 591 a.
vrbanus 5. Ro. Pont. 596 a.
vrbanus 6. Ro.Pont. 596 b. coronatur 684 b. vir seuerus 597 b. 685 a. Plura de eo reperies pag. 685 a. 688 a b. 689 b. 693 b. 694 a b. 695 a b. 696 a b. 699 b. Iubilei tempus cõtrahit 700 a. B. Mariæ festum instituit. ibid. moritur 702 a.
vrsinorum & Columnensium appellatio non admodùm antiqua 363 a.
Vto Vuandalus malè Christianus 240 b. à Saxone transfuga trucidatur. ibid.
vto creatur rex Galliæ 125 b
Vuago ep. Aldenbur. 202 a.
vualbertus ep. Hild. 142 b.
vualdemarus Lubecenses domare conatur 500 a.
vualdemarus nobilis cur Bremẽsi b. infensus 621 b
vualdemarus Danus cur Bremẽsis episcopus electus 467 a b. Stadjũ expugnat 468 b.
vualtherus ep. Verd. 144 b.
vuandali oriẽtales, qui 129 b. ferox gens 412 b. postea Vuinuli & Sclaui dicti 240 a. Hamburgum vastant 151 a. Reliqua de his vide pag. 111 b. 207 a b. 152 a. 174 b. 193 a b. 192 b. 199 a. 206 b. 213 a. 217 a. 247 b. 248 a. 220 a. 288 a b. 303 a. 365 b. 373 a. 392 b. 396 a. 121 a. 413 b. 414 a. 3 a. 3 b. 277 a.
vuandalorum olim sedes quæ 8 b. in Hamburgũ irruptio sub Henrico quarto 151 b. qui seriùs Christiani 206 a b. principes Christiani qui 206 b. commotio tempore Henrici tertij 262 b. 263 a. tertia defectio 288 a. per cometam significata 289 a. intolerabilis sæuitia 304 a.
vuandaliæ Regis in fide fer uor 121 b.

Vuedekindus princeps Saxonum 5 a. prælio ſuperatur ad Haſam fl. 11 a b. 19 a. fugit in arcẽ ad Vuiſerã. ibid. obſeſſus elabitur in Daniam 19 a. reuerſus fit Chriſtianus 11 b. 19 a. mẽdici habitu ſtipẽ petit 19 b. vndè agnitus. ibid. 20 a. colloquitur cum Carolo 20 a b. puerum cõmunicantib. à ſacerdote dari videt 20 b. inſtituitur in myſterijs Religionis. ibid.

vuedekindi arx prope Oſnaburgam 5 b. eius reliquiæ. ibid. cum Carolo pugna 6 a. fuga. ibid. arx ad Viſurgum cõmunis Epiſcopo & Duci, vndè Minda 11 b. poſteritas & genealogia ducũ Saxoniæ 103 a. 122 a.

vuedekindus de Hoia epiſcop. Mindenſis 528 b.

vuedekindus de Mõte epiſcop. Mind. 716 b. Ducẽ Brunſuicenſem prælio ſuperat 717 b.

vuedekindus de Vualdegge ep. Oſnab. 515 a.

vuenslaus dux Luneburgenſis 719 b. obſidet arcem Cellenſem 720 b.

vuenslaus Caroli quarti filius Imperator 715. ventri deditus 726 b. captus in arce Pragenſi detinetur. ibid. dettituitur 742 b. cur Germanis infenſus 751 a.

vuentzlaus Bohemus à fratre trucidatus fit martyr 198 a.

vuernerus ep. Mind. 435 b. Error annaliũ in huius indicanda proſapia 435 b. 436 a.

vuernerus Vuolmers epiſcop. Suerinenſis 817 b.

vuernerus ep. Mon. 417 b.

vuernerus vel Vueſſelus archiep. Magd. 302 b. 310 a. cadit in p̃lio 311 a. 324 a.

vueſtphalia, vera & vetus Saxonia 9 a. 128 a. 175 b. 244 a. occidua Saxonia 244 b.

vueſtphali & Oſtphali, qui 312 a. Vueſtphali modeſtiores Oſtphalis. ibid.

Vuichmannus archiepiſc. Magd. 406 a. quatuor arces ditiõi adiũgit 406 b.

vuido epiſc. Oſnab. 357 b.

vuigbertus ep. Hild. 142 a.

vuigbertus ep. Verd. 145 a. auget opes eccleſiæ multis prædijs 145 b.

vuigbertus ep. Verd. 241 b.
vuiho Frisius primus episcopus Osnab. 6 a.
vuilbrandus ep. Magd. 502 b. Rodolphus de Dingelstede archiep. Magd. 520 b. Comitatū de Aluelsleue Ecclesiæ adiungit 521 a.
vuildeshusen Bremensi ditioni iungitur 538 b.
vuilhelmus Vuestphale ep. Lubecensis 852 a. improbat testamentum antecessoris. ibid.
vuilhelmus Suer. ep. 523 b.
vuilhelmus Mindensis episcopus 30. 499 a.
vuilhelmus de Holte episcopus Monast. 563 b.
vuilhelmus de Busche episcopus Minden. 771 b.
vuilhelmus Brunsuici dux Gerhardo Oldenborgensi se iungit 799 b. Mauritium prelio superat 800 a. Comites Hoienses capit. ibid.
vuilhelmus episcopus Mimigardeuordēsis 143 b. quomodò ad episcopatum pertractus. ibid.
vuilhelmus Montēsis dux ad ecclesiam Paderburnēsem postulatur 738 b. 754 b. capitur ab Henrico de Ore 755 a. comitibus Lippiensibus quarè bellum fecerit 761 b. oppidū Horn obsidet. ibid. cogit postulata facere Comites 761 b. cœnobium Bodeke reformat 762 b. monasterium Petri & Pauli cur quo euētu reformârit. ibid. 763 a b. 764 a. ducit vxorem 765 a.
vuilhelmus Hollandiæ comes eligitur à quibusdā Imperator 527 b. 542 b. 515 b. coronatur Aquisgrani 534 b. ducit vxorē 535 b. Comitissam Flandriæ superat 536 a. opprimitur à Frisonib. 536 b.
vuillehadi Angli feruor in propaganda religione Christiana 14 b. 15 a. discipuli aliquot Bremæ trucidantur 15 a b. ad ecclesiam Bremensem vocatio 15 b. mors 18 b. sepultura 19 a.
vuillericus episcopus Bremensis 50 a.
vuillericus episcopus Bremensis 266.
vuillerici diligentia 27 a. transitus in Tiethmarsiam

fiam 27 a.
vuilfi, Vuandaliæ pars 105. cum Storabis Carolo bonam nauant operam 23 a. Albim duobus pontibus iungunt 23 a.
vuipertus epiſc. Raceb. 655 b. Romæ vna nocte caneſcit 656 b. cõfirmatur à Pontifice. ibid.
vuiſera fluuius, olim Viſurgus, dirimit Orientalem & Occidentalem Saxoniam 8 b.
vuitelo epiſcopus Mindẽſis 403.
Vuolffredus Anglus martyrio coronatur 235 a. memorabile eius facinus 235 b.
vuolradus de Dorne epiſcopus Raceburgenſis 627 b.
vuulbrandus epiſc. Paderburnenſis 481 a.
vuullebrandus de Hallermundt epiſc. Mind. 796 a. arces eccleſiæ adẽptas vi recipit 796 b.
vuulffarius epiſc. Mindenſis 141 a.
Zacharias Rom. Pon. 97 a. Longobardorum Regem emollit 96 b. 97 a. Pipinum regem facit. ibid.
Zegebertus ep. Verd. 331 b.
zephyrinus Rom. Pont. 79 b. moritur. ibid.
Zoſimus Rom. Pont. 86 a. quid conſtituerit. ibid.
Zueno Danię & Anglię 270 a. libidini deditus, inceſtum matrimoniũ contrahit 270 b. dimittit conſobrinã. ibid. 271 a.
zueno, ab Ottone Zuenotto dictus, patri bellũ infert 205 b. eũq; bis prælio ſuperat. ibid. Chriſtianos per Daniã affligit 211 a. bis à Vuandalis capitur. ibid. Dania exturbatur 211 a b. redit in regnum 215 a. denuò ejicitur. ibid. agit pœnitentiam. 215 a. Olaum Norvuagię Regẽ nauali prælio vincit 215 b. populatur Hadeleriam 255 b. capitur 256 a. dimittitur. ibidẽm.

INDICIS FINIS.

DEVS,

DEVS, IN NOMINE TVO.

ALBERTI CRANTZII HAMBVRGENSIS, METROPOLIS.

PROOEMIVM.

DEBEMVS *hoc Christianismo, qui solus nostris prouincijs, vt cateris, omnē, qua fruimur, ciutiliatē inuexit, vt sepositā commemoratione, sacræ religionis rationē habeamus: ostendentes, per quos viros, quóque tempore, munus hoc æternitatis prouenerit eis, quas commemorando percurrimus, nationibus: vt reddatur sanctis pontificibus suus honor, qui hoc suis temporibus & omni posteritati præstiterunt, vt veram & sanctißimam Christi religionem amplecterētur. Quibus perindè magis sumus obnoxij, quòd æterna salutis nobis vias aperuerunt, vestigiaq; signârunt, quibus innitentes aberrare non possumus. Gladio quidē vibrato seculares principes adegerunt dura pectora cedere*

religioni: ſed ipſi pontifices, Diuini verbi penetrabili gladio, ad diuiſionem animæ ac ſpiritûs, hoc eſt, mundanæ cõuerſationis ac ſpiritalis ſanctimoniæ diſcretionem, peruenerũt. Vtriſq; coniunctas laudes reddere minores debẽt, quòd alterum ſine altero infructuoſum perdurâſſet. Primus quidẽ Magnus Carolus victorioſus princeps, rex pridèm Galliarum ac Germaniæ, patrio atq; auito zelo Saxonibus, gentilitatis errore vſq; ad ſua tempora inſordeſcentibus, imminebat, perurgens Chriſti ſacram ambire religionẽ: ſed fuit illi diuturnus ille labor, quòd aliarum quoq; prouinciarum illi cura impendebat. Turbauêre Sarraceni Hiſpanias ad vicina vſq; Galliarum: occurrendum illis erat. In Italia Longobardi Romanam ſedem afflictauerant: erant & illi coërcendi. Bauari, quos veteres dixêre Boioarios, arma pro Longobardis commouerant: quibus Huni vires auxerant, & animos fecerant. Vtriq; per Carolum ſub iuga mittendi. Igitur in multas partita prouincias, Saxonibus minora videbantur Gallorum arma, quàm vt illis cederent. Vbi tamen memoratis prouincijs ad iuga domitis, ipſe Carolus totis iam viribus immineret Saxoniæ, effecit vt mandata facere pollicerẽtur. Lex pacis non alia fuit victorioſo principi, quàm vt contemptis idolis, veram & ſinceram atq; æternam Chriſti religionẽ amplecterentur. Cumq; perſentiret optimus rex, gentem duræ ceruicis non ferre iugum terrenæ dominationis, partitus eſt prouincias religioſis Chriſti ſacerdotibus, quos iuſſit epiſcopos conſecrari: quibus à ſummo pontifice & legatis eius, cùm attributus eſſet enſis ille ſpiritalis diſtrictionis, ipſe Carolus ſuum illis adiecit, vt haberent quo contumaces & terrerent, & diſtringerent. Ex hac Saxonia iam Chriſtiana, egreſſi ſacerdotes in regna Aquilonis, illa quoq; legibus Chriſtia-

Christianis imbuerant: primusq3 Ansgarius Hamburgensis archiepiscopus, in omnia Aquilonis regna cũ successoribus diù suis Apostolicæ sedis legatus, verbũ vitæ in Daniam, Suediamq3 propagauit: & vbi retruduit sæuiens gentilitas, vt proiecta noua religione, iterùm error vetus innouaretur, Otto primus ex Saxonibus Imperator, vltrice gladio reuexit labefactatã religionẽ. Sed neq3 sic diù in prouincia valebat publicè susceptæ religio, donèc Zueno rex, ab memorato Ottone sacro de fonte leuatus, multis calamitatibus perdomitus resipisceret, & sua spõte resumeret abiectam Christi sacram fidem. Ex eo tempore perseuerãter in regnis perdurabat, vsq3 in Norwagiam & Phinniam propagata. Wandali gens quondàm in nostri maris littore potens, nunc à Saxonũ populo in Mediterranea retropulsa, & ad magnam tenuitatẽ perducta: tũ suis vrbibus & opibus florẽs, diù Christianum nomen exhorruit, singulari superstitione idolis suis dedita, donèc ab Danorum rege à mari, & ab Oriente à principibus suæ gentis Pomeranis, & à meridie à Christianis principibus per arma cogerentur subire Christianismum. Laborabat in ea magnus Otto, & ad bonũ modum prouexit gladio suo religionẽ: sed in morte nepotis sui rebus perturbatis, rediit prouincia ad vomitum gentilitatis. Iterùm arma intentantur à mari atq3 terra, diù frustrà. sed Waldamarus rex Daniæ, eius nominis primus, & Henricus cognomento Leo, dux Saxoniæ, multis malis afflixêre gentem, donèc in iuga iterùm concederet Christianitatis. Sed hæc in præfatione sint dicta. Caterùm absolutior harum rerum narratio, & in Saxonia, & in Dania, & in Wandalia nostra, locum suum tenent. Infrà quoquè, vbi temporum series admonebit, ad ea commemoranda redibimus.

CAPVT I.

Iſerabilis ſtatus prouinciarum, ante veri Dei notitiam: quandò armis & opibus licèt floreſcentibus, immanis tamen cultus idolorũ, omnes colentes miſit in interitum. Cumq; in cæteris prouincijs, vbi Chriſti nomen per Apoſtolos & Apoſtolicos viros inclaruit, annis plùs quàm trecentis, primitiua laboraret eccleſia, multa ſunt millia ſanctorum martyrum coronata. Interìm borealis Germania ſalutarì bono ſacræ religionis carebat, quòd nullus in hanc barbariem auderet penetrare. Ferunt tamen ſine certo authore plurimi, iam tũ Neronis Imperatoris temporibus, cùm diuus Petrus Romæ verſaretur, ex diſcipulis eius vnum veniſſe Bardewicum, quæ tum in Mediterraneis vna in omni prouincia dicitur vrbs floruiſſe: ibiq; nomen Chriſti prædicâſſe, & longanimiter gentis totius conuerſionem piè præſtolantem, diem ibi ſuum obijſſe. Religiosè per annos mille & ſuprà, eius ſepulcrum inter omnes habitum, donèc Henrico Leone vrbem captam euertente, rex Daniæ Canutus, qui illi aderat, expeditionis mercedẽ acciperet à ſocero, oſſa ſacra primi prædicatoris. Hæc fama feruntur, ſed non leguntur in Annalibus, qui ab iſtis antiquitatibus penè nulli extant. Sed nobis initium narrãdi naſcitur ab annis Caroli Magni, qui primus victrice gladio Saxonibus Chriſti nomẽ inuexit. Angebat optimum principem, vicinæ nationis perfidia. Meminerat, auum Carolum Martellum virum glorioſiſsimum, & patrem Pipinum, qui primus regiam dignitatem in familiam ſuam pertraxit, diù armis luctatos

cum

cum vicinis Saxonibus, vt Christi fidem acciperent: sed quod illi egérunt, nec peregérunt, ipse feliciter ad exitum perduxit. Erat tum annus à Christo nato septingentesimus septuagesimus, paucis adiectis, cùm per duces Carolus sæpè Saxonibus cõfligeret, & victis per partes non alias leges imponeret, quàm vt verum Deum in cælis agnoscerent, & quem ille misit vnicũ suum Iesum Christum: dedêre manus plurimi, sacrumq; subiêre baptisma: datis etiam obsidibus, quòd in fide Christi & regis permanerent. Cùm arma auerterentur, vel qui baptizati erant, ad sordes rediêrũt, vel necdùm baptizati, alios secùm rebellare coëgerunt. Wedekindus tum princeps erat in gente: is diù restitit Carolo, & cum ducibus eius crebriùs conflictatus est, variante sæpè victoria. fugatus tandèm, cùm magno prælio cederet, peruénit in Daniam ad eius gentis regem, cuius filiam tenebat coniugem. Operæprecium est intueri, quis tum fuerit rerum status per Saxoniam. Ferũt, gentem indomitam regibus subesse non passam, duodecim primarios viros præfecisse, qui per omnem prouinciam publicæ vtilitati inseruirent, consulentes in medium de rebus gerendis. Annuus erat inter illos per vices magistratus. Quem verò publicum deforis bellum illatum, in magistratu deprehendisset, is durante bello rex appellabatur, cuius imperio parérent vniuersi. Bello autem pace mutato, regium nomen pariter deponebat. Sic Edelhardus, vnus ex duodecim proceribus, paulò ante Wedekindum rex inscriptus legitur: & ab vrbe Osnaburga quingentis vix passuũ spatijs, reliquias arcis esse hodiè commonstrant: quam arcem, regiam vocant Wedekindi.

CAPVT II.

ANnus erat à mundi salute septingentesimus octuagesimus, cùm rex Carolus, magna expeditione in Saxoniam facta, congressus est Wedekindo, iam vires totius regni in arma ducente: ibiq; dū acriter pugnatum diù esset, cessit fugiens Wedekindus. Carolus autem, qui prælio superarant Saxones, ea lege seruauit, vt Christi fidem cum religione susciperēt. Igitur in loco Osnaburga, habitatoribus satis frequente, cùm vicinam Wedekindi arcem iam captā impositio firmâsset præsidio, ecclesiam exædificauit primam in prouincia episcopalem, eiq; virum sanctum præfecit Wihonem, primū eius loci pontificem, hominem gente & origine Phrisiū, quòd in ea gente per Bonifacium archiepiscopū Moguntinū, ibi martyrem, multi iam Christo credidissent. Cui de prouincia prouentibus assignauit, vndè cum suo clero viueret, ad confirmādos recèns baptizatos in suscepta Christi religione. Egit vir sensatus pro zelo sacræ religionis satis verbo insistens & opere, vt creditas animas & seruaret, & multiplicaret. Ferunt indictas populo decimas de more Christicolarū, non proueniſſe pontifici primùm, sed regijs præfectis, vt indè stipendia militibus & sumptus facerent crebrarum in eam gentem expeditionum. Tributorum nomen horrebat libertati assuetus populus, sed decimarum exactionem recusare non poterant. Interpretantur annales hinc ortum, vt multarum hodiè decimarum exactiones sint in manibus laicorum: Ego aliam huic rei causam accessisse conijcio, cùm non satis fiderent pontifices sua iura ab laicis principibus tueri, dedisse arbitror partem decimarum principibus in manum, per speciem feudi & beneficij, malentes amittere dimidium, quàm totum: indè factum, vt à principibus

transie-

transirent in ministeriales, qui nunc militares appellantur. Etiam sublimius nomen ex ministerialibus nunc aucupantes, Nobiles se dici volunt: cùm sit infimus Nobiliumgradus in Baronibus. sed hæc aliâs. Cumq; hanc insignem ecclesiam Osnaburgensem moliretur, vsuuenit Magno Carolo, vt multo mercaretur, habuisse tũ se viros linguæ Græcagnaros, quos opponeret legationi, quæ ei tum venerat ex Constantinopoli ab Irene regina, & Nicephoro patricio, qui tum Orientis imperiũ occupabat. Admonitus autem ea re Carolus, dedit priuilegium nouæ ecclesiæ, vt vtriusq; ibi linguæ scholæ haberentur, præsentq; doctores viri insignes. Sed nouitas Christianismi in populo necdùm benè firmato, & crebræ Saxonũ ac diuturnæ rebelliones, hoc institutũ interceperunt. Extat tenor priuilegij in hũc modum: In nomine sanctæ & indiuiduæ trinitatis, Carolus Imperator Augustus, Romanũ gubernans imperiũ, dominus & rex Francorũ & Longobardorũ, necnon dominator & Saxonum. Notum sit omnibus sanctæ Ecclesiæ fidelibus, nostrisq; præsentibus & futuris, quòd nos ob nostræ mercedis augmẽtum, & wiboni episcopo Osnaburgensi, suæ ecclesiæ, quam nos primam in omni Saxonia, in honorem sancti Petri principis Apostolorum, & sanctorum martyrum Crispini & Crispiniani constituximus, quoddam nemus vel forestum intra hæc loca situm, Farnewinckel, Rustenstein, Angara, Osningsenethe, Dershouet, Egesterfeldt, innumera collaudatione illius regionis potentum, cum omni integritate in porcis sylvestribus, ceruis, auibus & piscibus, omniq; venatione quæ sub hanno vsuali ad forestũ deputatur, ad similitudinẽ foresti nostri Aquisgrani, pertinentes in sylua Osningi, in perpetuũ proprietatis vsum donauimus. Ea videlicet ratione, quòd si

quisquam hoc idem nemus nostro banno munitum, sine prædicta sedis episcopi licentia studio venãdi vel sylvam extirpandi, vel aliud agendi vnquàm introierit, sciat se tam diuinæ quàm regiæ vltionis vindictam incursurum: necnon pro delicto 60. solidos nostri ponderis, quos nobis pro banno violato deberi statuimus, redditurũ. Insuper verò eidem episcopo, eiusq; successoribus perpetuam concedimus libertatem, & ab omni regali imperio absolutionem, nisi fortè contingat, vt Imperator Romanorum, & rex Græcorum, coniugalia fœdera inter filios eorum contrahere disponant. Tunc ecclesiæ illius episcopus, cum sumptu à rege vel Imperatore adhibito, laborem simul & honorem illius legationis assumet. Et ea de causa statuimus, quòd in eodem loco Græcas & Latinas scholas in perpetuum manere ordinauimus, nec vnquàm clericos vtriusq; linguæ gnaros deesse confidimus. Et vt hæc authoritas firmior habeatur, & diuturnis temporibus melius conseruetur, manu propria subtèr ea roborare decreuimus, & annulo nostro sigillare iußimus. Datum 13 Cal. Ianuarij. anno 4. Christo ꝓpitio, Imperij nostri, 37 regni nostri in Francia, atque 31 in Italia. actum Aquisgrani, in Palatio, in Dei nomine feliciter. Amen.

CAPVT III.

PRoximam deindè fundâsse ecclesiam ferunt Carolum in orientali Saxonia. Dirimit autem occiduam & orientalem prouinciam, vt alij Westphali, alij Ostphali dicantur, fluuius olim Visurgus, nunc Wisera dictus, limes olim prouinciæ Saxonum, eùm vltra fluuium ad Orientem habitarẽt Wandali, latè per regionem fusi vsque ad Albim fluuium, & indè vsq; ad Oceanum Germanicum, quem per littora tum etiam Wandali tenuêre. Sed cùm, vt est hominum ritus, vicinæ gentes sæpè de

pè de limitibus inirẽt certamen, Saxones animati, transito flumine, vt est vadabilis in pleriſq; locis, à ripa Vandalos ſubmouerunt, & occupata prouincia parte, habitare ad Orientem eius fluminis cœperunt, vſq; ad Hercyniam ſyluam, (hodiè Harticos vocant montes) vt orientales exindè Saxones dicerentur. Poterat etiam bello tum Gallico ex Weſtphalia, quæ vera & vetus Saxonia eſt, maior multitudo fluuium transîſſe, & inter congentiles habitâſſe, vt maiorem etiam ibi laborem Carolo excitaret. Sed rex inuictus, tranſito fluuio, eam quoquè partem gentis edomuit, impoſito Chriſtianitatis leni iugo & onere ſuaui. Extruxitq; in loco Salingſtede inſignem eccleſiam, quam in honorem diui Stephani iuſſit conſecrari: præpoſuitq; primum ei epiſcopum, egregium virũ, Hildegrinũ, germanũ fratrem Ludgeri, quem deindè Mimingrodenſi, nunc Monaſterienſi, præfecit eccleſiæ. Sed is epiſcopatus poſterioribus ſeculis de hoc loco, quem tum Salingſtede, nunc vocant Oſterwyck, in Halberſtadium eſt tranſlatus, quod ſuo tempore commemorabitur. Subuertit vbiq; rex Chriſtianiſſimus idola regionis, quæ tum frequentia Saxones ad eum diem coluêrunt. Krodo nomen erat idolo, quod Saturnum ſunt arbitrati. Locus cultura eius, in Hartesborg veteri arce. Permanet hodiè in gente execrationis vocabulum, vt quotiès abominanda res eſt viſa, Krodo, cum indignatione dicant. In Magdeburg, quæ ripam tenet Albis fluminis, arx ab olim præcipua, quam ego Limitaneis Romanorum ducibus extitiſſe crediderim, cùm, iubente Auguſto Cæſare, Tranſalbianos Romani non attingerent: nè tamen illos viderentur formidâſſe, in ripa fluminis ad hoſtes verſa, præſidium conſtituerunt. Ibi Veneris ſimulacrum in curru ſtantis, cum tribus Gratijs

colebatur: vndè nomen natum est loco, vt Magdeborg, hoc est, Parthenopolis, seu puellarū vrbs diceretur, cùm cygni & columbæ alites Veneri dicatæ, iugæ ducerēt ad temonē. Sed rex cordatissimus nō passus durare superstitionē, subuertit simulacrū. Sed quoniā & Vandalis qui locum tenuêre, necdùm iugum imposuit, ad reliqua conuersus abijt, cōtentus subuertisse vanā religionem. Hunc locum Otto Magnus posteà insigniuit ad instantiā Editæ reginæ: celebrem ex oppidulo vrbem fecit, deditque loco archiepiscopum, quod suo tempore memorabitur. Hildegrinus autem pontifex cùm diù præfuisset ecclesiæ, auctus rebus & populo, illustrius Deo templum cogitauit erigere. Hæc dum cogitatione torqueretur, monitus est ab angelo, alium esse Deo placidiorem locum, quo nouum templum erigeret & consecraret: monstrauitq; Halberstadium, populo frequentiorem locum. Ibi tum pontifex constituto templo ac consecrato, sedem esse suam constituit. Ibiq; præfuit annis septem, cùm priore loco totos exegisset quadraginta, dormiuitq; in pace, plenus dierum ac operum bonorum, sanctitatis opinione non parua inter omnes relicta, magnoq; sui desiderio.

CAPVT IIII.

NOn quieuit rex Carolus ab incepto, donèc ecclesijs per prouinciam multiplicatis, populum magis atque magis firmaret in fide: tametsi & vedekindus Saxonū princeps, necdùm manus dedisset, sed rebellionem totiès renouâsset. Paderburnā, locū regi visum ideneum, quem sæpè honorâsset præsentia sua, duxit ecclesia constructa illustrandum. Igitur datis sumptibus, templum erexit in loco venerabile: & quoniam necdùm fideret genti, quòd princeps eius necdùm rebellionem posuisset,

fuisset, episcopum consecrari loco necdùm voluit, sed ecclesiam Wirtzeburgensi episcopo commendauit, reliqua obiens munera prouinciarum ac regnorum, quæ illi latissima patebant. Sed cùm iam Wedekindus totiès rebellans, ad cor rediret, secum reputans, quid tanto labore mercaretur, quidve tanti sanguinis impendio euitaret, cùm neque de principatu certaret, neque de vita, sed de sola religione, quam tot prouincia diù feliciter sequerentur: sumpto secum Albione viro nobili, & inter Saxones primario, qui ditionem vltra Albiam teneret, Holsatiam nunc vocant, contendit ad Carolum, præmisso ex aulicis regi, qui securitatem adeundi, & (si videretur) redeundi, impetraret. Erat tum annus post septingentos à Christo octuagesimusquintus, cùm à rege dux honorificè exceptus, reddita vtrinquè factorum ratione, dux se contulit in gratiam regis. Ibiq; factus catechumenus, instruitur in fide, & deindè cum Albione sacrum suscepit baptisma: iampridèm magno victus prælio, ad fluuium Hasam. Erant deindè res per omnem Saxoniam tranquilliores. Vndè factum est, vt multiplicarentur ecclesia per prouinciã, cunctis iam sub suo principe quiescentibus. Arces nonnullas firmauit præsidijs rex: sed alias Duci restituit: nec tamen satis discernunt annales, quas à rege receperit. Arcem tenebat ad ripam Visurgis dux, in quam à prælio victus ad Hasam se contulit, eamq; suo iure seruauit, quòd in eodem loco, quod dicemus, episcopatum rex constitueret. Tum facta communis Duci atq; Pontifici mansio illa, quæ Minda dicitur.

CAPVT V.

TErtiam deindè episcopalem ecclesiam rex erexit in mediterraneis Saxoniæ, nunc Westphaliæ, in Mimingrode, loco populoso ac celebri, qui postea ab

insigni

insigni ibi fundato monasterio dominarum nomen mutuabatur, vt vrbs tota Monasterium vsq; hodiè diceretur: locumq; iussit consecrari in honorem diui Pauli, præposuitq; loco pontificem sanctum virum Ludgerum, natione Phrisium, fratrem Hildegrini Halberstadensis pontificis. Quippe regio Phrisiorum, prædicatione illustrata diui Bonifacij archiepiscopi Moguntini, multos iamtum habebat & emisit Christianos: inter quos & Ludgerum, virum ab vtero sanctificatum, qui prædicationis sancto officio tam ardenter incubuit, vt meritò Saxonum apostolus & memoraretur, & esset. Hunc Wedekindus princeps exindè consilijs sibi semper intimum fecit. Alcuinus apud regem Carolum vir primarius, cuius consilio, præsertim in sacris rebus, omnia gerebat, hic regi primùm suggessit de Ludgero. Datis ergò literis ad Franciæ monasterium, cui nomen Beneuentum, euocauit Ludgerum, qui illic in studio pietatis & religionis adoleuerat, ipsumq; præfecit congregationi canonicorum, quam aliquot annis laudabiliter rexit, donec sopitis motibus Saxoniæ, & pace firmata, de ampliandis & multiplicandis ecclesijs cogitaret. Vocauit igitur rex de monasterio, quem præfecit, eundem Ludgerum, eiq; commendauit ecclesiam Mimingrodensem, quam duodecim annis pastor fidelis gubernauit: donec iubente eodem rege, accersitus est venerabilis Hildebaldus Colonienſis archiepiscopus, qui eum dictæ ecclesiæ consecrauit pontificem. Hunc itaque Ludgerum pro sanctitate vitæ, & claritate doctrinæ, institui iussit rex primum Mimingrodensi ecclesiæ episcopum. Sunt qui contendunt, eum fuisse professum ordinem sancti Benedicti: ex quibus sunt, qui nunc vsq; ordinem dictum consectantur: alijs contrarium asserentibus, quòd

canonicis regendis præfectus, canonicam dunt axàt institutionem, qualis illa tum fuit, sit professus. Vtcunquè fuerit, mihi persuaderi non potest, virum sanctum, si monachus fuisset, in episcopatu professionis suæ oblitum, deseruisse habitum, & carnibus in mensa vsum fuisse, præter morem & institutionem Benedicti: quippe quem in vita pariter, & in morte multis miraculis constat claruisse. De facultatibus patrimonij sui ædificauit celebre monasterium ordinis diui Benedicti, in Werdena, super Ruram fluuium, quod superioribus aliquot annis miserabiliter collapsum, nostra vidit ætas per reformationem egregiè instauratum. In quo sanctus vir sepultus, diem se nouissimum expectaturum Domino reuelante prædixit. Emigrauit autem anno octingentesimo nono.

CAPVT VI.

EOdem fermè tempore in orientali Saxonia vltra Visurgum, quartum iussit rex esse episcopatum in loco Konende, illo tempore satis celebri, atque habitatoribus frequenti. Sed commodiorem deindè conspicati locum, in Verdam, oppidum tunc, quàm nunc, celebrius, transtulerunt. Ibiq; consecratus est iussu regis episcopus, vir magnæ sanctitatis, Swibertus, professione monachus, Abbas, natione Anglicus, quòd ea prouincia iamdudùm per annos supra ducentos, à memoria diui Gregorij, primi eius nominis summi pontificis, qui primus Angliæ prædicatores immisit, cùm iam diù abolita esset in prouincia religio Christi, quam Lucius quondàm Britanniæ rex, ab Alexandro primo eius nominis summo pontifice, impetrauit in insula prædicari. Swibertus autem, in Anglia moratus, cùm audiret congentiles suos Saxones Anglos, qui nomen insulæ mutârunt, vt ex Britannia diceretur Anglia, iam auscultare Euangelio, domitos armis

armis Caroli, præstitit hoc Christo, præstitit hoc gemi, quam sibi & suis cognatam intellexit, vt transito mari, conuolaret in prouinciam prædicatoribus indigentem, quòd messis multa, & pauci cernerentur operarij. Huius viri zelum cernens rex Carolus, iussit ecclesiæ nouæ Verdensi primum episcopum consecrari. Vir autem sanctus, zelo Dei satis feruens, prouinciam sibi creditam solerter obiuit: serens verbum Dei in agro cordis humani, multos conuertit ad Christum, & sacræ religionis adeò impleuit officium, vt & populum Deo credulum quotidiè multiplicaret, & ipse bonis exemplis iter cælestis regni commonstraret, multis clarescens miraculis, dum viueret, pluribus etiam effulgens, dum iam seculo & vita functus, migrâsset ad Christum. Celebrem seruant prouinciales memoriam magni itineris, quod pro Christo & eius religione vno illum sole memorant peregisse. Exigit rerum diuinarum magnitudo & perennitas, vt magnis nitantur authoribus, alioquin non prosperanda: & vt habeant patrocinium in magnis patribus, qui ecclesiarum iecerunt fundamenta, posñ Christum angularem totius ecclesiæ lapidem.

CAPVT VII.

BRemensis quoq; ecclesia per eadem tempora sumpsit exordium, authore Carolo Francorum inuictissimo rege, iam Saxonum & multarum nationum victore. Erat in prouincia illa Willehadus Anglicus genere, ab rege & pōtificibus Anglicanis missus, imò potiùs dimissus in eam gentem, quia ius potestatis, vt mitterēt in prouinciam, non habebant. Ipse verò Willehadus flagrans desiderio, vel martyriū facere pro Christo, quomodò post multos & Bonifacius Mogūtinus archiepiscopus, ante nō multos annos in gente Phrisonū fecerat, quæ veteri olim

Saxo-

Saxonia annumerabatur: aut animas Christo per Euangelium eius lucrifacere: impetrata abeundi ab rege & pontificibus in concilio Anglicano venia, nauigabat in Phrisiã, multa faciens, plurima passus, vt in fide confirmaret, quos memoratus martyr & põtifex Domino quaesierat: simul & multos, si fieri posset, Domino congregaret: magnatũ liberos literis imbuebat, & per occasionem, veritatis praedicationem populo inserebat. Multis annis perfecit, vt multos Christo aggregaret. Quotiès verò turbo persequutionis, authore Wedekindo, recrudescebat per Saxoniã, sensêre Phrisij, & illi sauiêrũt. Captus aliquandò, vt morte absumeretur, ꝙ ille valdè cupiebat pro Christo dare animã, sortibus gentis, quas Tacitus in omni Germanorũ gente valuisse cõmemorat, vix ad vitam est seruatus. Discipuli eius aliquot Bremae, & alij alijs locis crudeliter trucidantur: cùm ille vix elaberetur, dũ intelligeret diuinam esse voluntatem, vt ad salutem multorum ipse se melioribus temporibus reseruaret. Hunc virũm zelo feruentem bono, cùm rex intelligeret benè de omni maritima promerituum, remunerare constituit se digno pontificatu. Igitur euocatum ad se hoc anno, qui erat à Christo nato 788. iussit episcopum consecrari in loco Bremon, nunc Bremã vocãt, Phrisijs atq; alijs terrestribus Saxonibus aquè continentẽ. Satagebat interim optimus pontifex ministerium suum iam feruentiùs implere, ex eo die quo se maioris loci reddere rationẽ intelligebat. Extat priuilegiũ, eidem ecclesiae ab memorato rege collatum in illa ecclesia, in cuius praefatione testatur idem rex, quod antè de illo diximus: Saxones, inquit, quos à progenitoribus nostris, à sua pertinacia perfidia semper indomabiles, ipsiq; Deo & nobis tam diù rebelles, quousquè illius, non nostra, virtute ipsos

&

& bellis vicimus, & ad Baptismi gratiam, Deo annuente, perduximus, pristina libertate donatos, & omni nobis debito censu solutos, pro amore illius, qui nobis victoriam concessit, ipsi tributarios & subiugales deuotè addiximus: videlicet, vt qui nostræ potestatis iugum hactenùs ferre detrectauerūt, victi iam, Deo gratias, & armis ac fide, Domino ac saluatori nostro Iesu Christo, & sacerdotibus eius, omnium suorum iumentorum & fructuum, tatiuq; culturæ decimas ac nutriturę, diuites ac pauperes legaliter constricti persoluant. Proindè omnem terram eorum, antiquo Romanorum more in prouinciam redigentes, & inter episcopas certa limite distinguentes, septentrionalem illius partem, quæ & piscium vbertate ditissima, & pecorivus alendis habetur aptissima, pio Christo, & Apostolorum suorum principi Petro, pro gratiarum actione deuotè obtulimus, sibiq; in Swigmodia, in loco Bremon vocato, super flumen Swirraham, (Weseram dicere voluit, Gallis omnia nostræ linguæ vocabula corrumpentibus) ecclesiam & episcopalem constituimus cathedram. Huic parochiæ pagis 70. mansos cum suis colonis offerentes, totius huius parochiæ incolas decimas suas ecclesiæ suoq; prouisori fideliter persoluere, hoc nostræ maiestatis præcepto iubemus, donamus & confirmamus. Adhuc etiam summi pontificis & vniuersalis papæ Hadriani præcepto, necnon & Moguntinensis episcopi Lullonis, omniumq; qui affuêre pontificum consilio, eandem Bremensem ecclesiam, cum omnibus suis appendicijs, & willehado probabilis vitæ coram Deo & sanctis eius commisimus: quem etiam primum eiusdem ecclesiæ 3. Idus Iulij consecrari fecimus episcopum, vt populis diuini semina verbi, secundùm datam sibi sapientiam, fideliter dispensando, & nouellam hanc ecclesiam

canonico

canonico ordine & monaſteriali competentia inſtruendo, interim plantet & riget, quouſque precibus ſanctorum ſuorum exoratus, incrementum det omnipotens Deus: & reliqua.

CAPVT VIII.

HAeo de literis ſereniſſimi regis Caroli, ad verbum tranſſcripſimus, vt fideli teſtimonio pernoſcamus ſtatum Saxoniæ, quem victorioſus rex poſt impoſitum iugum Chriſti, reliquit in prouincia, vt liber eſſet populus à iugo tributorum, cæterùm eccleſijs & pontificibus iure decimarum obnoxius permaneret. Adiecit in eiſdem literis Phriſiæ partem eidem diœceſi, vt obſtruatur os friuolè blaterantium, omnem Phriſiam à Carolo omni exactione liberam eſſe conſtitutam: aut quòd poſt eius tempora paluſtris terra acceſſerit prouinciæ, & perindè nullis legibus pontifici obnoxia. Verba literarum ad fidem ſunt ponenda. Innotuit etiã, inquit, idem venerabilis vir (hauddubiè Willehadum inſinuans) ſerenitati noſtræ, eam quam diximus parochiam, propter barbarorum infeſtantium pericula, ſeu varios euentus, qui in ea ſolent contingere, ad ſuſtentacula ſiue ſtipendia Dei ſeruorũ inibi militantium, minimè ſufficere poſſe. Quamobrèm quia Deus omnipotens, in gente Phriſonum, ſicut Saxonum, oſtium ſuum aperuit, partem prænominatæ regionis, videlicet Phriſiæ, quæ contigua huic parochiæ eſſe dinoſcitur, eidem Bremenſi eccleſiæ, ſuóque prouiſori Willehado epiſcopo, eiúsque ſucceſſoribus perpetualiter delegauimus retinendam. Et quia caſus præteritorum, cautos nos faciunt in futurum, nè quis (quod non optamus) aliquam ſibi in eadem diœceſi vſurpet poteſtatem, certo eam limite fecimus terminari: eique hos terminos, mare Oceanum, Albim

fluuium, Liam, Stenbach, Haſalam, &wimarcham, Sneielbach, Oſtam, Mulinbach, Motam paludem, quæ dicitur Sigefrideſmoer, Quiſtinam, Chiſenmor, Aſchbroch, &wiſebrock, Biuernam, Vternam, iterumq; Oſtam. Ab Oſta verò, vſquequò perueniatur ad paludem, quæ dicitur Caldenbach. Deindè ipſam paludem vſque ad &wennam fluuium: à &wenna verò Bicinam, Farſtinam, vſq; in &wiſram fluuium. deindè ab orientali parte eiuſdem fluminis, viâ publicam, quæ dicitur Heſſenwech, & reliqua quæ literis illis multa continentur, ad limitem prouinciæ, ſiue diœceſis, quæ omnis debuit iure eccleſiaſtico cenſeri. Cuius determinationis præuaricatores multi ſunt poſterioribus ſeculis inuenti. Nam duces Saxoniæ de genere Hermanni Biling, (quem Otto primus ex infimo militaris generis gradu prouexit ad ducalem honorem) obliti regalis donationis, multa ſibi in memorata regione vſurpabant: & nonnulli nobiles ex Sueuia per dominam Idam, imperialis ab Henrico tertio ſanguinis, in ea regione plurima poſſederant. Sed & Henricus Leo dux Saxoniæ, etiam in ciuitatem Bremam ſibi vendicauit poteſtatem. Hoc autem vndè factum ſit, in Saxonia noſtra memorauimus. Stadenſem etiam Comitatum eccleſiæ detraxerunt nonnulli. ſed hæc ſuis leguntur in Saxonia locis. Nunc tantiſpèr commemorâſſe nobis ſatis eſt, oblitos eſſe illos magnæ in eccleſiam ab Carolo rege donationis. Sed ad willehadi & eccleſiæ ſuæ iura, quæ ſcribimus, reuertamur. Sedit in eccleſia Bremenſi beatus &willehadus, poſt ordinationem ſuam, annos duos, menſes tres, dies vigintiſex: prædicauitq; tam Phriſijs quàm Saxonibus, poſt martyrium ſancti Bonifacij, omnes annos 35. Obiuit autem ſenex, & plenus dierum in Phriſia Pleccaſze, nunc vocant Plexen in Ruſtris:

Ruſtris: ità vocant ditionem illius Phriſiæ partis. Corpus eius Bremam deportatum, in baſilica ſancti Petri, quam ipſe exædificauit, ſepultum eſt. Tranſitus eius celebratur feſtiuis gaudijs 6. Idus Nouembris. Ordinatio fuit, vt diximus, 3. Idus Iulij.

CAPVT IX.

MIndenſis eccleſia proxima eſt huic in ordine fundationis, cuius eam referunt originem. Wedekindus Saxonum primarius princeps, ſiue regem illum dicere collibeat, magno prælio apud Haſam fluuium victus, ſe ex fuga recepit in arcem, quæ illi fuit ad ripam Viſurgi, ſiue Wiſeræ fluminis. Eam rex cinxit obſidione. Elapſus ipſe, cùm defenſioni diffideret, peruenit in Daniam. Sed non diù pòſt aſſumpto, quod diximus, Albione, conceßit in gratiam regis: qui vbi comperit elapſum Wedekindum, obſidionem poſt habuit, præſertim quòd in hyberna ducendum eſſet. Rex caſtra tum habuit ad Oram fluuium, in loco Wolmerſtede, in orientali Saxonia. Inceßit cupido principi Wedekindo luſtrare regis caſtra: quod etsi palàm iam reconciliato liceret, libuit tamen ignoto habitu liberiùs omnia ſcrutari. Vicina erat paſchalis ſolennitas, & rex cũ vniuerſo milite pro Chriſtiana pietate ſe tũ ſacris imminentibus apparabat, commemoratione Dominicæ paßionis, & expiatione criminũ in purgatione conſcientiæ. Wedekindus mendici habitu per fluuium in nauicula allabitur: & quo minùs noſceretur, mendicus cum mendicis ad ſtipem ſedebat. Ingens quippe pauperum regionis multitudo quotidiè aſſectabatur. Rex illis largam ſtipem iußit erogari. Wedekindus, vbi ad eum peruentum eſt, dexteram & ipſe protendit. Attendit, qui diſtribuit, incuruũ in manu digitum, qualem ſciebat habere Wedekindum. Vultum eius

diligentiùs intuetur: agnoſcit arridens, qui largiebatur. Quid ità mendicus inter mendicos ſederet, princeps ditiſſimus, percontatur. Ille nihil ad hæc, ſed ad regem ſe iubet introduci. Erat tum ſanctiſſimus Paſchæ dies. Rex hilariter excepit venientem, percontatus quid ſibi vellet indignus principe habitus. Ille ſub hæc: Volui, ſereniſſime Rex, hoc habitu incognitus (vt ſperabam) luſtrare ſecreta geſtorum, quæ cognitus non tam fidenter adſpicerem. curioſitas induxit, vt latibulum quærerem, qui inter tuos nunc in gratiam ſuſceptus, propalàm poterã percontari quæ vellem. Quid igitur, inquit rex, vidiſti, quod te vidiſſe delectat? Ille, vt erat adhuc rerũ Chriſtianarum rudis, ſubintulit: Vidi, quod mirabar, ante biduũ te vultu dimiſſo triſtem, incertus quid contigiſſet, quod tantum regẽ contriſtaret. Cõmemoratio fuit Dominicæ paſſionis, quæ die Paraſceues regiũ vultũ obſcurâſſet. Rurſùm, inquit, vidi hodierna te die primùm ſolicitũ, & ad rem attentiſſimũ: poſteaq; verò menſam adieras templo mediã, ità hilari mihi conſpectus es vultu, vt repentina in te mutationis me caperet miraculum. Stupor autem erat videre, quòd de manu purpurati ſacerdotis ſinguli pulchellum puerum in os ſuſciperent, quem quibuſdam ludibundum arridere, vltrò properare: aliys verò abhorrentem, auertiſſe vultum, & tamen in ora demiſſum, nec redeuntem adſpexi. Hoc quid ſit, necdùm accipio. Tum rex: Benè, inquit, profeciſti: plus tibi aliquid, quàm cunctis ſacerdotibus & omnibus nobis oſtenſum eſt. Indè mutata veſte, manu ſecùm abſtractum, docuit grande pietatis myſterium in altaris ſacramento. Qua re cognita, exhilaratum ducem orâſſe, vt proprium illi ſacerdotem permitteret, qui diuinæ rei curam haberet, crebriusq; in conſpectu perageret altaris ſacratum miniſterium.

um. Rex etiam pontificem illi daturum promittit, modò illi habitationem episcopo dignam prouideret. Ducem verò arcem suam ad Wiseram vtriusq; capacem ostendisse, deditq; in eiusdem arcis non exiguo circo locum ædificandæ ecclesiæ. Ferunt perindè nomen ecclesiæ prouenisse, quod Meum & Tuum, quasi communis duorum possessio, sonat in lingua Saxonum vernacula, Min, din. Erat vir præcipuæ religione Herimbertus, qui cùm Carolum latere non posset, dignus est habitus quem primum præficeret ecclesiæ Mindensi episcopum. Adiecit illi ministeriales non paucos, nec paruos: vt haberet ecclesia defensores suos. Illi verò, quia ex imo gradu in nobilitatem excreuerant, vt partim Comites, partim Duces fierent, spreuisse matrem videntur. Ornata est autem ecclesia iam tum ab initio multis sanctorum reliquijs: Feliciani, Fulginatis episcopi & martyris, Theodori episcopi, Carpophori & Habundi martyrũ. Profecit autem ecclesia tam in spiritalibus, quàm temporalibus, sub hoc pontifice: agente nouitio feruore in populo recèns conuerso. Instante nihilominùs bono pontifice, qui frugem diuini verbi curauit in populo multiplicari. Quantis autem annis præfuerit, Annales non tradunt. Caterùm transitus eius ex hac vita in meliorem, scribitur fuisse ad diem Primi & Feliciani martyrum.

CAPVT X.

Hildesemensis ecclesia tale ferunt sub eodem Carolo, necdùm Imperatore, principium. Moram fecit rex in orientali Saxonia, quòd fidem quorundam sentiret vacillare, respicientium in Wandalorum arma auxiliaria. Castra firmauit inter duos riuos, in ea prouincia confluentes. Aulicam aulici locum dixêre, quòd crebriùs ibi rex glorioſissimus, cùm esset in prouincia, re-

sideret. Circunspiciēs autem opus esse & his populis proprio sacerdote, quòd longiùs abesset Salingstedensis, nūc Halberstadensis episcopus: igitur ecclesia sua ibi exadificata, pontificem iussit consecrari, venerabilem sacerdotem Gūtherum, qui illam inibi rexit per reliqua Caroli Magni tempora, vsque ad Ludouicum eius filium, & regni & Imperij successorem. quem ferunt obequitantem in prouincia, & fortè venationi (quæ maxima est Gallorum voluptas) intentum, in loco vastæ solitudinis ad arborem, cùm oraret, iussisse deponi sacram diuæ Mariæ, quam vbiquè circunferebat, imaginem: coram qua iam oratione finita, cùm rex concitò abijsset, capellanusq; sacrorum minister, festinabundus Imperatorem vt sequeretur, minùs meminisset depositæ imaginis, non anteà redijt in memoriam, quid omisisset, quàm vbi in Aulica iam sacra essent peragenda, primùm apparuit sacram deesse imaginem: nec mora, redijt in locū quo meminisset depositum, vixq; inuentam, amoliri nulla vi potuit. Stupidus rei nouitate hærebat: iterùm atque iterùm retentans, tantundèm profecit. Quid faceret? Vacuus redijt ad dominum, mirantem quid esset. Somnio monitum ferunt Ludouicum, eo loci delegisse sanctissimam Virginem sacrarium sibi instaurari. Non contempsit ille diuorum monitus, sed qua potuit fieri instantia iussit moliri noua ibi templi noui fundamenta, in honorem diuæ Virginis cōsecrandi. In quē locum mox translata est Aulicensis ecclesia, vt deindè à nouo loco diceretur Hildesemensis. Nominis aūt rationem à niue quidam comminiscuntur, vt ibi templum firmaretur, quo solo loco nix visa est terram operuisse. Sed illam fabulam traductam arbitror ab Romano Diuæ virginis Mariæ, nunc maioris, quondàm niuis, templo. Vtcunquè fuerit,

de

de nomine certum est, Aulicensem ecclesiam nunc esse Hildesemensem, opibus, religione, splendore non in postremis cathedralibus Germaniæ ecclesijs. Sed ad Carolum, cuius tempora sunt in manibus, reuertamur. Quo tempore Wandalis rex victoriosus conflictatur, qui Wilsi ferebantur, & Sorabi, bonam illi nauâsse operam Phrisij memorantur, duobus stratis pontibus super Albim, vt ad hostes perueniret, vtrinquè impositis ad exitus pontium turribus cum firmis præsidijs, quo illi cum agmine toto repedare tutò liceat. Aderat illi ad omnia moriger Wedekindus, nec deerat Ludgerus, vir sanctus, Mimigardeuordensis episcopus, qui accepta ab rege licentia, opportuno loco oppidum Helmestede cõmuniuit, quô esset illi ad Wandalos prædicanti (quod cogitabat) tutus receptus. Eum locũ subiecit Abbati Werdensi, cuius in dominio permansit ad nostra vsq; tempora: quibus diù contumax oppidum, parêre Abbati dum contemnit, inutilem monasterio locum, longeq; distantem, accepta pecunia ab Henrico de Brunswigk duce, omne illi dominium loci permisit. Pœnituit oppidanos mutâsse dominum: sed quandò rana regem contempsêre ignauum, accepêre pro illo ciconiam, quæ regit in virga ferrea subiectos.

CAPVT XI.

PAderburnensi oppido ab rege Carolo non in postremis habito, dum in prouincia moraretur, etsi dudùm ecclesiam Wirtziburgensi episcopo commendatam haberet, pontificem tamen nõ antè dedit Carolus, quàm omnẽ prouinciã pacatã relinqueret. Erat annus à Christo nato post septingentesimũ nonagesimusquintus, cùm Harimarũ Vuirtziburgensis ecclesiæ canonicũ, natione Saxonẽ, quem parentes eius superiori bello dederant re-

gi inter alios obsidē, virum grauem, & qui sub magisterio D. Burchardi Wirtziburgensis episcopi profecerat in omni religione & sanctitate. Ex hoc tum loco profectus cū expeditione militari, prouectus est in vltima Hadeleriæ, q̄ indè motus rebellionis à gente renūciaretur. Mōstrant insulæ locū, in quo castra fixisse rex diceretur. Karlesſandt vocāt, vndè ad iuga domitis habitatoribus, victorem exercitū reduxit incolumem. Huius aūt pontificis anno quarto, descēdit ab vrbe Roma Leo pontifex maximus, exactus & extrusus iniuria sauientiū Romanorum. Confugerat vir sanctus ad Carolum regē Francię, tunc in Saxonia demorantem in Paderbrunna. Rex venientem pontificem excepit pro sua atq; illius dignitate, pollicitus vindictam in contumaces. Vastata erat proximè ab rebellibus Saxoniæ Paderburnensis ecclesia, & in cinerem redacta. iam verò sub aduentum pontificis noua derepentè renouata est ecclesia: quam rogatus consecrare Leo pontifex, dignanter aggreditur. Altare in honorem diui Stephani, de cuius reliquijs, quas à Roma secùm veniens attulerat, inclusit, consecrauit, multas indulgētias de largitate primæ sedis loco contulit in diem annuum dedicationis, qui est octauo Idus Decembris. Cumq; pontifex quod suum erat impendisset, vicissim rogabat regem, vt illustrandæ ecclesiæ conferret de prædijs secularibus in stipem Domino militantium in ea. Dedit rex cum attinentijs arcem Iborch, vetustum Saxonum receptaculum: nunc paulisper detorto vocabulo, Driborg vocant.

CAPVT XII.

VEnerat tum Carolus Magnus cum exercitu in transalbinā regionē, quæ nunc Holsatia est. Oppidum vnū reperit ad ripā eius fluminis Hāmaburgum, in quo

in quo Iouis dicitur fanũ deſtruxiſſe, & duodecim cum illo deorum ſimulacra vtriuſque ſexûs ſubuertiſſe in eodem oppido, quod ab Hammone nomen volunt traxiſſe. Sed hæc fabula de Romana hiſtoria eſt emendicata. Quis enim Hammonis nomen ex Lybia, vbi idem in ſpecie arietis, quem Punica lingua Hãmonem dicit, in arena percolitur, huc tranſtuliſſet? Quæ commercia huius gentis tam barbaræ, ad tam longinquam nationem? Non erant phana viciniora, vndè idola conſciſcerẽt? Sed fortè dicis, Wandalos ante aliquot ſecula in Africam tranſgreſſos, potuiſſe originis ſuæ memores, in hanc prouinciam ſua numina contuliſſe. Sed hoc friuolum eſt. Nam eò tranſgreſſi Wandali, iam erant, aut ſtatim facti ſunt Chriſtiani, ſed Arriani: nec eſt quiſquam indè regreſſus in antiquam patrid̃m. Faceſſat inanis fabula, quam leuiſſimi homines, volentes haberi ſcioli, de nomiuis vicinitate emendicant. Docuimus alibi in hiſtoria huius oppidi, vocabulum vndè ſit dictum, non ab Hammone Ioue, ſed ab Hama pugile, qui in duello victus ab Starcatero fortiſſimo Danorum propugnatore, reliquit loco nomen: quod in Dania diximus. Nec remanſit optimo regi, quod ille purgaret in hoc loco, cùm Albion earum princeps partium, iamdudùm cum Wedekindo principe, quod diximus, ſacrã religionem ſubierit. Præfectum quendam ex ſuis cũ præſidio reliquit eo loco, qui in fide & Chriſti & ſua tueretur eam gentẽ. Sacerdotem quoquè eo loco poſteà conſtituit, qui populum in rudimentis fidei inſtrueret: quem etiam deſtinauit epiſcopum relinquere: ſed remoratus eſt per cauſas, quas ſuo loco & tempore infrà cõmemorabimus. Hoc tamen tempore motus magni erãt intra Albim & Viſurgum, quòd nonnulli ex primoribus, qui hactenùs apud Danos latuiſſent, re-

greßi, terram omnem iam Christianam, igni & ferro sunt depopulati. Transalbianos quoquè Caroli limitaneos milites obtrūcant, & in vicinos Obotritos iam Carolo fœderatos, ex illo die, quo facto super Albim gemino ponte cum exercitu transiuit in eam prouinciam. In eos versi tum rebelles Saxones, duce Trasicone, quatuor millia ceciderunt. Rex autem ad Visurgum castra tenuit. Manet hodiè loco nomen, vt Heerstelle, hoc est, principum stabula, nuncupetur. Indè missis ducibus, repulit perduelliones. Quod per singulos ferè annos regi curandum erat. Nam tametsi Wedekindus conquieſceret, qui tamen antè illi fuerant dignitate pares, inuidebant illi principatum, & habebat quisque in omni prouincia disseminatos amicos conniuentes, si non auxiliantes. Crebra igitur vastationes. nam rarior erat obsidum de fide traditio: quare optimum principem sæpius placauêre.

CAPVT XIII.

IAm Willehadus primus Bremensis episcopus cælo concesserat: & suffectus est illi in pontificatu Willericus, vnus ex discipulis eius, qui ad annum quinquagesimum peruenit gubernationis in ecclesia, per omnia tempora Caroli Magni reliqua: & deindè filij eius Ludouici, qui patri optimo bonus filius succeßit in regno & Imperio. Non erant tamen tempora huius pontificis vsquequaq; tranquilla. nam & Hadelerij, quod diximus, & Phrisij, & ipsi mediterranei Saxones, magnis sæpè motibus recruduerunt, vel ob decimarum exactionem, quæ genti dudùm libera grauis videbatur: vel ob Francorum imposita ab rege præsidia, quæ inuiti viderant: vel propter eos qui cesserant è prouincia, regressos absente rege: vel ob inuidiam in Wedekindum, qui & regi & Christo

manus

manus iam dederat: ſiue quibuſdam harum, ſiue omnibus de cauſis: res enim in obſcuro manſit, per inopiam ſcribentium illis temporibus. Hoc tamen non ſilent annales, motus crebros fuiſſe rebellionum per Saxoniam, etiam poſt Wedekindum iam baptizatum, in quibus laborâſſe locorum pontifices non eſt ambiguum. Obibat ergò bonus pontifex commendatam prouinciam, & verbum Dei diſſeminabat, in fide confirmans quos accepit commendatos: alios aggregans, qui ad eum diem mali Chriſtiani haberentur. Tranſiuit quoquè per opportunitatem in Tranſalbinam regionem, Tiethmarſos inuitans ad fidem in oppido Miltendorp, nunc Meldorp vocant: originem tamen nominis ex vicino riuo, qui Milte dicitur, eſſe, perſpicuum eſt. Deindè in Holſatiam tranſiuit, & in oppidum Hammaburgum: quanquàm hoc formidoloſius videretur, propter Danorum ac Wandalorum crebras ac feroces incurſationes. quorum Wandali, præſertim Obotriti, etsì fœdere iuncti Francorum regi Carolo eſſent, tamen non ſunt paſſi audire verbum de noua religione: & tamen pontifex Willericus, quia ab eodem rege commendatam habebat cum Verdenſi epiſcopo regionem Tranſalbinam, (quam crebriùs tum & pòſt Nordalbingiam dixêre, conflato vocabulo ex Saxonica & Latina linguis, quod idem vſuuenit & in alijs nationibus) non omiſit in illam quoquè pro opportunitate penetrare. Dorſtadium tum oppidum erat, non eo loco quo nūc Stadiū eſt, ſed Albi viciniore. monſtrant hodiè veteris oppidi reliquias. Ibì conſtituto mercatu, Tranſalbini ſæpè conſtitêre. Nec deerat occaſioni Willericus, quo minus miniſterij ſui impleret dignitatē, quocunq; loco conuenturā multitudinē haberet cōpertum.

CAPVT

CAPVT XIIII.

TErtius eius nominis Leo Papa, qui (vt diximus) Romæ malè à ciuibus habitus, à Willigiſo Longobardorum duce, quem Carolus, ſubuerſo eius gentis regno, reliquerat in Spoleto, cùm de manibus eorum ereptus, in Saxoniam ad Carolum deſcēdiſſet, & inter eos Chriſtiani nominis principes iam de Romanis eſſet conſtitutum, remittitur ille cum ſecuro præſidio in vrbem, cùm ſe rex protinùs ſequuturum polliceretur. Et fecit. Ibi tum conuocato omni clero & populo, pontifex præſente rege, ſui facti quod criminaretur, reddidit rationem. Canonicè ſe de infamia purgabat, ad plenam omnium qui adſtitêre, ſatisfactionē. Tum iubente rege, animaduerſum eſt in principes eius tumultuationis, conſtituta cuique pœna pro modulo culpæ. Ibi tum rex optimus, cùm hoc minimè poſceret, etiam vbi cognouit recuſabat, acclamatus eſt ab vniuerſo populo Romanorum Imperator. Carolo, inquiūt, Romanorum Imperatori vita & victoria. Nimirùm victorioſo principi ſuam laudem reddebant, & benè merita in Italiam & vrbem Romam, voluēre, quoàd poterant, remunerare: nihilominùs rationem ducentes publicæ vtilitatis, quòd tum non eſſet in orbe Chriſtiano princeps, in quo poſt Deum maior eſſet ſpes ſalutis conſtituta. Diù in occidua regione obſoletum imperij nomen renouabant, quod ab Auguſtulo nouiſſimo in Italia ponente purpurā, ad ingreſſum Wandalorum ſub Odoacre rege per annos 330. cōticuit & vacabat, præſertim nulla iam in orientali Græcorum imperio ſpe relicta, quòd ad pueros & fœminas eſſet deuolutum. Peregit tum volente populo (cui ius ac fas eſſe videbatur de Imperatore creando) pontifex ſacrum in eo miniſterium. Creuit perindè magnum in modum au-

thoritas

thoritas & dignitas ecclesiæ Romanæ, quæ iam Imperatores & confirmare, & cõsecrare cœpit, quod ante hunc diem fecit nunquàm. Duo gladij, quos Petrus adesse dixit, Christus satis esse respondit, iam tum primùm in successore Petri Leone tertio apparuerunt. nam cæteri pontifices alterum in vagina recluſum, ad opportuna tempora tenuerunt: quanuis etiã ante hunc diem temporalem gladium exeruisset eccleſia, in aliquot districtum, quos Gothi, Longobardi, & super omnes idẽ Carolus, victis Longobardis, eccleſiæ contulerunt. Nam totus Exarchatus Rauennâs, dono Caroli accesſit Romanæ eccleſiæ. Meritò ſummus pontifex, & Gallorum rex mutuis ſe attollunt fauoribus, quãdò ab initio hæc ſedes domui Caroli hoc præſtitit, vt regiam haberet dignitatem, & vicißim Carolus eccleſiam ampliſsimo principatu in Italia locupletâſſet. Acceſsit his omnibus & Carolo tributa imperij cum nomine dignitas, & eccleſiæ Romanæ per eam coronationem adaucta magnũ in modum maieſtas. Olim Imperatores non paſsi viuere pontifices, ad ſupplicia deuocabant: & Græculi, poſt quàm apud eos extincta ſtirpe Conſtantini, & deindè Magni Theodoſij, non habuêre Romanum pontificem, nisi quem ipſi confirmâſſent: mutatæ ſunt rerum vices, vt non habeatur Imperator, nisi quem Romanus pontifex confirmârit, & conſecrârit. Domini eſt terra & plenitudo eius, ipſe transfert regna & imperia, digniſsimeq; ad ſuum in terris vicarium hoc ſacrum miniſterium delegauit.

CAPVT XV.

PEnetrauit eius rei fama ſubitò Orientem, conſternabatq; proceres imperij illius: ſed Irene regina, quæ tum captum & exoculatum pro inſolentia & nequitia tenebat filium, ſpem maioris rei conceperat, in vnum

vnum reducere caput vtrunque imperium. In quã rem missa solenni legatione, de pace inter vtrunq; imperium agere cœpit. Princeps eius legationis ex proceribus primis Leo fuit. Quam rem latus Carolus accepit, protinùs, quod petebatur, concedens: sed legationem fœminæ interpretatus, quòd matronali verecundia postulare nollet, quod in primis cuperet, cùm & illa marito, & ipse coniuge vacaret, vicißim ad eam remisit oratores. cuius legationis princeps erat Iesse Ambianensis episcopus, qua matrimonio illam inuitaret. Hilaris mulier de accepta legatione, promptè videbatur arripere, quod erat alioquin, nisi verecundia interuenisset, petitura. Sed proceres ea res consternabat. Nam vbi in consilium res discutienda conijcitur, fremuerunt: indignati, quòd quia imperium Occidentis sine illis abripuisset Carolus vnico Imperatori, mox per occasionem tori etiam Orienti insidiaretur. Protinùs reiecta legatione, Nicephorus rapuit imperium, & Irenen in monasterium, quod ipsa construxerat, sub fida custodia relegabat. Remisit tamen idem Nicephorus suos vicißim oratores ad Carolum, pacem pridèm constitutam renouantes. Quos Imperator Carolus in Germania ad Salam fluuium sedens cum exercitu, excepit in castra, & pro temporum qualitate dato responso, cum epistolis suis remisit in Græciam. Hoc est illud tempus anni quarti ex imperio Caroli Magni, cùm tumultuantes Transalbinos Saxones ad decem hominũ millia, qui crebrius rebellâssent, & Obotritos & Wandalos Francorum fœderatos malè attriuissent, cum vxoribus & liberis vltra Rhenum in Gallias transportauit. Coniectura est, in Flandriam tum vacantem cultoribus, quòd esset foresta, & venationis solius fructum haberet, hos tum collocatos, quòd in Gallorum prouincia

cia permaneat lingua Germanorum, quæ alioquin illis, vt cæteris, Gallica fuisset: nam & Brabãtia, & quicquid vltra Rhenum est, tum Gallorum limiti deputabatur. Sed acceperunt posteà prouincias alios limites, vt Brabantia, Leodium, & omnis Lotharingia Romano pertineret Imperio, quod suis locis ostendimus in nostra Saxonia.

CAPVT XVI.

PAderburnensi deindè ecclesiæ surrogatur Baduradus, ab ecclesia Wirtziburgensi desumptus. Natus & ipse Saxo, inter obsides eò translatus. Iam enim Harimarus cùm nouem annis præfuisset, euolauit ad superos. Erat tum in ea ecclesia Meinulfus clericus, quẽ pro nobilitate generis ipse Carolus de sacro fonte leuauit. Matrem habuit Wichtrud, speciosam moribus & vultu fœminam, quam quia marito defuncto frater eius contra legem Christianam vxorem improbè petebat, rex illam in singularem suscipit protectionem, & vim stupri cohibuit. Hic Meinulfus in ea ecclesia archidiaconi fungitur officio, seruiens Deo in omni sanctitate & iustitia. Cumq; locuples illi esset patrimonium, conuertit hoc in vsum sacræ religionis, monasterium dominarum sub regula exædificans in villa Bodekem: quod quia diuturna negligentia, cũ ibidẽm religio dilaberetur, in omnem sordem obsoleuerat, auorum nostrorum memoria regulares canonici, permittente pontifice, commendatũ acceperant, nunc in omnẽ decorem refloruit, mutato sexu, sed reformata dudùm collapsa religione. Ad Meinulfum redeamus: cuius ea fuit sanctimonia, vt & in vita, & in morte multis clareret miraculis, & in catalogũ sanctorũ sit adscriptus. Festũ eius 5. Octobris peragitur, quem perindè diẽ transitũs eius conijcimus. Tradũt nõnulli ex annali-

annalibus, Carolum ex terra ſancta redeuntem cum victore exercitu, apud Imperatorem Orientis habitũ honorificè, & ex illo dona plurima reportâſſe. Cumq; aurum, argentum & lapides precioſi illi vileſcerent, ſacras reliquias accepiſſe, clauum crucis Chriſti, partem ſpineæ coronæ, ſudarium Chriſti, camiſiam virginis, brachium ſancti Simeonis: quæ rediens Aquiſgranum collocauit. Sed quoniam eius expeditionis in terram ſanctam, nulla eſt mentio apud probatiſsimos authores, ego technam illam Gallica leuitate arbitror conflatam: qui ſecum reputabant, non poſſe perſuaderi poſteris, Carolum fuiſſe regum omnium à multis ſeculis maximum, niſi terram ſanctam & Dominicum ſepulcrum recuperâſſet. Sed contemnimus narrationem, quæ nullis authoribus adiuuatur. Cæterùm reliquias Aquiſgrani dono miſſas ab Irene regina, aut ſuperioribus eius loci Imperatoribus, nec opùs arbitramur, maximum regem fabulis deboneſtare.

CAPVT XVII.

PRoſpexit optimus Imperator rebus Chriſtianis per ommem Saxoniam, & vt poterat, de amplificatione rerum per Aquilonis regna cogitauit: futurum operæprecium, ſi in continenti prouincia eſſet Metropolita, qui rebus ſacris intenderet per omnes Boreales regiones. cui negocio peridoneum arbitratus eſt locum in Hamaburgo. Igitur extructa Dei eccleſia, ſacerdotem in ea collocauit Heridagum, qui ſacris præeſſet, & rebus Chriſtianis coaugmentandis intenderet, animo deſtinans eum futurum pontificem, immò Metropolitã, qui ſuperintenderet omnibus, vt diximus, Borealibus prouincÿs: cui etiam propter infeſtationem barbaricam, vbi interdùm poſſet conſiſtere, cellã quandam in Gallia

lia Rodnach donauit, disponens eandē Hammaburgen-sem ecclesiā, cunctis Slauorū (Wandalorū vultdicere) Danorūq; gentibus Metropolim statuere. In quare ad perfectū ducēda, & mors Heridagi presbyteri, & occupatio regni Carolū Imperatorē, nè desiderata cōpleret, impediuit. Verba sunt annalis antiqui, quæ ad fidē posui. Sed & bellū cum Danis susceptū, ab ea perfectione Imperatorem retardauit. Dani autē, & cæteri qui trans Daniam sunt populi, (ait annalis noster) omnes Normanni vocātur, quorum rex Godefredus, iam anteà Frisijs, itemq; Obotritis, Nordalbingis, & alijs Slauorum populis tributo subactis, ipsi Carolo iam Imperatori bellum est comminatus. Accepit autem Imperator Aquisgrani nuncium, cùm contra Godefredum ire contenderet, ducentas naues ex Dania Phrisiam appulisse: qui, positis ad Wiseram castris, Godefredum expectat. nam se velle congredi cum Imperatore, vanus iactitauerat. Intereà diuersi veniunt nuncij, classem Godefredi regressam, & ipsum à suo satellite, vel, vt alij scribunt, à proprio filio, cuius matrem, alia superinducta, repudiauerat, interfectum. Nunciatur quoquè Imperatori, Hammaburgum, in quo præsidium erat Imperatoris, sub Vtone præfecto, à Wilsis Wandalis captum. Erat tum annus à nato Christo decimus post octingentesimum. sed Imperator anno sequenti iussit Hamburgū instaurari, necdùm animo dimittens, ibi metropolim omnium Aquilonarium constituere: quod filius post eum impleuit Ludouicus.

CAPVT XVIII.

DIctu mirum in Christianissimo Imperatore, quo studio, quóve zelo diuinum in ecclesia ordinari procurauit officium. Eius instantia, per omnes penè prouincias, positum est Ambrosianum officium, & Gregori-

anum ſuſceptum. Patrum ſermones, ſanctorum vitas iußit ex fide trāſſcribi. Martyrologium in ecclesijs maioribus & conuentualibus, iußit per ſingulos dies recitari. Eccleſiam manè & veſperi, vbi non magna cauſa interuerterant, item nocturnis horis & ſacrificij tempore, quoàd valetudo eum permiſerat, impigrè frequentabat: curabatq; magnoperè, vt omnia quæ in ea gerebantur, cū maxima fierent honeſtate: adituos creberrimè commonens, nè quid indecens, aut ſordidum vel inferri, vel in ea permanere ſineret. Sacrorum vaſorum ex auro & argento, veſtimentorumq; ſacerdotalium tantam in ea copiam comparauit, vt in ſacrificijs celebrandis, ne ianitoribus quidem, qui vltimi ordinis ſunt, priuato habitu miniſtrare liceret. Legendi atque pſallendi diſciplinam diligentißimè emendauit: erat enim vtriuſque admodùm eruditus, quanquàm ipſe nec publicè legeret, nec nisi ſubmiſſe & in commune cantaret. Digito aut baculo porrecto, vel ex latere ſuo ad procùl ſedentes directo, demonſtrauit, quemadmodùm legere voluiſſet. Finem verò lectionis, ſono gutturis deſignauit, ad quem vniuerſi intenti, ità ſuſpenſi ſteterunt, vt, ſiue finita ſententia, ſiue in media diſtinctione ſignificaret, ibi finis eſſet. Extremo verò tempore, cùm iā morbo & ſenectute premeretur, euocatum ad ſe Ludouicum filium ſuum Aquitaniæ regem, qui ſolus filiorum Hildegardæ ſupereſſet, congregatis ſolenniter de toto regno maioribus, cuncto approbante concilio, conſortem ſibi regni, & Imperialis nominis hæredem conſtituit. Licuit hoc pro magnitudine rerum geſtarum Magno Carolo, quod cæteris licuiſſe non poterat: impoſitoq; capiti eius diademate, Imperatorem & Auguſtum iußit cōſalutari. Suſceptum eſt hoc eius conſiliū ab omnibus qui aderant, cum magno

fauore.

fauore. nam diuinitùs ei propter regni vtilitatem videbatur inſpiratũ, auxitq; maieſtatem eius hoc factum, & exteris nationibus non minimũ terroris incuſſit. Dimiſſo deindè in Aquitaniã filio, ipſe more ſolito, quanuis ſenectute confectus, non longè à regia Aquenſi venatũ profieiſcitur: exactoq; in eiuſmodi negocio quod erat autumni reliquũ, circa calendas Nouembris Aquiſgranũ reuertitur. Cumq; ibi hyemaret, menſe Ianuario febre valida correptus decubuit: ſtatim vt in febribus ſolebat, cibi abſtinentiam ſibi indixit, arbitrans hac continentia morbũ poſſe depelli, vel certè mitigari. ſed accedente ad febrim lateris dolore, quem Graci pleureſin dicũt, illoq; adhuc inediam retinente, neq; corpus aliter quàm rariſſimo potu ſuſtentante, ſeptimo poſtquàm decubuit die, ſacra communione percepta, deceſſit, anno ætatis ſuæ 72. & ex quo regnare cœpit, 46. indictione ſeptima, 5. Calendas Februarias, hora diei tertia. cuius corpus more ſolenni lotum & curatum, maximo populi & cleri luctu de communi parente, eſt eccleſiæ illatũ, atq; humatum tali Epigrãmate: CAROLI MAGNI CHRISTIANISSIMI ROMANORVM IMPERATORIS CORPVS SVB HOC SEPVLCRO CONDITVM IACET. *Tribus annis antequàm è vita migraret, teſtamentum condidit: duas partes relictæ à ſe pecuniæ iuſſit dari epiſcopis, præſertim Metropolitanis, pro reficiendis ecclesijs, & pauperibus adiuuandis: tertiam filijs ac filiabus, cuiuſq; ratione habita, cum ſeruis & ancillis, reliquit. Erant inter cæteros theſauros tres argenteæ menſæ, & vna aurea præcipuæ magnitudinis, quarum vnam, quæ Conſtantinopolitanæ vrbis ſimilitudinẽ referebat, Baſilicæ B. Petri Romæ: aliã, in qua forma vrbis Romæ viſebatur, eccleſiæ Rauennati dono dedit: tertiã, q̃ totius*

orbis descriptionem continebat, cum aurea, filijs suis reliquit. Hoc religiosi principis datur memoria, vt, quoniam Christianissimi ad nos erat propagator, exitum eius, & ad meliora transitum, inter res ecclesiasticas commemoremus.

CAPVT XIX.

PIus Ludouicus, vt hæres regni & successor erat imperij, ità in cura propagandi Christianismi solicitus erat patris optimi imitator. Ergò susceptæ curæ regni, primam sacræ religionis curam suscepit: translato ex Francia monachorum bono collegio, de Corbeia ad ripam Sommæ fluminis sumpto, ad ripam Visurgi, aliâs Wisera in Saxonia, nouam Corbeiam exædificauit, illic boni profectûs optima iaciens fundamenta. Erat in hac translatione diuus Ansgarius primo tunc pollens adolescentiæ flore: feruebat diuinus amor in fratrum cordibus, vt magnoperè percuperent, & sudorem & sanguinem, prædicando in gentibus Aquilonaribus, quæ tota adhuc seruierant paganismo, Dei euãgelio impéndere. Eares, procurante Deo, qui dirigit corda regum, ità prouénit. Contenderant eà tempestate, vt sæpè aliâs, in Dania, de regni diademate, plures: inter quos Haraldus, contractis armis, pro regno dimicabat. Victus autem, ad Imperatorem contendit Ludouicum. Compertum enim habebat, annis proximis fœdus esse ictum inter Imperatorem, & suæ gentis tum regem Henningum, incertum an patrem, an patruum eius. Cuius fœderis contemplatione, Haraldus tum auxiliaria arma ab Imperatore efflagitabat: nec cunctatus Imperator, spem illi fecerat auxilij, si lauacrum regenerationis subiret, cum fide Christi religionem amplexatus. Accepit conditionem Haraldus, & cum vxore, & quos secum habebat proceribus,

Mogun-

Moguntiæ est baptizatus, primúsque regum Aquilonis Christi fide est imbutus. Et cùm iam redire in patriam auxilio fretus Cæsareo disponeret, efflagitabat vt, prædicatoribus vnà missis, populus quoquè ad Christi religionem imbueretur. Circunspexit Imperator, quem tanto parem operi mitteret, lucrandis Christo animabus. Iam tum multis compertum erat beati patris Ansgarij, Corbeiæ monachi, & inter alios viri doctissimi, feruens pro Christo desiderium: sed interpellare eum desupèr nemo præsumpsit. Terrificum enim videbatur, tantæ Barbariei sese committere, & gentem de crudelitate famosam nouæ prædicatione adoriri. Ità cunctis mussitantibus, Ansgarius, cùm se Domino precibus commendâsset, obuium se ferebat quærentibus prædicatorem. Eccè, inquit, ego, mittite me. Addebat se sancto patri socium Gaudbertus, peregrinari pro Christo & ipse percupiēs. Profecti sunt igitur cum Haraldo rege, & manu militari, quam illi Imperator adiunxit: sed armis se minimè immiscuêre sacerdotes. Dum autem Haraldus in Iutiam peruenisset, & cum suis tractaret de gerendi belli ratione, Ansgarius cum consorte ad intima regni penetrauit, verbum vitæ annuncians. Prosperatum est opus in manibus eorum, multiplicante Christo semina bonarum frugum, cùm plurima plebs Domino per illos credidisset. Quid de Haraldo ageretur, quòd ille iterùm armis extruderetur, ad illos non pertinebat. Indè post aliquot menses reuersi Apostolici nuncij, narrauêre fratribus ad cuncta gaudentibus, quantam in nationibus Dominus gratiam ostendisset. Nec longum tempus in medio, in idem opus pietatis, sancti euangelistæ iterùm præparantur. Cùm iam plures accurrerent, qui se similis pietatis officio pariter deuincirent, penetrârunt vsque in Suediam, & in

oppido Birta præfectũ ipsum Christo conciliabant, multamq; sub eo plebem & in fide erudiebant, & sacro fonte perfuderant. Haraldus interim expertam semel prælio fortunam, iam ab Imperatore roboratus retentabat: sed idem erat exitus qui prius. fugatus enim, & acie victus, abscessit in Phrisiam, vbi ab Imperatore cõmanendi locum promeruit. Nec tamen ea res terruit diuini verbi prædicatores, quo minus in populo fructificarent. Peruicerunt enim & orando & prædicando, vt multus vbique populus Christo subderetur. Post bienniũ noui Corbeiam apostoli repetunt, duorum regnorum aucti fide. Vtinámque tam feliciter perdurâsset, quàm salutifera fuêre primordia. Non est passus abesse serpens antiquus, tam salubribus institutis, quo minus se illis opponẽs, tantas excitauit in regno procellas, vt publica prædicatio locum nõ haberet. Cæterùm plebs in fide erudita, quantùm potuit, filijs acceptam à Christi prædicatoribus religionem contradidit, & in occulto salutem, largiente Domino, ad multos propagauit.

CAPVT XX.

ANsgarius iam magnus apud Imperatorem, magnus in omni populo, quem gratia prædicationis in gentibus fecit cunctis venerabilem. Igitur Ludouicus Imperator iam patris cœpta in consummationem perducere annisus, cùm sciret beati patris Ansgarij præclara merita, quòd iam Aquilonis regna diuini verbi illustrâsset prædicatione, assumptum de Corbeiensi cœnobio, magno principum & episcoporum habito conuentu, per manus episcoporum fecit archiepiscopum Hammaburgensem consecrari, subijciens eius ditioni omnia Aquilonis regna, & quicquid vltra Albeam in Boream est strum populorum, Wandalos, Danos, Sueones, Noricos, & quic-

& quicquid gentium est ex illo latere mundi, vsque in regionem nouissimā mortalibus habitatam. Hæc est illa prima Hamburgensis metropolis, per imperiale decretum constitutio, de consilio archiepiscoporum & principum, quos & formatiam Imperator contraxit, anno post natum Christum 833. cùm inibì sanctus pater ab archiepiscopis Moguntino & Treuerensi, per manum Dragonis episcopi Metensis, consecraretur. Cui, quòd germanus esset Imperatoris, in ea parte detulerūt, consentientibus & willerico Bremensi, & Helingando Verdensi episcopis, quibus anteà fuit ea prouincia commendata. Eā rem cùm Imperator per solennes oratores pontifici Gregorio quarto intimâsset, ille promptus pallij datione, & apostolica confirmatione, omnia roborauit: constituens sua vice legatum in omnia regna Aquilonis, vsque ad vltimum terræ. Exindè sanctus pater creditum sibi ingentes legationis officium strenuè obiuit: Danos, Sueones, caterósque diuini verbi commemoratione in fide solidauit, aliósque conuertit. Si quandò autem persecutionis sæuiente procella ab eo retardaretur officio, fratres in monasterio Flandriæ Turhold, quod illi refugij gratia permisit Imperator, Gallicum locum homini Gallico, visitabat, nimirùm longinquum refugium: quatuor enim millibus passuum ab oppido Brugis distat in occiduum. Commeabat eò nonnunquàm Ansgarius, & fratres spiritali consolatione de dono Dei implebat, & temporale nihilominùs subsidium, quod scire datur, indè reportabat. Nam omnis res noua tenui orsa principio, nō potuit suppeditare sanctissimo viro, quo ille ad peregrinandū plurimo indigebat. Quo in loco discipulū reperit Rembertū: quē indè assumptum,

indiuiduum reliquæ vitæ comitem habuit, & in pontificali ministerio successorem: & nihilominùs in virtutibus sectatorem, pariter & in regno Dei consortem, se prædixit habiturum.

CAPVT XXI.

VErdensis interim ecclesiæ pontifices, quàm breui fato in suo ministerio sint functi, admonet nos Helingandus, qui consecrationi aderat D. Ansgarij, cùm & consensum præstitisset eius ordinationi, quòd eius prouinciæ aliquid perindè decedere videbatur. nam cum Bremensi (quod diximus) Transalbinam ille regionem à Carolo habuit commendatam. Is erat ordine pontificum in ea ecclesia decimus. Ergò qui præcesserunt, breui omninò tempore in ministerio durauêre, ab annis quinquaginta tribus aut circa, quo primùm Carolus Magnus in Saxonia cœpit erigere pontificales ecclesias, inter quarum primas ista Verdensis dinoscitur extitisse. Et erat nunc annus tricesimus tertius post octingentos, cùm Ludouicus Imperator eam de Hammaburgensis ecclesiæ institutione feciſſet ordinationem, cui decimus Verdensis interesset episcopus Helingandus, cùm circa annum Christi 808. inchoaret Carolus Saxoniam sacris pontificum ecclesijs exornare. Sed eam rerum confusionẽ nobis parturit annalium simplicitas, vt vix nomina in eis pontificum inuenias annotata. Caterùm quantum temporis præfuerint, quæ sanctitatis monimenta dederint, quæ rerũ fundamenta iecerint futurarũ, omninò nihil reperies. Erat aũt primo Suiberto Verdẽsi episcopo proximus successor Patto, natione Scotus, abbas prideẽ Amarbaricẽsis in sua prouincia, pro Christo peregrinatus, cùm audiſſet Saxoniã iam diù tontumacem Christo & eius Euãgelio, nunc armis coactam à Carolo, vt auscultaret

vera

ræ religioni, catholicæq; veritati: cumq; versaretur in prouincia, & verbum Dei strenuè gentibus prædicaret, delectatus eius zelo Magnus Carolus, ecclesiæ Verdensi præfici iussit pontificem. De rebus autem ab illo gestis, nihil nobis traditum est ab eius memoriæ scriptoribus: quocirca diuinare non possumus, nisi quòd pro certo & indubitato accipimus, virum fuisse sanctitate præcipuum, qui zelo Dei, transito mari, se in aperta vitæ pericula proiecerit, quæ terra mariq; ei fuerant subeunda.

CAPVT XXII.

TAnco tertius eius ecclesiæ pontifex, cùm prædecessor eius tertio Calendas Aprilis ad superos concessisset, (hoc enim solum ex omnibus inuenimus annotatum) successit in ecclesia ministerio pontificali: Scotus & ipse natione, & eiusdem in prouincia monasterij abbas Amarbaricensis, vtroq; loco Pattoni succedens: qui & ipse pro diuina religione peregrinatus, inuenit se dignũ locum, in quo Christo militaret, exoptans in feroci gente coronam capere martyrij: quòd non multis antè annis in Phrisia D. Bonifacio Moguntinensi archiepiscopo, natione Anglico, audierat eam gloriam prouenisse. Poterat & iste per similem occasionem ad brauium superna vocationis peruenisse: sed inuida sors, nè dicam, socordia scriptorum, nobis subduxit, quo sit exitu in superos translatus. Quanto tempore suæ præfuerit ecclesiæ, martyrio sanguinis, quòd temporibus eius grauissimi in Saxonia rebellionis motus extitissent: an spiritûs solo cruciatu, quòd cerneret Dei gloriam non ità, vt cuperet, procedere, finierit, habemus incompertum. Nortila quartus hunc excepit successione, cuius vita & acta soli Deo sunt cognita. Hoc solum in annalibus commemoratur. Nam cuius fuerit nationis, quantum præfuerit ec-

cleſia, quid rerum geſſerit, quomodò finierit, omninò nihil ſcribitur: ſed cùm prædeceſſor eius Tanco, 17. Calend. Martij hinc ad meliora regna conceſsiſſet, iſte in epiſcopum ſit ſublimatus. Recruduit frequenter, abſente rege Carolo, Saxonū ſæuitia, vt igne & gladio ſæuirent non tam in ſuos prouinciales, quos tantoperè odiſſe non poterant, q̃ inuiti viderentur Francorum iugū ſubijſſe: quàm in exteros diuini verbi prædicatores, quos illi malorū appellabāt incentores: adhuc non vidētes, quid bonorum eis inferret ſacrū Chriſti Euangeliū, vt veris hoſtibus abactis, in libertatem ſpiritûs reſpirarent, cùm inuiſibiles poteſtates cederent, & nihilominùs maiori rerum temporalium ciuilitate vterētur, & mitterentur ex hac luce in nunquàm finiendam beatitudinem. Hæc, vt dixi, necdùm in animū deſcenderāt perfidorū, ſolum hoc refugientiū, nè Francorū iugo temporali premerentur: quod ipſum cauit eleganter pijſsimus rex Carolus, vt ſuo loco de literis Bremenſis priuilegij docuimus.

CAPVT XXIII.

MIndenſi eccleſia poſt primum Herimbertum præficitur inſignis vir Haduardus, ſanctitate & religione præcipuus. Nā ea tum in pontificibus ſola quærebantur. Nec erat illa tēpeſtate pontificatus, vt magnis contentionibus ambiretur. refugiebant potiùs onus, non vno tamen omnes animo. Sancti pro humilitate ſe retraxerunt, fugientes primatū in eccleſia: alij pro periculo, quod ſubeſſe cernebant, euitauêre: nonnulli laborem fugitârunt, & vitæ periculum à perfidis, in quorum adhuc medio viuebant. Haduardus ſarcinam impoſitam non detrectauit, laborans vt fortis agricola in Dominica vinea. Caterùm quæ ad ſpeciē peregerit, ſcripta nō ſunt. Vnum pro certo eſt, illum lucrandis animabus, & Chriſto re-

ſto retinendis, omnem operam vſque ad mortem impendiſſe. Iam enim pius Ludouicus, Caroli Magni filius, rebus imperij & regnorum ſolus praerat, ad inuidiam vſq; propriorum filiorum : quod in Saxonia noſtra ſcripſimus. Saxones autem quieuêre ſub leni iugo Chriſti, praeſertim quia eis magis pontifices ad rem diuinam, quàm mundi poteſtates ad tributa imminebant, quorum vel nomen horrebant aſſueta libertati pectora. Ad pontificem redeo : cuius quia peculiaria geſta non tenemus, de communibus tunc currentium temporum colligenda narratio rebus. Quanto tempore rebus praefuerit, quae opera ſit molitus, quia annales non praeferunt, nos diuinationibus inueſtigare fruſtrà contendimus. Hoc ſolùm relictum eſt memoriae, quia tranſierit ad Dominũ, ipſo die virginis Euphemiae, hoc eſt, Idibus Aprilis. Vbi verò ſancta oſſa tumulum acceperint, ad expectandam nouiſſimam tubam, nulla penitùs mentio eſt. Magna nimirùm poſteritatis iactura, magna patrum diſſimulatione, qui res tantas in literas non miſêre.

CAPVT XXIIII.

OSnaburgenſi verò eccleſia, poſt primum Swihonem ſuffectus eſt Mengardus, alij Meingerum vocant, vir praeſulatu dignus, pro religione & feruore in illa. Praefuit autem in diebus Ludouici Imperatoris, qui Magni Caroli filius erat, cognomẽto Pius. Vidit hic pontifex in diebus ſuis inſignẽ illã cleri ſecularis reformationẽ ſub Ludouico factã, cùm canonicis ſecularibus adimeretur ſuccreſcens pompa in auro & argento, in pellibus varijs magni precij : quae res iam tum per Gallias & Germaniã excreuit in abuſum plurimum. Religioſi laici auxerant eccleſiarum patrimonia, ità vt delicia euaneſcerent per vanitates. Aurum in frenis equorũ, argentum

in vſum etiam famulorum venit. Caſtigandam putauit pompam optimus Imperator Ludouicus primus, illam ſuorum temporum licentiã. Et vocato ad hoc cleri concilio, iußit regulam conſcribi canonicis ſecularibus, cuius etiam Blondus meminit per hæc tempora. Quo etiam tempore, anno ſexto imperij eius, fundari cœptum eſt cœnobium Corbeienſe ad Viſurgum fluuium in Saxonia, in diœceſi Paderburnenſi: vndè poſteà ſanctus transfertur Anſgarius in eccleſiam Hamburgenſem, cum aliquot ſucceſſoribus ex eodem loco. indè Rembertus, Adalwardus, Hoierus, continui in archiepiſcopatu illo ſucceſſores. Erexit autem cœnobium Ludouicus, nomine ipſo translato ex Gallijs: hodieq; extat Corbeia Francia, nõ longè ab vrbe Ambianenſi, ad ripam fluminis Somma. Hic verò bonus pontifex, à Caroli temporibus ad Ludouicum filium præfuit annis 29. diemq; ſuum obijt in pace Chriſti.

CAPVT XXV.

MImigardeuordenſi eccleſiæ poſt diuum Ludgerum præficitur Gerfridus nepos eius, qui prædeceſſoris ſui vitam & mores imitatus, dignum ſe tanto viro præſtitit ſucceſſorem. Nam & operibus virtutum, & miraculorum gratia non caruit, dignè omnium opinione in ſanctorum numerum referendus. Præſtitêre hoc Romani falsò ſuis imperatoribus, vt in numerum diuorum referrent. Sic deificatus Romulus, ſic etiam Iulius Cæſar, ipſe verò Auguſtus iam viuus diuinos meruit honores à populo. Sed hæc mendoſa & friuola erant adulantis populi beneficia. Deus ſolus poteſt hoc præſtare donum. ille ſuſcipit in ſiderea regna benemerentes, quos tamen ſolus ipſe, tales vt eſſent, præſtitit. Teſtificatur autem eam ſanctitatem ſuorum oſtenſis miraculis, qua

Ger-

Gerfrido viro ſanctiſsimo non defuerunt. Ea autem fuit illa tempeſtate ſufficiens apud omnes teſtificatio, ad peragendum celebriter ſanctorum tranſitus diem, quo in ſuperùm cœtum, prodentibus miraculis, aſſumpti viderentur. Sed compeſcuit eam licentiam, dum in abuſum iret, Romana ſedes, iuſtiſsima ratione, vt nemo in reliquum talis habeatur, niſi quem illa authoritas comprobauit. Superſtitio enim ſeſe permiſcens veræ religioni, multa facit videri, qualia non ſunt. Alia de hoc pontifice nulla legimus, quanto præfuerit tempore, quibus fulſerit operibus. Succeſſor illi datus eſt Alfridus, vir magnæ deuotionis & ſanctitatis: vndè & eccleſiæ ſuæ, & populo ſibi commendato, in diebus ſuis vtiliter & fructuosè præfuit. Proſpexit autem optimus Imperator illis inprimis Saxoniæ partibus, Rheno non longinquis, vt haberent ex Franciæ proceribus, qui eo loco collocati, perſeueranter populum in fide continerent: quæ res & pontificibus commodo venit, vt ſine periculo præeſſent populo, quem alioquin duræ ceruicis indomabilem, Procerum intenta cura ſub iugo ferreo contineret. Ex his reliquiæ quædam ad noſtra vſq; tempora durauerunt: comes de Pyrmon, qui nomine ſuo teſtatus eſt nationem Gallicam, de lingua illa mutuato: quod nè obſcurum eſſet, naturalem filium ſuum nouiſsimus comes Mauritius iuſſit igneum montem, hoc eſt, in lingua Saxonica Furberch, nuncupari. Quòd ergò in reliqua Saxonia crebriùs, etiam poſt conuerſum & wedekindum, tumultuatum legimus, ea pars prouincia, Rheno contermina, caruiſſe Procerum beneficio credita eſt.

CAPVT XXVI.

HAlberſtadenſis eccleſia poſt Hildegrinum ſuum, quo diù feliciter fruita eſt, meruit ſub Ludouico Impe-

Imperatore non minorem habere in ſanctitate & iuſtitia pontificē, Tiagrinū, Abbatem pridèm fratrū ſuorum: incertū, an de Corbeia, res enim in obſcuro māſit. Sed quòd præcipua erat virtute, non ſiletur: & ratio temporū deposcebat, vt nouis rebus, dum adhuc multi in circuitu eſſent ad fidem euocandi, idonei pontifices quærerentur. Ergò cùm regū prouidentia & Imperatorū ſolicitudine pontifices deligerentur, priuſquàm inſueſcerent ſanguinis ſui primam habere rationem, optimi quiq; & meritis probatiſſimi pontifices deligebātur. Sed peruenit ea res cū cæteris in abuſum, vt magno vix labore de manu ſeculariū principū ea puiſio extorqueretur, & capitulis atq; ecclesijs libera perſonarū electio proueniret. Sed neq; ea res ſatis ſyncera perdurauit, vt optimus quiſq; ac meritiſſimus, de moribus ac vita cōprobaretur ad id miniſteriū. Sed effecit improborū in eccleſias & earū prædia ſæuiens audacia, vt eſſent pontifices, qui inſolentiā ſeculari potentia comprimerent, & ſanguinis nobilitate authoritatem coaugerent. Nam viluit apud nobilitatem gladius eccleſiæ, facileq; vocatur in contemptum, ſi non accedat illi ſecularis potentia. Et quis vetat in ſanguinis nobilitate etiam lucere Maiorum ſuorū virtutes, quibus illi nobilitatē verā ſibi ac poſteris pepererunt? Vidimus nimirùm vtrūq; ſibi pulchrè reſpōdere: & eſt maior indicta nobilitati vera virtutis imitandæ neceſſitas, nè bonis parētibus degeneres filij habeantur: alioquin excluſa ſæuiſſima eſt iniuſtitia (vt habet vetus prouerbiū) habens arma. Sed nos Tiagrini, per inopiā annalium, non habemus, quæ in poſteritatē mittamus, præclara facinora. Equidē Ludouicus Imperator anno imperij ſui quarto Aquiſgrani in cœtū conuocauerat omnes archiepiſcopos & epiſcopos per Gallias & Germaniam, procerumq;

regni

regni non modicam manum: & ordinationē fieri iußit de vita & honeſtate clericorū in veſtibus, moribus, diſciplinis. Interdici iubebat iam tū inſoleſcentē abuſum, in pellibus peregrinis & ſerico. Eā rem ad bonū modū iußit caſtigari. non (dico) ipſe caſtigauit, nō ignarus poteſtatis non ſuæ in clerum. Quanquàm tempora paterentur, vt Imperatores, qui ſedē Apoſtolicā prouincijs datis honeſtâſſent, & cateros pontifices locupletâſſent, abuſum talium rerum ad inanem pompam ſi caſtigâſſent. Vtinàm Ludouice nunc viueres, ait Platina, & noſtrorum temporum pompam cerneres. Sed tum multa ſalubriter ſunt conſtituta. Eius autem concilij capitula de regularibus atq; ſecularibus canonicis, de monachis & pontificibus, & omni ordine cleri, ſeruari feruntur apud eccleſiā Paderburnenſem: ſeruari inquam in libro, neſcio ſi etiā in moribus & vita. Liber aūt ille, etiam hodiè Regula nuncupatur.

CAPVT XXVII.

HIlde ſemenſis eccleſiæ ſecūdus erat pōtifex Frembertus, qui ad meliora tranſlato Gunthero, illi ſurrogatur ſacrorū miniſter. Sed nō eius diuturnū erat miniſteriū. Quantū verò tēporis præfuerit, q̄d rerū egerit, prorsùs nihil in annalibus accipimus, niſi q̄ nō longo tēpore præfuerit. Fuêre aūt, vt accepimus, ſatis illa tempora tranquilla, iam omni Saxonia edomita & leni Chriſti iugo ſubacta cœpit māſueſcere. Sed & vicinæ prouinciæ mutuis armis in ſe verſæ, pacē præbuêre vicinis. Nam in Dania Henningo Danorum rege mortuo, Sigefridus & Amilo nepotes Godfridi, cùm inter ſe de primatu regni conuenire non poſſent, prælio rem dirimendā putauerūt. In qua cōgreßione vndecim millibus hominū interēptis, reges ambo ceciderunt. Pars Amilonis cruenta victoria potita, Reginfredū & Haraldū in regnū collocauerunt.

Mox q̄3

Moxq; Reginfredus ab Haraldo pulsus, piraticam classem de more veterum regum, quod in Dania ostendimus, exercuit. Imperator autem ab Haraldo implorat⁹, illi suppetias tulit, quod antè significauimus in erectione Hamburgensis ecclesia, per anticipationem rerum hoc tempore gestarum. Ebo tum Rhemensis archiepiscopus, cùm de salute gentium religionis studio ferueret, legationem cum Ansgario suscepit à Paschali summo pontifice. Sed eam solus Ansgarius, diuina opitulante gratia, deuotus impleuit, cùm Ebo rebus seculi implicitus, in Francia districtus teneretur. Surrexit ea tempestate in Imperatorem Ludouicum grauissima in regno conspiratio, cui & filius eius Lotharius, quem regno Italiæ decorauit, interat: posteaquàm Bernardus Pipini fratris filius, in eundem Ludouicum coniurationem iniens, de qua conuictus in concilio, cæsus est gladio. Nam morte prima coniugis toro viduus Ludouicus Imperator, alteram superinduxit, Iudith filiam comitis de Rauensberge: cuius amore cùm nimio teneri videretur, improbis hominibus nata est fabula nescio qua aduersus Imperatorem, quæ vsqueadeò inualuit, vt Lotharius filius eum regni proceribus tam spiritalibus quàm secularibus, captum patrem haberi iusserit in libera custodia in monasterio. Erant in regno plurimi, quibus doleret tanta Imperatoris iniuria: armaq; pro eo commouissent, nisi ille vetuisset, sciens breui filium, cùm resipisceret, ad sanam mentem rediturum. Quod & factum est, cùm Lotharius à patre veniam postulans, circunuentum se diceret alieno consilio, patremq; laxatum restituit ad imperium: ipse reuersus in Italiam, regnum Longobardiæ, quod auus eius Carolus genti ademisset, gubernauit. Ludouicus Imperator pontifices, eius techna authores,

res, merita mercede donabat. Theodulphus in his erat episcopus, vir sanè doctus, quē carceri inclusit Imperator. Obseruans iste tempora, cùm in die Palmarū rex Christiano more diuino interesset officio, hymnum, quem in carcere dictârat, de fenestra, vt poterat, plena voce cōcinebat: Gloria, laus, & honor tibi sit, rex Christe redēptor. Motus Imperator, iussit cōscriptū carmē, cùm voce pontificis decātatū audiisset, sibi præsentari Placuit vehemēter, ità vt eius dulcedine ꝓmollitus Imperator, veniā daret incluso: iussitq; relaxari, & redire in ecclesiā.

CAPVT XXVIII.

PAderburnensi ecclesiæ præerat Baduradus, secūdus eius pontifex, quandò translatus est sanctus Liborius de Cenomanica ecclesia sua Paderburnā. Ibi enim dū viueret, ecclesiā in Francia mirificè gubernârat. Misit eò episcopus Baduradus, qui mira deuotione in sanctū Dei Liboriū ferueret, Folodigiū aduocatū, Meinulphū archidiaconum, Adelbertum presbyterum, Aldricū diaconum, & Drudwinum subdiaconū, qui precibus & nescio quibus meritis peterēt sanctas reliquias, ab Aldrico, eius loci tum antistite: cuius mentio est in cōstitutionibus patrum. Ille, siue quòd meritis esset præuētus à Baduradō, ꝙ petenti negare non posset: siue ꝙ minoris faceret rem in prouincia, non magnoperè sanè ad verbum euangelicū veritatis, Non est propheta sine honore, nisi in patria sua: protinùs indulsit quod petebatur. Ferunt sanctum Meinulphum tū Cenomanis in ecclesia D. Vincentij, vt prosperare dignaretur Deus legationē eorum, votum emisisse, vt in loco Budekem in suo patrimonio dominarum erigeret monasteriū: quod, vt antè diximus, deuotus impleuit. Ido Paderburnensis clericus, & Erconredus Cenomanensis ecclesiæ archidiaconus, scribunt

miraculis, quæ per ſanctum Liborium in eo loco & in tranſlatione, & poſteà in loco quietis ſuæ dignatus eſt Dominus operari. Celebris eſt memoria eius vſq; hodiè in ea eccleſia Paderburnenſi, quod crebra in populum beneficia conteſtantur ac mẽtur.

CAPVT XXIX.

VVillericus Willehadi diſcipulus, & in eccleſia Bremẽſi ſucceſſor, in epiſcopatu cõtinuo perdurabat, quandò interim Verdẽſis eccleſia vſq; ad decimum ſuos põtifices variabat. Nã quntus in ea eccleſia Ceuilo, cuius non alia ſunt in faſtos acta relata, q̃ quòd magni apud Deũ meriti p̃ſumeretur, qui præſederit eccleſiæ Verdẽſi ſolo nomine ꝓpter malitiã tẽporis. Hoc verò quomodò & vndè factũ ſit, nihil inuenitur, niſi q̃ iam ſæpè diximus, Saxonũ dura pectora nõ facilè poterãt aut citò permolliri, ſæpiùs recrudeſcẽtia, & crebris motibus exagitata, quãdò Ludouicus Imperator rebus grauibus implicitus, huic regioni minùs intenderet. Erat aũt hæc eccleſia in medio multorũ hoſtium poſita, vt crebrior illi tumultuatio q̃ alijs proueniret. Nã ab oriente Wandali infeſtauêre, necdũ Chriſto creduli. A meridie Saxones, necdum ſatis in fide ſolidati. Ab aquilone Dani, Normanni, qui illa tẽpeſtate cœperãt infeſtare Saxoniã, donèc ab Ludouico rege Imperatoris filio comprimerẽtur. Sextus in ea eccleſia epiſcopus Rortila dictus, è gente Anglorum, aut Scotorum: ità enim ſub incerto annalis annotauit, hoc adijciens, eum aduenisſe de longinquo per maria, rudibus populis Saxonum quaſi ſuis progenitoribus prædicare. Meminerat, quod ſæpè diximus, ſed vſq; hodiè à multis ignoratum permanſit: Saxones Anglos his regionibus profectos, primũ ad faciẽda ſtipẽdia, deindè ad poſſidẽdam regionẽ in Britanniã emigrâſſe, inſulãq; Pictis & Scotis

Scotis retrò pulsis vacuatã, deindè pro sua tenuisse. Quo iure, quáve iniuria, nõ disputo: sed ea tũ fuit crebra gẽtium ad nouas sedes petendas emigratio. Sic Gothi, sic Vãdali, sic Huni vicinis tẽporibus in Gallijs, in Hispanijs, in Africa, in Pãnonia adueniẽtes cõsederunt: quod latiùs in nostra Saxonia sumus executi. Sic posteà Turci, sic Bulgari, sic Tartari suas, quas tenent, regiones occupârunt. Sic coarguit rerũ arbiter Deus, nationum occulta peccata. Ergò Saxones Angli, insula tenẽtes imperium, suũ illis nomẽ indiderũt, vt Britãnia nunc vsq; Anglia ab Anglis Saxonibus diceretur. Venerabile nomen Saxonũ permãsit vsq; hodiè in ea, vt amẽt Angli se etiã nunc Saxones vocitari. Huius rei memores venerandi patres, ex Anglia, cùm audirẽt antiquã patriã iã auscultare euangelio Christi, protinùs ad prædicandũ aduolârũt, in quibus iste Rortila episcopatũ nactus est Verdensem, ordine sexto. Isengerus hunc excepit ordine septimus, de quo præter merum nomen nihil est in fastos relatum, quis fuerit, vndè ortus, quomodò, quãto tẽpore gubernauerit: solùm hoc scribitur, quia in hoc ordine fuerit Verdensis episcopus. Mirum, quomodò in hoc episcopatu tã breuis mora, tam obscura sint acta. Fuisse tamen virũ sanctitate præcipuum, vel indè possumus cõiectare, q̃ tum nemo nisi sanctitate cõspicuus, ad laborẽ patientißimus, & ad mortem interritus, assumeretur. Harruch octauus hunc insequitur, vir omnium plenus virtutum, cuius neq; tempora, neq; acta signantur: hoc solùm est annotatũ, quia obierit Idibus Iulij. Erat & hic natione Scotus, vt & ante eum duo, Abbas & ipse Amarbaricensis. Venisse illos in prouinciam euocatos ab Imperatoribus, persuaderi vix potest, quandò de suo Francia regno, & propioribus locis commodiùs poterant euocari. Sed deuotio

singularis & sitis ipsa martyrij traxit viros egregios, vt se mitterent in laborem ad bratium superna vocationis. Hoc verò annotauit annalis, reliquias huius episcopi & domini Patonis, secundi ex hoc ordine episcopi, relatas esse cum Dalmatica Tanconis ad ecclesiam Verdensem, & in medio monasterio, non in vno loco, sed segregatim positas, ad quarum tumbas virtutes multa visæ sunt de infirmis. Res, inquit, antiqua est, & quasi abolita, & ideò anni incarnationis Dominicæ nō sunt asscripti. Verba posui annalis ad fidē. Quod dicitur, allatas reliquias in ecclesiā, ostendit alibi vixisse, & esse mortuos, quàm in ecclesia Verdensi. fortè in Konende, qui primus erat locus institutæ ecclesiæ episcopalis. longè enim ea diœcesis procurrit in Orientem, per terram ditionis Luneburgensis vsq; in marchiam Brandenburgensem.

CAPVT XXX.

EBo pridèm archiepiscopus Rhemensis in Galliis, cùm esset cōspirationis in Imperatorē Ludouicum non ignarus, repositusq; esset in plenā potestatē administrandi imperij & regni Ludouicus, quòd malè sibi timeret ab Imperatore, non putauit expectandum: sed peruénit ad D. Ansgarium in ecclesiam Hāburgensem, cum quo sibi pridèm fuisset delegatum legationis in gentes Danorum ministerium. Amplexus est virum primarium Ansgarius, quòd magno culmine deiectum videret: miseratus est peregrinationem eius, & prouénit, vt ecclesia Hildesemensis illa tempestate viduata careret episcopo. Patiēte Imperatore, qui tum in primis ad statuēdos episcopos erat implorādus, in ecclesiā illā est assumptus ordine quartus. Longè illum sibi esse voluit Imperator, & potuit sine inuidia in gente nouella magno suo periculo sustineri: simul vt legationi sibi credita ꝓpior esset, trās-

turus

iturus ex constituto ad prædicandum in Borealibus Christi Euangelium. quod vtrùm opere impleuerit cũ Anſgario, an ſine illo peregrinatus, annales non commemorant: ſed epiſcopum eſſe factum Hildeſemenſem, inter omnes conſtat. in qua ſede duodecim ille annos permanſit, ſuſtinente ac defendente Ludouico rege Imperatoris filio, qui à patre regnum Germaniæ ſuſcepit. Magna fuit inter Anſgarium & Ebonem ex antiquo familiaritas, quòd dono Ebonis de eccleſia Rhemenſi venerandas reliquias ſanctorum Sixti & Simnitij epiſcoporum acceperit, quas in Hamburgum contulit: & pòſt indè, quod dicemus, à Danis fugatus, tranſportauit ſecùm in Ramſolam vltra Albim, locum quidem Verdenſis parochiæ, ſed qui etiam propter memoriam diui Anſgarij, ibi diù commorantis, Bremenſi diœceſi reputatur, ibiq; ſeruantur in hodiernum.

CAPVT XXXI.

ERlulphum in eccleſia Verdenſi numerant nonum ordine epiſcopum, eumq; martyrio ferunt coronatum in Hamburg, cum cæteris epiſcopis plurimis, ducibus, & comitibus. Sed malè diſcernunt tempora, & confundunt narrationẽ inſcitia rerum geſtarum. Oppreſsio epiſcoporum, ducum & nobilium, non in Hãburg, ſed in Ebbeckſtorp eſt peracta, non hoc tempore ſub Ludouico Imperatore, ſed Ludouico eius filio, Germaniæ rege, pluſquàm triginta annis poſt tempora iſta. Error indè deprehenditur. Nam Helingandus Verdenſis epiſcopus, qui numeratur decimus, aderat certiſsimo documẽto, quandò Anſgarius eſt præfectus archiepiſcopatui Hamburgenſi. Et hoc factum memorant annales, anno 33. poſt 800. hoc eſt imperij Ludouici octauodecimo, quandò Dani necdùm in eam audaciam excreuerant, vt aſſcende-

rent in Saxoniam. Erat ergò Helingandus tum episcopus, cùm Ansgarius consecraretur. In transitu aũt Danorum, iam fugatus ab Hamburg Ansgarius, dudùm ibi consederat. Ergò temporũ ratio nos cogit ponere in episcopatum Verdensem Helingandum ante Erlulphum, si Erlulphum interfuisse volumus sacrato cœtui cæsorum martyrum, quorum sunt sacræ reliquiæ in Ebbeckstorp. Helingandus nonus in ordine, Erlulphus decimus erat, in ecclesia Verdensi. De hac autem oppressione Christianorum ab Danis, dicemus infrà ad tempora Remberti, cùm sub episcopatu ea clades contigerat. Transibant Dani, Normanni à Gallis vocati, iam tum sedente Ansgario, & euastabant Hamburgum: nec tum vltrà processêre in mediterranea, sed maiori vastitate transibant in diebus Remberti: quandò vsq; in Ebbeckstorp progressi, ibi ciuium agmen Christianorum, duce Brunone & totis episcopis, trucidabant: quod expressiùs tum dicemus, cùm ea tempora contigerimus. Quod autem huic loco proprium est, compertum habemus, Helingandum in ecclesia Verdensi præfuisse ante Erlulphum: quandò illum deputant Verdensium annales collegio sanctorum, pro Christo ab Danis infidelibus cæsorum.

CAPVT XXXII.

BRemensi ecclesiæ post secundum ordine episcopum Willericum, tertius præfuit Leudericus. Hũc pontificatu suscepto, notãt annales de quodã tumore, sanctitati episcopali alieno. Argumentum faciunt, quia se aliquandò custodem, aliquandò pastorem Bremensis gregis gloriaretur. Vide temporum simplicitatem, quòd nõ paterentur pastoris vocabulum. Quid facerent, si nostræ ætatis ambitiosum ritum cernerent, vbi ex ore episcopi insonare audirent, Nostra gratia, nostra pontificalis dignitas,

gnitas, & reliqua his etiam glorioſiora? Quo tẽpore ſanctus Anſgarius legationem ſibi creditam fideliter executus, apud Hamburgum nouellæ plantationi inſudauit doctrina verbi & operum ſanctitate. Sæpè etiã monaſterium Galliæ, quod dono Cæſaris poſſedit, Turholdt viſitãs, fratribus ibidèm Deo militãtibus ſalutaris regulæ tramitem verbo & exemplo mõſtrauit, in quorum nobili contubernio iã tunc à puero ſanctus refulſit Rẽbertus. Compertum tamen habemus, Rembertum iam conſecratum archiepiſcopum, ſacram religionis veſtem primùm accepiſſe: vndè probabilior eſt narratio, Rembertũ inter pueros grauiter in eccleſia ſe gerentẽ, ab Anſgario annotatum & exceptum: quẽ ſanctus Anſgarius adoptauit in filium: quia prophetico ſpiritu, quo plenus erat, longè antè prædixit, illum ſuæ virtutis æmulum, & in cathedra pontificali ſucceſſurum, gratiáq; meritorum in cæleſti regno fore conſortẽ. Sãctus verò Anſgarius nũc Danos, nũc Tranſalbianos viſitans Saxones, innumerabilẽ vtriuſq; gẽtis multitudinẽ traxit ad fidẽ: ſi quãdò verò perſecutione barbarorũ impeditus eſt ab ſtudio prædicandi, apud Turhold ſe cum diſcipulis ſuis continuit. Datus erat ei ab initio in adiutoriũ prædicationis Ebo, pridèm Rhemenſis archiepiſcopus, poſteà epiſcopus Hildeſemenſis: qui ſiue fatigatione itineris, ſiue corporis infirmitate impeditus, ſiue potiùs occupatione rerũ aliarũ implicitus, vicariũ pro ſe dedit Anſgario nepotẽ ſuũ Gaudbertũ: quem ambo conſecrantes epiſcopũ, Simonẽ vocauerunt, eumq; diuinæ gratiæ cõmendatum miſerunt in Sueoniam, quo loco iam pridèm ab Anſgario iacta erant fidei fundamenta. Nam ſuperioribus annis in Daniam profectus, cum fratribus Giſlemaro & Withmaro doctoribus, gaudens peruénit: vbi relinquens Giſlemarũ Haraldo, ipſe cum

&withmaro in Sueoniam transfretauit, vbi benignè à rege Biorn susceptí, verbum Dei publicè prædicare permissi sunt. Multos itaque per annum integrum lucrati sunt Domino Christo: in quibus Herigarius, oppidi Birca præfectus eruditur, quem tradunt etiam miraculis & virtutibus insignem. Ità parata erant Simoni viæ ad gentium salutem.

CAPVT XXXIII.

HAlberstadensis ecclesia per ea tempora tertium accepit pontificem Heimonẽ, religiosum prídem monachũ, de cœnobio Hersueldensi, in districtu Moguntino. Nam eius nominis in Bremẽsi diœcesi monasterium, diù post hæc tẽpora est inchoatum. Excessit per hæc tempora rebus humanis pius Ludouicus Imperator, ad quadragesimũ à Christo nato post octingentesimũ annum. & cruentissimo inter se bello filij eius, Lotharius iã Imperator, qui Italiam & Lotharingiam tenuit cum imperio: & Ludouicus, qui per Germaniam latissimã haberet ditionem, à Pannonijs & Austria nũc dicta, tum dicebatur prouincia Noricorũ, per Sueuiã, Bauariã, Franciã, Thuringiã, vsq; Saxoniã: & Pipinus, rex Aquitaniæ. tres illi vtrinq; cõiuncti fratres, aduersùs Carolum iuniorẽ, qui tantùm esset illis frater cõsanguineus, alia matre natum, quem pater reliquit Francorum regem: quod iniqs omnes fratres sunt oculis intuiti. res ad arma peruenit, ità vt maximo omnium facto prælio, multa millia trucidarẽtur ab vtraq; parte. Victoria, etsi cruẽta, Carolo videbatur, diremit rẽ missis oratoribus põtifex summus Sergius: sed illi penè intercepti, magno suo periculo supfuêre. Ea de re facti Dani audaciores, p mare & per littora euagantes, crudeliter sunt digrassati. Frisones tributo subijciũt: eodemq; tẽpore per Rhenum vecti, Coloni-

loniam obſederum: per Albiam verò, Hamburgum incenderunt. Verba annalis etsi alibi quoquè poſita ſunt, ad fidem etiam huic ſunt addenda loco, vt temporum qualitatem in religione Chriſti peruideamus. Inclyta, inquit, ciuitas tota aut præda, aut incēdio perijt: ibi eccleſia, ibi clauſtrum, ibi bibliotheca, ſummoper Anſgarium collecta ſtudio, conſumpta eſt. Sanctus autem Anſgarius, cum reliquijs ſanctorum martyrum vix nudus euaſit. Tunc quoquè Gaudbertus Simon epiſcopus, perſecutionis feruore Sueonia depulſus eſt: & Vitardus capellanus eius, cum aliquot alijs martyrio eſt coronatus. & exindè Sueonia, nunc Suedia, ſeptennio toto caruit ſacerdotali præſentia. Hanc autem commotionem Anundus regno pulſus, in Chriſtianos fecit. Herigarius autem Birca præfectus, Chriſtianitatem ibi ſolus ſuſtinuit: qui etiam tantam fidei gratiam meruit, vt potentia miraculorum & exhortatione doctrinæ, multa paganorum millia ſaluaret. Sed hæc interìm. Cùm ergò fratres filij Ludouici apud Antiſiodorū magna ſtrage pugnâſſent, vbi magna Francorum vires ſunt conſumptæ, multi ferebant eius mali incentorem Rhemenſem epiſcopum Ebonem, iam Hildeſemenſem epiſcopum, qui & antè filios in patrem ferebatur animâſſe: & quia nunc fratres domeſtica ſeditione concitâſſe diceretur, conſpirationis crimine accuſatus, à Papa Gregorio depoſitus memoratur. Sed alijs hoc criminantibus, alijs etiam adſtruentibus, multi defenderūt: non eſſe opus illius. Veritatē, ait annalis noſter, in medio relinquemus: præſertim cùm à ſancto Anſgario ea dilectione, quam ab initio ſecum habuit, vſq; in finem fuerit proſecutus. Interueniente, vt diximus, per oratores Papa Sergio, res omnis eſt direpta, poſitis limitibus fraternorum regnorum.

CAPVT XXXIIII.

MImigardeuorlenſi per ea tempora præfuit Lubertus pontifex, vir magnæ deuotionis & humilitatis: ſed in hoc ſolo notatus, quòd & werdenam regalem abbatiã eccleſiæ ſuæ abalienauit. Paſſa eſt per eam tempeſtatem & Hamburgenſis eccleſia archiepiſcopalis ſimilem iacturam, cùm monaſterium in Flandria Turbold, huius legationi perpetuò deputatum, iam intrà fines Caroli fratrum partitione concluſum, iam desijt illi eccleſiæ, quæ fuit in parte Ludouici fratris eius, reputari. At Anſgarius archiepiſcopus in paupertate ſua Deum glorificãs, verbum Dei, cuius eſt functus legatione, tam ſuis quàm alienis infatigabiliter ſeminauit: vndè contigit, quòd prædium Ramſola, à quadam venerabili ac diuite illarum partium matrona, dono acciperet. nomen eius Ibia, perennandum merito ſuæ religioſæ largitatis. Qui locus in epiſcopatu Verdenſi poſitus, ab Hamburg tribus diſparatur raſtis, hoc eſt, paſſuum millibus. Ibi ſanctus Dei cœnobium conſtituens, reliquias ſanctorum Sixti & Simnicij locauit confeſſorum, quæ vſque in hodiernum eo loco permanent: inſuper & alia patrocinia ibi depoſuit, quæ ab Hamburgo fugiens ſecum tulit. vbi & gregem profugum collegit, depulſoſq; à gentibus ſocios, in eo portu retinuit. Ab eo ergò loco Hamburgenſem eccleſiam viſitans, Nordalbingos in fide reformauit, quos anteà perſecutio turbauit. Tunc quoquè nè legatio ſua ingentes tarditate eius frigeſceret, prædicatores miſit in Daniam: Hartgarium verò eremitam direxit in Sueoniã. Fertur tum Anſgarius veniſſe Bremam, atq; ab epiſcopo eius loci Leuderico, qui doctrinæ ac virtutibus eius inuidit, eſſe depulſum. Mira res, quæ in epiſcopo magis quàm in alio quouis reprahenditur, quòd

non

non fuerit satis hospitalis. Coarguit illa ætas superbiam hominis, quòd aliàs se custodem, aliàs pastorem diceret. Sed hæc inhospitalitas & immanitas barbara, potiùs coarguit superbiam, quàm vlla appellatio peregrina. Collaudat Tacitus Germanos veteres, de insigni beneuolentia & humanitate in peregrinos: quòd præcipua virtus eorum hospitalitate clarescebat. Hæc tamen caruisse Leudericus cernitur, quocircà Gallicæ magis, quàm Germanicæ, illum deputo nationi.

CAPVT XXXV.

ANsgarius ergò sanctus, Hamburgensis primus archiepiscopus, per gentes omnes boreales Romanæ sedis legatus, cùm vndiquè saluti gentium incumberet procurandæ ac propagandæ, vt semen diuini verbi, iactum in terram humani cordis, fructificaret: inuidebat inimicus homo tanto multorum ad salutem profectui: effecitque, vt diximus, vt Normannorum grauis incursu res omnis turbaretur. Iam enim, quod in Norwagia diximus, ab aliquot seculis consueuêre illæ gentes grauissimas in proximos & longinquos facere excursiones. Sed quandiù non tetigêre locum cui inerat Ansgarius, ministerium sacrum prædicando ac baptizando sedulus impleuit. Sæpè in Daniam Suediamq; profectus, circunferebat Christi euangelium terra marique, nec terrebatur aut tempestatum periculo, aut atrocissimis minis aduersantium. hoc enim quærebat, martyrium sitiens, vt qualibet occasione animã poneret in sacro ministerio. Ergò cùm iam Ansgarius per annos aliquot pontificalis ministerium dignitatis laboriosè implêsset, Normannorum gens, Danibi fuêre, mixtis Normannis & Suedis, (nam Galli omnem gentem ab Aquilone nauti-

nauigantem, indiscreto vocabulo Normãnos appellant) iam non primùm turbine magno vicina quatiebat: sed cœpit ea natio Gallis, qui tum rerum potirentur, malo suo ad plenum innotescere. Caterùm à multis retrò seculis, Danorum insolentia mare Germanicum (quod nostri vocant orientale) semper habuit infestum. Aliquandò etiam in mare Britannicum excurrens, ipsam Britanniam, nunc Angliam, non modò territabat, sed in ditionẽ pro magna parte acceperat: quod in Dania nostra ostendimus. Gallis autem vsque ad hanc ætatem, ea gens permansit incomperta. Quia tametsi Carolo bellum minitaretur, & cum Henningo, pòst rege, Ludouicus Imperator fœdera iecisset, euastatio tamen & insolentia iam nunc primùm Gallis cœpit innotescere. Iam enim magna classe Danorum simul & Normannorum gens vbiquè grassata, multas simul nationes territabat. Nonnunquàm enim coniunctam agebant militiam, siue quòd vni regi parérent duo regna, siue quòd paribus animis ferrentur ad prædam. Aliquandò soli Dani excursiones fecêre. Nonnunquàm etiam sine Danis, Normanni soli nauigabant: vt in Dania atque Norwagia docuimus. Galli verò, iam primùm eius gentis vim experti, Normãnos, quod diximus, sine discrimine omnes Aquilonares dixêre. Igitur prima eorum magna excursio, facta est morte Ludouici Imperatoris, cùm filij eius de ditionibus digladiarentur. Anteà metus Francorum illos detinebat. Sed cùm sentirent illorum fractas vires, & eos inter se dissidere: cœperunt contemnere, quos antè metuebant. Itaq; facta valida in diuersum excursione, per Rhenum, quod antè ostendimus, ascendentes, Agrippinam Coloniam, per Albim verò Hamburgum vastauerunt: ex quo incendio Ansgarius penè nudus elabitur,

bitur, seſe conferens in Ramſolam. Ibi oratorium, cum fratrum receptaculo, conſtruxit. Suo quoquè monaſterio, quod illius ſolatio Ludouicus Imperator contulerat, in Flandria eſt deſtitutus: quòd cederet cũ reliqua Gallia, partitione fratrum in ius Caroli, quem poſt eà dixêre Caluum. Permanſit autem querimonia illa & intacta cauſa, vſque ad tempora primi Alberti: qui apud Imperatorem ſuum Henricũ tertium effecit, vt quadã compenſatione facta, ad arbitrium eiuſdem pontificis omnis quæſtio terminaretur. Cúmque hoc in rerum ſtatu nihil omitteret ſanctus pater ſolicitudinis, ipſe cùm poterat, creditam ſibi obibat prouinciam: alios etiam in regna miſit diuini verbi prædicatores.

CAPVT XXXVI.

TErtio exindè Bremẽſis eccleſia Leuderico, ex hac luce ſubtracto, Ludouicus rex Germaniæ, quem nonnulli annales ſcribunt Cæſarem, antiquitatem recolentes, quòd à memoria Diocletiani & Maximiani, ſecunda poteſtas ſub Auguſtis, erant Cæſares: ità poterant hunc Ludouicum Germaniæ regem, à fratre Lothario Imperatore ſecundam tenentem poteſtatem, dicere Cæſarem. Cùm autem per ſolam Germaniam, & non per reliquum Imperium, exerceret poteſtatem, regem verius dixiſſent, quàm Cæſarem. Sed ſit tamen hoc admonitus lector, non hunc fuiſſe Auguſtum, ſed Auguſti Ludouici filium, & Auguſti Lotharij fratrem. Cæterùm, ſecundus Ludouicus Imperator, erat filius, quod dicemus, Lotharij: Ludouicus, inquam, rex Germaniæ, Imperatoris Ludouici filius, in partitione cum fratribus ſortitus Germaniã, Hamburgi ſubuerſionem miſeratus, & Metropolitanæ eccleſiæ deſolationem, ſtatúmque Anſgarij archipræſulis intima compaßione pertractans, curauit

illum

illum iam vacanti ecclesiæ Bremensi præficere. At ille quanuis canonum nõ ignoraret decreta, quibus cautum est, vt episcopus qui à sua ciuitate persecutionem passus expellitur, in aliena vacante recipiatur: tamen nè pro inuidia cæteri scandalizarentur, Ludouico super hac re diù restitit. Postremò si absq; fratrum querela fieri posset, cederet eius & omnium in ea re voluntati. Ductus est autem in episcopatum ab Alderico clerico, & comite Reginbaldo, anno secundi Ludouici nono. Multum verò temporis effluxit, ex quo Bremensem ecclesiam susceperit, antequàm hoc à Papa Nicolao, vt esset ex duabus vna ecclesia, Bremensi tanquàm in Hamburgensem metropoliticam transfusa, vt titulus permaneret Hamburgensis, & Bremensis interiret. Monstrant hoc Apostolicæ literæ, 200 penè annis post hæc data tempora: quod suo loco non tacebitur, sub Alberto primo. Sanctus itaque Ansgarius, Bremis receptus, sedit inibi annos decem & octo: nam anteà in Hamburgensi cathedra sola præfuit annis sexdecim: qui fiunt simul triginta quatuor. Hoc regalis munificentiæ dono confessor Dei valdè gauisus, in Daniam festinauit, vbi regem Danorum Ericum inueniens, reddidit Christianum. Ibiq; ecclesiam in portu maritimo, apud Sliaswigk, erexit, ad lacũ Sliam, quæ vsque in hodiernum, sub nomine diui Ansgarij continuatur. Data per regem licentia, vt quisquis vellet in regno suo fieret Christianus, infinita gentilium credidit multitudo: de q̃bus plures vt aqua baptismatis loti sunt, ab omni etiam corporis infirmitate liberati. Igitur diuus Ansgarius, nè sui gregis desertor, & inuasor alieni calumniaretur, eam seruauit formam ingrediendi. Effecit ergò rex, vt omnium communi voto poscereturː præsertim quòd intelligeret, ex eo quoquè loco eum posse

obire

obire legationis suæ prouincias, & vtrique posse populo consulere. Hanc autem ordinationem, potißimùm eo consilio fecit rex Ludouicus, quòd aduersùs incursionem barbarorum non satìs firmum Hamburgi esset præsidium pontifici. Quotiès enim Dani voluêre, à terra & à mari Nordalbingiam vastauêre. Hoc ergò regalis munificentiæ dono alacrior factus Anſgarius, Daniam suæ legationis prouinciam adibat, regemq; Ericū iam rebus in Dania potitum, ex persecutore Christianorum, fidelem fecit catholicum: vt non modò permitteret, verumetiam præciperet quoquè idola deserēda, & Christi sinceram fidem excolendam.

CAPVT XXXVII.

ERgò legatus borealium regionum Anſgarius, tantum familiaritatis apud regem, eundo & redeundo, meruerat, vt inter amicos asscriptus, intimis regni consilijs adhiberetur. Sed oneroſum fuit ſancto, comeſſationibus diuturnis pro more gentis intereſſe: coëgitque ſe hoc etiam, vt cætera peregrinationis incommoda, ſuſtinere, nè regem & proceres, contemptum interpretantes, ſi abeſſet, à ſe alienaret. Igitur primus metropolita Anſgarius, ſi in Bremenſi cathedra prædeceſſoribus in illa ſede annumeretur, à primo Willehado poſt Willericum & Leudericum quartus inuenitur. Anſgarius ergò his rebus ex voto completis, dum adhuc pro gente Sueonum æſtuaret, quæ iugum videbatur abieciſſe, cum Gaudberto, aliâs Simone, epiſcopo conſilium habuit, quis eorum laudabile pro Chriſto ſubiret exilium. Simon periculum ſponte declinans, cùm tamen in eam prouinciam ordinatus epiſcopus diceretur, ſanctum potius, vt iret, rogauit Anſgarium:

pro-

pretendens eius authoritatem, doctrinam ac sanctitatem longè supra suas vires esse. Extemplò athleta intrepidus, Erici regis commendatitias rogauit epistolas: & à littore Dania soluens, in Sueoniam nauigauit. Vbi tunc Olaum in ea gente rex, apud Bircam generale sui populi habuit placitum: quem, praeueniente misericordia Dei, ità placatum inuenit, vt ex eius imperio, & populi consensu, & iactu sortis, & idoli responso, ecclesia ibidem fabricaretur, & baptismi suscipiendi licentia passim omnibus sit concessa. His ex sententia compositis, ipse Sueonum ecclesiam Erimberto commendauit presbytero, & redijt. Interea quaestio magna surrexit in regno Francorum, cui tum annumerabatur Colonienſis archiepiscopatus, de Bremensi episcopatu, ad inuidiam Ansgarij conflata. Ea cõtentio diù per regnum graui & ancipiti dissensione profligata, multis partium studijs collidebatur. Tandem orthodoxus rex Ludouicus, compositis hincindè contradicentium voluntatibus, praecipuè Guntharij Colonienſis archiepiscopi, (cuius suffraganea priùs erat Brema) super his Romam nuncios ad sanctißimum Papam direxit Nicolaum. Ille verò, quod ecclesiastica necessitas persuasit, & quod patrum concilijs fieri posse comprobatum est, facilè consensit. Ergò Hamburgensem & Bremensem episcopatus apostolica authoritate copulari, & deincèps pro vno sanxit haberi: tam ipsum Ansgarium archiepiscopum, quàm eius successores, legatos & vicarios apostolicae sedis constituit in omnibus gentibus Danorum, Sueonum, atque Slauorum, hoc est, Wandalorum, quod & antè Gregorius IIII. Papa concesßit. Extant literae pontificiae desuper Nicolai, quarum exemplum ad fidem inserendum putaui.

CAPVT

CAPVT XXXVIII.

NIcolaus episcopus, seruus seruorum Dei, omnibus fidelibus sancta Dei ecclesiæ, præsentis scilicet temporis & futuri, Salutem & Apostolicam benedictionem. Quisquis Dominũ & redemptorem nostrum Iesum Christum de sinu patris ad terrã, pro demonstranda cordibus hominum vera & certa fide, descendisse non dubitat: profectò non ignorat, omnes qui eiusdem fidei per gratiam ipsius participes facti sunt, & præcipuè nos, qui per primum tantæ virtutis ministrum, locum præcipuum tenemus, hominibus debere lucrandis insistere, & per vniuersas gentes verbi semina serere, & solatia serentibus ministrare. Nunc autem, quia Ludouicus sublimissimus rex per Salemonem venerabilem episcopum Constãtiæ ciuitatis, nostro studuit Apostolatui intimare, quòd piæ memoriæ Ludouicus Imperator genitor suus, quendam monachum nomine Ansgarium, de monasterio Corbeia tulisset, & collocâsset eum iuxta Albiam fluuium, in confinibus Danorum & Slauorum, Saxonúmque, in castello Hammeborg, inter duos episcopatus Bremon & Verden, de quibus tollens ecclesias & decimas ad sustentationem prouehendi causa præfati episcopi clericorumq; eius condonâsset in prædicto loco: annuente ac solennia sedis Apostolicæ priuilegia præbẽte prædecessore nostro beatæ memoriæ Papa Gregorio, cuius etiam authoritate in supradicto Nordalbingorum populo sedes constituta est archiepiscopalis in castello superiùs memorato Hammeburg. Et in eadem quoquè sede archiepiscopus, accepto à sede Apostolica pallio, primus est ordinatus Ansgarius, cui à præfato pontifice delegata est cura seminandi verbũ Dei, & animas lucrandi Deo. Cuius delegationis & authoritatis & pallij acce-

nis pagina, nobis est à præfato filio nostro Ludouico rege, per iam dictum Salemonem sanctissimum episcopum destinata, iuxta morem sanctæ Romanæ ecclesiæ ebullata: per cuius tenorem paginæ, hæc ità fuisse comperimus, sicut pietas nobis iam præfati regis per fidelem virum, Salemonem scilicet episcopum, intimauit. Vndè nos vestigia tanti pontificis & prædecessoris nostri Gregorij sequentes, omnemq3 ibi statutam prouidentiam Deo dignam agnoscentes, magnorum principum votum, Ludouici videlicet diuæ recordationis Augusti, & æquiuoci eius filij excellentissimi regis, tam huius Apostolicæ authoritatis præcepto, quàm etiam pallij datione, more prædecessorum nostrorum roborare decreuimus: quatenùs tanta fundatus authoritate prænominatus Ansgarius, primus Nordalbingorum archiepiscopus, & post ipsum successores eius lucrandis plebibus insistentes, aduersùs tentamenta diaboli validiores existant: ipsumq3 filium nostrum iam dictum Ansgarium, in omnibus circunquaquè gentibus Sueonum, siue Danorum, necnon etiam Slauorum, vel in cæteris vbicunquè illis in partibus constitutis diuina pietas ostium aperuërit, publicam euangelizandi tribuimus authoritatẽ. Ipsamq3 sedem Nordalbingorum, Hammaburg dictam, in honorem sancti Saluatoris, eiusq3 intemeratæ genitricis semper virginis Mariæ consecratam, archiepiscopalem esse decernimus deincèps. Atque vt strenui prædicatoris episcopi, post decessum crebrò dicti Ansgarij archiepiscopi, persona, tantoq3 officio apta deligatur semper successio, sub diuini iudicij obtestatione statuimus. Verùm quia Carolus sæpè dicti regis rex frater, post decessum Imperatoris patris sui piæ memoriæ Ludouici abstulit à prænominato loco qui dicitur Hammaburg, monasterium quod

appella-

appellatur Turhold, vtpotè quod poſt partitionem inter fratres ſuos in regno ſuo coniacere videbatur, ſitum in occidentali Francia, quod illic genitor ſuus ad ſupplementum & victum epiſcopo & clericis eius dederat: cœpêre, ſicut fertur, omnes miniſtri altaris recedere. Deficientibus quippe neceſſarijs ſumptibus, ab ipſis receſſerunt gentibus, & eadem ad gentes legatio per eiuſmodi factum defecit. Ipſa quoquè metropolis Hammaburg penè deſerta facta eſt.

CAPVT XXXIX.

IGitur dum hæc agerentur, mortuus eſt diœceſios Bremenſis epiſcopus, quæ huic contigua eſſe dicitur. Cúmque ſæpè dictus rex & hanc diœceſim vacantem, & illam nouellam inſtitutionem cerneret deficientem: inſupèr vtranque hanc eccleſiam, Dei permittente occulto iudicio, per barbarorum ſæuitiam admodùm attenuatam: quærere cœpit, qualiter prædicta Bremenſis eccleſia nouellæ dictæ archiepiſcopali vniretur ac ſubderetur ſedi, noſtro hoc votum roborante decreto. Vndè per ſæpè nominatum venerabilem miſſum Salemonem, videlicet ciuitatis Conſtantiæ epiſcopum, nobis hoc relatum eſt confirmandum, ac poſtulatum eſt noſtra authoritate roborandum. Nos igitur id ſubtili perpendentes examine animaduertimus, propter inſtantem neceßitatem & animarum lucra in gentibus demonſtrata, vtile fore, omnia quæ proficua eccleſiæ probantur exiſtere, & diuinis non reſultant præceptionibus, licita & facienda eſſe non dubitauimus, maximè in tam nouellæ Chriſtianitatis plantatione, in qua varij ſolent euentus contingere. Quamobrèm authoritate omnipotentis

Dei, & beatorum apoſtolorum eius Petri & Pauli, & hoc noſtro decreto decreuimus, ſecundùm reuerendiſſimi regis Ludouici votũ, ipſas prædictas diœceſes, Hammaburgenſem ſcilicet & Bremenſem, non deincèps duas, ſed vnam eſſe & vocari, ſubdiq; ſedi, quæ prædeceſſoris noſtri decreto archiepiſcopali eſt munere ſublimata: reſtituta duntaxàt de Bremenſis eccleſiæ rebus epiſcopatui Verdenſi parte, indè antè ablata. Nullus verò archiepiſcopus Coloni. nſis illam deincèps in eádem diœceſi ſibi vendicet authoritatem. Quinimmò & ipſi, & omnibus omninò ſuademus veræ religionis cultoribus, vt ſacra hac legatione fungẽtibus adiutorio & ſolatio ſint, quatenùs gratia huius beneficij plenam mercedem recipere mereantur ab eo qui dixit: Ite, & docete omnes gentes: &, Quicunque receperit vos, me recipit. Itaq; omnia à dilecto filio noſtro Ludouico ad hoc Deo dignũ officium deputata, noſtra etiam pia eius vota authoritate firmamus. Et quia caſus præteritorum, nos cautos faciunt in futurum, omnem quoquè aduerſantem, vel contradicentem, atque noſtris his ſtudijs quomodolibet inſidiantem, anathematis mucrone percutimus, atque perpetuæ vltionis reum diabolica ſorte damnamus, vt culmen Apoſtolicum more prædeceſſorum noſtrorum, cauſamq; Dei pio affectu zelantes, ab aduerſis hincindè partibus tutiùs muniamus. Et quia te chariſſime fili Anſgari, diuina clementia noua in ſede primum diſpoſuit eſſe archiepiſcopum, nosq; tibi pallium ad Miſſarum ſolennia celebranda tribuimus, quod tibi in diebus tuis, vtì & eccleſiæ tuæ perpetuo ſtatu manentibus priuilegijs, vti largimur. Idcircò huius indumenti honor morum à te viuacitate ſeruandus eſt. Si ergò paſtores ouium, ſole geluq; pro gregis ſui cuſtodia, nè qua ex eis aut

errando

errãdo pereat, aut ferinis lanianda morſibus, oculis ſemper vigilantibus circunſpectant: quanto ſudore, quanto táque cura debemus eſſe peruigiles nos, qui paſtores dicimur animarũ, attẽdamus. Et nè ſuſceptum officium in terrenis negocijs aliquatenùs implicare debeas, admonemus: vitaq; tua, filijs tuis ſit via: in ipſa, ſi qua fortitudo illis eſt, dirigant: in ea, quod imitentur, adſpiciant: in ipſa ſemper conſideranda proficiant, vt tuum, poſt Deum, videatur eſſe bonum quòd vixerint. Cor ergò tuum neque proſpera, quæ temporaliter blandiuntur, extollant: neque aduerſa deijciant: diſtrictum mali cognoſcant, pium benevoli ſentiant: inſontem apud te malitia aliena culpabilem non faciat, reum gratia non excuſet: viduis ac pupillis iniuſtè oppreſſis defenſio tua ſubueniat. Eccè, frater chariſſime, inter multa, iſta ſunt ſacerdotij, iſta ſunt pallij: quæ ſi ſtudioſè ſeruaueris, quod foris accepiſſe oſtenderis, intùs habebis. Veruntamen ità omnia ſuperiùs annexa, ab Apoſtolica ſede beatitudini tuæ indulta cognoſce, ſi à fide & decretis ſanctæ eccleſiæ catholicæ, & apoſtolicæ Romanæ eccleſiæ in nullo penitùs deuiaueris. Quod ſi à fide, vel inſtitutis, aut ſanctionibus, tanto ſublimatus honore, ſedis Apoſtolicæ declinare ſtudioſè præſumpſeris, his noſtris tibi collatis careas beneficijs. Porrò te pallio vti, non nisì more ſedis concedimus Apoſtolicæ, ſcilicet, vt ſucceſſores tui per ſemetipſos vel per legatos ſuos, & ſcriptam fidem nobiſcum tenére, ac ſanctas ſex ſynodos recipere, atque decreta omnium Romanæ ſedis præſulum: & epiſtolas, quæ ſibi delatæ fuerint, venerabiliter obſeruare atque perficere omnibus diebus ſuis, ſcripto ſe & iuramẽto profiteantur. Scriptũ per manum Zachariæ notarij ſanctæ Romanæ eccleſiæ, in menſe Maio, indictione duodecima.

cima. Bene valete. Data pridiè Calendas Iunÿ, per manus Tiberÿ primicerÿ ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, Imperante domino pÿſſimo Auguſto Ludouico, à Deo coronato magno Imperatore, anno decimoquinto, indictione duodecima, qui fuit annus 67. ad calculum eius qui continuauit Euſebiū. Sed iam noſter Nicolaus defecit apud eundem, faciliusq; credam illum ſupputatorem falli, quàm Dñam literarum.

CAPVT XL.

OSnaburgenſis eccleſia tertium iam tunc habebat pontificem, Geſuwinum. Hic cùm incidiſſet temporibus primi Ludouici, qui meruit cognomentum Pÿ, venit in eam conſpirationem filiorum aduersùs patrem, cui multi etiam alÿ pontifices inerant, & inter alios Theodulphus Aurelianenſis epiſcopus, quem cùm incarcere poſt ſuam liberationem tenuiſſet Ludouicus Andegaui, inq; eo loco Imperator Paſcha facturus, in Palmis intereſſet publicæ proceſsioni, ad repræſentandum Chriſti ingreſſum in Hieruſalem, & iam prope turrim pompa tranſiret, qua vinctus tenetur Theodulphus epiſcopus memoratus: iam tunc ille proſpiciens quod erat futurum, hymnum inſignem dictauit in honorem eius proceſsionis, Gloria, laus, & honor tibi ſit, rex Chriſte redemptor, cum reliquis. quem adaperta feneſtra in hora proceſsionis antedictæ, concinebat clara voce, vt à cunctis audiretur. Admiratus Imperator, interrogat quæ ſit vox, & cuius hominis, quā audit. Inſinuatur, eſſe Theodulphi epiſcopi Aurelianenſis, qui clauſus ibi teneretur. Diligentiùs perpenſo tenore carminis, adeò fertur delectatus Imperator, vt iuberet mox laxari vinctum, reddiq; libertati. Eodem tempore contigit, vt hic Oſnaburgenſis epiſcopus, nō ignarus, vt ferebant, eius conſpira-

ſpirationis, ſed cũ recuperata libertate Imperator Ludouicus capita eius factionis paulatim opprimeret, ſumeretq; vindictam de epiſcopis qui filijs eius in eo conſilio adſtitiſſent, malè ſibi conſcius Geſuuinus, Oſnaburgenſis epiſcopus, fugam iniit, ac ſe in Fuldenſi incluſit monaſterio, Deo ſeruiens. Nè tamen eccleſiam ſuam omninò deſolatam relinqueret, furtim & occultè per vices temporũ rediit, & officia pontificis impleuit, præſertim cùm indè longè ageret Imperator: per quam occaſionem multi inuaſerant eccleſiæ prædia, abſente paſtore, ità vt plenus labor eſſet ſucceſſoribus de recuperandis. Floruit per ea tẽpora in iiſdem partibus nobilis quidam, Cobbo nomine, comes (vt fertur) in Tekenneborch, vir potens ex familia multa ſuæ cognationis, Imperatori non inuiſus, ſed plurimùm inuiſceratus. Hic, cùm eccleſia Oſnaburgenſis põtificem, qui tueretur, non haberet, ſed qui, vt diximus, formidine Imperatoris latitaret, multa eccleſiæ prædia, multas decimas detraxit: & vt ex more potentiæ ſuæ omnia ſibi arbitraretur licere, nonnulla ex his Corbeienſi cœnobio, alia etiam Heruordenſi monaſterio deputauit, quibus in locis præerant homines ſui ſanguinis. Arbitratus per aquũ valere, ſi quæ oblata eſſent Deo & eccleſiæ, hic vel alibi miniſtrantibus Deo venirent in ſolatiũ. Sed non erat rectum eius viri conſiliũ: vndè ſucceſſores plurimũ laborabant, vt ad antiquã poſſeſſionem reſtituerentur. Prouidit autem hic Cobbo, cùm deficeret hic latitans pontifex, vt hominẽ haberet ſuis votis non repugnantẽ, vt rata manerent, quæ ſacris locis eccleſiæ Oſnaburgenſi detracta erogâſſet: quod dicemus in huius ſucceſſore. Peruenit autẽ hic pontifex, eccleſiæ vtcunq; p̃ſidens per annos 32. ad annũ 866. Vndè certũ habemus, hunc pontificem non

interfuisse pugnæ & cladi, quæ acciderat in Ebbeckstorpe annis decem post hæc tempora, vt infrà docebimus: vbi flos Saxoniæ in omni militia, cum multis pontificibus & viris militaribus cadebatur. Quid enim poterat vir latibula circunspiciens, qui non in publicum egrediebatur? quomodò educeret arma ad obuiandum infinitæ multitudini Danorum, egredientium in Saxoniam ad delendum omne nomen Christianum? à qua excursione prohibiti sunt, viuente Ludouico rege, Ludouici Imperatoris filio, cuius etiam morte laxata sunt illis claustra: quod in proximo Osnaburgẽsi dicemus, & diximus iam aliquot vicibus, vbi opùs videbatur.

CAPVT XLI.

CVm adhuc viueret Ansgarius, Normanni per Ligerim vecti, Turones succenderunt, & per Sequanam Parisios obsederunt. Carolum verò regem, is erat Caluus Ludouici Imperatoris filius, timore territũ, terram eis ad inhabitandum dare compulerunt. Deindè Lotharingia vastata, & Phrisia subacta, conuersi sunt victrici dextra in sua viscera. Nam Hudingus & Ericus iunior, de regno sunt digladiati: tãtaq; cæde vtriq; mactati, vt vulgus omne militum caderet, de stirpe autem regia nemo omnium remaneret, præter Ericũ iuniorem, qui mox vt regnum suscepit Danorum, ingenito furore super Christicolas efferatus, sacerdotes Dei expulit, & ecclesias claudi præcepit. Ad quem sanctus Ansgarius venire non trepidans, comitante secum gratia diuina, cùm ei memoriam maioris Erici (patris, an patrui, incertum est) replicaret, crudelem tyrannum sic pacatum ac placatum reddidit, vt Christianitatem ipse susciperet, suisque omnibus, vt Christiani fierent, per edictum mandaret. Insuper in alio portu regni sui apud Ripã extrueret eccle-

ecclesiam, in Dania secundam. nam prima erat ad lacum Slia. His ergò ecclesiastico ordine compositis, beatus Ansgarius ecclesiam illam secundam Remberto presbytero commendauit. In Hamburgum reuersus ad suam ecclesiam, de venditione Christianorum Nordalbingos correxit. Phrisios quoq; adiens, castigauit eos pro labore Dominicæ diei. Pertinaciùs verò agentes, igne cælesti mulctauit: & quoniam totum studium eius erat pro salute animarum, si quandò à prædicatione gentilium foris liber erat, domi congregationum suarum curam egit. Quarum primam, quæ ab Hammaburg quondam barbarica incursione depulsa est, ipse, vt prædiximus, transtulit in Ramsolam. Secundam in Bremis habuit, sanctorum virorum, qui habitu quidem vsi canonico, regula viuebant monastica, vsq; ad multi temporis ætatem. Tertiam, sanctarum virginum congregationem in Brixmon ordinauit, vbi deuota Christi matrona Ludgard, totum patrimonium suum offerens, cælesti sponso magnum chorum castitatis suo nutriuit ducatu. Ad curam autem pauperum, & susceptionem peregrinorum, multis locis hospitalia præparauit. Vnum autem vel præcipuum habuit Bremæ, quò per seipsum quotidiè veniens, infirmis non erubuit ministrare, quorum plurimos verbo vel tactu sanauit. Circa hæc tempora ad annum 61. beatus Ansgarius transtulit corpus sancti Willehadi in matricem beati Petri apostoli ecclesiam, ab illo australi oratorio, quò deportatum est à Willerico, quo tempore etiam sanctus martyr Alexander translatus est in Saxoniam. Interea Ansgarius captiuos redimendo, tribulatos refouendo, domesticos erudiendo, barbaros euangelizando, foris apostolus, intùs monachus, nunquàm visus est otiosus. Superuixit autem ille plenaria per summum

mum pontificem vnioni annis ſeptem.

CAPVT XLII.

NOn ſolùm erga ſuos, verùm & alienos, quomodò viueret, ſolicitus erat Anſgarius, nihil humani ab ſe putans alienum. Epiſcopos enim tam voce quàm literis, vt vigilarent ſuper Dominicum gregem, commonuit: hos arguens, illos obſecrauit. At verò Normannorum Danorumq; regibus pro ſuæ legationis officio crebra monitat ranſmiſit. Extabant diù epiſtolæ eius plures, quæ nunc per iniuriam perierunt. Vnam verò, quam omnibus de ſua legatione ſcribit epiſcopis, quamq; ab Ebone orſam aſſerit, ità claudit: Deprecor, vt apud Deum intercedatis, quatenùs hæc legatio creſcere & fructificare mereatur in Domino. Iam enim Deo propitio, & apud Danos, & apud Sueones fundata eſt eccleſia Chriſti, & ſacerdotes abſq; prohibitione proprio funguntur officio. Omnipotens Deus faciat vos omnes huius operis pia beneuolentia participes, & in cæleſti gloria Chriſto cohæredes. Eſt præterea quod iamdiù ſecum tacitus fortè lector requirit, quomodò vir ſanctus in tanta lucrãdarum animarum ſolicitudine, lõgè per maria verbum Dei circunferens, ne ſemèl quidem vicinam Wandaliam, quam Slauorum dixêre prouinciam, memoratur attigiſſe, cùm tamen fuerit in eius legationis ampliſſimo mandato, cùm & gens Obotritorum Magno Carolo fuerit fœderata. Sed ego ferocem tum gentem, diuini verbi mentionem ne admiſiſſe quidem crediderim: vt non pontificis diſſimulatione, ſed omnimoda gentis cõtradictione omiſſam prædicationem penè certus putauerim. Poſſunt & multa facta eſſe, quæ ſcripta non ſunt. Sedit in vniuerſum Anſgarius in epiſcopatu annis 34. nam primis annis ſeptem Hamburgi ſedem habuit, annis verò nouem in Ramſola: dein-

deindè translatus Bremam, duodecim annos peregit, ante impetratam Romæ plenariam ecclesiarum vnionem. Nouissimè in annum vsq; septimum, post illam. Cuius depositio summa veneratione percolitur 3. Nonas Februarias. Annus erat post natum Christum 865. indictione 13. Ludouici regis 26. illis annis computatis, quibus imperauit cum patre. Sepultus est in basilica sancti Petri, ad altare sanctæ Dei genitricis. Tenemus deuotionis eius breue, sed clarissimum, monimentum, libellum, Psalmorum summam paucis includentem: qui qualis fuerit in maioribus, satis attestatur.

LIBER SECVNDVS.

QVia summorum pontificũ narrationi incidit nonnunquàm necessaria mentio, non abre fuerit, breui catalogo subnotare eorum successionem, ea breuitate, qua in Saxonia Cæsarum & Augustorum ordinem ostendimus ab initio, sine longa digressione, sola temporum mutatione notabili designata. Quia & Platina, & Blondus, Romani nostra tempestate scriptores, plenius eam rem enarrauerunt: quos, qui poterit, videat: qui non potest, habeat hoc manuale breuiarum.

CAPVT PRIMVM.

PETRVS, antè Simõ Iohãnis, vocatus à petra Christo, super quem fundata est ecclesia, princeps Apostolorum, cui tradidit excellenter Christus claues regni cælorũ. omnibus quidem Apostolis generaliter cõtribuit: sed

ſed ordo deposcebat hierarchicus, vt esset in vno super omnes plenitudo potestatis. Primus in terris Christi vicarius, Cephas indè dictus, sedit Antiochiæ annis 7. Sed quoniam caput ecclesiæ congruenter ad caput Imperij erat transferendum, venit Romam anno 2. Claudij, & ibi consedit annis 25. ad penultimum Neronis, qui Claudio succeßit sine medio, post magistrum cruce finiuit, vt & testimonio sanguinis fidem firmaret, & merito paßionis thesaurum ecclesiæ cum cæteris augeret.

LINVS Petri successor proximus, natione Tuscus, vrgente Clemente, qui per modestiam & humilitatem, etsi à Petro designaretur, voluit tamen & Linum & Cletum priores obire magnitudinem officij: non terruit eum certa mortis expectatio, sed creditæ potestatis ampliſsimæ maiestas, maluitq; alios præesse. Linus ergò vir Deo placitus, dignus est habitus, qui vicarius Christi & successor Petri apostoli esset: annis 9. impleuit sacrum ministerium, gladio cæsus pro Christi & Euangelij eius testificatione.

CLETVS, & ille à D. Petro ordinatus episcopus, præferente sibi illum Clemente, in locum demortui Lini ponitur Christi vicarius: sategit ille pro suo ministerio, vt in cumulatißima gentium omnium congregatione, vrbe Roma, & fidem ampliaret, & fundamenta iaceret, multis post tempora lucrandis animabus. Nam tumultus Romanæ vrbis, & magnitudo superstitionũ, quasi vepres & spinæ bonas euangelij fruges conculcârunt. Post annos 11. sub Domitiano fecit Christo martyrium.

CLEMENS, quartus, nè videretur omninò refugere prædecessorum exitum, passus est à discipulis ad pontificatum compelli. Romanus ciuis non postrema nobilitate, vir modestißimus & sanctißimus, qui periculoso Domi-

Domitiani tempore gessit praesulatum per annos 9. pertingens ad Traianum, sub cuius imperio missus in exilium, consolationi fuit relegatis ibi Christianis in metallum. Cúmque Christianum populum praedicatione multiplicaret, mersus est mari, diù pòst Romam reuectus.

ANACLETVS natione Graecus, patria Atheniensis, Clementem insequitur: quem etsi Eusebius eundem esse tradit Cletum, qui & ante & post Clementem praesederit: Damasus tamen, & ipse pontifex, qui lineam suorum praedecessorum diligenter est intuitus, discernit Cletum ab Anacleto, quòd ille Romanus sub Domitiano, iste Graecus sub Traiano finierit. Sedit & ipse annos nouem, & glorioso martyrio sub Imperatore Traiano, Christi fidem stabiliuit, & thesaurum ecclesiae adauxit.

EVARISTVS hunc excepit, natione Graecus, patre natus Iudaeo, sedem excepit ordine sexto, vir omnium integerrimus: qui primus diuisit presbyteris in vrbe Roma titulos, quos nunc tenent cardines orbis terrae. Septem diaconos adesse voluit praedicanti episcopo, nè quid deuium spargeretur. Sub Hadriano Imperatore, necdùm Christianis, vt posteà, placato, glorioſum Christo fecit testimonium, post annos nouem, quibus praefuit vrbi ad religionem.

ALEXANDER patria Romanus, de regione Capite Tauri, iuuenis quidem ab annis, sed moribus & industria grauis, qui singulari eruditione bonā senatûs partem lucratus est, in officio ordinando laborauit. Clerum iudicio seculari primus exemit: & anno vndecimo sui praesulatûs, eodem ordine quo praedecessores eius, Christo & Euangelio eius reddidit morte testimonium.

SIXTVS natione Romanus, hunc insequitur, qui & ipse

ipſe diuino ſacrificio pleraque adiecit: munda vaſa & pannos, quales adhiberi decuit, conſtituit. Gallis iamdudùm recipientibus Euangelium, immiſit, quod poſtulauêre, paſtores & prædicatores. Magna in diebus eius perſecutione in Chriſtianos ſæuiente, ipſe quoquè anno pontificatûs ſui vndecimo, reddidit ſanguine Chriſto teſtimonium.

TELESPHORVS natione Græcus inſequitur, qui poſt Petrum primus conſtituit ieiunium quadrageſimale, ſeptem ſeptenarum, & in officio Miſſæ angelicum hymnum iußit decantari, Gloria in excelſis Deo. Peruénit autem prædicans, & ſacris præſidens, in annum 12. ſub Antonino conſummatus glorioſo pro Chriſto martyrio. Felices ſancti, qui de morte alioquì neceſſaria fecêre ſacrificium.

HIGINVS, natione Græcus, patria Athenienſis, patre philoſopho natus, vir & ipſe doctißimus, inſequitur. Cleri diſtinxit ordines: elegantißimam reliquit epiſtolam, omnibus legendam, de Trinitate & Vnitate Diuinitatis. Sub Antonino Pio poſt annos pontificij 4 curſum ſuum felici martyrio conſumm..uit, in augmentum theſauri Chriſtiani.

PIVS, natione Italus, patria Aquilegienſis, attigit tempora Marci Antonini Veri, qui grauißima perſecutione ſtetit. Optimi erant Imperatores gubernandæ reipublicæ, ſed Chriſtianis infeſti: credo, ſuggeſtione peßimorum hominum. Thermas Nouati dedicauit, Praxedis rogatu virginis: multa præterea cõſtituit. Anno 12. pontificij ſui, martyr & ipſe Chriſto conſecratur.

ANICETVS, natione Syrus, pontificatum accepit, certus pro Chriſto dare ſanguinẽ, paſtor potißimùm pro ouibus, & cum multis de grege immolandus. Conſtituit,

nè

nè clerici comam nutriant, & vt episcopus à tribus consecretur. Peruénit autem ad annum duodecimum pontificatûs, tum martyr Domino consecratur: sepultus via Appia in Calixti cœmeterio.

SOTER, *natione Italus, patria Fundanus, insequitur: sciens ad quid vocaretur, cohibuit sexum fœmineum à ministerio sacrorum, vt nè pallam virgo contingeret, neque thura. Nam vbi parua permittuntur, maiora facilè præsumunt fœmina, pro zelo & feruore suo. Anno decimo fit victima Christo, tumulatus via Appia in cœmeterio Calixti.*

ELEVTHERIVS, *natione Græcus, patria Nicopolitanus, insequitur. hic superstitionem in cibis compescuit: & statuit, nè quisquam propter infamiam deijceretur gradu suo, nisi legitimè cõuictus. Vidit tẽpora tranquilla Romæ, quòd multi ex Romana nobilitate iam credidissent Christo: primus, qui sine sanguine moritur, anno pontificatûs sui 16. sepultus apud S. Petrum.*

VICTOR, *natione Apher, succedit: qui constituit, vt Pascha Domini à decimaquarta luna ad 21. celebretur quod posteà concilium Nicenum approbauit. Non potuit iste euitare sanguinis supplicium, sed precioſam Christo animam suo sanguine lotam obtulit, cùm in annum vndecimum eius esset extractus pontificatus. Sepelitur in Vaticano apud S. Petrum.*

ZEPHYRINVS *Romanus, succedit pontificio. Multa constituit vtilia: inter alia, vt consecratio sanguinis non fieret in vase ligneo: posset propter inopiam in vitreo. sed & hoc posteà immutatur, propter fragilitatẽ. Vndè aurea vel argentea sunt decreta: & propter inopiã, etiam de viliore metallo. Moritur & iste, Seueri Imperatoris tẽporibus, non etiam sanguine fusò, cùm sedisset in annum nonum.*

CA-

CALIXTVS, natione Romanus, ex regione Rauennatum, vir in diuina religione feruentißimus. Conſtituit, vt ieiunia quatuor temporum ſeruarentur triduo: vt, quod Iudæus in Calendis menſium facit ieiunans, id implerent Chriſtiani ad honorem Trinitatis in quatuor vicibus, per ternos dies. Vt non Iudaizet eccleſia, illos imitando, idipſum tamen impleret ieiunando. Magnam partem nobilitatis conuertit. Cœmeterium via Appia conſecrauit. Ipſe ſub Imperatore Alexandro martyrium fecit. Cuius corpus poſt xvij. diem ab Aſterio eius presbytero in cœmeterio Calepodij via Aurelia ſepultum fuit.

VRBANVS, natione Romanus, Cæciliam cũ ſponſo Valeriano & fratre eius Tiburtio, ad Chriſtum præmiſit. Iſte diſtribuit de communibus prædijs, vndè clerici viuerent. Erat autem ea tempeſtate perdurans apoſtolica ſanctio de communibus bonis: ea poſtmodùm abolita eſt. Caterùm Vrbanus ad quintum annum produxit pontificatum, tum pro Chriſto cæſus martyr occubuit.

PONTIANVS, natione Romanus, ſub Alexandro Imperatore præfuit. Sed cùm ad eum pro ſanctitate & doctrina concurſus fieret, relegatur in Sardiniam, vbi multas perpeſſus calamitates moritur. Sed Fabianus papa iußit oſſa eius Romam afferri. Præfuit autem eccleſiæ catholicæ in annum decimum, ſanctam reddens Deo animam, multis pro illius teſtimonio calamitatibus in corpore afflictam.

CYRIACVM, hoc loco quidam collocant. Sed numero pontificum non dignantur, quòd patrum non requiſito conſenſu, ſecutus ſit vndecim millia virginum. Sed non eſt hoc tempus ſanctarum, quæ memorantur ab Hunnis, Coloniam Agrippinam obſidentibus, cæſæ, poſt ducentos annos ex hoc die.

ANTE-

ANTERVS, *natione Græcus, patre Romulo, optimus vir, pontificatum iniit sub Gordiano. Censuit inter alia, episcopum magna vtilitatis aut necessitatis gratia, in aliam posse transferri ecclesiam, non sua voluntate, sed Romani pontificis impetrata venia: iussitq; conscribi martyrum passiones, quæ vtinàm diligentius conscriptæ legerentur. Anno vndecimo pontificatûs pro Christo martyr efficitur.*

FABIANVS *Romanus, dum inter conciues de assumptione noui pontificis loqueretur, visa est columba capiti eius insidere: quocircà incunctanter ab omnibus diuinam voluntatem interpretantibus, pontifex eligitur. Inter alia ab illo salubriter instituta, diuisit in Vrbe notarijs regiones, ad excipienda sanctarum martyria. Sedit in annum quintumdecimum, tum capite cæsus pro Christo.*

CORNELIVS, *& ipse Romanus, vir pontificatu dignissimus: sed dum maioris videretur authoritatis, q̃ vellent damonicolæ, Centumcellas relegatur: ibi accipit epistolas à Cypriano, & rescripsit. Vndè coarguitur, literas contra Rempublicã accepisse. Antè leuauit apostolorum corpora de Catacumbis, & diuisa sunt, Paulus in Ostiensi prædio Lucinæ, Petrus ad radices aurei montis. Sedit annis duobus, & martyrium fecit sub Decio.*

LVCIVS *papa, natione & ipse Romanus, ab Gallo Hostilio Imperatore mittitur in exilium: quo mortuo, Romam reuertitur. Constitutiones fecit de omni ordine ecclesiastico. Et cùm iussu Valeriani Cæsaris ad martyrium duceretur, omnes facultates ecclesiæ permisit Stephano archidiacono. Sedit autem in quartum annum: & lauit, vt cæteri, stolam suam in sanguine agni.*

STEPHANVS, *& ipse Romanus, deligitur pontifex,*

fex, in locum Lucij, vir per omnia rectus & bonus, & pontificij dignus ministerio. Constituit, vt sacris vsus esset solùm in diuino ministerio vestibus: cùm vsurparent nonnulli & extra ecclesiæ vsum. Sub Galieno Valeriani filio, Deciana persecutione adhuc durante, martyrium fecit. Sedit in annum sextum.

SIXTVS secundus, natione Græcus, patria Atheniensis, ex philosopho mundi factus Christi discipulus, pontifex deligitur post Stephanum, cùm adhuc duraret Deciana persecutio: ductus ad supplicium, interpellatur lachrymosè per Laurentium, cui thesauros ecclesia commisit. Sedit annos penè tres. Sepelitur via Appia, cœmeterio Calixti. Cæteri in cœmeterio Prætextati, via Tiburtina.

DIONYSIVS, cuius originem Damasus inuenire non potuit, ex monacho fit pontifex. Eius temporibus Antiochiæ celebratum est concilium, cui præ senectute interesse non potuit. Sed indè multa perscripta sunt ad eum, aduersùs Paulum eius vrbis episcopum. Moritur in senecta vberi, vbi pontificatum in septimum annum feliciter gessit. Sepelitur in cœmeterio Calixti.

FELIX Romanus, pontifex creatur Aureliani Imperatoris tempore, vir per omnia integer & bonus. Is statuit, vt sacrificia martyrum annuis temporibus recolerentur: Dedicationes quoq; templorum rememorarentur. Martyr & ipse Domino consecratus, anno quarto sui pontificatûs. Sepelitur in ecclesia, quam ipse construxit, secundo ab Vrbe milliario.

EVTYCHIANVS, patria Tuscus, ciuitate Lunensi, pontifex succedit Felici, vir Deo deditissimus, qui trecentos martyres sua manu fertur sepelijsse, & fecit constitutionem de ritu martyrum tumulandorum. Martyr

& ipse

& ipſe Domino conſecratus, Deciana perſecutione, quæ diù durauit poſt authorem ſuum : cùm Imperatores multi poſt inuicèm à militibus crearentur, & deindè caderentur. Sedit ad initium ſecundi anni.

GAIVS deindè, natione Dalmata, Diocletianum poſteà imperantẽ habuit genere propinquum. Ipſe temporibus Probi Imperatoris præfuit eccleſiæ Romanæ : qui diſtinxit in eccleſiaſticis ordinibus gradus vſque ad epiſcopatum. Peruenit ad tempora propinqui ſui : à quo exorta ſæuiſſima perſecutione, diù latuit in crypta ſub terris : Cuniculos vocant. Anno duodecimo ſui pontificatûs, producitur cum Gabinio fratre, eiuſq; filia Suſanna, ac martyrium facit.

MARCELLINVS, natione Romanus, cùm à perſequẽtibus grauiſſimè vrgeretur, ſiue timore correptus, ſiue errore malo, bonum quid indè auſpicatus, thura iniecit idolis : ſed in ſe reuerſus, grauiſſimè doluit. Concilium Sinueſſanum centum octuaginta epiſcoporum adijt : ſordidatus ac mœrens, pœnam poſtulauit : Nemo tamen damnauit. Indè digreſſus, Diocletianum in faciem arguit. Coronatus eſt, anno decimo pontificatûs, glorioſo martyrio.

MARCELLVS Romanus, Maxentij tyranni tempora contigit, qui illum myſterijs ſacris ſedulò intentum damnauit in ſtabulum viliſſimo miniſterio. Cùm indè à clericis raperetur, reductus tamen eſt ad ſordes : & indè epiſtolis gubernabat eccleſiam. Pedore & immunditie cruciatus quotidiè, vir ſanctus, cælo dignus, moritur anno pontificatûs ſui ſexto.

EVSEBIVS, natione Græcus, patre medico, ſucceſſit Marcello, peruénitq; ad tẽpora primi Conſtantini, cuius pontificatu inuenta eſt crux Dominica Hieroſolymis

à matre Constantini. Laborabat in vrbe sub Maxentio. Euasit supplicium martyrij, mortuus Romæ, anno pontificatûs sui septimo. Sepultus via Appia, in cœmeterio Calixti.

MELCIADES insequitur, natione Apher, qui tempora Constantini attigit. Hic, vt Gratianus eiusdē pontificis verbis testatur, ante Syluestrum ostendit fuisse Christianum Constantinum. Vndè conuincitur totares de donatione Constantini in Syluestrum, & de Imperatoris baptismo, esse commentitia: & quòd non martyr emigrauerit, anno pontificatûs sui quinto.

SYLVESTER, vir pontificatu dignus, Constantini tempora contingit, sed non illum baptizauit. Nam demùm in fine vitæ baptizatur, ab Eusebio Nicomediensi episcopo, Constantinus. Eo consilio, quo & beati Augustini posteà differebatur baptismus: nè illum pollueret: nec eam accepit immensam donationem Italiæ, cùm in ea posteà Imperatores habitauerint, ab Honorio ad Augustulum. Sedit hic pontifex in omni sanctitate annis 23.

MARCVS, natione Romanus, succedit Syluestro, ad tempora eiusdem Constantini. Extruxit ecclesias, quibus dona contulit Imperator, ex auro & argento pateras, non regna & prouincias. Vndè autem prouenerint tanta opes Romano pontifici, in historia diximus. Marcus autem pontifex in tertium vsque annum præsidens ecclesiæ, moritur, translatus ad meliora regna.

IVLIVS papa, & ipse Romanus, luctamen iniit in suo pontificatu cum Arrianis, quibus fauerat Constantius, Constantini filius. Extruditur ab vrbe Roma, vix mense decimo reuersus: sed tamen nihil omisit, quod ad fince-

ſinceram religionem pertineret. Conſtituit ſalubriter multa. Vetuit alia, & in omni ſanctitate pontificatum tenuit, ad annum 16. mortuus in pace.

LIBERIVS *papa, natione & patria Romanus, ſtrenuè impugnabat initiò Arrianos. Quamobrèm depulſus ſede, exilio mulctatur per annos 6. cumq; ſucceſſor eius acriùs oppugnaret eoſdem, iuſſu Conſtantij Imperatoris reuocatur, cùm crederetur iam in Arrianos accepiſſe ſpiritum aquiorem: quæ vna macula inuſta eſt ſanctiſſimo alioqui pontifici. Sedit annos ſex: & vt alij tradunt, ſexdecim.*

FELIX *ſecundus, natione Romanus, pulſo Liberio, ab Arrianis præficitur: ſed ſperantibus, quòd cum illis ſentiret. Sed cùm vir optimus hæreſi pro viribus repugnaret, acriùs inuectus in eos quàm Liberius, reſtituto illo, depellitur ſede ſua, & in tumultu cum aliquantis presbyteris pro ſinceritate Catholicæ veritatis cæditur, ſecundo pontificatûs ſui anno, cùm nullam pacem ei reliquiſſent Arriani.*

DAMASVS, *natione Hiſpanus, vir pontificatu & cælo dignus, præfuit Iuliani Imperatoris temporibus, diligens temporum ſupputator, qui vitas ante ſe pontificum digeſſit. Beati Hieronymi tranſlationem approbauit, & vulgauit: Pſalmos ordinauit, eccleſias ornauit, nihil omittens quod ad verum religionis cultum pertineret. Ad annum in pontificatu pertigit viceſimum.*

SIRICIVS *papa, natione & ipſe Romanus, peruenit ad tempora primi Valentiniani. Multa conſtituit, præſertim bigamos à ſacris miniſterijs ſubmouit. Monachos primus ad ſacros ordines permiſit. Nam antè, nec inter clericos habebantur. Præfuit eccleſiæ per annos ſexdecim, in ſanctitate ſeruiens Deo.*

ANASTASIVS, *natione Romanus, ſucceßit in papatu, vir apprimè bonus. qui multa conſtituit: quòd Euangelium ſtantes, non ſedẽtes, audirent: quòd peregrini clerici, ſine teſtimonialibus pontificum literis, non reciperẽtur: mancos, debiles, morboſos reiecit à ſacro miniſterio. Annis tribus præfuit, mortuus in pace.*

INNOCENTIVS, *eius nominis primus, natione Albanus, vir eximiæ prudentiæ & ſanctitatis, qui multa ad eccleſiæ dignitatẽ honeſtandam cõſtituit. Præſertim de ieiunio Sabbati, quòd illo die, Chriſto tumulato, ieiunarent omnes, pro eius morte mœrentes. Ad annum peruẽnit decimumſextum pontificatûs ſui.*

ZOSIMVS, *natione Græcus, ſuccedit temporibus filiorum magni Theodoſij. Multa & is conſtituit de honeſtate clericorum. Vetuit nè publicè biberent, néve tabernas fouerent: nè ſerui in clerum reciperentur. Et anno ſecundo ſui pontificatûs, rebus exceßit humanis.*

BONIFACIVS, *eius nominis primus, natione Romanus, pontifex creatur. Et cùm ſchiſma eſſet, obiecto Eulalio, qui à nonnullis eligebatur, ambo ejiciuntur vrbe, volẽte Placidia ſorore Honorij. Sed Bonifacius reuocatur, competitore iuſtior: qui cùm multa conſtituiſſet, anno quarto ſui pontificatûs obdormiuit.*

CAELESTINVS *primus, patria Campanus, vir & doctus & ſanctus, præficitur eccleſiæ. multa in diuino altaris miniſterio iußit addi: Introitus, graduale, reſponſorium, eius ſunt inuenta. Cumq; diligenter omnia circunſpiciendo multa ordinâſſet, anno pontificatûs ſui nono obdormiuit in Domino.*

SIXTVS *tertius, natione Romanus, in pontificatu erat temporibus tertij Valentiniani. Accuſatus à Baſſo quo-*

quodam in Synodo quinquaginta septem episcoporum, ità causam dixit, vt protinùs absolueretur, & accusator pro calumnia damnatus est exilio. Aedificauit ecclesiam maioris Mariæ, annis octo functus pontificatu.

LEO primus, vir incomparabilis & sanctitate vitæ, & eruditione sapientiæ, & eloquētiæ suauitate. Ter sanctus, summa patrum omnium admiratione in concilio Chalcedonensi acclamatur. Vidit vastationem Vrbis ab Vandalis de Africa, Attilam Hunorum regem, vultu, authoritate, & sermone retroëgit. Sedit annis 21.

HILARIVS, natione Sardus, Leoni succeßit, magnus vir magno: in extruendis & ornandis templis erat singulari diligentia. Constituit, nè quis in omni ecclesiastico ordine sibi deligat successorem. Sedit in cathedra Petri, in annum vsq; octauum, & translatus est ad sedem sublimiorem.

SIMPLICIVS, natione Tiburtinus, multa constituit salubriter. In primis, nè quis inuitus crearetur episcopus: quod castißimè nostra seruant tempora, cùm multa cæterorum transierint in obliuionem. & nè clericus beneficium recognoscat à laico. Quinq; ecclesias esse primas decreuit, Petri, Pauli, Laterani, Laurentij, Mariæ maioris. Anno 15. defecit.

FELIX tertius, patria Romanus, Accacium & Petrum hæreticos eiecit. Basilicas aliquot constituxit & consecrauit, præsertim sancti Agapiti apud diuum Laurentium: nihil omittens, qua optimo pontifici laudem, ecclesiæ decus & ornamentum importarent. Pontificatum egit annis penè duodecim, emigrans ad Dominum.

GELASIVS, natione Apher, pontificatum inÿt, quo tempore Manichæi in Vrbe multiplicati fuêre:

aduersùs quos ſuſcepit certamen, eorum libros publicè apud templum diuæ Mariæ comburit, ipſos damnat exilio. Cumq; in annum 5. prorogâſſet pontificatum, conceſsit è vita ad manes ſuperos.

ANASTASIVS ſecundus, natione Romanus, in hoc intulit crimen pontificio ſuo, quòd occultè crederetur fauiſſe Accacio, Conſtantinopolitano quondàm primati, hæretico: qua ex re clerus ſe ab illo retraxit. Scribunt alij, quòd Imperatorem pro fauore Accacij excommunicauerit. Sed anno ſecundo necdùm expleto, conceſsit è vita.

SYMMACHVS, natione Sardus, de pontificatu laborauit aduersùs Laurentium, diuiſo clero & populo. Theodoricus Gothorum rex præfuit Italiæ, is indixit concilium pontificibus, in quo prælatus eſt Symmachus, qui pauperibus & captiuis erat pater ſingularis. In pontificatu fuit in annum ſextumdecimum.

HORMISDA, natione Campanus, patria Fruſinonius, multa conſtituit, De nuptijs honeſtandis publicè: & eo ſuadente, multa contulit eccleſijs Theodoricus Gothus: renouauit & illuſtrauit baſilicas. Eutychianos damnauit. Certauit & pontifex beneficentia & largitate in ornatum eccleſiarum. Annos nouem peregit in miniſterio.

IOANNES, eius nominis primus, oſor & expugnator Arrianorum, & ab Theodorico Arriano cum Agapijs duobus & Theodoro miſſus ad Iuſtinum Conſtantinopolitanum Imperatorem, vt ceſſaret à perſequendis Arrianis, alioquì euerteret Italiam. Cùm non impetrâſſet, miſſus in carcerem à Theodorico, perijt pedore, anno tertio ſui pontificatûs.

FELIX quartus, natione Samius, ſucceſsit Ioanni

in

in carcere obdormienti, vir integer moribus, & vita, & solicitudine pastorali. Patriarcham Constantinopolitanum de hæresi notatum excommunicauit: templū sanctorum Cosmæ & Damiani exædificauit, alia refecit. Vnctionem nouissimam præcepit. Sedit in annum pontificatûs quintum.

BONIFACIVS, eius nominis secundus, patria Romanus, expertus est competitorem Dioscorū, diuisis votis in clero & populo. Valuit diuersitas, quandiù supererat Dioscorus: quo breuì mortuo, tenuit in pace locum. Constituit, vt in electione pontificis, clerus à populo diuideretur. Annis tantùm præfuit duobus.

IOANNES secundus, patria Romanus, Anthemium de hæresi Arriana conuictū damnauit. Cuius temporibus Iustinianus Orientis Imperator, misit dona templis Romanis plurima: iussitq; episcopos suos, eius nomine cum benedictione amicissimè cōuenire pontificem. Sedit in annum non plenum tertium.

AGAPETVS Papa successit, Romanus patria, missus à Theodato Gothorum rege ad Iustinianum placandum, de morte Amalasuntha optimæ reginæ iratū, quòd Imperator illius fœminæ claras virtutes magnificaret. Ibi tentatus ab Imperatore de hæresi Eutychiana, repulit Imperatorem grauissimis verbis. Sedit non omninò pleno anno.

SYLVERIVS, natione Campanus, patre Hormisda episcopo, Theodoto Gothorum rege iubente, creatur pontifex: cùm anteà Imperatorum Orientis aut consensus, aut ratificatio poscereturr. Instigante Vigilio Romano diacono, Iustina Imperatrix voluit, vt deiecto Menna patriarcha Constantinopolitano Anthemium hæreticum reuocaret: quod cùm recusaret,

mandat mulier Beliſario Imperatoris duci, vt deſtitu-
to Syluerio, Vigilium faciat pontificem. idq; ille man-
dat vxori vt fieret. Mittitur in exilium cucullatus, anno
2. necdùm expleto.

VIGILIVS Papa, non legitimè factus, pœnas luit temeritatis in præceſſorem. Nam perductus & tractus vi Conſtantinopolim, iubetur explere quod præceſſor recuſat. Trahitur, caditur per plateas, inſtante Narſete, & Romanis Romam remittitur: ſed in Sicilia moritur, anno 18. ſui pontificatûs.

PELAGIVS primus, patria Romanus, pontifex creatur. cumq; malorum Vigilij incentor eſſe crimina-retur, tactis euangelijs & cruce, ſe purgauit. Primus conſtituit, vt clerici in ſacris conſtituti, ſeptem horarum quotidiè penſum Deo perſoluerent. Stetit duro tempore obſidionis à Gothis Romæ. Duravit in annum pontificatûs duodecimum.

IOANNES tertius, patria Romanus, reconciliauit vrbi Romæ iratum Narſetem, principem Gothorum victorem, ductum ſecùm à Neapoli Romam, vbi breui finiuit. Huius temporibus ingreſſi ſunt Italiam Longobardi, quod in Dania diximus. Hic aũt põtifex annis & virtutibus plenus, annis expletis in põtificatu 13. emoritur.

BENEDICTVS primus, patria Romanus, vir optimus, in pontificatu egit, cùm Longobardi iam ſeuirent per Italiam, vrbi Romæ multùm minitantes. Solicitudo pontificis exemit vrbem grauiſſimæ fami, qua ab Gothis laborabat. Occurrit ei æqua ſolicitudine pietas Tiberij Imperatoris. Poſt quatuor pontificatûs annos emigrat.

PELAGIVS ſecundus, patria Romanus, in obſidione vrbis Romæ creatur pontifex. Cùm Imperatoris conſenſus per obſidionem requiri non poſſet, eam rem purgauit

uit missus ad Imperatorem Gregorius monachus, Diaconus ecclesiæ: qui in conspectu Imperatoris reuicit Eutychianum episcopum, vsq; ad reuocationem erroris. Pontifex moritur, annis duodecim expletis.

GREGORIVS primus, natione Romanus, à Constantinopoli reuocatus, cùm paternam eius domum pontifex in xenodochium consecrâsset, Pelagio penè inuitus, & pro indignitate, quâ duxit, reluctatus sufficitur. Electus mittit ad Imperatorẽ literas, nè quouis pacto suæ electioni consentiret. Intercipiuntur à præfecto, & alijs datis sub nomine cleri & populi cõfirmatur. Multa scripsit, plurima reliquit sanctitatis & doctrinæ monimenta. Præsedit annis penè 14. emigrans.

SABINIANVS succedit, homo obscurè natus, incertum quo loco: actis sanctißimi prædecessoris detrectauit, ostentationẽ & inanem profusionem attribuens sanctißimo ac pijssimo pontifici. Statuit tamen, vt horæ in ecclesijs distinguerentur, ignis in lampadibus semper esset. Anno secundo pontificatûs, necdùm exacto, decessit.

BONIFACIVS tertius, patria Romanus, vir ea sede dignus, à Phoca Imperatore obtinuit, vt Romana sedes etiam Imperiali decreto præponeretur Constantinopolitanæ: tumescentibus illis pontificibus, quòd cum Imperio prima sedes translata esset. Sed Imperator declarauit, quod Christus firmauit. Nondùm expleto anno, rebus excessit humanis.

BONIFACIVS quartus, natione Marsus, patria Valerienſis: hic templum Pantheôn ab Imperatore impetrauit, vt in honorem D. Mariæ pro Cybele, & omnium martyrum pro omnibus idolis, nomine dedicaretur. Domum paternam Deo sacrauit, monasterium ibi

consti-

constituens. Anno pontificatûs 7. emigrat.

DEVSDEDIT, patria Romanus, tanta fuit sanctitate, vt obuium leprosum osculo curaret. Ferbuit illa ætate pernicioſus morbus, qui adeò deformauit hominet facie, vt vix internoſcerentur, lepra aut elephãtia proximus. Conſtituit hic, vt patrimus patrimam, aut filius eius, vxorem non haberet. Moritur poſt tres annos pontificatûs.

BONIFACIVS quintus, natione Campanus, creatur pontifex, vir cælo dignus, & pontificio honore: in omnes benignus, præcipuè pauperes in clericis integrè viuentes largus: dedit immunitatem ecclesijs, nè quis ad eas confugiens, extraheretur. Moritur pontificatûs ſui anno 5. & omnibus conlachrymantibus pro deſiderio viri, apud S. Petrum tumulatur.

HONORIVS, natione Campanus, cùm iniſſet pontificatum, tempora vidit tranquilliora prioribus: & ideò conuerſus ad doctrinam & pietatem, mores cleri reformauit, templa reſtituit, ædem Petri æneis tegulis inſtruxit, ex Ioue Capitolino ſumptis, & alia multa renouauit. Moritur anno pontificatûs ſui 13.

SEVERINVS, patria Romanus, pontificatui ſuccedit, integer moribus, vita ſanctus, doctrina illuſtris, vigil ad inſtauranda templa & viua & lapidea, nihil quod ad optimum pertineret pontificē prætermiſit. Sed non erat longæua illi adminiſtratio. nam anno expleto cum duobus menſibus, emigrauit.

IOANNES quartus, natione Dalmata, pontificatum iniit. Theſaurum reliquit Iſacius apud eccleſiam Lateranenſem, eum pontifex ad pietatem impendit, redemptis indè plurimis captiuis. Vidit turbationem Longobardorum regum: qui cùm eſſent Arriani, binos vo-

lebant

lebant in quaque ecclesia episcopos. Necdum duobus annis expletis in pontificatu, emigrauit.

THEODORVS, natione Græcus, patre episcopo Hierosolymitano, vir in omnibus perfectus, pietatis viscera pandebat ad omnes. constituitque, in sacra vigilia paschalem cereum consecrari. Pyrrhum patriarcham Constantinopolitanum propter hæresim exauthorauit, & pleroſque alios: templa instaurauit, & ornauit. Moritur anno 6. mense 5.

MARTINVS primus, patria Tudertinus, Paulum Constantinopolitanum archiepiscopum monuit, vt ab hæresi resipisceret: contemnentem, deposuit. Iratus Imperator, iussit Papam captum mitti Constantinopolim. quod cùm primò non processisset, secundò completur. Mittitur relegatus in insulam, vbi antè S. Clemens vixit. ibi annis 6. mensibus duobus in pontificatu actis, moritur.

EVGENIVS primus, patria Romanus, sufficitur eo tempore, quo Petrus hæreticus Paulo simili Constantinopoli surrogatur. Qui etsi aliquanto melius, quàm Paulus, sentiret, puritatem tamen Romanæ fidei nec tenuit, nec prædicauit. Hic primus monachos concluſit intra monasterium, cum anteà vagarentur. Pontificatûs sui anno secundo, mense nono moritur.

VITALIANVS, patria Signinus, oppido Volscorũ, Papa creatur. Hic regulam clericorum composuit. Cantum per ecclesias ordinauit, adhibitis consonantium organis. Oratores in Angliam mittit, qui fluctuantes in fide Christi confirmarent. Anno sui pontificatûs 14. mense 6 moritur: ad concentum, vt creditur, euocatus angelorum.

ADEODATVS, patria Romanus, ex monacho pontifex

tifex creatur, vir omni virtute præditus, moribus instituit ac templis sanctorum reformandis: monasterium sancti Erasmi in monte Celio, vbi monachus vixit, à fundamentis instaurauit: ad abolenda prodigia, quæ videbantur, supplicationes instituit. Annis 4. & aliquot mensibus expletis, excessit.

DONVS, patria Romanus, pontificatum iniens, pietati instituit, tempora nactus durissima, quòd fulminibus & imbribus agri emarcuerunt. Rauennatem ecclesiam, à Romana per superbiam secedentem, reuocauit, vestibulum S. Petri columnis exornauit primus. Anno quinto mense 5. pontificatûs excessit rebus humanis.

AGATHO, natione Siculus, ex monacho pontifex creatur: vir tantæ sanctitatis & humilitatis, vt obuium leprosum osculo dignatum, mox tactu carnis suæ mundauerit: neminem à se tristem dimisit. Constantinopoli synodum celebrauit, missis eò oratoribus, cùm Imperatorem haberet æquo secum Dei zelo ardẽtem, Constantinum. Anno 2. mense sexto moritur.

LEO secundus, natione Siculus, vir per omnia doctissimus, Latinè ac Græcè æquè sciens: adeò Musicæ peritus, vt hymnos dictaret. Instituit, nè archiepiscopi pro vsu pallij quicquam persoluerent. quod vtinàm hodiè seruaretur. Sed alia sunt tempora. Non diù in pontificatu permansit, quippe qui decimo mense è vita concesserit.

BENEDICTVS iunior, siue secundus, patria Romanus, insigni doctrina & morum sanctitate, cuius electioni cùm assensus Imperatoris de more peteretur, misit Constãtinus Imperator eius nominis quartus Romam decretum, vt deinceps nullius expectato assensu, quem

populus

populus & clerus delegissent, mox pontifex haberetur. Mense decimo subtrahitur ecclesia.

IOANNES *quintus, natione Syrus, creatur pontifex. Is primus ab Ostiensi, Portuensi, & Veliterno consecratur, quem exindè morem successores tenuêre. In ecclesia sancti Saluatoris, quæ Constantiniana dicitur, valetudinarius libellum de Pallij dignitate composuit. Vix exacto in pontificatu anno, emigrauit.*

CONON, *Thrax genere, in Sicilia educatus, Romanæ ecclesiæ presbyter fuit, eo tempore, quo post Ioannem de pontifice Romani & exercitus disceptarent. Diuino nutu partes dimittunt, quibus studuissent, & in Cononem canitie & vultu venerabilẽ protinùs consentiunt: sed non fuit ei diuturnus pontificatus, mense vndecimo excedenti.*

SERGIVS, *natione Syrus, patria Antiochensis, in magna ciuium & militum altercatione, cùm quæque pars suum proueheret, ambobus dimissis, Sergius creatur. Iustinianus secundus illi insidiatur, misso qui raperet, sed milites Italici prohibuêre. Constituit, vt in fractione Dominici corporis, ter caneretur Agnus Dei. Anno 13. mense octauo moritur.*

IOANNES *sextus, natione Græcus, pontifex creatur, qui instaurandis & ornandis templis multùm studuit, vir religionis amantissimus. Templum in primis D. Petri exornauit. Ex ærario ecclesiæ multos pauperes redemit. Moritur pontificatûs sui anno tertio, mense tertio: sepultus ad Catacumbas Sebastianas.*

IOANNES *septimus, natione Græcus, patre Platone, põtifex creatur. Huius opus est in basilica Petri oratorium, cuius parietes opere vermiculato, patrũ vultus*

osten-

ostendebant. Multas præterea basilicas picturis & statuis exornauit. Moritur secundo sui pontificatûs anno, mense septimo.

SISIMVS, vel (vt alij) Sosimus Papa, natione Syrus, morbo & senio cõfectus. Podagra & arteticaitâ laborabat, vt neque manuum, neque pedum officio fungeretur. tamen in eo tanta spes de virtute fuit, vt alioquin defectus, pontifex deligeretur. Cogitauit instaurare vrbis mœnia: solis viginti diebus in pontificatu vixit.

CONSTANTINVS, natione Syrus, vrbem Romam fame triennio laborantem, triennio cælitùs iuuit. Iustiniano secundo pro virtute adeò charus fuit, vt præmissu in mare triremibus, quo securus nauigaret, inuiaret Constantinopolim. Venit, excipitur cum gaudio, redit egregiè muneratus. Septimo anno sui pontificatûs moritur.

GREGORIVS secundus, patria Romanus, pontifex creatur. cum prædecessore ad Imperatorem nauigauit. Ibi in disputatione Græcorum, doctrinam singularem ostendit. Huius opera, Germani pro magna parte ad fidem venêre, misso Bonifacio, quem Moguntinum creauit archiepiscopum. Præfuit annis sexdecim: moritur eius anni mense nono.

GREGORIVS tertius, natione Syrus, omnium Græcè & Latinè doctissimus, tum creatur pontifex: tanta largitatis in omnes, præcipuè pauperes, quasi omnes ipse genuisset. Leonem tertium Imperatorem, imaginum hostem, excommunicauit. Instaurauit vrbis mœnia & templa, & Centumcellas iam neglectum oppidum. Anno 10. pontificatûs sui defecit.

ZACHARIAS, natione Græcus, pontifex creatur, vir adeò dulcis, vt Longobardorum regem, ipse egressus

ſus inter Miſſarum ſolennia oratione permolliuerit, quòd pacis componendæ omne arbitrium in eum rex conferret: & poſito regno, monachum profitetur. Pipinum, à Francis ſciſcitatus, regem facit. Annis decem, & aliquot menſibus præfuit.

STEPHANVS *ſecundus, natione Romanus, pontifex creatur. Is cum Longobardis luctamen magnum habuit, cùm nullis placarentur conditionibus, in Franciam ad Pipinum deſcendit: quem cùm Zacharias regem declarâſſet, ipſe conſecrauit, ac eundem in Italiam cum exercitu aduersùs Longobardos precibus traxit. Anno 5. menſe 1. moritur.*

PAVLVS *primus, natione Romanus, germanus Stephani, meruit eiuſdem eſſe ſucceſſor, vir omni virtute præditus, & perindè cunctis amabilis, pius, ſolicitus, religioſus, qui nullum omiſit in ſacro miniſterio officium. carceratis compatiens, multos ſuo ære redemit. anno decimo, menſe vno mortuus, ſepelitur apud ſanctum Paulum.*

CONSTANTINVS *ſecundus, natione Romanus, cùm plures ambirent ad eam ſedem, ipſe quoque à ſuis prolatus, conſecratur Papa: ſed temeritas conſecrantis mox paralyſi caditur. Impleuit tamen munus pontificium per annum, tum à populo deiectus eſt, & in locum eius ſucceſſor conſtituitur. Quidam eum inter pontifices non numerant.*

STEPHANVS *tertius, natione Siculus, creatur pontifex ex monacho. Nam ibi diſciplinam prædidicit: poſteà à pontificibus euocatus, maiora tractauit. Demum Papa eligitur, & conſecratus, concilio celebrato, abrogauit omnia geſta Conſtantini, præter Baptiſmum & Chriſma, & prouiſum eſt in futurum. Anno 4. menſe 5. moritur.*

HADRIANVS *primus, patria Romanus, vir magni animi, Carolum Magnum euocauit in Longobardos. venit, vicit, & omnem Rauennatum exarchatum ecclesiæ dedit. Et quærimus, vndè ditata sit ecclesia? Vidit Roma Carolum Magnum exosculantem vestigia eius. Anno tertio & vigesimo pontificatûs, mense decimo, diem obijt.*

LEO III. *Romanus, præfuit ecclesiæ post Hadrianum. In hunc agentem institutas ab Gregorio litanias, incurrunt Romani, lacerant, trahunt, cædunt, vulnerant, in carcerem claudunt, elabitur. Venit ad Carolum, reducitur. Venientem Carolum Romam, creat voluntate populi Imperatorem. Præfuit anno vno & viginti.*

STEPHANVS *quartus, patria Romanus, cùm pontifex esset creatus, proficiscitur in Galliam, ad Ludouicum Caroli filium consecrandum Imperatorem. Adeò ex illo die Gallis inuiscerati fuêre pontifices. Reuersus in Vrbem, mense septimo sui pontificatûs emigrauit.*

PASCHALIS, *eius nominis primus, natione Romanus, pontifex sufficitur Stephano, nullo Imperatoris assensu. Misit autem oratores ad Ludouicum Imperatorem, eius rei culpam reijcientes in populum & clerum. Respondit Ludouicus, patrum instituta non esse violanda. Paschalis multa templa restituit & ornauit. intrà septem annos, quibus præfuit.*

EVGENIVS, *eius nominis secundus, patria Romanus, vir integerrimus, pontificatui succedit. adeò rem frumentariam curauit, quasi omnibus pascendis natus esset. Pauperum maximam habuit rationem, pietatis & religionis primam curam, multis pollens virtutibus.*

tibus. Quatuor annos in pontificatu peregit, emigrans ad ſuperos.

VALENTINVS, & ipſe natione Romanus, ex diacono pontifex deligitur. Tanta fuit in eo expectatio felicis gubernationis. Nam ſub prædeceſſoribus ſuis, viris præſtantiſsimis, didicit, quomodò ſe gereret in cura reipublicæ Chriſtianæ. Sed quadrageſimo die pontificatûs ſui deficiens, multorum ſpem eſt fruſtratus.

GREGORIVS quartus, natione Romanus, ſub Ludouico Imperatore pontifex creatur. Primi Gregorij corpus tranſtulit in eum, quo nunc eſt, locum. Feſtiuitatem omnium ſanctorum calendis Nouembribus inſtituit. Hamburgenſem archiepiſcopum Anſgariũ confirmauit. Anno 16. pontifex rebus ſeculi relictis, conceſſit ad ſuperos.

SERGIVS, eius nominis ſecundus, patria Romanus, nobili genere ortus, Os porci dicebatur: quo mutato, Sergius pro eo dictus eſt. exindéque conſuetudo mutandi nominis. Etſi à Petro inchoauerit, dicente Chriſto Simoni, Vocaberis Petrus: tamen vſque ad hunc non ſeruabatur. Ex hoc autem continuatum videmus. Sanctus hic pontifex, pietati ſemper ſtuduit: tertio ſui pontificatûs anno mortuus.

LEO quartus, patria Romanus, creatur pontifex, vir ſanctus & prudens, qui Sarracenis in portu Hoſtiæ congreſſus, eos repulit: ex manubijs eorum vrbis mœnia reparauit. Cinxit muro & propugnaculis Vaticanum, & dicta eſt ex eo ciuitas Leonina. Multa in omnes prouidentia, ſingulari ſanctitate, anno octauo vitam cum morte mutauit.

IOANNES *Anglicus, ex Moguntia mulier, mentita sexum, cùm acutissimo ingenio, & promptissima lingua doctissimè loqueretur, adeò in se conuertit omnium animos, vt pontificatum adipisceretur: vno famulo sexum eius cognoscente, à quo compressa, prægnans efficitur. & fertur peperisse apud Colloseum: anno secundo necdùm expleto, in partu moritur.*

(Quæ hic author de Ioanne fœmina refert, in odium Romanorum Pontificum conficta fuisse, ab illis, quos ipse deceptus sequitur, vt alios omittamus, quos Onuphrius in Platinam scribens recenset, testantur Marianus Scotus, & Sigebertus, quorum quæ supersunt MS. exemplaria, fraudem illorum detegunt, qui eorum impressis voluminibus id inseruerunt.)

BENEDICTVS *tertius, patria Romanus, creatur pontifex, omnium admiratione virtutum dignus eo loco. Nam ea fuit humanitate & humilitate & diligentia in omnes, vt etiam pontifex mores non mutauerit. Exemplar viuẽdi, vt meritò Benedictus diceretur. Præfuit autem non tam diu, quàm sanctè. Nam secundo anno pontificatûs sui defecit.*

NICOLAVS, *eius nominis primus, patria & ipse Romanus, pontificatum iniit præsente Ludouico secundo, qui Lothario patri successit in Imperio. Hic prædecessorem suis lachrymis & manibus tumulauit, inuitus & absens eligitur, coronatur, & in sede Petri collocatur. Regem Bulgarorum ad fidem instruxit, ecclesiam Bremensem Hamburgensi coniunxit. qua occasione in eum pontificum catalogum descendimus, exindè reuersuri ad seriem inchoatæ narrationis. Nouem in annos præfuit Romanæ ecclesiæ. Mense nono moritur in pace.*

CAPVT

CAPVT II.

HAmburgenſi epiſcopatui poſt Anſgarium præficitur ſecundus Rembertus, ex diſcipulo ſucceſſor: quod diù antè prædixit magiſter, & futurum in epiſcopatu ſucceſſorem, & (vt conſideret) in regno Dei conſortem. Vidit Anſgarius in Turhold, puerum deuotiùs ſe in diuino timore gerentem: aſſumpſit eum parentum voluntate, & ſecum ſemper habuit. Tale in eo proſpiciens, quale olim Alexander epiſcopus Alexandrinus in Athanaſio, viro incomparabili, tum verò puero. Nam eadem die qua commendatus eſt Anſgarius, Rembertus eius diaconus à clero & populo eſt electus. Sedit in eo archiepiſcopatu annis vigintitribus. Mox autem vt electus eſt, à Theodorico Mindenſi epiſcopo, & Adalgario Corbeienſi abbate, iuſſu Ludouici regis, ductus eſt Moguntiam, vbi à clariſſimo pontifice Lutberto conſecratus, venit Corbeiam, veſtémque ſuſcepit cum profeſſione monaſtica, cui Adalgarius abbas germanum & æquiuocum ſuum conceſſit Adalgarium, qui poſteà & ſocius prædicationis, & hæres eſſe meruit dignitatis. Pallium pontificale ſuſcepit Rembertus à Papa Nicolao: ferulam paſtoralem, hoc eſt, inueſtituram feudalem, à Ludouico rege Germaniæ: quem nonnulli, temporum ignari, vocant Cæſarem. Legationis autem ſuæ officium, quod ad prædicandum gentibus verbum Dei, primùm à prædeceſſore ſuo ſuſceptum eſt, & poſteà ſibi iure ſucceſſionis quaſi hæreditarium prouenit, impigrè eſt executus, ipſe quidem in perſona, quoties occupationes aliæ ſinerent, eidem legationi inſiſtens. Semper autem conſtitutos habens presbyteros, per quos & verbum Dei gentiles audirent, & ſolatium captiui haberent Chriſtiani. Ad eccleſias inter ipſos paganos longè conſtitutas, quódque

grauißimum erat, marinis discriminibus adeundas, quæ discrimina ipse frequenter sustinens, sæpè naufragium pertulit, sæpè etiam alia pericula sustinuit. In diebus suis Sigefridus cum fratre Haldano regnauit in Dania: qui etiam munera Ludouico regi miserunt, gladium videlicet capulo tenus aureum, & alia multa, pacem rogantes: & missis vtrinquè ad Egdoram fluuium mediatoribus, pacem firmam per arma, iure gentis & ritu, iurauerunt. Erant & alij reges Danorum. nam regnum eatempestate scissum erat in plures partes, qui piraticis excursionibus eo tempore Gallias vexabant: quorũ erant præcipui, Horicus, Orduicus, Godfridus, Rodolphus, & Iwarus tyranni. Crudelissimus omnium fuit Iwarus, filius Lotperti, qui Christianos vbiquè per supplicia necauit. Verba posui annalis, ad fidem antiquitatis.

CAPVT III.

CVm Ludouicus rex Germaniæ, Ludouici primi Imperatoris filius, ad annum à Christo 876. moriens deficeret, vir fortis, & rex victoriosus, qui vbiquè per Germaniam victorias suas circũtulit, Bohemos, Polabos, cæterosq; & wandalorum populos tum insolescentes repressit, ad quemq; icto fœdere nationes Aquilonis pertinuerunt: eo sublato, effera barbaries ruptis regnabat habenis. Tunc enim Danorum & Normannorũ excursionibus Saxonia vastata est. quam rem Bruno dux Saxoniæ de genere Wedekindi, germanus Lancquardi, quorum pater Ludolfus cordetenùs miseratus est, dispositq; grassantibus occurrere. Sed primùm nobis expressiùs dicendum est, quis & vndè fuerit ille Dux Saxoniæ. Rex Ludouicus, Ludouici Imperatoris filius, cùm inter fratres ditionem partitos, ipse Germaniam esset sortitus, nobilitatem suis gradibus ipse omniũ prin-

ceps

ceps recognoſcebat. Igitur ex Wedekindo Wicbertus, ex illo Walbertus, indè Ludolfus, ſunt progeniti: ex Ludolfo Bruno, Tancquardus, Otto, naſcuntur. Huius Brunonis nomen refert, & diù ſeruat, fundata inclyta ab eo ciuitas Brunſwicenſis, quaſi Brunonis vicus, aut potiùs ſinus, qui lingua Saxonum ſonat Wyck. Is dux futuram tum proſpiciens eruptionem, ſimul iam per famam accipiens, infinita multitudine gentes Aquilonis Chriſtianitati plurimùm infeſtas, Albim fluuiũ tranſiſſe, iamq; agmine magno parare excuſionem in Saxoniam, ad extinguendum omne nomen Chriſtianum in ea: quia murum eius, illuſtrem regem Ludouicum audierant concidiſſe. Ibi tum Hamburgi oppidum, in quo metropolis erat eccleſia, prima ſemper excipiens fulmina ſeuientium Barbarorum, vaſtatum atque euerſum eſt, extincto iterùm populo Chriſtiano. Exercitum igitur Dux adunauit duodecim comitibus, quorum tamen vocabulum necdùm in vſu erat receptũ illa tempeſtate: ac multis in circuitu epiſcopis in aciem pro Chriſto militaturis, alacriter concurrentibus. Occurrunt ergò fideles Chriſtiani, duce Brunone, perfidis idololatris, certi vel pro Chriſto mori, vel tantam repellere barbariem perfidorum. Graue prælium, vbi conuenêre in loco Ebbeckſtorp, conſeritur, & diù fortiter inimicis Chriſti reſiſtitur: ſed vicit ferox & infinita barbaries, totumq; Chriſti agmen ad vnum concidit: tantam ſibi ſanctorum frequentiã martyrũ Chriſto in ſuo ſibi ſanguine conſecrante. Quo loco pugna ſit geſta, annales noſtri nõ loquũtur. ſed alijs ex teſtimonijs fide digniſſimis colligitur, quòd in loco Ebbeckſtorp, vbi nũc ſanctimonialium ſub regula D. Benedicti ſancta viuit congregatio, indubitanter accipimus eſſe tumulum ſanctorum, eodem in loco quo

pugna est patrata. Nam annales ecclesiarum Mindensis, Hildesemensis, Verdensis, & quarundam aliarum testantur, pro suis quanque pontificibus mississe, vt corpora in ecclesias transferrentur honorificè tumulanda. Sed tum in aceruum congesta sanctorū martyrum corpora, indiscreta permixtione discerni ac dinosci haud poterant. Dispensante diuina miseratione, vt sanctorum reliquiæ illo in loco vnà colerentur, quandò vno in prælio decertantes, ibi vitam cum sanguine posuerunt. Erubescant fabulatores, qui anilibus nænijs inhærentes, ab Hamburgo illas sanctorū reliquias esse adductas in eum locum, mentiuntur, ex illa strage, quam ibi peractam ferunt: in qua Benedictum summum pontificem fingunt martyrio cum multis coronatum. Nam nihil tale contigisse Hamburgi in Benedictum, sub Adaldago archiepiscopo Hamburgensi monstrabitur.

CAPVT IIII.

OPerapretium est hoc in loco lacerare fabellam, cuius incidit mentio, per veræ historiæ ignorantiam confictam. Eam enim veritatis loco multi buccis inflatis, magno ore sonant. Iámque temporis diuturnitate conquisiuisse authoritatem creditur, & fidem. Volauit nania in parietes, picturis commissa. Efferunt statuas de ligno excisas Benedicti, velut martyris pro Christo casi: qui, vt ostendemus, in pace quieuit, quod & annalis, & calatura sepulcri testatur extantis. Multa sunt autem, quæ catholicæ veritatis amatores inuitāt ac stimulāt, ad propulsandum ab ecclesijs fabulosas narrationes: vel quòd superstitiosas pariunt synceræ fidei perturbationes: vel quòd zizania sunt, quæ inimicus homo, cæteris dormientibus, superseminauit, vt eorum falsitate detecta, illa quoquè fabulosa putentur, quæ in petra firma

firma consistunt: vel quòd irrisionibus nos exponunt eorum, qui simplicitati fidelium illudunt, omnia fabulosa recipienti pro veris. Barbari, inquiunt, pro suo sensu, somnia pro rebus colunt. Danda est ergò opera, vt furfures à medulla tritici, palea separentur à granis, veritas segregetur à figmentis. Verũ est, quòd in ecclesia Hamburgensi multorum requiescunt corpora, pro Christo trucidatorum. Quotiès enim furor impius, inflammatus Christianitatis odio, sæuiebat in Christicolas, primi erãt Hamburgenses ad supplicia, siue à Danis, siue à Wandalis sæuitia intentaretur. Hoc à Wilsis sub Magno Carolo, anno imperij eius decimo, à Wandalis passi sunt. Wilsi enim, Wandalia pars sunt. Hoc deindè à Normannis, à mari per Albim assendentibus, in morte Ludouici Imperatoris pertulerunt, viuente, & ibi agente archipræsule Ansgario. Hoc poste à perpessi sunt à Wandalis, duce Godschalco, eorum principe. Idem à Critone, Lubecæ vrbis fundatore. Hoc à Danis, sæuientibus in morte magni Ottonis, legimus contigisse, vt magnus semper numerus catholicæ plebis in Hamburgo trucidaretur. Verum est, Benedictum quintum, Romanum aliquandò pontificem, eum in locum aliquandò peruenisse, sub Ottone Imperatore eius nominis primo, Adaldago Hamburgensi archiepiscopo, hîc etiam vitam terminâsse, atq; in choro maioris ecclesiæ, tumulo eminente conquiescere. Hæc & annales nostri, & tumuli inscriptio liquidò contestantur. Sed commentitium est, Romanum pontificem Benedictum, nescio quem, sub Ludouico Imperatore primo, aut aliâs quandocunquè, cum Cardinalibus in Hamburgum descendisse: cùm in eius comitatu fuisse tot pontifices, duces, comites dicantur. Fabulosum est, papam hoc loco cum suo clero, duces cum tanta nobilita-

te, vna cade fuisse trucidatos. Id verò luce clariùs, multis documentis vanum ac commentitium esse monstrabimus.

CAPVT V.

CVmq; multa in eam rem nobis succurrant ostendēda, nihil præstantius debet haberi, quàm quòd fabula ipsa suo se potißimùm mucrone confodit: ità ineptißimus homo, quisquis ille fuit, compegit figmenta, vt nulla ex parte neq; veritati, neq; sibi quadrent. Imperitus enim fuit, & cæcus. Indè factum est, vt omnes lecturos, nihil videntes existimaret: more struthionis, quem in venatione fatigatū, caput ferūt occulere, vt cùm ipse neminē viderit, à nemine se prorsùs videri stultus arbitretur. Nobis quidem pro reijcienda fabula satis esse debuit, quòd fidelißimi annales illorum temporū insigniora testantes, rem tam nouitate quàm sua magnitudine insignē, silētio nō præterissent, cùm multa minora signârint. Quanquàm non defuturos esse sciam, qui dicant, nō esse omnia, quæ gesta sunt, etiam scripta: nec posse ab authoritate negatiuè duci legitimū argumentum. Quis est autem tam vanus ac leuis, qui hoc posßit arbitrari, omnes vel minimas rerū mutationes esse descriptas illorū temporū: illā verò rem tam ponderosam & stupendam, si vera esset, preßis labris præterîsse scriptores? Sed ista putentur infirma, si nō grauioribus subuertatur vanitas argumentis. Quid, quòd omnium Romanorū pontificum ingreßus, progreßus, & obitus, fidelißimis mandati tenentur historijs? Ergò cùm ex Romanis pontificibus, præter Benedictum quintum, huc missum in exilium, & hîc dolore animi, non martyrio sanguinis, defunctum, nemo memoretur pontificum Romanorū, qui sanguinem pro Christo fuderit in Germania: de cælo deciderit

derit oportet ille Benedictus, quẽ cum tot cardinalibus, pontificibus, ducibus & comitibus, hoc loco fabulantur trucidatũ. Ego fabulosa narrationis videre mihi videor occasionẽ. Vidit iste nugator, quisquis fuit, in choro maioris ecclesiæ esse tumulatum, qui titulũ haberet summi pontificis. Nec legerat somniator ille in annalibus, quòd Ottonis primi tempore Ioannes duodecimus Romanam sedem peßimo administrabat exemplo: ità vt rogatus à cardinalibus Imperator, Romam aduolaret, concilium aduocaret, in quo depoßito Ioanne, homine impurißimo, Leonem octauum in sede Petri patres collocarent. Cúmque pro regni negocijs Imperator Vrbe declinaret, Romani, præsertìm Ioannis amici, tumultuantes, deturbato Leone, Benedictum quintum, iam mortuo Ioanne, surrogârunt. Sed reuocatus Imperator ad vrbem, armis adegit Romanos, Leonem in suam sedem reponere, Benedictum dédere: quem ille acceptum, Adaldago Hamburgensi archiepiscopo Imperatoris cancellario, qui tanto iam tempore cum Imperatore in Italia fuisset, ad ecclesiam suam post annos quinque redeunti Benedictum commendauit, vt apud se illum, quoàd viueret, seruaret. Ità factum est, vt archiepiscopo ad ecclesiam suã reuertente, relegãtus Benedictus huc perduceretur, vbi breui consumptus dolore animi, in pace quieuit, non gladio cæsus: non cum cardinalibus, episcopis, ducibus, comitibus, martyrio coronatus. Ista, inquam, nõ legerat, quisquis erat ille nugator. Excogitauit ergò improbus suæ stultitiæ probabilem narrationem, de suggestione huius loci fidelium, & descensu tot militum cum pontifice. Sed hæc omnia tam indoctè, tam tumultuosè verbis & sententijs emẽdicatis & impertinẽtibus, ità vt, qui illũ doctè scribere arbitrãtur, se ineptos & indoctos fateantur

tur esſ, eneceſsè ſit. Ità interdùm turget, nonnunquàm iacet inconcinna & ridicula fabula: quæ neque temporum, neque locorum vllam habet rationem.

CAPVT VI.

SEd iam illud videamus, quàm manifeſtè ſubuertat ſeipſam fabuloſa narratio, vt nullo deforis eſſe opus videatur adminiculo, ad reuincendam falſitatem. Prætereunda ſunt ridiculi hominis ſine numero ineptiæ, quas in omni narrationis ſerie cõtinuat, vt vix poßit diſcerni, quid ſit altero ineptius. Pulchrè ſibi videtur ordiri, cùm eccleſiam inuitat ad laudem de triumpho martyrum, vt ridiculo corpori alienum caput adaptet:

Parturiunt montes, naſcetur ridiculus mus.

Tumultuationem verborum nihil eſt opùs commemorare. ipſa ſe prodit. Magnum aliquid, & ſine exemplo præcipuum decus antiquitatis ſibi videtur introducere: vrbem Hamburgum, olim Bochburi Wandalico vocabulo (quod ſonat ciuitatem Dei. Hammonem enim veteres pro Deo coluêre in Lybicis arenis. Sed quid hoc ad regionem Aquilonis? Oſtendimus autem alijs locis, huius vrbis appellatio vndè ſit) dicit appellatam: quasi non intelligamus, vicinos Wandalos ſua lingua inter gentiles ſuos vrbem ſic appellâſſe vicinam, quæ ab Saxonibus incolis & propinquis Hammaburgum diceretur. Adiungit, duo inibi fortalicia ſiue arces extitiſſe: Nam caſtra, ſunt militantium ſtationes ſub diuo. Audierat ille de arcibus, ſed tempora non attendit. Et ideò liberum ſibi putauit, fabulam in quæcunque tempora transferre. Habent annales noſtri fideliſſimi, quos iſte nugator aut non vidit, aut contempſit, ſub Carolo Imperatore præſidium fuiſſe Gallorum militum in ea vrbe, ſub præfecto, qui proculdubiò ſibi munitionem ſir-

maue-

mauerat aduersùs incursiones barbarorum. Rursùs sub Conrado Imperatore, post annum Christi millesimum, paucis additis, Bernardum Saxoniæ ducem, Hermanni, quem primus Otto sublimauerat, nepotem fundâsse arcem, immò instaurâsse subuersam, Hāburgi, ad Alstriam riuum. Erat enim vrbs Saxoniæ principi tum subdita. Beselimum quoquè archiepiscopum Hamburgensem, præsidium sibi & posteris iuxta ecclesiam firmâsse. Hoc iste fabulator asscribit temporibus antiquissimis. Sed ineptias, quæ errorem pernicioſum non habent, contemnamus: hoc solùm commemorantes, quod ineptus homo principiū suæ fabulæ facit, venisse huius loci fideles Romam, & pontifici calamitates suas ac suorū ostendisse: quasi pateant aures summi pontificis peregrinis omnibus, deuotionis gratia vrbem inuisentibus. Sed fac esse. Cur non, inepte, vicinum sibi pijssimum Ludouicum Imperatorem, cuius vis esse tempora, implorabant? qui & potuit, & propietate voluit, rebus Germanicis consulere melius, quàm Romanus pontifex? Nam quis credat, papam ad postulationem priuatorum hominum, cum exercitu in extremas partes mundi descendere? Si non fuit ea tum maiestate pontifex, qua nunc est, quomodò contraxit, quem fingis, exercitum? Sin erat iam tunc ea potestate, qua nunc præsidet Christianismo, cur non magis cohortatus est Imperatorem & vicinos principes, vt rebus consulerent potius, quàm ipse cum cardinalibus descenderet, imperitissime mortalium? Non est, nec vnquàm fuit consuetudo Romani pontificis, longè ab vrbe peregrinationis gratia discedere. Seruauit Petri sedem semper, quoàd licuit à ciuilibus tumultibus, Petri successor legitimus. Passus est se pontifex ab omni orbe adiri, publica dum fungeretur legatione qui venerat. Nunquàm

quàm, nisi coactus, papa ab Vrbe longè est peregrinatus.

CAPVT VII.

NVnc illud videamus, potuerintne ea res sub Ludouico primo Imperatore, vt memorat fabula, fieri. Certè illius temporibus nullus Benedictus in Romana sede fuit, teste Eusebij continuatore. Deindè Ansgarius noster, ad nouissima Ludouici tempora, ac diù post vixit. Vndè conuincitur, si sub Ludouico primo res sit acta, vidit ea tempora Ansgarius: quod nusquàm in eius vita diligentissimè scripta legitur. Nec potuit ante Ansgarij tempora sub eodem Ludouico fieri, cùm nullus, vt diximus, ibi erat Benedictus per eam tempestatem: nec potuit res tam grandis sine commemoratione praeteriri. Sed te quaeso, fabulator, cur non Ansgarius inter tot occisos pontifices & principes occubuit? an potuit papa sine archiepiscopo loci stare? aut ità inurbanus erat Ansgarius, qui venienti ab Vrbe summo pontifici nec occurrerit, nec affuerit tanto hospiti? Credimus papam celebrâsse diuina, vt fabulatur, & nõ aduocâsse loci pontificem? Si aderat, quomodò elapsus est inter tot millia, vt fingis, barbarorũ? Si non est elapsus, pro martyre est colendus. At tenemus, quo tempore, quóve loco in pace quieuerit. Idem de Remberto, aut quouis alio nostrorum pontificum, cuius dicis fuisse tempora, contendimus. Erubescat impia stultitia, & in vmbras abscedat cum sua fabula. Praetereo narrationem de Imperatore contendente Romam, vt papam educeret. Imperitissime omnium: Imperatores nisi grauissimis de causis, cum exercitu non scandunt alpes. Tu autem deducendi pontificis gratia vis Imperatorem transisse cum agmine alpes, petijsseq; Romam salutandi eius causa. Bilem mihi

mouet ineptißimi hominis fabula. Cùm autem pontificem deduxißet in Germaniam, tum eum dimißße in pace, vt transiret vltrà in Saxoniam. Insanit infelix fabulator, neque locorum, neque temporum habens vllam rationem. Facilius enim erat, papam deducere per Germaniam in vltima Saxoniæ, quàm transire Romam, & deducere per Italiam. Primum erat penè necessarium ad hostes eunti, alterum omninò superuacaneum. Sed mentienti tam impudenter, omnia sunt caca: frustraq; nitimur in beluam, non verbis, sed flagris castigandam. Transeo fabulationem de partu monstruoso biennalis fœtûs, quanuis videam vndè sit emendicata. Non enim vim habet ad rem institutam. Quod verò de sexaginta presbyteris commemorat, miserabili cruciatu exanimatis pro Christo, rem veram narrat: sed loca & tempora confundit, omnia licentiosè permiscens, quasi non posset argui falsitatis pro temporum vetustate. Commemorant fideles annales nostri, sub Ottone, qui peruénit ad annum Christi milleßimum, annis penè ducentis post primum Ludouicum, incentore quodam Godscalco magni cuiusdam Wandalorum principis filio, in vltionem à Saxone occisi genitoris, exarsisse in Christianos persecutionem sæuißimam: ipsósque vbiquè à Wandalis trucidatos miserabiliter, præcipuè in ciuitate Aldenburg, quæ tum florebat in littore maris Baltici: (manent exigua vestigia veteris gloriæ) vbi inter multa occisorum millia, sexaginta presbyteros seruatos ad ludibrium, ac per plateas oppidorum Wandalicorum, quæ tum florebant, nunc perierant, miserabili exemplo excarnificatos pro Christo. Ex Aldenburg, non Hāburg, sub Ottone tertio, non Ludouico primo. Nec tamen negauerim, eam tempestatem sæuiendi effugisse Hamburg-

burgum. Peruenerant eò grassatores & wandali, & quos inuenerant, iuxtà omnes contrucidârunt. Ità factum est, vt multorum Christi martyrum in Hamburgo reliquiæ seruentur. Cætera videamus. Nihil enim opùs est, rebus manifestis diù immorari.

CAPVT VIII.

DEbet scribenti veniam candidus lector, quòd laceranda fabulæ diutiùs immoratur. Hoc enim pertinacia multorum requirit, exosculantium hanc fabellam, & pro veritate turgentibus buccis eam efferentium. Ait fictor noster, ad Benedictum quartum venisse ex hoc loco fideles, cum querimonijs super incursu Barbarorum: papam commiseratum, literas dedisse ad Ludouicum Imperatorem, vt expediret armorum auxilia pro his locis. Vide quàm insigniter quadret narratio. Benedictum quartum coniungit [imo Ludouico: qui non modò ætate, sed integro distant seculo, hoc est, annis penè centum. Namiste quartus Benedictus, turbulentissimo Italiæ statu vixit: quandò non modò cum exercitu non egredi, sed vix in vrbe consistere potuit, priusquàm per Ottonem res primùm Italiæ pacarentur. Quòd si exemplantis, aut scribentis prætendis errorem, pro quintum, legi quartum Benedictum, accipio confessionem, tecum, dico, quintum Benedictum venisse Hamburgum, sed exulatum, non pugnaturum: ex dolore animi confectum obijsse, non martyrio coronatum: teste etiam scriptura monumenti, quanon gladio cæsum, sed cùm reuocandus esset, mortem obijsse commemorat. Sequitur egregia illa Ludouici Imperatoris alacritas, occurrentis summo pontifici cum exercitu Romam. Vide quàm insignem excogitauit artifex noster historiam. Imperator in Germania vel Gallijs tum potissimùm degens, transitum

iturus in extrema Saxoniæ cum exercitu, primò vadit Romam, deducturus scilicet papam in castra. Ineptissime omnium, ità es stolidus, vt neq; locorum, neq; temporum vllam habeas rationem. Tam tibi facile visum est, cum armato exercitu Alpes penetrare, pertransire Italiam, quasi de palatio procedat Cæsar obuius pontifici in atrium. Industria singulari hoc à te excogitatum est, vt narrationem faceres verisimilem, videlicet non fuisse cum tanto comitatu egressum pontificem, nisi ab Imperatore deduceretur. Ità non pudet figmentorum, vt de tuo sensu, non de rerum pondere, omnia dijudices. Imperatores nostri non nisi maximis ex causis, alpibus transcensis, Italiam penetrârũt. Tibi salutandi tantùm pontificis gratia, tantum potest susceptum videri laboris? Deindè quia venit in mentem, non in ea strage Hamburgica cecidisse Ludouicum, separauit in ipsa peregrinatione Imperatorem à papa: & illum, in vrbe Roma iam accepta licentia à pontifice, remissum dicit ad propria, pontificem verò cum duobus cardinalibus, & cum exercitu Imperatoris Alemaniam petijsse. Ineptissimum caput: neque regionum, neque prouinciarum vllam habet rationem. Papa iturus in Alemaniam cum exercitu, à se dimittit Imperatorem, credo nauigaturum in Gallias. Dimittit, inquit, in suas partes: falsò, ineptè, puerilitèr. Falsò quidem, quòd nunquàm Ludouicus & Benedictus vnà vixerunt. Ineptè, quia eodem ab Vrbe itinere transeundum erat in Alemaniam & Gallias per alpes, quas cum Germania tenebat ditione Ludouicus. Puerilitèr autem, quòd sine ratione facit Imperatorem accedere Romam, quem papa descensurus in Germaniam, ex itinere facilè compellâsset occurrentem. Indè verò vbi catalogum facit auxiliorum, quæ papa recensuit ad Al-

bim fluuium, refert, qui pontifices vicinarum partium fuerint in comitatu, Didericum, Dodonem, Rembertum, & reliquos. Ex vno subuertuntur omnia. Si aderat Rembertus archiepiscopus Hāburgensis, quo modò Ludouicus poterat supereſſe, quem Ansgarius, Remberti deceſſor, viderat tumulari? Et quod ſomniatus eſt: Si aderat cum cæteris, cæſus eſt, & martyrio coronatus. Errat ergò noſtra eccleſia, cum Bremenſi, in qua tumulum habet, quæ illum in choro celebrant confeſſorum, tenemúsque locum & tempus exitûs eius. Sed reuerà Rembertus non aderat. Fingit ergò, immò mentitur fallendi animo, iſte fabulator. nam Remberti tempora non ſunt ſub primo Ludouico, ſed ſecundo, Lotharij filio.

CAPVT IX.

IAm verò videamus, vndè ſit natus error. Nam cædem multorum pontificum cum Brunone duce Saxoniæ, audierat iſte nugator. Nam legiſſe illum, quæ ſcripta ſunt, non credo: & quoniam deſcendiſſe papam audierat Hamburgum, & ibi tumulatum, confundit res, loca, atque tempora: & confingit cæſum papam cum exercitu Hamburgi, quem in locum veniſſe papam, potuit vndecunquè intelligere. Et quoniam rem illam de caſo cum exercitu pontifice in Hamburgo, pro comperta habuit, adiecit mendacia mendacijs: Romanos voluiſſe ſuorum reliquias in Italiam reducere, ſed in Ebbeckſtorp currus immobiles conſtitiſſe, nec potuiſſe loco moueri. Pro indignitate fabulæ, nauſea ſuccreſcit ſcribenti & fabulam retexenti, quòd ità auſit impudenter mentiri in luce clariſſimæ veritatis. Iam euidentibus teſtimonijs conſtat, in loco Ebbeckſtorp commiſſam cædem in exercitum Chriſtianorum à Danis, cùm dux Saxoniæ Bruno

cum

cum omnibus penè episcopis Saxoniæ & nobilitate plurima, pro Christo caderet, in eodem loco tumulatus. Indè verò euelli tentatas reliquias, de loco moueri non potuisse: hæc in archiuis dicti monasterij scripta seruantur. Et quis vnquàm audiuit, Romanos, quorum vrbs reliquiarum sanctorum plena est, vnquàm egressos ad tertium lapidem, pro sanctorum cineribus inferendis? Copia facit eos rem minùs péndere. Nullus Romanorum aut Hamburgi, aut in Ebbeckstorp cæsus est. Quid ergò attinuit, eos indè reliquias sanctorũ afferre? Omitto reliqua huius fabulæ cõmenta, quæ nulli fidem facere, sed mediocriter doctis risum possunt cõmouere. Tã absurdè contexitur fabulosa narratio. Piget autem plura percurrere, in quibus nihil est quod non indignitatem & stomachum concitet viro graui. Contempta igitur & reiecta fabula, quæ seipsam, vt mos est falsitati, de vanitate conuincit atque confodit, veritatis narratione contenti simus. Honoremus sanctos martyres, quos pro Christo sanguinem legimus impendisse: non fingamus nobis idola, quæ nunquàm extiterunt. Benedictum quintum, apud nos exilio defunctum, Romanam quondàm sedem, pulso Leone octauo, fatemur occupâsse: sed in plenitudine potestatis consedisse, Romanæ negant historiæ. Exilio relegatum huc peruenisse, loquuntur cum nostris: martyrio autem coronatũ, & illorũ & nostri annales pernegant. Ostẽdimus erroris originem, detexímus apertam fabulæ vanitatem. Si quis aũt postagnitã veritatem fabulis delectatus, in illis permanserit, agnoscat in se Apostolicam impleri prophetiam: Instabunt, inquit, tempora periculosa, cùm à veritate auersi, ad fabulas cõuertentur. Nemo sibi blãdiatur de authoritate veterũ, quibus etsi fabula displicuerit, nõ habebãt

tamen vndè poterant falsitatem eius coarguere. Sed ætate nostra crebrescentibus literarum monumentis inexcusabilis torpor est, in fabulis scientes prudentes permanere.

CAPVT X.

SEd hoc interim vsi diuerticulo, non sine fructu ad Rembertum nostrum reuertamur. Cùm ille per sua tempora in operibus pietatis plurimùm exerceretur, præcipua illi cura fuit de redemptione captiuorũ. Cumq; plures tenerentur à Danis aut Vandalis, quàm illius possent ære redimi, sacra etiam vasa distraxit, & redemptum impendit miserorum: sanctius arbitratus, pretiosas Christo animas in libertatem statuere, quàm aurum inter sacrarium congerere. Tantus autem turbo, tunc à Danis atque Normannis incubuit regionibus, vt non modò Saxonia, sed & Frisia inuijs paludibus inaccessa popularetur: Traiectum ciuitas excisa. Sanctus Rabodus vrbis episcopus, persecutioni cedens, Dauentriæ sibi constituit mansionem. Quo tempore ijdem grassatores Coloniam & Treuiros incenderunt, Aquisgrani palatium Magni Caroli iumentis suis stabulum sternunt, & in ea vastitate locus permansit per annos octuaginta, vsque ad ætatem magni Ottonis. Moguntia propter eorundem hostium metum cœpit instaurari. Vrbes cum ciuibus, episcopi cum totis sunt obruti populis. Illustres ecclesiæ cum plebe concurrente incensæ. Hæc tragico digna boatu, nos perstringentes breuiamus. Vnum verò memorabile in laudem sancti Remberti non prætereundum, quod Bauo Corbeiensis abbas de sui temporis mirabilibus actis perscribit. Cum, inquit, nostro tempore grauis Barbarorum irruptio in omni penè Francorum regno immaniter debaccharetur, contigit eos diuino iudicio

Ad

ad quendam Frisiæ pagum peruenire, qui in remotis ac mari magno vicinis locis situs est. Nordwide locum vocant incolæ, quem tunc euertere Barbari sunt aggressi. Erat in eo loco Rembertus episcopus, cuius adhortationibus & monitis confortati agricolæ, & regionis indigenæ Christiani, hostibus sunt congressi, & prostrauerunt ex illis 10378. Plures etiam, dum fugæ quærunt præsidium, in transitu fluuiorum enecati. Cuius rei miraculo per tempora multa, merita sancti Remberti penès Frisones egregia, & nomen eius singulari quodam gentis excolitur desiderio: adeò vt collis, in quo sanctus orauit dum pugnaretur, perpetua cespitis viriditate notetur. Multis præterea sanctum suum miraculis Dominus etiam viuentem illustrauit. Nã oratione sua tempestatem sæpè maris complacauit. Cæcum illuminauit per confirmationem, quam episcopali more compleuit in illo. Sed & filium regis Franciæ à dæmonio liberauit: vbi multis adstantibus episcopis, spiritus immũdus sæpè ex ore vexati clamabat, Rembertũ inter eos solum dignè cõmissum absoluisse officium, ipsumq; sibi esse cruciatui. Ille mendacem & patrem mendacij protestatur. Quem dæmonio liberauit, Ludouici Germaniæ regis filium esse Carolum multi tradunt, qui nouissimis Rẽberti temporibus regno depositus, Arnulphũ Germani sui filium accepit in Imperio successorem. Francorũ historia ea gesta memorat in Francofordia, anno regis Ludouici 34. quẽ annales antiqui Cæsarem vocant, non quia Romanũ aliquandò administrârit imperiũ, sed quia in diuisione limitum inter fratres hoc illi honoris gratia attributum est cognomen, quasi secundam à fratre Lothario Imperatore Augusto gereret dignitatem. Solebant enim aliquot seculis dici Cæsares, qui sub primis Augustis proximam tenerent ad-

miniſtrationem. Nam Diocletianus commilitonem aliquandò ſuum Herculeum Maximianum, primò Cæſarem, poſteà creauit Auguſtum : & ambo iam Auguſti faciebant Cæſares Maximinum atq; Conſtantium, quod Italorum narrationes explanant.

CAPVT XI.

MOuet fortaſſe lectorem, cùm ſancti patres Anſgarius atq; Rembertus, crebra legatione prædicantes in Dania atq; Suedia, Chriſti fidē amplificarent, erectis per regna & prouincias ecclesijs, ac conſecratis inibi pontificibus : quomodò ex illis regnis iam Chriſti iugo manſuefactis, tanta eſt facta eruptio Barbarorum, Chriſtianiſmum perſequentium. Certè rei nouitas in religione, & regnorum amplitudo, facilè iſta fieri ſinunt, vt alij Chriſto credentes, domi ſederent quieti : alij indomitis ceruicibus, tanto ſæuirent acriùs, quanto dolerent, propulſis antiquis ſuæ gentis ſuperſtitionibus, Chriſti fidē vbiq; iā conualeſcere. Quippe dulcedine prædæ iādiù innutriti, nō facilè animū religioni ſubdidêre, nec à conſuetudine latrocinandi diù poterant dimoueri. Ad Rembertū reuertamur. Erat ille cum Moiſe vir mitiſſimus, qui cū Apoſtolo omniū infirmitatibus compateretur, præcipuam curā habens in eleemoſynis pauperum, & in redemptione captiuorū. Nam cùm quadā vice in regionem Danorū perueniſſet, vbi eccleſiā nouellæ plantationis viſitabat in Sleſwico, vidit multitudinē Chriſtianorū catena trahi captiuā, quos per litora digraſſati, aut in ipſo mari nauigantes Dani ceperant. Quo in loco duplici miraculo, & catenam oratione perfregit, & equo in redemptionē miſerorū tradito, captiuos laxauit, placauitq; feroces animos Barbarorum. Sunt & alia multa, quæ de ſancto viro copioſè in vita eius ſunt exarata : in quibus

quibus & illud est memorabile, quòd presbyteri nupèr defuncti animam, quia sic in visu apparens supplicauit, 40. dies in pane & aqua ieiunans, à tormentis absoluit. Prædecessor eius cùm quatuor fundâsset cœnobia, ille vnum addidit in solitudine Bucken. Cæterùm omnium vigilem solicitudinem implens, Hamburgensis cathedræ præcipuam egit curam, tam fratribus quàm pauperibus necessaria ministrans. Xenodochium Bremæ, quod ad sustentationem pauperum ab Ansgario est institutũ, ipse insigniter auxit: & non modò in suo episcopatu, sed vbicunq; erant pauperes, alimoniam illis cum omni vigilantia curauit exhiberi. nobile posteris verbum exhortationis relinquens: Non est, inquit, hæsitandum, cunctis subuenire pauperibus: quia in quo sit Christus, seu quandò ad nos venit, ignoramus. Eleemosynam verbi incessanter omnibus ministrauit: in quod opus dicta S. Gregorij sæpè replicauit, quæ etiam manu sua descripsit. Epistolæ eius diuersæ, ac plures. Præcipua quædam ad virgines, in qua virginitatem corporis attollens, ostendit, multas mente abire in Aegyptum. Tandèm confectus labore & senio, quòs per se non potuit, per Adalgarium coadiutorem suum in Domino confortauit, quem etiam manibus regis commendauit. Excessit autem ex hac luce, anno Christi 888. indictione sexta. Cuius depositio 3. Idus Iunij celebratur. Sepultus est extra basilicam sancti Petri ab Oriente, vt rogauit. Sedit in archiepiscopatu annis 23. Monstrat temporum ratio, stragem illam in Ebbeckstorp Christiani agminis cum duce Brunone, de qua suprà, & in Saxonia nostra plenius, fuisse temporibus Remberti. Nam ea obuenerat 876. in morte Ludouici regis Germaniæ, quem solum Dani formidauêre.

CAPVT XII.

Hildesemensi ecclesia quartus surrogatur Eboni Gallo, Alfridus, vir memorabilis, ad annum circiter 848. cùm rebus per Germaniam potiretur Ludouicus, Ludouici Imperatoris filius. Erat hic Alfridus professione monachus, vir in diuina religione feruentißimus. Hic ecclesiā suā cohonestare volens, à fundamentis eam curauit instaurandā. Primordia rerum exilia, paulatim crescente religione, & efferuescente populi deuotione, in meliorem formam transeunt. Præfuit aūt in vniuersum annis 28. Sed quatuor ante exitū vitæ annis opus fabricæ impleuit, & ecclesiā ipse suā consecrauit. Tumulatus in eádem anno 77. Quo tempore strages illa fuit memorabilis sub duce Brunone, in loco Ebbeckstorp. Potuit aūt hic sanctus agmini interesse sanctorum. Sed monachalis professio, & ætas senilis iam fessa, armis eum carnalibus interesse non patiebantur. Grauis & diuturna fuit illa prouinciarum calamitas, sub Danis & Normannis. Nam in Frisia, quod diximus, orationibus Remberti potiùs quàm armis repulsi, in omne imperium Romanū se vindicare constituerunt. Cum regibus Sifrido & Godfrido, per Rhenum & Mosam & Scaldim fluuios Galliam inuadentes, miserabili cæde Christianos obtruncauerunt, ipsumq; regem Carolum (is erat Caluus, pòst imperans) bello petentes, ludibrio Gallos habuerunt. In Angliam quoquè partem copiarum mittentes, ducem præfecerunt Haldanum: qui dum Anglis congressus occideretur, Dani in locum eius Gundredum constituerunt. Is autem Nordhumbriam expugnauit, atq; ex illo tempore Frisia & Anglia in Danorum ditione esse cœperunt. In hæc tempora incidit illa grauis ecclesiarum Colonienſis & Treuirensis perturbatio, cùm Lotharius Lotharij Imperatoris

ratoris filius, alterius Ludouici iam Imperatoris frater, propter sanguinis & potentiæ sublimitatem, omnia sibi reputans licere, Tebergam vxorem, dato libello repudij, dimisit, & Gualdradam Bosonis viri potentis per Galliam, superduxit filiam: consilio, vt ferebant, Regualdi Treuirensis, & Guntharij Colonien sis archiepiscoporum, qui in concilio Metensi id approbârunt, propter quod ab Nicolao Papa excommunicati, & ecclesijs suis sunt priuati. De quo in decretis. Erat autem tum omnis Transrhenana prouincia sub regno Lotharingiæ, vt archiepiscopi quoquè eo regno coniuncti haberentur. Nunc aũt diù erant in ditione regni Romanorum. Quo etiam tempore gens Bulgarorum, & Wandalorum quoquè natio, ad fidem Christi cum suo rege peruénit: qui adeò efferbuit religione, vt maiore filio in regnum coronato, ipse ingressus religionem, Deo se totum obtulerit. Cumq; intelligeret regem filium relabi in paganismum, dimisso ad tempus monasterio, arma induit in filium: eoq; capto, & exoculato, minorem filium regno præfecit: regressus in monasterium: quod & in Wandalia diximus.

CAPVT XIII.

HIldegrinus, quartus in ecclesia Halberstadensi episcopus, præfuit ecclesiæ suæ annis 34. Per cuius tempora fuit illa Danorum in vicinas prouincias excursio frequens, & illa insignis strages, in qua dux Saxoniæ Bruno cecidit in loco Ebbeckstorp. Iam tunc verò Ludouicus Germaniæ rex, filium Ludouicũ misit cum exercitu in orientales Wandalos, qui sunt Poloni, & Pomerani: à quibus reuersus victor, cùm apud Saxones diuersaretur, Luitgardam filiam Ludolphi ducis, quæ fratrem haberet memoratum Brunonem, duxit vorem.

Memorabilis temporum illorum refulgentia, vndè appáret, duces Saxoniæ iam tum fuisse in ea regum æstimatione, vt nuptijs dignarentur filias eorum & toro coniugali. Celebratæ sunt nuptiæ in arce Aschaphenburg, in orientali Francia, quam nunc corrupto vocabulo Franconiam dicunt, Gallis auferentibus vetus & verum nomen. Hic est ille Ludolphus, ex semine Wedekindi pronepos, Brunone patre, patruo Waltero, auo Wickberto, Wedekindo autem proauo, qui Ludolphus reliquit hanc posteritatem, filiam Luitgardam regi nuptam Ludouico, Ludouici regis filio, primi autem Ludouici Imperatoris nepoti. Habuit idem & Brunonem, cæsum à Danis, filium, & Tanquardum, qui sine prole decesserunt: & Ottonem Henrici primi regis ex Saxonibus patrem, ex quo natus est Otto Imperator. Quam lineam etsi in Saxonia attigerimus, operæ tamen precium pluribus eam locis legi, vt antiquæ nobilitatis stemma in principibus Saxonū agnoscamus. Hoc etiam tempore Lotharius Lotharingiæ rex, filius Imperatoris Lotharij, qui de contemptis iustis, & initis nuptijs illicitis, à summo pontifice notatus erat: tanti habuit mandatum ecclesiæ, in quo contempto pœnas iuris aliquandiu induratus sordidatusq; sustinuit, vt nunc Romam profectus, summum placârit pontificem: & reuersus in Longobardiam, finem viuendi fecit, & apud Placentiam tumulatur. Cúmque virilem prolem non haberet, Ludouicus rex Germaniæ, & Carolus Caluus rex Franciæ, Lotharingiæ regnum diuiserunt. Primus est hic ingressus Germanorum in prouinciam Transrhenanam. Hactenùs enim limes vtrorunque Rhenus erat. nunc eo transito, in vltrarhenanis Germani ditionem habere cœperunt, quam deindè Henricus pater & Otto filius, Ro-

manor-

manorum & Germanorum principes, auxerunt. quod in Saxonia diximus: & infrà ſuis locis, vbi opportunitas euenerit, non tacebitur.

CAPVT XIIII.

IN Hildeſemenſi eccleſia per idem tempus poſt Alfridum præfuit Marquardus, vir Deo & cælo dignus, qui agmini ſanctorum interfuit ad annum Chriſti 876. in Ebbeckſtorp pro Chriſto cæſus. Aliquandò ciues eius, cupientes ſacras corporis eius reliquias digno apud eccleſiam inferre ſepulcro, diſcernere non poterant congeſta virorum corpora. Hoc tempore ſub Caluo Carolo initium habuit Comitatus Flandriæ. Erat quædam nobilitas non magna, quæ in angulo Flandriæ conſedit, non longè à Curtraco. indè filius egreſſus, audax facinus peregit. Nauigabat ex Anglia filia regis Francorum, iam etiam Imperatoris, Caroli Calui, defuncto marito Angliæ rege vidua repetitura lares paternos, appulſa eſt in portum Flandriæ, Geſſoriacum dixêre veteres, memorabilem portum Sluſæ. Aderat Balduinus filius foreſtarij, nobilis viri, qui Flandriam adhuc incultam, venationi potiùs quàm negociationi expoſitã, gubernabat. Iuuenis regiã puellã annis necdùm egreſſis iuuẽtam, interpellat de nuptijs, volentem nolentemq; rapiebat. Indignatus pater de audaci facinore, quòd id auderet in Imperatoris filiam, vndè priuatus quiſque ad vindictam conſurgeret. Sed ea tum fuit Normannorum, Danorúmque à mari inſolentia, vt duceret pro optato, qui graſſatores arceret, habere virum fortem & ſtrenuum. eamq; prouinciam proindè Balduino, iam genero commendabat, creans comitem, qui pridèm erat foreſtarius, hoc eſt, regius venator. Erat ea in officijs nõ minima etiã tum dignitas: quomodò nunc inter electores principes

alius

alius est dapifer, alius ensifer, alius pincerna, item alius camerarius. Per eandem quoquè tempestatem Ludouicus, rex Germaniæ, filijs suis partitus est regnū. Carolo, qui pòst imperauit, Lotharingiā: quæ, moriēte sine liberis Lothario, Lotharij Imperatoris filio, cùm post reconciliationem ab vrbe venisset in Placentiā. Carolomanno Bauariā: reliquas partes Ludouico. Ducatus tunc Thuringiæ diuisus est à Saxonia, cùm illum Ludouicus rex permitteret Catolpho nobili: & stetit in titulo ducatûs per annos multos. Nam Innocentius Papa tertius, scripsit nobili viro duci Thuringiæ, vt legitur in suprascriptione, c. venerabilem. de elect. Sed posteà mutatus est, vt diceretur Comes Prouincialis: quod alij non benè dicunt Latinè Landtgrauium, in quo permansit vsque hodiè.

CAPVT XV.

PAderburnensi ecclesiæ post Baduradum Saxonem, qui annis præfuit 48. tertius præficitur Luitharius: non memorant vndè ortus. sed quia annis præfuit 23. non tacent annales. Normanni eo tempore grassati sunt per prouincias, iam etiam ausi post Ludouicum regem incessere Germaniam, Gallijs tamen acriores, quàm vlla prouinciæ, imminebant. Nam in cœna Domini, qua obuenerat ad 9. Aprilis, obsederunt insignem ac veterem vrbem Treuerim: Bartholdus archiepiscopus vix manibus eorum elabitur, die Paschæ captam ciuitatem succenderunt, post prædam & ingentem hominum cædem. Iam Francia iterùm in Germanorum manus reciderat. Nam Balbus Ludouicus, filius Caroli Calui, non diù superat patri, & reuersum est Franciæ regnum ad Ludouicum, Ludouici Germaniæ regis filium, qui fratres habebat Carolomannum in Bauaria regnantem, & Carolum

rolum Groſſum, qui tum erat poſt Caluum in Romano Imperio. Hic eſt ille Carolus, qui Normannis Danis permiſit regionem maritimam inter Sequanam & Ligerim, quæ ab illis nomen ſortita, vſque in hodiernum appellatur Normandia. Eam verò rem latiùs in Norwagia ſumus ex ordine proſecuti, nunc breuiter ſignantes tempora. Mouit tum omnes principes ignauia Imperatoris Caroli, quòd negligenter ageret, neque Franciæ, neque Teutoniæ, neque vniuerſo Romanorum regno ſatisfaciens. Vndè cùm in eo res eſſet, vt à principibus deſtitueretur, ipſe præueniēs, honori ſuo conſuluit, cedens potiùs quàm deſtitueretur. Status tum Galliarum is erat, vt cùm regem puerum haberent Carolum vix triennem, filium Ludouici Balbi, nepotem autem Caroli Calui: Vto autem vir militaris & ſtrenuus à nonnullis Galliarum principibus rex creatur in Palatio Compendij. Hic patrem habuit ex equeſtri ordine Robertum, auum verò paternum Wedekindum, ex Germania profugum. Sed eam nunc rem ſola temporum commemoratione contingimus, nō profeſſi Galliarum res geſtas proſequi, niſi quantùm pertinet ad reprimendā Gallorum ſuperbiam: qui præſe, ſi dijs placet, cōtemnunt Germanos, vt audiant etiam nunc ſanguine cretum Teutonico, quem proceres ſibi regem fecêre Franciæ.

CAPVT XVI.

TErtius tum præfuit eccleſiæ Mindenſi epiſcopus Theodoricus, qui incidit in grauiſſima tempora, quæ proximè diximus, graſſantiū Normannorum: nam ſic Danos appellant Galli. Nec modò interfuit, ſed etiam præfuit glorioſo Chriſtianorum agmini, cæſo ac tumulato in Ebbeckſtorp. Annalis per inſcitiam temporum & rerum, hoſtes fuiſſe contendit Vngaros. ſed illi multis

tis pòst annis descenderunt, cùm rebus per Saxoniã praesset Henricus primus Saxoniæ dux, indè Romanorum rex, pater primi Ottonis Imperatoris. Normanni ergò fuêre, qui hanc stragem peregerunt: in qua inter cæteros occubuit glorioſus pontifex Theodoricus, ſub duce Brunone, qui nomẽ reliquit oppidó Brunſuico, vnà cum cæteris coëpiſcopis, Marquardo Hildeſemenſi, Drogone Oſnaburgenſi, Dudone Paderburnenſi, (quem ego Luitharium accipio, vt fuerit binominis: aut Biſonem eius ſucceſſorem. Res enim apud homines in incerto remanſit) Aufredo Traiectenſi, eũ nominat annalis Rembertum Hamburgenſem. Certum eſt, vixiſſe tum Rembertũ, & eccleſiæ præfuiſſe: ſed huic agmini nõ aderat, interim in Phriſijs cõflictatus armis ſuis, hoc eſt, lachrymis & precibus, alteri agmini horũ hoſtiũ, quod in Remberto diximus. Aderat Erlulphus Verdenſis, & plurima Saxonũ nobilitas, vna tũ cæde martyrio conſecrata, & in loco cædis tumulata: quam ego prima Auguſti peractam crediderim, quòd plurima indè ſint indicia. Nam de cæde pontificis ſummi in Hamburg, pudenda fabula iam, vt confido, exploſa eſt. Hic ergò pontifex ſanctus, Deo conſecratus martyr, locum tegit corpore, quem in acie cadens accepit, expectans nouiſſimam tubam. Voluêre Mindenſes corpus ſui pontificis de ſtrage vendicare. Sed iam tanta fuit poſt cædem ex vulneribus & tumore deformatio, vt diſcerni non potuerit ab alterutris. Locum ergò martyrij ſui tenet in Ebbeckſtorp. Nam eius rei geſtæ hiſtoriam nupèr digeßi ſacris virginibus in eo loco, ad perpetuam rei memoriam, & ad eliminandam fabulam, quæ hactenùs pro vera habita eſt, de aduectũ eum in locum reliquijs ab Hamburg: quæ totares fabuloſa eſt, & pudenda, vt ſuprà oſtendi.

CAPVT

CAPVT XVII.

Osnaburgensi tum ecclesiæ molitione Cobbonis vir nobilis, (comes in Tekenoborch creditur extitisse) qui sub Germaniæ rege Ludouico, Imperatoris Ludouici filio, multa poterat in hoc terræ angulo, præficitur Gosbertus pridem episcopus ordinatus in Sueonia, Suediam nostri vocãt, in qua primus Ansgarius prædicauit verbum Euangelij, consecrauitq; episcopos. Sed per hæc tempora turbatis nouis in Suedia Christianismi rebus, Gosbertus pridèm consecratus episcopus, prouinciæ extruditur, confugitq; ad consecratorem suum Ansgarium, legatum apostolicæ sedis per omnia regna Aquilonis: quem ipsum vel in vltimis temporibus agentem, vel successorem eius Rembertum in primis eius annis reperit, & ab altero commendatus est ad vicinam tunc vacantem ecclesiam Osnaburgensem. Non incommoda res visa est Cobboni comiti, talẽ ecclesiæ videre pontificem, qui non magnoperè instaret pro recuperatione decimarum & prædiorum, quæ ille monasterijs Corbeiæ & Heruordensi applicuisset. facilè ille cessit postulationi: effecitq; apud cæteros, præsertim apud Ludouicum Germaniæ regem, vt consentirent in Gosbertum, ecclesiæ Osnaburgensi tum præficiendum. Præfectus est ecclesiæ, & ilo tam per annos 10. à 64. ad 74. gubernauit. Quo quidem anno iam mortuo optimo Germaniæ rege Ludouico, fortißimo ad arma ductore, qui per sua tempora talem se gerebat æquabili iure, talem etiam vbi opus euenerat ostendit in armis, vt pacem vndiquaquè compararet Germaniæ. Continuêre se Dani, quos Gallici scriptores vocant Normannos, nè per tempora regni eius excurrerent. Ità reges eorum quadã leniuit humanitate, mißis muneribus, & vicißim receptis, vt nulla per eius tempora esset

ra esset Danorum commotio. Illo verò per hæc tempora moriẽte, iam vt videbatur deiecto repagulo, Dani multis millibus armati, exiêrunt in Germaniam. Proximus illis cursus erat à mari in nouam Saxoniam, quæ tunc sola nomen retinuit. Nam vetus Saxonia nomen amsit, & amat vocari Westphalia. Hîc se, duce Brunone, qui erat ex stirpe Wedekindi, Magno Carolo conflictante, Christianum nomen armauit, animauit, & in agmen fidele concurrit. multi fuerant pontifices, multi comites & nobiles, qui vna cæde mactati à Danis infidelibus, in loco Ebbeckstorp (nunc sanctimonialium locus est) occubuerunt pro Christo: quibus etiam interfuisse Gosbertus Osnaburgensis creditur episcopus, vnà cum Cobbone comite. Nam tempora exitûs, præsertim episcopi, incidunt in eundem annum septuagesimum post octingentos. Cobbonis tamen anni decennio posteriores signantur. Et potuit error esse in illa conscriptione. Nam cùm esset nobilis & potens in Christianismo, creditur non defuisse illi sanctißimo Christianorum agmini pro Christo cæso.

CAPVT XVIII.

IN Mimigardeuordensi, nunc Monasterienſi, quintum locum tenuit Bertholdus, vir eximiæ deuotionis ac sanctitatis. Per tales enim patres, morum grauitate & vitæ munditia præditos, iácere placuit altißimo fundamenta ecclesiarum per orbem, non tam marmore & auro rutilantia, quàm doctrinæ & virtutum miraculis redundantia. Serpsit ea ætate per multos lachrymabilis morbus de tumore linguarum, vindicante fortaßè occulto iudicio rerum arbitro Deo, linguarum loquacium pernicioſa venena. Intumuit in ore lingua maximo dolore, nec valuêre medicorum vlla remedia, donec Bertholdo

tholdo in Deum respicere iubente, cùm litanias & ieiunia populo indiceret, plaga cessaret. Solet per annorum vices, siue occulto naturæ tramite, siue vindice Deo, tale quid in terrarum orbe inter homines incerta origine desæuire: vndè nulla prodita sunt artis remedia. quod Plinius de mentagra testatur, & nostra experiuntur tempora de venenatißimis morbillis: malum Gallicum dixêre, quod in ea gente primùm se prodidit, sed nunc per Italiam Germaniamq; latè diffunditur, cum multorum miserabili pernicie, & infinito dolore. Sanantur nonnulli, & potißimùm qui minimè pugnant in hoc malum. Quibus verò penitùs insedit, quo magis laborāt in ipsum, eo grauiùs experiūtur hoc malū. Multi etiā morte absumpti, præsertim si in prouecta iam in seniū ætate hominem comprehendit. Hæc sunt illa tempora, quibus Arnulphus filius Carolomanni, nepos Ludouici Germaniæ regis, cùm Saxoniam teneret Otto senior, qui filium habuit Henricum primum Germaniæ regem: sed iam potito rerum Arnulpho, Gallicæ originis homo Teutonicus, sub quo attritum diù à Normannis & Danis sæuientibus regnum respirauit, & lacertos mouit, sæpè congressus fudit hostes, non incruenta ipse potitus victoria. Semèl conflictatus, tantum sanguinem extorsit perfidis, vt multa millia caderent, & ex regijs valdè pauci desiderarentur. Facti sunt proindè timidiores, quandiu regnauit Arnulphus. Iam tum celebre emporium Francofordia, quasi in medi tullio situm Germaniæ, locus deligendi Imperatoris exindè haberi cœpit. Nam primus ibi Arnulphus deligitur imperator. Coronam tamē non nisi octauo regni sui anno accepit à pontifice. Tantum illi laboris erat in regno, vt non superesset ocium videndi Italiam: quanquàm & ibi ocium non esset. nam & Beren

garius primus se erexit in Lombardia: & Witto, genti Longobardicæ vir nobilis, ecclesiam premebat. Sed conflictatus primùm Morauis, quos rebelles regno reperit, ingressum dedit Vngaris in regnum: quod in Saxonia diximus. Deindè versus in Italiam cum grandi exercitu, conflictatur cum Wittone in Longobardia, ad quem confugerat Bernardus Caroli Grossi filius: sed superabat ambos Arnulphus. Papa autem Formosus, magnitudinē reuerenitus exercitûs Germanici, quòd nedùm hostibus, sed etiam subditis grauis timeretur, orabat vt reduceret exercitum in sua, iam securus ab hoste.

CAPVT XIX.

HAmburgensi ecclesiæ post Rembertum præficitur Adalgarius, vir Deo deuotus, ex Corbeiensi cœnobio, datus comes rogante Remberto, & laboris socius, & in senectute adiutor, & penè rerum omnium administrator: cùm hoc à regibus Germaniæ oraret & impetraret Rembertus, vt etiam suo cōsilio dignarentur iam tum adiutorem Adalgarium. Sedit in archiepiscopatu annis 20. ferulam pastoralem accepit ab Arnulpho rege: hoc enim erat tum signum infeudationis: pallium pontificale à Stephano Papa, 6. eius nominis. Consecratus est autem à Moguntino archiepiscopo Lindroldo, seditque difficili tempore barbaricæ vastationis: nec tamen legationis suæ ad gentes studium omisit, verùm sicut prædecessores sui ad hoc constitutos habuêre presbyteros, & ipse habere curauit. Anno autem Adalgarij 7. Hermannus Colonienſis archiepiscopus magnis illum fatigabat iniurijs, Bremam Coloniæ denuò subiugare conatus. Sæpiùs ea de re vocatus in iudicium aderat, & Wormatiæ priuilegia suæ ecclesiæ allegabat: sed non acquieuit Colonienſis, neque cessauit ab impetendo, donèc apud summum

mum pontificem Formosum efficeret, & Arnulphum regem Romanorum interponeret causæ suæ, vt collecta apud Triburiam synodo, authoritate summi pontificis priuilegia Bremensis ecclesiæ cassarentur: in quo pariter glorioſorum principum cassata fuerunt præcepta. indè facta omnium subscriptione, Adalgarius qui archiepiscopus aduenerat, positus est in subsellio nouissimus. Fabula grandis de Adolino & Widgero, qui disceptantes ad spectacula Synodum traxerunt. Tragœdia lugubris: victum Widgerum, & postero die mortuum. Deinceps autem, sub Adalgario & Hogero omni tempore Brema Coloniæ fuit suffraganea. Miror autem hæc ità scripta in annalibus, cùm extet copia Bullæ, ab eodem Papa Formoso emanans, quæ longè aliter rem gestam esse ostendit. Ipse loquatur Formosus in apostolicis literis: quibus maior est fides, quàm vllis annotationibus temporum. Sic enim se habet eius continentia:

CAPVT XX.

FOrmosus episcopus, seruus seruorum Dei, reuerendissimo & sanctissimo fratri Adalgario archiepiscopo Hamburgensi, salutem & apostolicam benedictionem. Arbitrabamur tuam sanctimoniam, prout iniunctum fuerat, ad Apostolicam te sedem festinare, quatenùs disceptatio, quæ inter te & Hermannum Agrippinæ Coloniæ reuerendissimum archiepiscopum ventilatur de Bremensi ecclesia, finem perciperet. Sed quia eo per vicarios insistente, & querimonias multiplicante, cur tuam nõ exhibueris præsentiam, saltem per defensorem vicarium, non modicum miramur. In quo suspicari tribuitur, summoperè contentionem non odire, qui iudicij æquitatem conatur subterfugere: præsertim cùm

& Moguntiæ ſanctiſsimus archiepiſcopus, cui de hac re, vt veritatem inquireret, per confratres & collimitaneos epiſcopos iniunctum fuerat, ad nos ſcribens ſignificauerit, quatenùs venientibus reuerendiſsimis epiſcopis ad Frankeneuord, de hac eádem re diligentiſsimè facta fuerit inquiſitio: omnesq; diœceſani eiuſdem Colonienſis archiepiſcopi, Franco videlicet Tungrenſis, Vodebaldus Traiectenſis, & Woſelmus Mimigardeuordenſis, Drugo Mindenſis, Egelmarus Oſnaburgenſis, ſub teſtificationis prætextu, teſtificati ſunt, vſque ad tenuũ Bremenſis eccleſiæ præſulem, modum ſubiectionis Colonienſi antiſtiti contempſiſſe: ſed ſemper prædeceſſores tuos, qui eidem Bremenſi eccleſiæ præfuerunt, à temporibus ſuæ Chriſtianitatis, ſedi Colonienſi fuiſſe ſubiectos. Verùm quia tantorum virorum teſtimonium fruſtrari non expedit, & ad ſtatutum veniendi tempus feſtinare, vel delegare vicariũ diſtuliſti, tanti temporis querimoniam, ac legatorum conſtantem inſtantiam nihili péndere, inhumanum videbatur. Quapropter arctati, hinc, nè Colonienſis eccleſia iuſtitiam perderet: indè, nè Hamburgenſis eccleſia, quæ ad gentiũ vocationem inſtituta fuerat, ſubſidio deſtituta deficeret, diſpenſatiuè cenſuimus, quatenùs quoadusq; diuina ſuffragante gratia præfata Hamburgenſis eccleſia intantùm dilatetur, vt epiſcopia inſtituere valeat, iam memoratã Bremenſem eccleſiam ad ſubſidium habeat: & quotiès in magnis & præneceſſarijs canonicis negocijs oportuerit, non ſubiectione aliqua, ſed affectu fraternæ charitatis, Hamburgenſis archiepiſcopus, qui eiuſdem Bremenſis eccleſiæ regimen obtinet, per ſe aut vicarium ſuam vicem gerentem, in adiutorium Colonienſis archiepiſcopi inuitatus accedat. Dilatata autẽ Hamburgenſi eccleſia, largitore bonorum

norum omnium adminiculante, & fundatis episcopijs, sæpè memorata Coloniæ sedes Bremensem recipiat ecclesiam. Inhumanum enim est, inter seculares aliena iura peruadere: quanto magis sanctißimorum episcoporum statutos à patribus transgredi terminos, & eos litigare, qui pacis debent subditis exempla præbere? Hæc autem ad hoc decreta est dispensatio, vt pax vigeat, cessset contentio, & iustitiæ rigorem misericordiæ compassio temperet: scientes, sine pacis bono nullum Deo munus fore acceptabile. Nulli igitur omninò hominū, &c.

CAPVT XXI.

MIrum, quomodò tam breuì abolita sit memoria constitutionis, quam super eadem re protulit Nicolaus Papa primus, nō totis triginta annis ante hunc præsidens. Vbi litera desuper data, si in archiuis ecclesiæ Hamburgensis, aut maioris securitatis gratia in Bremensi seruabantur, cur non sunt proditæ suo tempore, vt tanto præiudicio fuerit occursum? Sed est quod ex temporum qualitate coniectem potiùs, quàm legerim. Ea tempestate erat magna regum super ecclesijs dispositio: nam vacantibus dabant ipsi pontifices, quos à Papa confirmari poscebant. Ità commendatus est Ansgarius ad Hamburgensem ecclesiam ab Ludouico Imperatore summo pontifici Gregorio: sic ad eandem idem Ansgarius commendatus est ab Ludouico rege pontifici Nicolao, & ità reliqui omnes: vndè coniectura est, literas Nicolai super vnione ecclesiarum Hamburgensis & Bremensis, ad Ludouicum esse regem perlatas, & apud illum conseruatas, ac per mortem eius dißipatas, in manus eorum venisse qui abuterentur. Ità non potuit tum Hamburgensis ecclesia euadere subiectionem Colonienſis archiepiscopi, aut vt illi velut suffraganea pareret, quod*

prima habet narratio: aut pro ecclesia Bremensi recognosceret illam superiorem, quoàd Hamburgensis crescceret in prædijs: quod multo verisimiliùs habet testimonium Bullæ Formosianæ. Vtcunquè fuerit, res in eo statu perdurauit vsque ad Albertum Hamburgensem archiepiscopum, qui pariter summo pontifici atque Imperatori Henrico quarto percharus, effecerit, vt in suam dignitatem Hamburgensis rediret ecclesia, metropolitico iure aduersùs Colonienſem diù gauisa: donèc is bonos ad solam Bremēsem, quæ tum minor erat, demigraret. quod suo tempore commemorabitur.

CAPVT XXII.

BIso interìm quartus præfuit episcopus in ecclesia Paderburnensi, quo tempore in Romana sede erat mirabilis tumultuatio, dum successor prædecessoris facta damnaret, corpusq; extumularet: vicißìm successor alius primo inhærens, secundum damnauit: itémque quartus tertium cum primo incusaret, secundum iustificaret. Ità vertigo rotabat Petri successores, Iesu Christi vicarios in terris. Nam Stephanus sextus Formosum insequitur, & persequitur, quem extumulatum iußit decollari, & in Tyberim abijci: quē insecutus pontifex nomine Romanus, Formosum tuetur: iubet corpus honorifico reddi tumulo. miracula tum ferunt ad corporis præsentiam fulsisse. Inuenti sunt, qui posteà Stephani partes iustificarent. Sed ista rectiùs in breui Romanorum pontificum catalogo commemorabimus. Sed dum Biso præesset ecclesiæ Paderburnensi, Arnulphus Imperator, iam victo rege Morauorū, quod in Vandalia diximus, pacatoq; Italiæ statu, cùm filium suum Zuentibaldum creâsset Lotharingiæ regem, fecit viuendi finem: miserabili cruciatu exanimatus, vt pediculis ex omni corpore ebul-

re ebullientibus nec vllis poterat remedijs obuiàm iri, vt visu miserum, ità exemplo incompertum fertur exitum habuisse. Quanuis ferant, Syllam Romanū dictatorem ante Cæsarū tempora simili morbo periisse. Arnulphum ferunt nonnulli exitiabiliter à Deo cruciatū, quòd Vngaris, genti crudeli, aperuerit claustra in Germaniam: vt illorū ope, quod in Vandalia diximus, Morauos contumaces ad iuga perduceret. Sed quis consiliarius Deo fuit, vt ausit diuina discutere iudicia, quæ sunt vtiquè (teste scriptura) abyssus multa? Castigauit præsenti vindicta Pharaonē toties miraculis, vt Deo cederet, admonitum, nec emendatū. Flagellauit Nabuchodonosor, sed prophetæ precibus, septē in eo tempora exerenda breuiauit. Mauritiū Imperatorē Gregorio pontifici grauem, præsenti vindicta, vt ferunt, percussit. Potuit & Arnulphum hîc misericorditer affligere, vt in æternum parceret. Biso autē pontifex in annum 23. ecclesiæ suæ præsidens, peruenit ad tēpora Stephani 6. Romani pontificis: hoc est, ad annū Christi 890. trāslatusq; est ad meliora.

CAPVT XXIII.

Ecclesia per ea tempora Halberstadensi præfuit Euilpus, vir grauis moribus, & insignis sanctitate: præfuitque ecclesiæ per annos 9. cùm in Saxonia Otto dux, Henrici primi regis pater, rerum potiretur: Romano autem imperio præfuit Ludouicus tertius, Arnulphi filius. Sed iam nunc per Italiam cœperunt oriri tyrannides, noui (vt dicebant) principatus. Nam Berengarij ibi se diuulserunt à Romano imperio: nec potuit Ludouicus rex hoc malum auertere, quòd Vngaris, genti feroci & nouæ, per Germaniam diffusæ, implicaretur, qui per mortē Arnulphi, cui essent fœderati, iā se sine iugo ferebant: Bauariā, Sueuiā & Franciā Germaniæ infestātes.

Otto dux Saxonia, Burchardus Sueuia, illis se obiiciunt. varia victoria, nunc victi nunc victores. Treuga quoquè fiunt inter medios, cùm vtrinquè obsides darentur. Quo tempore idē Ludouicus Imperator regnum Lotharingia, quod, fratre Zuētibaldo defuncto, in eum recidit, fecit ducatum regni, commendauitq; Gebehardo regij sanguinis viro. Iste verò Imperator in Italiam se contulit cum exercitu, conflixitque duci Beneuentano Adalgiso, ex reliquijs Longobardorum: quos etsi Carolus magnus contriuerit, quia tamen Beneuentanus dux se cum paucis in iura regis contulit, passus est in sua ditione permanere. Huius ex successoribus erat Adalgisus, qui tum conflictatus Ludouico Imperatori, insidijs vsus, cepit Imperatorem: & iureiurando adactum, ne in se arma resumeret, dimisit. Ab hoc autem iuramento Ioannes Papa 8. Ludouicum absoluit. Dum autem idem Ludouicus Berengario in Lombardia regnum molienti se obijceret, acieq; victum in fugam vertisset, apud Veronam fisus victoria, securior esse cœpit. Sed dum minùs circunspiceret, insidijs capitur, & exoculatur. Per quod tempus dum Imperator in Italia laboraret, Vngari Bauariam, Sueuiam, Saxoniam vastantes, magnam hominum multitudinem captam abduxerunt, præsertim ex Saxonia: secumq; vltra Danubium trahentes, posuerunt eam in finibus suis, vt tutarentur eum terra angulum ab incursionibus. manentq; Saxones in hodiernum in ea prouincia, sua lingua & moribus vtentes, parumq; commercij habentes cum Vngaris. Septem arces hodie vocant locum, quem tenent.

CAPVT XXIIII.

ADalgarius autem Hamburgensis archiepiscopus, anium à Colonien. passus præiudiciū, iam valdè senex,

senex, minùs poterat vel inimicis resistere, vel agenda disponere. Quarè à monasterio Corbeiensi Hogerũ suscepit adiutorem: cuius ope ac ministerio fultus, ipse emeritæ senectutis ocio potiretur. Sergius papa, qui ferè per totidem annos 7. à Formoso cathedram tenuit apostolicam, calumnias Adalgarij miseratus, priuilegia Hamburgensis ecclesiæ innouauit, & omnia quæ à Gregorio & Nicolao prædecessoribus suis Ansgario & Remberto concessa sunt, roborauit. Adhæc quia senectutis pondere grauatus, pastorale officium obire non poterat, circumeundo, prædicando, episcopos consecrando: dati sunt ei adiutores à papa ad tam grandem prouinciam Aquilonarium regionum obeundam, vicini quinq; episcopi: Emundus Halberstadensis, quem suprà Eulpum diximus, (potuit enim esse binominis) Wigbertus Verdensis, Biso Paderburnensis, Bernarij duo, Mindensis & Osnaburgensis, quorum ope senex fulciretur. Sed Adalgarius nono post 900. à Christo annos, 7. Idus Maij decessit, sepultus in basilica S. Michaelis, quam ipse pro dilectione magistri super tumbam eius erexit. Et quanuis Sergius, vt diximus, priuilegia Hãburgensis renouauerit, idemq; tentauerit ante illum Stephanus papa, qui omnia Formosi acta rescindens, Hermanno Colonienſi & Adalgario Hamburgensi archiepiscopis in Moguntiam conuentum indixerit, & Fulconi Rhemensi archiepiscopo vices suas commisit: quidquid tamen ibi decretum est, Hermannus facilè discussit, præsertim quòd ea tempestate summorum pontificum execrabilis contentio authoritatem eius sedis faceret contemptiorem: in qua vir potens apud Imperatorem, & qui armis præualeret, facilè effecit quod voluit. Ergò nec Sergij decreta conualuerunt, quo minùs etiam posteà Colonienses archiepiscopi Bre-

menſem quaſi ſuffraganeum habuêre, donèc pleuè ea res elucidaretur, ad tempora Alberti archiepiſcopi. Hoc autem tempore, prater conſuetam Normannorum excurſionem, quibus iam inſueuerant prouincia hoſtibus, noua nunc barbaries Chriſtianis imminebat. Nam Vngari, gens Sarmatica, aut verius Scythica, ſedibus ſuis effuſa, per Germaniã omnẽ latè procurrit. Mirabile Dei flagellum, quod eius generis non primũ prouenit, neque nouiſſimum fuit. Nam anteà Gothi noſtri Romanis iam ad ſummum decus floreſcentibus manus conſeruêrunt, diúque multas nationes deuaſtârunt, quod in Suedia oſtendimus: quorum veſtigia ſecuti Cimbri, gens Germanica, à Romanis retroacti ſunt: vel, vt ipſi ſcribunt, Romani ad internecionem deleti. Præceſſêre illos Galli Senones per Italiam, Græciam, & Aſiam diffuſi: & hæc omnia ante natum Chriſtum. Indè & Vandali cum Sueuis & Alanis Galliæ, Hiſpanias, & Africam afflictauêre. Huni, gens effera, ijſdem Sarmatiæ vaſtis regionibus effuſa eſt, & cum Romanis multa prælia fecit. Carolo quoq; Magno conflictata, in vicinas gentes, extincto veteri nomine, coaluit: quos hac, quam ſcribimus, ætate Vngari ſunt ſecuti, diù per Germaniam diuagati, priuſquàm ſedes quietas ad Danubium, quas etiam nunc defendunt, acciperent. Hac inundatio ea tempeſtate Saxoniam vexauit. Aliquandò enim in diuerſum abiens ea natio, non diù reuerſa eſt in idipſum. Secuti ſunt poſteà Turci, nouiſſimè Tartari: quod ſuis locis cõmemorabitur.

CAPVT XXV.

HAlberſtadenſi tum eccleſiæ præfuit Sigiſmundus, vir per omnes virtutum gradus euectus ad hunc pontificatũ, quem annis 30. adminiſtrauit. Vidit iſte ſuis temporibus inſignẽ fraudem Hattonis archiepiſcopi Moguntini,

guntini, quam intẽdit in ſubuerſionẽ Alberti comitis de Bãberga. Natus is erat filia Ottonis ducis Saxoniæ. Cùm militari de more concurriſſet armatus armato Conrado Francorũ duci Germano, fratri Ludouici Imperatoris, fraudit Albertus Conradũ, & oppreßit eũ. eares Imperatoris animũ exaſperauit in Albertũ, cui ex hoc die iuſtam vindictã conſtituit per omnẽ occaſionẽ. Id cùm nõ ignoraret Hatto archiepiſcopus, ſuaſit Alberto, vt deſcenderet ad placandũ Imperatorẽ, ſe mediatorẽ pollicitus ad recõciliationẽ ineundã: interpoſitoq; iureiurãdo, ſe incolumẽ reducturũ Albertũ in arcẽ illius, firmauit: & credidit Albertus. Iã iter ingreßi ſunt, cùm Hatto verſus in Albertũ, Nõ ſatis, inqt, nobis prudenter conſulimus, qui imprãſi deſcẽdimus in caſtra, diù ieiuni tractaturi: quin redimus in arcẽ tuã ad ientacula. Albertus nihil fraudis veritus, redibat cũ illo guſtauit ille cibũ, non famẽ quietans: ſed implẽdi iuramẽti gratia, ſibi iã videbatur promiſſo feciſſe ſatis. Vbi veniunt in caſtra, abreptum iußit Imperator gladio feriri. Nihil illi profuit q̃ fidẽ archiepiſcopi p̃ditoris imploraret. nã ille, vbi proditionẽ perfecit, ſe retraxit ex oculis morituri. Impia tergiuerſatio, et indigna põtifice: quã, quia nõ aliter caſtigare datur, ſtylo vindicemus. Hoc eſt enim fidẽ fallere, hoc eſt perfidia remunerare fidutiã. Sed nos ad Sigiſmundũ reuertamur: de quo nõ alia ſunt in faſtos relata, niſi quòd annis triginta præfuit, & cõceßit in fata, trãſlatus ad meliora.

CAPVT XXVI.

QVintus interea Oſnaburgenſi eccleſiæ pontifex præſidet Ebertus, noſtri vocãt Egbertũ, cùm vacaret eccleſia, inſigni cade peracta à Normãnis, qua etiã inter alios fertur occubuiſſe Gosbertus Oſnaburgenſis. Hic aũt Ebertus, vir egregius, cũ inueniſſet eccleſiã ſuã mul-

multò decimis & prædijs nudatam per latibulum terij in ordine episcopi, & per dissimulationem quarti: qui cùm esset exterus, respiceretq; in patriam suam Suediam aliquandò, vt sperabat, reducendus, securi videbantur possessores. Sed Ebertus non dissimulauit ecclesiæ damna plurima: sed vt debuit, ab archiepiscopo suo Colonienſi, quem ferunt tum fuisse Willebertum, auxilium implorauit. Necdum enim sedes apostolica Romæ cuncta sibi ecclesiarum, vt nunc, iura vendicauit. Metropolitanus cuncta gerebat in prouincia sua. Serius enim inolescunt, quæ sunt diù duratura. Nam quæ subitò nascuntur, subitò etiam intereunt. Ergò implorato archiepiscopus, opem ostendit per literas: Tuum, inquiens, erit, ô frater episcope, manum mittere in rem: nos tibi auxilio, consilio & fauore non deerimus. si opus sit, humeros tecum ad portandum submittemus: tantùm prior videatur opera in rem tuam. Instantia plurima effecit episcopus iste, vt causa in iudicium pertraheretur. Nomerat legnia possidentium defensio præscriptionis allegabant tempora, & si qua fuêre alia iuris auxilia: deniq; eò res peruenit, vt mota lite, iam conscientiam inciperent habere rei alienæ, vt non amplius currerent tempora præscribendi. Rexit autem hic pontifex ecclesiam suam omni solicitudine per annos decem. Quæ potuit, de rebus ecclesiæ recuperauit: quæ verò non potuit, in his sensum vulneratum, & iam inchoatam reliquit successori. Qui promptiori proindè via ad ius assequendum niteretur, quò iam essent omnia litis in iure præparatoria per hunc adaptata. Peruenit autem viuendo, ad annum Christi 824. mortuusq; est sub Imperatore Carolo tertio, quem cognominauêre Grossum.

CAPVT

CAPVT XXVII.

QVartus in eccleſia Mindenſi præſul Wulfarius erat, vir vt nomen prodit Saxonici generis, quem temporum ratio fuiſſe prodit admirabilem. Non enim vocabantur tum ad præſulatum, niſi religione & ſanctimonia præſtantes: vt non modò præeſſe, ſed prodeſſe populo poſſent. Opùs enim fuerat tum crebra verbi prædicatione, opùs inſtantia ſingulari ad erudiendum populum in fide recentem, ad confirmandos animos vacillantes. Quid enim faceret in tanto periculo grex Dominicus, ſi non paſtorum excubijs tueretur? Tempora fuêre, quibus ſeuiebat in Danio diabolus, perſequens quos illi nupèr ademerat Euangelij prædicatio. Igitur commonendi fuerant, nè hoſtibus terrerentur: docendi, nè per illam occaſionem ad paganiſmum relaberentur. qui vnus incumbebat labor vigilantiæ paſtoris. Pauca verò, immò penè nulla, de hoc pontifice ſunt ad ſpeciem in literas relata. neq; enim ſcribitur, quanto tempore præfuerit eccleſia, quid operum molitus ſit. Dies tamen tranſitus eius ad meliora, non ſubtrahitur. tranſijt enim prima Iunij. Mores & merita verſibus illorum temporum ſunt inſignita:

Hic doctor prudens, ad opus ſublime vocatus,
Authoriq; Deo meßis fœcunda paratur.

Hoc dicere vult, quicunque ſcripſit: virum fuiſſe doctum, doctorem plebis, prudentem ad omnia, quippe qui inter lupos Dominicum gregem ſeruandum accepit, vocatus ad opus ſublime euangelizandi vita & moribus. Alioquì vbi vita defuerit, quid prodeſt rotunditas ipſa ſermonis? Alioquì faciens, & docens, magnus eſt in regno cœlorum. Noſtra feliciora videntur tempora, vbi pontifices euangelizandi miniſterium relegârunt in ſacer-

cerdotes, ipsi superintendentes. Sic enim sonat episcopi nomen. Meliora sibi desumunt in decimis, primitijs, & oblationibus: equis, armaturis, euectionibus magnificis intenti, curam gregis abiecerunt. Sed hæc in aurem legenda, nè offendantur magnates, & dicamur os in cælum ponere, dum quæ supra nos sunt, carpere contendimus. Sed finis sit comparationum inter pontifices veteres & nostros. Illi regna conquisiêrunt æterna, per summa pietatis merita: nostri, si sui in pace & tranquillitate, & rerum abundantia transigant tempora, felices se prædicant: & vocantur, dum viuunt, sancti patres, benè etiam, si hoc nomen retinent in morte.

CAPVT XXVIII.

HIldesemẽsis ecclesia post Marquardũ inter martyres cæsum à Danis in Ebbeckstorp, proximũ habuit pontificẽ & wigbertũ, religiosum patrẽ, & eo loco dignum: sed illũ diù habere non meruit. Nã vix expleto in episcopatu anno, trãsiuit ad meliores sedes. Successit illi venerabilis pater & walbertus, religione & sanctitate præcipuus. Illa enim tũ fuêre, quæ in põtificibus & quærebãtur, & amabãtur: nõ alta nobilitas, nõ armata potestas, nõ opũ affluẽtia: quippe tũ sub religiosis principibus ista nõ desiderabãtur, sua spõte illa, quæ uenerant ecclesijs à Deum timẽtibus seculi potestatibus. Nũc rerũ facta est cõuersio. nisi enim habeãt ecclesiæ pontifices, qui armis arceãt iniuriã, nõ est salua libertas ecclesijs indulta. & walbertus ergò pontifex, merito insignis & moribus, breuem sortitus est pontificatum. nã intrà annũ primũ defecit. Surrogatur illi Sehardus, non indignus eo munere, quod per annos 40. feliciter administrauit. Vidit hic suis temporibus, Romanos Imperatores Carolum cognomento Groſsũ, Ludouici Germaniæ regis filiũ, imperio finaliter cedentẽ, q̃ imparitatẽ suã agnosceret. Vidit & Arnul-

phũ Carolomanni filiũ, ex fratre nepotem Caroli Groſsi. Vidit quoq; Ludouicum Arnulphi filiũ in Imperio: poſt quẽ agnouit etiã Conradũ primũ, ex genere Magni Caroli nouiſsimum Romanorũ regẽ filiũ Conradi, quem in acie occidit Albertus Bambergenſis Comes, natus matre Saxonica, cùm eſſet Cõradus Arnulphi Imperatoris filius. Rex aũt Conradus nepos ex eodẽ Arnulpho, pronepos Carolomanni, abnepos Ludouici Germania regis, trinepos Ludouici primi Imperatoris, & perindè quadrinepos Magni Caroli: in quo Conrado, quia neq; liberos, neq; coniugẽ habebat, defecit linea Magni, per annos 200. in Imperio permanẽs. Sehardus aũt põtifex quid tãto tempore rerũ in põtificatu geſſerit, nihil ſcribitur: nisi quia certũ eſt, pro temporũ religione inſtitiſſe verbo & exemplo erudiẽdaplebi, in ſanctitate & iuſtitia Deo ſeruitura.

CAPVT XXIX.

MImigardeuordẽſis, nũc Monaſteriẽſis eccleſia, p eã tempeſtatẽ habuit põtificẽ Wilhelmũ, religioſum in Chriſto ſacerdotẽ, pridẽ plebanũ paſtorẽ in Catzẽhuſen. Magna is erat humilitate & ſanctitate cõſpicuus. Apud hũc illorũ temporũ Imperator, (nõ enim nomẽ eius annectitur: poterat eſſe vel Ludouicus, vel Cõradus, q. Arnulpho ſucceſsêre) dũ vice quadã in venatione ceruũ inſequutus, p lõgiſsimos receſſus nemoris aberrâſſet, p noctẽ hoſpitio receptus, cùm petere ab eo aliq̃d iuſſiſſet, intelligẽs hoſpitẽ ſuũ eſſe Imperatorẽ, petijt vt quẽ primũ ceruũ in venatione cepiſſet, corrigiã ſibi de pelle eius daret, qua cinguli loco vteretur. Annuit Imperator: & videẽs ſanctitatẽ viri, ſollicitationẽq; factã alta mente reponẽs, quãprimũ vacauit epiſcopatus Mimigardeuordenſis eccleſiæ, vocauit ſuſceptorẽ ſuũ Wilhelmũ, eiq; de eádẽ quidit, et totis conatib. renitentẽ ad eã introduxit.

Le-

Leguntur de hoc viro & alia multa laude digna. Ne mireris lector, ab Imperatore constitutum episcopum. Ferebant hoc illa tempora, quandò etiam summorum pontificum constituendorum destituendorumq; habebant arbitrium: quod temporum necessitas ferebat. Non erat capitulis, vt nunc, electio libera. Non erat confirmatio apostolica tum necessaria: quem princeps delegerat, is erat pontifex consecrandus à vicinis episcopis. Erat longa super hoc iure concertatio inter sacerdotium & regnum. Hoc duo Henrici, pater & filius, hoc idem duo Frederici, auus & nepos, diù defendere ac tueri quærebant: sed vicit gladius ecclesia, peruicitque, vt ius suum ecclesijs relinquerent Imperatores. Eam rem in Saxonia peregimus: & vbi opus euenerit, suis locis infrà recordabimur. Wilhelmus autem quanto tempore præfuerit, quid magnarum rerum peregerit, annales non memorant: hoc solo contenti percensere, quo merito quáve occasione peruenerit ad episcopatum.

CAPVT XXX.

VErdensis ecclesia post Erlulphum martyrem, in Ebbeckforp cum agmine Christianorum pro Christo cæsum, episcopum habuit Waltherum, virum eo loco dignissimum, primum, vt arbitrantur, ex huius nationis hominibus ortum. Nam prædecessores ferè omnes Scotici aut Anglicani generis fuêre, quod tituli testantur abbatiarum, à quibus sunt translati: & ipsa vocabula & nomina virorum indicio sunt, quòd non nostræ fuerint gentis. Waltheri autē nomen apud nostros quia est vsitatissimum, arbitrantur hunc esse primum nostræ originis in hoc loco pontificem. Ea parochia latissimis olim finibus tendebatur: sed hoc tempore contractiores accepit limites, quòd episcopatus alij vicini suis quoque fini-

finibus pro dignitate vterentur. Succeſſit in ea eccleſia Walthero Wigbertus, vir originem ducens ex ſanguine Wedekindi ducis, cum quo res erat Carolo Magno. Latam enim ſobolē reliquit moriēs Wedekindus, ex quibus erant comites de Ringelheim, deq; Oldenborg. Nā vxor Henrici ducis Saxoniæ, primi regis Romanorū ex ea natione, filia erat Theodorici comitis de Ringelheim. Ea fratres habebat, Reginbernum, Immodum, Wedekindum: ex quibus Reginbernus conflixit victoriosè Danis de veteri more excurrentibus, adeoq; afflixit, vt in reliquum ab omni Germaniæ littore abſtinerent, rependens cladem cladi, compenſauitq; cædem in Ebbeckſtorp, in qua Bruno dux cum multis pontificibus & nobilibus occubuit pro Chriſto. Ex hac ergò nobilitate trahens originem Wigbertus, ad epiſcopatum Verdenſem peruénit: duplici nimirùm fulgens dignitate ac nobilitate, generis quidem ſecundùm ſeculū, & religionis ſecundùm Chriſtum. Huius interuentu pontificis Ludouicus rex Ludouici Germaniæ regis filius, qui cum fratribus Carolo & Carolomanno partitus eſt ditionem patris Ludouici, aut ſi id temporibus congruentius appáret, Ludouicus Imperator Arnulphi Imperatoris filius, (malè enim diſcernūt annales tempora) multa de ſua proprietate contulit eccleſiæ Verdenſi, 12. manſos in villa Wallie, in Comitatu Bernarij. Hic etiam obtinuit ab Arnulpho rege, vt omne patrimonium ſuum in Weſtphalia, in Wineſwald, in Balla, in Muturia, Gheneto, Heribrunno, poſt obitum ſuum cederet eccleſiæ memoratæ. Actum Forcheim, anno 890. Habuit iſte ſucceſſorem Bernarium, ordine 13. in eccleſia Verdenſi epiſcopum, cuius temporibus cœpit ſtatus eccleſiæ Verdenſis maiorem in modum proficere, accedente illi patrimonio, quod diximus, nobilis viri Wigberti im-

mediati prædeceſſoris. Acceſsêre largitiones imperatoriæ, prouiſiones pontificales, & eleemoſynæ ſanctorum. Iam enim res omnes inclinauêre Germanis, qui in eccleſias erant propenſiores, quàm exteri reges.

CAPVT XXXI.

IN eccleſia Paderburnẽſi, cùm ſub Imperatore Arnulpho Biſo defeciſſet, ſurrogatur Theodoricus, qui annis 9. præfuit eccleſiæ cum laude. Quid autem rerum geſſerit, nõ traditur. Vnum pro certo eſt, ad menſurã illorum temporum illum inſtitiſſe amplificandæ Chriſti Domini ſanctiſsimæ religioni. Deficienti autem ſurrogatur Vnwanus, qui annis ſcribitur 19. præfuiſſe: hoc eſt, per tempora Ludouici & Cõradi Romanorum regum. Nã inter Imperatores, Conradum atq; Henricum numerare non dignantur, quòd coronam Imperij de manu põtificis non acceperint. Ea de re plura diximus in Saxonia noſtra. Quid autem hic pontifex in religione ſacra profecerit, nihil in faſtos eſt relatum, nec nos diuinare poſſumus. Suffi citur illi iam tranſlato Dudo, vir pontificio dignus, qui eccleſiæ præfuit annis 25. hoc eſt, per tempora Henrici regis, vſq; ad Ottonem filium. Viderunt horum temporum põtificum, grauiſsimam incurſionem Vngarorum. nam Sueui, Bauari, Thuringi, Franci, Germani, Saxones, aſsiduè ſenſerunt hoc malũ. Nam 4. anno imperante Conrado, Vngari ad Fuldenſe monaſterium peruenerunt: & proximo anno, vbi creuit audacia ſucceſsibus, tranſito Rheno, fines Lotharingiæ inuaſerunt. Quibus malis implicitus Conradus, cœpit etiam regni principibus contẽptui eſſe. Inſurrexêre autem in eum, Arnoldus dux Bauariæ, Burchardus dux Sueuiæ, Giſelbertus dux Lotharingiæ, Henricus dux Saxoniæ. Sed ille prudẽter diſtractos, non permiſit vires coniungere. Verſus autem in

vnum

vnum ex his, Arnoldum ducem Bauariæ, expulit prouincia, profugientem ad Vngaros, apud quos omni tempore Conradi permansit. Cumq; succeßissет in regno Henricus Saxo Conrado, Vngari non cessauêre Germaniam afflictare: donèc magno victi prælio ab Henrico, sese intrà limites suos continere perdiscerent.

LIBER TERTIVS.

CAPVT PRIMVM.

METropolis honori donemus, vt ab ea nouo ordiamur principio. Igitur Hogerum ex fratribus Corbeiensis cœnobij, quem viuens habuit Adalgarius in ecclesia Hamburgensi archiepiscopali adiutorē, moriens habere meruit in pontificatu successorem. Sedit autem annis solis septem, ordinatus per contentionem, ab archiepiscopo Colonienſi tanquàm suffraganeus, pro Bremensi incorporata à suo metropolitano. Nam decreta pontificum Ro. nouißima Stephani atq; Sergij Coloniēsis contēnens, Formosi papæ ordinationi pertinaciter inhæsit. Effecit autem seculorū potentia, vt bonus Hogerus, non quod oportuit iuris ordine, sed quod tēporū indixit malitia, pateretur. Palliū tamē suscepit à Sergio papa, nè iuri suo renūciare videretur: ferulā à rege Ludouico, q̄ filius erat Arnulphi. Iā enim Ro. Imperiū in eā contentionē ꝓuenerat, vt & in Italia Berēgarij, & itē alij alijs locis colla subducerēt iugo: pœnituitq; vehemēter Italos, q̄ sub Carolo Magno transiuerit Imperiū in Germaniā. Erat enim Carolus &

natu Germanus, & cũ Gallijs magnã Germaniæ partem ex paterna ſucceßione gubernabat. Nã orientalis Francia, cũ Bauaria & Auſtraſia, quæ eſt Metẽſis prouincia, illi paruit. In Caroli autem perſona nihil erat pœnitendum. Nã ille magnoperè prouexit imperiũ: in nepotibus aũt magnifici regis, & glorioſiſſimi Imperatoris, defecit illa vis imperio digna: niſi q̃ in Arnulpho ſe pauliſper oſtenderat. Filius aũt Arnulphi iſte Ludouicus, etſi Romani regni titulũ acceperit, ad coronam tamen imperij non peruénit. Vndè ex eo per Conradum ex fratre filium per Henricum Saxonẽ, vſq; ad Ottonem 1. eius filium, reges tãtùm Germaniæ, nõ etiam Italiæ habebãtur. Sed operæprecium eſt intueri, cur Hamburgenſis, & illi iam adunata Bremenſis eccleſia, tã frequenter à patribus de Corbeia tranſlatis teneretur. Nũ in collegio Hãburgenſi, aut cœtu Bremenſi, vel in congregatione Buccenſi inuentus eſt, qui operi videretur idoneus, vt non tã de longinquo archiepiſcopi peterẽtur? præſertim ſi religionem ſectarẽtur electores, eadem & his locis vigebat. Cur non vel ex aula principũ, vel de terræ nobilitate vnũ aliquẽ ſuſtulerunt? Credo non defuiſſe, qui ſedẽ primã in prouincia ſatis ambirent, ſi non illos terruiſſet impoſita legationis ad gentes neceßitas, quã plerique vt periculoſam fugitârunt. Inſignis tamen hac tempeſtate & diù poſteà fuit Corbeienſis cœtus, & patrũ veneranda frequentia, zeloq; diuinæ religionis propagandæ mirabiliter feruebat. Nam à memoria D. Anſgarij plures eius exemplũ ſequuti, abiêrunt in gentes vicinas & vandalorũ euangelizantes, penetrârunt q; ad mare. Sanctiq; Viti, cuius ſacra reliquiæ Corbeiæ quieſcunt, patrociniũ genti cõmendantes, re benè geſta ſunt reuerſi. Quæ patrũ diligentia indè verſa eſt in ꝓnicioſam gẽtis Rugianæ ſuperſtitionẽ:

cùm

cùm illi Swantwit iuxta linguā ſuā, S. Vitū, non martyrem, ſed abominandū idolum ſtatuiſſent: quæ in &wādalia noſtra ſumus pleniùs executi. Ea tā inſignis patrū diligentia, ſimul & ſanctorū Anſgarij, Adalgarijq; memoria peregit, vt indè potiùs q̄ alijs de locis, Apoſtoli in gētes peterentur. Sic enim meritò appellādi fuēre illa ætate Hāburgenſes archiepiſcopi. Huius aūt Hogeri præcipuā ſanctimoniā vel indè prædicant, q̄ erat in eccleſiaſtica diſciplina ſeuerißimus diligētißimusq; exactor, pro ſuo in oēs incredibili affectu. Viſitabat enim q̄ frequenter fratrum loca, nè quid per incuriā obreperet quod ſanctitati derogaret. Vndè cū apud Hāburgum conſiſteret, nocte intempeſta exploraturus quidnā in Ramſola ageretur, ad vigilias eò properauit matutinas: fidelis diſpēſator & prudēs, qui & ipſe vigil pernoctauit, ſuamq; familiam dormitare prohibens, venienti ſponſo lætus occurrit, dicens: Eccè ego, & pueri quos dedit mihi Dominus.

CAPVT II.

HOc verò tempore quis fuerit religionis ſtatus in Dania, nō ſatis explicatur: niſi q̄ atrociſſimā incurſionē in prouincias Dani faciētes, nihil quietiùs domi egiſſe facilè cōijciatur. Permāsêre tamē in occulto multi Chriſtiani, quos huius pōtificis ſucceſſores in fide continuerūt. Interea dum adhuc Hogerus ſupereſſet, grauiſſimum incubuit eccleſijs Hāburgenſi ac Bremenſi incurſatio, cū vaſtitate terribili. Nā Hamburgū Dani iuncti &wandalis atrociſſimè ſubuerterunt. Eccleſiā demoliti, fideles diſſipauerunt. Hæc eſt interim quarta huius vrbis per Chriſtianiſſimi tēpora ſubuerſio, vt trucidaretur in ea omne nomen Chriſtianum. Nā prima, viuēte adhuc Magno Carolo, facta eſt à &wilſis, &wandalorum gente, cùm Imperator calamitatē vrbis miſeratus, eccleſiā cum

oppido iußit inſtaurari. Altera facta eſt à Normannis in diebus Anſgarÿ, cũ ille Ramſolã adductis ſanctorũ reliquijs petîſſet. Deindè necdũ benè reſtituta cũ oppido eccleſia tẽpore Rẽberti, immune eſſe nõ potuit à Danis Saxoniã vaſtantibus, cùm agmen omne Chriſtianum, quod prædiximus, barbari trucidâßẽt. nã & tũc exciſum cum habitatoribus oppidũ nihil reliquum fecit, nisì ſi qui ſibi fuga cõſuluißẽt. & hæc fuit tertia Chriſtianæ vrbis euerſio. Deindè cùm Vngari implicitã tenerent omnem bello Saxoniã, & vſq; Bremã pueniſſent ſub Hogeri põtificatu, anno poſt Chriſtũ 913. & wãdali cernẽtes reliquã Germaniã Vngaris implicari, ipſi Tranſalbianam Saxonum prouinciam inuadũt. Hãburgum nõ ſatìs validũ aduerſùs incurſiones oppidum, igne ferroq; ſubuertunt. Affuit tum Bremẽſibus inſignis Dei ꝓtectio. Nã cùm Vngari vrbẽ incendio fœdarẽt, vt prædæ inſtarẽt, incenſisq; eccleſijs ſacerdotes ad aras trucidarẽt, clerũ vulgo mixtum aut impunè occiderũt, aut in captiuitatẽ pertraxerunt. Crucifixi Domini imagines per ludibrium ſunt attrectatæ, cuius furoris veſtigia ad longã duravervũt ætatẽ. Sed Deus zelotes, cuius ibì ſacratißima paßio eſt deriſa, incredulos nõ eſt paſſus abire inultos. nam ſubita & mirabilis orta tempeſtas, à ſemicremis eccleſiarum tectis ſcindulas eleuauit, quas in ora paganorum rotans, dum fugæ ꝑſidium quærunt, aut in fluuiũ præcipitari cõpulit, aut in manibus includi ciuiũ armatorum. Et quoniã vaſtationes Hamburg cœpimus numerare, quæ ſuperſunt, paucis recẽſebimus. Quinta ergò deindè fuit Chriſtianæ vrbis euaſtatio in tertij Ottonis morte, poſt annos à Chriſto 1000. cùm iugũ Saxonicæ exactionis & wãdali excuterẽt, & ſe vendicarẽt in libertatẽ, magìs pertæſi tributorũ, quæ ſine fine exigebantur, q̃ religionis. Audita igitur

morte

morte tertij Ottonis, signa sustollūt, rebellionē ostendūt. in vicinos Transalbianos primus impetus. Hamburgum velut signum ad sagittam petitur. Omne nomen Christianum opprimitur, funditur sanguis innoxius, & Christo precioſi martyres consecrantur. Multi ex clero & ciuibus in captiuitatem abducuntur. Plures interfecti Christianitatis odio, quæ illis tributa videbatur inuexisse. In Aldenburg ciuitate magna & wandalorum, quam illi sua lingua Starigard dixêre, sita ad mare Balticum, itinere diei vnius ab Hāburgo, sexaginta presbyteri, cæteris more pecudū obtruncatis, ad ludibriū sunt seruati, taliq; martyrio cōsummati, vt cute capitis in modū crucis incisa ferro, singulis cerebrū aperiretur. Deindè ligatis post terga manibus, pfessores fidei per singulos & wandalorū vicos tracti sunt, & verbere, aut alijs modis vexati, donèc deficerent. Ità illi angelis & hominibus spectaculū facti, quarto nonas Iulij victorem spiritum exhalârunt.

CAPVT III.

NOuissima & penè omniū grauissima & wandalorū in Hāburgū irruptio, facta est sub imperio Henrici quarti, præsule Alberto primo, anno Christi 1066. per hāc occasionē. Nā Godscalcus, vir in gente & wandalorum primarius, cùm in adolescentia sua patrē cæsum à Saxone vindicâsset, seq; immiscuisset illi & wandalorum, quā proximè diximus, excursioni, cui nō solùm interfuit, sed præfuit: in ætate autem ingraueſcente iam in seniūm, spiritum salutis quem conceperat, ad multos suæ gentis sategit propagare, totamq; penè maritimā & wandaliam Christo conquisiuit, quam priùs auerterat, multiplicatis per vrbes & vicos monasterijs. Non tulit eum profectum humani generis inimicus. nam excitatis quibusdam in ea gente malè potentibus, Godscalcus

cum ſacerdote inter docendum mactatur ad aram. Et cùm factum ſuum tumultuantes recenſerent, videntes quantum excitauerint incendium, coniurationem ſuam fecerunt quàm latißimam. Mox populariter Chriſtianiſmũ reijciunt, perſequentes omne nomen Chriſtianum. Chriſti virgines, monachi, ſacerdotes, & vbiq; populus Chriſtianus ſupprimitur. Qua tempeſtate Anſuerus fratrum ſuorum in Ratzeburg maior, cum cæteris lapidatur. Hamburgenſem deindè prouinciam igne & ferro ſunt demoliti. Sturmarij & Holſati ferè omnes occiſi, aut in captiuitatẽ ſunt perducti. Arx Hamburgi, quam noui Saxoniæ duces firmârant, funditùs eſt exciſa, & in deriſionem religionis etiam cruces ſunt obtruncatæ. Percenſitis ſex euerſionibus eius vrbis, ad inſtitutum reuertamur. Cùm in diebus ſuis Hogerus põtifex quartam eſſet expertus ſuæ diœceſis euaſtationem, acceßit morbo corporis angor animi, & 4. Calend. Ianuarias paſtor egregius migrauit ad Chriſtum, ſepultusq; eſt in oratorio S. Michaelis, cum prædeceſſore ſuo. Cuius corpus cùm poſt annos 120. diruta per vetuſtatem capella quæreretur, præter cruces pallij & ceruical episcopi nihil potuit inueniri. Vndè creditum eſt, pro viri ſanctimonia iã eſſe completam in eo reſurrectionem ex mortuis: quam cùm in Iudæa crebriùs, in alijs quoq; prouincijs Deus euidẽter oſtenderit, noluit huic noſtræ regioni domeſticum deeſſe teſtimoniũ.

CAPVT IIII.

REginwardus Hogero in archiepiſcopatu ſuccedit: qui vndè venerit, aut quis ante põtificatũ fuerit, nulla extant monimẽta. Nomen eius catalogo pontificũ inſeritur, vita eius non memoratur. Vndè datur intelligi, paucißimis illum diebus ſuperfuiſſe. Nullæ eius extant, vt aliorũ, literæ priuilegiorum. Quòd autem vix annum im-

impleuerit, immò ne annum quidem plenum, indè colligitur, quòd anno Conradi quinto cùm solennis esset cœtus regni, successor eius Vnni interfuit, & eodem anno Hogerus huius prædecessor decessit. Medium ergò anni tempus iste occupauit, cùm decessor in principio anni defecisset, & huius successor in fine anni cõcilio interfuisset. Per hæc autem tempora Conradus rex, cùm multorum æmulationem pateretur in regno, sapientia tamen & constantia peruicit, vt principes Germaniæ in fide contineret. Inter omnes verò præcipuè de Henrico Ottonis filio duce Saxoniæ, suo in regno successore, curam gerebat: cuius acrimoniam veritus, quia placare non potuit, tollere cogitauit de medio. Hattoni Moguntino archiepiscopo notam inurunt annales, quòd quomodò Albertum Bambergensem comitem, Henrici ex sorore nepotem, Ludouico regi prodiderit ad mortem: ità Henricum quoquè similem ad exitũ cogitauerit regi Conrado in manus tradere. Ferunt Hattonem, cùm aurificis domum in itinere haberet, cõsiderandi operis gratia, quod ille faciebat, introisse. Habebat in manibus opifex torquem ex argẽto, vt inauraret. Pontificem, cùm opus inspiceret, ferunt ingemuisse: & illum qui attenderet, per familiaritatem interrogâsse ex pontifice, quò tam altè ducta mitterẽtur suspiria? Respondisse tum Hattonem, formidare se, quòd quæ nunc auro, pòst nobiliore sanguine imbueretur. Tacitus secum rem perpẽdit aurifex. secretiùs indè scrutatus, cuius dono pararetur: & cùm ex longinquo compertum haberet, Henrico Saxonum duci illam magno munere destinari, curauit ad eundem ducem rem omnem perduci, vt euitaret donum torquis ab Hattone. Dux ipse iam suspectam habens eiusdem pontificis fidem, quòd pridèm eius perdidisset nepotem, in-

telligens quid de se strueretur, inuitanti per solennem nuncium pontifici iussit respondere: Vade, renuncia pontifici tuo, nō habere Henricum Alberto ceruicem duricem: Domi remanens, de illius mecum seruitio tractabo. Et reuersus in Saxoniam, omnia quæ Hattonis fuêre & in Saxonia, & in Thuringia, peruastabat. Hæc ità fama feruntur, pessimo machinationis exemplo à pontifice, si vera sunt: maligno infamantis veneno, si conficta. Quis enim facilè credat, legitimis sacris initiatum pontificem Christianum, cui ne odisse quidem permissum est, machinari voluisse in necem tantorum principum? Sed è diuerso monstra sunt scelerum, sicut & benè gestorum, vt reuerà contigisse probentur, quæ nemo potuit futura vel credere, vel præuidere. Cæterùm illis in medio relictis, ad nostra reuertamur. Hunc ergò pontificem, quomodò assenderit, qualiter vixerit, quomodò etiam finierit, peræquè tenemus, præter nomen eius in annalibus nihil ipsius reperientes.

CAPVT V.

VNni deindè sacris successit ministerijs, vir habitu corporis, vt ferūt, despicabilis, sed iam Deo commendatus, hominibus quoq; gratus, vita sanctus, opere industrius inclaruit. Huius autem assumptio hoc ordine prouénit: Cùm iam Reginwardus in fata concessisset, & Ledradus Bremēsis chori præpositus à clero & populo surrogaretur, mittitur solenni more ad regem Conradum, pontificalem ferulam, hoc est, regalia temporalis dominij iura ab illo accepturus: neq; enim potuit rex aliud, quàm temporale, cōmittere. In familia autē sua Ledradus electus, duxit hūc suū Vnni capellanum. Et cùm in conspectum regis prodiret electus, non longè aberat Vnni, dominum suum insecutus. Rex electionis ordinem perspi-

perſpiciens, cùm illa tempeſtate arbitrium cõſtituendorum pontificum maximè ſibi reges vendicarẽt, ferulam quam manu tenuit, prætereto Ledrado, à tergo adſtanti tradidit Vnni capellano, eum eccleſiæ pontificem deſignans. Agebat regem diuinus, vt creditur, ſpiritus, qui olim in Samuele loquebatur, vt præteritis Ieſſæ ſex eximiæ proceritatis filijs, paruulo Dauid regni ſceptrum & prophetalis vnctio ſeruaretur. Ledradus cõtemptus, abibat. Vnni regia, imminò diuina, volũtate, vir ſanctiſſimus, in epiſcopatũ ſublimatur, pro ſui ſanctitate principibus Conrado atq; Henrico regibus Romanorũ venerandus, & quod eſt amplius, etiam percharus. Potiſſimã eius ad hominem cauſam hanc accipimus, quòd rex contempſerit populi & cleri electionẽ ſine ſuo nutu factam: & ideò electum præterijt, & alium ſuffecit. Sed quid dicit ſcriptura? Cor regis in manu Dei, & vbi voluerit, flectet illud. Huius pontificis temporibus Vngari non modò noſtram Saxoniã, aliasq; cis Rhenum prouincias, verumetiam Lotharingiam & Franciam ſunt demoliti. Dani quoq; & wandalis conſpirantes, primò tranſalbianos Saxones, qui nunc Holſati ſunt, deindè vltra Albim digreſſantes, magno terrore Saxoniam quaſſabant. Apud Danos eo tempore Gormo regnauit, Chriſtianiſmo non mediocriter infenſus. nam omnem in regno Chriſti religionem extinguere molitus, ſacerdotes è ſuis finibus eiecit, plures per tormenta necauit. At verò Henricus rex, qui Conrado ſuffectus eſt, iam tum à puero timens Dominum, & in eius miſericordia totam ponens fiduciam, Vngaros quidem multis grauibúsque prælijs repreſſit. Itémque Bohemos & Sorabos cæterósque & wandalorum populos vno quidem, ſed grandi prælio ità contudit, vt reſidui pollicerentur imperata ſe facturos. Deindè cum

exer-

exercitu rex ingressus Daniam, Gormonem regem primo statim impetu ità cõterruit, vt remandaret paratum se cum Romanorum rege per aqua pacisci. Henricus rex victor apud Sleswicum, qua etiam Heidebu dicebatur, regni sui terminos ponens, marchionẽ ibi constituit, hoc est, ducem limitaneum, & Saxonum coloniam habitari præcepit. Hæc autem ità esse gesta, per quendam Danorum episcopum testificata sunt, & in annales relata.

CAPVT VI.

VEnerabilis Vnni pontifex, videns per Henrici regis victoriam ostiũ fidei esse gentibus reseratum, non dormitabat. Præcipuè verò, quia legatio Hamburgensis ecclesia pro temporum malitia diù intermissa est, præueniente misericordia Dei, & regis operante virtute, datam occasionem non est passus inanem præterire. Igitur nihil arduum, nihilq; periculosum reputãs, quod honori diuino & animarum lucro impenderetur, latitudinem suæ ditionis non per vicarios, sed per seipsum constituit obire. Posteà verò quàm Dei confessor peruenit in Danos, vbi rex Gormo, Christianitati necdũ plenè placatus, regnauit, etsi vxorem haberet ex Anglia Christianissimã, illũ pro ingenita placare nequiuit feritate: filium autem eius Haraldũ sua lucratus est prædicatione. Quem, adiuuante matre Tira, fœmina Christianissima, ità Christo fidelem perfecit, vt Christianitatem, quam pater execrabatur, ille excoleret, & publicè fineret prædicari. Ordinatis igitur in Danorum regno per singulas ecclesias episcopis, aut sacerdotibus, multitudinem credentium Haraldo regis filio Dei sanctus ad tutelam commẽdauit. Cuius etiam fultus adiutorio, nouiitineris consortem habuit, qui regio nomine illi adesset. Vbiquè omnes Danorum insulas penetrauit, euangeli-

gelizans regnum Dei gentibus, & fidelibus quos inibi de veteri memoria reperit, aut captiuos inuenit, in Christo confortans consolatur. Deindè vestigia secutus magni Ansgarij, mare Balticū nauigans, graui labore Bircam peruenit. Hoc tunc caput erat Suedici regni, quòd iam per annos 70. nemo doctorum post Ansgarium ausus erat penetrare, prater solum, vt legimus, Rembertum. Est autē mediterranea ciuitas, non longè ab Vpsala, quæ nunc metropolis est regni, tum erat idolorum cultu famosißima: quo loco sinus quidam barbarici maris in boream vergens, portum facit barbaris gentibus, quæ ad hoc mare diffusi incolunt, optabilem, sed valdè periculosum incautis, & locorum imperitis. Bircani enim piratarum incursionibus, quorum ibi magna grassatur frequentia, sæpiùs impugnati, cùm vi & armis nequeunt resistere, callida hostes arte aggrediuntur decipere, qui sinum maris impacati per centum & ampliùs stadia latentium molibus saxorum obstruētes, periculosum aquè suis ac prædonibus iter fecerunt. Ad quam stationē, quia tutißima est, in maritimis Suediæ regionibus solēne Danorum, Normannorum, & wandalorum, atq; Semborum naues, aliq; Orientis populi pro mercaturis suis emporium constituerunt. In eo portu confessor Domini Vnni egressus in terram, insueta populos compellare cœpit legatione: quippe Sueones & Gothi propter barbaricæ excursionis tempora, quibus paucis annis multi reges cruento dominati sunt imperio, Christianæ religionis penitùs obliti, haud facilè poterant ad Christi fidem inclinari. Institit tamen opportunè, importunè, vt reges etiamsi non ipsi crederent, verbum tamen salutis fieri populo paterentur. Itaq; factum est sancti patris infatigabili instantia, vt populi, quorum patres à beato Ansgario

& Rem-

& Remberto fidem acceperant, sed ipsi temporum malignitate ad paganismum relapsi, nunc demùm ad Christum reuerterentur. Perfecto autem legationis suæ ministerio, cùm tandèm rebus ad bonum modum compositis redire disponeret euangelista Christi, apud Bircam ægritudine correptus, ibidèm fessi corporis tabernaculũ deposuit. Anima verò beata, multarum lucro diues animarum, in regna siderea transuolauit. Discipuli, pontificis exequijs cum gaudio & fletu ꝓcuratis, cætera quidèm membra sepeliêrunt in eodem oppido: solum caput Bremam reportantes, quod decenti condiderunt honore in ecclesia sancti Petri ad altare. Obijt autem, peracto boni certaminis legitimo cursu, anno Dominicæ incarnationis 936. indictione 9. circa medium Septembrem. Hic est annus magni Ottonis primus, cùm in pontificatu exegisset annos sexdecim: à transitu autem Willehadi, 168. Exemplar omniũ pontificum: vsqueadeò pro salute credentium omnium solicitus, vt etiam, quæ omnibus solet esse charissima, vitam impenderet. Nauigationis incommoda, senectutis labores, pericula maris, ac barbarorum difficultates omnes, vno Christi amore, & animarum desideratissimo semper lucro exuperans: iam breuis vitæ solicita officia, quæ multi pastores rebus permittunt inanibus, ipse autem vigilantissima semper cura multorum saluti impenderat, perenni beatitudine compensata inueniens, latusq; nobis desuper inclamat: Sicut audiuimus, sic vidimus in ciuitate Domini virtutum.

CAPVT VII.

OSnaburgensi verò ecclesiæ, per hæc tempora præfuit Egelmarus, vir Deo dignus, & pontificali honore dignissimus, qui per suam diligẽtiam iura omnia suæ ecclesiæ recuperauit. Quodq; decessor eius inchoabat,

bat, hic cum ſumma vigilantia perfecit, apud Imperatorem Arnulphum, cui ſe Egelmarus Oſnaburgenſis præſul, & obſequijs & virtutibus perfecit familiarem. Deducta eſt cauſa eccleſiæ in iudicium Imperatoris: & poterat, quia ſuper prædijs & feudis & rebus erat, quæ erant Imperatoriæ cõceſſionis. Erat illa tempeſtate maior in eccleſias poteſtas regum, quàm ſit hodiè: pro qua re cum Imperatoribus diù luctati ſunt Romani pontifices, in Henricum 4. & 5. Ottonem 4. Fridericum 1. & 2. quod in Saxonia noſtra pleniùs attigimus. Sed tamen iſte Egelmarus epiſcopus effecit, vt Imperator Arnulphus præſideret iudicio. Producta ſunt litera & recognitæ Caroli Magni, qui abauus erat huius Imperatoris. Adiudicata ſunt prædia cum decimis, eccleſiæ Oſnaburgenſi. Et abbas Huxarienſis, quæ eſt Corbeia iuxta Huxariam oppidum, cogitur abire cum patiẽtia: deditq; rex patentes literas ſuper hac ſua cognitione, adiecitq; in eiſdem literis donationem quinque eccleſiarum ſatis diſtantium ab Oſnaburga. Primam in Bocbarcon, alteram in Meſſendorpe, tertiã in Duren, quartã in Kirchberge, quintam in Froratesheim. Eſt autem literarum datum, anno Domini 889. in arce Ingelheim. Alij, in regali curia in Forcheim. Has autem eccleſias ſi vnquàm acceperit ac tenuerit in poſſeſsione, incertum. Et eſt veroſimilius, alterius iuri detractas, in alienam ditionem non facilè conceſsiſſe: nisi exiſtimamus ſingulos pontifices aliquid ſuo iuri detraxiſſe, cõtuliſſeq; Oſnaburgenſi paupertati. Recognoſcit autẽ memoratus Imperator ſatis humiliter in literis memoratis, nimium ſe diù reſtitiſſe eccleſiæ memoratæ, quòd pro monaſterijs ſtarent Comites, viri potentes, Allo & Hermannus, donèc manu Domini tangeretur. Ergò reſtituit in integrũ eccle-

ſiam.

cleſiam. Præfuit autem his epiſcopus, cum ſumma laude, annis tribus & triginta, & requieuit in pace.

CAPVT VIII.

MIndenſi eccleſia quintus præficitur põtifex Drogo nomine: cuius tempora inſigniuit fundatio monaſterij dominarum canonicarum in Mœlenbeke, ad annum Chriſti nongenteſimũ, minùs quatuor. Sic enim inepti quidam indicant verſiculi. Cùm rebus Germaniæ præeſſet Arnulphus Romanorum Imperator, fundatrix erat nobilis fœmina Hilborch, & ſacerdos Folcurdus, vterq; locuples: centum pagos cum litonibus, hoc eſt, colonis, feruntur contuliſſe. Pontifex quoquè, vt in fundatione concurreret, partem decimarum de ſuo dicitur contuliſſe: ea videlicet conditione, vt annuos quinq; ſolidos in auro vel argento ad aram ſancti Petri afferrent: & ipſe pontifex iuſta de loco obſequia reciperet, quemadmodùm de alijs locis ſuo iuri ſubiectis. Creatur in eo loco abbatiſſa, inſignis puella, fundatricis neptis. Arnulphus Imperator multis priuilegijs hũc locum inſigniuit. Sed & Otto Imperator ſecundus adauxit, Henricus ſecundus adimpleuit. Cùm autem incendio deperîſſet, inſtauratum accepit patronum diuum Dionyſium, tunc vecẽs à Francia in Ratiſponam tranſlatum, per eundem Arnulphum Imperatorem. Extant deſuper litera Leonis ſummi pontificis 9. quarem omnem efficiunt luce clariorem: tranſlatum in Germaniã Dionyſium facto & furto, vt dicit, Arnulphi Imperatoris. Eius bullæ copiam habent hoc loco eccleſiæ Mindenſis annales. Sed quoniam inſtituto noſtro non ſeruiunt, omittantur. Fertur eadem fundatrix, cùm maritum in peregrinatione terræ ſanctæ abſentem iam deſperaret redituru, ex omni patrimonio amborum, nouem eccleſias conſtruxiſſe, annumerato mona-

monaſterio. Cùm autem ille inſperatus rediret, placatura indignantem præuenit, dicēs, nouem ſe filias abſenti peperiſſe, nondùm in Chriſto regeneratas. Intellexit vir Deo deuotus, quid loqueretur: & annuens per omnia, quæ facta ſunt, approbauit, partem habiturus in regeneratione ſanctorum. Drogo autem pontifex, operibus bonis plenus, ipſo die ſancti Bonifacij epiſcopi & martyris rebus excedens humanis, quieuit in pace, relinquens in Imperio Arnulphum memoratum. de cuius miſerabili exitu, quia in Saxonia ſcripſimus, hoc loco temperabimus: non inſultantes calamitatibus alienis, nec Deum in ſuis conſilijs ſuper filios hominum terribilem offendentes. Sepultus autem eſt Imperator Ratisbonæ, ad pedes S. Dionyſij: quem de Francia tulit, vt haberet patronum in Germania, quem patres eius ſunt in Gallijs venerati.

CAPVT IX.

INterea Paderburnenſem eccleſiam adminiſtrabat ſub Henrico rege Volcmarus, vir Deo & pontificio dignus honore. Præfuit autem annis 27. ad tempora primi Ottonis. Vidit euaſtationem Vngaricā, & ſenſit pro ſua parte. Sed poſt Henrici regis victoriam, ex hac peſte omnes reſpirauerunt prouinciæ. Pacauit ergò Germaniam, & ſuam Saxoniam redegit in ordinem: muniuit vrbes, redegit in manipulos militiam, iuuentutem per vrbes & agros exercuit ad arma, vrbibus indixit nundinas, agris cultum ſuum: ornauit eccleſias, inſtruxit monaſteria, amplificauit Imperium, marchiones quaſi duces limitaneos conſtituit, ad Danos in Sleſwig, ad Wandalos in Brandenburg, qui hodiè permanet principatus. Italia autem iam colla iugo ſubduxerat, nè regi pareret Romanorum: & ideò inteſtinis malis, & excurſioni-

sionibus deforis laborauit. Græci, qui post extinctum Exarchatum manserunt in ipsa Italia, sub sui Imperatoris obedientia conflixêre crebriùs Italis, & iam nunc Beneuentanis graues incumbebant. Theobaldus Camerinorum princeps, suppetias tulit Beneuentanis: congreßúsque Græcis, fugauit eos: & quotquot cepit, euiratos remisit, addens ignominiæ risum. Quandoquidem, inquit, Imperator vester eunuchis gaudet, quotquot emiserit armatos, gallinaceos factos remittam. Erat deindè ex hoc genere mulier, quæ virum captum in castra sequitur magnis eiulatibus: vociferánsque, omnium in se oculos conuertit. Nouitate rei motus princeps, iußit adesse fœminam propiùs, & quid pateretur, exquirit. Tum illa fidentiùs: Quid est, inquit, quòd viri fortißimi bellum fœminis indixistis? quid in vos deliquit sexus infirmior? Ad quam Camerinus: Et quis malùm fœminis, nisi Amazonibus, bellum inferebat? Tum mulier: Quandò, inquit, ad hoc pugnatis, vt victos emasculetis, non alijs quàm fœminis bellum facitis, quarum de maximo cõtenditur præiudicio. Omnem substantiam, & quicquid etiam vndecunquè possideant, auferatur: dummodò viros relinquatis, habent vndè consolationem recipiant fœminæ. Hac verò parte truncatos si remittitis, non viros, sed fœminas spoliâstis. Excepit omnes cachinnus: & promeruit libertas dicacis fœminæ, vt virum cum omni præda reciperet. Tum Camerinus, vbi virum & omnia reddidit mulieri, versus in eam: Quid, inquit, faciam vis viro tuo, si iterùm in me pugnans, capiatur? At illa: Oculos & aures cum naso amittat, modò vir ad me redeat. Ità dicti sui festiuitate, & sibi & viro profuit.

CAPVT

CAPVT X.

HAlberſtadenſi eccleſiæ per hæc tempora præfuit Bernhardus ordine 7. Burggrauius Magdeburgenſis, quaſi tenens Imperium in Albi flumine, quomodò Comes Palatinus in Rheno. Antiquiſsima enim memoria in Magdeburg erat munitiſsimum arcis receptaculum, circumpoſitis caſalibus piſcatorum in morem vici, aut oppidi non clauſi. Arci præerat nobilitas Burggrauiorum, qui origine Saxones, an &wandali fuerint, incompertum eſt. Saxones fuiſſe libet credere, qui circumpoſitis &wandalis imperarẽt: ex quibus originem duxit iſte Bernhardus. Diù autẽ in epiſcopatu durauit, ad annum Ottonum ſupra quadrageſimum. Erat illi poſteà cum Ottone iam Imperatore non leuis controuerſia, quæ durauit ad mortem vſq; pontificis. Nam cùm rex Otto, deprecante vxore Editta, Angliæ regis filia, quæ Albi flumine delectaretur, vt in loco Magdeburg vrbem exædificaret, nundinis donaret ad inuitandos mercatores: vbi rex annuit, ipſa iuſsit aratrum duci, valla & muros deſignari. Concurrentibus ad nouam immunitatem plurimis, incredibile eſt dictu, quàm breui coaluerit. Tum rex proſperatũ videns nouæ molitionis opus, de religione cogitauit: epiſcopum ibi, immò metropolim deſignare conſtituit, &wandalis ad fidem Chriſti multiplicatis. Deerat territorium, quod è vicino totum Halberſtadenſis epiſcopatus impleuit. Egit rex primùm placidè cum Bernhardo epiſcopo, vt cederet partem ditionis nouo epiſcopatui. Ille renititur: eccleſiam ſuã multiplicare, non attenuare, ſibi eſſe præceptũ impoſitũ. Quid multa? vbi nõ ſuaſionibus, nõ precibus profecit, vi pro more regũ agere cõtendit: iuſsit captũ epiſcopũ incarcerari. Ille patienter omnia ſuffert, priusq; iura ſuæ attenuari patiatur eccle-

ſiæ. Rex moram interponit, vt manſueſcat ex tempore: ſed in eo nihil mutatur. Aderat ſacra Iouis Dominicæ cœnæ: quaſi chriſma conſecraturus, iußit in carcere dari pontificalia ornamenta: quibus indutus, regem iubet acciri. Credens iam emollitū, & malis perdomitum, venit. Vbi adſtitit, epiſcopus inchoat: In nomine, inquit, ſupremæ Trinitatis anathematizo te rex, cum omnibus qui te non deſerendum putāt, quòd manum iniecerīs, & detines Chriſtum Domini. Rex cachinno excipiens, digreditur: altiùs tamen deindè deſcendit in pectus eius, pōtificalis imprecatio. Et intrà ſe reuerſus, miſit qui epiſcopum laxarent, impetrata venia. Ità obtinuit epiſcopalis ſeueritas, nè ſe viuo aliquid eccleſiæ detraheretur. Sed morte eius poſt annum 48. interueniente, omnia ex ſententia regis proceſſerunt, quod ſuo loco dicemus.

CAPVT XI.

Hildeſemenſi eccleſiæ per eadem tempora præfuit ordine nonus pontifex Dethardus, incertum vndè ortus, quantumq; præfuerit temporis. Vnum non ſilētur, quòd auream tabulā, quæ extat hodiè in eius eccleſia, ſacrauit diuæ virgini, munus pontifice dignum. Vidit hic pontifex magnificū Henrici regis animum, ad componendam prouinciam in moribus, & ordine, & exercitio militari. Miniſteriales ſuos, qui ſoli volūt hodiè dici militares, coæquauit vrbicis ad militiā conſcriptis: quos etiam in ordinibus duxit, nihil minoris habitos. Sed poſteriora ſecula diſtinxerunt ordines militantiū & vrbicorum, vt iam non patiantur ſibi illos coæquari: &, quod eſt arrogātius, iam qui olim miniſteriales dicti ſunt, aut feudatarij, nunc ambiunt dici nobiles: ſed coarguit eorum ſuperbiam vſus principalium ſcribarū, & omnium rectè diſcernentium munera graduum ſingulorū. Primi

enim

enim barones inter nobiles deputãtur, indè liberi domini, poſteà comites, inde duces, quos appellat Papa nobiles viros. Quid patitur miniſterialis, vt in hac nobilitatis appellatione coæquari quærat Duci? Sed hæc aliâs. Henricus rex, vbi omnia circunſpexit, collegium canonicorum, quod &wedekindus tritauus fundauerat in &weſtphalia in Angaria, vndè titulum retinent hodiè archiepiſcopus Colonienſis & duces Saxoniæ, tranſtulit in Saxoniam orientalem, in terram Luneburgenſem in Vallerſleue: conſtituitq; eo loco epiſcopum, ſanctitate præcipuum virum, Marcum, qui eam eccleſiã per ſua tempora Deiformiter regebat, multis clareſcens miraculis & in vita & in morte: ſoliusq; eius loci fuit antiſtes. nam Otto Magnus Henrici filius, ſumptum indè epiſcopatum tranſtulit in Magdeburg, magnificauitq; illum, vt eſſet metropolita eius regionis, quod ſuo tẽpore dicetur. Idem Henricus in oppido Miſna fundauit epiſcopatum ad Albim fluuium, muniuitq; vrbem, vt eſſet præſidiũ aduersùs incurſiones barbarorum. Erat autem ea tempeſtate omnis Miſna ditionis Saxoniæ, quanùis hodiè diuiſos ſe ferant & lingua, & moribus: nec dignarentur Saxones dici, nî faceret reſpectus electiuæ dignitatis, quæ innititur ducatui Saxoniæ.

CAPVT XII.

IN eccleſia autẽ Verdẽſi, ea tempeſtate præfuit Adalwardus, ordine 14. vir venerabilis, & illuſtri genere ortus: cuius vita inſignis, fama probata & illæſa, fides erat in palatio notiſsima, quem ferunt doctrina & miraculis celebrem, &wãdalorum populis diù ac multùm prædicâſſe. Quantum autem temporis egerit in pontificatu, non ſcribitur, ſed quòd ex hac luce migrauerit 5. calendas Nouembris. Viderunt eius tempora aſſumptionem

Ottonis, qui filius erat Henrici, in regnum: non quidem illo, qui nunc est, electionis ordine. nam illum nepos eius, tertius Otto adinuenit, quod dicemus: sed placito communi omnium de Germania principũ, de Bauaria, Sueuia, Frãcia, Saxonia, Lotharingia: nam & illa Germaniæ tum annumerabatur. Gallia autem & Italia se iamdudùm retraxêre. Sed Otto Italiam reuocauit in ius antiquum, Galliam satìs afflixit: quæ sumus in Saxonia exequuti. Quòd autem huic attinet loco, Treuerensis & Coloniẽsis archiepiscopi contenderãt de noui regis consecratione. Treuerensis nixus est antiquitate sua, quòd prior esset in Christianismo fundatus: Coloniẽsis autem ius loci prætenderat, quòd suæ esset ditionis Aquisgranũ, in quo ob memoriam & præsentiam Magni Caroli, vsq; hodiè rex inungitur Romanorum. Sed tum, vt esset controuersiæ finis, delatum est Moguntino, vt impleret ministerium. Vndè factum est, vt vsq; in hodiernũ illi primas deferant partes, præsertìm quòd sit cãcellarius Imperij per Germaniã, Treuerensis per Gallias, Colonienſis per Italiam: & quoniam vires regni sunt in Germania, solet ille cæteris anteponi. Initio autem regni, cùm multa ei essent aduersa, & proximi essent inter rebellãtes, frater videlicet & gener, quod in Saxonia diximus, per omnes difficultates victor emersit. Deprehendit autem in ea aduersùm se cõiuratione fuisse ecclesiasticos, Fridericum archiepiscopum Colonienſem, quem depositum detrusit in Fuldense monasterium. Rotardus quoq; Argentinensis episcopus, in Corbeiam includitur. Adeò nihil tam sanctum, quod non possit contaminare perfidia. Seueritatem illorum temporum in corrigendo adulterio, ex vno Ottonis facto perpendimus. Cùm rex expeditionem militarem crebriùs duceret per Italiam, procidit

cidit ad pedes eius mulier querula, quòd vim passa esset ad stuprum, rogans iustam legum vindictam. Cùm ille festinans educere, polliceretur in reditu se iustitiam facturum: eiulans mulier, Quis tum, inquit, faciet te dominum meum atrocis iniuriæ memorem? Tum ille suspiciens in proximam ecclesiam, Hæc, inquit, erit testis inter me & te, & in signum iustæ vltionis. Ibat ille itinere, & proxima vice per interpositos reuersus, vbi vidit ecclesiam, recordatur delatæ quæstionis. Iußit aduocari mulierem. Vbi aderat, præueniens mulier, Serenissime, inquit, rex, vir de quo sum olim questa, nunc meus est maritus: peperique ex eo, & iniuriam aboleui. Non sic, inquit rex, per Ottonis barbam sentiet dolabrum. Nam inter vos facta collusio, sacris legibus non imperat: iussitq; virum securi pecuti.

CAPVT XIII.

INterim Mindensi ecclesiæ sextus præficitur pontifex Adalbertus. Sed nihil est relatum in literas ex omnibus quæ per eum gesta sunt, vel in diuino ministerio, vel in opere quolibet pietatis. Et erant tempora plena rebus magnis, quæ meritò ad posteros mitterentur. Vix enim per ea tempora quieuit turbo persecutionis ab Normannis, terrarum vastatoribus: & eccè alius non minor turbo consurgit ab hostibus Vngaris, qui tonuerũt per Germaniam ex Oriente: nec poterant his perturbationibus esse immunes ecclesiæ, quarũ tempora signamus. Peruenerant Bremam, igni ac ferro omnia vastantes. Non potuit immunis esse Minda: & tamen tantarum rerum mitum silentiũ est, vt nemo in literis recordetur. Quid tum ageret bonus pontifex in tanto terrore, tanto metu? quibus armis obuiã iret? Certè carnalia ad illã feritatẽ non ꝓfuerũt: lachrymæ & orationes opponebãtur ab optimo

pontifice, & profuerunt eatenùs, vt æternam morientibus ſalutem præpararent, & elabentibus vitæ ſpatium impetrarent. Mira temporũ illorum ac ſequentium ratio, vt inundationes fierent terrarum ex incognitis pridem gentibus. Normannos quidem nouimus: de Vngaris auditum nemini fuit, vndè venerint. Huni ante multa ſecula eiſdem orti regionibus deſcenderant, quorum reliquias extinxit Carolus Magnus in ijs ſedibus, quas nunc Vngari tenent. Sequuti ſunt Vngaros Turci, gens immaniſſima, hodiè magnum tenens imperium: illos verò Tartari, gens in orbem diffuſa latiſſimè. ſed quis tandèm finis? De Vngaris tũ querimonia, qui iamdiù Chriſtianiſmo fuêre pro muro. Adalbertus autem Mindenſis pontifex, qui hæc tempora vidit, eorum incommodo non caruit. Migrauit autem ex hoc ſeculo, die ſanctorũ Germani & Vedaſti. Extãt verſiculi laudibus eius inſcripti:

Liberat eccleſiæ, depulſis vulpibus, agrum,
Nec iam ſchiſmaticus vorat ouile lupus.
Non dubitat forti pater obuius ire leoni,
Maxillisq; graues inſeruiſſe manus.

Quæ res indicio eſt, laborem illi fuiſſe plurimum in hæreticos, ſchiſmaticos, & malè potentes tyrannos. Ille verò ſua tempora magna cum laude peregit.

CAPVT XIIII.

OSnaburgenſi eccleſiæ per hæc tempora præſedit Dodo, põtifex ordine 7. ab anno 918. quo Egelmarus deceſſit ex hoc ſeculo: præfuitq; per annos 12. vt ferunt: quibus Imperio præfuerũt poſt Arnulphũ Ludouicus, & deindè Conradus, in quo defecit ſtirps Caroli Magni. Et ſucceſſit Hẽricus primus, genere Saxo, pater Ottonis Magni, princeps rara virtutis: q; modeſtia recuſauit nomẽ Imperatoriũ, cõtentus dici rex Romanorũ, aut

aut etiã Germaniæ. Præclarè aũt res gesſit, domitis Vngaris, qui ſe diffuderant per Germaniã, priuſquàm ſedes caperent in Pannonijs, vbi iã conſederunt per annos ſupra 700. Sed ad pontificem reuertamur. Extat priuilegium eiuſdẽ eccleſiæ inſigne, quod hic Dodo fertur impetrâſſe ab Ottone 1. iam tunc rege Romanorum, anno 38 poſt 900. Quod ſi verum eſt, falſa erit quæ prænotata eſt huius pontificis deceſsio: pluribuſq; quàm 12. annis ſediſſe comperitur in cathedra. Quomodò enim poteſt certior fieri ſupputatio annorum, quàm in data literarum, quæ vtiq; diligentiſsimè percenſet cuiuſq; annos & tempora? Nam ad ſecundi Dodonis tempora non hoc poteſt priuilegium referri, eò quòd is incidit in tempora ſecundi & tertij Ottonis, quorum neuter extitiſſe reperitur rex Romanorum. nam ſtatim declarati ſunt Imperatores, ſecundus ſub patre primo, & tertius adhuc puer ſtatim poſt patrem. Eximit hoc priuilegium eccleſiam ab omni onere, quod à præfectis aut dominicis nuncijs poſſet imponi. Daturq; in ſpecie nunc huic eccleſiæ, quod lõgo antè tempore ſuperiores Imperatores dabant eccleſiæ vniuerſali. de qua re multæ ſunt leges in corpore iuris, præſertim in Codice Iuſtiniano. Magis autem ſolet attendi, quod dicitur in ſpecie, quàm quod in genere fuerit enunciatum. Firmauit hoc priuilegium rex manu, impreſſo etiam annulo, per inſtantiam Dodonis, Oſnaburgenſis eccleſiæ pontificis.

CAPVT XV.

RIchardus per ea tempora Mimigardeuordenſem regebat pontifex eccleſiam, vir in vtroq; homine nobilis. Nam regium ex Anglia ſanguinem trahere ferebatur, non minùs animo & religione inſignis: nec tamen quietem habere potuit à miniſterialibus eccleſiæ.

Erat potens in ditione familia, quæ cognomen haberet Meinhouele, quæ & opibus & viris præstaret: ea insuperbiã & contumaciam versa, suo repugnauit episcopo. Longè erat Imperator, implicitus rebus aut Bohemicis, aut &wãdalicis, vt nõ indè timeretur cẽsura: sed vtcunq; potuit, rẽ ille cõposuit, modestia certans & humilitate, vt frangeret moribus, quos armis superare difficile fuit. Sequutus est illum in episcopatu, ordine 8. nomine Rumoldus. cuius in præcipuis virtutibus memoratur, quòd in fame & caritate annonæ, multam impendit largitatem indigentibus, alter velut Ioseph in Aegypto, sic ille in &westphalia, terra satis inaquosa & sitiẽte, & frugum non superabundante. Sed quoniã pietas valet ad omnia, potuit in optimo patre prouidentia, & diligentia, & circunspectio, vt multis tum fame deficientibus, fuerit salutis conseruator. Excepit illum ordine 9. in ea ecclesia Hildeboldus, cuius memorabile nomen indè est, quòd fratribus suis multa prouidens benefecerit. Admoneor hoc nomine, quod in annalibus vbiq; lego, per ecclesias vixisse fratres, ordine vtiq; canonico sub regula diui Augustini. Sed vbi abiectum est hoc nomen, vt erubescant deindè dici fratres, hoc retinentes, vt canonici sine regula, cùm canon sonet regulam, & domini dici ament: fugit cum nomine fratris charitas, illi nomini cognata: & succedit amor excellentiæ propriæ, & contentio sine fine. Decimus ordine in hac ecclesia pontifex, Dodo erat: cui bonum, sed breue, datur testimonium, quòd ecclesiam suam laudabiliter rexerit: hoc est, vita, moribus, doctrina instruxit. Foris & intùs prouidit, vt vbiquè bonum haberet testimonium. Ea breuitate cùm transeant annales, nos affingere, quæ nusquàm legimus, non debemus.

CAPVT

CAPVT XVI.

ADaldagus, vir natu nobilis, ætate iuuenis & industrius, Ottoni regi percharus, succeßit: et, vt quidam tradunt, acceßit in archiepiſcopatu Hāburgenſi & Bremenſi, Vnni ſancto põtifici: qui in peragratione prouinciæ ſuæ, & ſacro miniſterio, ſpiritū poſuit pro lucrandis animabus. Aiunt nonnulli, exeuntem de prouincia ſua pontificem, certum non redeundi, & annos qui vitæ ſupererant, prædicādi miniſterio vellet impéndere, archiepiſcopatū Adaldago voluntate fratrum permiſiſſe. Sed ea res, quia neq; veriſimilis eſt, neq; ſacris canonibus cõſona, à me fidem non meretur. Quod certū eſt, Adaldagus Vnni ſucceßit voluntate regis Ottonis, cuius ſemper hærebat cõſilijs, eius intimus ac primus ſecretarius, quem ætas noſtra vocat cancellarium: quòd per cancellos, pro multitudine negociorum & interpellantiū, conſueuit interpellari: quod miniſterium is præſtabat ſumma fide & integritate tribus Ottonibus. Genere quidem illuſtris, ætate iuuenis, ſpecie decorus, morũq; probitate ſpecioſior. A choro ſumptus Hildeſemenſi, cõſanguineus & diſcipulus Adalwardi Verdenſis epiſcopi: cuius tunc vita probata, fama illæſa, & fides in palatio erat cognitißima. Qui etiã doctrina & miraculis celebris, & wandalorũ populis, vt diximus, eo tẽpore prædicauit, quo Vnni ad Suedos legatus extitit: eius nimirùm opera & teſtimonio cõmendatus in curia Adaldagus, ferulã paſtoralẽ à magno Ottone ſuſcepit: palliũ à papa Leone ſeptimo: manûs impoſitionẽ, ſicut prædeceſſores eius, à Moguntino præſule. Nec dùm autem Hamburgenſis cathedra ſuffraganeos habuit, quos huius Adaldagi ſtudio recepit. Adaldagus igitur primò vt eſt ingreſſus epiſcopatũ, Bremam, longo priùs tempore poteſtatibus ac iudiciaria manu oppreſſam,

ſam, præcepto regis abſolui, & inſtàr reliquarum vrbium immunitate, ſimulq; libertate fecit donari. Regis autem ità vſus eſt familiaritate, quòd ab eius latere rarò vnquàm diuelleretur: nunquàm tamen aut parochiæ neceſsitati defuit, aut legationis ſuæ curam poſthabuit: quinimmò victorioſi & iuſtißimi regis animum in omnibus quæ Dei ſunt, paratum cernens, ſtudium eius ad conuerſionem paganorum incitare non ceſſauit. De legatione ſua, quæ pro gentium ſalute primò à prædeceſſoribus ſuis ſuſcepta, hoc illi ordine prouénit, vt quod alij in lachrymis ſeminauerunt, ipſe meteret in gaudio, toto animi deſiderio incenſus æſtuabat, quomodò perficeret quod religioſo pietatis concepit affectu. Et quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, dedit illi Dominus ad vota ſucceſſum, & proſperitatem temporis, & gratiam regis. Cuius ità vſus eſt familiaritate, quòd, vt diximus, ab eius latere rarò vnquàm diuelleretur, vt dono victorioſi & optimi regis in omnibus proſperaretur: quod etiã pro ſententia ità Dei nutu prouénit, dexteram regis in omnibus eius vijs corroborante. Otto igitur rex, diuino fultus auxilio, cùm primùm ab inſidijs fratrum ac cæterorum principum eſt ereptus, cuius rei ſeriem in Saxonia peregimus, iudicium & iuſtitiam populis fecit: deindè omnia fermè quæ poſt mortem Caroli Magni ab Imperio defecerant, ad obedientiam reuocârat: in Danos arma corripuit, quos antè pater eius bello repreſſit, tum rebellionem molientes. Nam apud Heidebu, Sliaſwig vocant, legatos Ottonis cum marchione, hoc eſt, duce limitaneo, quem illic pater eius rex Henricus rebus præfecerat, trucidatos, violato iure gentium, peremerant, Saxonumq; coloniam illic conſtitutam omninò oppreſſerant. Ad quam rem vlciſcendam,

iuſta

iusta indignatione succensus rex, in Daniam parauit exercitum. Transgressus autem terminos Danorum, apud Sliaswicum olim à patre limites positos, ferro & igne totam vastauit regionẽ, vsq; ad mare nouissimum, quod Danos à Normannis determinat: nostri Scagen vocant. Quo tempore quantam victoriam peregerit rex Otto, vetustatis nomina testantur. Nam & insula, Ottonia, & mare conterminum, faux Ottonis, ad hunc vsque diem vocitantur. Cui regredienti, cùm Haraldus Daniæ rex apud Sliaswicum se opponeret, prælium non leue initum est: in quo viriliter vtrisq; certantibus, Saxones victoria potiti, Danos in naues refugere coëgerunt. Tandèm conditionibus ad pacem inclinatis, Haraldus Ottoni subijcitur: regnumq; ab illo recognoscens, Christianismum in Dania publicè permittere est pollicitus. Nec mora, ipse rex, matre natus Christiana, pridèm baptizatus sub Vnni pontifice, Gunhild coniugem, & paruulum filium Zuenonem iussit baptizari. Filium ipsum rex Otto de sacro fonte suscipiens, participato cum ipso nomine honoris gratia Zuenottonem appellauit. Sed non permansit in iuuene diù suscepta non ex animo religio.

CAPVT XVII.

EO tempore Dania cismarina, quæ Iutia est, in tres diuisa episcopatus, Hamburgensi archiepiscopatui opera metropolitani subijcitur. Seruantur in ecclesia Bremensi literæ regiæ, quæ signant, testantúrque, regem Ottonem in sua ditione regnum tenuisse Danicum, adeò vt etiam illi episcopos pro arbitrio donauerit: quod illa ætas regibus permisit. In priuilegijs autem Romanæ sedis videri potest, quòd Agapetus papa Hamburgensi ecclesia de conuersione gẽtium gratulatus, omnia quæ à prædecessoribus suis, Gregorio, Nicolao, Sergio, & cæteris

Ham-

Hamburgensi ecclesiæ, & perindè nūc adunatæ Bremēs, permissa archiepiscopatui, & ipse concessit Adaldago. Cui etiā sua vice ius ordinandi episcopos tā in Daniam, quàm in omnes septentrionis populos, apostolica authoritate cōcessit. Igitur archiepiscopus noster omniū primus in Daniā ordinauit episcopos, Haroldū in Sliaswicum, Liafdagum in Ripam, Rembrandum in Arusiam. Quibus etiam illas commendauit ecclesias, quæ in insulis erectæ fuêre in Fionia, & Selandia, & Scania, atq; in Sueonia: quod factum reperimus anno pontificatûs sui duodecimo. Et hæc quidē initia redeuntis misericordia Dei, sequutū est tale incrementum operante Deo, vt ab illo tempore in hodiernum diem, ecclesiæ Danorum multiplici borealium gentium fructu redundare videantur. Quo etiam tempore inuictissimus rex Otto, vniuersos Wandalorum populos suo subiecit imperio: & quos pater eius vno, sed grandi, prælio domuerat, ipse Otto deinceps magno Dei adiutorio ità constrinxit, vt tributa cum Christianismo, pro vita simul & patria libenter offerrent victori. Quo tempore multus ex ea gente populus baptizatur, & ecclesiæ tunc primùm in Wandalia sunt erectæ, de quibus infrà suo loco. Colonien sis autem archiepiscopus Bruno, fratris Ottonis fretus authoritate, veterem de Bremensi ecclesia renouauit quæstionem. Sed dum frustrà omnibus modis laborâsset, nec Papæ potuit conuellere consilium, nec fratris meruit auxilium ea in re. Ità vir potens & prudens, authoritate Adaldagi nostri archiepiscopi superatus, in nostræ pacem ecclesiæ cum digna satisfactione est reuersus: prædicans, Hamburgensem ecclesiam, quæ in tanto gentium periculo sit constituta, non mereri molestiam à catholicis, verùm esse dignam, quæ ab omnibus consolationis præsi-

dio

dio foueatur, & ab omnibus vbiquè celebretur ecclesijs. Remansit posteris in memoria, quòd rex Otto quendam Erponem diaconum, quòd viriliter in defensione ecclesiæ suo adstitisset pontifici, ecclesia Verdensi donâsset. sed hæc posteà: aliósque qui in prædicatione Danorum ac Wandalorum laborârunt, magnis ecclesiarum ministerijs ab eodem rege fuisse muneratos. Totum verò studium pontificis Adaldagi in conuersione gentium, & lucro constitit animarum: pro quare, & Deo amabilis, & cunctis venerabilis hominibus meruit haberi.

CAPVT XVIII.

IN ecclesia Mindensi per hæc tempora septimus præfuit pōtifex Bernhardus: sed annotationes nimis sunt sobriæ, vt præter nuda pontificum nomina nihil inuenias. Quid hîc diuinabimus egisse pontificē, nisi quod vnū pro certo est, instituisse bonū patrē, vt consolaretur gregem Dominicū, super crebra barbarorū incursione, quæ fuit his tēporibus: præsertim ab Vngaris, priusq; per Saxoniā orientalē Henricus dux, Ottonis filius, ciuitates communiret, militiam conscriberet ex agris & vrbibus: constitueretq; in vrbibus, vt quintus quisq; militaret stipendijs quatuor ciuium, ad arma & equos instructus, & per agros octo nonum armarent. Ità factum est, vt exercitum haberet tyronum paratißimum, quo etiam tum vtebatur felicißimè in Vngaros: quod in Saxonia scripsimus. Mirum, si non in veteri Saxonia, hoc est, in Westphalia, eodem sit vsus imperio, vt vocaret ad militiam idoneos: certè ciues ille militantes, inter aulicos nullo discrimine habebat. Nūc, si diijs placet, militaribus nostri tēporis æquari nulla parte poßūt. Ità creuit supbia agrestium hominū, vt contemnāt ciuilitatē vrbicorum:

animos

animos vel indè colligentes, quòd in ſua ruſtica plebe dominentur. Henricus autem dux, indè rex, non illa faciebat diſcrimina inter militantes, ſed quenq; pro ſua virtute anteferebat. Indè facta eſt æmulatio in bonum, vt non paterentur ciues virtute ſe ſuperari à quouis. Indè creuit robur exercitûs, & fidutia animorum. Sed nos interìm de pontifice quod dicamus, nihil habentes, teſtimonia vndecunquè conquirimus. Extant verſiculi:

Sanctus & electus Bernard fuit ſeptimus Heros.

Breue teſtimonium, ſed fidele, ſed bonum. Sanctus & electus: hoc moribus, hoc vita promeruit, vt eum titulum auro incomparabilem mereretur. Transiſſe ſcribitur ex hac luce, ipſo die S. Magni, in meliorem lucem, quam inhabitat Deus inacceßibilem.

Herculis exemplo, mundi nè corruat axis,
Hic habet, atq; humeris grande retentat opus.

Pupè, teſtimonium viri pluſquàm virile: labentem eccleſiam ſolus fertur humeris ſuſtinuiſſe, quomodò Hercules terrarum orbem. Quid potuit ampliùs, quid excellentius in laudem dici? Meritis ſuis axem tenuiſſe. Ea certè in laudem pontificis vel maxima ſunt, quibus addere nemo poteſt, vt creſcant. De quo autem hoc ſcriptum legimus pontifice? Satìs habuêre pro magno, precibus ſuis interueniſſe: ſed meritis collabentem eccleſiam fulſiſſe, plus eſt, quàm in laudibus cuiuſquam dici poßit.

CAPVT XIX.

VErdenſem interìm epiſcopatum tum adminiſtrabat Amelungus, 15. huius eccleſiæ pontifex. Frater germanus hic erat Hermanni, quem Otto rex ducali ſublimauit honore. Patrem habuerunt Biling, infima nobilitatis hominem. Cùm enim victorioſiſſimus rex

Otto,

Otto, ad liberandam Italiam à Berengariorũ tyrannide, & ad purgandam ſedem apoſtolicam, quæ Iohannis 12. miris eſſet polluta ſordibus, euocaretur: ſecùm agere cœpit, cui terminos Saxoniæ, Danis ac Wãdalis nouis ad fidem gentibus confines, commendaret: quippe ſtrenuo viro indigere res noua videbatur, qui quotidianis & aſſiduis curis ad tutelã finiũ, & ad continendos in fide barbaros peruigilaret. Erat in regijs miniſterijs vir induſtrius, militari, ſed infimo genere natus: tenui patrimonio, vtpotè ſeptẽ ſolis manſionarijs gaudẽs: hic ſingulari & incredibili induſtria meruit, vt primùm regiorũ pædagogus fieret filiorũ: deindè cùm maioribus etiam par videretur officijs, præficitur in abſentia regis, regunda vltimæ Saxoniæ ad Albis cõfinia. Quo in opere ità ſe vigilẽ & iuſtum oſtendit rerũ arbitrum, vt ab omnibus & prædicaretur, & quod eſt amplius, etiã amaretur. Nam ſeptem eius mãſionarij, fidutia fortè freti, quòd dominus eorũ præfectura terræ potiretur, inſolẽtiores facti, nonnihil finitimis iniuriæ patrato intulerunt furto. Accuſatos & conuictos, vno omnes ſuſpendio iuſſit mulctari: cuius rei fama percelebri rex motus, omnem illi inferioris Saxoniæ ditionẽ, per abſentiã ſuî diuturnam, permiſit. Sed ille per incrementa quotidiana intantùm profecit iuſtitia & fortitudine, vt ducali illum dignitate reuerſus ab Italia rex perornaret: quod in Saxonia oſtendimus. Huic erat germanus frater, iſte Amelungus Verdenſis epiſcopus: vterq; ſuo merito congruũ eſt locũ aſſequutus. Credi poteſt, Hermanni præfecturam, & deindè maioris loci dignitatẽ, plurimùm profuiſſe Verdenſi eccleſiæ, cui frater præeſſet. Cùm enim eſſet iſte Hermannus ex militari genere, dux inſigni virtute ad omnes, & in Deum incredibili religione, eã potiſſimùm voluit de-

clarare in eccleſiam, cui germanum præeſſe vidit. Extruxit autem iſte Hermannus in monte Luneborg primus arcem, deindè monaſterium diuo iußit conſecrari Michaeli. Durauit arx in memoriam vſq; proauorum noſtrorum: tum effracta eſt ab oppidanis Luneburgenſibus: monaſterium verò indè in oppidum eſt tranſlatum, ad eiuſdem montis pedem.

CAPVT XX.

REm eccleſiaſticam à capite reformare orſus rex Otto, cùm veniſſet Romam, concilium epiſcoporum patrumq; aliorum vndecunq; iußit aduocari, vt in eo conuentu, accuſati Ioannis pontificis 12. acta diſcuterentur. Vocati patres aderāt: ſed Ioannes malè ſibi conſcius, iudicium non expectandū ratus, fugā iniit: & per eius iam abſentis contumaciā acceptis vndecunq; teſtimonijs, quæ in tanta veritatis luce & factorū notorietate abeſſe nō poterāt, ſolenni patrū decreto indignus ſummo pōtificio declaratur, ac deſtituitur, ſurrogato in locum eius viro ſanctißimo Leone 8. qui infula Imperiali Ottonem ex more decorauit. Indè profugus Ioannes, iā vt antè, vocatus eſt Octauianus, cùm ſcelerū ſuorum conſuetudini inhæreret, peßimo fertur exitu in ſcelere, quod patrârat, cōtrucidatus. Leo pōtifex, annitente Romano populo, regē, vt diximus, Ottonem, anno regni ſui 28. corona donat Imperij, cùm omnes acclamarent, Ottoni Imperatori vitā & victoriam, poſt coronatū Carolum anno 153. Igitur cùm Imperator filium ſecū trahens æquiuocum, ad pacandam reliquam Italiam deduceret exercitum, & apud Spoletū moraretur: audiuit tumultuari Romanos, præſertim deſtituti Ioannis amicos, qui erant in vrbe malè potentes, Leonem ſede ſua depuliſſe, cùm contenderent illum per impreßionem & vim Ottonis

nis Ioanni ſurrogatum, atq; in eius locum Benedictum quintum cõſtituerunt. Indignitate rei permotus Imperator, reduxit ad vrbem exercitũ, atq; agrorum vaſtatione & pulſatione mœniũ adegit ciues, Leonẽ in ſuam ſedẽ reponere, Benedictũq; inuaſorẽ foràs illi dẽdere: quod ità factum eſt. Intereà Imperatore per vniuerſum quinquenniũ in Italia cũ filio remanẽte, quod rebus cõponendis multũ temporis abſumeret, nuſquàm lateri eius aberat Adaldagus, cuius conſilio cũcta gerebat: populus aũt noſter multis nuncijs ac literis apud pontificẽ ſuum, diuturnã eius abſentiam cauſatus, querebatur, pericula denuncians eccleſiæ incumbentia, q; boni paſtoris ſolatio deſtitutus grex tantus videretur. Ille motus, miſſionẽ poſtulauit ab Imperatore, vt ad eccleſiam ſuam remearet: quam non leuiter tamen impetrauit. Igitur redeunti in patriam, & ad eccleſiam ſuã Adaldago, Benedictũ nupèr deditum, quem Romani tumultuantes papã conſtituerant, commendatum archiepiſcopo, iußit Imperator in prouinciã ſecùm deducere, & illic exulantem detinere, nè per occaſionẽ eius Romani ad ſeditionem redirent. Acceptum ergò Benedictum, Adaldagus ſecùm deduxit honorificè, atq; apud eccleſiã Hamburgenſem matricem collocauit, virum ſanctum & literatũ: &, ſi non per tumultũ eſſet Romanorum aſſumptus, ſummo dignũ pontificatu: qui exẽplo religionis, & verbi ſui doctrina, non paucos in vita & moribus ædificauit. Tradũt tamen nonnulli, eundem, priuſquàm Imperatori dederetur, à Leone execratũ, & omnibus eccleſiaſticis miniſterijs, ſolenniter degradatũ & exordinatũ. cumq; iam Imperatore placato reuocandus in patriam, & vt inſcriptio ſepulcri loqtur, ad pontificatum duceretur, dolore animi confectus, in pace quieuit, atq; in choro Hamburgenſis eccle-

ſia cernitur tumulatus: extructo poſteà, vt cerni poteſt, eminenti ſarcophago, cuius inſcriptio annorum facit errorem. Nam obitus eius contigit anno 956. vel circà. ſed inſcriptio hinc longè diſcedit. Certum eſt tamen, in pace, ſine martyrio quieuiſſe. Hoc Romanorū hiſtoriæ teſtantur, hoc loquuntur annales noſtri, hoc ipſum tumuli teſtatur inſcriptio. Erubeſcat igitur, ac in remotas concedat tenebras, anilis, inanis, & puerilis fabella, quam imperiti homines & pictura, & ſcriptu[illegible]a, & annua recordatione conſueuerant renouare, de Benedicto papa, qui in diebus Ludouici Imperatoris magno prælatorum, cardinalium, epiſcoporum, ducum, comitum, baronum, nobilium agmine ſtipatus, in Hamburgum prædicandi & baptizandi gratia deſcenderit: euocatus, vt ferunt, à Wandalorum principibus: quorum fraudulento incurſu trucidatus cum omnibus fidelibus ab angelis fertur & pingitur delatus ad ſepulturam. Indeq; ſanctorum reliquiæ tranſlatæ, peruenerint in Ebbeckſtorp, nec indè potuerint auelli, cùm Romani ſuos ad tumulum in vrbem Romam deducere niterentur.

CAPVT XXI.

ET quoniã altas egiſſe fabula radices creditur, ſtirpitùs euellenda eſt. Fabulandi aũt occaſionẽ vndè acceperit iſte nugator, ſuprà in Rẽberto docuimus. Non indoctũ hominem, quiſquis erat, voluntatẽ appáret habuiſſe mentiendi, non artem: ità incõcinnè conſeruit facta infectis, vt neq; temporũ, neq; locorũ vllam habuerit rationẽ. Viderat multas ſanctorũ reliquias in crypta ſub choro ſeruari, vidit tumulum Benedicti, Romani quandoq; pontificis: & qui non legerat annales, quàm frequenter Hamburgi oppidũ euaſtatũ ſit à Danis, à Wandalis infidelibus, vt omne nomen Chriſtianum in eo deleretur,

retur, & multi Christo martyres consecrarētur, ignorauit: neq; intellexit, qua occasione Benedictus ille, nō praedicatū aut baptizatum, sed exulatū descenderat in eum locū, verisimilē suo sensu narrationē ineptissimè conflauit. Sed quoniā sine fine adorāt indocti fabellam, iterùm atq; iterùm cōuellenda est, ac lacerāda. Recēseamus ab initio egregiā narrationē, & quæ pridèm præterita viderentur, nūc extirpentur. Asinino ruditu ineptissimus nugator orditur ab alto, gratulās ecclesiæ, cōgaudēs martyribus, anteq; rem narrandā occipiat. Solent docti seruare celeuma ad finem certaminis, & ab imo paulatìm erudita solet oratio crescere: ille cōtrà incipit ab alto, & pueriliter décidit, inuoluēs se, vt expedire nō posit. Ait, querulātes Romā peruenisse huius loci fideles, exponentes summo pōtifici, q̄ pulsi sint patria ab infidelibus, arma rogātes, vt restituātur. Pōtifex Benedictus Imperatori scripsit Ludouico, auxilia deposcēs in hostes fidei. ille magno exercitu contēderit in Italiā ad pontificem, & illum Roma deducens in Germaniā, dimiserit indè pontificē, patriasq; sedes repetierit. Hæc est illa tragica rerum cōpositio. Quàm paucis verbis, quàm inconcinna figmenta. Primùm, quis vnq; legit vel audiuit, pulsos patria lōginquos homines, querulatum venisse Romam ad pontificē, vt armis eius reducerētur? Non solent armati pontifices, eiectos sedibus barbaros armis reducere: sed super dissensionibus ecclesiarū, super dubijs in religione casibus, super ambiguis in iure rebus adiri. Solent legatos mittere rei componendæ causa, non ipsi transire cum exercitu. Arma habet ecclesia, vt tueatur sua, non vt defendat aliena. Deindè Benedictū pontificē cōponit Ludouico Imperatori. Quatuor in imperio fuisse Ludouicos comperimus, quorum nullus habuit concurrentem in

ſummo pontificatu Benedictum quartum: nam illum nominat. Primo enim imperante Ludouico, Magni Caroli F. pontifices erant, Stephanus, Paſchalis, Eugenius, Valentinus, Gregorius. Secūdus autem Imperator Ludouicus contēporaneos habuit pontifices, Benedictum 3. Nicolaum 1. Hadrianum 2. Ioannem 8. Tertius Ludouicus horum pontificum regnabat tēporibus, Sergij 3. Anaſtaſij. Quartus verò longè ab horū ætate poſt 400. & ſupra regnauit annos, cuius tēporibus iam confirmata Chriſti religione in his prouincijs, nihil tale potuiſſe fieri, in confeſſo eſt. Secundus autem Ludouicus tetigit tempora 3. Benedicti: ſed ille, teſte Platina, diligentißimo temporum calculatore, non in Germaniam cum exercitu deſcendit, ſed cùm inuitus ad papatū raperetur, reſtaurandæ & reparandæ religioni erat intentißimus, non Hamburgi martyrio coronatus, ſed Romæ in pace defunctus, pontificij ſui anno ſecundo, ſepultus ante fores baſilicæ Petri. Tenemus omnium Romanorum pontificū ingreſſus & exitus, quorum nemo Hamburgi, præter Benedictū 5. de quo memorauimus, mortuus eſt, ſed ſuis quiſque locis. De cælo ergò ceciderit oportet iſte quartus Benedictus, quem ab angelis tumulatum memorat iſte fabulator. Sequamur ordinem fabulæ. Primum Ludouicū quarto componit Benedicto: qui non paucis annis, ſed integro ſeculo, vt oſtendimus, diſtabant. Erat enim ille 4. Benedictus turbulentißimo tempore, quandò non modò cum exercitu non egredi, ſed vix poterat in vrbe tutus conſiſtere, donèc per 1. Ottonem Italia pacaretur. Quòd ſi errorem prætendis exemplantis, quartum ponentis pro quinto, aſſentior 5. Benedictum veniſſe Hamburgum exulatum, non pugnatum: ibiq; dolore animi confectum quieuiſſe, non armis trucidatum feciſſe martyrium.

CAPVT

CAPVT XXII.

VIdeamus cætera. Narrat Ludouicũ Imperatorem contracto exercitu iuisse Romam, indeq; papam eduxisse in Germaniam, & exindè sedes suas repetijsse. Ineptißimus fabulator sicut tempora, ità & loca cõfundens, putabat Imperatorẽ ex latere veniſſe Romã, & recto tum itinere cum põtifice deſcendiſſe in Germaniam, ignorans, ex Gallijs & Germania per alpes vno penè itinere longo trãſitu Romã peti. Sed ille facit Imperatorem ſalutandi pontificis gratia prodiſſe obuiàm illi per Italiam. quaſi ſolatij gratia futurum cum põtifice in itinere. Ineptißime mortaliũ. Solẽt Imperatores noſtri, cũ exercitu labore maximo, infinitis ſumptibus, penetratis alpibus Italiã petere, nõ ſalutandi gratia põtificis: quid enim opùs fuit tranſituro in Germaniã pontifici, eodẽ itinere per tã multa millia occurrere, quò erat ille deſcenſurus: & cùm Germaniã tangeret, dimittere pontificem? Ipſe legens erubeſco hominis inſcitiã. Imperator dimittit papam ad arma exerẽda, cùm ſit ille defenſor eccleſiæ, gladium portans? Si ad prælium, vt tu vis, ibat põtifex: vel pro eo, vel cũ eo iuiſſet Imperator. Sed dices, Duces illius iſſe pro illo: vel vnum ex his nominares. Non ſolent Romani põtifices vel ad pugnã exire, aut prædicãdi gratia longiùs ab vrbe deſcendere. Seruant Romani pontifices, quoàd licet, Petri ſedem. Adiri ſe patiuntur ab omni orbe, legatos de pace mittunt rogati, prædicatores dirigunt ad opportuna loca ſuis temporibus. Nunquàm lectum eſt, Romanum pontificem ſua ſponte longiùs ab vrbe diſcedere, aut ad prædicandum exiſſe. Cætera videamus. Cùm ad Albim fluuium cum pontifice peruenijſſet exercitus, ibi recenſitis copijs aliquandiù eſt pauſatum: & euocatis vicinis pontificibus, in Hamburgum eſt

descensum. Vbi interim archiepiscopus Hamburgensis, qui à diebus primi Ludouici erat Ansgarius, durās longè post Ludouicum? Aderat, an minimè? Si aderat, quomodò, cæteris omnibus cæsis, solus est elapsus? Nullum autem colimus martyrem ex nostrorū catalogo pontificum: omnes mortui sunt confessores. Sed dicis, non affuisse. Quomodò tam inciuilis erat, vt non exciperet venientem in suam prouinciam Romanum pontificem? Aut cur papa, absente loci ordinario, diuina celebrauit, quod minimè consueuit? Sed permiscens ineptus homo tempora, confundit narrationem. Nam inter auxilia numerat pontifices, Mindensem Theodoricum, Hildesemensem Marquardū, & cæteros cum Comitibus. Hæc sunt emendicata suffragia, translata de temporibus Remberti archiepiscopi: quandò, vt diximus, Dani cum Normannis agmen Christianum fuderant in loco Ebbeckstorp. Ità mutuans aliundè, confundit narrationem: quæ indè friuola & ridicula noscitur, quòd neq; locorum, neq; temporum habet vllam rationem.

CAPVT XXIII.

NArrat præterea in eadē fabulatione, 60 presbyteros miserabili cruciatu peremptos. Hæc verares est, sed non illius loci, neq; temporis. Nam ista strages ex Oldenborg in vicis Wandalorū est peracta, nō in Hamburgo, tempore Ottonis 3. nō Ludouici 1. Sed insano capiti peraquè videbatur, facta & infecta locis temporibusq; confundere. Bona lectoris venia hanc peractā velim digressionē. Tædebat atq; pudebat insulsæ fabulationis, quæ pro veritate colebatur. & vtinā finē etiam nūc haberet vana stultitia. Sup futuros arbitror, q neq; totiès exagitati, ad veritatē reuertētur. sic delectat inolitus error. Accedit quæstus turpis, quē de impudēti mēdacio

cio nonnulli auſpicantur. Reuertamur interim ad hiſtoriam noſtrã. Adaldagus vigilantiſsimus pontifex, reliquias ſanctorũ quas ab vrbe Roma deportauit, magna per parochias ſuas diligentia diſtribuit, corporũ ſanctorũ Quiriaci & Cæſarij & Coronæ, Felicis & Feliciani, Coſmæ & Damiani. Anteceſſores eius, Deo ſeruientium quinque fundauêre cœnobia: his ille ſextum addidit in Heſlinge, nunc tranſlatũ in Treuenam. Vbi virgo Chriſti Heilgardis, conſentiente nobili viro Hattone, patre eius, totum patrimonium ſuũ Chriſto & ſancto martyri Vito, in ſuſtentationem virginum Deo ſeruiturarũ obtulit. Septimam in Phriſia fecit cõgregationem ſanctorum virorum, de prædio & oblatione inſignium matronarum. Cúmque ſanctus pontifex omnium eccleſiarum paternam gereret ſolicitudinem, xenodochij Bremenſis præcipuam habuit curam: quod etiam multo maioribus auxit redditibus, quàm anteceſſores illius: adeò, vt præter quotidianos hoſpites, 24. pauperes ibi paſcerentur. Quo in miniſterio fidelißimus erat Libentius, quem ſecum deduxit ab Italia: qui etiam poſt illum cathedram tenuit, quod dicemus.

CAPVT XXIIII.

IN Mindenſi verò epiſcopatu tum agebat ſub Conrado Cæſare Lidarius, in ordine pontificum 8. Huius tempore fundatum eſt monaſterium dominarũ in Viſchbeke, in honorem diui Ioannis Baptiſtæ. Fundatrix erat domina Hellenburga. Varia fortuna iactatum eſt. vix enim duo interuenerant anni, & eccè Vngari irruũt, nouam plantationem ſubruunt. In Ouernkerke monaſterium iam benè firmatum, penitùs ſubuertunt, occiſis martyrio perſonis omnibus quæ inerant, 120. numero periêre, annumerata familia clericorum & puellarum.

Erat autem annus à Christo 936. die Felicis & Adaucti. Erant autem tum canonici, vt ferunt, seculares: posteà sumpserunt habitum diui Augustini, & facti sunt regulares, vsq; in hodiernũ. Cœnobium autem in Vischbeke, tum vtcunquè instauratum, permansit annis plurimis, donèc proprio incendio deperiret: tum quoquè in cinere diù fuit, donèc à duobus episcopis innouaretur. Apparent stellæ geminæ per diem reconsecrationis, multis videntibus. Sed tum effectum est, instantia tum regentis abbatissæ, vt exemptionis ei priuilegium daretur à summo pontifice, nè quis ordinariorum manũ immittat, & non nisi inuitatus adsit. Sed cœnobium Ouernkerke euastatum, & subuersum aliquandiù permansit, donèc nobilis de Rheno puella Merwinda, omni suo, quod locupletissimum habebat, patrimonio erogato, instaurauit: & collectis inibi virginibus, Domino in finem fideliter in eo loco ministrauit. Sed & posteà incendio deletur: & episcoporum instantia, qui tum rebus præfuêre, reparatur. Placuit autẽ Deo, vt eo loco virgo sanctissima Maria, singulariter inuocaretur: quæ multis ibi miraculis clarescentibus edocuit, singulare se eius loci præsidium ac tutelam accepisse. Sentiunt aduenæ, sentiunt indigenæ patrociniũ singulare: vndè celebre factum est ab annis multis, vt votis se fideles obligarent & soluerent, reportantes lati, quod voto conceperunt. Quanto autem tempore præfuerit hic pontifex, non scribitur: sed quoniam ecclesiam feliciter gubernans, & in tranquillitate relinquens, ad meliora transierit.

CAPVT XXV.

OSnaburgẽsi ecclesiæ tum sub Ottone primo, octauus ordine pontificum eius loci præerat vir optimus Drogo. Quæ tempora signat priuilegium à memora-

morato Ottone primo impetratum pro ecclesia Osnabargensi, anno Christi 952. Renouauit, & literis inseruit donationes ecclesiæ factas, per fundatorem Magnum Carolum. Adiecit priuilegio mercatum publicum in loco Widenbrugge: vectigalia inibi colligenda donat ecclesiæ Osnaburgensi, ob merita Drogonis, qui tum illi præfuit ecclesiæ. Religiosus Imperator, non minùs religiosi patris filius Henrici, quem in Quedelenborg cernimus tumulatum: quem locum illustrauit idem Henricus, fundato ibi cœnobio canonicorum insigni. Relicta eius Mechtildis, mater Ottonis, rem perfecit à marito inconsummatam. Ea fuisse filia memoratur Theodorici Comitis de Ringelheim, ex antiquo genere Saxonum: alij tamen ferunt, Comitem fuisse de Aldenborg. Certum est enim, illum comitatum esse ex omnium vetustißimis. Præerat tum ecclesiæ Colonienſi, optimus præsul Bruno, frater Imperatoris Ottonis, qui multa fecit in decus & ornamentum ecclesiæ suæ, & illi subiectarum. Peruenit autem hic Drogo ad annum à Christo 969. quo tempore, 3. Idus Aprilis diem clausit extremum.

CAPVT XXVI.

ADaldagus, cùm iam rex Otto Danorum regem Christianismo adegisset, tres episcopatus, vt diximus, in Iutia constituit. Sleswico Haraldum præfecit, Ripæ Liafdagum fecit episcopum, Reinbrādum in Arusiam: quibus, quod diximus, commendauit ecclesias, quæ erant in Fionia, Selandia, Scania, & in Sueonia: nam ibi necdùm fuêre episcopales ecclesiæ. Quod enim Ansgarius & Rembertus plantauêre, temporis malitia subuertit. Vnni renouauit, sed necdùm ad episcopia est peruentum in regno. Wādaliam quoquè suis & Christianis legibus

legibus rex Otto parére coëgit, quocircà in vrbem Aldenborg episcopalem iußit ecclesiam consecrari. Præfecit autem illi primum episcopum præstantẽ virum, Marconem, qui in nouella gente strenuè laborabat: deditque limitem ditionis à Slesvici terminis per omnem regionem Obotritorum, vsque ad Panim fluuium, nimirùm latißimam prouinciam. quæ quia Ottoni Imperatori paruit ad tributa, pariter adacta legibus subesse Christianis, non ex animi sententia: quod facilis illa mutatio declarauit. Paruit tamen omni Ottonum tempore & tributis & Christianismo, agente Imperatorũ strenua prouisione, & præfectorũ peruigili cura. Hæc est prima illa Hamburgensis metropolis dilatatio. Nũc enim primùm cœpit habere suffraganeos, quæ hactenùs sola in latißimis regnis, religioni diuinæ præsidebat sine adiutorio. Dura nimirùm Wandalorum, sicut & Saxonum, pectora, quæ diuinæ religionis metum sine formidine gladij temporalis non admittũt. Prima ergò in Wandalis erat Aldenburgensis ecclesia, pro magnitudine & antiquitate vrbis, in ea gente veneratißima. Nam in ea vrbe ab olim gentis suæ habitauerunt reguli tantæ fidutiæ, vt regi Danorum inferre bella, & indè expectare non dubitarent. Sed quid non edax consumit vetustas? Olim ad mare posita ciuitas, portũ habebat ad mare tutißimum, nunc in mediterranea videtur abijsse: quòd à mari æstus exaggerans arenas, excluſit vrbem à portu, vt importuosa esset: indeq; defluxit splendor eius, vt iamdiù rusticum, nec clausum habeatur oppidulum.

CAPVT XXVII.

EVergiso nomẽ erat ei, qui tum in ecclesia Mindensi pontificatum administrabat. cuius temporibus Bruno Colonienſis archiepiscopus, frater Ottonis Magni,

gni, corpora ſanctorum Patrocli, Gregorij, & Eſitij, cum baculo ſancti Petri de Roma Coloniam transferebat. Sanctum verò martyrem Patroclum, militem Trecaſinum, in Suſatum Angarorum oppidum tranſtulit. Admonet nos Angarorum nomen, vt reminiſcamur veterum Saxonum, qui ſub nomine Angarorum ſe in Britanniam recepêre: &, pulſis habitatoribus, ſuum nomen indidêre Angliæ, vt ex Britannia, quod vetus illi nomen fuit, vſque in hodiernum Anglia dicatur, ab Anglis Saxonibus, quos etiam Angros vocauêre. Sed hæc vetuſtiora ſunt, quàm vt ad iſta tempora pertineant: nisi quòd admoniti hoc loco de nomine Angrorum, præterire non debemus occaſionem exponẽdæ veritatis, quæ apud multos per inopiam veræ hiſtoriæ, fabulis pro vero honoratur. Erant autem hæc ipſa, quæ nunc in manibus ſunt, tempora, clariſſima ſplendore nominis Henrici ducis Saxoniæ, qui tum in ſua gente & omni circùm prouinciæ tantus erat, vt formidaretur à malis, & honoraretur à bonis. Reſpexêre in eum Galli, quorum Conradus in Romano regno prædeceſſor iam moriturus, Euerhardo fratri tradidit Imperij inſignia: hortatus, vt illa perferret ad Henricum Saxonem, quo nemo tum dignior principatu videretur. Migrauit Conradus, & perfecit Euerhardus, quod frater monuit, Henrico Saxoni afferens Imperij inſignia. quæ ille, tametſi venerans exciperet, & de voluntate principum rex enunciaretur, Romano tamen titulo fertur abſtinuiſſe: ſatis ſibi eſſe ratus negocij, ſi per Germaniam & Gallias res Imperij procuraret. Quod & magnificè fecit, & gloriosè amplificauit, transferens Imperij ſui limitem ad Danos in Sliaſwig, quam fecit Saxonum coloniam: & vſque ad Wandalos in Brandenborg, ambobus in locis conſtituens Marchionem,

nem, qui rebus præesset. Sed apud Danos res euanuit, apud Wandalos autem vsque permansit in hodiernum. Euergisus autem Mindensis per hæc tempora pontifex, die S. Lucæ euangelistæ ad meliorem lucem est translatus: relinquens ecclesiam suã in bono statu, & cum augmento gloriæ mutauit ille stationem.

CAPVT XXVIII.

MAgdeburgensi vrbi, à se in primordijs regni sui fundatæ, Imperator Otto nũc demùm post annos 30. eum addidit honorem, vt metropolitico esset honore: sed diù caruit territorio, de quo regi cum Bernhardo Halberstadensi episcopo grandis erat controuersia, quòd ille ecclesiæ suæ iura minui non pateretur. illo autem pontifice iam facto de medio, de Vallersleue tulit episcopalem sedem, quam imbì pater eius collocauit, & transtulit in Magdeborg: additoq; honore ex sententia summi pontificis, fecit archiepiscopalem, vt esset omnibus Wandalicis ecclesijs metropolis, & caput: subiecitq; illi ecclesias Mersburgensem, Misnensem, Citzensem, Hauelbergensem, & Brandenburgensem, quæ hodiè quoquè illi párent: dedicariq; illam iussit in honorem D. Mauritij. nam eius tutelaris sancti monasterium in expeditione bellica, quæ multa etiã inuitis principibus admittit, læsisse videbatur, siue in Italica siue Gallica id fuerit, annales non explicant. Huic autẽ metropoli præfecit insignẽ virum Albertũ, summæ sanctitatis patrem. is primus in eam ordinatus ecclesiam, 12. illi annis cum summa laudę præfuit, strenueq; pontificatum administrauit, multosq; Wandalorum populos prædicando lucratus est Christo: cuius ordinatio facta est anno Christi 71. post 900. qui fuit Adaldagi pontificis 35. Sunt autem post primam S. Ansgarij ordinationem anni 137. Quomodò

modò verò, & vndè consecuta sit haec ecclesia, vt primâs dicatur Germaniae archiepiscopus eius, necdùm comperi: sciens tamen nonnullos archiepiscopos illi non cedere in honore. nam Saltzburgensis cum eo contendit de paritate, nec archiepiscopi electores illi cedunt locũ. Vndè ergò, & in quo primatum habeat, alicundè mihi velim ostendi.

CAPVT XXIX.

QVia Hamburgensis archiepiscopatus hoc tempore cœpit habere suffraganeos, operæprecium est exponere, qui ab olim limites eius fuerint. Ab occidua quidem parte, mari terminatur Britannico, vbi est quæ pridèm fuit Bremensis, nunc isti incorporata: à meridie, Albi flumine: ab oriente, Pani riuo: & ab aquilone, mari Danico & Egdora flumine. Transalbiani, qui & Nordalbingi, tribus ab olim partibus constitêre: Thietmarsis, Holsatis, Stormaris, quorũ metropolis Hamburgum, olim, vt testantur antiqui annales, viris opibusq; potens: Ottonis autem primi tempore, quod nũc est in manibus, in solitudinem redactum, variam deindè fortunã expertũ. & quãuis occulto Dei iudicio vrbs crebriùs vastata, decorem suũ amiserit, ait scriptor annaliũ, honorem tamen seruauit metropolis: viduitatis suæ damna cõsolans in profectu filiorũ, quos per totam septentrionis latitudinem, suæ legationi quotidiè videt accrescere. de quibus læta videbatur exclamare: Annunciaui, & locutus sum, multiplicati sunt super numerũ. Primus aũt nostrorum pontificũ & wandalis pdicauit Adaldagus, territis & iam edomitis per arma Imperatoris Ottonis post Henricũ patrẽ: ecclesiãq; Aldẽburgensem in & wagria fundatã, vndè posteà in Lubecã est translata, suo, vt diximus, pontificeprimo Marcone imbuebat: q; satis suo functus officio, populũ strenuè docuit, & iugo Christi colla subdere verbo &

bo & exẽplo monſtrauit, præmia repromittẽs ſine mẽ-ſura. Erat autem, vt diximus, ditio Marconis Aldenburgenſis epiſcopi in gente Wandalorum longa atque lata, incipiens ab ſua ciuitate in qua ſedẽ habebat, per omnem terram Obotritorum, quæ nunc Magnopolis eſt, vſque ad Panim fluuium & ciuitatem Demyn, procurrit in Orientem: & pro ſui magnitudine, poſteà eſt in tres epiſcopatus diuiſa: in quibus Aldenburgenſis prima trium, magis tenues ſibi partes retinebat, hodieq; minus eſt cæteris ſua ditio.

CAPVT XXX.

ALdenburgenſis eccleſia hoc tempore ad finem Ottonis primi, ſecundum accepit pontificem Eguardum. alij ſcribunt Eduardum, quod eſt vocabulum Anglicanum: alij etiam Euagrium, quod eſt Latinum nomen. Vtcunquè fuerit, ſcriptores pro ſuæ lingua proprietate, nomen hoc mutauêre: Saxones Egardum, Angli Eduardum: qui Latini eſſe & videri volebant, Euagrium: ſed hoc eſt magis alienum. Virum ſtrenuum, Deo deditum eſſe oportuit, qui tam grandem Dei vineam acceperit excolẽdam. Meſus ibi multa, ſed operarij cum eo pauci, quòd refugerent à barbara gente formidata pericula. Et nisi Ottonis gladius formidabilior fuiſſet, quàm diuinæ vltionis cenſura, non tam citò ceruices inclinâſſent. Sategit bonus ille pontifex pro ſuo miniſterio, circumiens oppida & vicos, vt alios Chriſto lucrifaceret, alios in accepta fide firmaret. Non erant illa tempeſtate tam claræ vrbes, quàm pòſt ad maris littora ſunt exædificatæ: neque Lubeca, neque Wiſmarium, neque Roſtochium, neque Sundenſis illa vrbs, qua ſplendore inuicèm certant: nisi quòd iamdudùm Lubecenſis extulit caput, viris, opibus, armis, cultu & omni ciuili-

ciuilitate præstans. Tum erant mediterranea oppida, præter vnam Aldenborg: quæ tũ ad mare respexit, nunc alluuione crescente, recessit & ipsa in mediterranea. Mekelenborg, Swarlo, Kessin, tum erant in ea gente oppida clariora: nunc villæ sunt agricolarum. Sed Eduardo tum erat plenus in religione Christi fundanda labor. quo enim magìs gens erat inciuilis & barbara, eo plùs illi fuit laborandum, vt ad Christi ciuilitatem perduceret. Instabat de sua quoquè ditione in eadẽ gente Albertus Magdeburgẽsis episcopus, qui cum suis suffraganeis Brandenburgensi, Hauelbergensi, strenuè illi occurrebat. Septi iam erant vndiquè Christianismo & vandali: nam & à mari Danos audiuêre Christi euangelio auscultare, ab oriente autem necdùm Pomerani credidêre, sed à meridie Magdeburgensis cum Saxonicis episcopis intonabat. Ità prosperè tũ creuit in ea gente euangelium: perstitisséntque, si modum fecissent seculares principes imponendis tributis. Factumq; est posteà, vt per eius rei occasionem, à fide apostatarent. Sed hæc suis in locis. Quandiù autem supererat Otto, & per omnes dies filij ac nepotis sui, hoc est, per trium Ottonum tempora, res in omni decore permansit: multiplicabãtur ecclesiæ, monasteria extruebantur, & crescebat cum gloria Dei euangelium eius.

CAPVT XXXI.

HAlberstadensi deindè ecclesiæ ad finem Ottonis Imperatoris, post Bernhardũ præficitur ab Hermanno duce Hildewardus, vir Deo & pontificio dignus honore, qui illam ecclesiam regebat per annos 22. Hic primùm permisit, quod Bernhardus nunquàm consensit, de ditione Halberstadensi latissima, quod ecclesiæ vicinæ metropolitanæ ad necessarios vsus prouénit. Quo

tempore curauit Imperator Otto, vt filius ei æquiuocus, per Italiam, opulentam regionem, iam ſub patre notior factus, illi potiſſimùm imperaret. Nam Beneuentũ, Calabriam, & Apuliam, iam retropulſis Græcis, ditione tenebat: effecitq; vt filia Imperatoris Conſtantinopolitani Theophania illi deſponſaretur: eſſetq; illi pro dote, quicquid Otto Imperio Oriẽtis per Italiam detraxiſſet: commiſitq; regni principibus & in primis Wilhelmo archiepiſcopo Moguntino filio ſuo, vt fratrẽ eius Ottonem duceret Romam, ab Ioanne pontifice 13. coronandum: vt nõ modò patri in Imperio ſuccederet, ſed iam viuenti accederet, anno regni Ottonis 31. quæ omnia legitimè ſunt impleta. Ad annum verò regni eius 36. qui fuit à Chriſto 974. Otto Imperator cum filio rege Galliam eſt ingreſſus, quæ iam illi non modò fœderata, ſed multiplici erat ſanguine deuincta: quòd ex germana ſorore rex Franciæ natus eſſet, & gener eius Conradus teneret Lotharingiam. Indè in Germaniã reuerſus, proximum Paſcha in Quedelinborg conſtituit celebrare: quod & fecit. Tertia verò feria ante Pẽtecoſten, venit ad locum qui dicitur Mimilewe. Proxima nocte tranſacta, hora conſtituta lætus ad menſam conſedit: venienteq; tempore veſpertinis laudibus interfuit. ſed peracto cantu euangelij, æſtuare ac fatigari cœpit. Quod cùm intellexiſſent circunſtantes principes, impoſuerunt illum ſedili. Inclinantem autem caput, quaſi iam defeciſſet, refocillauerunt eum: expetitoq; ſacramento Dominico, & accepto, ſine gemitu, cum magna tranquillitate ſpiritum reddidit Domino, nonis Maij, die Mercurij ante Pentecoſten. Indè tranſportatur in cubiculum: & cùm iam ſerò eſſet, tranſitus eius nunciatur populo, cuius corpus magnis lugentium exequijs à filio rege tranſlatũ eſt in ci-

uita-

uitatẽ Magdeborg, cuius ille conſtruendæ fuit author: ibiq; honorificè eſt tumulatũ. Magdeburgẽſes memores cõditoris ſui, ſtatuã ei inſignẽ cũ geminis vxoribus, grati animi ſigna, vſq; in hodiernũ cõſeruant, in foro publico ſuæ ciuitatis.

CAPVT XXXII.

MIndenſi tum eccleſiæ præfuit ordine pontificum 10. Helinwardus: cuius in præclaris rebus hoc memoratur, quòd cùm de conſecratione maioris eccleſiæ Mindenſis hæſitaret, non inueniens monumẽta legitimæ ante ſe factæ conſecrationis, quo ſolennitate maiori res gereretur: inuitâſſe fertur vicinarum eccleſiarum pontifices, Dudonem Paderburnẽſem, quem ego Popponem alio dictũ reor nomine, & Drogonem Oſnaburgẽſem, vt illi in conſecratione eccleſiæ ſuæ principalis nõ dedignarentur adeſſe. Aderant: & rebus per omnia ſolenniter de more geſtis, maximo cleri ac populi cõcurſu, in ſua quiq; rediêrunt. Conſecrata eſt autem ſub honore ſanctorum martyrum Gorgonij, Laurẽtij & Alexandri, cùm annus Chriſti ageretur 952. cùm Otto Magnus rerũ Germaniæ potiretur, & crebris expeditionibus factis in Italiam, illam à Berengariorum tyrannide, qui eam inuaſerant, liberauit: quo merito aſſequutus eſt, vt à ſummo pontifice, & Romano populo Imperator Romanus acclamaretur & conſalutaretur. Moritur hic pontifex anno 6. poſt ſuæ eccleſiæ conſecrationem. Vocat autem annalis eccleſiam ſuam, monaſterium. Vndè ſatis appáret, primordia huius, ſicut & cæterarũ eccleſiarũ, fuiſſe regularia ſub ordine diuorũ vel Benedicti, vel Auguſtini. Erat obitus eius anno poſt natũ Chriſtũ 958. die S. Valẽtini martyris. Inclytã aũt viri vitã teſtantur, q de eo extãt, verſiculi:

Hic ſublimatus in ordine pontificatûs,
Moribus ornatus, doctus, vitaq; beatus.

Teſtimonium præferunt, quid de illo homines ſui ſeculi ſenſerint, quáve fuerit apud omnes opinione, & ſanctitatis exiſtimatione: præſertim apud populum, obſeruatorem ſui paſtoris.

CAPVT XXXIII.

SEquutus eſt hunc ordine proximo in eccleſia Mindenſi, 11. pontifex, nomine Landowardus. Hic inter omnes anteceſſores ſuos primus regalia ſuſcepit de manu Imperatoris Ottonis primi, anno 961. apud Forchem, 7. Idus Iunij. Cœpit tum ea res frequentari apud Imperatores, vt darent inueſtituram epiſcopis, & regalia, poſtquàm Leo 8. omne patrimoniū Imperij per Italiam reſtituit imperio, in perſona dicti Ottonis primi. Quare literarum copias inſerui Saxoniæ, vt videatur curſus & alternatio temporum. Ea tum volentibus & cupientibus ſummis pontificibus per Imperatores gerebantur. Sequuta ſunt tempora, quibus per orbem Chriſtianum maxima fuêre mala diuturnis temporibus, dum Imperatores, quod diù tenuerunt, dimittere noluerunt: & ſummi pontifices non paterentur, epiſcopos de manu laica ſuorum epiſcopatuum inueſtituram ſuſcipere. Indè duo Henrici Imperatores 4. & 5. duo Friderici 1. & 2. quartus Otto longa certamina habuêre cum contemporaneis ſibi ſummis pontificibus, quam rem in Saxonia attigi & proſequutus ſum, quantùm tempus ſinebat. Sed hunc epiſcopum Imperator honorare volens, baculum paſtoralem precioſum de lignis hebeni, beato Petro & eccleſiæ Mindenſi obtulit. Quo etiam tempore monaſterium virginum in Walſorde, in honorem ſancti Ioannis Baptiſtæ eſt fundatum. Finiit autem hic venerabilis antiſtes curſum huius ſui temporis, vt ad meliora tranſiret, in die ſanctorum martyrum Coſmæ & Damiani,

viam

viam vniuersæ carnis ingressus. Reliquêre fratres honori eius inseruientes versiculos:

Præsul Landwardus, moribus redolens quasi nardus:
Gregem non tardus, seruat vigilans quasi pardus.
Carnem castrauit, hostem, mundum superauit:
His benè peractis, conscendit ad agmina lucis.
Famelicos pauit, sitibundis pocula lauit.

Inepti quidem, nec benè tornati versiculi: sed tamen testimonium qualecunque præferunt suorū temporum.

CAPVT XXXIIII.

HIldesemensi per ea tempora præficitur ecclesiæ Ochwinus: præfuitq; annis 29. hoc est, vsque ad tempora Henrici Imperatoris Bauari, de sanguine tamen Saxonico. Quo tempore, Danicis rebus plurimùm in religione profuit Poppo, vir Christianissimus, qui multis peragratis regionibus, multa vidit, audiuit, & recensere potuit. Hic in conuentu solenni procerū regni, qui tum Wiburgi in Iutia agebatur, cùm adessent noui pontifices, Ripensis & Slesvicēsis, & de religione Christi populariter suscipienda dissererent: essentq; qui ex aduerso patriæ & auitæ religionis tuerentur iura, immiscuit se disceptationi Poppo, multa inferens ad conuellendam vanam veterū & superstitiosam religionem, & ad fundandam & persuadendam solidam & veram Christi doctrinam. Eoq; tum exiuit disputatio, vt rebus potiùs quàm verbis veritas comprobaretur. Eccè, inquit Poppo, ferrum in modum chirotheca fabrefactum, cui manus inseratur cum digitis, iubeo totum igniri, spondeoq; portaturum sine læsione in quem locū constituitis, per virtutem Euangelij Iesu Christi, & veræ religionis eius. Expectabant vniuersi, vt impleret quod dixerat. Ille ignitum ferrum manu induit, & intrepidus sine vlla

contractione vultûs, aut significatione doloris, ad locum monstratum deportauit. Cernite, inquit, virtutem Iesu Christi, cui párent elementa omnia: quippe qui fecit cælum & terram, & omnia in his degentia. Nunc, si quis assertor veterum fidat religioni quam coluit, experiatur virtutem dei sui quem adorauit. Obstupuêre omnes, præsenti miraculo conterriti, & mutire non audebant: quiq; antè insaniuêre, dederunt nomina: & sacri baptismatis ad vnum omnes qui aderant, vndam salutarem subiêrunt. Quo merito in episcopum est omnium suffragio promotus. Hoc etiam tempore Wentzeslaus princeps Bohemiæ, à fratre suo Boleslao, qui ambiuit principatū, odio Christiani nominis cæditur, & preciosus Christo martyr consecratur: pro quo Deus vrbem Pragam, in qua requiescit, multis illustrat miraculis. Eius de rebus plura diximus in nostra Wandalia. nunc tantùm temporum recordamur. Eius festum peragitur antepenultimo Septembris.

CAPVT XXXV.

MImigardeuordensi ecclesiæ tum præerat vir Deo & hominibus acceptus, Suederus, ordine 11. à primo: qui pro sanctitate vitæ omnium opinione dignus est habitus, qui in sanctorum numerum referretur. Hic vidit in diebus suis bellū transferri ex Germania in Gallias. Nam Otto 2. consobrinis suis Lothario atq; Carolo Francia regibus, bellum inferebat, quòd Romano imperio iusta non persoluerent, seq; subducerēt legitimæ dominationi: quòd imperium à Christo regum omniū rege recognitum, ipsi viderentur posthabere. Et ibi ad bonum modum rebus cōstitutis, in Italiam Imperator Ottorem omnem conferebat, cum leuiris suis Orientis Imperatoribus pugnans infeliciter, vt vix ipse corpore abiret. nam

vires

vires omnes ibi conciderunt, initio fugæ facto ab Romanis. Sed dum Imperator Otto in Gallijs & Italia bellum gerit, & wandali se commouerunt. Nam episcopatum in Brandenborg & Hauelberg subuerterant, quòd essent malè Christiani, sola specie præferentes titulum Christianismi, iam nunc in reprobum versi sensum resiliêrunt. Citzensem autem ecclesiam Bohemi excurrentes deleuêre: ità regnabat vbiquè Erinnys. Imperator vbi magno suo periculo euasit, laceri colligens reliquias exercitûs, in Beneuentanos vindicare constituit: eamq; obsedit vrbem. Accepit, & indè ossa sancti Bartholomæi transferens, Romam perduxit: ac in ecclesiam, quæ est in insula Tyberis, honorificè collocauit. Sed aiunt Beneuentani, illusum esse Imperatori: qui dum ossa D. Bartholomæi deposceret, ædituus simulans se dicto pariturum, alterius ossa pro sanctis Apostoli reliquijs Romam deportauerit. Non arbitror ità simplici animo rem gestam, vt non curaret diligenter ossa sibi tradi Apostoli tantus princeps. Plaudunt sibi Itali de calliditate: contemnunt Germanos pro sua, vt ferunt, simplicitate. sed non erat is Ottonum animus, non ea vis ingenij, vt patertur sibi illudi. Romanis infestus Imperator, vt sine tumultu vindicaret in reos proceres, omnes iussit ad epulas inuitari. medio cõuiuio sermo oritur de transgressoribus & desertoribus, recitantur nomina reorum: & sine strepitu conuicti, cæduntur gladio: cæteri epulas, vt potuêre, prosequuntur. Ità seuerè gubernabat Otto 2. Imperium. Cætera eius magnifica recensentur inter res Saxonum. Vbi se fractum infirmitate vidit in certam incidisse mortem, condito testamento, atque pauperibus & ecclesijs thesauro distributo, concessit in fata, tumulatus Romæ in ecclesia S. Petri.

CAPVT XXXVI.

VErdenſem eccleſiam tum gubernabat Bruno, vir natu & virtute nobilis, qui hæreditatem quam à parentibus acceperat, Deo & eccleſiæ conſecrauit. In loco Vleſſem, nunc breuiùs Vlſſen vocant, monaſterium diuæ Virgini ac Ioanni Baptiſtæ erexit, dicauit, ac conſecrauit. veterem ciuitatem vocant hodiè monaſterium. Nam cùm ibi olim eſſet oppidum, nunc tranſlatum reliquit nomẽ monaſterio, vt vetus vrbs dicatur cœnobium. Allodium in Hiddeſtorp iſte contulit eccleſiæ, ſarcophagum fecit excindi D. Mariano, plurima eccleſiæ ornamenta comparauit: dilexit enim decorẽ domûs Domini, & illi amplificando diligenter in diebus ſuis inſtitit. Succeſſit in epiſcopatu Erpo, vir acutiſsimus: proiectus ad illum honorem ab Ottone primo, quòd in contentione inter Colonienſem & Hamburgenſem archiepiſcopos, ità tum diaconus adſtitit domino ſuo Adaldago, vt polliceretur Otto Magnus, qui primus in ditione Germaniæ vacaret epiſcopatus, eum eſſet pro laude induſtriæ ſuæ aſſequuturus. Tenuit eum locum per tempora deinde duorum Ottonum, filij ac nepotis. Nam Otto 3. eidem Erponi epiſcopo permiſit, vt monetam ſuo nomine cuderet, mercatum in loco eccleſiæ ſuæ ſolennem haberet. Idem Imperator contulit eidem epiſcopo & ſucceſſoribus venationem ceruorum atque ceruarum, ſublimium ferarum: qui fuit ab olim ſeruatus honor ſummis principibus. Extant deſuper literæ datæ anno 985. Pagum autem venationis, Sturmiũ vocant. Otto tum 3. deſcendens in Saxoniam, aliquandiù in Wildeshuſen conſedit: ibique præcepta nonnulla fecit, quæ extant. Inuiſere, credo, voluit antiqua incunabula nobilitatis. Ibi enim Walbartus & Wicbertus, filius ac nepos Wedekindi, magni

magni ducis, qui Carolo conflixerat, vndè omnis Saxonum nobilium ſtirps prodijt, habitare conſueuerāt. Quo tempore Hermannus dux Saxoniæ finem viuendi fecit, relictis filijs Bennone & Hermanno: quorum alter ducatum, alter comitatum tenuerat.

CAPVT XXXVII.

MAgdeburgenſis eccleſiæ primus pontifex Albertus, tum cōceſſit in fata, poſtquàm in 13. annum eccleſiæ cum magno bonorum operum fructu præfuiſſet. Succeſſorem habuit Othricum, virum ea tempeſtate doctiſsimum, cuius doctrinæ fama celebris auditores etiam illius illuſtrauit. Qui enim Othricum meruit audire præceptorem, aliquid ſibi ſupra cæteros accepiſſe videbatur. Tam celebris fama virum illum ad archiepiſcopatum ſubuexit. Iter ingrediens poſt electionē Romam inuiſere, in itinere defecit: & ſurrogatus eſt in eccleſiam illā Giſelerus, pridèm Mersburgenſis epiſcopus. Perfecit autem apud Ottonem Imperatorem Rufum, vt à minori ad maiorem aſſumeretur eccleſiam, minore tamen non relicta: & arbitrabantur multi, interueniſſe negocium, quod perambulabat in tenebris: ſcandalúmque peperit res illa ætate incomperta, vt duabus eccleſijs vnus eſſet pontifex: hoc eſt, vnus ſponſus duabus ſponſis. Id verò ætas noſtra iam deſijt pro frequētia mirari, quòd paſsim cernimus alteram alteri eccleſiæ in vna perſona accedere, vt habeat alteram in titulum, alteram verò in commendam. Sed non potuêre tum pro rei nouitate placari homines, vt æquis animis acciperent, quòd Giſelerus vtranq; retineret eccleſiam, in Mersburgenſem collocans religioſum, qui abſentis vicem tueretur: vt eſſet, iuxta tum acceptam ſpeciem, ex epiſcopatu facta abbatia, cuius fructus tolleret nihilominùs prior epiſcopus.

pu. En temporum mutationem, quam in multis preterea, liquet attendere.

CAPVT XXXVIII.

ALdenburgensi ecclesia in Wandalis tertius praficitur pontifex Wago, vir militari non infimo genere natus. qui regulo Wandalorum dedit coniugem, puellam in primis forma ac moribus speciosam, vt illum sibi quàm arctissimè deuinciret, et peruios haberet populos eius ad disseminandum Christi euangelium. Durauit aliquandiù affectio magis de parte Wandali simulata, quàm germanitùs impensa. Susceptā etiam indè prolem fœmineā, pontifex sacro impositō velo, Deo consecrauit. Sed hæc omnia malignus subuertit, & recidit in irritum. Nam germanā eius episcopo repudiatā remisit, & filiam velatam monasterio abstractā, dedit cuidam suæ nationis nobili coniugem, quæ in Wandalia nostra plenius explicuimus. Turbatis ergò rebus Wandalicis, dura vidit tempora iste pontifex: nec profuit instantia, quo minùs, recrudescentibus populis, euangelium Christi posthaberetur. Interea Haraldus rex Danorū, religione ac fortitudine insignis, Christianitatem in regno suo iamdudum benignè susceptam, vsq; in finem constanter retinuit: vndè & regnum suum sanctitate & iustitia confirmās, vltra mare in Normannos & Anglos (nam indè maternum duxit genus) suam dilatauit potentiam. Emundus filius Erici tunc in Sueonia regnauit, & Haraldo confœderatus, Christianis eò venientibus placabilis fuit. In Norwagia Haquinus princeps erat, quem dum Normanni superbiùs agentem regno depellerent, Haraldus sua virtute restituit, & Christicolis placatum reddidit. Haquinus iste ferocissimus, ex genere Inguar & giganteo sanguine descendens, apud Normannos regnum restituit, cum

antea

anteà diu diuisa prouincia, ducibus regeretur. Igitur Haquinus, 35. annis exactis in regno, sine prole decessit, Haraldum sceptri relinquens hæredem: qui simul Daniã possedit, atq; Norwagiam. Anglia autem post mortem Gudreg, à filijs eius Analaph, Sigereich & Regnolt, per annos ferè 100. permansit in ditione Danorum. Haraldus verò ea tempestate filium suum Hiringum misit in Angliam: qui, subacta insula, à Northumbris tandèm proditus, & occisus est. Angli negant totam insulã paruisse Danis, sed de orietalibus & aquilonaribus Northumbrorum prouincijs negare non possunt. magnam enim vernaculæ suæ linguæ partem indè traxêre. Indè factum est, vt maiores, de suæ linguæ multiplici commixtione erubescentes, Gallica vtantur.

CAPVT XXXIX.

LVdolphus, vir natu nobilis, in ecclesia erat Osnaburgensi ordine 9. sub Imperatore Ottone secũdo, qui dato priuilegio, ecclesiam illam quibusdã factis donationibus amplificauit, ob preces Theophaniæ conioralis suæ: & ob respectum optimi pontificis Ludolphi, quem suum vocat consanguineum. Fieri enim potuit, idq; nomen indicat, fuisse illum ex antiqua nobilitate Saxonũ, vndè & tribus Ottonibus fuit origo. Nomina prædiorum, quæ elargitus est ecclesiæ memoratus Imperator, hæc sunt: Apelderberch, Hesnow, Linga, cũ curtibus & mancipijs adiacẽtibus: quæ adeò etiã memorato episcopo dedit in proprietatem, vt si videretur illi, pro suo arbitrio alienaret. Quæ res indicat, magìs tum Imperatorem, cùm daret, respexisse in personam episcopi, quàm ecclesiam: alioquin arbitrium nõ permisisset distrahendi. Data literarũ in Logbarden, siue illã Longobardiam signauerit, siue locũ alium. Crebriùs enim is Imperator

in

in Italia versatus est: defecitq; ibidem, tumulatus in ede D. Petri. Annus autem huius donationis erat 975. anno Imperatoris illius 7. Peruenit autem hic pontifex ad annum 83. post 900. 3. Calendas Aprilis. Vndè colligimus annos, quibus præfuit ecclesiæ cum summa laude, 14. hoc est, à 69. quo interijt decessor eius, ad 83. quo ille defecit.

CAPVT XXXVIII.

ADaldagus Hamburgensis archiepiscopus, per annos 54. quos in pontificatu egit, peruenit ad tempora Ottonis 3. qui in Wildeshusen consistens, oppido Bremensis ditionis, præcepta fecit, quæ extant, Imperialia. Tribus autem Ottonibus tam fuit commendatus iste pontifex, vt rara essent in magnis negocia, quæ sine ipsius interposito consilio transigerentur. Ordinauit in Daniam plures episcopos, quorum nomina quidem reperimus: ad quas verò sedes inthronizati sint, non legimus. Existimari debet, q; pro rei nouitate nulli adhuc episcoporū certa fuerit sedes designata: vndè plantandæ studio Christianitatis quisq; in vlteriora progressus, verbum Dei tam suis quàm alienis prædicare certabant. quod hodiè trans Daniam in Norwagia, ait annalium scriptor, & Sueonia facere videntur. Igitur episcopi, qui in Daniam ordinati sunt, hi fuêre: Haraldus, Liafdagus, Reinbrandus, & post eos Harig, Stercolphus, Folchbertus, Adelbertus, Merha, & alij nonnulli. Odincarum seniorem ferunt, ab Adaldago in Sueoniam ordinatum, strenuè legationem suam in gentibus impleuisse. Erat enim vir sanctissimus, & doctus in his quæ ad Deum sunt: quantum verò ad seculum, nobilis, & origine Danus: vndè & facilè barbaris congentilibus potuit de Christiana religione persuadere. Cæterorum verò epi-

rò episcoporum vix aliquem tam clarum prodit antiquitas, præter Liafdagum Ripensem, qui & miraculis celebris fuit, & transmarinis prædicauit Sueonibus & Normannis. Fuit & Odincarus iunior, nulla in re cedens maiori. Nam ambo literarum peritia & vitæ sanctitate insigniter eminebant. multos subiêre labores pro Christo, in Suediam, inq; Norwagiam nauigantes, vt rudem populum vel ad Christi fidem perducerent, vel iam credulum in fide solidarent. Cumq; multiplici fructu bonorum, ac ingenti fidelium animarum lucro ditâssent ecclesias, in Christi pace dormientes, ad meliora transiêrunt, præmia meritorum excepturi. Nouissimis autem huius archiepiscopi temporibus, res in Dania sunt turbatæ. Nam Haraldo rege Christiano iam in senium vergente, filius Zuenotto & ipse baptizatus, sentiens procerum magnam partem pro suscepta religione indignari, quòd furta & latrocinia per mare, per terras, quibus insueuerant, ea lege interdicerentur, vt ad regnum patris iuuenis celeriùs perueniret, patri bellum indixit: regno illum deturbaturus, patris reuerentiam cum Christo abijciens. At ille senior, qui ab initio susceptæ religionis spem omnem in Christo constituit, tum verò maximè ipsi Deo rei commendans euentum, ità processit ad bellum, vt militibus suis seuera de seruando filio suo præcepta daret. non illo pietate minor, qui & viuentem & mortuum plangebat filium, Absalonem. Quo in prælio, miserabili & plusquàm ciuili bello, victa est pars Haraldi: ipseq; fuga sibi consulens, elabitur in Iulinum ciuitatem Wandaliæ, tum claram. in qua reparatis armis, denuò duxit in filium: sed exitus erat pugnæ qui priùs. Igitur cùm tertiò congressuri viderentur, diremptum est prælium interuentione procerũ partis vtriusque. cui

rei

rei fidens Haraldus, cùm egressus in terrā, se à suis paulisper elōgâsset, clàm iaculo percussus, ad necem est vulneratus: seq; in Iulinum mandauit reduci, vbi vltimum spiritum Christo reddens exhalauit: reductusq; post mortem in Daniam, regio tumulo in Roschildia tumulatur. Filium autem illi semper deindè sunt sequuti casus, vt facilè illum pœniteret abiectæ religionis. Hæc autem pleniùs in Dania atque Wandalia fumus exequuti, nunc solorum sub pontificibus temporum recordantes.

CAPVT XXXIX.

EZico quarto ordine ab Adaldago consecratus est pontifex in Aldenborg vrbem Wandaliæ, longæuo pontifice, & iam in vltimum senium declinante. Interior autem Wandalia, & in Orientem ad mare diffusa, cuius populi Polabi, Obotriti, Kißini, Winuli, Circipani, fidem Christi quidem audierant, sed necdùm germanitùs imbiberant: quanuis Corbeiæ patres & alij prædicatores ab Hamburgo & Magdeburgo sunt immißi. Duodeuiginti pagos cùm haberet ea Wandalia, qua Oceano Albiq; includitur, vsq; in Prußiā atq; Poloniā, omnes vsq; ad tres tum fidem accepisse memorantur. Principes autem eius temporis Christiani, sub quibus pax continua fuit, Wandaliq; sub tributo seruiêrunt, his erant nominibus: Misisla, Naccon, & Sederich. Misisla ille ipse est suasor paterni sceleris, qui induxit parentem Bilugum, vt remitteret repudiatam vxorem Christianam, quam sororem fuisse diximus Wagonis Aldenburgensis episcopi: & vt sororem iam Christo dicatam, eximeret monasterio, traderetq; marito. Turbatio enim rerum Christianarum in Dania, audaciores fecit Wandalos, vt & illi proiecto iugo, tributa simul & Christianismum recusarent.

rent. Sed hæc omnia adhuc timidiùs gerebantur, quòd verentur arma Ottonis 3. & Bennonis ducis Saxoniæ, quem filium reliquit Hermannus, ab Ottone primo ducali præditus honore. Sub hoc autem Ezicone pontifice, nata est turbatio à principe Mistiwoi: qui cùm sequutus esset Bernhardum ducem Saxoniæ mille equitibus in Italiam, cùm dux Imperatorem Henricum vadentem in Calabros fuisset comitatus, & promissa indè nuptiarum præmia Wandalus demoraretur, Brãdenburgensis marchio Theodoricus rem omnem turbauit, nõ esse dandam cani nobilem puellam. Ea contumelia altiùs insedit pectori eius, vt amicis questus Saxonum in se superbiam, arma rogaret auxiliaria ad vindictam. Fit coniuratio valida. Marchio deturbatur omni à sua ditione, Aldenborg vastatur ad exterminium, 60. presbyteri miseris modis excruciantur: fit cum contemptu religionis grauis in omnes persecutio. Cui se immiscuit Godscalci nobilis inter Wandalos iuuenis iusta indignatio: nam parentem eius Saxo occiderat. Fit acerrima in omnes Saxonici generis & Christiani nominis persecutio. Adiuuit hanc acrimoniam iustum de acerbiore tributorum exactione in Saxones odium: dum enim illi modum non faciunt exactionis, fit pariter & religionis contemptus. Non poterant discrimen ponere barbari inter religionem & potestatem secularem: alterum cum altero coniunctum, iuxtà in odio collocabant. Intereà præsul Adaldagus magno fractus senio, de legatione sua voti compos effectus, & in omni opere suo domi foris q; prosperatus, in senectute vberi migrauit ad Dominum, anno pontificatûs sui 54. Dominicæ autem incarnationis 988. regnante Ottone tertio.

CAPVT

CAPVT XL.

PAderburnenſi per ea tempora præfuit eccleſiæ, vir clarus Retharius. Præfuit autem eccleſiæ ſuæ, cum magno bonorum operum fructu, annis 28. multaq; fecit in obſequium eius. Anno autem pontificatûs eius 19. ciuitas Paderburnenſis graui incendio concrematur, & nobile principalis eccleſiæ monaſterium, præcipui operis & decoris à Carolo fundatum, & à Badurado eiuſdem eccleſiæ pontifice conſummatum, cum libris, priuilegijs plenarijs, alijsq; eccleſiæ ornamentis conflagrabat: ob quam rem Retharius epiſcopus ſolennes miſit nuncios in vrbem Romam, tam ſummo pontifici, quàm Imperatori ibi tum agenti, detrimẽta ſuæ eccleſiæ denunciãs, omnia priuilegia eccleſiæ ſuæ prædicta tam à Romanis pontificibus quàm Imperatoribus conceſſa, poſtulauit innouari: quæ & innouata ſunt ab vtroq; principe Chriſtianiſmi, papa & Imperatore: ſub data, calendis Ianuarij, anno Domini 1000. pontificatûs Sylueſtri, qui antè fuit dictus Gilbertus, anno ſecundo: Ottonis 3. Imperij 18. qui fuit vitæ & regni nouiſſimus. Nam poſteaquàm Creſcentio Romanorum patritio colluctatus, eum ſuperâſſet, captumq; iuſſiſſet decollari: vxor eius callida mulier, & ſuæ pulchritudinis conſcia, Imperatorẽ pellexit in amorem. Sunt qui adſtruant, etiam pollicitum nuptias mulieri. Sed non erat quod mulierem mulceret: vindictam quærebat de priore marito, quam cùm vi non poſſet peragere, dolo impleuit. Nam vbi ſenſit Imperatorem abiturum, dono miſit chirothecas inſigni ornatu: ſed in eis toxicum ità abſcondit, vt ab recipiente donum vitari non poſſet. ità perijt ſine prole: præualuitq; electio, quam idem Imperator cum Gregorio quinto propinquo ſuo feciſſet, quæq; durat in hodiernum: vt non legitima

ſucceſſione

ſucceſsione quæratur Imperator, quomodò à memoria Magni Caroli videbatur inolitum, ſed electione ſeptem primitiuorum principum aſſumatur.

CAPVT XLI.

Hildeſemenſi tum præerat eccleſiæ vir præſtans, Oſdachus, per annos 25. per tẽpora videlicet Ottonis 3. ad Henricum 2. Vidit illa ætas graue exterminium ab Danis, excurrentibus pro ſua conſuetudine. Annus erat 88. poſt 900. cùm ſub rege puero Germania in contemptũ venit Danorũ. nã omnia maritima Phriſiæ vaſtauerũt: & per Albim aſſcendentes, Stadiũ petiuêre: ibi in terrã egreſsi, populationibus inſtiterũt. Nobilitas eius loci ſe obiecit. marchio Sifridus, ac comes Didericus, ingenti auxiliorum manu cõtracta, Danis atq; Normannis ſe obiecêre. Diù fortiter pugnatur vtrinquè: ceſsêre demùm Saxones. capti illuſtres viri, marchio Sifridus & Theodoricus comes, cũ aliquot ex nobilitate viris, et promiſcuis militibus ſine numero. Trahũtur in naues captiui, vt magno à ſuis ære exoluto, liberẽtur. Piſcator erat, qui per artẽ qualẽcunq; ſcapha ſua exceptũ Sifridũ abduxerat: quo comperto, in cæteros ſauiêrunt, manibus, aut pedibus, aut naribus præciſis. Præfuit adhuc Saxoniæ rebus Benno, Hermanni filius. is re, comperta, ſuperuenit cum memorato Sifrido, ac valida ſuorum manu: & conſerto prælio, egregiè in Aſcomannos vindicauêre. Sic enim appellati ſunt illa tempeſtate Dani excurſores. Alia quoq; manus 20. millia, cùm à ductore Saxone in inuia deducerentur in Glindeſmoer, ad vnũ omnes cæſi ſunt à ſuperuenientibus Saxonibus. Terruerunt multas tum & antè Dani nationes, foris inuicti, intùs non ità. Nam & Henrico & Ottoni regibus, patri ac filio, ceſsêre in limitibus regni. Mira hominum frequentia. poterant egredi

20.30.100.millia,& per littora Germaniæ ac Galliarum graſſari: intùs nulla videbatur hominum iactura. Ità tum regiones aquilonis ſcatebāt mortalibus: quippe apud quos illa ætate vel rara, vel omninò nulla fuit lues de peſte, quæ ſolet multa millia conſumere, quotiès graſſatur.

CAPVT XLII.

HAmburgenſi archiepiſcopatui poſt Adaldagum præficitur Libentius, vir Italicus, prædeceſſorem ſuum ex Italia ſequutus, qui etiā illum nunquàm putauit deſerendum. Sedit annis 25. Palliū ſuſcepit ab Ioanne 15. virgā paſtoralē ab Ottone 3. primus omniū conſecratus eſt à ſuffraganeis. Erat autem vir literatiſsimus, & omnium morum honeſtate præclarus, magiſtri ſui Adaldagi vitam imitatus, & in bonum ſemper æmulatus, ſolus ex ordinatione tanti patris dignus eſt habitus, cui Hamburgenſis cura parochiæ cōmendaretur. Erat enim vir tantæ caſtitatis, vt rarò ſe mulieribus viſendū præbuerit: tantæ abſtinētiæ, vt pallida ieiunijs ora ſemper portauerit: tantæ humilitatis, & in omnes charitatis, vt in clauſtro quaſi vnus ex fratribus vixerit. Multæ nimirùm virtutes eius. quippe contentus quæſitis, rarò curiā adijt pro acquirendis: domi ſedit quietus, parochiæ ſuæ curam egit diligentiſsimā, totumq; ſtudiū ad lucra vertēs animarum, diſtrictiſsima ſub regula omnes congregationes ſuas cuſtodiuit. Archiepiſcopus factus, curā egit hoſpitalis, fratribus & infirmis quotidiano miniſtrabat obſequio. Ipſe quoq; vice ſua xenodochium nepoti ſuo commendauit Libentio, dum adhuc pax eſſet in Wandalia. Transalbianos populos frequenter viſitauit, & matrem Hamburg paterno fouit amore: legationem ſuam ad gentes, vt prædeceſſores eius, ſtudioſè eſt exequutus, licèt dierū obſta-

obſtaret malitia. Quo tempore cùm magnam in Dania Chriſtianorum perſequutionem rex Zueno exercuiſſet, ſupplicibus archiepiſcopus legatis crebriſq; muneribus laborabat, quatenùs ferocis animum regis manſuefaceret Chriſtianis: quibus ille reiectis, in ſua credulitate ac perfidia ſeuire non ceſſauit: vndè vltio diuina regem Deo contumacẽ eſt ſubſequuta. Nã cùm cõtra &wãdalos bellum ſuſcepiſſet, bis captus, & in Iulianũ ductus, totiès à Danis ingenti auri põdere eſt redẽptus: nec tamen adhuc reuerti curauit ad Dominũ, quem primò in morte patris offendit, & deindè in nece fidelium grauiùs in ſe prouocauit. Potentißimus autem rex Sueonum Ericus, collecto innumerabili exercitu Daniam inuaſit, & occurrit ei Zueno à Deo derelictus: ſed cùm vtrinquè bello nauali (ſic enim gens illa confligere ſolet) omnes eſſent copiæ Danorum contritæ, Ericus rex victor Daniam obtinuit. Zueno ergò depulſus regno, dignam factis ſuis à Deo mercedem accepit. Crebreſcebant ex eo tempore mala latrocinia incurſantium prouincijs ex Dania piratarum, vſqueadeò multiplicata, vt precioſa quæque de eccleſia Bremenſi ad interiora Buccenſis cœnobij ſint perducta. Præſentem tamen vindictam Sifridus hoſtium dux in expoliata Ramſola eſt expertus. Nam malo dæmone mox correptus, mirè rotatur: támque diù excruciatus eſt, donèc ablata redderet, & tantundem de ſuis rebus repenſaret. Libentius archiepiſcopus in malis temporibus quod potuit, fecit. nam gladium eccleſiæ diſtringens in eos, effecit vt princeps eius vaſtationis per annos 70. ſit integer in ſepulcro repertus: donèc Adelwardi miniſterio, quem Albertus Hamburgenſis archiepiſcopus miſit, ſolueretur à vinculis, tam diù ſepultus. namilicò eſt in cineres redactus. Intereà pulſo Zueno-

ne. Ericus duo regna tenuit, hostis & ipse Christianismi: ad quem missus Poppo, eius gentis vir præclarus & doctus, iam Sleswicensis ordinatus episcopus, magna populi frequentia in concionem euocata, de fide verbum habuit: & vt præsenti firmaret opere veritatem, candens ferrum, vt prius, quod chirothecæ formam præferret, induit, & ad locum pertulit demonstratum: cuius rei stupore perculsi præsentes, Christo mox crediderunt, magnum momentum fidei subeundæ apud alios futuri. Hoc siue secundò miraculum peregerit, siue hoc potius loco, quàm superiore, sit peractum, in medio relinquimus. Alio tamen æquè insigni miraculo idem vir præclarus populi nouellam fidem imbuit. Tunicam indutus ceratam, cùm staret in medio populi circo, in nomine Domini præcepit incendi: ipse verò oculis ac manibus in cælum porrectis, liquentes flammas tam patienter sustinuit, vti veste prorsùs ambusta, & in fauillam redacta, hilari ipse vultu nec fumum incendij se sensisse testaretur. cuius nouitate miraculi, & tunc multa millia per eum Christo Domino crediderunt, & vsque hodiè per populos & ecclesias celebre Popponis nomen vbiquè seruatur.

CAPVT XLIII.

IN Aldenburgensi tum desolata ecclesia, morte Exiconis vacuata, tum erat surrogatus Volcquardus, vir Dei zelum præferens: sed nihil poterat in re semèl turbata. Mistiwoi princeps dum grauiter vindicat sui contemptum, omne nomen Wandalicum cum eo conspirat. Acceßit poßt aliquot annos Godescalci, nobilis iuuenis in ea gente, iusta de nece patris indignatio, ità vt alter super alterum accedens tumultus, rem omnē Christianam perturbaret. Nihil potuêre Saxones. Bernhardus dux

frustrà

frustrà contendebat: omnis conatus episcopi, licèt instantißimus, nihil profecit: odio tributorũ, quæ sine fine exigebãtur, pariter Christianismi nomẽ erat inuisum. non enim discreuêre barbari inter ista. Volcquardus vbì se diù frustrà niti conspexerat, contendit in Norwagiam, vbi iam populum accepit auscultare euangelio, & instituit strenuè docere verbo & exemplo: ibiq; cum maximo fructu aliquanta tempora feliciter impendit. respexit tamen in proprias oues, tentare volens, si iam miserendi tempus aduenisset: & rediens, reperit rem nihilo, quàm priùs, meliorem. quo dolore cùm cruciaretur, accessit corporis infirmitas, & moritur apud ecclesiam suam. Cui Rembertus ordine 6. surrogatur. Sed neque ille præualuit in gente feroci lucra facere animarum. Quo tempore Ericus rex Danorum, Sueonúmque, cum potentißimo principe Polonorum Bolislao, fœdus iniit, accepta filia eius vxore: cuius gratia fœderis Dani à Sueonibus & Wãdalis, iuxtà sunt impugnati. Bolislaus autem iam Christianus, cum Ottone 3. societatem iniens, omnem suam Wandaliam subiecit Imperio, & Rußiam & Prussos: sub quorum ferocia martyrio coronatus est sanctus Adelbertus Pragensis episcopus, cuius sanctas reliquias Bolislaus transtulit in Poloniam. Claruit eo tempore in Dania iunior Odincarus, discipulus senioris, cognominis sui viri clarißimi: qui in Fionia, Sialandia, Scania, ac in Sueonia prædicans, multos ad Christum conuertit. Eius discipulus & nepos iste iunior, & ipse nobilis de regio Danorum semine, de patrimonio suo erexit Ripensem episcopatum, quem dudùm Bremæ traditum scholæ, archiepiscopus Adaldagus & suis manibus baptizauit, & suum illi nomen, vt Adaldagus diceretur, indidit: quippe apud insignes ecclesias ab antiquo docti viri fouebantur,

tur, qui publicas scholas sustinerent, priusquàm publica literarum gymnasia, quæ nunc multa florent, per Christianismum erigerentur: quæ res apud nostrates penè hesterna est. Nã nulla est in Saxonia publica schola, quæ centesimum longè superet annum. Erphordia, Lipz, Rostochium, vix totis viginti annis distantia habent primordia. Sed ea tempestate, quam nunc explicamus, valuit vetus ecclesiarum consuetudo, ab vsque Origene & Clemente, & primis ecclesiæ doctoribus traducta, qui apud memorabiles ecclesias Antiochiæ & Alexandriæ suis temporibus docuerunt. Ergò Odincarus iunior à Libentio archiepiscopo nunc ordinatus in gentes, apud Ripam sedem accepit, & illustri vita & conuersationis sanctæ mirabili studio, Deo & hominibus acceptus habebatur. Christianismum in Dania suis est diebus fortiter tutatus.

CAPVT XLIIII.

Hildesemensis ecclesia per ea tempora pontificem habuit Gerardum. quatuor is solis præfuit annis, sepultus in pace in ecclesia sua. Qua ætate etiam in Norwagiam est euangelium Christi propagatũ, baptizato Olauo rege Trutonis filio: quanuis nonnulli tradant, illum in Anglia baptizatũ: alij etiam missis ex Anglia in Norwagiã episcopis ferunt euangelizatũ Christũ in ea prouincia: quæ res etsi præiudiciũ intulisse videretur legationi Hamburgensis ecclesiæ, quia tamen nouella fuit prouincia, & multis indigebat noua vinea cultoribus, meritò cum Apostolo diceret, Sunt qui per contentionem euangelizant: quid enim interest, siue per occasionem, siue per veritatem, dummodò Christus annuncietur: & in hoc gaudeo, & gaudebo. Ericus autem iam Dania potitus cum Suedia, in Dania Christi fidem accepit, & perindè

indè prædicatores in Suediam admisit: nonnullis tamen arbitrantibus, quòd ad paganismum sit relapsus. Quòd autem idem Ericus aliquandò cum Ottone Imperatore tertio, manus prælio conseruërit, pugnansq; sit victus, Danorum literæ non loquuntur, ab alijs tamen non sileatur. Sic se res comperta est habere, vt omnes rerum scriptores suæ studeant nationi: veritatem tamen abscondere non oportet, quæ est lex prima historiæ. Mortuo Erico, Zueno exul in regnum redijt, meliori necdùm mente: indè factum est, vt Olauus Sueonum rex, Erici filius, paternam in Dania prosecutus ditionem, iterùm bello expulerit Zuenonem. Tum verò reuersus ad cor, cognouit quia Dominus ipse est Deus: & ex toto corde conuersus in illum, pœnitentiam peregit errorum pristinorum. Exaudiuit illum Deus, & dedit illi gratiam in conspectu inimicorum suorũ. Nam Olauus Suediæ rex, permisit illi Daniam, eô quòd vitricus eius esset, matrem suam tenens coniugem: & pactum inter eos valuit, de firmando, atq; in vtroq; regno propagando Christianismo. Olauus autem Norwegiæ rex, ex quibusdam causis indicto bello, mouit in Zuenonem: & classem suam armis virisq; stipatam, prouexit inter Sialandiam atque Scaniam, vbi breuis maris traiectus vtrunq; sub oculis constituit prouinciam. Ibi ergò infestis armis concurritur: sed cedunt iam Danis Normanni. victus Olauus, nè videret victorẽ, se præcipitẽ dedit in mare: cõiunx quoq; eius malo exitu terminauit. Ità cũ rediuiua fide Christi, Zuenoni regi cum salute, de hostibus redit victoria.

CAPVT XLV.

SVb Ottone tertio præerat ecclesiæ Osnaburgensi Dodo, eius nominis secundus, ordine põtificum eius ecclesiæ decimus: cui præfuit per annos tredecim. nec

habent annales insigne aliquid, quod in rebus pro ecclesia gestis, nomen eius illustret. Caterùm quòd sine querela versatus sit in custodia gregis Dominici, satis magnum haberi debet. Tempora autem eius insignit memorabile factum in ecclesia Colonienſi. Præerat illi Walramus quidam, qui compertum habuit ex detecto per quámlibet occasionem sepulcro præcessoris sui Geronis, illum fuisse viuum sepultum. Ità repertum est cadauer eius se vertisse cum cruoris stigmatibus in sepulcro. Indoluit archiepiscopus Walramus, qui syncopatum illum non arbitraretur, sed verè mortuum, curâsſetq; illum properantiùs tumulari: fecit sibi conscientiam, vt poterat, de illo inconsultiùs ante tempus tumulato: & Romam profectus, culpamq; detegens inconsultæ festinationis, meruit absolui. Inq; satisfactionem, reuersus ad ecclesiam, cœnobium diui Martini vetustate collapsum, magnificè reparauit. Peruenit autem hic Osnaburgensis ad annum 96. post 900. & 2. Idus Aprilis obdormiuit in Domino.

CAPVT XLVI.

MImigardeuordensem tum ecclesiã duodecimus in ordine administrauit Theodoricus, vir ad vtranq; rem solicitus, vt intùs religione, foris cresceret opibus & rerũ abundantia. fertur enim multiplicâsse & amplificâsse præbendas ecclesiæ suæ. Currebat 1000. tum à Christo annus, & Imperator Otto tertius, cũ iam tertiò Romam cum exercitu petîsset, immatura morte raptus occubuit: veneni, vt ferunt, potione, sub specie amatorij poculi, arte Italica. Post cuius mortẽ Imperiũ in cõtentione remãsit: nisi tũc cõualuisset constitutio, quã idem Imperator Otto 3. cum Gregorio papa 5. cognato suo, de Imperatoribus eligẽdis sanciuit. Cuius vigore primus est ele-

electus Henricus Bauarus, de genere Saxonum, ex sanguine 1. Ottonis. Primus ille Henricus, qui Imperialem meruit insulam. Nam Henricus, 1. Ottonis pater, stirps omnium regum Saxonia prodeuntium, regno Germaniæ contentus, ad coronam Imperij non adspirauit: Romanorum tamen regem iustè etiam illum appellamus, quod in Saxonia ostēdimus. Ab illo quidem Henrico iste est secundus, pronepos primi, per nomen semper Henrici: nam huius Henrici & pater, & auus, & proauus erat Henricus. Interea Wandali sub Ottonibus pacati, Christi tum fidem sunt passi in suis finibus prolatari. Ottone verò 3. de medio facto, cùm à Christianis iudicibus plùs æquo tributis grauarentur, excusso iugo seruitutis, libertatem suam asseruêre, cùm accessissent occasiones ex principe Mistiwoi & Godescalco, quas suprà attigimus: sed in Wandalia nostra plenius sumus executi, quòd illius loci magìs ea congrua sunt. Theodoricus autem Mimigardeuordensis episcopus, quanto tempore præfuerit, quid rerum gesserit, in annalibus non legitur.

CAPVT XLVII.

ECclesia autem Mindensi tum præerat Milo, episcoporum ordine 12. Hic ab Ottone 3. anno Christi 992. Indictione 6. impetrauit, vt monasterium monachorum in quodam suo castello Wedegēborg exædificaret: vbì quædam sancta inclusa, nomen Tuedwif, prima solitariam vitam duxit. Deindè aggregatis sororibus, regulam S. Benedicti cum multis virginibus, in simplicitate cordis, & sanctitate atque iustitia Domino famulantibus, constituit obseruare. Quibus illa lac sacræ doctrinæ, velut mater illuminata, & ab infantia ritè instituta, præbuit, & religionis sanctæ vitam monstrauit: vt ab hominum frequentia sequestrata, Christo Domino

possent liberius famulari. Erat tũ Saxonia cincta maiori, quàm nunc est, principum respectu: frequentes illi aderant, sedem in ea collocauerant, crebros ibi Imperij conuentus peregerant. Nam Otto 3. quod in Saxonia nostra diximus, multum diuq; in sede patrum suorum, principum Saxoniæ, in Wildeshusen Bremensis ditionis commanebat. Hic verò pontifex, statu sedis suæ religiosè atq; optimè ordinato, anno Christi 999. ipso die S. Eleutherij, ex hoc seculo nequam, in cælestia regna transiuit. Extant autẽ versiculi, laudẽ & decus viri testificantes:

Hoc mundi commune iubar, sidus generale,
Omnibus in media nube reuelat iter.

Fuisse illũ lumen seculo suo, vult dicere: præbuisseq; vitæ exempla inter turbines & tenebras mundi huius, in sidereas regiones.

CAPVT XLVIII.

VErdensem autem ecclesiam tum administrabat Bernarius, vir in vtroque homine nobilis, & Imperatori Henrico charissimus: qui eius contemplatione multa contulit ecclesiæ illius priuilegia, & ecclesiã illam sub singularem imperialis maiestatis protectionem accepit. Contulit autẽ hic pontifex ecclesiæ suæ decimam in Nendorpe. Excitauit iste quæstionem Libentio Hamburgensi archiepiscopo de Ramsola in districtu eius sita. Sed misso tum per archiepiscopum Oddone ad Sergiũ summum pontificem, terminata est dissensio, authorizante Papa, quòd in ordinatione Hamburgensis archiepiscopi locus permaneret, quanuis sit in terminis parochiæ Verdensis. Valuit memoria sanctissimi patris Ansgarij, qui fugiens ex incendio vrbis suæ Hamburgi, illic constituit oratorium, & collocauit reliquias, sanctam ibi fratrum fouens congregationem: cuius hodiè cernũtur nonnulla vesti-

vestigia, ex regularibus in seculares dudùm degenerantibus, qui locum tenent, vt plerunquè omnium ecclesiarum decursus est. Bernhardus Bennonis filius, Hermanni primi ducis nepos, tum rerum potiebatur in Saxonia. Ludgerus comes frater erat Bennonis, patruus Bernhardi, qui cum vxore sua venerabili Emma Bremensi ecclesiæ plurima contulerunt. Archiepiscopus verò noster Libentius, legationis suæ in gentes non oblitus, plures ordinauit episcopos, quorum nomina ac sedes sunt incertæ: vtpotè ad initia Christianismi, necdùm benè distinctis limitibus per prouincias, neque adhuc firmatis, vt oportuit, sedibus, quia tempus persecutionis incubuit in Wandalia. Intereà Libentius pontifex noster, expleto boni cursûs legitimo spatio, migrauit ad Dominum, anno Christi 1013. Indictione 11. certa præmia recepturus in regno, q̃ pedibus Christi in terris officiosissimè semper deseruiuit, hospitibus, pauperibus atq; ditibus peraquè benignus: nihil suo tempore intermittens, quod optimi curã patris deposcere videretur.

CAPVT XLIX.

BErwardus Deo hominibusq; commendatus, nobili genere prodiens, (erat enim natu comes de Sommerschborg) in vtroque homine illustris, tum in ecclesiam Hildesemẽsem assumitur pontifex, ordine 13. præfuitq; cum multa laude illi ecclesiæ per annos 29. Opus illius est monasterium S. Michaëlis, ordinis D. patris Benedicti, quod à fundamentis extruxit, & prædijs dotauit & ditauit: talemq; se præbuit in vita sanctimonia, vt viuens & mortuus clarescceret miraculis. quocircà in sanctorum numerum est suo merito relatus, & ab ecclesia inter diuos confessores honoratus. Eius temporibus erat grauissima epidemia, vt villæ, vici & oppida vacuarentur

arentur habitatoribus in orientali Saxonia. Quam occasionem obseruantes &wandali, perpetui tum Saxonum hostes, quòd iugum subiectionis & Christianismi tum abiecissent, magnis agminibus venêre in Saxoniam: sed non & venisse gaudebant. Nam Imperator immißis armorum auxilijs, insigniter fecit castigari excurrentes. Berwardus verò pontifex, operi intentus diuino, nihil omittebat ex omnibus quæ ad solicitũ pastorem, bonum patrem, optimum episcopum pertinere videbantur. Præfuit verbo, exemplo, & rebus omnibus benè cedentibus diuina miseratione, ecclesiamq; suam in diebus suis non mediocriter prouexit. Scripta sunt de eius vita non contemnenda miracula, quæ apud ecclesiam conseruantur. ad quæ remittimus desiderio eius rei flagrantem lectorem.

CAPVT L.

HAlberstadensem verò ecclesiam tum gubernabat Arnoldus, vir omni virtute conspicuus, in illa ecclesia 9. episcopus. præfuit autem annis 27. cum multa laude & fructu bonorum operum. Auxit quoquè ecclesiæ prædia in bonum modum, vt non sentirent detrimenta rerum, quæ indè ad Magdeburgensem peruenerunt. Turbatus tum erat Christianismi status per &wãdaliam, vt per 70. annos à memoria 1. Ottonis fundata religio, tum labefactaretur: principibus eius gentis auersis. licèt in populo essent, qui acceptam religionem strenuè secùm asseruarent. Ità vt in diebus suis idem Godscalcus, qui nunc iuuenis vindex cæsæ paternæ necis, in ætate proiectiori, cùm ex Dania rediret, ad cor reuersus, reuocaret Christo quod pridèm auerterat, ipse factus victima pro populo, quod posteriùs suo tempore dicemus. Sed & Mistiwoi princeps, is qui contemptũ suî de Bernhardo duce

Saxo-

Saxoniæ fuit persecutus, grauiter licèt insolescẽs in Saxones Christianos, vt in auxilium vocaret congentiles suos dæmonicolas: ipse tamen susceptam Christi religionem non deseruit, sed se Christianũ reddidit, in Bardewico consenescens, & in Christi fide moriens. Quo tempore venerabilis comes Henricus præposituram fecit in Rosenfelde, aliâs Hertzfelde, hoc est, sub præposito fratrum conuentum. Iamdudùm fuit abbatia sub regula diui patris Benedicti, rebus lapsis ad eam tenuitatem quæ cerni potest, dum posthabito Dei timore, & regula antiquata, facit quisque quod libet. Hæc facta sunt vltimo tẽpore senioris Libentij, sub duce Bernhardo Hermanni nepote, quem Otto primus euexit. Magnam is Bernhardus præstitisse creditur occasionem, si non causam, auersioni Wãdalorum: nec potuit illos aut gladio, aut altera vlla via in integrum reuocare.

CAPVT LI.

ALdenburgensi tũ ecclesiæ, etsi insigniter euastata in Wagria (pars est ea Wãdaliæ occiduæ in Holsatiæ cõfinibus) præsidebat vir egregius, Benno, prudens, & magnæ sanctitatis cum industria. Hic vt poterat, recollegit redditus ecclesiæ Aldenburgensis pro subsidio sustentationis fratrum, per Ottonem primum assignatos. Illis quoquè temporibus, qui nunc per ecclesias dicuntur canonici, tunc fratres in omnibus ecclesijs cathedralibus Saxonum ac Wandalorum nuncupabãtur. Sed cùm iste vir, propter grauem manũ Saxoniæ ducis Bernhardi, in exigendis tributis ab gente Wandalorum, populum ad fidem mouiter reuersum, nimis pensionibus vectigalium grauantis, nihil proficeret: (ob eam enim causam reperit Wandalos nec Dei memores, nec ad sacerdotes benevolos) videns se circa populum casso labore fatigari,

ri, (cùm, iuxta prophetam, vnus ædificans, & vnus destruens, non prosperentur) cùm non inueniret vbi requiesceret pes eius, peruenit ad Hildesemensem præsulem Berwardum, aperiens ei angustias suas, ac quærens in tribulatione consolationem. Ab eo humanissimè recollectus, cùm dedicaret eo tempore ecclesiam monasterij sancti Michaëlis in Hildesheim, quod Berwardus episcopus nouiter fundauerat, à populo Benno episcopus compressus & attritus, post paucos dies vita functus est, in aquilonari eius ecclesia absidè honestam recipiens sepulturam. Successit illi in ea sua ecclesia Aldenburgensi ordine 8. Meinerus. Qui, vt aliquanti prædecessores eius, etsi vigilanter institissent populum Wandalicum ad iuga Christi reuocare, obstitit ei tributorum ac vectigalium grauis nimiùm exactio, vt non magnoperè proficeret: populum autem qui in fide remanserat, & aduenas Saxones potuit in fide retinere: sed vsque ad redeuntem è Dania Godscalcum, nihil magnum in ea gente patratum est ad reponendam religionem. In eodem fuit temporum cursu & successor eius Abelinus, ordine 9. pontifex, vt res tenues per Wandaliam vtcunquè sustineret: amplificare autem non poterat, ex causis memoratis.

LIBER

LIBER QVARTVS.

CAPVT PRIMVM.

VNwanus in metropoli Hamburgensi succeßit Libentio, vir natu nobilis, ex choro sumptus Paderburnensi. Ferulam suscepit ab Henrico Imperatore, pallium à Papa Benedicto octauo. Rumor erat, virum hunc memorabilem per labem fuisse promotũ: quòd cùm diues esset, partem patrimonij Imperatori, partem cognationi, partem reliquerit ecclesiæ. Sed hanc suspicionem longè submouet & Henrici Imperatoris veneranda sanctitas, & huius pontificis singularis religio. Compertum habemus, Henricum istum Imperatorem, pro diuina zelo seruitutis integerrimum Imperatorem, non aliena concupiuisse, sed sua esse ecclesijs elargitum. Sed neque archiepiscopi vita tale aliquid permittit suspicari. Facile est autem, cadere in linguas obloquentiũ innocentißimos. Iste Archiepiscopus, primus omnium congregationes apud ecclesias cathedrales, aliásque, ad canonicam perduxit regulam: quæ anteà quidem mixta ex monachis & canonicis, vtraque conuersatione turbata, degebat, non vigebat. Qua occasione fratres licẽtiùs de claustro egreßi, mulierum consortia primò petebant absconsè, indè in maiorem dissolutionem abiêrunt. Paulatim ergò deferuescente in clero religione, apud ecclesias ex monachis regulares canonici, & ex his seculares, vt nunc vocantur, canonici prodiêrunt. Quid autem ex hac deincèps resolutione sit orituru, quis nouit? Interprete-

pretemur, oro, vocabulum. Si canon est regula, canonici sunt regulares. Quid ergò fiet de canonico seculari, nisi vt regularis sit irregularis: aut, si id málumus, regularis sine regula? Erat is deuotionis feruor sub sanctis patribus, vt inter fratres ipsi etiam pontifices victitarent: quod de huius proximo legimus decessore Libentio. Iam ventum est ad regulares, vt canonici dicerentur & essent: vtinámque ibi perdurâssent. Inferior inuentus est gradus, canonicus secularis: hoc est, monstrũ sine exemplo, regularis sine regula, canonicus sine canone. Ignosce, lector, diuerticulum non sponte facienti. Hic archiepiscopus omnes ritus paganicos, quorum adhuc reliquiæ multæ fuerant, stirpitùs in hac regione euulsit: ità vt ex lucis, quos nostri paludicolæ stulta frequentabant reuerentia, faceret ecclesias renouari. Sancti Viti capellam Bremæ extra oppidum construi iussit. Capellam quoquè Willehadi exustam iussit reparari. Ipso tempore ferunt aggerem Bremensem firmatum cõtra incursus hostium. Nam Bernhardus dux in eam excreuit contumaciam, vt Imperatori Henrico rebellaret. qui motus ad ecclesiam pertigit, dum staret archiepiscopus pro Imperatore. Interìm excreuit insolentia ducis, vt primùm grauatam tributis gentem & winulorum, ad rebellionem impelleret: indè verò crescentibus malis, totam secùm Imperatori rebellare coegit Saxoniam. Nouissimè surgens in Christum, ecclesias etiam cœpit impugnare, præcipuè Bremensem, quæ cæteris ditior: & Hamburgensem, quæ longiùs essent ab Imperatoris tutela. Sed huius impetum viri taliter Vnwanus sua magnitudine fregit, vt præpudore sapientiæ & libertatis episcopi, cogeretur ipse dux, cui anteà esset aduersatus, deincèps beneuolus existere. Ergò accepto Vnwani archiepiscopi consilio, rebellis

rebellis tandèm flexus princeps, Cæsari Henrico supplex dedit manus: moxq; adnitente Vrwano, & wandalorum parte rursùs tributo subacta, pacem reddidit Transalbinis, & ecclesiæ Hamburgensi. Ad cuius restaurationem Vrwanus post & wandalicam cladem, ciuitatē & ecclesiam fecit nouam: simul ex singulis congregationibus suis, quæ virorum essent, tres eligens fratres, ità vt duodecim fierent, qui in Hamborg canonica degerent congregatione, populum ab idololatriæ reuocantes errore. Ordinauit is in ecclesiā Aldenburgensem, mortuo Remberto, Bennonem, virum prudentem, qui de fratribus Hamburgensis ecclesiæ electus, in populo & wandalorum multùm institit facere fructum. Archiepiscopus autem ecclesiæ thesaurum diù soliciteq; collectum, & quasi minùs necessarium, si intrà parietes clauderetur, ad commodum legationis suæ ità curauit expendere, vt ferocissimos Aquilonis reges hilaritate suorum munerum, ad omnia quæ voluit, beneuolos haberet.

CAPVT II.

PAderburnensi ecclesiæ adhuc præerat Rethar⁹, cùm Henricus Bauarus, origine Saxo, rex Romanorum primus per electionem assumitur. Egehardus Saxoniæ marchio Misnensis, vt creditur, tum vehementer adspirabat ad regnum, festinans in Duseldorp, vbi audiuit principes conuenturos. Berwardus in Hildesheim, hospitaliter illum excepit: indè cùm Paderburnam peteret, occlusas habuit portas: sed agente Rethario episcopo, immittitur. Cumq; intelligeret episcopo institutum suū displicere, nec principes cōuenturos in dictum locum, retrocessit: & in Saxoniam reuersus, ab hostibus Saxoniæ ducibus opprimitur. Hermannus quoquè Alsatiæ dux, Henrico restitit, Rheni trāsitum obseruans: sed

non profecit, quo minùs, agente potißimùm &willigiſo Moguntino archiepiſcopo, & Heriberto Colonienſi pacato, rex conſecraretur Aquiſgrani, magno principum & nobilium conuentu. Venit Mersburgum, ibi eum conuenêre archiepiſcopi, Hamburgenſis & Magdeburgenſis: epiſcopi Hildeſemenſis, Verdenſis, Halberſtadenſis, Paderburnenſis: & multi comites ac nobiles regem eum conſalutauêre. Indè in Corbeiam reflexus, obuiam habuit Connegundam, contoralem ſpecie, ſed pudicitia ſororem: ambo enim continenter vixêre. In Paderburna &willigiſus reginam donat corona, & Sophia regis ſoror abbatiſſa cõſecratur. Latum diem obſcurauêre Bauari pabulatores, qui in contentione ruſticam plebem in ſe excitauêre. Cades magna fuiſſet, niſi interuẽtu Bernardi ducis Saxoniæ dirimeretur. Rex vt placaret epiſcopum, dedit eccleſiæ Bokenfort & Foreſtam in terminis ſuis, interuentu Rethariÿ pontificis. qui expletis 28. in epiſcopatu annis, euolauit ad meliora, terris relictis.

CAPVT III.

MAgdeburgenſis metropolis tum meruit tertium archiepiſcopum. Nam Giſelero mortuo, fratres iure, vt putabant, eccleſiæ, elegerunt ex ſuis quendam &woldardum repugnantẽ, &, vt poterat, reclamantem. Imperator ſui eſſe iuris reputans, ecclesiÿs prouidere, abſoluit inuitum, & repoſuit cancellariũ ſuum Dagonem, virum ſine controuerſia optimum. Præfuit autem annis tantùm octo & quatuor menſibus. Singulari autem affectione rex eccleſiaſticam rem promouit, conuertens in Chriſtum, quod alÿ principes magnificandis liberis ſtudium impendunt. Eccleſiam Bambergenſem extruxit & dotauit: illiq; præfecit Euerhardum, virum primarium, epiſcopum. Bruno epiſcopus deuotionis gratia in

Pruſſos

Prussos profectus, vt illis Christum euangelizaret, in ea gente coronatur martyrio. Gens Vngara fit Christiana. Hoc enim prospiciens ac sperans futurum, germanam suam Gislam, optimam fœminam, regi gentis dedit coniugem. Non cessauit aures pulsare mariti, donèc peruinceret, qui in baptismo Stephani nomen accepit: & vsqueadeò in religione profecit, vt mereretur iã inter sanctos per ecclesiam asscribi. Hoc est illud tempus, quo in Dania Zuenoni patri succedit Canutus filius, q̃ ob magnitudinem imperij & rerum à se gestarum, Magni cognomentum meruit. qui deuicto Adelrado Anglorum rege, victor ab Anglia rediens, in ditione sua per multos annos tenuit vtrunque regnũ. Quo etiam tempore multos in Damam ab Anglia induxit episcopos: de quibus Bernardum posuit in Scaniam, Gerbrandum in Sialandiam, Reinerum in Fioniam: quod zelatus Vnwanus, Gerbrandum redeuntem ab Anglia capit, quem ab Elnodo Anglorum archiepiscopo ordinatum cognouit. Ille verò, vt necesse fuit, archiepiscopo satisfaciens, fidelitatem ecclesiæ Hamburgensi cum subiectione debita spondens, familiarissimus deindè Vnwano est effectus: per quem etiam suos legatos ad Canutum regem cum muneribus mittens, congratulatus est ei de rebus benè gestis in Anglia. Sed inseruit aculeos de præsumptione episcoporum, quos transtulit ex Anglia. quod rex non auersatus, patienter accepit: & ità postmodùm est coniunctus archiepiscopo, vt ex eius sententia omnia deinceps facere maluerit. Erat hic pontifex Vnwanus magnificentia præcipuus. Nam in plerisque Paschæ aliisq; festiuitatibus, episcopos septem, & aliquot abbates secum habuisse memoratur: ducem quoquè, & prouincia comites magnos, singulos comitate sua prosecutus,

promeruit, vt honoraretur. In Dania verò eius tempore superuixerat ille insignis pontifex Poppo, & Odincarus, vir scientia & morum grauitate non minor, quàm nobilitate, quem pro fide & sanctitate familiarissimū habuit archiepiscopus. Solus autem Odincarus transmarinas in Suedia & Norwagia visitauit ecclesias. Ezuo Sleswicensis domi sedit, reliquos persecutio retardauit, & dies mali. Alios quoq; metropolitanus in regna Aquilonis misit episcopos. Venientes quoquè ex Anglia, cùm ibi prædicarent pro regum amicitia, ad se pellectos donis ac muneribus, ad subiectionē ecclesiæ suæ fecit voluntarios: quā viam expertus, prætulit rigori iustitiæ, præsertim cùm non expediret in nouello populo de subiectione concertare. Cùm ergò esset vir nobilissimus, æquè nobilem ac libertati suæ sufficientem consecutus est archiepiscopatum, in quo & suam posset ostendere magnanimitatem, & necessitati simul ecclesiæ prospicere.

CAPVT IIII.

MEnwercus, decimus in ecclesia Paderburnensi episcopus, ecclesiam ab Henrico rege per chirotheca traditionem accepit in Goslaria, quò rex eo tempore morabatur. Ab archiepiscopo Mogūtino, & suffraganeis quibusdam ibi tum præsentibus, munus consecrationis assequitur: & ad ecclesiam suam veniens, honorificè excipitur, tanto cunctis gratior, quanto regi propinquior. erat enim illi sanguine iunctus. Ecclesiam nouam, quam post incendium prædecessor inchoauerat, cùm non satis ex dignitate muros ille tendisset, deiecit quicquid ille cœpit: & à fundamento nouam extruxit, quam anno septimo consummatam dedicauit. Inhæserat Imperatori ad Italiam transeunti, & per varios secum casus transiuit. Papiæ satis periculosum est expertus tumultum,

mixtus

mixtus ciuibus & hostibus: sed victrix vbiquè virtus superauit. Coronatur in vrbe Roma Imperator cum coniuge, ab octauo Benedicto. Menwercus quicquid in priuilegijs voluit, impetrauit. Reuersus per alpes, dimisit exercitum. ipse Cluniacum peruenit cum episcopo memorato, qui indè fratres 13. eduxit, cum pondere panis & vini, cum libris ac rebus ad obseruantiam necessarijs: ac Paderburnam introduxit, ibi molitus monasterium. Erwete prædium cum pertinentijs, ab Imperatore impetrauit pro ecclesia, interposita persona Imperatricis. Abbatem Corbeia reformationi repugnātem Walonem, deponi curauit episcopus: pro qua re, cùm in eum locum deuotionis gratia declinâsset, velletq; sacrum peragere Missæ officiū, sacrista sacras illi vestes subduxit, iterùm iterumq; monitus tradere recusauit. Tū episcopus: Reddes (inquit) rationem altissimo, pro omisso hodierno officio. Monachus ille floccipēdens, etiam risit episcopum: sed apparuit in morte eius episcopi, quàm non frustrà esset minatus. Nam nihil antè mali sentiens monachus, in ipsa hora mortis episcopi expirauit. Multa in hunc modum mirabilia leguntur de hoc viro, sanctitatem eius contestantia. Fundauit in Heruordia domum diuæ Virgini, audito & examinato, quòd diua Dei genitrix iusserit domum erigi, moniales reformari. Ipse ex sententia animi aduertens omnia perfecit. Comitatum Werberg, idem obtinuit pro ecclesia. Huius temporibus Henricus Cæsar in Tremonia conuentum habuit celebrem archiepiscoporum, episcoporum, ducum & nobilium. Ibi constitutum est, quid in suffragijs quisque ex omnibus præsentibus sit facturus, posteaquàm innotuit, ex eo numero quem decessisse. Posteà in Nouiomagio conuentus est habitus, vbi multa de reformatione collapsæ religio-

nis per omnia membra sunt constituta. Peruenit iste Merwercus ad annum Christi 1036. Tùm ecclesiã quam construxit, & duodecim præbendis dotauit, ipse dedicans in Rogationibus, Moguntinum & Colonien sem archiepiscopos, & episcopũ Wirtzburgensem, tum ad hoc honorificè inuitatos, domi magnificè habuit, nec diù pòst in vigilia Pentecostes defecit.

CAPVT V.

MImigardeuordensi interim ecclesia tertiusdecimus præfuit episcopus, Segefridus, qui singulari studio præbendas & facultates ecclesiæ vberiores reddidit, intusq; & foris omnia in meliorem & vberiorem statum redegit. Vidit iste suis diebus, miram in Imperatore religionem, sanctimoniam & virtutem, vt non sine causa, moriens, sit in numerum relatus sanctorum: & tamen licèt cum sanctissima coniuge sua Connegunde, quam vnicè dilexit, coniunctissimè vixerit, seminator tamen zizaniorum iniecit illi scrupulũ zelotypiæ, cùm ei suggereretur, quòd quendam militem amicius viderit quàm par esset. Illa vbi comperit, iussit secretò sex igniri vomeres, & in conspectũ Imperatoris aliud agentis afferri. Miratus ille quid ageretur, vidit deindè charissimam coniugem nudis pedibus conscendere ferrum ignitum intrepidam. Vides, inquit, Imperator, illæsam à ferro, illæsam ab omni immunditia. Ille in se reuersus, cœpit cogitare, quid esset suspicatus: mox prócidens genibus vxoris, immò sororis, prouoluitur. Illa procumbentem amicissimè leuat: cessauit ex illo die omnis sinistra suspicio. Segefredus autem episcopus, posteaquàm tempora sua expleuit, concessit in fata, locum cedens alteri. Annales autem sunt in hac parte valdè sobrij.

CAPVT

CAPVT VI.

APud eccleſiam Magdeburgenſem, cùm deceſſiſſet Dago, fratres eccleſiæ ſuæ iure reponebant & Waldardum, præpoſitum ſuum pridèm electum, ſed tum ab rege poſthabitum, eundem tamen aliera vice comprobatum. non diù ſupererat in pontificio: nam annum non impleuit. Fecit tamen pro temporis ſui breuitate quæ potuit: plura facturus in decus & ornamentum eccleſiæ, ſi longior illi vita fuiſſet. Eo iam vita functo, fratres, vt putauêre, ſuo iure (necdùm tamen erant decretales, qui hoc defenderent. Viuebant tum homines, iure ciuili in controuerſijs vtentes: & ſatis videbatur, nondùm excogitato iure canonico, nec in canones redacto, quod pontifices & alij patres in concilijs decreuerunt. Adhuc erat naſciturus Gratianus, qui corpus decretorum compingeret. Erant, fateor, ante illum, qui canones conſcripſiſſent: ſed non ea fuit authoritas, quæ eſt poſteà illis attributa. Eccleſia non approbauit, quomodò, cùm vtatur illis quotidiè in decidendis caſibus.) Ergò fratres, tum ex ſuo numero delegerunt quendam Theodoricum, virum pontificio dignum: ſed non erat in talibus ratum, quod non princeps approbaret. Henricus ergò Imperator, Geronem capellanum ſuum fecit archiepiſcopum, in eius locum aſſumpto eodem Theodorico. Præfuit autem Gero eccleſiæ Magdeburgenſi annis decem, magnum ſuî relinquens deſiderium. Hoc eſt illud tempus, in quo per Saxoniã fuêre etiam, qui gubernarent prouinciam, Marchiones, habentes titulum, vt Saxoniæ Marchiones dicerentur. Sed de his in noſtra Saxonia latiùs diximus. Henricus tum Imperator, cùm late omnia perſpiceret, proſpicerétque fratres Fuldenſes regalis abbatiæ nõ rectè ambulare in vijs regulæ ſuæ,

multa illis prædia, tanquàm luxuriē nutrientia, ademit. Factū est enim, quod hodiè cernitur, vt incrassatus, impinguatus, dilatatus, dereliquerit Deū factorem suum.

CAPVT VII.

HIldesemensi tum ecclesiæ post beatum Berwardum, virum sanctißimum, qui in numerum sanctorum suis meritis est relatus, nō illo minor in omni virtute & sanctitate, succeßit Godhardus: qui in honorem D. Bartholomæi, ad muros ciuitatis, extruxit conuētum regularium, ad Salinas vocāt, locum hodiè foris & intus, prædijs & religione, florentem. Erat iuxta seculum, vir sanguine nobilis, natus ex comitibus Bauariæ, illis videlicet, quibus præteritis, primus Otto fratrem suū Henricum fecit ducem Bauarorum. Sanguine ergò coniunctus Imperatori, viro sanctißimo, qui & ipse auxit diuorum numerum, Godhardus in omni sanctitate & iuſtitia Deo seruiebat. Aderat frequens cœtibus Imperij, non minùs temporalis trāquillitatis curator, quàm æternæ prouisor salutis. Non deerat Tremonienſi conuentui, vbi inter cætera curatum & prouiſum est inter principes vtriuſque ordinis, vt inita fraternitate, ſuffragijs se mutuis consolarentur. Decretum est, quòd ecclesiastici, triginta Miſſarum sacrificijs prosequerentur quenque fratrem morientem. Seculares eleemosynis pauperum in eam rem, pro cuiuſque opibus ibi taxatis, succurrerent. Aderant omnes archiepiſcopi & episcopi Saxoniæ, & vicinarum partium. Inter alios Godhardus Hildesemensis, & Menwercus Paderburnenſis, Oſnaburgenſis, Mindenſis, Mimigardeuordenſis, Verdenſis, Halberſtadenſis, Metenſis, Wormatienſis, Traiectenſis, Mersburgenſis. Ex archiepiſcopis, Colonienſis, Hamburgenſis, Magdeburgenſis. Menwercus ea tempeſtate ſi-

te finem fecit viuendi. Intellexit Godhardus, insinuante spiritu Domini, quendam ex Saxoniæ episcopis diem suum clausisse. Et iam solito serius differebat sacrum ad altare ministerium. Erat propè prandendi hora, & admonitus à quodam, quòd hora appropinquaret edendi, respondit: euestigiò nuncium expecto, qui mortem mihi nunciet vnius ex charissimis, cui Missarum debeo suffragia. aderat non indè diù, qui Merwercum Paderburnensem nunciaret episcopum excessisse rebus. Mox accingitur Godehardus, & pro sua consuetudine humilimè ac deuotissimè peregit ministerium: indè vbi assedit mensæ suæ, vtraq; manu similam apprehendit, & compressit: O beate, inquit, Merwerce, quomodò te lata tua simila à communi morte non liberauit? Et ego, inquit, quàm diù superfuero, de albo pane non gustabo. quod ipse per duos annos, minùs vno mense, quibus superfuerat, impleuit. Ità purè narrant annales: quid sibi velint, non satis accipio. Merwercus quidem fratribus suis similam dedit in pane: hoc an sibi detrimento fuerit, dubitari potest, quòd Godhardus sibi ab illo pane indixerit, & seruauerit abstinentiam.

CAPVT VIII.

VNwanus interim Hamburgensis archiepiscopus, cùm essent res Wandalorum iam aliquantùm pacatiores, renouauit metropolim Hamburgensem: clerumq; clade Wandalica dispersum colligens, magnã ibidèm ciuium & cleri frequentiam contraxit. Itaq; cum duce Bernardo frequenter inhabitans locum, sapè dimidium ibi permansit in annum, glorioßimum regẽ Danorum Canutum inuitans inibi ad colloquium: Wandalorumq; principes, Vtonem & Sedericum. Glorioßimus rex Olauus floruit per hæc tempora, cuius est cele-

bre nomen in regnis: cuius exitum glorioſiſſimum operæpretium eſt in diuinæ religionis contexta narratione inſerere. Nec enim inſtituto noſtro debet videri alienũ, cùm prouinciæ & legationi archiepiſcopi noſtri ea tum gens ſubdita fuerit. Igitur Chriſtianæ religionis rex obſeruantiſſimus, inter alia virtutum ſuarum præconia, & hoc reliquit exemplum ſanctimoniæ. Die Dominico, cogitationibus grauatum cùm gereret animũ, baculumq; manibus teneret, cultello, vt fit, ſcindulas fecit, non aduertens: admonitus ab adſtante per iocum de violatione ſabbati, nõ leuiter in ſe puniuit admiſſum: ſcindulas collegit diligẽtiſimè, manuiq; ſuæ impoſitas, iuſſit incendi, vt in ſe vlciſceretur, quod contra diuinum præceptum incautus admiſiſſet. Hac ſeueritate in ſe vſus, non diſſimulauit in cæteris crimina in legem Dei cõmiſſa, quanto ea ſeueriùs vindicaret: vndè multorũ, vt fit, in ſe odia concitauit. Quæ exre effectum eſt, vt cùm grauiſſimo premeretur bello à Canuto Danorum rege, proditus à ſuis, fugæ ſibi eſt conſulere coactus: peruenitq; in Sueciam, vbi à ſocero Olauo armis mutuatis, contractiq; auxilijs vndecunquè, renouato bello, regnum repetiuit, & proſperatus eſt. Cumq; non parceret criminoſis, inueterato malorũ odio noua acceſſerunt odiorum incentiua. Erant ex proceribus regni ſui, qui in gratiã Canuti regis Danorũ, in Olauũ coniurabant. Igitur ad arma conclamatur in regẽ, ipſeq; non imparatus, exercitũ habuit expeditum, tendebatq; in caſtris, hoſtiũ opperiens aduentũ. Dormiebat in tentorio ſuo rex Chriſtianiſſimus. Cùm iam hoſtes imminerent, expergefactus eſt à principe militiæ ſuæ. cui rex: Vtinàm, inquit, modico me tempore quietum liquiſſes, vt viſionis, quæ pandebatur, exitum perſpicerem. Videbam adſtare mihi ſcalã, cuius cacumen

per-

pertingeret in calum: meq3 per illam cõscendisse, & vsq3 ad superi portas peruenisse regni, iam iamq3 ingressurũ expergefaciebas attonitũ. Ipsa iã beati regni felici propinquitate succensus, videre percupiebam, quæ Dominus ostẽdere dignaretur. Sed congressum indè prælio hostes excepêre, superioresq3 facti, regem in acie contrucidauerunt: iam extinctum perduxêre Trondemium, nunc Nidrosiam vocant, regni metropolim: ibiq3 solenni funere contumulauêre. Declarauit autem Dominus crebris miraculis, quæ per eum operari dignatur, quanti sit apud illum meriti in cælis, qui tam mirabilibus factis clarescit coruscatq3 in terris. Rex omni æuo dũ viueret sanctissimus, omnibusq3 regionibus Aquilonis per æuũ celeberrimus: cuius patrocinio singulari vicina regna se commendant. Per idem tempus quidam ab Anglia Wolffredus, diuini amoris instinctu, aduersùs superstitionẽ sacrilegam Suediæ se opponens, dignũ & optatũ inuenit sancti martyrij exitum, in concione populi vociferans: Si, inquit, potens est vester deus Torstan, se vindicet: & arrepta securi, simulacrũ in frusta concidit. Non tamẽ impunè: quippe mox ab adstantibus mille petitus gladijs confoditur: frustatimq3 concisus, pœnas, vt aiebant, dedit violato numini gẽtis. Sed cum illo fide recta benè actum scimus: qui vitam alioquì naturæ impendendã, in sacrificium Deo reddidit, translatus ad meliora. Vinwanus autem archiepiscopus, in ea legationis suæ solicitudine in finem vsq3 perdurans, debitum Deo spiritum efflauit, anno pontificatûs sui sextodecimo: Christi aũt, 1029. indictione 12. quo etiam tempore migrauit à seculo Poppo, in omni gente Danorum celeberrimus: cuius virtute & instantia, infinita Danorum millia ad fidem peruenerunt.

CAPVT

CAPVT IX.

MAgdeburgensi indè ecclesia Mensridus praficitur, vir religione præcipuus, ex monasterio Swirtzburgensi translatus per Henricum Imperatorem: præfuitq; ecclesiæ illi annis septem & viginti. Currebat hoc seculum regibus & pontificibus in sanctitate & virtute præcipuis. Romanum Imperium habuit hunc Henricum ità miraculis post mortem assiduè coruscantem, vt sanctis annumeraretur. Non habet apud me fidem fabula, quam Mersburgensis ecclesia prædicat de calice aureo, cui ansa sit detracta, cùm in trutina meritorum ac demeritorum eius, ab Laurentio diuo martyre iniecretur calix iste, qui merita faceret demeritis præponderari. Non solent in sanctos referri, quorum de virtutibus tam ambiguum est iudiciū. Nec tā leui momēto pendebat sanctissimi regis æterna salus, vt vnus pondere calicis trutina illa librans in vnam decideret partem. Ego sanctissimi Imperatoris meritis indignam esse duco fabulationem. Potest ex alijs causis ansa esse calici detracta. Sed vt dicere cœpi, currebat hoc seculum sanctissimis viris. Francia tum regem habuit Robertum, doctum, religiosum, sanctum: Vngaria Stephanum, Norwagia Olauum, Hildesemensis ecclesia, post Berwardum, Godehardum: Merwercum Paderburna: omnes nobili secundùm seculum origine. vt erubescant nostra secula, quæ nihil tale meruerunt. Successit humilitati fastus, religioni vanitas, sanctitati rapacitas & immūditia. Quocirca nostris temporibus, iuxta prophetiam, defecit sanctus in magistratibus. Saluētur, quomodò possunt, quia & in plebe & populo.

CAPVT

CAPVT X.

HAlberſtadenſi tum eccleſia præſedit vir pontificatu dignus Brandago, ad annum vſq; 14. Præfuit cum multiplici bonorũ operum fructu. Eius opera ſunt, collegium diui Ioannis Baptiſtæ intrà vrbem, & collegium in Boſleue. Certauêre tum pontifices in operibus pietatis, & vincere & vinci, in æquo habuêre. Siquidem vbiquè prævalente pietate, Romano imperio per ea tempora poſt Henricum Bauarum ex Saxonibus inter ſanctos aſſcriptum, Conradus Francus eiuſdem originis, præficitur à principibus Romanorum regno. Siquidem filiam ſuam Magnus Otto Conrado nobiliſſimo iuueni, Francorum duci, dedit coniugem: vndè huic Conrado natalia fuêre. Habuit autem fratrem Henricum Sueuiæ ducem: qui cùm fratri non pareret, oppoſuit illi Conradus arma, & expulit Sueuia, profugientem ad regem Vngariæ Stephanum, ſuum propinquum ſiue affinem. Non placuit Vngaro contumacia Henrici ducis in fratrem, eamq; rem tali integumento inſinuauit. Die Paraſceues iubebat rex Duci affini ſuo in menſam apponi carnes: & cùm ille horreret illo die carnibus veſci, quandò in omni Chriſtianiſmo arctiſſimũ eſſet ieiunium: rex ſubintulit, Minùs malum reor veſci carnibus, quàm fratri ſine vlla neceſsitate rebellare. Hoc admonitus facto Henricus dux, rediit in gratiam fratris in Noriberga. Ad importunam inſtantiam Brunonis epiſcopi Auguſtenſis, qui frater erat Henrici Imperatoris proximè defuncti, rex Conradus comitatum Bambergenſem reponere, & epiſcopatũ ſubuertere cogitabat. Apparuit Henricus Imperator fratri dormienti, incuſans, quòd illum in morte tentaret affligere, reuocans in irritum, quæ ille in honorem Dei ordinâſſet: & niſi deſiſteret, malo illi exitu

termi-

terminandum. Terruit episcopū visio, & permansit ecclesia in suo statu. Conradus Henricum filium procurauit regem eligi Romanorum in Minda à principibus, vt successionis certus esset. Ea est secunda post Imperatorem potestas. Olim post Augustos erant, qui Cæsares dicerentur: ità sub Vespasiano Augusto Cæsar erat Titus filius, & sub Heliogabalo Alexander consobrinus eius Cæsar erat: sub Diocletiano, Claudius Constantius: sub Constantino Magno, Gallus. Conradus Romam petens cum contorali, ibi consecratus est Imperator: rediens in Germaniam, Henricum filium curauit Aquisgrani regem consecrari, per Peregrinum Colonien sem archiepiscopum.

CAPVT XI.

HAmburgensi deindè ecclesiæ post Vrwanum, præficitur Libentius secundus, primi ex fratre nepos, vir Italicus, patruum secutus: maior pridèm domûs præpositus: virtutū auunculi aut patrui, res enim in incerto permansit, strenuus imitator. Fretus potissimùm fauore Imperatricis Gislæ, ad pōtificatū peruénit: quippe quandò harum rerū arbitrium vel maximū fuit ea tempestate apud principes. Ferulā, hoc est, pastoralem virgam, à Cæsare Conrado, pallium verò à Ioanne 19. accepit. Vir simplex, ac rectus, & timens Deum: qui incontinentiam cleri, iam paulò serpentem liberiùs, acriter castigauit. Nam mulieres, quæ sē aperto iam scelere fratribus coniunxerant, iussit foràs eīci, & in villis custodiæ mancipari. Cessauitq; hic morbus, vsq; ad incensionē clausiri Bremēsis sub Bezelino & successore eius. Cūq; omnibus esset affabilis hic pontifex, singulari quodam amore clerum dilexit, inopū necessitatibus compatiens. Ipse igitur vicum Brema trans flumen ab incolis

terra

terra precio redimens, & fratribus offerens, triginta ex eo per annum dari ſtatuit conuiuia. Ac verò xenodochij talem omninò curam habuit, vt hac ſola parte negligentias prædeceſſorum ſuperare videretur. Adeò redundauit epiſcopatus, & præpoſitura, & xenodochium, vt vix egens quiſquam poſſet inueniri. Sed hoc fortè incredibile videtur his, qui ſequentium temporũ vident egeſtatem: nec fortaſſè tum futura quis crederet, quæ nũc facta conſpicimus. Libentius igitur, bonus in præpoſitura, melior in cathedra, legationem ſuam ad gentes feruenti animo aggreſſus eſt curare: & primò omnium concilians ſibi Canutum, potentiſſimum Danorum regem, in Sialandia Gerbrando ſurrogauit Auoconẽ: Turgoto aũt de Ramſola ſucceſſorem poſuit Godeſcalcum epiſcopum. Illis nanq; diebus beatiſſimus Turgotus epiſcopus, pro labore prædicationis ſuæ, Bremæ diù cũ archiepiſcopo conſiſtens, aſperrimo lepræ percuſſus morbo, diem vocationis ſuæ cum magna expectauit patientia: tandemq; bono fine conſummatus, in ſancti Petri tumulatus eſt baſilica, vbi & Folquardus, & Harichus, & magnus Odincarus, & Poppo in pace Chriſti quieſcunt. Aderant verò archiepiſcopo inſignes prædicatores, Odincarus iunior, Sigafridus à Suedia, Rodolphus à Normannia epiſcopi, narrantes ei quanta fecerit Dominus in ſalutem gentium, quæ quotidiè conuertebantur ad Dominum: quos noſter pontifex, vt par fuit, honorificè dimiſſos, ad prædicationem denuò redire curauit. Intereà Conradus Imperator filiam regis Canuti, antè filio ſuo deſponſam, tunc eidem tradi curauit vxorem: & regio ſtatim faſtu Italiam ingreſſus, Canutũ regẽ itineris ſui comitẽ ducens, potentiarum regnorũ inſignem, Barbaris in circuitu ſatis terribilẽ. Ille aũt cũ tres haberet filios, ſuper ſingula regna

ſingu-

singulos collocauit: ipse circumiens prouincias, desuper cuncta speculabatur. Dani in maius potentiam eius extollentes, quinq; regnorum illum faciunt moderatorem. Sapissimè aut consedit in Anglia: archiepiscopus autem noster crebrò Hamburgum, matricem ecclesiam suam visitans, cuncta prospexit. Nam eo tempore virtute Canuti regis, & ducis Bernardi, pax firma trans Albiam erat: cùm etiam Cæsar Conradus Winulos (pars est Wandalorum) bello domuisset. Generale quidem & antiquissimum huius gentis vocabulum est, vt Wandali vocitentur: sed corrupto, vt fit, vocabulo, tum Winuli dicebantur, & nunc apud omnes Slaui, quod ipsum nomen Bohemi vetustissimum suis inscribunt honori, à memoria etiam turris Babylonicæ, quod verbosos sonat: principes autem eius gentis per eam tempestatem Gneus & Anatroch, in Polabis & Obotritis erant. Vto verò tertius ex principibus filius Mistiwoi, eius qui concitauit tumultum, ob suâ de suis promissis nuptijs contemptum, malè erat Christianus. Pater autem, quod diximus, inter Saxones Christianus consenuit, & mortuus est in Bardewico. Vndè cùm Vto pro sua insolentia, à quodam Saxonum transfuga esset interfectus, filium habebat Godescalcum, qui per idem tempus apud Luneborch monasterium ducis, literalibus erudiebatur studijs, Godescalco Gothorum episcopo eiusdem cœnobij curam agente. Is iuuenis, comperta morte parentis, ità furore commotus est, vt, reiectis cum fide literis, arma corriperet: Albiq; transmisso, Winulis se Dei inimicis coniungeret: quorum fretus auxilio, Christianos impugnans, multa millia Saxonum in patris prostrauit vindictam. Hunc tandem quasi latronum principem, Bernardus dux capiens, in custodia tenuit: virum arbitratus futurum fortissimum,

mum, iuncto secum fœdere dimisit. qui mox ad Canutum glorioſißimum Danorũ regem eſt profectus in Angliam, & ibi mansit multo tempore. Interea Libentius pijs operibus semper intentus, eccleſiam ſuam epiſcopaliter exornauit: & filios eccleſia paſtoraliter educans, omnibus erat acceptus, etiam, quod difficile eſt, principibus. Suo ergò tẽpore Bernardus dux, & frater eius Theotmarus, exhortãte pijßima Emma, quæ fuit relicta patrui Bernardi, Bremenſemq; eccleſiam plurimùm dilexit, eidem multa bona fecerunt: ſuumq; theſaurũ Deo & genitrici eius, ſanctoq; Willehado confeſſori eadem Emma ferè totum obtulit. Eodem tempore Libentius ægreſcens, in feſtiuitate ſancti Bartholomæi duas celebrauit miſſas: finitoq; pro more pſalterio, eadem die gaudens migrauit ad Dominũ. cuius obitus contigit indictione 13. octauo Cal. Septemb. anno Chriſti 1033.

CAPVT XII.

VErdenſem interim eccleſiã ſub Imperatore Conrado gubernabat Wichgerus, 19. eius eccleſiæ præſul, vir magnificus, & claræ famæ. Aedificauit eccleſiam maiorem, quæ creditur eſſe ſecũda: & conſecrauit ſummũ altare, & tria alia altaria, quibus impoſuit de ſanctorum reliquijs, quas multas multa deuotione collegit. Erat autem annus 1028. cùm iſta agerentur: põtificatûs autem eius erat annus 15. & hæc dedicatio facta eſt nona Decembris. Hic pontifex ab Imperatore Cõrado hoc obtinuit prædiũ in Romeſleue, cũ omnibus pertinentijs ſuis. Extant deſuper literæ, quarum datæ præferunt Goſlariam locum, anno Chriſti 1031. Tradũt, hoc tempore Conradum Imperatorem fundâſſe Spirenſem eccleſiam: ſed eares controuerſiam patitur, quòd ante Conradũ anno 1003. Borchardus epiſcopus Wormatienſis à Gualterio

Spirensi episcopo acceperit epistolam, quod scribit Gratianus 73. dist. in can. In nomine patris. Sed fieri potest, vt ecclesiam priùs & ante sua tempora institutam, sed prædijs & ædificijs minùs instructam, Conradus auxerit, dotauerit, & in maiorem modum prouexerit. quod ipse facilè crediderim, quia ibi elegit sepulturam. Veniens enim anno Imperij sui 15. ex Italia, podagra cœpit incommodo turbari: & cùm Traiecti esset, accedente pernicioſiore morbo, finiuit vitam: iußitq; extinctũ corpus Spiram deduci ad sepulturam. idq; sedulò factum est. Nam & posteritas eius in tertiam generationem, ibi meruit tumulari: adiuncti illi, qui primus Imperiale decus in suam domum prouexit. Hanc inter alia laudem reliquit Conradus Imperator, vt pacem solidißimã constitueret per Imperium: violanti, pœnam capitis constituerit. Sed non patiuntur mores Germanorũ, illam esse diuturnam. Bella quidem aperta non vsquequaq; possunt vel euitari, vel prohiberi: sed occulta per terras latrocinia quis prohibebit? Nõ patitur Italia, dedignatur Gallia cum Hispania, Turci non sinunt inulta: infelix Germania hoc genere malorum carere nequaq; potest.

CAPVT XIII.

OSnaburgensis tũ ecclesia præsulẽ habebat Moncherũ, ordine pontificũ 14. qui venerabili Thietmaro pontifici illustri succeßit: nec potuit magnas moliri res, pro temporis sui breuitate. Solis enim quatuor annis scribitur præfuisse ecclesiæ. incipiens sub Henrico secundo, durauit ad secundum Conradum, Henrici successorem, ex Franconia, vt nunc vocant, ortum. Caterùm ea est vera Francia, in Germania. Nam indè olim Franci Germani, transito Rheno populariter, per arma occupauêre Lutetiam Parisiorum, & circuniacentem pro-

prouinciam: institutoq; ibi regno, nomen suum prouincia indiderunt, vt ex Germanis Francis, regnum deindè Francia diceretur. Nam olim & nunc Gallia est, nomen autem Francia, Germanum est. Nam ex Teutonico vocabulo ortũ est: Franck enim Germanorum lingua, liber dicitur, nulli obnoxius seruituti. Quod Franci nomen meruerunt sub Valentiniano primo Imperatore, dũ eius iussu Saxones, Romano Imperio minitantes irruptionem, reprimerent. Nam originem Francorum, quam inconcinnis fabulis Galli de Troia producunt, alibi subuertimus, & irrisimus. Nũc hoc dixisse sit satis, ad ostendendam nationem huius Conradi 2. quem alij Sueuum faciunt. Sed hoc intelligi oportet, olim fuisse latissimam Sueuorum nationem, si Cornelio Tacito credimus, scriptori memorabili. Ad pontificem redeamus: qui cùm annis tantùm quatuor præfuisset, migrauit ad Dominum 1028. cùm iam ante triennium emigrâsset Henricus Imperator, qui Bambergæ tumulatus est. Secuta est illum non multis pòst annis Conegundis vxor, filia Comitis de Rheno Palatini, virgo perpetua. cælibatum enim seruauêre per annos omnes coniugij, quomodò Ioseph & Maria, Chrysanthus & Daria. Nec desunt ista miracula nostris, quod scio, temporibus: Laus æterno Deo.

CAPVT XIIII.

MImigardeuordensi tum ecclesiæ præfuit vir insignis Hermannus, eius nominis primus, episcopatum summa cum industria administrans, & religione in Deum præcipua, & in populum vigilantia non vulgari. Hic primus instituit, dedicauit, & consecrauit monasterium & ecclesiam trans aquas, in titulum & honorem beatæ Mariæ Virginis: quod breui monasterium

ità excreuit, adeoq; factum est celebre, vt nomen dederit & ciuitati, & episcopo: ità vt paulatim abolito veteri Mimigardeuordensi vocabulo, inceperit dici Monasterienſis & ciuitas, & eccleſia: quod nomen prævaluit in hodiernum, durabitq; cum Christiana religione in finem ſuum. Non inuenio in annalibus, quis tum rerũ ſtatus per Weſtphaliam, quæ vera & vetus eſt Saxonia, quis rerum ſummæ præfuerit: an tota pontificibus paruerit, à memoria Caroli Magni, qui iugi & tributi impatientem populum ecclesijs ſubdidit, ad decimas & iuſta omnia ecclesijs perſoluenda. Equidem in orientali Saxonia erant temporales domini, qui rerum tenerent gubernacula, primò quidem reges de ſtirpe Magni Caroli, Ludouicus & filij eius, Arnulphus Imperator eius nepos, & poſteri illius per ſua tempora: ſub quibus tamen duces Saxoniæ de genere Wedekindi paulatim magis atq; magis increuerunt, vſque ad Henricum primum regem Romanorum, à quo tres per ordinem Ottones, deindè etiam Marchiones Saxoniæ nati ex Henrico duce Bauariæ, fratre primi Ottonis: qui ob eam rem dicti ſunt Marchiones, non Duces, quòd titulum ducatûs Saxoniæ teneret Hermannus, ab eodem primo Ottone ducali præditus honore cum ſuis poſteris: in quorũ manibus res erant etiam hoc tempore, quod eſt in manibus. Weſtphalia verò, quæ eſt occidua Saxonia, quos habuerit, ſi modò quos habuerit, principes ſeculares illa tempeſtate, cum epiſcopis rem adminiſtrantes, omninò non legimus: ſequenti tamen ætate Henricus Leo dux, & ante eum auus illius Luderus dux Saxoniæ, indè Imperator, Weſtphaliam tenuiſſe leguntur. Nam ab eodem Henrico, cùm deſtitueretur per ſententiam Imperatoris Frederici primi, ducatûs Weſtphaliæ titulum ſibi archi-

epiſco-

episcopus Colonienſis vendicabat: tenentq; eundem duces Saxoniæ inferioris de genere comitum de Aneholth, quod in Saxonia noſtra monſtra uimus. Sed huius temporis non inuenimus per Weſtphaliam, hoc eſt, occiduam Saxoniam, vllos principes ſeculares.

CAPVT XV.

PAderburnenſem eccleſiam poſt Menwercum excipit Rotho, abbas Hersfeldēſis in diœceſi Moguntina. Quærebantur tum vndecunq; viri religione & doctrina præcipui, vt ecclesijs præficerentur. qui quantum honore adminiſtrationis cunctos præibant, tantum virtute præſtabant, & eruditione. Præfuit autem eccleſiæ annis 13. eo tempore quo Henricus Conradi filius, Imperium Romanum eius nominis tertius, teneret poſt parentem. Ferunt inuentum tum Romæ corpus giganteæ magnitudinis, adhuc incorruptum balſamo, aut neſcio quibus rebus in concauitate terræ ſeruatum. Patebat vulnus, & hiabat adhuc in latere quatuor pedum & dimidij: erectum corpus altitudine muros vrbis ſuperabat. inuenta dicitur lucerna ardens ad caput illius, quæ nec flatu nec humore potuit extingui: cùm multa tentata ſint, foratum vas cùm aërem admitteret, extincta eſt lucerna. Feruntur adſcripta carmina:

Filius Euandri Pallas, quem lancea Turni
Militis occidit, morte ſua iacet hîc.

Nam Turnum quoq; fuiſſe giganteæ magnitudinis & roboris, inſinuat latiniſſimus poeta in 12. qui illum in Aeneam narrat miſiſſe ſaxum:

Vix illud bis ſex lecti ceruice ſubirent,
Qualia nunc hominum producit corpora tellus.

Robora fuiſſe hominum maiora quàm nunc ſunt, continuoq; per ætatem decreſcere, & Homerus ſæpè queſtus

est, & medici fatentur. Plinius, ait Augustinus noster, secundùm seculũ doctissimus homo, testatur, quãto magis magisq; præterit seculi excursus, minora ferre naturam corpora. Erat tũ Imperatori Henrico tertio lucta grauis cum Bohemis, non satis facientibus imperata. Vngaris quoq; excurrentibus conflictatus est. Singulare est in hoc Imperatore, q̃ ad illũ venerint ex vrbe Roma legati, petentes dari sibi summum à rege pontificem. Nam tres vno tempore de summo pontificatu contendebant. Rex adueniens, Sindgerum Bambergensem episcopum fecit consecrari summũ pontificem. Nec tamen diù præfuit, prospicientibus magistris Romanis, nè diù illis Germanus pontifex præsideret. Fredericum Eistatensem episcopum, curauit fieri papam Victorem. Demùm Tullensis episcopus Bruno factus est Leo nonus. Sed ista nũc breuiũ pro temporum designatione annotantur, pleniùs in Saxonia nostra explanata. Curauit autem Henricus Imperator, vt filius eius Henricus, puer vix octenni maior, rex consecraretur, parẽte superstite. Senserat enim Henricus Imperator non se diù superfuturum: voluit ergò prospicere filio, vt successionis certus esset. Nam electorum principum necdùm benè conualuerat potestas. Vndè factum est, vt à Conrado patre ad Henricum filiũ peruenirẽt Imperium. Nunc ab eodem Henrico tertio deriuatum ad eiusdem filium Henricum 4. qui quoniam iuuenis apprehendit sceptra, diù in illis agebat, ad annum nonum & quadragesimum.

CAPVT XVI.

HAmburgensem indè metropolim sub Imperatore Conrado post secundum Libentiũ, qui solis quatuor præfuit annis, suscepit Hermãnus, & sedit annis vix tribus. Ferulam suscepit à Cæsare Conrado, palliũ à papa Bene-

Benedicto. Ab Halberſtadenſi choro electus, eiuſdem ecclesiæ pridèm erat præpoſitus. Vir mirę, vt ſcribunt, ſimplicitatis, parùm habens ſerpentinæ iuxta euangelium, prudẽtiæ: ideoq; facilè decipiebatur ab adſtipulatoribus. Rarò parochiam viſitauit, ſemèl Hamborch acceßit: & tum quaſi cum exercitu veniens, epiſcopatum velut alienum deſpoliauit: abiensque, velut terrã ſalſuginis dereliquit. Rapacitatis incenſor & author eorũ conſiliorũ quidam Marco fuit, archiepiſcopi vicedominus. Cæterùm nobiles & inſignes viros habuit capellanos, Theodoricum & Sindgerum. Iſte Sindgerus poſteà ex Bambergenſi epiſcopatu aſſumptus eſt Romæ in apoſtolicam Petri ſedem, reiectis ex ordine tribus ſchiſmaticis: dictusq; eſt in ea Clemens. Subdiaconus autem archiepiſcopi erat Albertus, poſteà eius per annum medium ſucceſſor, iam tunc maximè vultu & habitu verborumq; altitudine audientibus ſuſpectus. Hermãnus ergò archiepiſcopus, paruipendens omnia quæ in epiſcopatu inuenit, primò quidem muſicum Guidonem Bremam adduxit, cuius induſtria melodiam & clauſtralem diſciplinam correxit, quod ſolum ex eius operibus proſperè ceſſit. Deindè antiquiſsimum ſancti Michaelis oratorium diruens, corpora trium prædeceſſorum, Adaldagi, Reginwardi & Hogeri, ab eo loco ſuſtulit, ac recondidit in maiori baſilica ſub tribunali. Imperator per ea tempora Burgundiam vaſtat, Franciam contra Vtonem petit. Werbena caſtellum in confinibus Saxoniæ in ſolo Wandalico ſitum, Luitici Wandali obtinent, multis Chriſtianorum partìm caſis, partìm captis: quos Imperator cum exercitu petit, retropellens, vt in ſuas inuias concederent paludes. Interìm Hermannus archiepiſcopus magnum ingreſſus opus, murum ciui-

tati Bremensi circundare voluit. vixq; iactis fundamentis cum opere vitam finiuit, quarto Calend. Octob. corpusq; eius subterratum est in medio chori.

CAPVT XVII.

IN Aldenburgensi tum ecclesia præfuit Mainardus, à primo octauus, quem secundus Libentius præfecit, tenui quidem fructu in populo, quòd magna pars auersa Christianismo per occasionem tributorum, verbis euangelij minùs auscultabat. Fecit tamen quod potuit bonus pontifex, temporũ malitia impeditus: peruenitq; viuendo ad tempora Hermanni archiepiscopi, & etiã successoris eius, qui in deficientis locum surrogauit Abilinum, ordine nonum in ea ecclesia, quæ nunc est Lubecensis. In quoq; pro temporum captu fecit in ecclesia quod potuit. Nam populus tributis grauatus, aures auertit à lege Dei, imputans religioni, quod erat auaritiæ principum. Peruenit autem iste Abilinus ad tempora Becelini Hamburgensis archiepiscopi, ad imperium Conradi Cæsaris, qui anno Imperij sui 15. post eaquàm laboriosè prouincias obîsset Imperij, descendens ex Italia in Germaniam, podagra cœpit laborare: & deindè apud Traiectũ morte vitam commutauit, anno Christi nono & tricesimo post mille: sepultusq; est Spiræ in ecclesia primaria, quam ipse bonum in modum auxit, ornauit, & ditauit. Ibiq; posteri eius tres Imperatores, omnes Henrici, in tertiam generationem ei sunt consepulti: & successit filius eius Henricus, eius nominis tertius. Cuius regni initio Normanni, qui hactenùs ad littora Galliarum habitabant, Gallorum victores, ad interiora Christianismi penetrabant. Iam tum in Italia sibi locum fecêre, in Calabria & Apulia: vndè etiam aduersùs illos Henricus Imperator Bauarus laborabat. Iã verò etiã vsqueadèo sunt animati,

ti, vt Romã introirent armati, priùs in pratis Neronis confligentes Romanis. Sed defecit iamdudùm illa vetus & vera Romanitas. Ab hac etiam gente victi, portas ſuas aſſeruare haud poterant: acceptis tamẽ, quas voluêre, conditionibus, in ſuam Apuliam rediêrunt.

CAPVT XVIII.

ELuericus, noſtri nunc vocant Aluericum, decimuſextus tum præfuit Oſnaburgenſi eccleſiæ, regnante Henrico tertio, quem alij filium, alij generum ferunt Conradi Imperatoris. Ego illis ſubſcribo, qui filium ferunt Conradi. Nam vxorem ille accepit ex filiabus Magni Canuti, regis Danorum: qui illa tempeſtate quinq; regnis præerat, Daniæ, Suediæ, Norwagiæ, Angliæ, Scotiæ: Imperatoriq; Conrado comes erat in Italiam, quod in Dania noſtra diximus. Huius ergò Henrici tertij, qui filius erat Conradi, temporibus, hic pontifex aſſumitur, tradente illi ferulã de more manu Imperiali. Quo tempore floruit Guido muſicus per Italiam, qui multas luſtrabat prouincias, emendans corruptã & adulteratam muſicam, cùm traderet pueris per flexuras articulorum in manibus diſcernere cantum. Operæprecium eſſet renaſci alium Guidonem, aut quemlibet magiſtrum, qui corruptiſsimam noſtris temporibus modulationem emenderet. Sed ad pontificem redeo: qui poſteaquàm quindecim annis eccleſiæ præfuiſſet, migrauit ad Dominum, anno 52. poſt mille, 13. Calendas Maij.

CAPVT XIX.

HIldeſemenſi eccleſiæ poſt Godehardum, virum ſanctum, qui numero ſanctorum eſt aggregatus, ſurrogatur Detmarus, vir animo & carne nobilis. Præfuit autem annis ſolis quinque: vndè pro temporis breuitate nec moliri, nec perficere potuit grandia. optimum

tamen fuisse pontificem, tempora suadent fateri: quandò in nobilitate maximè virtus efflоruit, & religio. vndè factum est, vt qualis sacerdos, talis populus: sub bono patre non degeneres. Viguit adhuc per omnes ecclesias obseruantia regularis, quod ex annalibus deprehenditur: quia de claustris loquuntur, & reformata regulari disciplina. Nam Hermannus horum temporum archiepiscopus Hamburgensis, & cantum chori, & disciplinam per Guidonem musicum dicitur reformâsse. Verba annalium posui ad fidem superiori loco, cùm de archiepiscopatu Hermanni diceretur. Memorant hoc tempore fabulam de Hildebrando puero, fabri lignarij filio, qui spiritu prophetico magis ductus quàm instructus, monstrauerit se futurum dominum à mari ad mare. Profecit enim in curia primùm regis Henrici: deindè ibi inuidia ob virtutem contracta, cessit multorum furori, se occludens in religionem: vndè proficiens, peruenit ad ecclesiæ Romanæ subdiaconatum. Indè cardinalis assumitur. demùm Papa Gregorius euasit: sed multis aduersitatibus laboriosum gessit pontificatum. Colluctabatur enim Henrico 4. Imperatori, huius tertij filio, vt infrà. Occasio prima prouectionis suæ fuit Bruno Tullensis episcopus, ab Imperatore Romam missus, vt Papa consecraretur, quod tum ferebat cursus temporum: qui in itinere ab Hildebrando & abbate eius admonitus, insignia quæ ante tempus assumpsit summi pontificatûs, monitu Hildebrandi deposuit, eúmque sumpsit in familiam, secum ducens Romam, vbi ad summum prouectus est Papatûs fastigium: multis in rebus vtilis, immò necessarius ecclesiæ Dei, per malitiam temporum.

CAPVT

CAPVT XX.

BVrchardus, vir nobilis, hac tempeſtate, peruenit ad epiſcopatum Halberſtadenſem: comes ipſe Bauariæ, quandò alij ex genere Saxonum tenuêre ducatum. Auxit opes eccleſiæ vehementer. duos fertur comitatus eccleſiæ coniunxiſſe, Norturigem & Stopudeſem. Agebat tum in Imperio tertius Henricus, Conradi filius: cuius initio regni, de ſummo pontificatu ſumma erat trium contentio. Tadebat Romanum populum, ea de ſummareligionis controuerſia: vocatus Imperator, aderat, in vtranque rem armatus. Nam & exercitum duxit copioſum, ſi confligendum eſſet: & magnum nihilominùs epiſcoporum ac prælatorum numerum, ſi diſputandum. Vbi Romã venerat, vocatur ex more à patribus conciliũ. aderant frequentes. Ibi tres illi ſummi pontifices ceſſêre papatui. Fit nouæ locꝰ electioni. Ibi omniũ ſuffragijs deligitur Sindgerus Bãbergenſis epiſcopus: appellaturq; in ſedẽ Petri Clemens ſecũdus, qui Imperatorem cum coniuge Imperiali donat diademate. nec tamen diù ſupererat Clemens: vix enim impleuit annum in pontificatu, vel per aëris Romani nouitatem, vel ob inſueti cibi nouam coctionem, quam Italici magiſtri ſingulari nõrunt ingenio temperare. Miſitq; rogatus Imperator in locum demortui, Popponem, Briximenſem epiſcopum: qui nec ipſe ſuperuixit in pontificatu annum vnum, locumq; fecit ſucceſſori. De quo circunſpiciens Imperator, non inuenit in epiſcopis Germaniæ, qui ad certam mortem, hoc eſt, ad Papatum properarent. Gallia habuit, qui ſe pateretur ad hanc rem mitti, Bruno Tullenſis epiſcopus, vir natù nobilis, ſed animo ſimplex. Erat enim regij ſanguinis, propinquus Imperatori: quem Hildebrandus monachus repertum cum inſignibus pontificij, inſtruxit

vt po-

vt poneret, donèc in vrbe per legitimam viam acciperet. Paruit ille, & tam bono monitore carere non est passus, ducens illum in vrbem: vbi profecit (quod diximus) ad Papatum, Gregorius septimus vocatus. Hic autem Bruno, appellatur Leo nonus.

CAPVT XXI.

MIndensi ecclesiæ per ea tempora sub Hẽrico tertio, Conradi filio, præfuit Bruno, vir præstantissimus, ex choro sumptus Magdeburgẽsis ecclesia. Hic memor originis suæ, apud Mindam fundauit monasterium, in honorẽ diui Mauritij, primi patroni sui, translatis illò fratribus de monasterio sancti Ioannis Magdeburgensi, sub Meinwardo primo eius loci abbate, anno Christi post mille 42. Indè post quatuor annos consecrauit monasteriũ in Kemmenade. anno autem 55. cùm iam Henricus quartus ex paruulo præesset Imperio, hic pontifex emigrãs, ad meliora, vt confiditur, est translatus. Nam post longam agrotationem, qua Dominus vas electionis suæ in camino tribulationis iussit & probari & purgari, quarto Idus Februarij, hoc est, ipso die Scholastica virginis, beato fine feliciter in Domino obdormiuit: sepultusq; apud insulam, quam fundauit, lapideo sepulcro precioso, etiã posito sarcophago. Testimoniales versus hi sunt:

Condidit hoc templũ, quem claudit, Bruno, sepulcrũ,
Præsul, honor patriæ, lumen & ecclesiæ.
Idibus in quartis Februo caligine mortis
It cinis in cineres. da Deus huic requiem.

Post transitum autem huius venerandi præsulis, annis 333. duobus mensibus, abbas prædicti monasterij nomine Ludolphus, ex militaribus de Gripeshope transtulit corpus eius iam in cinerem redactum, ad nouũ ædificij chorum,

tem, ante maius altare: quod erat anno 1289. decimonono mensis Aprilis. Sedit autem hic venerabilis Bruno, annis 18. vndè & quidam in laudem eius cecinit:

Victrix Minda dole, nouo viduata tyrone:
Ex multis talem vix habitura parem.

CAPVT XXII.

IN Hamburgensi metropoli successit Hermanno Bezelinus, cognomento Alebrandus: & sedit annis decem. Assumptus est ex ecclesia Colonienſi, vir omniū bonorum genere decoratus, episcopali dignus officio, dilectus Deo & hominibus. Ipsiq; Conradus adhuc viuens baculum obtulit, & Benedictus Papa pallium transmiſit. Ordinatus est autem à suffraganeis, & alijs septem Saxoniæ episcopis, in vrbe Hamburg, cum ingenti gloria. Hic ergò cùm omnibus esset talis, qualem singuli desiderabant, singularem curam & amorem super clericos habuit: de quibus nec tolerare poterat, vt cuiquam malum diceretur verbum. Nam & clauſtrum renouauit, & canonicis mensam primus instituit. Priùs enim cùm præbenda tenuis videretur, triginta conuiuia, quæ Libentius episcopus per annum dari statuit, adiectis de ſua parte quibuſdam decimis, ità ordinauit, vt albus detur fratribus panis, vltra ſolitam annonam quotidiè: in Dominicis verò diebus, duplex mellitæ copia. Nā & vinum dari fratribus, contra naturam Saxoniæ, diſpoſuit: quod etiam in diebus ſuis fermè peregit. Compoſita igitur menſa, manum vertit ad clauſtrum. quod dum priùs ligneum eſſet, lapideum fecit: forma, vt moris est, quadrata, vario cellarum ordine diſtinctum, & viſu delectabile. Deindè murū ciuitatis, à prædeceſſore ſuo Hermanno orſum, in gyro conſtruens, aliquibus in locis eum vſque ad propugnacula erexit: aliasq; quinque aut ſeptem

ptem cubitorum altitudine ſemiperfectum dimiſit. cui etiam ab occaſu porta grandis inhæſit, ſuperq; portam firmiſſima turris, Italico munita opere, & ſeptem ornata cameris, ad diuerſam oppidi neceſſitatem. Quo tempore Bezelinus archiepiſcopus, dum p̃dicta Bremæ operum inſignia relinqueret, mox ad eccleſiæ Hamburgenſis ædificationem toto cordis amore accingitur. Ibi enim poſt cladem &wandalicam, quam ſuprà contigiſſe retulimus, Vnwanus archiepiſcopus, & cũ eo dux Bernardus, clauſtrum de ruinis antiquis ciuitatis eleuantes, eccleſiam & diuerſoria omnia conſtruxerunt lignea. Bezelinus verò pontifex, aduerſus crebras hoſtium incurſiones, aliquod fortius præſidium pro inopia loci neceſſarium arbitratus, primus omnium eccleſiam, qua conſtructa erat in matris Dei honorem, lapide quadro ædificauit. Aliam deindè ſibi domũ fecit lapideam, turribus & propugnaculis valdè munitam: cuius æmulatione operis dux prouocatus, & ipſe domum in eo loco parauit. Tum verò pro legatione ſibi ad gentes credita, more prædeceſſorum ſuorum ſolicitus, coadiutores prædicationis ſuæ ordinauit epiſcopos: Rodolphum ex capellanis ſuis in Sliaſwig, Abelinum in &wandalia partem Aldenburg, &walonem à Bremenſi choro in Ripam. Trans Albiam verò ſuo tempore ac per totum regnum pax firma erat. Principes &wandalorum Anatrog, & Gneus, & Ratibor, pacificè ad Hamburg venientes, duci ac præſuli militabant. Sed cùm diuerſo animo in gente &winulorũ dux & epiſcopus laborarent, duce ſcilicet pro tributo, pontifice verò pro religione firmanda, iamdudùm ſacerdotum ſtudio Chriſtiana religio conualuiſſet, ſi conuerſionem gentis auaritia principum non præpediret. Eo etiã tempore Hermannus Colonienſis archiepiſcopus, veterem

de

de Brema querimoniam renouauit: sed ipse tam instantia Bezelini, quàm triennali silentio repulsus, archiepiscopo satisfecit, & per integrum mensem eum secum Colonia habuit, lautissimè exceptum & habitum.

CAPVT XXIII.

VErdensem ecclesiam illo tẽpore gubernabat vir memorabilis, Thitmarus, ordine 20. in eo numero, qui simplicitatem columbinam industria serpentina exornauit: rexitq; ecclesiam suam industriè, incertum quot annis. Nimium enim sobrij sunt annales, prater nomen pontificis & diem obitûs interdùm nihil praferentes. Obijsse tradũt septimo Calendas Iulij. Quo tempore Henricus rex Bohemum rebellantem cùm edomare constituisset, non est prosperatus. Nam Petrus Vngaria rex, duci misit suppetias ad resistendum regi Romanorum: sed benè consuluit fortuna Henrico regi. Nam Petrus Vngaria rex, qui antè roborâsset Bohemum, regni hostem, pulsus à suis regno, ad pedes venit Henrici, supplex orans, vt gratiam mereretur, & veniam de erratis. Rex illum affatus benignè, iussit benè sperare: parauitq; nouam in Bohemos expeditionem. & rebus tum prosperè gestis, coëgit ducem post se venire Ratisponam, vbi ad pedes regis gratiam promeruit, pollicitus imperata se facturum. Interim Omo, quem Vngari fecêre regem, vastat Bauariam, quòd Henricus Petrum tueretur: sed magna ibi Vngarorum manus ab Alberone marchione, pro Henrico militante, deletur. Hoc etiam tempore Sueno Normannia rex, cum valida classe iturus in Angliam, appulit in ostia Albis, ad Hadeleriã: ibiq; hostili more, vt solebat ea gens in paganismo, populatur. Aderant ex satellitibus Bezelini archiepiscopi, q manu rustica

stica coacta, obuiam grassantibus sunt profecti: & collata manu fauit fortuna, vt rex caperetur, & Bremam in præsentiam archiepiscopi traheretur. Excepit illum paternè pontifex: & benè sperare iussum, muneratumq; magnificè, liberũ dimisit. Ille popularibus suis gloriam predicauit episcopi, efferens opes, & regiam magnificentiam ibi collucêre.

CAPVT XXIIII.

MOnasterienſis iam dicta est ex fundato & magnificato monasterio, ecclesia pridem Minigardeuordensis, cui ordine 15. præsicitur Robertus, qui multis bonis ditâsse & amplificâsse memoratur ecclesiam. Hoc tempore Ratibor Wandalorum dux, cæsus est in acie à Danis, cùm prædatum abijsset cum expedita manu in Iutiam. Erat vir Christianus, magna in sua gente authoritatis. Habuit octo filios, insignis nobilitatis iuuenes: qui omnes in vltionem patris assurgentes, ad vnum perierũt vniuersi. Nam Magnus rex Danie, filius diui Olaui, à Normannia rediens, Heidubam, hoc est, Sleswicum, appulit: & reuersus ex Iutia, Wandalos prædatores in cãpestribus Heidubæ excepit: & quindecim millibus occisis, compositares est, & redijt tranquillitas omni tempore Magni regis. Sed tum Godscalcus, post mortem regis Danorum Canuti, & filiorum eius, qui non diu superstites fuêre patri, contra Wandaliam, patriam suam, venit infestus: quòd principatum eius alij occupâssent, quodq; Christiana sacra populariter in mediterraneis reiecissent, omnes impugnauit: magnumq; terrorem gentilibus suis incutiens, & quidem cùm pro Christo ageret, prosperatus est. Angebat virum bonum, quòd dum in adolescentia sua patris necem seuerè vindicâsset in Saxones, popularibus suis occasionẽ præbuit à religione

religione resiliendi, redeundiq; ad paganismum: dum arbitrarentur, religionem & tributa paribus incedere passibus, vtrunque abiecerunt. Sed Godscalcus, vir nobilis, iam per ætatem sanum sapiens, studebat recuperare Christo, quicquid per ipsius occasionem esset auersum. quo in studio diu prosperatus adeò efferbuit, vt in fine sanguinẽ daret pro Christo, martyr factus, qui antè fuit persecutor. Sed hæc posteà.

CAPVT XXV.

BEzelinus interim optimus metropolita Hamburgensis, ecclesiam illam suam matricem exornare studuit, ciuitatem muro circũdari disposuit, tribus portis ac duodecim turribus: ità vt primam episcopus, alteram aduocatus, tertiam præpositus, quartam decanus, quintam scholarum magister, sextam fratres & canonici tenerent: alias sex ciues adhibitis sortirentur custodijs. Nam in eo loco post cladem Wandalicam, in diebus primi Libentij, Vrwanus archiepiscopus, & cum eo dux Bernardus, elaustrum nobile de ruinis veteris vrbis erigentes, ecclesiam cum diuersorio, ligno exædificabant. Alebrandus propter loci periculum & crebras incursiones, maiori munimento opùs esse ratus, lapide quadro ecclesiam exædificauit. Aliam deindè domum fecit lapideam, turribus & propugnaculis satis cõmunitam: cuius nuper à fodientibus in eo loco, ampla & magnifica sunt reperta fundamenta, ab Austro ecclesiæ: stuporemq; ingessêre cernentibus, mirãtibusq; quid hoc fuisset ab olim, cùm iam in media ciuitate ruderes indè eruerẽtur: tum verò cùm collocarentur, terminus ibi erat vrbis, ad ripam Albis fluminis positus, vt arcis custodes, extrema vrgente necessitate, abitum inuenirent, cùm tutari non possent, elapsi per riuum fluminis, primoq; impetu per-

uenirent in ripam fluminis alteram: sed etiam, vt commeatus & necessaria omnia per flumen importarentur. Ea verò quæ ex hoc loco repertorum nuperè fundamentorum nunc extructa cernimus, post ea tempora sunt vbi adiecta, cùm paludosa limosaq; terra puluere iniecto, & arena cum purgamentis locorum in eam soliditatem redigerentur, vt domus superimponerentur. Poterat & vis fluminis alluuione augere terram. Huius autem lapideæ domûs, cuius reperta diximus fundamenta, emulatione dux prouocatus, & ipse domum in eadem vrbe sua instruxit munitam. Ità prorsùs ciuitate renouata, basilica ex vna australi parte habuit domum episcopi, ex altera prætorium ducis. Iste verò archiepiscopus clericis ecclesiæ suæ, quos videbat in honestate indigos, multa sæpè largiebatur: aliquibus absconditè quaternos aut denos solidos argenti, multis præbendas, aliis suas vestes: plerisque etiam cõpatiens, quòd à laicis immodestè tractarentur, percussores eorum fecit ante se colaphis cædi, & taureis vapulare, nondùm promulgato canone, quem Innocẽtius secundus tulit post centum ferè annos ex hoc tempore. Ad laudẽ verò huius Bezelini parùm est omne quod dicimus, à cuius præconio nõ est auditus qui discordaret. quod vnum difficile est in vita mortali, ità viuere, præsertim in sublimi agentem, vt omnibus placeat. Vt enim breui quodam indice complectamur imaginẽ virtutis eius, pater patriæ fuit, decus cleri, salus populi, terror malè potentum, exemplar beneuolentium, egregius pietate, qui vel omnia vellet ad perfectum deducere. Dicta ac facta eius omnia dulci memoria posteris comprahensa. Videns autem pestiferum morbum de connubijs clericorum magis de die in diem augescere, statuit pedibus ire in sententiam sui prædecessoris iunioris Liben-

tij:

tij: sit tamen ecclesiam & claustrum in suum perduceret perfectū, vt relegarentur quàm longissimè omnes mulierculæ: & cùm omnibus esset talis, qualem singuli desiderabant, singularis eius amor & cura fuit in clerum, de quibus nec tolerare poterat, si quis malè loqueretur, aut illos verbo offenderet. Nam & claustrum renouauit, & canonicis mensam primus instituit. Cumq; omnibus pro suâ magnificentia honorabilis haberetur, solis erat inuisus malefactoribus. Vtho quidam erat illa tempestate marchio, plurimum ditionis habens in Stadensi comitatu. Qui dum sibi pro sua superbia quod libuit, vidit non licere, auersatus est pontificem: sed ille superbiam retudit magnanimitate. Interea à decedente Zuenone, Canuti regis filio, Norwagij Magnum, Olaui martyris & regis filiū, sustulerunt in regem. Qui etiam Daniam inuadens, magnis viribus illam ex fœdere possedit, vt in Dania diximus. Nam cùm Hardecanutus, Canuti Magni filius, in Anglia bellum gerens, detineretur, pugnaturus in Magnum Norwagiæ regem, classi præfecit consobrinum suum Zuenonem. Is à Magno victus, cùm in Angliam reduceret laceratam classem, Hardecanutum iam reperit vita functum. Illo verò tempore Asconianni, quod tum piratis nomen erat, per ostia & wisera progressi, peruenêre Lismonam, omnia peruastates: sed illis ad naues redeuntibus, ad locum qui Anno dicitur, est occursum: ibi multi eorum trucidati periêrunt. Angliam frater Hardecanuti vterinus Eduardus, Normannorum ex Francia ope obtinuit, pacto continens Zuenonem, quòd illi morienti, etiā exclusis liberis, is succederet. qua conditione pacatus Zueno, in Daniam arma conuertit: quā iā Magnus Norwagius ex pacto occupauit, quod illi fuit cū rege decessore, vt in Dania dixim⁹. Zueno arma

intentauit, sed victus à Magno, retrò abijt. Hæc plenius in Dania. nunc hac temporum commemoratione breuiter attinguntur.

CAPVT XXVI.

HIldesemensi tum ecclesiæ ad initium regni Henrici tertij præficitur Aselmus, episcoporum ordine 16. præfuitq; annis 20. cuius temporibus Egbertus Marchio Saxoniæ, regi suo probè militans, copias ducebat in Bohemos: cepitq; armis ciuitatem eius prouinciæ primam, Pragam, non sine laude insigni. Ante hæc paulò tempora Bezelinus archiepiscopus Magnum, duorum regnorum potentem regem, euocauit ad colloquium in Sliaswico, præsente Bernardo duce Saxoniæ, Tiadmaro episcopo Hildesemensi, huius immediato prædecessore: atque Rodulpho, quē eidem Sleswico dedit pontificem. Iste verò Tiadmarus, cùm esset origine & natu Danus, patrocinio reginæ Gunildis, quæ fuit Magni Canuti regis filia, episcopatum meruit Hildesemensem. in quo colloquio, soror Magni regis, Ordulpho Bernardi ducis filio desponsatur, qui vix peractis nuptijs, in gratiam leuiri, quendam Haraldum Danorū principem, redeuntem ab Apostolorum liminibus Transalbiam, obtruncauit innoxium: quòd formidaret rex Magnum, virum regij sanguinis, sceptro propiorem, sibi quandoquè illaturum arma. Ea res initium calamitatis peperit in familiam ducis. Magnus autem rex, pro iustitia & fortitudine charus erat Danis, verùm & wandalis suspectus ac tremendus. Nam opulentissimam eius gentis ciuitatem Iulinum oppugnauit: sed tamen clades par fuit vtrinq;. Optimus ac sanctissimus pater profuit bono regi plurimùm ad commendationem. Cæterùm & wandalis, vt diximus, infestus erat: qui pro veteri consuetudine maritimorum,

morum, mortuo Canuto Magno, Daniam vastauerunt. Hoc tempore nobilis, prudens, ac religiosa domina Emma, vxor quondàm Luderi comitis, qui patrem habuisset Hermannum, primum eius familiæ ducem, fratrem autem Bennonem: fœmina autem germanum habuit Mewercum Paderburnensem episcopum, virum aquè sanctum: Vidua hæc erat per annos 40. quæ ingentem thesaurum à marito relictum, ferè totum pauperibus & ecclesijs dispersit: cuius corpus in Bremensi quiescit ecclesia. Ea dum viueret, cortē Stiplage iuxta Rhenum, Bremensi contulit ecclesia. Lismona quoquè cùm esset patrimonij eius, incertum pro qua re, cessit Imperatori Conrado. Ex qua causa Gisla vidua, Conradi regina, eo tempore Bremam accedens, fratribus multa bona fecit, ecclesiaq; & indigentibus cunctis multa distribuit: indè Lismonam cum archiepiscopo visitauit.

CAPVT XXVII.

ANno penultimo Bezelini archiepiscopi, domus sancti Petri Bremæ conflagrauit: eiusq; flamma incendij, claustrum cum officinis, vrbem cum ædificijs totam consumpsit: veterisq; habitaculi nullum permansit vestigium. Ibi sacer thesaurus ecclesiæ, ibi libri & vestes, ibi omnia ornamenta sunt consumpta. Archiepiscopus autem præposituram tulit Edoni: pro cuius rei zelo iunior Edo, nepos eius, vt fertur, iratus, monasterium incendit: pro cuius etiam sacrilegij compositione, patet Edonis suam hæreditatem obtulit ecclesiæ. Edo verò præpositus Hierosolymā peregrinatus abijt, circa festum sancti Iacobi egressus: redijtq; in proximo Pascha. Sed hæc quæ diximus, verū damna facilè possent recuperari, si mala non paterentur in moribus detrimenta. Multùm enim distant, vt quidam ait, damna morum à damnis

nnis rerum temporalium, cùm illa extra, ista intra nos sint. Sanè ex illo tempore, fratribus, qui anteà canonicè vixerant, extra clauſtrum, quod perierat, vagantibus, regula ſanctorum patrum per multa prius ſecula ſtudiosè conſeruata, primò negligentiùs cœpit haberi: deindè funditùs abiecta conſenuit. Verba ſunt annalium, quæ ad agnitionem temporum ex fide poſui. Et ſunt anni ab ordinatione ſancti Willehadi, cùm Bremenſis eccleſia fundata eſt, vſq; ad tempus huius conflagrationis, hoc eſt, ad finem pontificatûs Alebrandi, quādò eadē eccleſia conflagrauit, fermè 270. Exuſta eſt autem intrante autumno, quod eſt, tertio Idus Septembris. Quo tempore archiepiſcopus in Phriſiam iter vertit, qui conflagratione eccleſiæ audita, mox pedem retorſit: ictuſq; ſequenti anno fundamentis, ad formam Coloniēſis diſpoſuit eius magnitudinem perficere. & profectò, ſi longiorem illi vitam fata conceſſiſſent, omne opus eccleſiæ paucis perfeciſſet annis. Tanta erat illius animoſitas, & in omni opere perſeuerans inſtantia, præcipua verò in templi ædificatione vigilantia. Porrò ſola æſtas, quæ hoc opus inchoauerat, fundamenta eccleſiæ iacta, columnas & arcus earum, lateraq; in altum vidit erecta. Tranſacta autem hyeme, cùm iam paſchalis immineret feſtiuitas, beatiſſimus pontifex Alebrandus pridiè ante Dominicam cœnam, inſcius (credo) ſuæ vocationis, ab eccleſia Schirnbeke, nudis pedibus Bremam peruenit: vbi cum lachrymis oratione multa profuſa, Deo & ſanctis eius commendauit eccleſiam. Cumq; tam febribus vexaretur, nauigio ad Buccenſem delatus eſt, præpoſituram: ibiq; ſeptem ſuperuixit dies. ſic terrenum phaſe cæleſtibus mutans azymis, anima eius gaudens tranſiuit ad Dominum. At verò corpus antiſtitis cum ingēti luctu ſequen-

quentium occurrentiumq; per alueum Wiserę fluminis Bremam deportatur: in medio noue, quam ipse tunc orsus est instaurare, basilica tumulatum est: in quo scilicet loco altare primò maius situ erat, iuxta Mausoleū sancti patris Willehadi. Ipso aūt anno quo archiepiscopus decessit, migrauit etiam Odincarus Ripensis episcopus. Contigit autē ea depositio patris nostri Alebrandi anno 1043. circa diem 17. Calendarū Maij, indictione 2. Vale in Christo, pastor amabilis, tuoq; gregi nunq; obliuiscende: ait annaliū scriptor. Transi ad Paschа calorum, vbi cum agno Paschali epuleris in azymis sinceritatis & veritatis: recipere feliciter in aterna tabernacula, vbi cum angelis indeficienti lateris beatitudine. Quandiu enim temporali vita nobiscū fruebaris, pastoralis curæ officia vigilanter implêsti. Nunc autē raptus es, nè malitia mutaret cor tuū. Ideoq; pius Dominus properauit te educere de medio iniquitatū, vt fructum laborum tuorū plenè perciperes, etiamsi non omnia perfeceris quæ bona voluisti: ergò iustitia tua manet, & memoriale tum non derelinquetur in seculum seculi.

CAPVT XXVIII.

MAgdeburgensi quoquè ecclesia, per ea tempora Henrici tertij posti Meinfridum, quem alij scribunt Hunfridū, virum Deo deuotum, authorē collegiorum Nicolai & Petri, præficitur ab eodem Henrico Engelhardus, ex monasterio Wirtzburgensi translatus, Winfrido reiecto. Cui cùm rex episcopatū deferre videretur, contemptū retulit. Præfuit autem Engelhardus eidem annis 12. cum summa vigilantia. Quo tempore Henricus rex Pannoniam ingressus, quam tum Vngari magnæ ex parte tenuêre, vt etiam hodiè tenēt: sed partem etiam Pannoniæ nunc Austriæ habet, submotis anti-

quis limitibus prouinciarum. Sed tum rex Henricus militari expeditione prosperatus, duas populosissimas ciuitates, quarum nomina in annalibus non extant, subuertit: plures deditione sibi subiecit. Prouocauêre in se regem Vngari, veteri quæstu non abstinentes. Nam excursionibus vexabant partes Charintinorũ ac Bauarorum. Sed rex Henricus adeò retudit eorum ferociam, vt facilè pœniteret illos excursionis. Nam ingressus cum exercitu prouinciam, regem cum exercitu etiam suo occurrentẽ in acie excepit, profligauitq; : vastauitq; terram vsque ad fluuium Ratha: partemq; regionis in deditionem accipiens, præstito sibi ab illis fidelitatis iuramento, commendauit gubernatoribus quos præfecit: victorem deindè exercitum in sua reduxit. Deferbuit iam ferox illa Vngarorum vis, quæ anteà videbatur inuicta, iam verò mansuefacta consilio & viribus potuit perdomari. quod idem vsu euenit cæteris quoq; barbaris nationibus, quæ primæ barbariæ feroces, haberentur insuperabiles: vbi in leges conceßêre, mansuescunt, fiuntq; tractabiles. Hoc in Gothis, & Vandalis, Hunis: hoc in Vngaris, Turcis, Tartaris, si quis attendat, inueniet. Quæ in re perpendent sensati, non esse aliud q̃ Dei flagellũ, quod prouincijs immittitur per excursiones barbararũ nationũ.

CAPVT XXIX.

VErdensi tum ecclesiæ præfuit Bruno, eius nominis secundus, ordine pontificum 21. qui erexit ecclesias inter procellas turbinũ: sed, vt vir bonus & pastor egregius, malis temporibus est vsus in bonũ. Bella, fames, pestilentia, mala, quibus hominum Deus castigat peccata, tum efferbuêre. Nam Vandalorũ commotio non potuit immunẽ præstare ditionem Verdensem, conterminã illi. Nam hodiè quoq; pars eius gentis sub ecclesia manet. & distri-

districtu Verdensi. Bella quoq; plurima Imperatori foris fuêre, quæ dum illum tenent apud exteros implicitum, intra Imperij viscera surrexêre bella domestica. Nam Bohemis & Vngaris Henricus rex tertius colluctatus, respirare fecit audaciam gentis & vandalorum, quem motum ecclesia non potuit non sentire. Quis infirmatur, ait Apostolus, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Ergò pastor bonus Bruno, tempore duro virtutem magis exercuit, fecitq; splendescere: quomodò solet sulco attritus splendescere vomer, vt ait ille. Ferunt tum in regis domo adoleuisse Hildebrandum puerum, de quo comminiscitur nescio quis fabulator inconcinnas fabellas: quòd cùm filius esset fabri lignarij, ex sarmentis ordine compositis, inscius ipse has literas conseruisset: quibus adstans homo literatus, legerit ex ea compositione scindularum, Dominabor à mari ad mare. Vnde eniectans diuinum aliquid in puero, suaserit parenti, vt eum literis traderet. Traditus, profecit, & in cancellariam regis peruénit: vbi somnio admonitus Imperator de eodem tum scriniario suo, quòd cornua videretur habere, quibus filium eius contereret, hominem in vincula coniecisse: sed ab Imperatrice vinculis exutum, Cluniacense monasterium petijsse: indeq; profecisse primùm in subdiaconum, deinde in Cardinalem, nouissimè in septimum Gregorium. Sed ego leuissimos homines ridendos duco, & cum suis fabulis exufflandos.

CAPVT XXX.

PAderburnensem ecclesiam per ea tempora post Rothonem, suscepit gubernandam vir præstantissimus Imadus, præfuitq; cum summa laude annis 25. Ferebat tum temporum cursus, vt cùm in Romana sede de apo-

stolatu contenderent tres viri, non satis pontificio digni, alioquì legitimam expectâssent cleri & populi voluntatem: Imperator ipse Henricus à Romanis aditus, pontificem dedit: primùm quidem, Clementem 2. ex Bambergensi episcopo, cùm Sindgerus diceretur: à quo idem rex Imperiale diadema suscepit. Misit deindè interpellatus Brunonem Tullensem episcopum, qui Leo 9. est creatus pontifex, post quem etiam Gebehardū Eistatensem prìdem episcopū, curauit fieri in Romana sede Victorē, qui ad nauissimū eiusdem Henrici annū descenderat ad regem in Goslariam. Sed dum Imadus præesset Paderburnæ, curauit idem Imperator Henricus tertius, biennio ante mortem suam, vt filius eius Henricus 4. octennis puer, Aquisgrani ab Hermanno Colonienſi archiepiscopo, Romanorum rex sit consecratus. Consenuit iam tum Electorum potestas, siue ab Imperatoribus est contempta, cùm filius patri ad Imperium surrogaretur. Poterat id quoq; principum voluntate fieri, qui magìs idoneum in regno non viderent, præsertim cùm puer legitima patris gauderet tutela, succrescens ad Imperium sub patris disciplina. Adiuuisse fertur eam rem vehementius Hildebrandus, iam Cardinalis, postea Gregorius papa septimus, qui tum aderat Henrico 3. cùm ea fieret de filio 4. Henrico subuectio. Moritur deindè Imperator Henricus, & succedit filius. Mater Agnes, vt gubernacula pro filio teneret, nupsit duci Bauariæ. Ivuadus autem, quod bonum decebat pontificem, curabat, vt in suo districtu ecclesia decorarentur, ministri ad cultum religionis instituerentur, populus deuotione augeretur, & sine bono consumptus, concesset ad meliora, anno pontificatus sui 21.

CAPVT

CAPVT XXXI.

ALbertus, siue Adalbertum (vt quidam) dixeris, in cathedra Hamburgensis metropolis, succedit Bezelino, si ab Willehado numeraueris Bremensi episcopo, 16. ab Ansgario verò primo metropolitano Hāburgensi, sub quo Bremensis vnita est Hamburgensi, minor maiori, erit ordine 13. Erat ingenere nobilis, ex comitibus Bauariæ, quem nescio quo errore quidā inscribit Simonem Cuxani, hoc est, Comradi comitis Bauariæ filium. sedit annis 30. Virgā pastoralē suscepit ab Henrico 3. Imperatore. Hoc enim tēpora tulerūt sub Henricis, vt episcopi & abbates ab regibus inuestirētur. Sed sub Henrico 5. earet susceptit mutationem, quod dicemus. Pallium verò accepit à papa Benedicto, eius nominis 10. Ordinatio eius facta est Aquisgrani, Cæsare præsente cū principibus, adstantibus etiam 12. episcopis manum imponentibus. Fuit autem prius Halberstadensis præpositus, ingenio acri, memoria celebris, eloquentiæ singularis, forma corporis speciosus, castitatis amator: largitatis tam promptæ, vt præueniret precantes. Tardè autem, aut humiliter accepit: humilitas tamen in eo dubia videbatur, quam solis exhibuit seruis Dei, pauperibus & peregrinis: adeò vt sæpè antequàm cubitum iret, 30. aut amplius mendicantibus ipse genu flexo pedes lauaret: principibus autem seculi & coæqualibus suis, humiliari nullo modo voluit. Anno igitur ordinationis suæ primo, videns basilicæ nouiter inceptæ opus immensum, vires exigere maximas, nimis præcipiti vsus consilio, statim murū ciuitatis à prædecessoribus suis orsum, & quasi minùs necessariū, iussit demoliri, lapides q; poni in templū. Tūc etiā turris speciosa, quæ septem cameris ornata fuit, funditùs diruta est: claustrū quoquè, quod lapide polito cōstructū, pulchritudine

tudine sua visus contuentium refecit, absq; mora dissipari præcepit, quasi aliud pulchrius citò facturus. Cœpitauit enim, vt ipse fratribus de ære scisitantibus aperuit, refectorium, dormitorium, cellarium, & cæteras fratrum officinas, per omnia ex lapide suscitare, silocus aut ocium suppeditarent. Ad quæ omnia, cùm sibi omnia ad manus fore gloriaretur, solam clericorum & lapidum penuriam querebatur. Interea à feruet opus, surgit ecclesia nitens, cuius formam anteà Alebrandus ad instar Colonensis inchoauit: ipse verò ad exemplum Beneuentana domûs cogitauit. Anno tandèm septimo inchoati operis, moles à fronte est leuata, ac principale sanctuarij altare in honorem sanctæ Mariæ dedicatum. Nam secundum in occidentali apside consecrandum altare, in honorem sancti Petri disposuit: sub cuius inuocatione legitur extructa prima basilica. Emergẽtibus itaq; multis archiepiscopo angustijs, opus imperfectũ vsq; ad 22. pontificij sui annum permansit. Et quoniam pontifex vidit ecclesiam suam, quam Adaldagus decessor sum principum molestia liberam fecit, iterùm in idipsum recidisse, summo nisu conatus est eam reddere pristinæ libertati, ità vt nec dux, nec comes, nec aliqua iudiciaria persona, quamlibet iurisdictionem haberet in suo archiepiscopatu: quod tamen per summum multorum odium fieri nequiuit. Itaq; totus ad auxilium palatij confugit, cuius præsidio meminerat Adaldagum omnia patrauisse: nec sibi, nec suis, nec ecclesiæ pepercit. Cæsarem & aulicos placando, dummodò id efficeret, vt ecclesia liberaretur. Proindè tantos visus est in curia labores tolerasse, tantisq; vbiq; terrarum expeditionibus cum suis sponte desudasse, vt infatigabilem eius constantiam mirans Cæsar, ad omnia reipublicæ consilia primum illum habe-

re voluerit. Expeditiones verò quas in Vngariã, & Vandaliam, Italiam, Flandriam cum Cæsare fecit, multæ sunt: quæ dum singulæ magnis episcopi sumptibus, multiq; familiarum exactionibus & oppressionibus exigerentur, duarum nos tantùm facere mentionem instituimus: hoc est, Italicæ, quæ prima fuit: & Vngaricæ, quæ postrema fuit: eò quòd præ cæteris fuerint insignes, ecclesiaq; ambæ incubuerunt graues. Sed paucis interpositis, ad eam narrationem reuertemur.

CAPVT XXXII.

DVm Albertus Hamburgensi archiepiscopatui præesset, Henricus rex Pannoniam inuadens, satisfactionem & obsides ac munera, pacisq; confirmationem per iusiurandum accipiens, discessit: indeq; reuersus, Synodo Constantinensi adfuit, vbi cunctis in se delinquentibus debita dimisit, omnibus inimicitijs destructis: pacem hactenùs inauditam tum in tota Sueuia, quàm in alijs regni sui prouincijs per edictum regiæ censuræ confirmauit. Deindè Agnetem Wilhelmi Pictauiensis principis filiam, prima vxore, filia regis Daniæ, defuncta sine liberis, apud Moguntiam vngi faciens in reginam, regalibusq; sibi nuptijs apud Ingelheim copulauit. Vndè infinitam histrionum atq; ioculatorum multitudinem, non solùm muneribus, sed etiam cibo potuq; vacuam & mœrentem, abire permisit. Deindè 45. post 1000 annum, tertiò Pannoniam ingressus, Ononem cum vxore & filijs à regno fugauit, Petrumq; restituit in regnum: subditoq; sibi Vngarorum regno, cum honore summo reuertitur. Godfridus dux Lotharingorum Henrico regi rebellans, ad deditionẽ coactus, in castello Gebesrenstein, vsq; ad condignam satisfactionem custodiæ mancipatur. Sexto deindè post 40. annum vocatus in Italiam, & vr-

bem

bem Romam ob ecclesiasticam necessitatem, comitem habuit, cum cæteris regni principibus, Albertum nostrum archiepiscopum, cum Moguntino: vbi depositis, qui de Apostolica sede certauerunt, Benedicto, Gratiano & Syluestro, Albertus archiepiscopus noster eligi debuit, nisi pro se Sindgerum collegam posuisset, Bambergensem episcopum, vocatum in papatu Clementem. Qui ecclesiæ Hamburgensi ab olim concessa sedis Apostolicæ priuilegia renouauit: à quo mox Henricus coronatus, Imperator Augustus est consalutatus. Post hæc Imperatorem ab Italia reuertentem, archiepiscopus Bremam vocauit: occasione prætenta, vt Lismonam, quæ Imperialis erat iuris, videret: vel vt regem Danorum ad colloquium inuitaret: sed reuerà, vt Bernardi ducis Saxoniæ fidem exploraret. Imperator autem regio, vt oportuit, apparatu receptus, cortem quæ Balga dicitur, fratribus obtulit: Ecclesia verò comitatum Phrisiæ concessit. Indè Lismonam veniens, per insidias à Tiadmaro comite ducis fratre, penè circumuentus est: sed archiepiscopi studio defenditur. Quarè idem comes in ius vocatus, cùm se duello pro veteri Saxonum consuetudine vellet expurgare, à satellite suo est interfectus. Cuius mortem germanus eius dux, filijq; eius zelantes, in archiepiscopum, ecclesiam, & episcopium, & eius familiam, se vindicare constituerunt, capitalique odio sunt infectati. Cúmque pax ficta inter vtrosque conciliata esse videretur, nihilominùs tamen qui ducem sequebantur, antiqui memores odij, quod patres eorum in ecclesiam exercuerunt, inquietam faciebant ecclesiæ familiam. Metropolitanus autem econtrà bonis certans studijs, & beneficijs redimens tempus, quoniam dies mali erant,

pacem

pacem cum ducibus fecit: hoc est, cum Bernardo & Ordalpho filio. Indè solicitudinem gerens parochiæ, aliquod magnum dignúmque cogitauit, vbiquè nobilitatis suæ vestigia relinquere constituens. Et quidem primò stoccipendens auream prædecessorum suorum mediocritatem, vetera contempsit, noua molitus omnia perficere. Igitur magnis animi & sumptuum conatibus instans, vt Bremam cæteris coæquaret vrbibus, statim ex suo peculio duas fecit præposituras, collegia nunc vocant: vnam sancto Willehado, vbi corpus eius requieuit: alteram sancto Stephano, cuius se famulum multotiès gloriabatur. Has quidem duas construxit à principio, verùm etiam alias postea fecit: hoc est, in Brema tertiam sancto Paulo, de bonis quæ hospitali pertinebant: Lismona quartam, de prædio eiusdem cortis: quintam voluit fieri apud Stadium: sextam verò trans Albiam, in Sullenberg: septimam quoquè incepit in Aspice, qui locus in Mindensi est parochia, syluestris & montosus: octaua est abbatia Gosicana, iuxta Salam fluuium, quæ fundata est à parentibus arebiepiscopi. Alia etiam plurima diuersis locis inchoauit opera, quorum pleraque ipso adhuc viuente defecerunt, cùm reipublicæ negocijs intentus, perficere vel non potuit, vel non curauit. Nam domus illa lapidea in Aspice, ipso præsente, subito casu lapsu corruit: cætera verò ex negligentia præpositorum dissipata probantur, in quos detectos seuerissimè animaduertit, si crimina mixta negligentiæ deprehendit. Et hæc domestica videbantur negocia: de legationibus autem deinceps perstringemus.

CAPVT

CAPVT XXXIII.

STatim vt ingressus est archiepiscopatum, ad reges Aquilonis pro amicitia misit legatos. Epistolas quoque commonitiuas per omnem sparsit Daniam, Norwagiam, Suediam, & vsq; ad fines terræ: exhortans episcopos & presbyteros in illis partibus degentes, vt ecclesias Domini nostri Iesu Christi fideliter custodirent: atq; ad conuersionem fidelium sedulò niterentur. Statum autem earum rerum in regnis, in Dania nostra plenius explicuimus. Nunc paucis attigisse sat erit, quantùm ad legationis pertinet ministerium. Nam per id tempus, cùm mortuo Magno, Olaui regis martyris filio, Norwagiæ atque Daniæ rege, Zueno magni Canuti regis ex sorore nepos, Daniam simul & Angliam possedit: prosperatúq; rebus in regno terreno, cæleste, vt fit, leuiùs pendit. Nam cùm multis anteà concubinis iungeretur, ex quibus etiam filios post se regnantes sustulit plurimos: admonitum à pontificibus, vt legitimo toro indulgeret, domaréque vagam libidinem, animum coniugio adjiciens, eam, quam propter sanguinis coniunctionem non licuit, duxit vxorem: vagam venerem damnosa & interdicta repensans. Quæ in re suorum in regno episcoporum leuiùs ducens monita, in sententia perseuerauit. Perlata est res ad archiepiscopum Albertum. is ob eam causam solennes misit ad regem oratores, mandatúmq; primùm admonituros: deindè, si non parèret, duriùs increpaturos, cum comminatione maledictionis & anathematis. Ille nihil mouetur, minas minis discussit: si non sibi temperaret archiepiscopus, totam Hamburgensem parochiam vastaturum ferro & igni minitatur. Sed archiepiscopus interritus, arguens & obsecrans, perstitit immobilis: donèc per literas summi pontificis rex flexus, libellum repudij

pudij dedit consobrinæ: nec tamen cõmonitionibus omninò obtemperans, redijt ad concubinatũ: & ideò suscitauit ei Dominus in circuitu multos inimicos, quam rem in Dania plenius sumus executi. In Suedia aũt, extincto Iacobo rege Christianissimo, frater Emundus succeßit, Christianus quidem vocabulo magis, quàm re ipsa. Hũc acephalus quidã Osmundus, diù Bremis literis vacãs, ex dispositione Sigafredi Norwagiorum episcopi: sed is contempto suo episcopo, ductus ambitione, Romam petijt, vt episcopatûs ordinem ad euangelizandum in gentibus obtineret. repulsusq; indè, venit in Poloniam: ibi à quodam archiepiscopo ordinatus, se transtulit in Suediam, apostolica ordinatione se fingens missum archiepiscopum: præferri enim crucem sibi fecit. Audiens archiepiscopus noster, solennes ad Suediæ regem misit oratores, qui hominẽ acephalum exturbarent prouincia, regemq; docerẽt de ecclesiastica hierarchia: monerentq; regem, non auscultare vanis sermonibus hominis gyrouagi. Sed apud regem, seculo magis quàm religioni deditũ, præualuit existimatio hominis conterranei: qui multis apud regem modis effecit, vt oratores cum contumelia dimitterentur. Erat inter illos, quẽ noster archiepiscopus illi prouinciæ cõsecrabat episcopum. Reiecti, ibant gaudentes, quoniam digni habiti sunt, pro iustitia & veritate sustinere contumeliã. Sed regij sanguinis bonus iuuenis illos excepit, perductosq; ad religiosam dominam, quam nuper Zueno Daniæ rex ob propinquitatẽ sanguinis dimisit, quæ ex illo tempore ieiunijs & eleemosynis vacabat, in viduitate Deo seruiens, post eum maritum, quem insciano non legitimo iure habuit, nullũ alium dignata virum. Tandem illius ope fœminæ in Daniam, & indè in Saxoniã rediêrunt inanes. Sed illi deindè post suũ eiectum

ctum pontificem, sunt casus secuti Suediã, vt facilè intelligerẽt Sueones, agrorũ sterilitate, aëris intẽperie, & diffortunio rerum bellicarũ, se diuina plecti vltione. Quã de re mittentes ad archiepiscopũ, facilè impetrârunt, vt Adalwardum (hoc enim cõsecrato erat nomen) illis mitteret, quẽ pridèm repulerunt episcopũ. Ille perueniens in Sueoniam, multũ Domino populũ acquisiuit, ex his terra finibus, in quibus nullus anteà prædicator visus est, vel auditus. Idem ab rege Haraldo Norwagiæ dominante, (Olaui martyris, olim regis, germanus frater is erat) inuitatus, in Norwagiã nauigauit. & inter alia religionis officia, cùm ad tumulum hominis ante 60. annos defuncti perduceretur, stupente populo, cùm adhuc integrum hominis cadauer quasi hodiè sepulti cerneretur, episcopus in spiritu cognouit, eum excommunicationis maledicto teneri laqueatum. Erat autem ex his, vt liquidò compertum habebant, qui senioris Libentij tempore, in ditionem Bremensis ecclesiæ, populabundi incesserant: quos, vt diximus in Libentio, idem pontifex maledictionis gladio feriebat. Cumq; interposita prece pontificis Adelwardi absolueretur, mox solutus, in cinerẽ recidit. Sed idẽ Haraldus iam regno potitus, omnes tyrannorum sæuitias facilè superauit, æquè vicinis ac subditis onerosus. Arma portauit in Islandiã, diuina humanaq; omnia permiscens. Diuinos & sacrilegos, quos frater eius exterminauit, ille denuò reuocatos est secutus: &, quod est omnium nequissimum, nihil territus miraculis, quæ ad tumulum fratris quotidiè gerebantur, fidelium oblationes, quas illi turmatim aggerebant, ille inter milites suos est partitus, defuncti fratris vocitans donatiua. Pro quo sacrilegio, missis ab archiepiscopo nuncijs, admonitus est paternè, vt abstineret: fratrem defunctum

ctum reuereretur, Deum timeret vltorem. Sed ille in malitia perdurans, nuncios cum contumelia iußit abire. Episcopos deindè, quos archiepiscopus noster consecratos regno immisit, contempsit: mißis in Angliam & Franciam ex suis, quos volebat consecrari: illósque sic consecratos à non suis metropolitanis, recepit, alijs abire iußis. Pro qua contumacia grauiter est increpitus ab Alexandro summo pontifice. Tenor apostolicarum literarum hic est:

CAPVT XXXIIII.

ALexander episcopus seruus seruorũ Dei, Haraldo Norwagiorum regi, salutem & apostolicam benedictionem. Quia adhuc in fide rudes existitis, & in ecclesiastica disciplina quodammodò claudicatis, oportet nos, quibus totius ecclesiæ cõmissum est regimen, diuinis admonitionibus vos frequenter visitare: sed quia ob longarum difficultatem viarum per nos hoc agere minimè valemus, sciatis nos Adelberto Hammaburgensi archiepiscopo, vicario nostro, hæc omnia firmiter commisisse. Prædictus itaq; venerabilis archiepiscopus, legatus noster, suis nobis conquestus est epistolis, quòd episcopi prouinciæ vestræ, aut non sunt consecrati: aut data pecunia contra Romana priuilegia, quæ suæ ecclesiæ sibiq; data sunt, in Anglia, vel in Gallia pessimè sunt ordinati. Vndè ex authoritate apostolorum Petri & Pauli vos admonemus, vt sicut apostolicæ sedi subiectionis reuerentiam debetis exhibere, ità venerabili archiepiscopo vicario nostro, & vice nostra fungenti, vos vestriq; episcopi impendatis. & reliqua. His apud Norwagiam sic se habentibus, magno studio institit archiepiscopus, Danorum regem Zuenonem, quem propter repudio coniugis offensum habuit, reconciliare. Sensit

enim, quòd si talis cum eo princeps staret, leuiorem sibi ad alia quæ in animo gesſit, introitum fore. Moxigitur interueniente gratia largitatis, quam in omnes habuit, venit in Sliaſwicū. Vbi facilè notus, & ſuperbo regi reconciliatus, muneribus atq; conuiuijs certauit archiepiſcopalem potentiā regalibus anteferre diuitijs. Deniquè, ſicut mos habet in ea gente, ad confirmandum pactū fœderis, conuiuia vicißim inibantur per dies octo. De multis rebus eccleſiaſticis ibi diſponitur: de pace Chriſtianorum, & conuerſione paganorum, ibi in medium conſulitur. Rebus compoſitis, pontifex cū gaudio reuerſus, perſuaſit Imperatori Henrico tertio, vt euocatū rex Danorum in Saxoniam, appellaretur ab ipſo, & vterq; alteri perpetua confœderaretur amicitia. Nā Henricus antèà vxorem habuit ex eo regno, iam vita functā, Canuti regis filiam, huius Zuenonis conſobrinam. nam eundem Canutum is auunculum ſuum agnoſcebat. Factumq; eſt, vt admonuit archiepiſcopus: cuius confœderationis beneficio, multum prouectionis accepit eccleſia, & legatio in boreales nationes, cooperante Zuenone rege, proſperis eſt aucta incrementis.

CAPVT XXXV.

SEd vt illorum temporum eccleſiaſticum ſtatū plenius agnoſcamus, paulò nobis retrò redeundum eſt. Anno 51. poſt 1000. generalis Synodus eſt habita apud Moguntiam, præſidente in ea ſummo pontifice Leone, qui in gratiam Imperatoris Henrici ad eam deſcenderat. Aderat idem Imperator, cum archiepiſcopis & epiſcopis multis: Bardone Moguntino, Euerhardo Treuerenſi, Hermanno Colonienſi, Alberto Bremenſi, Engelhardo Magdeburgenſi, cæterisq; prouinciarum ſacerdotibus. Magnum inter omnes erat nomen archiepiſcopi

Ham-

Hamburgenſis, & apud pontificem, & apud Imperatorem, qui tum Goſlariæ palatium inſtruxit, & duas ibidèm congregationes fratrùm inſtituit, quarum alteram dedit Alberto gubernandam. Collegia nunc vocant. Id cùm eſſet aſſecutus pontifex, quòd indiuiduus comes hæreret Imperatori, & cooperator eſſet ad omnia, ſpē concepit accipiendi comitatûs in ditione eccleſia conſtituti: Phriſiæ hunc arbitror, qui nunc de Aldenborg inſcribitur. Abbatias quoq; & prædia, quæ magno deincèps eccleſiæ impendio mercata eſt eccleſia. Nam & cœnobia Lauriſſæ & Corbeiæ, & comitatus Bernardi & Egberti: prædia quoquè, Suiticum, Pliſna, Groningmor, Diſpergum, & Liſmona, iam animo conceperat poſsidenda: quibus iam ſpe præreptis, arbitrabatur ſe archiepiſcopus aut per mare ambulaturum, aut per terram nauigaturum. Poſtremò omnia quæ in animo habuit, facilè perfecturum: præſertim eo fultus adminiculo, quòd papa Leo pro corrigendis eccleſiæ neceſsitatibus venit in Germaniam, quē ſciret ſibi pro veteri amicitia nihil negaturum, quod iure cuiquam præſtari deberet. Quo tempore idem pontifex Leo Ratiſponam tranſiens cum Imperatore, reliquias beati Dionyſij martyris, de quibus diù dubitatum eſt, an ibi haberentur, præſentibus Pariſiorū legatis perſpexit: ibiq; teneri probauit. Sanctum quoq; Wolffgangum, eiuſdem vrbis epiſcopum, de tumulo leuauit: indéque Bambergam cum Imperatore tranſiens, priuilegia eiuſdem loci à cancellario ſuo Friderico, qui illi in pontificatu ſucceſsit, perſpici, & coram Imperatore populoq; pronunciari mandauit, ſuaq; authoritate confirmauit. Ad annum deindè 54. Leo mortem obijt. Henricus poſt duos deindè annos finiuit vitam: ſapienti antè vſus conſilio, ab omnibus, quibus potuit, veniā petijt, quibuſdam

prædia quæ abstulit, restituens: cunctisque qui contra eum & regnum damnabiliter peccauêre, relaxans culpam, filium suum Henricum, Romani pontificis cunctorúmque pontificum & principum regni electione regem constituit. His atque alijs, prout vitæ possibilitas, benè dispositis, 3. Nonas Octobris hanc vitam finiuit. Post cuius obitum, quia filius eius Henricus adhuc puerulus fuit, Domina Agnes Imperatrix, mater pueri, regnum sub sua cura aliquandiù tenuit, & sapienter ac strenuè rexit: donèc principes aliqui zelo ducti, puerum matri abstulerunt, eámque regimine regni abalienauerunt: quorum numero Anno Colonienſis archiepiscopus se immiscuit, qui puerum in loco qui Swerda dicitur, naui imponens, matri abduxit: & ex eo tempore incommoda orta, & deincèps sunt aucta. Nam perindè in regno dissensio, ecclesiæ perturbatio, monasteriorum destructio, clericatus despectio, totius iustitiæ ac religionis conculcatio & cœpit, & diù permansit. Imperatrix verò rerum perturbationes considerans, in Italiam se contulit: & apud monasterium, quod dicitur Friceria, religiosam vitam aliquanto tempore duxit. Pòst Romæ defuncta, in ecclesia sanctæ Petronellæ est sepulta. Mirũ, quomodò in alijs legitur, quòd nupserit duci Bauariæ Swelpo. Sed quid faciemus hominum opinionibus? Vera quærimus, verisimiliora narramus.

CAPVT XXXVI.

AEquanimiter feret lector, immò cum suo lucro sinat, vt quædam suppleat ista narratio, in Saxonia nostra præterita. Agnem Imperatricem Henrici relictam, peruenisse ad nuptias ducis Bauariæ, tradunt nonnulli: & fieri potuit, vt etiam illo marito

vita

vita functo, transierit in Italiam, quod proximè diximus. Eodem autem tempore, instante pueri regno, Luititij gens erat Wandalia, alij Lusatios dicunt, Nam ea quoquè gens erat Wandalica, hodiè parens Marchioni Brandenburgensi. Vtcunquè fuerit, ea gens tum erat Christo perfida, Wandalici generis. qua pridèm cùm vastauisset Saxoniam, factis excursionibus, iam nunc Saxones, gentem efferam, hostiliter inuaserunt: diuersisq; malis eam affligentes, Romanæ ditioni subdiderunt: & acceptis obsidibus, ad propria rediêrunt. Ex illo tempore Bremensem ecclesiam omnes calamitates oppresserunt, Alberto archiepiscopo tantùm curia negocijs intento. ad gubernationem enim regni, mulier cum puero magno videbatur detrimento. Indignantes enim principes, aut muliebri potestate constringi, aut infantili ditione regi, primò quidem communiter vendicârunt se in pristinam libertatem, vt non seruirent: deindè contentionem mouerunt inter se, quis eorum videretur esse maior: postremò armis audacter sumptis, dominum atque regem suum deponere sunt conati. Tandèm seditionibus ad pacem inclinatis, Albertus Bremensis, & Anno Colonienſis archiepiscopi, consules declarati sunt: & in eorum consilio summa deincèps rerum pendebat. Sueuorum tum ducatum tenuit Otto princeps, de Swinfurt cognominatus, Francus genere, qui cùm sine prole decederet, Rodolphus de Rinuelden, ducatum eius accepit: is qui posteà in controuersia electus est rex aduersus hunc Henricum 4. quod in Saxonia commemorauimus: nec obliuiscemur in hac rerum serie, cùm ad ea tempora perduxerimus narrationem.

CAPVT XXXVII.

ENgelbertus succeßit Brunoni, ordine pontificum Mindenſium 17. vir Bauarus, tranſlatus Imperatoris voluntate de eccleſia Bambergenſi. Nam principes illius temporis, non modò de pontificatibus ſuarum prouinciarū tum diſponebant, verumetiā de apoſtolica ſede tum prouidendi accceperant facultatem. Nam 3. Henricus effecit, vt Bambergenſis epiſcopus fieret Clemens 2. Et 4. Henricus deſupèr imploratus, non reperit in Germania pontificem, qui ſedem Apoſtolicam vellet accipere. Sed Bruno Tullenſis epiſcopus tum factus eſt Leo 9. quod expreßius in Saxonia ſignauimus. Huius autem Engelberti Mindenſis epiſcopi temporibus, ordo ſancti Auguſtini, qui & Canonicorum regularium, primò ab Apoſtolis, deindè à memorato doctore Auguſtino inſtitutus, tum ſub magiſtro Iuone epiſcopo Carnotenſi cœpit reflorere. Sedit autem præſul Engelbertus annis 25. menſibus 8. diebus 19. Sepultus eſt apud eccleſiam ſancti Martini, quam à Sigeberto prædeceſſore erectam iſte prouexit. Mortuus eſt in craſtino ſancti Andreæ, anno 80. poſt mille. In horum ſarcophago hi verſus ad perpetuam laudem leguntur:

Præſul Engelbertus, ipſeq; prior Sigebertus,
Hîc fundatores, hilaresq; fuêre datores:
Ergò Dei pietas, dedit his ſedes requietas:
Et tibi, Martine, conregnabunt ſine fine.

Sed vtinàm illo feruore, quo res inchoantur, perennarentur. qua in re nimiùm falluntur opinione fundatores. Degenerant enim in deterius omnia, quod in probatiſſimis quibuſq; religionibus ſpectatur: indè crebræ reformationes, & ſecutæ deformationes. Sic teritur vita. Sub hoc pontifice erat incendium Mindæ grauiſſimum, quod

quod maiorem ecclesiam totam, praesente Imperatore Henrico, & anno post decimo reparatur: & per Radolphum Slesuicensem, vt ferunt, episcopum consecratur, largiente Imperatore insignem curtem, cum mancipijs pro obsequio, quod illi impenderat Engelbertus pontifex illorum temporum.

CAPVT XXXVIII.

SVb Imperio quarti Henrici, qui puer surrogatus est patri, ecclesiæ Osnaburgensi 17. loco præfuit Iwerincherus, quem nonnulli putant fuisse binominem, vt & Benno diceretur. Nam qui hunc secutus est in pontificatu, secundus scribitur Benno. quod, nisi primus præisset, non fieret. Præfuit autem annis 16. Mirum, cur per tanta tempora nihil egerit memorabile: & si quid factum sit dignum mentione, cur nō est in literas missum? Sed est hæc vetus querimonia apud nostrates: facere laudanda, quàm scribere, maluerunt. indè est nobis & posteritati tanta rerum memorandarum ab antiquitate inopia. Peruenit autem hic pontifex viuendo ad annum 68. post mille: & translatus est ad meliora, vt confidimus. Durat enim memoria eius in benedictione apud posteros.

CAPVT XXXIX.

IN Aldenburgensi ecclesia præerat isto tempore Abelinus, 9. à primo episcopus, cùm res ecclesiasticæ satis reflorescere inciperēt. Nam Godscalcus gentis princeps, de quo prædiximus, vir prudentia & fortitudine prædicandus, accepta in vxorem filia regis Danorum, Iwandalos suos ità perdomuit, vt eum quasi regem timentes, offerrent tributa, & pacem subiectione peterent. Qua temporis occasione Hamburg pacem habuit, & Iwandalia sacerdotibus ecclesijsq; plena fuit. Godscalcus igi-

tur, vir religiosus, ac timens Deū, archiepiscopo etiam familiaris, Hamburg soluendorum causa votorum solebat frequenter adire. Proculdubiò in omni Wandalia rarò quisquam erat potentior: & tam feruens in Christi religione alius non erat. Igitur omnes Wandalorum populi, qui ad Hamburgensem seu Aldenburgensem pertinent curam, toto tempore quo Godscalcus superuixit, Christianam fidem deuotè coluërunt. Tunc etiam per singulas vrbes cœnobia fiebant sanctorum virorum canonicè viuentium: item monachorum, & sanctimonialium, sicut testantur hi, qui in Lubic, Aldenburg, Racisburg, Leontio, & in alijs ciuitatibus singulis viderūt. In Magnopoli verò, quæ est ciuitas Obotritorum, tres Deo seruientium dicuntur fuisse congregationes. Gratulabatur ergò archiepiscopus de nouella plantatione ecclesiarum: missitq; de suis episcopis & presbyteris viros ad Godscalcū principem sapiētes, qui rudes in Christianismo populos confortarent. Ordinauit autem in Aldenburg, defuncto Abelino, Eizonem monachum, ordine & numero 10. in ea ecclesia episcopum. Sed quoniam magna erat parochia Aldenburgensis ecclesiæ, partiendam illam putauit, & tribus episcopis, dum res florerēt, commendandam.

CAPVT XL.

INitium quoddam & fundamētum hoc tempore iactum est ecclesiarum, quæ nunc sunt Suerinensis & Raceburgēsis, sumpta parte ex ditione latissima Aldenburgensis, quæ est nunc Lubecensis, ecclesia: vt minimas partes ipsa seruauerit, maioribus ad filias deriuatis. Nā Albertus archiepiscopus Bremensis, cùm tamen titulum vbiquè præferret ecclesiæ Hamburgensis, propter legationem, quæ ei sub hoc nomine debebatur, in regna Aquilonis:

lonis: is archiepiscopus animo voluens maiora, vt patriarchatus quidam constitueretur in ecclesia Hamburgensi, sub se habens archiepiscopos, ecclesiam Aldenburgensem latissima ditione arctatam contraxit, & in tres episcopatus diuisit. Nam Ioannem Scotum constituit in Magnopoli episcopum, qui nunc est Suerinensis: & Aristonem quendam ab Hierosolymis venientem, in Racesburg destinauit. Quod quidē Imperiali minimè factum est institutione, (puer enim erat) sed Alberti archiepiscopi adinuentione. Ipse enim vir magnificus & prepotens in regno, cùm Papam ac Cæsarem propitios, atque voluntati suæ per omnia consentaneos haberet, in omnibus Borealibus regnis Daniæ, Suediæ, Norwagiæ, functus est authoritate archiepiscopali, & legationis apostolicæ ministerio. Nec his contentus, patriarchatûs honorem assequi voluit: atque intra terminos suæ ditionis duodecim statuere episcopatus cogitauit. Iam ad annū Christi 62. mortuo Bernardo duce Saxoniæ, Ordulphus filius accepit gubernacula ducatûs, permisso comitatu fratri Hermanno. Is comitatus quis fuerit, non satis explicatur: an Phrisiæ de Aldēborg, an Stadensis, an fortè Holsatiæ & Stormariæ: horū singula, an fortè omnia. Res enim in obscuro permansit. Ergò filij Bernardi, memores antiqui odij, quod licèt occultè patres eorum contra Bremensem ecclesiā exercuerunt, statuerunt iam apertè vltionē sumere de episcopo, totaq; ecclesiæ familia. & primò quidem dux Ordulphus, viuente adhuc patre, hostili stipatus multitudine, Bremensem in Phrisia deuastauit episcopatum: hominesq; ecclesiæ cæcauit. alios etiam ad se legatos pro pace directos, publicè verberari & debacchulari iussit. Postremò omnibus modis ecclesiam & suos impugnare, spoliare, cædere, ac cōtemptui cœpit habere.

habere. Archiepiscopus autem querelam ad curiam deferens, nil aliud meruit sub rege puero, quàm derideri. Nam & rex puer, à duce & fratre eius primò derisui habitus est. Quapropter archiepiscopus, vt fratres ab inuicèm duelleret, Hermannum comitem suum adaptauit militem: profectusq; est in Vngaricam expeditionem cum rege, velut princeps militiæ eius, relicto super negocia regni Annone Colonēsi archiepiscopo. Restituto autem in regnum Salomone, quem Vngari expulerant, Albertus cum rege puero victor ab Vngaria regressus est. Tunc comes Hermannus magnum ambiens beneficium, quod dare noluit episcopus, statim in furorem versus est: venitq; contra Bremam cum exercitu copioso: diripiensq; omnia quæ inuenerat, soli pepercit ecclesiæ. Castella verò, quæ pontifex diuersis construxit locis, diruta sunt. Archiepiscopus eo tempore primatum curiæ tenebat: cuius audita querela, comes secundùm iudicium palatij, exilio relegatus, post annum clementia regis absolutus est. deindè verò idem comes, & frater eius, dux Ordulphus, ad satisfactionem ecclesiæ venientes, pro delicto suo 50. mansos obtulerunt: & terra quieuit dies paucos. Tunc etiam rex vastationi ecclesiæ Bremensis condolens, transmisit ei ad solatium ferè centum pallia, cum alijs vasis argenteis, libris & thuribulis, auro paratis. Hæc autem sunt munera quæ misit rex, ad readificationem ecclesiæ: tres calices aureos, librarum 10. vnum vas chrismale argenteum, scutum argenteum deauratum, psalterium aureis scriptū literis, thuribula & candelabra argentea, dorsalia nouem regalia, casulas 35. cappas 30. dalmaticas & subtiles 14. & vnum plenarium, cuius tabula 9 libras auri habuit. Hæc de annalibus libenter inserui, vt munificentiā regum ex illis tēporibus agnoscamus.

CAPVT

CAPVT XLI.

Operæprecium est intueri, quid egerit ille archiepiscopus ad exaltationem ecclesiæ suæ. Corbeiam & Lauriſſam cœnobia, pro quibus diù multumq; episcopus laborauerat, ecclesiæ Bremensis ditioni, etsi longè distantia, traduntur à rege. Tunc & Lismona, quæ hactenùs fuit Imperialis, venit in ditionem ecclesiæ, quæ cors 700. manſos habet: & maritimas Hadaleriæ regiones possidet. pro qua soluenda archiepiscopus Agneti reginæ dedit 9. libras auri, quoniam ea in partem eius ditionis cessit. Quinquaginta ergò cortes Dominicales habuit archiepiscopus, ex quibus ualde maxima, vnius mensis persoluit seruitium: caterùm Ambergen minima, 14. dierum. Tanta erat opulentia archiepiscopi. Statuit autem omnes comitatus suæ parochiæ, qui in sua diœcesi aliquam iurisdictionem videbantur habere, in potestatem ecclesiæ redigere, instàr aliorum præsulum, maximè Wirtzburgensis, qui in episcopatu suo neminem dicitur habere consortem: ipse enim cùm teneat omnes comitatus suæ parochiæ, ducatum etiam prouinciæ gubernat. Quapropter ab initio illum maximũ Phrisiæ comitatum de Findgoe, est adeptus à rege, quem priùs habuit dux Godfridus, tunc verò Egbertus. Pensionem annuam esse dicunt, centum librarum argenti: quarum ducentas Egbertus soluit, fuitq; miles ecclesiæ. Archiepiscopus autem obtinuit eundem comitatum per decem annos, vsque ad expulsionis suæ diem. Alter verò comitatus erat Vtonis, qui per omnem parochiam Bremensem sparsim diffunditur: maximè circa Albiam. pro quo archiepiscopus tantum Vtoni obtulit de bonis ecclesiæ, quòd singulis annis mille libras argenti soluit. Cùm vtiquè tanta quantitate precij, maior posset ecclesiæ fructus omni anno parari: nisi

nisi quòd sufficit ideò pauperes esse, vt diuites seruos habeant. Tertius erat comitatus in Phrisia, Bremensi parochiæ vicinus, qui dicitur Emisgoe: pro quo archiepiscopus pactus est, se regi mille libras argenti daturũ. Cuius pecuniæ summam cum non facilè posset conficere, iussit cruces, altaria, coronas, & cætera ornamenta ecclesiæ deponi: quibus denudatis, infelicem maturauit contractum perficere. Gloriabatur autem, pro argentea ciò se auream facturũ ecclesiam, omniaq; ablata in decuplum restituere: sicut & priùs in destructione claustri visus est egisse. Tunc etiam ornamenta aurea, quæ obtulit domina Emma, confracta sunt. Aurifaber illa conflans, ad sonitum mallei visus est audire quasi vocem gementis pueri. Tali modo thesauri Bremensis ecclesiæ à veteribus summo studio, magnaq; fideliũ deuotione collecti, tunc pro nihilo sunt pessundati: vix tamen ex eadem pecunia media pars debiti est conflata. Gemmæ autem distractæ, in vsum seculi malè peruenerunt. Ab illo ergò die ruentibus in occasum prosperis, omnia Bremẽsi ecclesiæ aduersa fuêre: archiepiscopus & sui, ab omnibus velut hæretici exibilabantur. At ille omnium voces paruipendens, simul etiam relicta rei domesticæ cura, totus in curiã vehemens, & in gloriam præceps ferebatur.

CAPVT XLII.

ANnus erat 66. post 1000 à Christo, cùm Albertus archiepiscopus Hamburgensis, consulatũ curiæ per Imperium est adeptus: æmulisq; remotis, primatum arcemq; Capitolij possedit: non tamen sine inuidia, quæ solet esse comes gloriæ. Tunc verò quædam aurea renouaturus secula, in consulatu suo cogitauit dispergere de ciuitate Dei omnes operantes iniquitatem: præcipuè illos, qui vel in regem miserunt manus, aut ecclesias de-

pra-

pradâsse videbantur. cuius delicti conscientia cùm ferè omnes episcopi & principes regni tangerentur, vnanimiter conspirabant, vt ille solus periret, nè cateri periclitarentur. Igitur omnes apud Triburiã congregati, cùm præsens rex adesset, Albertũ archiepiscopum, quasi magum & seductorem à curia depulerunt. Audientes autẽ duces, Ordulphus, & filius eius Magnus, & Hermannus comes, pontificem ab ordine senatorum esse iectum, sunt gauisi: atque vt eum penitùs à suo quoquè episcopio pellerent, sunt annisi. Ipse autem eo tempore cùm nihil tutius haberet, Bremæ consedit, inimicorũ custodia vndiq; vallatus. Cumq; tota ducis familia pastorem & ecclesiam persequerentur, Magnus adolescens, ducis filius, ante omnes sæuiebat: glorians se reseruatum esse, vt rebellem domaret ecclesiam. Aiunt ducẽ Bernardũ futuri præscium, hoc ipsum sæpius narrâsse cum gemitu, quo in extremis positus dixerit, filios suos ad excidiũ Bremensis ecclesiæ fataliter esse destinatos. Vidit enim per somnium, ex penetralibus suis egressos in ecclesiam vrsos, aprósque, deindè ceruos, ad vltimũ lepores. Vrsi, inquit, & apri erant parẽtes nostri, fortitudine velut dentibus armati: cerui sumus ego & frater meus, solis decori coronibus: lepores autem sunt filij nostri, modicæ virtutis, & timidi: de quibus metuo, nè impugnantes ecclesiã, diuinam incidant vltionẽ. Quapropter sub obtestatione diuini timoris præmonuit eos, nè quid impium cogitarent aduersùs ecclesiam & pastorẽ: né ve læderent hunc aut illum, quorũ iniuria redũdaret in Christũ. Hæc ille surdis auribus præcepta dedit. Magnus enim, nepos eius ex Ordulpho filio, collecta multitudine latronum, non eo modo ecclesiam impugnare conatur, quẽadmodùm parentes eius: verùm ipse ecclesiæ pastorem persecutus,

vt

vt contentionem diuinam fuisse videretur, aut membris truncare, aut penitùs interficere quærebat ipsum. nec tamen illi dolus defuit ad cauendum, auxilium verò in militibus prorsùs nullum habuit. Et ipso ergò tempore archiepiscopus à Magno duce obsessus, clàm metu fugit Goslariam: ibiq; securè apud Loctunā in prædio suo per dimidium annum mansit. Castra autem & seruitia eius ab hostibus sunt directa. tandèm fœdus cum Magno pepigit, offerens ei in beneficium, Feudū nunc vocant, de bonis ecclesiæ mille mansos, & amplius: vt qui hostis erat, miles fieret: eo nimirùm tenore, vt comitatus Frisiæ, quorum alterum Bernardus, alterum Egbertus inuito retinebat pontifice, Magnus absque omni dolo iuri ecclesiæ reuocaret & defenderet. Ità prorsùs diuiso in tres partes episcopatu Bremensi, vnam partem Vdo, alteram Magnus possedit, tertia vix remansit episcopo: quam etiam ipse posteà Eberhardo alijsq; regijs adulatoribus distribuens, ferè nihil sibi retinuit. Nam & curtes episcopij, & decimæ ecclesiarum omnes, cesserunt in vsum laicorum. Tanti ergò largitionibus nil erga Vdonem & Magnum lucratus est, quàm nè à suo episcopatu penitùs eiceretur, & vt dominus inani nomine diceretur.

CAPVT XLIII.

SVbierunt tum ecclesiasticis rebus per vicinam Vandaliam infelicissima tempora. Nam Christianismus per Godscalcum principem ad bonum modū restitutus, tum penitùs est subuersus. Nam dum ipse pro sua impopulo authoritate instantissimè ageret, vt fideles firmarentur, & infideles conuerterentur: iamq; prosperatis (vt videbatur) rebus, maiorem in modum fides reflorescere in ea gente, subitò exarsit coniuratio malè potentum

tum in caput Godſcalci: & in ciuitate Leontio, nunc Lenze vocant, ad ripam Albis, opprimitur, pro Chriſto cæſus ad aram, cum ſacerdote Ippone, ſeptimo Idus Iunij: & alijs multis tã clericis quàm laicis, qui pro Chriſto diuerſa pertulerunt ſupplicia. Manauit ſæuitia iſta latè per omnem prouinciam. Erat congregatio fratrum Chriſto ſeruientium ſub patre Anſuero. Hic, ſæuientibus &wandalis, & ſanguinem Chriſtianum ſitientibus, cùm ad paßionem perueniret, rogabat ſeuientes, vt priùs fratres, quibus ipſe metuebat, lapidarentur. Quibus coronatis, ipſe gaudens, cum Stephano genua poſuit, & coronam accepit martyrij ſui. Huius ſancti brachium integrum ſeruatur apud Stadium, in eccleſia beatæ Mariæ, nunc ſubuerſa, priùs fratrum moribus euerſis: intùs habitant, ſi non degunt. Ioannes etiam ſenex epiſcopus in Mekelnborg, peregrinationis amore quodam Scotiam egreſſus, venerat in Saxoniam: & clementer ab archiepiſcopo exceptus, non multò pòſt ab eo eſt in &wandaliam miſſus, Magnopolenſis epiſcopus. Hic apud principem Godſcalcum illis commoratus diebus, multa millia ante tumultum exortum baptizauit, & nunc pro confeßione Chriſti in Mekelnborg fuſtibus cæſus, deindè per ſingulas &wandalorum ciuitates ad ludibriũ ductus, cùm à Chriſti nomine flecti non poſſet, truncatis manibus & pedibus, in plateam corpus eius eſt proiectũ, capite deſecto: quod barbari contis perfigentes, in titulum victoriæ deo ſuo Radegaſt immolauerunt. Hæc in metropoli eorum Rethre geſta ſunt, 4. Idus Nouembris. Ea vbi fuerit ciuitas, non benè compertum habemus: ſed coniectura aſſequor, vt credam in terra Stargardia fuiſſe, in loco Robel, ad lacum profundißimum & piſcoſum. nam Stargard &wandalica lingua, magnam ſonat ciuitatem.

Vndè factum coniecto, vt nomen ciuitatis acceperit, & seruauerit in hunc diem regio, & totus dominatus nunc parens ducibus Magnopolensibus. Filia quoq; regis Danorũ, vxor videlicet Godscalci, apud Mekelenborg cum cæteris Christianis mulieribus cæsa, diù nuda per ignominiam est dimissa.

CAPVT XLIIII.

Ecclesiarum Magnopolensis, quæ nunc est Suerinensis, & Raceburgensis, principia sunt sanguine martyrum consecrata. nam Magnopolitanum episcopatum Ioannes primus episcopus, sanguine suo rigauit: Raceburgensem, Ansuerus, cum fratribus pro Christo cæsus, dicauit. Aristo autem episcopus non legitur cæsus. Ergò Wandali victoria potiti, totã Hamburgẽsem parochiam ferro & igni demoliti sunt. Stormarij & Holsati ferè omnes aut occisi, aut in captiuitatẽ sunt perducti. Hamburg cũ arce sua funditùs excinditur, & in derisionem Saluatoris nostri, etiam cruces à paganis sunt truncatæ. Ciuitas etiã Sliaswig ab ijsdẽ funditùs euertitur. Huius autem cladis author Plusso quidam fuisse dicitur, qui sororem Godscalci coniugem habuisse fertur: domumq; reuersus, & ipse obtruncatus est. Itaque omnes Wandali, facta conspiratione, ad paganismum denuò sunt relapsi: eis occisis, qui in fide perstiterunt. Dux Ordulphus sæpè contra Wandalos dimicans, nulla vnquàm potitus est victoria. Igitur expulsio archiepiscopi, & mors Godscalci, anno Henrici regis octauo, archiepiscopi vigesimosecundo, anno scilicet Christi 66. post mille, prouenerunt. Vacauit exindè sedes Aldenburgensis, cum filiabus Magnopolensi & Raceburgensi, per annos 84. Hæc est Wandalorũ tertia negatio, quos primò Carolus conuertit, deindè Otto primus, nunc verò tertiò princeps

God-

Godscalcus. Et hæc mala signauit horribilis Cometa, qui ipso anno apparuit circa dies Paschæ. Eodem anno clades maxima prouénit in Anglia, per Wilhelmum Normannum, ex littoribus Galliarum, quod in Norwagia nostra sumus pleniùs executi.

LIBER QVINTVS.

CAPVT PRIMVM.

NON alienum est professioni nostræ, quãdò res ecclesiasticas scribimus prouinciarum Germaniæ Borealis, intexere catalogum summorum pontificum, annotationibus breuissimis, cũ designatione rerum clarissimarum, quæ sub cuiusq; pontificatu agebantur. Igitur quoniam ad Nicolaum primum seriem deduximus, indè prosequamur cæteros, exequentes ad nostra vsq; tempora, hoc est, ad initium Henrici quarti regnantis: cuius Imperium multùm diuq; colluctatum est aduersùs Romanos pontifices, quod in Saxonia nostra ostendimus.

HADRIANVS *secundus, natione Romanus, quòd pontificatu dignus fuerit, vel indè clarissimè constat, quòd inuitus ad cathedram traheretur, laudante Ludouico secundo concors votum, qui & illius refragantiam libenter approbauit. Sub hoc damnatus est Photinus hæreticus in Constantinopolitano concilio. Optimus pontifex, nihil prætermittens quod erat ministerij sui, anno 5. mense 9. pontificatûs defecit.*

IOANNES octauus, patria Romanus, Græcè & Latinè doctiſsimus, Carolum 3. cognomẽto Groſſum corona donauit imperij. Tumultum & carcerem à ſuis paſſus, euaſit in Gallias: ibi rem eccleſiaſticam compoſuit, concilio Trecenſi. Deniquè ad vrbem rogatus redijt. In Sarracenos duxit, expellens eos Italia & Sicilia. Multa è Græco tranſtulit. Peruénit ad annum pontificatûs decimum, & obijt.

MARTINVS ſecundus, quem alij Marinũ vocant, natione Gallus, malis artibus fertur ad pontificatũ peruenisſe. Ioanni prædeceſſori ſuo inſidiatus, dicitur eius carcerem procurâſſe. Et tamen pontificatum malè quæſitum, benè adminiſtrare non potuit. Sed in hoc feliciter proué nit eccleſia, quòd non diù fruitus eſt honore pontificio. Nam anno 2. menſe 5. defecit.

HADRIANVS tertius, patria Romanus, tanti fuit animi, vt adepto pontificatu decretum faceret, quòd in aſſumptione Romani pontificis Imperatorum aſſenſus non expectaretur: quod Nicolaus potiùs molitus eſt, quàm inchoabat. Ferebant tempora, Romanorum improbitas, vt Imperatores adeſſent: nunc cùm virtus in Imperio elanguit, auſi ſunt pontifices eos contemnere. Anno ſecundo pontificatûs, ſpem multorũ fecit inanem, deficiens.

STEPHANVS quintus, patria Romanus, pontificatũ inijt eo tempore, quo Gallia Normannis, Italia Sarracenis colluctantur: tenuitq; labore plurimo. Nam & Italia inquieta fuit, & Romani non ſatìs parebant: fecit tamen bonus põtifex quod potuit, vt eccleſia Dei benè proficeret, & iuribus eius nihil decederet. Compleuitq; in pontificatu annos 6. & tranſiuit ad meliora.

FORMOSVS, hic Portuenſis epiſcopus, Ioannis 8. ſeueri-

ſeueritatem veritus, vrbem dimiſit, quòd conſcius crederetur vinculorum Ioãnis. Nomen aſſumptum in pontificatu, inſinuat hominem inſolentem. Epiſcopatum & vrbem abiurauit: ſed Martinus eum abſoluit, & reſtituit. Papa creatus, Arnulphum fecit Imperatorem, accitum in vrbem: perduxitq; pontificatũ in annum quintum, & mortuus eſt.

BONIFACIVS *ſextus, patria Tuſcus, creatur pontifex. ſed quòd paucis diebus præerat, nihil magnum efficere potuit: nec declarauit, quam ſequeretur tum factionem, quæ fuit inter cardinales, & perindè creatos pontifices. Tantùm enim 15. vt alij 25. diebus in pontificatu dicitur vixiſſe.*

STEPHANVS *ſextus, patria Romanus, adeò fuit infeſtus Formoſo, vt exhumatum, pontificalibus iuberet nudari, digitos præſcindi, & in Tyberim mergi: quibus contra iuſiurandum ſit abuſus, ſepulturæ tradi laicali. Fuit hæc diſſenſio pernicioſo exẽplo inter ſummos pontifices, vicarios Chriſti: quàm diſſimilimos ſanctitati patrum, qui ad martyrium ex hoc gradu tranſiêrunt. Anno ſecundo, menſe tertio defecit.*

ROMANVS, *& vocabulo & origine, ſuffectus Stephano, ſtatìm improbat acta prædeceſſoris: vltrà etiam fortè proceſſurus, ſi vita illi longior fuiſſet, ad declarandam ſectam ſiue factionẽ ſuam, qua tum turpiſſimè pontifices laborabant. Nam menſe tertio ab inito pontificatu moriens, illum reliquit.*

THEODORVS, *& ipſe Romanus, nihilo melior prædeceſſoribus ſuis. Formoſo & ipſe ſubſcripſit, contrariæ factioni, quantùm potuit, reniſus: ſed non potuit intra paucos dies multa. nam viceſimo ſeptimo die initum pontificatum, moriens, dimiſit.*

IOANNES *nonus, & ipse Romanus, Formoso inhæsit. & quoniam Romano populo visum est graue, ità tumultuari pontifices, vt penè commotio grauis excitaretur, nisi Ioannes cedens, Rauennam peteret: ibi in pontificũ concilio acta Formosi iustificat, Stephani condemnat. Sed nè vltrà ꝓcederet, vita breuis effecit. Nam anno secundo vix ingresso, moritur, & successori fecit locum.*

BENEDICTVS *quartus, & ipse Romanus, modestia & suauitate præstitit prædecessoribus. Nam factioni illorum se non immiscuit, sed, vt potuit, ministerij sui munus diligenter impleuit. Exindè probatior, quòd illum tot praua non fecerint exempla deteriorem. Anno 3. pontificatum moriens reliquit.*

LEO *quintus, cuius patria nusquàm exponitur, fuit Benedicto in pontificatu surrogatus: vir optimus, sed qui inuidiam suorum euadere non posset. Captus enim à domestico suo Christophoro, ambiente pontificatum, quarto Leonis die, ità coactus est se pontificatu abdicare: & breuì deindè, confectus animi dolore, Leo interijt.*

CHRISTOPHORVS *malis artibus, pontificatu per vim deiecto Leone, optimè de se merito, fit pontifex: sed septimo mense, quo modo ingrediebatur, sic deturbatur, in monasterium detrusus. Sed indè exemptus, duriori carceri est traditus à successore, quòd successori quieturus non videbatur: ibiq; moriens, defecit. Sic præmia sint malè meritis.*

SERGIVS *eius nominis tertius, natione Romanus, iam tum diaconus Formoso restitit: quapropter in Gallias fugere est coactus. Reuersus autem, fauore Lotharij regis, ad pontificatum peruenit. Christophorũ monasterio exemptum duriùs carcerauit. Formosum sepultum,*

pultum, iterùm erutum, iußit decollari, atque in Tyberim proïci. Sed repertus, ad ſepulturam redditur, non ſine miraculis. Moritur iſte anno ſeptimo.

ANASTASIVS tertius, patria Romanus, Sergio ſurrogatur, vir bonus: & in hoc præcipuè collaudatus, quòd prædeceſſorum ſuorum factionibus ſe minùs immiſcuit, neque approbans, neque reprobans acta cuiuſquã, ſed omni ſolicitudine ſua tempora curauit. Nam ſecundo anno ſui pontificatûs deficiens, moritur, facitq; locum ſucceſſori.

LANDO, patria Romanus, adeò fertur obſcurè pontificatum geßiſſe, vt nonnulli eum inter pontifices non numerent. alij tamen hoc eum loco dignantur, qui eum tradũt interpoſuiſſe authoritatem, quo minùs Berengarius, tum rex Italiæ, & Rodulphus Guidonis filius, bello inuicèm decertarent. Sexto autem menſe ſui pontificatûs moritur.

IOANNES eius nominis decimus, patria Romanus, pontificatum eſt adeptus multis aduerſationibus. Rauennas erat archiepiſcopus: indè deturbatur, fit vniuerſalis Romanus, benè temporibus neceſſarius, quòd cum Alberico marchione Hetruriæ, Sarracenis eïciendis laboraret. A militibus autem Guidonis capitur, dum ſe nimìs immiſcet temporali gladio. Ceruicali in os proiecto necatur, anno pontificatûs decimotertio.

LEO ſextus, patria Romanus, componendis ciuibus, per tempora prædeceſſorum tumultuantibus, laborem impendit. Italiam pacauit, vt potuit. Hoſtes exteros excluſit. Et omnia in melius reformans, dum maiora molitur, è vita ſubtrahitur, menſe pontificatûs ſui ſeptimo. Mirum de menſtruis pontificibus: non carẽt tempora veneni ſuſpicione.

STEPHANVS *septimus, natione Romanus, pontificatum iniit, dum Vngari & Italiæ & Germaniæ graues imminerent. Ipse autem dum Italiæ prospicit, dum vrbem Romam componit, maiora meditatus, vitæ cursu subtrahitur. nam anno pontificatûs sui secundo, vitam cum morte commutauit.*

IOANNES *vndecimus, natione Romanus, pontificatum administrauit eo tempore, cùm Genuæ fons sanguinis effluxit, præmonstrans vastitatem, quam erant Sarraceni facturi. Vngari quoquè Italiam ingressi, latè omnia populati sunt, vt monstris fieret fides. Ioannes autem pontificatûs sui anno 4. moriens, successori locum fecit.*

LEO *septimus, patria Romanus, eo tempore gessit pontificatum, cùm Hugo & Rodolphus ex Galliis accíti, gubernarent eam, quæ dicitur Lombardia, prouinciam. Leo autẽ cùm suæ studeret quieti, nullis se rebus implicuit. Pontificatum egit in annum vsque tertium: quo moriens, locum cessit se viuaciori.*

STEPHANVS *octauus, natione Germanus, pontifex creatur, mirum quomodò sinentibus Romanis: præsertim cùm nullus ex Germania Imperator vrgeret. Sed Romani virum bonum adeò contumelijs affecerant, & pudendis in fronte vulneribus, vt publico abstineret: & facilè appareret, illum inuitis dominis Romanis in sede esse Petri. Moriturq; pontificatûs sui anno tertio, mense quarto.*

MARTINVS *tertius, patria Romanus, pontificatum adeptus, post multos respexit germanitùs ad officium publicum quod gerebat. Templa instaurauit, pauperes aluit, pietatẽ coluit, mores reparauit, & forẽsibus omissis, cuius in terris vices gereret, diligenter est intuitus.*

tus. Sed bonus pontifex, diuturnus esse non potuit. nam tertio anno sui pontificatûs, sexto mense defecit.

AGAPETVS secundus, natione & ipse Romanus, pontificatum gerebat in diebus vltimi Berengarij. quem cùm cerneret intractabilem, & ad solam tyrannidem insolenter agere, vocauit Ottonem primum, Germaniæ & Romanorum regem: qui dum conflictaretur Berengario, Agapetus in annum vsque nonum cum summa laude pontificatum gessit, in pace concludens.

IOANNES duodecimus, Alberici potentis Romani filius, papatum occupat. In eo seculariter viuit, venationibus & libidini seruiens. Romani iam formam veteris reipublicæ renouâsse videbantur. Erant consules, & decarchones. Sed Ioannes vbi nihil modestiùs agit, duo cardinales literis accersunt Ottonem. malè multantur ab Ioanne, vbi innotuit. Venientem Ottonem non expectauit: sed abiens in auia, occiditur in adulterio, anno nono.

LEO octauus, ciuis Romanus, & Lateranensis protoscriniarius, deposito à patribus Ioanne, creatur pontifex in locum eius. Sed non sunt passi Romani, qui abeunte Imperatore Benedictum surrogârunt. Reuersus Imperator, adegit Romanos Leonem reponere, Benedictum dédere. Itaque peregit in pontificatu Leo annum vnum, menses quinque. Eius literæ antiquitatis indices, sunt in nostra Saxonia.

BENEDICTVS quintus, natione Romanus, declinante cum exercitu Imperatore, deturbato Leone, ab amicis Ioannis pontifex creatur. Non est passus Otto legitimi pontificis Leonis iniuriam. Exercitu vrbi admoto, adegit Romanos ciues multis incommodis, Benedi-

ctum dédere, Leonem reſtituere. Benedictũ cum Adaldago cancellario ſuo, archiepiſcopo Hamburgenſi, miſit exulatum in Hamburgum. Ibique, dolore animi morieus, ſepelitur.

IOANNES decimuſtertius, patria Romanus, Narnienſis epiſcopus, pontifex creatur: ſed Romanorũ ſuorum inuidiam ſuperare non potuit. Iofredus Campania princeps, Romam accerſitus, eum capit: includit arci ſancti angeli, abducit in ſuam prouinciam. occiditur Iofredus, papa reſtituitur. Otto vbi audiuit, parabat vindictam. Ioannes autem 6. pontificatûs ſui anno penè expleto, dormiuit in pace.

BENEDICTVS ſextus, patria Romanus, vbi inſolescentium ciuium voluntatibus refragatur, capitur à Cincio potenti Romano, & in arcem Hadriani recluditur. né ve ex Germania euocaret Imperatorem, ibidem ſtrangulatur: vel, vt alij ſcribunt, fame moritur. Ità virtus emicuit peſtilentium Romanorum: hominum, qui à vera nobilitate nimium degenerauerant. Anno ſecundo ſui pontificatûs moritur.

DONVS, patria Romanus, vir per omnia modeſtus, qui ciuium voluntatibus non adeò refragatus, pacẽ temporum habuit. Eccleſiaſtica adminiſtrauit mediocriter, neque laudem magnam, neque reprahenſionem meritus. Quietè tranſiuit tempora ſua, ad annum pontificatûs ſui non expletum, moritur.

BONIFACIVS ſeptimus, cuius ignoratur patria, malis artibus adeptus pontificatum, cùm non modeſtiùs ageret in eo, quàm conſcendiſſet, exturbatur. Precioſa quaque abduxit, & pecunia ſuffarctus redÿt. corrupit quos viderat ſibi profuturos. Ioannem diaconum ſibi obſiſtentem exoculauit. menſe ſeptimo, beſtia perÿt.

BENE-

BENEDICTVS *septimus, patria Romanus, pontifex creatur. Rhemis celebrata Synodo, Gilbertũ damnari curauit, hæresimq; extinxit. Ottonis iam senescentis annuens votis, Ottonem filium cum Theophania coniuge imperatorem consecrauit, & coronauit, peruenitq; ad octauum sui pontificatûs annum.*

IOANNES *decimusquartus, pontifex creatur ex Romanis: sed breui captus, in Hadriani molem claditur. Sua id culpa acciderit, an Romanorum insolentia, non satis aperiunt scriptores. Potuit vtrunq; esse in causa. Verùm ibi inedia moritur, mense octauo initi pontificatûs.*

IOANNES *decimusquintus, patria & ipse Romanus, hoc habet testimonium, quòd amore cognationis suæ oblitus sit religionis. Nam nepotibus, consobrinis & proximis omnia, religioni & merito nihil deferebat: vndè visus odisse clerum, ab eo non amabatur. Nostrorũ temporum mala. Octauo mense defecit.*

IOANNES *decimussextus, & ipse Romanus, vir pontificatu dignus, restitit Romanis insolescentibus. Crescentius autem Romanus cùm omnia in se traheret, coëgit pontificẽ cedere in Hetruriam: verùm timens, quòd Ottonem tertium accerseret, misit amicos oratum, vt rediret: venientemq; veneratur. Perduxit autem pontificatum ad annum vsq; decimum.*

GREGORIVS *quintus, Germanus origine, Saxo regione, de sanguine Ottonis tertij, in gratiam eius pontifex creatur. Sed Crescentius non destitit augere potentiam, cessit pontifex in Hetruriam, indè in Germaniam. Interim Crescentius muniuit arcem Hadriani, visus Germanorum viribus resistere. Venit cum exercitu Imperator: Crescentium & Antipapã capit, & occidit. Gre-*

gorium

gorium reponit. Sed non diù supererant, curantibus magistris Romanis. nam & Otto 3. veneno tum periit, anno secundo Gregorius cessit.

IOANNES decimusseptimus, is est natione Graecus: quem in locum cedentis Gregorij, Crescentius intrusit: doctum quidem senem, & diuitem hominem, Placentinum episcopum, sed ambitione cæcum, qui se pateretur in locum legitimi pontificis intrudi: vndè malè perijt cum suo Crescentio, decimo mense sui pontificatûs.

SYLVESTER secundus, natione Gallicus, malis, vt ferunt, diaboli artibus cõscendit vt esset primùm Rhemensis, deindè Rauennas archiepiscopus, demùm papa: à diabolo animatus, tam se diù victurum, quoàd Hierusalem contingeret. non cogitauit de capella in Lateranensi: ibi celebrans infirmatur ad mortem. Moriturus, signa magna dat pœnitentiæ. Iubet se dimembrari, & proijci canibus. Spem aiunt factam salutis: alij fabulam contemnunt, quod & ego. Ad annum secundum peruenit.

IOANNES decimusoctauus, cuius ignoratur patria: quia parùm præfuit, parùm de illo scribitur. Nam viuendo vix attigit mensem quintum: quo tamen omni tempore visa sunt prodigia multa, temporum mutationem præsagientia: cometes, & terræmotus varij.

IOANNES decimusnonus, & ipse Romanus, cùm pontificatum inijsset, vsus modestia, paucis se rebus implicuit, memor quibus se priores pontifices difficultatibus implicuissent. Si ad pietatem omnia conuertit, benè habet: si non, suis commodis & quieti temporum, ad solam voluptatem indulsit. Anno quarto moritur.

SER-

SERGIVS, *eius nominis quartus, & ipse Romanus, pontificatum adijt, dum Sarraceni in Sicilia dominarentur, & in Italia pedem infigerent. Sed Sergius omni quo potuit conatu, nobilitatem Italiæ monuit ac stimulauit, vt gentem eijcerent: & perfecit, vt Normanni ibi potißimùm laborarent. Anno secundo pontificatûs defecit.*

BENEDICTVS *octauus, patria Tusculanus, papatum inijt, & Henricum Bauarum per electionem primum assumptum, corona donauit. quo mortuo, ab æmulis pellitur, & alius surrogatur: tamen posteà cum æmulis compositus restituitur. Ad annum vndeuigesimum peruenit. Hunc scribit Petrus Damianus, visum episcopo sedentem in atro iumento, & eleemosynas pro se dari mandantem. Episcopus, omnibus omißis, religionem ingreditur.*

IOANNES *vigesimus, & ipse Romanus, creatur pontifex, cùm Conradus secundus imperaret: quem etiam corona donauit. sed ab æmulis vexatus, illius patrocinio permansit in pontificatu, & perdurauit in annum vsque vndecimum. Nam Conradus interminatus est Romanis, si se aduersùs pontificem commouissent.*

BENEDICTVS, *eius nominis nonus, patria Tusculanus, papa creatur: quem Romani præignauia contempsêre: deturbatoq; eo, Ioannem Sabinum episcopum, Syluestrum tertium vocantes, sufficiunt. Sed & ille displicuit, ac eijcitur, Benedicto reuocato. Sed cùm videret eius rei discrimina sæpiùs subiturum se, Ioanni archidiacono sancti Ioannis ad portam Latinā, quem appellabant Gregorium 6. papatum tradidit, si non vendidit. Harum rerum pertæsi Romani, deferunt Imperatori*

ac bi-

arbitrium de pontificatu. Annos decem durauit sub Benedicto ista variatio.

SYLVESTER, eius nominis tertius, in locum deturbati Benedicti, non legitimè, sed per tumultum creatus, cùm esset antè Sabinensis episcopus: repositio Benedicto, & ipse deturbatur, non legitimè accepto pontificatu. nam die 49. ab assumpta, immò occupata dignitate, detruditur.

GREGORIVS sextus, archidiaconus, siue, vt alij scribunt, archicanonicus, vir primarius, à Benedicto propinquo suo papatum non legitimè accepit. Ideò cunctis de papatu & tribus competitoribus malè sentientibus, Henricus tertius Imperator interpellatur. Benedictus non suffecit, Sylvester nõ eligitur, Gregorius malè comparauit: omnes destituuntur.

CLEMENS secundus, natione Germanus, anteà Sindigerus, Bambergensis episcopus, cum Henrico Imperatore inter multos Romam petens, papa creatur: praefuitq; papatui in annũ secundum. ab eo Henricus titulũ Imperatoris & Augusti decoratur. Veneno petitũ aiunt periisse, arte magistra Italicorum. Quomodò enim ferrent Germanum papam, qui Romanum non ferebant?

DAMASVS secundus, natione Bauarus, surrogatur, anteà Fridericus dictus, praecessoris sui cancellarius: alij Stephanum dicunt vocitatum. qui etiam dominum suum, ambitione accensus, veneno petierit. Sed credo infamiam à magistris impositam innoxio, quo à se deriuarent. Nam & is breui tempore mansit in pontificatu, mense vno.

LEO nonus, natione Alemannus, Tullensis episcopus, cùm arbitrium de papatu Romani ad Imperatorem Henri-

Henricum tertium coniecissent (nam potens quisque per ambitionem contenderat ad eam dignitatem:) Inuidiæ ergò magis alterna, quàm honore regio moti, deferebãt Imperatori. Is circunspiciens, cùm non esset in episcopis Germaniæ qui veneficis præfici vellet, homo simplex Bruno, Tullensis episcopus, mittitur, & pontifex consecratur. Peruénit ad annum quintum.

VICTOR secundus, antè Gebehardus dictus, natione Alemanus, episcopus Eistatensis, anteà dicebatur Aureata, pontifex creatur ex sententia Henrici Imperatoris tertij: cùm in eam rem Hildebrandus Romanus subdiaconus missus esset. Ille Synodum Florentiæ celebrauit: & in pontificatu non exegit annum secundum.

STEPHANVS nonus, natione Lotharingus, Fridericus antè vocatus, curauit labem Simoniæ detergere, ecclesiam Mediolanensem superbientem sub Romanam reuocare. Concilium indixit Florentiæ: sed priusquàm conueniret ibidèm, octauo mense defunctus, sepelitur.

BENEDICTVS decimus, natione Campanus, Feltrensis episcopus, Mintius antè vocatus: cùm Romani tumultuarentur, pontificem ex sua gente poscentes, pontifex acclamatur, & clamore populari pro pontifice habetur. Ceßêre cardinales, cumq; his Hillebrandus subdiaconus, cuius magna erat authoritas: & mensibus nouem permansit in præsumpta dignitate.

NICOLAVS secundus, natione Allobrox, episcopus Florentinus, Gerhardus antè vocatus, Senis, cùm Romæ non liceret per tumultum, pontifex creatur. Fecit constitutionem de pontifice deligendo, quæ est in corpore Decretorum. Benedictum se cogit abdicare ponti-

pontificatu. peruenit ad annum tertium.

ALEXANDER secundus, natione Mediolanensis, episcopus Lucensis, Anselmus antè vocatus, creatur pontifex. Cisalpini cum Henrico iuniore ius antiquum repetente, primum Cadolum Parmensem episcopum, fecêre Romanum, & vsque Romam perduxêre: sed cùm multo labore Alexander ius ecclesiæ tueretur, obtinuit. quam rem pleniùs in Saxonia inter res Imperatorias egimus. Alexander ad annum vndecimum peruenit pontificatûs.

GREGORIVS septimus, Hildebrandus antè vocatus, natione Hetruscus, cùm multa pro Romanis pontificibus egisset, acclamante clero & populo Hildebrandum à beato Petro electum successorem, magnis votis & concordibus eum designauêre patres. Multus illi labor erat cum Henrico 4. multiplex colluctatio: sed superauit veritas & iustitia: obtinuitq; pontifex, vt ad annum decimumtertium perueniret. Hîc sistemus calamum, redeuntes ad pontifices nostros.

CAPVT II.

CVm Henricus quartus in Imperio esset primis annis pueritiæ abusus, didicit quod dediscere nõ potuit: frena laxans libidini, cùm per Imperium duo archiepiscopi consulatum tenerent ordinarium. Sed iam, vt diximus, deturbato Adalberto Bremensi & Hamburgensi archiepiscopo, plùs Anno Colonienſis archiepiscopus rem administrabat: vir optimus, ex nobilitate Sueuiæ prima natus, cum fratre &weßilo, quem alij vocant &wernerum. hunc curauit, moriente Engelhardo, ecclesiæ metropolitanæ Magdeburgensi præficere archiepiscopum. Restitêre fratres, qui iure suo electionem intentabant: prætendentes præpositum suum Fridericũ, virum bonum,

bonum, doctum, nobilem. Sed praualuit Annonis sententia: cesserè fratres, vt fuit necesse, viro potentissimo. Fridericus tamen præpositus, vt dicemus, ordinante eodem Annone, factus est episcopus Monasterienſis. Genus amborum fratrum Annonis & Wesili, ex comitibus de Sonnenberg. Respondebat virtus nobilitati: & vterq; in sua ecclesia dignissimè rem administrauit, nisi quòd Anno iam maiori fultus authoritate, etiam Romanum regebat sub puero rege imperium. Wesilus autem, siue Wernerum dicere mâuis, vtrunq; enim nomen legitur in Annalibus, annis 14. cum summa laude præfuit ecclesiæ suæ. Vidit tamen turbationem in prouincialibus suis Wandalis, qui pro magna parte reciderunt in paganismum, caſo Godſcalco viro Chriſtianissimo. Sed voluentibus seculis, cùm rediret tempus miserendi eorum, & ipſi reuerſi ſunt ad Chriſti religionem.

CAPVT III.

HAlberſtadenſi deindè eccleſiæ poſt Burchardum præficitur alius Burchardus, cognomento Buko, qui annis 28. præfuit eccleſiæ cum ſumma laude. His temporibus intantùm efferbuit perſecutio Wandalorum, vt vicini Chriſtiani malè ab illis haberentur. Non erant contenti fidem reiecisse, nisi etiam in priſtinos dominos ſuos vindicâſſent Saxones. Nihil Ordulfus dux, nihil Magnus filius eius, potuêre in gentem efferueſcentem. pugnauêre aliquotiès in eam: ſed cladem, non victoriam, reportauêre. Crito erat dux in gente rebellionis princeps, ſanguinarius, qui Godſcalci alterum filium dolo perdidit: ab altero & ipſe in ſenectute, poſt multa tempora, interemptus: quod in Wandalia diximus. Vſqueadeò ſeuijt Crito in Sturmarios & Holſatos, vt cùm ſe in eum armis tueri non poſſent, Holſati populariter

egreſsi, ſedes nouas quaſiêrunt. Sexcentas ferunt domos emigrâſſe, & in Harticis montibus (veteres dixêre Hercyniam ſyluam) ſedes ſibi conſtituêre. ſic præferunt annales, quibus fidem abrogare non debemus. Cauſa erat, Vandalorum intolerabilis ſæuitia, qui de vita & ſanguine certauerunt. Acceſsit Imperatoris pueritia, in qua nullum erat afflictis præſidium: præſertim Alberto archiepiſcopo electo, vt diximus, conſpiratione facta in ipſum à cæteris principibus. Ruſticam ego plebem facilius tranſlatam credidérim, quàm militares domos. Nam opes deſerere, & in deſerta loca proficiſci, facilius agricultores, quàm terra poſſeſſores, ſolent.

CAPVT IIII.

Hildeſemenſi eccleſiæ tum præerat Echilo, vir præcipuus, in diuina feruens religione: qui collegium ſanctæ Crucis intra vrbem fundauit, & foris in monte collegium ſancti Mauritij: vbi fertur poſt decimumſeptimum annum tumulatus. Godehardi quoque temporibus monaſterium erat in eodem monte: nam ibi legitur infirmatus decubuiſſe, & occubuiſſe, ſub manibus nepotis ſui ex ſorore, qui erat tum loci abbas. Memoria huius pontificis eſt in grandi illa corona, qua viſitur in eccleſia Hildeſemenſi. Eodem tempore, hoc eſt, 1067. Albertus zelo, vt aiunt, Colonienſis à curia proturbatus, Bremæ ſedit priuatus, ſolitarius & quietus. Cùm nihil reſiduum haberet, fertur de rapinis pauperum vir tantus victitâſſe, ex bonis ſanctarum congregationum. Toto autem ſeptennio, quo ſuperuixit archiepiſcopus, ex illo famoſo & opulento Bremenſis eccleſia hoſpitali nulla prorsùs data eſt eleemoſyna. Quod ex eo

in-

inhumanum & miserabile videbatur: quoniam & tempus famis incubuit, & multi vbiquè pauperes inuenti sunt in plateis mortui. Post triennium autem expulsionis suæ, voti compos effectus, in pristinum gradum curiæ restitutus est: móxque succedentibus prosperis, summam rerum, quæ est vicedominatus, iam septiès consul promeruit. Deliberans verò iam tunc, cautè esse ambulandum erga principes, vt non eos, vt priùs, offenderet, Colonienſi primùm pontifici reconciliari voluit. Deindè cæteris, in quos ipse, vel qui in ipsum peccâsse videbantur: deindè remotis ecclesiæ suæ impedimentis, pro cuius exaltatione tam in ambitu curiæ quàm in profusione pecuniæ videbatur improbior, non fuit ociosus. Quo tempore Plisnam, Dusburg, Groningen & Suiticum acquisiuit. Wildeshusen præposituram Bremæ vicinam, propè in manibus habuit, & Rosenuelde Hamburg proximam. Disposuit verò archiepiscopatui suo duodecim subijcere episcopatus, quos ex sua diuideret parochia: præter eos suffraganeos, quos in Dania cæterisque gentibus Hamburgensis teneret ecclesia. Ità vt primus esset in Palmis, secundus in Helginstad, tertius in Raceburg, quartus in Oldenborg, quintus in Mekelnborg, sextus in Stade, septimus in Lismona, octauus in Wildeshusen, nonus in Bremis, decimus in Verda, vndecimus in Ramsola, duodecimus in Frisia. Nam Verdensem episcopatum se facilè posse adipisci, non semèl est gloriatus. Postremò autem in Hamburg iam apertè laborauit patriarchatum efficere: sed euanuit spes eius. Vt autem huius pontificis magnum animum intueamur, paulò abeamus retrorsùm.

CAPVT V.

ANno pontificatûs ſui octauo ac decimo, totius parochiæ diligentiſſimam adhibens prouiſionē, metropolim Hamburgū in principio lætitiæ ſuæ collocauit, fœcundiſſimam matrem gentium illā appellans, omniq; deuotionis officio venerandam proteſtatus, tanto ei maiorem deberi conſolationem, quanto maiori ac crebriori plaga, maioribus inſidijs, ac diuturna paganorū incurſione cribraretur. Ergò acceptapace temporum, dum ſæpè meditatus eſt Hāburgenſem munire ſimul & ornare Toparchiam, quoddā vtile excogitauit contra barbaricos incurſus opus, in quo & populus & eccleſia Tranſalbianorū perenne haberet præſidium. Igitur cùm prouincia Sturmariorū, in qua Hāburgū ſituatur, tota in planitiem cāpi deſcendat: ex parte qua Wādalos attingit, neq; mons, neq; fluuius intercipit, vndè ſit incolis præſidium, abſq; ſyluis paſſim occurrētibus, quarū latebris protecti, incertis aliquādò incurſibus repentini ſuperueniūt, noſtroſq; ſecuros, & nihil mali ſuſpicātes vel perimūt, vel, quod morte eſt grauius, captiuos abducūt: ſolus in earegione mons prominet iuxta Albim fluuiū, longo in occaſum dorſo protenſus, quem incolæ Sullenberg vocāt, inter villas Nigenſtede & Blankeneſo. quē pontifex opportunum arbitratus, vt in eo firmaretur caſtellum, quod genti foret præſidio, ſtatim ſyluam, qua montis verticem obtigit, excidi, mundariq; locum præcipit: ità q; multis impenſis, multoq; hominum ſudore voti compos effectus, montem aſperum fecit habitabilem. vbi præpoſituram conſtituens, congregationem decreuit facere Deo ſeruientium: ibiq; locauit caput ſancti Secundi, Thebeorum ducis, cuius patrocinia Metropolitanus in Italia largiente quondam Taurinenſi epiſcopo, ſuſcepit. Sed hac inſtitutio

tutio frustrata est, quia conuersus est locus in spelunc am latronum. Ex illo enim quasi præsidio quidam ex nostris populares, quibus tuendis fuerunt collocati, depredari ac persequi cœperunt. Ideóque postea locus ille concursu & tumultu comprouincialium est destructus: populus verò Nordalbingorum exindè per archiepiscopum excommunicatus. Compertum est, in gratiam Ducis esse factam demolitionem, qui de suo more felicibus ecclesiæ actis inuidebat. Nam idem Dux eodem tempore relicto veteri castello Hammaburg, nouum quoddam præsidium sibi suisque fundauit, atque firmauit iuxta Albim fluuium, & lacum qui Alstria vocatur: ità nunc vt cordibus, ità & mansionibus disparatis, dux nouum, archiepiscopus coluit vetus oppidum. Diligebat sanè pontifex eum locum, sicut omnes prædecessores sui, eô quòd metropolis sedes omnium septentrionalium fuerit nationum, & caput totius, quàm lata est, parochiæ. Ideóque durante pace trans Albim, omnes ferè solennitates Pascha ac Pentecostes, itémque Dei matris, ibi celebrauit, collecto ex singulis congregationibus maximo cleri numero, præcipuè his, qui vocalitate sua mulcere poterant populos. Et tunc plenario gaudens ministrorum ordine, omnia diuinæ seruitutis officia cum magna iussit reuerentia compleri. Cui nimirùm gloriæ tantum hic pontifex indulsit, vt non iam Latino more ecclesiastica vellet obire ministeria: sed nescio qua Græcorum consuetudine per tres Missas, quibus adstitit vbicunquè esset, duodecim modulari præcepit officia. Omnia magna quærès, omnia mirabilia, omnia glorioſa diuinis & humanis in rebus: & ideò dicitur fumo delectatus aromatum, & fulguratione luminum, & tonitruis altè boantium vocum: quæ omnia traxit à lectione veteris Testa-

menti, vbi maiestas Domini scribitur apparuisse in mõte Sinai. Et alia multa facere solebat, rara modernis, præsertim ignorantibus scripturas, cùm tamen sine scripturarum authoritate ille nihil faceret. Iam tunc scilicet meditatus, ecclesiam suam diuitijs & honore cæteris anteferre, si Papã & Imperatorem suæ voluntatis morigeros inueniret. Eos igitur sibi omnibus modis complacare laborabat.

CAPVT VI.

GOslariam Saxoniæ vrbem, tertius Henricus fertur amplificâsse: quam primus eius nominis, magni pater Ottonis, vrbium amator, in formam ciuitatis erexit: pater huius Henrici tertij prouexit: sed iste tertius Henricus, ingentibus vsus regni opibus, magnum in modum illustrauit. in qua construens sibi palatium, duas omnipotenti Deo congregationes instituit: vnam ex his donans regendam, tenendámque nostro pontifici, eò quòd illi indiuiduus comes & cooperator assisteret ab omnia. Sed cùm posteà, rege puero, zelo (vt ferunt) archiepiscopi Colonienſis electus è curia, quod diximus, delituisset in summa patientia, sæpè cum fletu asseruit, omnes prædecessores suos in persecutione ducum, & malitia parochianorum, velut in igne recoctos. Non diffidit, se quoquè pro veritate ab eisdem pio martyrio coronandum. Sed inopia sedentis tunc in ocio episcopi, multa suorum scelera dissimulare coëgit, vt penè de rapinis viueret, quandò nihil illi reliquum fecit aut propria largitio, aut ducum vastatio. Interea tertio expulsionis suæ anno voti compos effectus, in pristinum gradum curiæ, sub puero rege Henrico quarto, est restitutus: móxque succedentibus sibi prosperis, summam rerum, quiet vicedominatus, iam septiès consul promeruit: nactus digni-

dignitatem, in qua animi magnitudinem posset ostendere. Iam tunc cautè esse ambulandum apud principes secum constituit, admonitus periculo pristino: quapropter Colonienſi archiepiſcopo primùm reconciliari, deindè cæteris, in quos ipſe, vel potiùs qui in illum peccâſſe videbantur. Deindè remotis eccleſiæ ſuæ impedimentis, pro cuius exaltatione tam in ambitu curiæ quàm in profuſione pecuniæ videri poterat improbior, non fuit ocioſus. Acceſſit ad gloriam præſulis, quòd in anno ſui conſulatûs famatum illud colloquium, dietam noſtri vocant, Cæſaris Henrici quarti cum rege Danorum, celebratum eſt. Zueno is erat, ad contumeliam vſque peruenientis in Luneborg: arcem dico, nam oppidum nec dùm erat ea tempeſtate: vbi ſub obtentu fœderis, contra Saxones Imperatori ſunt arma promiſſa. Eodem anno reſtincta eſt illa conſpiratio prima in regem facta, in qua dux Otto Bauaria pulſus, Saxo genere, & Magnus dux Saxoniæ, diù conflictati, denaſtata per vniuerſum annum Saxonia, tandem conſilio archiepiſcopi, vt in poteſtatem ſe regis conſtituerent: cùm repeteret Otto, Ottonum prouinciam: Magnus defenderet, quod à patribus accepiſſet. Rex ducatum Bauariæ, qui fuit Ottonis (deſcendit enim ex Henrico fratre magni Ottonis) dedit Welpo duci, qui auus erat Henrici Leonis: & archiepiſcopus noſter bona eccleſia recepit, quæ anteà Magnus occupâſſet. Sed ad finem vitæ vergens Albertus, talibus implicatus melancholiæ cogitatibus, quòd eccleſia cætera bona recuperare non poſſet, vt penè mente alienatus conſpiceretur: fecitque ea quæ in alijs ſæpè culpauerat, detrahere hoſpitalibus, dare adulantibus, ſuos pugno cædere, & multa præterea, quæ germanus eius, Palatinus comes Fridericus, de longinquo aduenies,

in eo redarguerat: sed frustrà. Laborabat quadam ex parte infamia, sed immeritus, quòd magicis inseruiret: cùm reuerà velut dæmones execraretur magicos. Multa tamen signa dabat propinquæ mortis. Hoc phytonissa nunciauit, hoc medici prædicabant: sed ille auscultabat assentatoribus, qui promisêre vitam illi diuturnam, donèc poneret inimicos suos scabellum pedum suorum. Sed ea spes vana fuit.

CAPVT VII.

MAgdeburgensi ecclesiæ post Engelhardū præficitur Wernerus, quē alij scribunt Wesilum, siue Wesilonem: germanus hic erat frater Annonis archiepiscopi Colonienſis, vt diximus. Huius autem tempora inciderunt in statum Saxoniæ luctuosum. Nam primò deturbatus à rege Bauaria dux Otto, Magnum Saxoniæ ducem, de Ottonum successione in Saxonia, fatigabat, ferens se à fratre Magni Ottonis originē ducere: & ideò Saxoniæ possessione & iure dominij nō alienū, cùm è diuerso defenderet Magnus successionē. Sed rex Henricus inter eos rem diremit, adiudicans Ottoni partes Saxoniæ ad Visurgum: quæ posteà petitione ducum appellata est Gottingensis. Alia quoq; calamitas incidit temporibus Wesilonis archiepiscopi. nam Henricus rex cùm in Goslaria crebrius commaneret, Saxonibus iugum tributorum ingraueſcebat: illi non ferentes, regi se opposuêre. in quibus tum præfuêre, Magnus dux Saxoniæ, Otto dux de Visurgo, olim Bauariæ, Wesilo Magdeburgensis archiepiscopus, & Burko Halberstadensis. Congressuri prælio, placantur Saxones vt conquiescerent. Cùm illi fiderēt Treugis, rex imminebat imparatis, & oppressit: multi cecidêre, nōnulli capti sunt. Sed Rodulpho Sueuo captiosa res displicuit: effecitq; vt laxarentur capti-

ui. Ite-

ui. Iterùm congrediuntur, & superant Saxones. Tertiò quoquè vincunt prælio. tum subuerterunt arcem Hatesburg, quam libertati Saxonum videbatur rex imposuisse. Breuiùs istà percurro temporum annotatione, quòd pleniùs in Saxonia nostra sint explicata. Rex tamen non quieuit: aduersùs Saxones, sæpè victus, reparat vires. Nouissimo autem prælio rex factus superior, adeò tamen sensit vires imminutas, vt Saxones denuò non adoriretur. Sed vno horum prælio cóncidit Wezilo archiepiscopus Magdeburgẽsis, ordine octauus, postquàm annis 14. præfuisset ecclesiæ. Impletum est verbum Christi: Qui gladio pugnat, gladio peribit.

CAPVT VIII.

MImigardeuordensi deindè ecclesiæ, quæ circa hæc tempora nomen mutauit, vt Monasteriensis vocaretur, præficitur Fridericus, vir nobilis, frater marchionis Misnensis, præpositus fratrũ in ecclesia Magdeburgensi, quem fratres legitima electione sufficere nitebantur Engelhardo, & præficere ecclesiæ Magdeburgẽsis archiepiscopatui. Sed præualuit ius regium, & voluntas Henrici quarti, per authoritatem Annonis Colonienſis archiepiscopi: cuius germanus Wezilo præferebatur Friderico, nobilis nobili, nescio an bonus meliori. Hoc scio, si ius valuisset liberæ electionis, Fridericus Wezilonì erat anteferendus. Sed Fridericus ibi præteritus, regia ordinatione ad ecclesiam peruenit Monasteriensem: quam laudabiliter gubernauit, amplissimè dotauit. Locuples enim fuit, & ecclesiam sancti Mauritij extra muros vrbis exædificauit, fratribus impleuit, stipendia procurauit, & perpetuum sui nominis monumẽtum ibi reliquit: sepultus in eadem, postquàm multis multa cum laude illi præfuisset annis. Non sensit ille tumultum

Saxonia, sub Henrico quarto se miserabiliter lacerantiu: cùm primũ mutuas in se vires vertissent: deindè cum Henrico rege congressi, alternas vires attenuâssent. Exclusi Visurgo pontifices, alienos se fecerant à cæteris Saxonibus: nomen etiam suum ab alijs deflectentes, vt Westphali, quàm Saxones, dici mâllent. Inualuitque adeò illa consuetudo, vt cùm Transwiserani amentappellari Westphali, ad differentiam Ostphalorũ qui Wiseram transissent, nunc summam ducant iniuriam, si quis illos Saxones vocitet: cùm nihil sit erubescendũ in hoc nomine. Immò etiam multa insunt, de quibus cum gloria iactitarent, si saperent. Videlicet modestiores & mansuetiores, moribusq; tractabiliores sunt Westphali, & haberi volunt, cæteris: ad seruiẽdum, dum egent, infatigabiles: ad imperandum, dum surgunt, intolerabiles. Hoc illis testimonium debet Saxonia, pro contemptu sui nominis.

CAPVT LX.

INterea Albertus, archiepiscopus Hamburgensis, in summa rerum gloria positus, licèt crebra corporis molestia pulsaretur, negocijs tamen publicis deesse noluit, & Rheno ad Danubium, indeq; cum rege portatus in lectica. Aiunt quidam, regia sponsione expromissum esse, vt proxima solennitate paschali conuentũ apud Traiectum Rheni principibus indiceret: ibiq; confirmarẽtur omnia, quæ de Laureßa & Corbeia, & cæteris desiderauit animaeius. Alij autem aiunt, archiepiscopum callidiùs à regis dilationibus protractum esse, quo scilicet Laureßam dimittens, vbicunque mâllet, hic tãtum in regno reciperet sua ecclesia donandũ. Verùm ille pertinax inhasit, dum nil aliud velle respondit. Tandèm frustrato nisu decidens, vnà & vitam & Laureßam cum cæteris ecclesiæ bonis

bonis perdidit. Siquidem mores viri licèt semper à communi mortalium habitudine dissentirent, circa terminum verò inhumani intolerabilésque, & alieni à semetipso videbantur: maximè à die depulsionis suæ, siue deuastationis parochiæ. Post illam, inquam, diem, pudore doloréque maiori, quàm sapientem virum decuit, permotus, quia recuperandi bona ecclesiæ consilium non inuénit, ex nimia solicitudine impos mentis effectus est. Porrò quæ per eum deindè gerebantur, alicuius erranti vel desipientis videbantur. sicut est illud, quia noctem integram vigilando, diémque transegit dormiendo: illúdque, quòd à veritate auditum auertens, ad fabulas & somnia est conuersus. Sed & illud, quòd eleemosynarum oblitus in pauperes, omnia quæ habere potuit, dispersit in diuites, præcipuè adulatores: & quòd dispersis bonis ecclesiæ, cùm nil haberet residui, de rapinis miserorum vixit, & legitimis sanctarum congregationum: & quòd de præpositura villicationem, & de hospitali præposituram fecit. Illud etiam, quòd facilius solito prouocatus ad iram, aliquos manu percussit, vsque ad sanguinis effusionem: multos etiam ignominiosis exasperans verbis, non minùs se, quàm illos, inhonorauit. Talis ille circa finem à se totus alteratus, & pristina virtute pessundatus, quid vellet aut nollet, nec sibi nec vllis suorum poterat satis esse notum. Caterùm talis erat eloquentia eius vsque in finem, vt sreum audires concionantem, tibi facilè persuaderetur, omnia per illum plena ratione magnáque authoritate fieri. Insignis autem vir, germanus eius, comes Palatinus Fridericus, audita fama declinationis tanti viri, ad corripiendum fratrem vsque Lismonam peruénit. Sed frustrà commonens eum de his, quæ honorem eius attingerent,

vel

vel ſalutem, dolens abſceſſit, Nothebaldum, qui erat vir maleficus, adulator & mendax apertiſſimus, ſuoſq; paues accuſans, qui ſuis maleficijs illuſtrem virum circumuenerint, ſuiſq; dementem reddiderint conſilijs. Pontifex autem eo tempore ad tantam peruenit infamiam, vt magicis inſeruiſſe videretur artibus. In principio autem introitûs ſui vnum dixit verbum, quod vtinam non dixiſſet: Omnes ſcilicet epiſcopos, qui ante eum præſederunt, obſcuros fuiſſe atque ignobiles: ſolum ſe generis ac diuitiarum titulis excellere, quippe qui eſſet comitis Bauariæ filius: porrò dignum, qui maiorem ſortiretur cathedram, vel ipſam ſedem Apoſtolicam. Talia non ſemèl iactantem, viſio magna perterruit. Vidit igitur nocte intempeſta, ſe in conuentum eccleſiæ raptum, vbi Miſſarum ſolennia eſſent celebranda, adſtantibus quindecim ſuis ex ordine prædeceſſoribus, ità vt proximus qui ante eum fuit Alebrandus, quem nouerat, perageret Miſſarum ſolennia. Cumq; lecto euangelio, ſacerdos ad ſuſcipienda offerentium munera, conuerſus veniſſet ad Albertum, qui ſtabat in vltimo chori loco, mox torui eum luminibus intuens, oblationem eius repulit, dicens: Tu homo nobilis & clarus, non potes habere partem cum humilibus: & abſceſſit in hac verba. Sanè ex illa hora pœnitens ſuper his quæ incautè protulit verbis, omnes prædeceſſores ſuos ingenti veneratione habuit: ſeque multis gemitibus teſtabatur indignum ſanctorum conſortio vivorũ. Vndè etiam mox ſtatuit, per ſingulos anteceſſorum ſuorum anniuerſarios, de curte Bramſtede conuiuia dari fratribus pleniſſima, atq; pauperibus. Nam & alia multa pœnitentiæ ſigna reliquit: ſicut eſt illud, quòd poſt diem vaſtationis ſiue expulſionis ſuæ, nũquàm balneis vſus eſt, nunquàm hilaris viſus: rarò proceſſit in publi-

publicum, vel ad cõuiuium, nisi ad curiam ĩsset, aut dieũ festi necessitas poposciſſet. Multotiès etiam amariſsimè fleuit, ſi quandò vaſtationis eccleſiæ recordatus eſt, ſiue cùm ipſos vaſtatores conſpexit. In die itaq; Natalis Domini, cùm dux Magnus præſens adeſſet, magnáq; recumbentium multitudo, hilares conuiuæ finitis epulis, plauſum cum voce leuauerunt: quod tamen non parùm diſplicuit archiepiſcopo. Itaque innuens fratribus, qui ſimul aderant, præcepit cantori, vt imponeret antiphonam, Hymnum cantate nobis. At verò laicis denuò perſtrepentibus, inchoari fecit: Suſtinuimus pacem, & non venit. Tertiò verò, cùm adhuc in poculis vlularent, iratus valdè, leuari præcepit menſam, magna voce pronuncians: Conuerte, Domine, captiuitatem noſtram. reſpondentibus fratribus, Sicut torrens in auſtro. Ità fugiens in oratorium, ſequentibus recluſis, fleuit amarè.

CAPVT X.

HAec & alia in eo compunctionis lamenta videbantur: adeò vt monachatũ inire aliquotiès deſiderauerit, aut in miniſterio legationis ſuæ in Vandalia, vel in Suedia, ſiue in Iſlandia mori optauerit: aut per ſanguinem pro Chriſto immolari. Tandèm ſæua morum perturbatione infractus, cùm ſimul fortunæ exterioris quateretur aduerſis, etiã corpore ſæpè debilitari: dumq; medicorum auxilio ſtuduit valetudinem corporis recuperare, in grauiorem mox recidit infirmitatem. Quo etiam tempore ad curiam rediens, graui caſu iumenti ſublabentis atteritur. Tunc ergò cõpunctus, fleuit amarè: correctionemq; ſuæ vitæ Deo promittens, ſtatìm conualuit. totumq; ſuperuiuens triennium, multa complexit: non tamen omnia quæ promiſit. Ex eo nimirùm balneis, quæ ferè quotidiè ſueuit habere, ſale recoctis abſtinuit,

nuit, & reliqui multis, qua grauia esse populo persentiscit. Quo tempore superuenit quadam mulier, habens spiritum Phytonis. Hac voce publica dixit omnibus, celerem archiepiscopi transitum adesse intra biennium, nisi forte conuerteretur: hoc & medici testati sunt. Erant aũt cum pontifice Notbebaldus & alij pseudoprophetæ, vaticinantes illum tam diu victurum, donec omnibus inimicis suis imperaret. quibus maior tum fides fuit. Visi sunt eo tempore apud Bremam cruces sudâsse lachrymis, porci canesq; ecclesiã violâsse: quod in religionem versum est. Nam vix poterant ab altaris crepidine repelli. Visi sunt & lupi in suburbanis gregatim vlulãtes, horribiliq; iurgio certâsse cum bubonibus. Hac ab omnibus sinistra iudicabantur in episcopum respicere. Decimaquarta ergò die ante obitum suum Goslariæ positus, ex consuetudine sua nec potionibus, nec phlebotomijs cõtineri voluit. quarè grauissimo dysenteriæ morbo correptus, & vsq; ad ossa attenuatus, sua adhuc immemor salutis, reipublicæ negocia vsque ad extremam sui transitũs tractauit horam. Aderat ibi Magdeburgensis episcopus Wesselus, & alij fratres, petentes vt admitterentur, quos tamen ipse excludi præcepit à ianuis, dicens: Se præ immunditia infirmitatis indignum, vt ab aliquo videretur. Soli enim regi concedebatur aditus ægrum visitandi, quem dilexit etiam vsque in finem. Illum ergò suæ fidei admonẽs, & diuturni seruitij, multa instantia commendauit illi ecclesiam suam. Adamatus quidam medicus Salernitanus, ante triduum mandauit archiepiscopo obitũs sui diem proximum adesse: quod ille dissimulans, Notbebaldum solum præ oculis habuit, qui spopondit ei mutationis suæ horam citò affuturã: quod idem carnifex verum dixit.

CAPVT

CAPVT XI.

ANnus erat post mille 72. cùm adhuc Albertus archiepiscopus de præsenti vita speraret. Nouit cognitor secretorum Deus, si melior fuerit in conspectu Dei, q̃ coram hominibus apparuerit: homo nanq; vidit in facie, Deus in corde. Ferunt eum ante obitus sui diem tertiũ decubuisse, ità vt à lecto surgere non posset. Nam tanta viro fuit animi magnitudo, vt in grauissima corporis infirmitate nunquàm ab aliquo vellet sustentari, nunquàm emitteret vocem doloris: cumq; iacens in extremis, horam vocationis suæ iam sciret imminere, crebrius iterauit suspirijs: Heu me, inquit, infelicem & miserum, qui tantas largitiones in vanum effudi. Potuissem esse beatus, si in vsus pauperum ea conuertissem, quæ pro seculi gloria me distraxisse nũc nimiùm doleo. Nunc autem illum adhibeo testem, cuius oculus intuetur abyssi profunda, quòd intentio cordis mei tota fuit super exaltatione ecclesiæ meæ: quæ licèt mea culpa exigente, vel odio inimicorum superante, extenuata nimis videatur, sunt tamen amplius quàm duo millia mansi, quos ex hæreditate mea, vel labore meo gratulor adiectos ecclesiæ. Quo sapientis viri sermone cognosci potest, quòd etsi peccauerit in aliquibus vt homo, sæpè tamen vt vir bonus pœnituit de erratis. Die medio sextæ feriæ, cùm adhuc de hac vita speraret, cæteris ad epulas sedentibus, in agonia solus iacens clarissimus pontifex spiritum exhalauit, 17. Calendas Aprilis, indictione decima, anno Alexandri Papæ vndecimo, Henrici regis quarti, 16. qui est annus Christi 1072. Præter libros, sanctorumq; reliquias, & vestimenta sacra, serè nihil inuentum est in thesauris tanti viri. Quæ tum omnia rex accipiens, vnà cum præceptis ecclesiæ tulit etiam manũ S. Iacobi Apostoli,

quam

quam dono Vitalis Venetiarum episcopi, ab Italia archiepiscopus rediēs, quondàm secum deportauerat. Igitur corpus archiepiscopi magno totius regni stupore à Goslaria Bremā deportātū est 10. demùm die, quod est in Annunciatione beatæ Mariæ virginis: sepultumq; est in medio chori nouæ, quam ipse construxit, basilicæ. Asserunt tamen quidam, quòd cùm ità solus iacuisset, de omnibus gestorum suorum offendiculis amaram gesserit pœnitentiā, flens & eiulans, dies se suos perdidisse. Tunc demùm cognouit, quàm parua, immò quàm misera est nostri pulueris gloria: quia omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos fœni. Sepulcrum eius hodiè visitur in ecclesia Bremensi, leuato ante chorum sarcophago, cùm tamen antè illum sæpè rogâsse ferāt, vt sepeliretur in ecclesia metropoli Hamburgi, quam sicut prædecessores sui omni semper amore censuit esse colendam. Ibi nanque dum viueret, plerunquè totam ætatem transigens, præcipuas, vt diximus, solemnitates cum magna gloria celebrauit: ibi promotiones ecclesiasticorum ordinum legitimis temporibus, graui prorsùs reuerentia, sæpius ministrauit: ibi tempus & locū, quo à nostris ducibus, seu à proximis Wandalorum gentibus, & eorum principibus, siue à cæteris Arctoæ gentis legatis adiri posset, ex more cōstituit. tantum honorem destructæ & deuastatæ vrbi, tantumq; honorem seruans exhaustæ matri, vt in illa diceret impletū scripturæ vaticinium: Lætare sterilis quæ non paris, quia multi filij desertæ magis quàm eius quæ habet virum.

CAPVT XII.

SEd eatum vrbs & calamitosa, & felix: bis illo, quo mortuus est pontifex, anno à Wandalis euastatur: calamitosa proindè, quòd tam crebris barbarorum incursi-

cursibus vexaretur, posita in signum, cui vastitas à sauientibus & vandalis crebriùs inferretur: sed felicē prædico, quæ, cùm Christus in causa esset, & odium Christianissimi, sanctorum martyrum purpuratorum numero abundabat. Quid enim aliud in causa fuit, cur incurrerent infideles, nisi vt se de Christianis vindicarent, quorum inextricabile odium induerant ex illo die, quo caso ad aram Godscalco optimo principe, Christiani nominis acerrimo propagatore, & iuga fidei & tributorum onera pariter abiecerunt: placati aliquandò ab archiepiscopo, quieuerunt, benè polliciti de suscipienda, immò recipienda fide quam abiecerant. Sed cùm odium ex leuissimis, aut fortè nullis causis recrudesceret, prima Hamburg impetum sensit. nam attenuatis viribus, hostes excludere nō potuit, magis in fuga aut patientia spem collocauit. Per Albim dilapsi nonnulli euaserant: alij ferro perempti, aut in captiuitatem abducti, precioſas animas Christo consecrabant. Durabat ea calamitas, quàm diu & vandali impacati, perfidiam in Christi fidem cōtinuârunt. Boni interim pontifices in circuitu placauêre gentem, & multos reduxêre: sed populariter ad fidem non rediêrunt ad multa posti hac tempora. Quo etiam tempore Henricus rex Ottonem Bauaria ducem, Bauaria iectum, etiam in Saxonia insectatur: quòd Albertus archiepiscopus, qui sapientia sua rem sæpè diremerat, iam de medio sublatus erat.

CAPVT XIII.

HEnricus interim quartus rex, indomitus iuuenis, cùm omnia sibi licere putaret, de ecclesijs & abbatijs ad nutum disponebat: memor quòd pater suus etiam Romanos pontifices rogatus dedisset. Misit in vrbem Romam solennes oratores, Annonem archiepiscopū Co-

lonienſem, Hermannum Bambergenſem epiſcopum, pro afferēdis indè pecunijs Imperio, ab Romanis ciuibus tum conſtitutis. Mira rerum conuerſio. Tum penſitabant Romani tributa noſtris Imperatoribus: nunc aurū Germaniæ, non ſatisfacit vrbi Romæ. Sed ijdem oratores attulêre querimoniam ſuper Imperatore, ab Alexandre Papa tertio, quòd Simoniæ vitio nō temperaret. Ea fuit rerum noua conuerſio. nam tempore ex illo multi epiſcopi ac principes Henricum auerſantur. Gauiſi ſunt Saxones, iamdudùm infenſi eidem regi, ex cauſis memoratis, quòd tributo gentem grauaret, & Ottonem illuſtrem principem de genere Saxonum, ab Henrico magni Ottonis fratre deſcendentem, eieciſſet Bauaria. Acceſêre Simoniacæ labi in rege alia crimina, quòd contoralem ſuam non pro dignitate haberet. Ea cùm literis & nunciis Romam perferrentur, Gregorius 7. qui iam tertio Alexandro ſucceſſit, familiariter illi ex puero notus, regem denuò ad Synodalia reſpōſa, & ſedis Apoſtolicæ audientiam euocauit: ſed rex ſecundam & tertiam eius vocationem diſſimulauit, quòd indignum haberet ſedem Apoſtolicam agnoſcere, quam pater eius pro arbitrio, quibus vellet, contuliſſet. Anno Colonienſis, Sifridus Moguntinus, & Weſilo Magdeburgenſis archiepiſcopi, Bucko Halberſtadenſis, & omnes Saxoniæ principes, Apoſtolicis mandatis contra regem ſubſcripſerunt: ſolus Bremenſis iam recèns ab illo promotus, fauebat regi. Sed Anno archiepiſcopus plenus dierum, & ſanctitatis operibus, tunc deceſſit. Hermannus Bābergenſis, qui pridèm nuncius abibat Romam cum Annone, cùm de Simoniaca eius aſſumptione compertum eſſet, Romæ depomtur: ſed rex illi Ropertum quendam ſurrogauit: ità de epiſcopatibus, quaſi ſuis de officijs, diſponens.

CAPVT

CAPVT XIIII.

IN ecclesiatum Paderbi mensi Imado successit Poppo, pridèm Bambergensis præpositus, qui illi præfuit annis solis septem: qui hanc solam reliquit memoriam, quòd post incendium ciuitatis dedicauit monasterium apostolorum Petri & Pauli, cum ciuitate renouatum. Habitum est tum apud Wormatiam solenne inter principes colloquium, diætam nostri vocant, præsente Henrico rege. In quo vniuersi penè Teutonici episcopi, præter Saxones, Gregorio Papæ subtraxêre obedientiam. Sed tamen eodem anno colloquium maximum apud Oppenheim factum est: vbi penè totius regni principes, sed maximè Saxonum & Alemannorum, hoc est, Sueuorum, subiectioni regis renunciauêre: causam prætendentes, quòd à duobus summis pontificibus vocatus ad satisfactionem, non venisset: & pro hoc contempta, sententiam excommunicationis in Romana Synodo reportâsset. Hac commotione rex coactus, humiliter Romam, vtpotè veniam à summo pontifice petiturus, inimicis suis hoc non sperantibus, tetendit. Inuentoq; Papa in oppido Italiæ satis munito, per triduum ante portam aretis cui inerat pontifex depositio omni regio cultu, discalceatus & laneis indutus, perstitit: nec prius cum multo fletu Apostolicæ benedictionis auxilium & consolationem implorare destitit, quàm omnium qui ibi aderant precibus & lachrymis intercedentibus, laxato demùm anathematis vinculo, in cõmunionis gratiam & sinum matris ecclesiæ receptus est: acceptis ab eo in futurum vitæ suæ correctionis securitatibus multis. Accepit igitur rex in mandatis, vt Romam profectus, anno integro indè non discederet, equum non ascenderet: sed in veste humili circuiret ecclesiarũ limina, orationibus & ieiunijs reddens

dignum pœnitentiæ fructum. quod rex humiliter adimplere ſatagebat. Videntes ergò Cardinales, & hi qui de curia erant, quia præ timore ſedis Apoſtolicæ contremiſcunt poteſtates, & curuantur qui portant orbem, ſuggeſſerunt Apoſtolico, vt transferret regnũ in alium virum, dicentes, Indignum eſſe illum regnare, qui de publicis eſſet conuictus facinoribus. Per contanti autẽ Apoſtolico, quiſnam in Alemania dignus eſſet tanto culmine? deſignatus illi dicitur dux Sueuiæ Rodolphus, quòd ſcilicet fuerit vir bonus, & amator pacis, & circa cultum ſacerdotum & eccleſiarũ optimè affectus. Cui Papa auream tranſmiſiſſe fertur coronã, hoc verſu intitulatam:

Petra dedit Romam Petro, tibi Papa coronam.

Præcepiſſeq; fertur Moguntino & Colonienſi, cæteriq; epiſcopis & principibus, vt adiuuarent partes Rodolphi: & conſtitutus eſt rex. Quotquot ergò receperunt verbum pontificis, adhæſerunt Rodolpho: additiq; ſunt parti eius Saxones & Sueui. Cæteri principes ac ciuitates, quæ ſunt circa Rhenum, omnésque Francorum populi, non receperunt eum, eò quòd iurâſſent regi Henrico, & iuramenta temerare noluerunt. Porrò Henricus conſiſtebat Romæ, mandatis obſecundans, ignarus malorum quæ aduersùs ipſum gerebantur.

CAPVT XV.

IGitur Rodolphus dux Sueuiæ, fauẽtibus Sifrido Moguntino & Adalberone Wirtzburgenſi, Bertholdo quoquè duce Carinthiæ, in præſentia quorũdam Romanæ ſedis legatorum, apud Forcheim in regem eligitur: & ab eodem Sifrido apud Moguntiã 12. Calendas Aprilis, anno 77. poſt mille, in regem conſecratur. Vbi facta ſeditione, eodem die multa vulgi turba cæſa eſt ab eius militibus. Vndè vulgus accenſum, multos ab illis obtruncauit:

cauit: cæteroſq; in curtem palatij fugauit. ipſas q; regias ædes incendere voluit, niſi epiſcopus Sifridus pro veloci Rodolphi diſceſſione, obſidem ſe interpoſuiſſet. Ità Rodolphus & cuncti qui cum eo venerant, eiecti ſunt. Sifridus quoquè archiepiſcopus magnis blaſphemijs eliminatus, Moguntiam non intrauit amplius. Surrexit interea quidam Strasburgenſis, nūc Argentinenſis epiſcopus, amiciſſimus regi Henrico: & velociter petens Romam, diù quæſitum regem inuenit inter memorias martyrum diuerſantē. De cuius aduentu rex lætior effectus, cœpit percontari de ſtatu regni, & omnia in pace conſiſterent. Cui ille intimauit, nouum principem electum: factuq; opus eſſe, vt quantocyùs Teutonicam terram reuiſeret, ad confirmandos amicorum animos, & conatus hoſtium comprimendos. Cumq; rex prætenderet, nequaquàm ſibi ſine licentia ſedis Apoſtolicæ abeundum: ille reſpondit, Nóueris nihil dubitans, hoc omne conſpirationis malum de hoc fonte manâſſe: immò ſi tibi rectè conſulis, clanculò tibi abeundum eſt. Egreſſus ergò rex noctù vrbem, magnis itineribus reliquit Italiam: firmatisq; rebus p tempore in Longobardia, venit in Germaniam: lætatiq; ſunt de inſperato aduentu principis, omnes ciuitates Rheni, & vniuerſi qui fauebant parti eius. Congregauitq; exercitum grandem, vt expugnaret Rodolphum. fuitq; cum eo famatus ille dux Godfridus, qui poſteà liberauit Hieroſolymā, multiq; magnates. Saxonum verò atque Sueuorū exercitus erat cum Rodolpho, qui tum obſedit Wirtzburgum: ſed terrore Henrici de Italia reuerſi, mox abſcedit. Henricus rex cum exercitu Sueuiam petit, Hugonem ſibi alioſq; inibi rebelles, prouincia vaſtata eiecit. Hæc ità feruntur in annalibus: ſed quod de regis in vrbem relegatione dici-

tur, apud me fidem non habet. Nam hoc præcipere Papam, hoc recipere Imperatorem tam ferocem, veri similitudinem non habet. Catera, quæ aliorum quoquè testimonio fulciuntur, facilè accipio. Certum est enim, electum in Henrici locum esse Rodulphum Sueuum, eosq; crebriùs fuisse congressos apud fluuium Vnstrow, vbi magno prælio decertatum est, ac Henrico victore cæsus est & Wesilo Magdeburgẽsis archiepiscopus, Magnus dux despoliatur vix effugiens: Hermannus comes eiusdem ducis patruus, & Albertus Wormatiensis episcopus, capiuntur: ceciderũt multi fortes ex Saxonibus viri. Poppo quoquè vir fortis, ex Henrici parte cecidit, cum non paucis. Deindè prælium fuit iuxta Fladerchem anno proximo, vbi primo congressu territi Saxones, terga nudãt. ibi dux Bohemiæ Vratislaus, Henrico militans, regalem Rodolphi lanceã est adeptus: quæ exindè semper quenuis illius gentis ducatu insignem, in omni festiua processione præcedit.

CAPVT XVI.

MAgdeburgenſis indè eccleſiæ, cæſo & Weſilone, præficitur per Rodolphum Sueuum, cuius partibus militans prædeceſſor cecidit, vir bonus, Harduicus Francus, genere milnarî atq; baronũ, canonicus pridèm Moguntinus: qui, vt potuit, in nouo pontificatu promotoris ſui partes adiuuit: præfuitq; annis 22. Cuius temporibus, anno videlicet 80. poſt mille, conuentus triginta epiſcoporum & optimatum Italiæ & Germaniæ, apud Brixinam Noricam, iuſſu Henrici regis, habetur contra Gregorium ſeptimum, quem à ſede Apoſtolica depellendum, quanuis abſentem, dijudicabant, & Wicbertum Rauennatem archiepiſcopum, ſurrogandum eligebant. Anſhelmus autem Lucenſis epiſcopus, vir literatus, ingenio

genio acutißimus, & facūdia præcipuus, & quod omnibus maius eſt, in Dei timore & ſancta conuerſatione nominatißimus, qui etiam tam in vita quàm poſt mortem claruit miraculis, ſcripſit epiſtolam ad eundem Wicbertum, in qua illum præuaricatorem ac ſuperbum cognominat: Hillebrandum autem beatum Gregorium, patrem ſuum appellat. Quo tempore prælium iterùm graue conſeritur inter Henricum & Rodolphum, iuxta Elleſtram fluuium: in quo Rodolphus vulneratus in manu dextra, fugit Mersburgum. mortiq; iam proximus, dicit ad familiares ſuos: Videtis manum dexteram meam de vulnere ſauciam: eccè hæc eſt manus, qua domino meo Henrico fidem firmaui ſacramento. Sed iußio Apoſtolica, pontificumq; petitio me huc deduxit, vt iuramenti tranſgreſſor, honorem mihi indebitum vſurparem. qui ergò finis nos exceperit, videtis: quia in manu qua iuramentum peregi, mortale hoc vulnus accepi. Videant ergò hi qui ad hoc nos inſtigauerunt, quò nos duxerint, nè fortè deducti ſimus in præcipitium mortis æternæ. Et hæc dicens, diem clauſit extremum.

CAPVT XVII.

HIldeſemenſi eccleſia per eadem tempora præficitur Vdo, vir nobilis, de comitatu Alueſleue: præfuitq; annis 35. Vidit turbulenta tempora, ac luctamen inter regnum ac ſacerdotium, cùm quartus Henricus vltus iniuriam depoſitionis ſuæ, & excitationis in ſe æmuli, memor quòd pater ſuus de Romana ſede ordinauerit, totius ius Imperij renouaturus, conſilio ſuorum pontificum, Gregorium (vt diximus) ſeptimum deſtituit, & Rauennatem archiepiſcopum ſubſtituit. & anno 81. Romam profectus, reſiſtente ſibi cum Romanis Papa Gregorio, ante caſtellum ſancti Petri caſtra poſuit: vbi etiam

crebris per biennium incursibus Romanorum infestatus, parua manu multa viriliter peregit. & Wicbertum suum, quem Clementem appellauit, pulso Gregorio, in sede prophanauit: cũ interim diuisa Germania bellis tumultuaretur. Nam tum Conradus, Bohemia ducis filius, marchionem Brandeburgensem habuit infestum, concurreruntq; prælio 4. Idus Maij. Sueui quoquè & Bauari infestis odijs concurrerunt iuxta Danubium in Hochstein. ibi cecidit Cononis Palatini filius. Saxones ac Sueui in Francia ad colloquium venientes, non sine clade prouincia rediêrunt, ibi de nouo in Henricum rege suscipiendo conuentum est. Electus est autem Hermannus Lotharingus, dux de Lutzenburgo. Cui cum suis in partibus, hoc est, in Lotharingia nemo in bellicis rebus atque opibus posset æquiparari, sumpto regis nomine, tam suis quàm alienis cœpit in breui despectus haberi. Anno sequenti idem Hermannus orientalem Franciam, qua pro Henrico faciebat, viriliter inuadit, hostiliterq; in eu digrassatur. Monstra tum cælitùs apparuêre. visus est equitum discurrens exercitus, cuius tamen vestigia nullo modo poterant agnosci. Henricus interim in Italia diuersatur. iterùm Romam tendens, castra fixit vbi antè, ad occidentalem portam castelli sancti Petri: captáque est Roma 4. Nonas Iunij, feria sexta ante octauam Pentecostes. Quo tempore Papa Gregorius in castello Crescentij, quòd tum vulgò domus Theodorici diceretur, inclusus, expectabat euentum rei. Rex autem in Palatino monte munitionem instituens, multos eorum quos in præsidio posuerat, ingrauescente super eos æstatis insolito feruore, amisit: sed & alios eadem mortalitas absumpsit. Romani autem viginti obsides regi dantes ex nobilibus, petiêrũt diem constitui, in qua Papa &

pa & omnes senatores in præsentiam regis venirent. Papa autem ad statutum tempus ad Calendas Nouembris non comparuit. nam fugiens occultè, Salernum secessit, ibiq; ad diem mortis suæ permansit.

CAPVT XVIII.

HAmburgensi perindè ecclesia, post Albertum, ab Henrico ex eius ministerialibus præficitur Liemarus, homo Bauarus, satis literatus: qui Henrico coniunctissimè adhæsit, cùm à cæteris penè omnibus deseretur. Fuit cum eo in expeditione Italica, & ab eius consilio penè omnia pendere videbantur. dedit hoc beneficio promotoris sui, præstitit exemplo prædecessoris, vt Imperatorem in omni suo casu non desereret. Aderat Gregorij septimi destitutioni, non aberat Guiberti surrogationi: tenuitq; archiepiscopatum per annos 30. Dura tempora vidit. Ferulam pastoralem Henricus contulit, infeudans de regalibus: immò instituit omni tum iure, vt tempora ferebant. Pallium ei contulit Alexander, Gregorij immediatus antecessor. & ea potissima dissidij causa fuit, inter regnum & sacerdotiū, quòd in spiritualibus præsumeret potestatem Imperator: quæ pro temporum necessitate permissa est patri suo, sed eam nunc papa suo iure vendicabat. Hic Liemarus ordinatus est à suffraganeis, vir prudens: & tanto non indignus honore, si per ostium liberæ electionis introisset. Vsq; ad huius pontificis tempora, & aliquandiu sub eo, Hamburgensis ecclesia honorem suum integrum seruauit, vt esset matrix, vtq; Metropolis sola diceretur. Nam sub titulo eius continebatur illa tam larga & longinqua legatio in omnia regna Aquilonis. testes sunt papales literæ, quæ ab Alexandro tertio, summo pontifice, emanârunt ad Albertum huius decessorem: quarum exemplum suprà

posuimus: hunc semper titulum præferentes, vt diceretur Hamburgensis, non Bremensis, archiepiscopus. Testes eiusdem Alberti multiplices litera, ad reges memoratos, & ad episcopos regnorum Aquilonarium, quos crebrius vocabat ad Synodum in Sliaswicum, tanquàm in locum medium vtriusq; nationis. Sed posteaquàm Dania cœpit habere suum archiepiscopum, paulatim defecit, & deperijt ista legatio: cœpitq; exindè posthaberi titulus ecclesiæ Hamburgensis. Quæ res non vno tẽporis momento peracta, sed multis annis deliberata: & tandem elaborata, tẽporibus huius pontificis est consummata. Anteà enim reges Daniæ, Suediæ, Norwegiæ, susceperunt in prouincias suas episcopos ab Hamburgensi metropolitano missos, & consecratos. Accesserè etiam pontifices ex Gallijs & Anglia missi: deindè sub Zuenone rege Daniæ, iam palàm cœpit ea res actitari, non ignorãte Alberto Hamburgẽsi archiepiscopo: qui eã spem dissimulauit, quòd patriarchatum in Hamburg per eam occasionem constituere cogitaret, vt non obstante archiepiscopatu vno vel pluribus in Aquilonaribus, duraret nihilominùs superioritas legationis in patriarchatu. Sed hæc res, sicut multa alia, per mortem hominis interuersa est, & mansit infecta. Quandiu tamen supererat memoratus Albertus, perdurabat legationis officium in omnem Aquilonem: cogitauitq; in persona ipse obire prouincias in remotissimas partes, vt ne insulam quidem relinqueret, quam non sua prædicatione illustraret. Præparatiq; iam rebus omnibus, & nauigijs comparatis, comitibusq; delectis, colloquio desuper habito cum Danorum rege Zuenone, auersus est: quòd diceret ille, melius populum erudiendum per suæ nationis homines, qui & mores, & linguam, & ritus callerent in quaq; gente, quàm per alienigenas, qui-

quibus sit opus longa interpretatione & multa circuitione: idq; experimento compertum esse sub prædecessoribus, qui operã illam per intermissos feliciter inplêssent. Acquieuit archiepiscopus, & muneribus illectos earum nationum homines, ad prædicandum fecit voluntarios: neminemq; à se dimisit, quem non ingenti liberalitate affectum, ad euangelizandum feciſſet paratiſſimum: perijtq; illa hominis iactantia, qua solebat gloriari, tres se euangelistas in regnum præcessisse, Ansgarium, Rembertum, & Vnni: sibi quartum seruari locum. Petebatur ergò ab omnibus etiã remotiſſimis gentibus, de Islandia & Gronlandia per legatos. & se aditi ab omnibus paſſim ille permisit, in omnes regiones & insulas ordinans episcopos. Gaudens enim repetere solebat: Messis quidem multa, sed operarij pauci: rogate ergò Dominum messis, vt mittat cooperarios. quorum spectata temporibus suis multitudine exhilaratus pontifex, primus omnium statuit, in Dania Synodum celebrare cum suffraganeis suis, quoniam & temporum opportunitatem habuit, & regnum illud multis iam redundabat episcopis. & quoniã multa emendanda videbantur in nouella plantatione, præsertim super acceptis donis in sacramentorũ administratione, immò etiã quasi prouisore exactis, deq; crapula cleri & populi, atq; incontinentia. Ad quæ omnia summi pontificis authoritatẽ, regisq; promptiſſimũ auxiliũ sperabat interuenire. Emanabãt iã à summo pontifice literæ, & ipse archiepiscopus in prouincias suas directis epistolis, omnes conuocabat: sed mors, vt solet, omnia interuertit. Plures tamen ordinauit episcopos in gentem missos, quorum sedes tum erant incõpertæ. Poterant etiã nonnullæ transferri de loco in locum, quod crebrius & in alijs prouincijs acciderat. sed quorũ compertæ

perta sint nomina, hi fuêre: Rodolphus ex capellanis suis ordinatus est in Sliaswicum, Odo in Ripam, Christianus in Aruſiam, Heribertus in Wibergum: Magnus & Albertus in Wendilam, quæ nunc dicitur Burglauensis ecclesia. Eilbertum in Farriam & Fioniam, Wilbelmum in Sialandiam, (hic est ille, qui tanti nominis erat apud regem: quique illum tanta charitate constrinxit, vt cum illo tumularetur, & post mortem clarescere miraculis, quod in Dania sumus executi) Eimonem in Scaniam prouinciam promouit. in Sueciam verò consecrauit sex: Adalwardum & Acilinum, alium Adalwardum & Tadicum, Simonem, & Ioannem monachum Adalwardus tamen senior vtrique præfectus est Gothis, iunior ad Scithonam & Vpsaliam est directus: Simon ad Scrittafinnos, Ioannes ad insulas. In Norwagiam duos tantùm ipse consecrauit, Tolphum & Siwardum. Cæterùm aliundè ordinatos, cùm sibi satisfacerent, & secum benignè tenuit, & hilariter dimisit: sicut Menardum, Osmundum, Bernardum, & Asgotum, aliosque multos. Præterea Turolphum quendam misit in Orcadas, & alium quendam Adalbertum: Isleph in Islandiam, quò etiam misit Ioannem in Scotia ordinatum, & in Wandaliam Oldenborg Eizonem. Sunt autem omnes quos ordinauit, episcopi viginti: quorum tres abortiui, & extra vineam ociosi remanserunt, sua quærentes, non quæ Iesu Christi. Quos vniuersos archiepiscopus in decenti habens honore, ad prædicandum barbaris verbum Dei prece & præmio commouebat. Nunquàm tam erat solitarius, vt non aut quatuor aut quinque episcopis stiparetur. Tres indiuisos semper comites habuit: Tanquardum ante episcopatum familiariter cognitum, iam sine episcopatu manentem, quòd Brandenburgensis sedes

eius

eius à Wandalis proximè esset deuastata: Ioannem Scotorum episcopum, quem posteà missum in Wandaliam perfidi trucidauerunt cum Godscalco principe: tertius erat Bono, de terra sancta veniens: vbi diù mansitans, plures nolens ac volens lustrauit prouincias. Hi semper aderant, cùm alij euntes & redeuntes mutarent vices: quandoq; plures, quandoq; pauciores. Hæc idcircò sub hoc pontifice repetiuimus, nè ignorata iacérent, quandò huc perductus est limes illius tam latæ in gentes legationis, vt deindè cessaret cum eo honor Hamburgensis ecclesia, interim duplici malo affecta. nam proximè in anno quo mortuus est Albertus, vno bis anno à Wandalis euastata, ciuibus & clero est exhausta: nunc etiam legationis veteri honore destituitur. quod quo ordine factum sit, inferiora docebunt.

CAPVT XIX.

VErdensis interim ecclesia, pastorē Zegebertum, Henrico Imperatori percharū, habuit: qui illi & ecclesiæ suæ donauit forestam venationis in Magetheide, cū terminis suis: & prædiū in Hermensborg, in comitatu domini & witelonis comitis, cum omnibus pertinētijs. Circa quæ tempora ad annū Christi 1098. cœpit ordo Cistertiensis, in quo Bernardus breui pòst efflоruit Clareuallensis. Circa huius quoq; pontificis tempora initium fuit Carthusiensiū in Burgūdia, in diœcesi Gratianopolitana, sub Brunone Colonienſi inchoatore, viro sacris literis doctißimo. qui ipse septimus accessit Hugonē loci episcopum, exponens sancti propositi deuotionem, vt ille opem ferre, & locū permittere, & authoritatē dignaretur interponere: atq; impetrauit amplius q̄ postulauit. non solùm enim quod petiuit, obtinuit, sed illū ipsum pontificem meruit sacri ordinis habere consortem. Incredibile dictu, quàm

quàm breui res noua coaluit, quàm viriliter incho-
ata durauit, nulla per annos 400. indigens reforma-
tione, vt ceteri omnes collapsi paulatim: sed seue-
ra patrum industria, & crebra visitatio, & silen-
tium cum solicitudine hoc illi miserante Deo pre-
stitit, vt conceptum feruorem non intermittat in vni-
uersum. Possunt membra diffluere pro humana fragili-
tate, sed ordo perstat immotus. Hoc ergò quod eccleſia
persensit in Cæsare detrimentum, redditum est illi ad
incrementum deuotionis in ordine nouo: cui similis alius
in ecclesia non extat, per rigorem, per austeritatem, per
obseruantiam sedulam.

CAPVT XX.

INterim Henrici quarti tempora per omnes eccle-
sias fuêre turbulenta, propter superbam eius domi-
nationem. qui non contentus rebus Imperij, eccleſia-
rum etiam iura inuasit, episcopos pro suo arbitrio
instituens, destituénsque. Summum pontificem Gre-
gorium septimum, virum sanctum, insectatus est, &
contumaciter illi se obiecit, quòd non illius volunta-
te ad summum pontificatum peruenisset. Cúmque An-
no Coloniensis archiepiscopus, & Hermannus Bam-
bergensis, quod diximus, Romam missi pecuniam, qua
regi debebatur, congregare, cùm legatione peracta
reuerterentur, literas Alexandri papæ detulerunt,
regem vocantes ad satisfactionem pro Simoniaca ha-
resi, aliisq; nonnullis emendatione dignis, qua de illo
Romæ fuerant audita. Quo etiam tempore Saxones
arcem Hartesburg diruunt: claustrum canonico-
tum quod inerat, destruunt, ossa itidem filij regis
ibidem sepulti, in contumeliam patris de sepulcro pro-
iiciunt. Sed interim Alexandro papa defuncto, surro-

gatur

gatur Hildebrandus archidiaconus, vocatus Gregorius septimus: quem Henricus in conuentu Imperij refutauit pontificem. Sed tamen ipse potiùs Imperator à suis episcopis est desertus. nam Colonienſis & Magdeburgenſis archiepiſcopi, ilicò regem deſeruêre contumacem: ſolus Liemarus Hamburgenſis, quem ille prouexit, manſit in contubernio. Hinc Saxonum principes miſſa relatione ad ſedem Apoſtolicam, conqueſti ſunt, quòd rex diuinæ legis contemptor, eccleſijs Dei in conſtituendis epiſcopis omnem liberæ electionis facultatem ademerit, ponens per violentiam epiſcopos quos voluiſſet. Inſuper quòd more Nicolaitarum, de coniuge ſua publicum voluit facere proſtibulum, vt ſubijceret, quòd in ſe fuit, aliorum libidini: aliaq; multa auditu horrenda crimina. Quamobrèm papa zelo iuſtitiæ permotus, crebris epiſtolis & nuntijs regem denuò ad Synodalia reſponſa, & ſedis Apoſtolicæ deuocauit audientiã. Sed rex ſecundam & tertiam eius vocationem diſſimulauit. Quocircà Anno Colonienſis, Sifridus Mogũtinus, Bucco Halberſtadenſis, & weſſilo Magdeburgenſis, & omnes principes Saxoniæ deſeruêre regem: ſolus Liemarus permanſit. Habuit deindè rex concilium apud Wormatiam, præſente Henrico rege, in quo pars regis videbatur per multos epiſcopos conualeſcere: ſed nõ diù pòſt maximũ hoc colloquium principum apud Oppenheim factum eſt: vbi penè totius regni principes, ſed maximè Saxonum & Sueuorum, ſubiectioni regis contumacis renunciabant: cauſam prætendentes, quòd à duobus ſummis pontificibus euocatus ad ſatisfactionem non veniſſet, & pro contemptu ſententiam excommunicationis in Romana Synodo à papa acceptiſſet. Hac re cõperta, rex humiliter, vtpotè recõciliationem

nem ecclesia petiturus, Romam versùs proficiscitur: inuentoq; pontifice in oppido citeriore, ibi per triduum ad portam oppidi, depositio omni regio fastu, discalceatus, & laneis indutus perstitit, donèc interuentu plurimorũ reconciliationẽ acceperit. Relaxato tandèm anathematis vinculo, in communionis gratiam, & sinum matris ecclesia est receptus, acceptis ab eo in futurum vita melioris assecurationibus multis. Adijciunt annales nostri, publicam tunc regi à pontifice iniunctam pœnitentiã, Romam per annum non exeundi, equum non ascendendi, inter martyrum sepulcra diuersandi. Sed eam rem iustis de causis in Saxonia non probauimus, neq; hîc recipimus. Maximum deindè bellum inter Henricum & Rodulphum illi in regno surrogato consurgit, multisq; prælijs variè est dimicatum: sed cessit Rodulphus ad extremum, ex vulnere moriens. Henricus autem post aliquantos annos conuentum habuit triginta episcoporum & optimatum Italia & Germania, apud Brixinam Noricam, contra Gregorium papam: quem à sede apostolica detrudere contendit, & Rauennatem archiepiscopum Guibertum surrogare.

CAPVT XXI.

VVibertum suum Henricus antipapam duxit Romam: eam obsidens, multis laboribus cepit. in Palatino monte castra fecit. Papa in arce Crescentij delituit. Fiunt transactiones, statuitur dies de omnibus conueniendi. Papa se in tutum clàm recepit Salernum. Rex suum Guibertum intronizans, Clementem iussit appellari: & ab eo cum regina Imperialem benedictionem, si non execrationem, accepit. Reuersus in Germaniam Imperator, res regni reperit perturbatas. Nam Saxones in locum Rodolphi, regem creauêre Hermannum

Lutzen-

Lutzenburgēsem, qui & ipse breui perijt. Henricus aūt Imperator Moguntiæ Synodum contraxit, anno 85. post mille: vbi præsente Guicberto antipapa & Imperator aderat, & legati Romanorum. Omnes inibi episcopi rebelles Imperatori, deponendi iudicantur: cæteri cum Gregorio sentientes, anathematizantur. Gregorius interim rebus excessit humanis. Successit Victor, annitēte potentissima per Italiam domina Mathilde, quæ Romano vero pontifici in Cæsarem semper adhæsit. Victori Vrbanus, Vrbano Paschalis in Romana sede successit, Imperatore cum idolo suū schisma cōtinuante. Franciæ, Siciliæ, Hispaniæ reges catholicam partem fouerunt, tuentes veros pontifices, cùm illos Henricus insectaretur. Octuagesimusnonus erat annus, cùm Imperator schisma suū prolongaret: & bella in Saxones continuans, arcem obsedit Gliche, vndè Egebertus Saxoniæ marchio illum fugauit. qua in pugna cecidit episcopus Lasannēsis, qui lāceam regalem præferebat. Ibi etiam Liemarus Bremensis archiepiscopus, captus est à Ludero comite: qui postea dux fit Saxoniæ, & indè imperauit. Archiepiscopus captus, pro redemptione sua dedit aduocatiam Bremæ, hoc est, iudicium vrbis temporale, & trecentas marcas argēti: & ità restitutus est episcopatui suo. Hic basilicam, quam Albertus prædecessor suus cœpit reædificare, de incendio villa parumper maculatā, funditùs destruxit, & à fundamentis aliam extruxit. Hoc solū in præclaris eius operibus numeratur. Caterùm curiā sequens, & eius infinitis perplexitatibus inuolutus, intēdere qui potuit gregi suo? Interim verò Imperator Henricus cùm iam alteram sibi iunxisset vxorem, Vtonis marchionis relictam, nihil modestius in ea se gessit, quàm priore. nam filiū suum Conradū, optimū adolescentē, & qui meliori parente di-

te dignus videretur, ad vxoris fertur inuitâsse complexum: cumq; horreret infandum crimen bonus iuuenis, vt eum ad scelus animaret, fertur illi in aurem dixisse, se patrem illius non esse, natum adulterio: & ideò torum suum non esse illi tantoperè refugiendum. Magis magisq; aucto in pudente iuuene horrore, meditatur patri cedere furori. idq; fecit, concedens in Italiam: vbi præsidio Mathildis nobilissimæ fœminæ susc ipitur, magnúmque illi regnum paratur. nam pater illum iam antè regem iussit coronari. Regina verò elapsa de manibus Henrici, peruenit & ipsa in Italiam: ductúque Mathildis, ad Vrbanum pontificem: qui detestatus scelera regis, renouauit excommunicationem in ipsum. Cæterùm regina vsa pontificis consilio, qui eam fortasse toro Henrici absoluit, reuersa in patriam, monasticam vitam ingreditur: & profecit in matrem multarum Christi puellarum.

CAPVT XXII.

PArabatur per hæc tempora passagiũ illud grande in terrã sanctã, excitante Vrbano pontifice in Concilio Claromontensi. Proceres Franciæ cum multis millibus militum & populo signantur cruce: inter quos Godfridus dux de Bulion. Lotharingiæ is locus est, nõ quidem ducatũ habens, sed q̃ Godfridus dux dicitur, magnifica eius per Palæstinam gesta fecêre. Erat tamen materno genere ex ducibus Brabantiæ: nam auunculus eius dux erat Brabantinus. cæterùm pater eius comes Bononiæ Gallicæ, in parte maritima Picardiæ: septẽ millia distat ea vrbs à Calisia. Nihil mouerat Imperatorem Henricum zelus Francigenarum, pro Christo longinquam militiam subeuntium, quò minùs ipse schisma suum continuaret: filio etiam Conrado minitans arma. sed modestius

ſtus adoleſcens, quòad potuit, quieuit, cedens ſemper parenti. Henricus autem vbi videt omnia filio Conrado proſpera, impiumq; eſſe oppugnare cedentem & reuerentem, alia in eum intentauit arma. Nam depoſito eo, quem antè iuſſerat regem coronari, iuniorem filiũ Henricum pro eo regem creauit. Nihil nocuit Conrado paterna inſultatio. Cauſam autem paternæ in ſe indignationis, paucis, & his familiariſſimis, detexit. Erat vir per omnia catholicus, & Apoſtolicæ ſedi ſubiectiſſimus, plùs religioni quàm armis aut faſcibus intentus: fortitudine tamen & audentia militari ſatis præſtans. Per nouem annos quibus ſuperuixit, Italiæ quædam loca, nomine & re rex habitus, gubernabat. Lectioni, quàm luſibus, vacare malebat: miſeris omnimodè, ſed præcipuè militibus inopia laborantibus, cõpaſſione erat proximus, nemini contemptum, nulli vim, nemini præiudicium intendens, omni perſonæ, omniq; conditioni fuit affabilis: indè non immeritò Deo & hominibus fuit amabilis. Hic ergò nono poſtquàm à patris diſceſſit palatio protinùs anno, Mathildis illius magnæ & nobilis fœminæ, ſicut ſanguine, ità & contubernio & virtute iunctus, & in rebus per Italiam diſponendis tam illius, quàm Apoſtolici, caterorumq; Deum timentium perſonarũ conſilio ſemper vſus, immaturo præuentus occaſu, deceſſit, anno poſt Chriſtum 1101. Sunt qui eum veneno ſcribant interiiſſe. Teſtabantur qui aderant, in eius brachio crucem ſe vidiſſe. Eo etiam tempore Henricus Craſſus, filius Ottonis ducis, Bauaria pulſi, caditur in Phriſia, cum multis alijs. Libenter vſi digreſſione propter nobilem adoleſcentem, ad Liemarum Hamburgenſem, ſiue (vt ex eo tempore cœpit vſurpari, quandò ceſſabat legatio) Bremenſem archiepiſcopum redeamus: qui circa finem vitæ peregit,

vt conuentus in Herſefelde monachis impoſitis perficeretur. Iam erat poſt 1101. annus, cùm religioſum Deo ſpiritum redderet Liemarus, 16. Calendas Iunij, cùm annis 30. cathedram tenuiſſet: ſepultus in baſilica, quam ipſe à fundamentis erexit.

CAPVT XXIII.

IN eccleſia Paderburnenſi, ad annum Chriſti poſt 1084. Poppone mortuo, cœpit de ſucceſſore haberi cõtrouerſia, quòd regnum eſſet diuiſum. nam Hermannus dux Lutzenburgi, rex electus à Saxonibus, Henricum comitis de Aſlo filium, conſentiente capitulo, præfecit eccleſiæ. Sed Henricus rex, vt vbiq; æmuli Hermãni facta ſubuerteret, huic eccleſiæ præeſſe voluit aliũ Henricum, comitis de Zwerle filiũ. Senſit motus hos eccleſia diu, dũ quiſq; ſuæ parti ſtuderet: ſed vbi defecit rex Hermãnus, cedere oportuit & illum quẽ præfecit: preualuitq; Henricus de Zwerle, qui eccleſiã illam rexit annis 44. Sed in ſchiſmate, quod diu cõtinuauit rex Henricus, iſte epiſcopus non paſſus deſerere prouectorem ſuum, ſuſpenſus eſt diu à diuino officio per Moguntinum archiepiſcopum, Apoſtolicæ ſedis commiſſarium. Tum verò Henricus colluctatus omnibus, qui cum pontifice Romano ſenſerant, omnes penè epiſcopos Saxoniæ, Magdeburgenſem, Halberſtadenſem, Mindenſem, ac nonnullos alios ſedibus ſuis eiecit. Ob eandem cauſam Saxones & Sueui obſederunt Zwirtzburgum. Venit Henricus obſidionem ſoluere. Verſi in eum, repellũt venientem: & capta vrbe, verum reponunt pontificem, eiecto, quem Henricus præfecit: & relicto vrbi militari præſidio, abſcedunt. Reuerſus Henricus, ſuum reponit, æmulum eijcit. Ità ferox Bellona verſat res eccleſiæ, dum Henricus iura tuetur, vt putat, Imperij, pontifices non cedunt eccleſiaſtica libertati.

bertati. Quod enim temporum neceßitate indultum eſt Henrico tertio huius patri, vt de Romanis pontificibus diſponeret, non potuit iuri diuino præiudicare: quod vtiquè tradit, Nolite tangere Chriſtos meos. Nam immunitatem eccleſiæ & ſacerdotum, & reges Aegypti & Babylonis ante Chriſtum diù conſtituerunt, quod ſacræ literæ non tacent.

CAPVT XXIIII.

HAlberſtadenſi eccleſiæ poſt Buccam, qui Goſlariæ cæſus eſt, præficitur ab Henrico Detmarus: vndè ortus, incertum, nisi quòd Henrico regi coniunctiſsimus creditur: alioquì non eſſet paſſus illũ in media Saxonia ſurrogari. Continuauit autem idem rex ſchiſma ſuum, & antipapam fouit cum his qui illi inhærerent. Sæuit Henricus gladio in aduerſantes, vicißim ſummi pontifices gladiũ ſuum ſtrinxerunt in omnes ſchiſmaticos. Archiepiſcopus Moguntinus Rotardus, & Conſtantienſis epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis commiſſarij, reconciliârunt omnes ad ſacra promotos, per epiſcopos Henricũ ſequentes, impoſitione manuum, vt executionem haberent miniſteriorũ ſuorũ: epiſcoporum aũt reconciliationem ſedi Apoſtolicæ reſeruârunt. Prodigij loco habitũ eſt, vermiculos multos, quos multis regionibus erat cernere, non longè à terra volantes, ità vt manu vel virga tangi poſſent, großitudine quidem muſcis æquales, ſed longitudine diductiores: quorum tam infinitus erat exercitus, vt vnum penè milliarium in latitudine, tria in longitudine occuparent. Denſitate autem ſua ipſam ſolis lucem obſcurare videbantur. Per quam prodigioſam viſionem, illam, quæ poſt quadriennium facta eſt, Hieroſolymam tendentium profectionem, quidam interpretati ſunt figurari. Secuta eſt autem hominum & pecudum intole-

rabilis pestilẽtia, de aëris corruptione: vndè & illatum nata fuêre animantia, quæ mortua auxerunt intemperiem aëris. Signa quoq; in cælo apparuisse ferunt, globos igneos varijs in locis emicuisse, & deindè alia cæli parte se condiderunt. Angelicas multi interpretantur fuisse potestates, qui ad sacram expeditionem inuitarent mortales. Nam Vrbanus papa in concilio Claromontensi excitauit Gallos. Petrus, natione Hispanus, eremita, excitauit cæteras nationes: & se præbuit ductorem, asserens è cælis missam epistolam, quæ ad eam expeditionem nationes hortaretur. Ingressus est dux Godfredus cum duobus fratribus Balduino & Eustachio, multisq; nobilibus & episcopis: quæ verò peregerint, quia apud multos leguntur, à nobis præteruehuntur.

CAPVT XXV.

MIndensi ecclesiæ per hæc tempora Henrici quarti, præfuit ordine pontificum octauusdecimus Reinwardus. cui controuersiam de ecclesia mouit Volmarus, quod adstipulantibus cognatis, per secularem potentiã se putauerat ingressurũ. Iam enim ambitio, perniciosum malum præsidentium, irrepserat in ecclesiam. Pax erat rebus à persequentibus. multiplicabantur ecclesiarum prædia pontificum diligentia, & bonorum deuotione cordium: indè se insinuauerat semen zizaniorum, quod perturbauerat tempora huius pontificis. Sed præualuit iustitia & veritas: quia abactus est, qui nõ per ostium, quod Christus est, sed aliundè tentauit intrare. Huius autem pontificis tẽpore, anno eius tertio, cœpit ordo Carthusiensium sub Br. none de Colonia, in diœcesi Gratianopolensi prouinciæ Burgundiæ, cùm septem viri in literis primarij, se eius loci episcopo præsentâssent, rogantes locum in quo Domino deseruirent, simul aperientes

ente s votum quod ceceperant. Et prævaluit sanctũ eorum propositum, adstipulante plurimùm & adiuuante eodem pontifice. Hic autem Mindensis pontifex Reinwardus, annum Christi attigit 89. & in crastino beati Matthæi apostoli, translatus est ad meliora. Versiculi in eius laudem seruantur, vtcunq; tornati:

Hic est Reinwardus, animosus vt leopardus,
Qui quasi flos redolet, & vt aroma viget:
Vndè debetur ei iure corona poli.

Quã si est assecutus, satis prosperè processit vt regnaret.

CAPVT XXVI.

OSnaburgensi ecclesiæ per ea tempora Henrici quarti præfuit Benno secundus, quem nos Bernardum dicimus, ordine pontificum eius loci 18. vir ab ineunte ætate Deo deditus, origine Sueuus. Qui cùm scholis præfuisset apud ecclesiã Hildesemẽsem (docebãt enim illa ætate Scholastici sacras literas, & habebant qui subdocerent in triuialibus) clarum illi nomen ex doctrina, & ex vita religione, conciliabat eum Imperatori Henrico, Goslariæ manenti illa tẽpestate. Cumq; vacaret Osnaburgensis ecclesia, Benno magnis suffragijs ab Imperatore assumitur. Dabatq; operam, vt vitæ sanctimonia, quantùm dignitate, excresceret. Moniales extra regulæ limites euagantes, retrusit ad obseruantiam. In monte cõspicuo et amœno, ex altera parte monasteriũ sub regula diui Benedicti erexit: in altera parte arcem firmauit, Iborg nomine, inter firmißimas Saxoniæ. Imperatori paruit, ità tamẽ, vt summo põtifici nõ cõtrairet. Deniq; cũ Imperator hoc ageret, vt contẽpto Gregorio septimo, antipapã surrogaret, latuit hic põtifex, nec voluit interesse concilio. Multa virtutũ eius referũtur insignia. Præfuit ecclesiæ cũ summa laude p annos 20. Migrauit anno 88.

post mille, vndecimo Calendas Augusti. Fertur exturbâsse glires prouincia, vt per multos annos non cernerentur, annis, vt ferunt, 280.

CAPVT XXVII.

MAgdeburgensi intereà ecclesiæ post Hardwicum, diù persecutione Henrici laborantem, præficitur Henricus de Aslo comes, iamdudùm ab eodem Henrico electus ecclesiæ Paderburnensi. Venerat hoc tempore Henricus de Aslo Magdeburgam: & cùm Hardwicus aut iam functus esset, aut breuì concederet è vita, assumptus est à fratribus in archiepiscopum, nihil requisito regis consensu. Quippe Saxones, sicut à multis annis, sic etiam nunc regi repugnauêre, parentes mandatis Apostolicis in regem: quocircà paruifecerunt regis assensum, vel dissensum, in assumendo archiepiscopo. Erat autem vir Deo deditus, religiosus episcopus, & eo loco dignus: sed non erat digna ecclesia frui virtute tanti viri. Nam anno quarto defecit, iamtum initio pontificatûs sui. Erant ex canonicis qui ambirent locum illum: cumq; exîssent vt regem adirent, & eius authoritate pontificatum inirent, obseruata sunt à bonis viris illorum vestigia, & capti, pro cathedra, quam ambibant, carcerem acceperunt. Indignatur rex ista audiens: sed iam tantis erat implicitus nexibus, vt omnia pro motu gubernare non posset. Iam enim crescentibus malis, & vt Saxones nostri scribũt, multiplicatis eiusdem Henrici peccatis, & principes & põtifices habere cœperũt auersos ab illo animos. nam neq; diuini, neq; humani iuris apud illum respectus permansit. Cõtempsit Apostolica mandata, principes honore suo non habuit, propriũ connubium turpare constituit: adulteria non solùm ipse commisit, sed suasit, hortatus est. Ea si vera sunt, nec ab æmulis maiorẽ in modum elata,

elata, magnas cauſas præſtiterunt futuris eius calamitatibus.

CAPVT XXVIII.

VErdenſi per ea tempora eccleſiæ præfuit vir præcipuus Ricbertus, ordine 23. nobilis, vt præſumitur, origine: quòd tum regia voluntate promotis pontificibus, primus erat locus aulicis, & qui alto ſanguine præferrent nobilitatem. Hic fratribus eccleſiæ ſuæ Verdenſis, conſentiente filio fratris ſui, comite Geuehardo, curtem in Honſtede cum omnibus attinentijs contulit in ſupplementū præbendæ. Nec hic erat modus benefactorum: plura enim contulit eccleſiæ, quæ ſcripta non ſunt. Hæc ſunt illa tempora, quibus Henricus quartus, rex in Germania, aduersùs eos qui pontificem ſequerentur, & in Italia aduersùs Conradum filium ibi regnantē, multa peregit: ſed nō eſt proſperatus, aduerſante ſibi in Italia Mathilde potentiſſima fœmina, de genere Saxonum: & in Germania, Sueuos cum Saxonibus & multis pontificibus habuit obuios. Nam Vrbanus Papa ſuper eccleſiarum commotione multiplici, congregauit multa concilia, multa etiam promulgauit decreta. Inter quæ conuocatis ad Placentiam ciuitatem ducentîs ferè patribus, Henricum Imperatorem tam à ſe, quàm prædeceſſoribus ſuis, communione priuatum declarauit: maximè regina Henrici vxore adſtante, multaq́, in illum nefanda ad aures totius Synodi ſignificante. Sed Vrbanus antequàm ex hac vita migraret, ſpiritu inſtinctus diuino, Reinerium cardinalem ſancti Clementis, ſancta conuerſationis & boni teſtimonij, abbatem Romanum deſignauit ſucceſſorem deligendum: quem etiam reuelationibus inſuper denotatum, vniuerſa Romana eccleſia paſtorem ſibi conſecrat inuitum. Expeditio interim in ter-

ra ſancta proſperatur nam magnis difficultatibus emenſi viam duces cum militibus, diuerſis itineribus peruenerunt in terram ſanctam: & multis antè vrbibus, per Ciliciam, & alias regiones, captis, Antiochiam, & deindè poſt multa Hieroſolymam recepêre, anno Chriſti 1099.

CAPVT XXIX.

MImigardeuordenſi verò eccleſia per eadē tempora præfuit Erpo, vir nobilis, ſanguinem tangens, vt ferunt, Magnopolenſem: ſed erat illa tempeſtate nobilitas iſta in paganiſmo nō magnum habens nomen. Wandalia nobiles & Obotriti vocabantur ex antiquitate. Caterùm Magnopolenſe vocabulum, Græco Latinoq; compactum, ex veteri oppido Mekelnborgortum habet, quod ſonat magnam vrbem: hodiè curtem vnam præfert, quales inſidere ſolent militares. Erat hic pontifex nepos prædeceſſoris ſui Friderici, quē ex marchionibus Miſnæ ortum ferebāt, ordine 17. in hac eccleſia. vnus ex his qui cum Dodone epiſcopo Leodienſi, & Godfrido duce Bulionis, ad exhortationem Vrbani Papæ ſecundi, cum magna expeditione populi Chriſtiani mare tranſiêrunt, & Antiochiam cum ciuitate Hieroſolyma receperunt. Reuerſus eſt hic pontifex voti compos factus, in patriam: & eccleſiam ſuam multis pòſt annis feliciter gubernauit: bonoq; fine conſummatus, bonus Chriſti miles, paſtorq; plebis emigrauit, ſepultus apud ſanctum Mauritium extra muros. In huius ſigillo quod hodiè extat, ſcriptum cernitur: Erpo epiſcopus Mimigardeuordenſis. Durauit contumacia Henrici regis in eccleſia: nec emollitus eſt pietate ad imitanda Gallorum exempla, qui Chriſti militiam conſectati, Dominicum ſepulcrum & ipſam Hieroſolymam ceperant, defenderant, & Chriſtianiſmo reddiderant. Iam Wicbertus

in

in antipapam erectus, qui tribus Romanis pontificibus superfuerat, dolens ac gemens quòd in eas vias perductus esset, concessit è vita. Iam videbatur ecclesia adunata, & vni subesse capiti, Paschali Romano pontifici. Henricus indè Imperator, habito cum principibus colloquio, Romam se profecturum, ac generale concilium ad Calendas Februarias inibi conuocaturum condixit: quatenus tam Imperij quàm Apostolici causa ventilata, canonicè inter regnum & sacerdotium catholica vnitas firmaretur, quæ tot annis scissa permansit. Constat tamen, nec ipsum iuxta placita venisse, nec nuncia dignitati Apostolicæ subiectionem professa misisse: quódque alterum Papam ipsi Paschali superimponere, si fieri posset, sit conatus, nec tamen profecerit. Igitur vbi firmatus est Paschalis in sede Apostolica, præcepit excommunicari Imperatorem ab vniuersis episcopis & Catholicæ ecclesiæ cultoribus: & continuantur mala per Germaniam.

CAPVT XXX.

HErandus, quem alij annales vocant Stephanum, per hæc tempora præfuit in ecclesia Halberstadensi, non sine cõtentione, propter Henrici regis schisma grauissimum. Sed Saxones semper fuerunt contemptores tyrannidis eius: etiam armis, vbi opus, sese tuẽtes ab illo. Sed hic bonus pontifex non diù præerat ecclesiæ suæ. tertio enim anno defecit, febre absumptus. Interim Imperator natale Domini Moguntiæ celebrans, filio suo Henrico regi, rerum summam dimissurum, seq; sepulcrum Domini visitaturum, per Euerhardum episcopum publicè fecit prædicari: indeq; fauorem maximum tam vulgi, q̃ principum, cleri, populi ac totius regni conquisiuit: multosq; è diuersis regni partibus ad eiusdẽ itineris comi-

comitatum se praparare voto ipso succendit. Sed cùm nihil se ad rem pararet, cecidêre animi. Mutauit enim quàm frequenter sententiam, nihil veritus, quid de se homines loquerentur. Sequẽtis anni natalia Christi Ratisponæ peregit, conuocauitq; suæ obediẽtiæ principes & pontifices. Rarò autem conuenerant, nisi insigni aliqua cade tempora signarentur. nam proximo anno Moguntiæ cæsus est Cono, filius Ottonis, ducis quondam Bauariæ, nunc ad Weseram manentis: frater Henrici Crassi, quem Frisones ad se transgressum ceciderũt. Nunc autem comes Sigibardus à militibus regis cæsus est, incertum an iussu, an conniuentia eius. Sed per multa mala, quæ sub regimine eius gerebantur, parabatur regnũ iam ab eo transferri ad filium Henricum, prima quidem fronte præferentem vmbram pietatis: sed vbi conualuit in regno, patris etiam acta in deterius superauit, ecclesiæ grauior quàm fuerit parens eius. sed hæc in sequentibus.

CAPVT XXXI.

HVmbertus per ea tempora, post Liemarum agebat in archiepiscopatu, iã Bremensi. Nam Hamburgensis titulus ex die constitutorũ in prouincijs Aquilonaribus archiepiscoporum, cœpit aboleri, quandò retraxerunt obedientiam sedi Hamburgensi: desitq; legationis superioritas, quæ sub titulo Hamburgensi debebatur. Tenuitq; archiepiscopatum annis solis tribus, qui pro suorum temporum breuitate nullis rebus insignitur in historia, vir vndecunquè natus, nisi præcipuus extitisset aut stemmate sanguinis, aut eruditionis prærogatiua, ad archiepiscopatum tum non peruenisset, quandò nec dùm erant libera electionis suffragia, sed Romani Imperatores se de sedibus archiepiscoporum vestiendis intromi-

tromisere. Viuebat adhuc Imperator Henricus quartus: qui, vbi firmatus est in sede Apostolica Paschalis, ab illo, vt à prædecessoribus, excommunicatur, & mandatur ab vniuersis episcopis catholicæ patis euitari. Et quãquàm pater vmbram pietatis præ se ferret, de peregrinatione in terrã sanctam, quia tamẽ nihil apparabat, filius Henricus, quem iam antè regem declarauit, & iußit consecrari, in Bauaria rebellionem molitur in patrem, machinantibus Dietpoldo marchione, Berengario comite, & Ottone quodam nobili, sibiq; materna stirpe cognato. Quorum consilio atque auxilio ante paucos dies à patris latere discessit. primò quidem hæresin patris anathematizans, Apostolicæ sedis pontifici debitam profitetur obedientiam: indeq; sociatis sibi Noricis principibus, qui sunt nunc Austrij & Bauari, necnon à Sueuia & orientali Francia nonnullis nobilibus, ad Saxones conuertitur, à quibus honorificè suscipitur, & in Quedelinborg Paschа celebrans, in breui vniuersis Saxoniæ optimatibus potitus, dignitate regia satis est honoratus. Consilio tamen & ministerio Rothardi Moguntini, & Gebehardi Constantiensis episcoporum, responsalium Paschalis Papæ, totam Saxoniam Romanæ sedis communioni reddidit, & reconciliauit. Episcopis verò & clericis conuentum generalẽ in villam regiam, quæ Northusen dicitur, 4. Calendas Iunij indixit, vbi super ecclesiasticæ institutionis iam deprauata disciplina tractaretur. In quo concilio idem rex non modicam bonæ indolis spem, magna humilitate simul authoritate coram omnibus prætendit. Nam cùm seruorum Dei conuentui non nisi vocatus interesse vellet, (ingens enim ibi cum episcopis, abbatibus & clericis, etiam monachorum ecclesiasticam sitiens vnitatem turba confluxerat) tandèm rex in abiecto

iecto pductus habitu, stans loco editiore, omnibus iuxta decreta principum, suas leges atque iura rationabiliter innouauit. Si qua verò irrationabilia rogabantur, mira & vltra suos annos prudẽtia magnanimitate confutauit: in omnibus his inauditam seruans innocentiæ verecundiam, & Christi sacerdotibus dignam exhibens reuerentiam. Inter hæc obortis lachrymis, ipsum regem cæli testabatur, se nulla regnandi cupiditate paternum sibi regnum vsurpare, neq; patrem ac dominum suum à Romano deponi Imperio exoptare: immò debitam pertinaciæ & inobedientiæ eius semper compassionem exhibere, si sancto Petro suisq; successoribus lege Christiana subijci velit, siue regno cedere, siue similiter sibi subesse, repromisit. Quod auditum omnis multitudo collaudans, lachrymas simul ac preces tam pro patris conuersione, quàm pro filij prosperitate fundere cœpit: voce magna proclamans, κύρι ἐλέησον. Rebus igitur ecclesiasticis ibi satis prudenter ordinatis, assumpto secũ legato Romano, Bauariã Saxoniamq; adijt: inuasores ecclesiarũ synodaliter deposuit: reliquos verò fautores hæresiarchæ, ab officio suspendit, ac subiacere examini sedis Apostolicæ coëgit.

CAPVT XXXII.

MAgdeburgensis ecclesia Henricum suum breui amisit. nam secunda feria in Paschalibus, dum expectaretur de more venturus in monasterium montis, defunctus efferebatur tristi ministerio: & in locum eius quintus Henricus iam rex cõstituit ex choro Halberstadensi egregium virum Adalgotum, vndecimum ordine archiepiscopum, qui vndecim illi præfuit ecclesiæ annis. Eius institutũ, vt quotannis per Quadragesimæ singulos dies centum pauperibus singuli panes cum singulis halecibus

cibus tribuãtur. quo tempore Otto princeps insignis, origine Saxo, quem Henricus quartus ducatu Bauariæ destituit, reddiditq; Welponi Sueuo, rebus excessit humanis. Habuit autẽ hic Otto tres filios: Henricũ Crassum, quem dixêre Landgrauium, hoc est, Comitem prouincialem, patrem Rixæ, quam duxit Luderus posteà imperans, hunc Frisij ad se transgressum, armis perdiderunt in Norden: & Cononẽ, Comitẽ de Bichling, qui occisus est in conuentu Imperij Moguntiæ: & Sifridũ de Bomeneborg, patrem iunioris Sifridi. Habuit idem Otto quatuor filias, quarũ vna fuit mater Cõradi de Witen marchionis: alia, mater Friderici comitis de Arnsberge, cuius vnã filiã duxit Godfridus de Arne nobilis baro, pater comitum Henrici & Friderici, comitũ de Arnsberge: secundam duxit Otto de Cappenberge, cuius filia Elica, vxor Eilmari, mater fuit Hẽrici & Christiani comitum de Aldenborg, & Ottonis maioris præpositi Bremensis: tertia, vxor fuit Hermanni de Caluela, quæ genuit Ottonem & Henricũ comites de Rauensberge: quartã deduxit nequam seruus. Quilibet etiam filiorum Ottonis ducis memorati, in comitatu Stadensi vnam habebat curiam: Henricus Crassus, curiam in Alerstede: Cono curiam, quæ dicitur Koninghoue, in villa Herseuelde, hic fundauit Katelenborg, & eandem curiam illi claustro dedit: quam posteà Fridericus Stadensis primò oppignoratam, deindè emptam dedit Herseuelde. Sifridus habuit curiam Hetuelde, quã filius eius Sifridus dedit conuentui Amelingsborne, quam etiam pòst Henricus dux de Brunswig emit à monachis. hanc tamen, vt dicitur, modò quidam abbas loci illius apostatare volens, duci vendidit, conuentu ignorãte: tandèm medietate pecuniæ soluta, & re cõperta, abbas fugit, & dux curiã vsurpauit.

Hæc

Hæc de annalibus transcripta hūc teneant locum, vt antiquitatis perseuerét memoria: præsertim in stemmate nobilium, de quo frequens est ignorantia. Sed Humbertus, vt diximus, Bremensis archiepiscopus, vix expleto triennio vitam finiuit, anno quarto post 1100. à Christo & eius exortu.

CAPVT XXXIII.

MImigardeuordensis, quæ nunc est Monasteriensis ecclesia, passa est per hæc tẽpora, quod multa alia, de suis pontificibus. nam Henricus 4. illi præfecit Burchardum, virum excellentem: sed illum velut schismaticum, & Henrico anathematizato subscribentem, eiecerunt ministeriales sui, & comes de Arnsberge. Sed Henricus quintus illum potenter reposuit. Et vt expressius rem explicemus, Albanensis episcopus cardinalis, Apostolicæ sedis legatus, archiepiscopum Colonienſem, & episcopum Monasterienſem Burchardum, ab officio suspendit: & ipse episcopus Monasterienſis, coniuratibus contra eum ecclesiæ ministerialibus, adnitente comite Westphaliæ de Arnsberg Friderico, expellitur, capitur, & ad Imperatorem Henricum quintum deducitur, & in vincula cõijcitur: quem postea Henricus idem rex, Monasterium veniens, sedi suæ restituit. Fit conuentus tum in Natali Dominico apud Moguntiam totius regni Teutonici, tanta frequentia, quanta nunquàm ab hominum memoria. Referebant, qui aderant, quinquaginta duos optimates ibi tunc laicos principes, aut supra, affuisse: adeò vt solus dux Saxoniæ Magnus, quem iam grauior ætas detinebat, defuisset. Ibi superuenientes Apostolicæ sedis legati, episcopus Albanus cardinalis, cum Constantiensi, sententiam anathematis in Henricum seniorem dictum Imperatorem à tot sibi succedentibus

Aposto-

Apoſtolicis ſæpiùs promulgatam, ſcriptis ſimul & dictis teſtificantes, vniuerſam multitudinem, immò totam toto orbe diſperſam eccleſiam, ab eius cõmunione, Chriſti & beati Petri authoritate, multis iam annis ſequeſtratam confirmabant: & eò vſque ſententia inualuit, vt Henrico diadema tollendum, & ad filium decernerent transferendum. Venerũt ergò principes ad eum Ingelheim, Moguntinus, Colonienſis, Wormatienſis, & Imperialia ab eo exegerunt inſignia. Quam rem, quia in Saxonia ſcripſimus, hîc tranſilimus, ad eccleſiaſticarursùs exequenda redeuntes. Sed Burchardus tum reſtitutus, denuò laborabat ſub Henrico, nihilo meliora moliente, quàm pater eius: quæ ſuis temporibus attingemus. Paſchalis autem pontifex tum in Gallijs apud Trecas habuit generale concilium. In quo inter alia decretum eſt, quòd nemo inueſtituram alicuius beneficij aut eccleſiaſticæ dignitatis à manu laica excipiat, quoadusq; hæc quæſtio inter Papam & regem Synodaliter terminaretur: & reſtituit Papa omnibus ecclesijs libertatem ſuam, vt ſecundùm præcepta canonum prælatos ſibi eligerent, quos dignos iudicarent. Quo tempore ex eiſdem cauſis patriarcha Aquilegienſis, Leodienſis & Cameracenſis epiſcopi, anathematizantur: Mindenſis quoquè & Halberſtadenſis priuantur: Colonienſis & ſui ſuffraganei ab officio ſuſpenduntur, quia aberant concilio generali: archiepiſcopus Moguntinus, & epiſcopus Conſtantienſis ſuſpenduntur, quia aliquos contra canonum ſtatuta electos inſtituerunt. Henricus interìm Paderburnẽſis profectus Romã, quia perplexitate quadam innodatus videbatur, obtinuit plenã reſtitutionem, per conſcientiæ ſerenationem.

CAPVT XXXIIII.

VErdenſi quoquè eccleſiæ per hæc tempora præfuit Harduicus, numero & ordine vigeſimuſquartus, qui ſincerè fertur dilexiſſe eccleſiam, cui contulit prædium in Ride. Inſtituit etiam ſolennem memoriam tam fratribus quàm ſcholaribus, in anniuerſario ſuo peragendam. Cuius temporibus res Wandaliæ occiduæ cœperunt paulùm à paganiſmo reſpirare. Factum eſt enim, poſtquàm Crito Wandalorum princeps, Chriſtiani nominis perſecutor acerrimus, iam confectus eſt ſenio, Henricus Godſcalci filius, egreſſus Dania, vndè illi maternum & regium erat genus, percußit Aldenborg, iam in paganiſmo ſedẽtem, & omnem maritimam Wandalorum prouinciam: duxitq; magnam indè prædam, & exterruit vetulum illum principem. Qui verſus ad aſtus, ſimulata voluit amicitia iuuenem, quem armis vincere non potuit, opprimere. Prænonitus ab Sclauina Critonis vxore Henricus, quæ annis puellaribus ſenem exoſa, ad nuptias adſpirabat Henrici iuuenis: vndè factum eſt, vt ea prodente, caderetur Crito: & quòd ambo cupiêrunt, nuptias conſociârunt. Accuſet quis fœminam incontinentiæ, & pariter Henricum, quòd duxerit coniugem quæ viri excidium procurauerit: ſed odium paganiſmi, & amor reſtituendæ Chriſtianitatis alleuat culpã vtriuſq;. Conabatur autem Henricus, quantùm potuit, Chriſtianiſmum reparare, & paulatim profecit, ope virorum Chriſti zelo feruentium, quod ſuo loco oſtendetur.

CAPVT XXXV.

MIndenſem eccleſiam per hæc tempora in controuerſia tenebat Volmarus quidã, canonicus Hildeſemenſis: quibus ex cauſis, ſatis ambigitur, niſi quòd temporum ratione coniectatur, eſſe niſum regia voluntate,

tate, vndè tunc pendebant omnia: Mindenſes verò ſuo freios iure, aſſumpſiſſe virum pontificatu dignum, quem etiam in eo defenderant. Poterant quidem hoc aduerſus regem & Imperatorem, adiuuante eos tempore, cùm rex magnis bellis implicitus, Saxonibus colluctaretur: quod in Saxonia diximus. Indè etiam Romanæ eccleſiæ ſe oppoſuit: vndè ei non minimus labor creuit. Continuauit autem iſte Volmarus præſumptum pontificatum in annum quintum, donèc miſerabili & terribili, vt ferunt, morte conſumeretur. Tradunt nonnulli caſum nocte media in peccatis ſuis, gladio: beatúmque Gregorium apparuiſſe cuſtodibus eccleſiæ, & oſtendiſſe pallam cruentam, nunciaſſéque mortem pontificis, vt eam cæteris patefacerent. Hanc tamen narrationem annales non firmant, ſed relinquunt legentis iudicio, quid credat. Multæ fabulationes per quorundam leuitatem, aliorum ſimplicitatem, ſe inſeruërunt veris narrationibus, quibus vulgus inhæret, facile creditu, docti contemnunt. Sed tamen malè ingreſſum, deteriùs progreſſum, veriſimile eſt non eſſe benè egreſſum. Quanuis operum diſtrictionem non oſtendat ſemper Deus in hoc ſeculo, ſeruans iudicio futuro: quædam tamen etiam hic diſtringit, nè omninò peccatores ſibi promittant impunitatem, & inſultent longanimitati & patientiæ eius. Sed hæc interìm de Volmaro.

CAPVT XXXVI.

IN Oſnaburgenſi eccleſia per hæc tẽpora quarti Henrici, præfuit Marquardus, ordine pontificum 19. ex abbate Corbeienſi factus epiſcopus. Præfuit annis ſex, & depoſitus eſt pontificatu. non tamen memorant annales cauſam & ordinem depoſitionis eius: ſed datur

coniectare, vt quoniam turbulentissima fuêre tempora inter sacerdotium & regnum, inter summos pontifices & Imperatorem Henricum quartum, super inuestitura pontificum, quam vsque in illa tempora habuêre Romani Imperatores, obnixi cõtrà non cedere iuribus Imperij, sed quæ ipsi comperissent, illibata relinquere successoribus. Romani pontifices, inchoante septimo Gregorio, dissimulandum non putauêre, quòd laica potestas dominaretur ecclesijs, & de pontificibus & abbatibus soli curarent. In hac controuersia, diù cõtinuata per multos pontifices, (præerat enim quartus Henricus ex puero annis penè 50.) facilè fieri potuit, vt quoniã hic pontifex, vel apertè nimis se opponeret Imperatori, párens pontifici, ab ipso Imperatore sit ecclesia destitutus: aut econtrà, nimiùm pertinaciter inhærens Imperatori, sit à summo pontifice in exemplum alijs, & in terrorem destitutus pontificatu. Dum enim annales de causa nihil attingũt, locum faciunt coniecturæ ex perturbatione tũc currentium temporum. quæ vsque adeò inualuit, vt filius patri æquiuocus, Henricus quintus, sese párenti opponeret pro Romanis pontificibus: & quadam pietatis specie in oculis totius conuentûs regni, etiam lachrymas daret, testatus cæli Dominum, pro matre ecclesia se opponere terreno patri, vt eum deturbaret Imperio. quam rem in Saxonia nostra pleniùs sumus executi. Ipse tamen assecutus Imperiũ, victo & deturbato patre, rem nihilo fecit meliorem. Nam eadem impietate, maiore etiã sæuitia, cùm esset Romæ cum exercitu, summum pontificem cum cardinalibus captum, Roma extraxit: minitatus mortem, nisi votis eius subscriberet pro Imperio. Perseueranter restitit Papa, donèc victus lachrymis eorum, quos se occisurum minitabatur Imperator, verbo subscriberet: testatus

status vim & iustum metum, donèc rediret ille in Germaniam cum exercitu, cùm retractaret Papa, quæ per vim & iustum metū illi essent extorta. Sed tandèm cessit Imperator, passurem componi ad ecclesiæ nutum, per submissos in eam rē cardinales. Quod idcircò nunc memoraui, vt videatur, quæ potuerit esse causa depositi huius Marquardi, posteaquàm annis sex præfuit ecclesiæ Osnaburgensi. Erat autem tum annus 1093. in quem incidit huius pontificis depositio, cùm adhuc in Imperio esset quartus Henricus, pater iam senex: iam etiam ab annis in tanta calamitate, quam filius inferebat, miserandus, si posset amor dominandi flecti ad misericordiam.

CAPVT XXXVII.

FRidericus eius nominis primus, in ecclesia Bremensi succeßit Humberto: tenuitq; per annos octo, vt ferunt annales. sed vt ego arbitror, 18. nisi antè decennio vacâsse sedem, aut alium interpositum fateamur archiepiscopum, cuius nomen non sit illatum fastis. nam hic Fridericus fertur obijsse mortem 23. post 1100. cúmque decessor eius anno quarto iuxta eosdem annales excesserit, alterū ex duobus necesse est: aut inter Fridericum & Humbertum fuisse aliū medium, aut sedem tam diù vacâsse. quorum cùm sit neutrum verisimile, (relatum enim esset in annales) fatendum est, hunc Fridericum ad annum decimumnonum peruenisse. Cuius tempora nihil insigne aut memorabile, quod ad religionem pertineat, præferunt: nisi quòd illa contentio tunc super Stadensi comitatu erat inter nobiles: necdùm enim peruenerat, vbi iam diù fuit, ad ecclesiam Bremensem. Superiori quidem ætate, cùm Albertus pontifex frequenter in conuentu Imperij versaretur sub Henrico tertio, nobilis è Sueuia domina, cui nomen Ida, in Stadensem co-

mitatum in villam Elstorpe, quã exædificauit, sese collocabat. Denupserat primò Lupoldo nobili viro, cui filiam peperit Odã, quam primò sanctimonialem fecit in Rintelen: posteà indè translatam, Russorum regi coniugem dedit. Erat autẽ Ida non vulgari nobilitate progenita. nam Henricus tertius illi patruus erat: & Leo Papa nonus, cui pridèm Brunoni nomen erat, cùm esset Tullensis episcopus, illi erat auunculus. Ea filia, quã Russorum regi diximus denuptam, viro peperit filium & arcisiaum: mortuoq; rege, ex thesauris regijs magno auri pondere, quia absportare non fidebat, in terram defosso, cùm ministros operis, vt nihil horum proderent, de medio iussisset auferri, cum paruulo filio, mores exosa gentis, redibat ad matrem. Filius tamen posteà reuocatus in regnũ, eò transijt: & matris reuelatione defossum thesaurum reperit, & accepit. Ida verò posteaquàm primus maritus in fata concessit, duobus posti inuicèm iuncta est maritis, Dedoni, & Etelero Albo. qui ambo comitatum administrantes in Thietmarsia, ab insolenti populo per seditionem oppressi, interierunt. Ex quorum altero filiam sustulit Rikensam, sive Rixam, quam Eilmarus comes de Oldenborg vxorem accepit: indeq; sustulit Eilmarum filium, qui per tempora huius Friderici archiepiscopi mouit quæstionem Vdoni marchioni, comitatum Stadensem iam tunc tenenti, in quo sæpè dicta Ida hæreditas, super qua nunc agitur, erat collocata. Tenebat autem Vdo cum comitatu dictam hæreditatem non vno iure, sed duplici: quòd virili prole deficiente ex Ida, ad eum quasi directum dominum, feudum reuerteretur, (sed hoc fortè iure tunc necdùm vtebantur) alio autem capite peruenit ad Vdonem. Filium Idæ Egbertum, congressus Vdo oppressit in acie. Mater orba filio, cùm terre-

nam

nam consolationem nō acciperet, Romā deuotionis gratia inuisere cōstituit: peruenitq; itinere transmisso. Erat in Romana sede auunculus eius Leo, quem tertius Henricus ad sedem illā, rogatus à Romanis, animauit, & promouexit. Quā rem in Saxonia quia diximus, hîc transimus. Leo neptem suam perbenignè accepit, conquestamq; de filij perēptione consolatur: hortatus, vt pro remedio peccatorum suorū inimicos diligeret, iniurias ex animo remittat, eisdem, quòd in se est, reconcilietur, vt in ea conualescat euangelicū præceptum, & crescat meritū patientiæ in vitā æternam. Quæ exhortatio tam profundè descendit in animū fœminæ, vt reuersa in patriam, Vdonem filij oppressorem non solùm non oderet, sed etiam reconciliatum, filij loco adoptaret. Ille non ingratus adoptāti fœminæ matri, curtes de suis multas permisit: quas viuens illa pro arbitrio administrabat. Cùm autem moreretur, Vdoni omnia sua reliquit. Quam rem Eilmarus junior, comes de Oldenborg, nepos ex Idæ filia, subuertere conatus, iudicio cœpit experiri: sed nihil ꝓfecit. Nā Fridericus quidā, Stadēsis comitatūs pro Vdone administrator, gratia illū & ære à petitione submouit. Quis autem, & vndè fuerit iste Fridericus, postèà dicemus.

CAPVT XXXVIII.

SEd ab Osnaburgensi ecclesia non statim nobis discedendum, quia per hæc tempora depositō Marquardo, vigesimus ordinatur episcopus, cui nomen erat Gwido. Cuius temporibus hoc solùm memorabile, pariterq; miserabile commemoratur, quòd vetus ecclesia Osnaburgensis incendio conflagrârit: tumultuariè tum disiectis sanctorum reliquijs, per trepidationem eripere incendio festinantiū, vt diù ignoraretur, quē in locū essent translatæ, donèc diuino miraculo innotesceret, & ad priorem

cultum reuocarentur. Præfuit autem hic Swido ecclesiæ suæ per annos octo, cùm adhuc Imperio potiretur quartus Henricus, necdum à filio deturbatus Imperio: peruenitq; viuendo ad annum primum post mille centum, 11. Calendas Maij, sicut Domino placuit, translatus ab hoc exilio, meliora nactus est regna, vt confidimus.

LIBER SEXTVS.

CAPVT PRIMVM.

QVia in ditione Bremensis ecclesiæ, comitatus Stadensis atque Thietmarsia ab olim fuêre, operæprecium est eam rem ab antiquissima memoria reuocare. Magnus Carolus cùm ecclesiam Bremensem fundaret, terminos eius distinxit, & limites assignauit in literis, vt esset ecclesiastica ditionis, quicquid illis finibus includeretur: non tamen voluit, nec debuit, suo quenquam iure despoliare. Erant in his locis viri potentes, qui subiectos agros cum plebe tenerent. discreuit Imperator agros ecclesiæ fructificantes, omnem autem terram ecclesiastico iuri subesse voluit, quomodò & cæteri principatus respondent ecclesijs de suis iuribus, primitijs, decimis & oblationibus. Tales in districtu Bremensi dominatus ante Carolum fuêre, & permansêre in Christianismo. vndè Stadensis comitatus, qui semper annexam habuit Thietmarsiam, ex his fuisse creditur: & transijt in ius marchionum Vdonis & filiorum eius, per tempora Henrici tertij. peruenitq; per Hart-

Hartwicum posteà archiepiscopum ad ecclesiam Bremensem, à qua abstulit eum comitatum Henricus Leo dux Saxoniæ. Sed hæc posteà. Per tempora autem quæ tenemus nunc in manibus, sub Friderico archiepiscopo, Stadensem comitatum administrabat quidam Fridericus pro Vdone. Operæpretium est agnoscere, qui, & vndè fuerit iste Fridericus administrator comitatûs: vt temporum seriem agnoscamus, & humanarum rerum varios casus, & contumeliosam multorum fortunam, & patrum impias leges nonnullas agnoscamus. Quo tempore senior Vdo marchionatum, cui tum inerat Stadensis comitatus, administrabat, venerant ex Anglia nobiles fœminæ, mater & filia, Albim fluuium naui ascendentes, cum ingenti thesauro, quem nobiles fœminæ secum extulerant fugientes. naufragium passæ, vt est infidus nauigantibus ille fluuius, peruenêre in ditionẽ Stadensem. Mox barbarico ritu miserè inuaduntur, rebus omnibus spoliantur, trahuntur ipsæ in prædam cum vniuersis rebus, vendicantur in seruitutem. Calamitosa rerum conditio, qua afflictis afflictionem aggerebat. Sed ex paganismo durabat adhuc illa immanis barbaries. Mater seruitura pertrahitur in domum Vdonis principis, coniugi eius assecla futura. Filia & ætate & forma præstabat. inuenit ex aulicis qui eam acciperet coniugem. cui multas illa filias peperit: quæ nuptijs impleuêre plurimas domos ministerialium, qui nunc amant dici militares. Vna ex his Reinoldo cuidam denupta, filios peperit Fridericum & Vlricum, cum nonnullis filiabus. Caterum filij ætatem assecuti idoneam, strenuos se rebus gerendis præbuerunt: vndè illis credita est administratio Stadensis comitatûs. Ea tempestate tres è Dania pontifices, magno secum ducto auri pondere, Albim fluuium

um transiêrunt, Italiam fortè petituri. Sed vbi innotuit, aurum illos in zonis magnum habere, periêrunt in flumine auri portatores. miserabile dictu. Non erant in Bremensi ditione benè habiti, neq; gratis oculis visi, qui pridèm archiepiscopo subiectionem denegâssent. Fridericus & Vlricus eo tum accepto auro sunt locupletati. Id fortè secum reputantes, quà infelicitate auia atq; proauia aurum quod suum erat, amisêre naufragio, illis per eandem viam licere vndè locupletentur, corradere. Non laudo factum, sed coniecto consilium. Quo thesauro insolescentes fratres memorati, nihil secum mediocre cogitârunt.

CAPVT. II.

VLricus alter ex fratribus, Imperatoris ex illo dicturiam sequitur, ità se nobilitati insinuans. Vbi cùm se iactitaret insolentiùs, Vdo marchio scisciatus à circunstantibus, mancipiumne suũ vbiq; liceret vendicare: illis respondentibus, licere, sublata manu alapã dedit Vlrico, addens conuicium, quid se seruus nobilitati insereret? Cæsar circũspiciens, indignatur. illi arma stringunt: sed interuentu caterorũ, res quietatur. Gostaria tum erat comitatus Cæsaris, cùm interim pater Vdo defecisset, filiusq; eius nominis non diù superfuisset. Henricus iunior ũ filius, puer nomine magis q̃ re, maiorũ suorum hereditatẽ tenebat. Nam administrationẽ comitatus Fridericus memoratus habebat. Et vt maiori securitate idem Fridericus rẽ ageret, adijt Imperatorẽ Henricũ quintum, eiq; quadraginta marcas auri puri oblatas donabat: orans, vt quoniam esset ingenuus ac nobilis ab origine, licet parentes eius barbarica lege ex naufragio in seruitutem vocarentur, nemini liceret quæstionem sibi status mouere: vtq; Cæsaris protectione ac beneficio

liber-

libertatem, ingenuitatem, nobilitatemq; generis sibi tueretur, concessit Imperator, auro hilaratus. Luderus autem dux Saxoniæ, quam prouinciam pridem Luderus idē, mortuo duce Magno sine prole masculā, ab Henrico Imperatore acceperat, & magnā iam partem in dotem indè accepisset, infestus erat Friderico dicto. Nam cùm dudùm illi bellum cū Vdone fuisset marchione, Fridericus ei, vt debuit, primus pro domino suo restitit. Is ergò dux Fridericum Bremensem archiepiscopū stimulauit, vt dictum Fridericum velut mancipium suum, in seruitutem vēdicaret, quòd ibi auia & proauia eius fuissent, vt diximus, naufragata. Instituit in illū pontifex querimoniā. Cæsar solenni misso nūcio causam agi curauerat: sed Rodulphus comes, iunioris Vdonis frater, cùm infensus Friderico incūberet, placitis interfuit. Videns autem Fridericum plebeijs niti testibus, indignatus, tumultum excitauit: & captum indè Fridericū in Soldwedel abduxit. Sed Imperator Henricus, nè frustrà videretur aurum accepisse, vinculis solutū iussit secū manere, donèc ira nobiliū deflagraret. Restitutus autem in administratione suam, non facilè potuit obliuiſci iniuriæ pridem irrogatæ. Totis igitur conatibus vindictā cogitabat. Cùm igitur Henricus puer, proximi Vdonis filius, & maioris nepos, nomine quàm re magis, Stadensis comes haberetur, administratio verò libera esset Friderico, Rodulphus patruus assumpto secum puero Henrico, qui illi ex Vdone fratre nepos esset, magna manu militari Stadium petit. Fridericus vix præsciēs, alia vrbis parte egreditur, fuga sibi cōsulēs, noctis & nemoris beneficio: peruenitq; ad Luderū Saxoniæ ducem, quem auri etiā fulgore victum, in suas iam partes traduxit. Illi occupatis quas inuenissent de Friderici rebus, comitatū ipsi exindè administran-

nistrantes tenuerunt. Interim Luderus dux iam aduocatiam Bremis, hoc est, vrbis imperium, ex capto Liemaro, vt diximus, archiepiscopo tenuit, arcemq; Vorden fundauit: totiusq; Saxoniæ viribus, de restituendo ad comitatum Friderico deliberauit: de suo interim cogitans prouentu. nam facilè ex Friderico, qui prolem non haberet, ad se reuerteretur. Quomodò autem ad ecclesiam Bremensem hic comitatus peruenerit, inferiora docebunt. Nunc verò permansit in manibus marchionum, nihil obstante molitione Luderi atque Friderici.

CAPVT III.

THietmarsia quoniam mentio incidit, antiquitatis eius memoriam quanto possumus longius repetamus: præsertim quia & nunc & ab olim se ecclesiastici fuisse iuris confitetur is populus. Prætereo autem fabulationes ferentium, ex Romano populo hanc esse gentem ortam: & in argumentum eius rei nomen ducis Romani esse relictum nationi, vt ex Tito Marco, Thietmarsi dicantur. Adyciunt, Romanorum familias etiam nunc in terra illa permanere. nam Columnenses Sulmans, Vrsinos Bermans hodiè extare, & reliquos eius ordinis. Sed hæc inania sunt, puerilia, fabulosa, & risu digna. Nam Titus Marcus ambo prænomina sunt, vni viro nunquàm ex Romana consuetudine attributa. Romani autem quomodò tam longè peregrinarentur, ex Italiæ fertilissimo solo, cæloq; clementissimo, in horridam palustremq; regionem? Sed securitati, inquis, suæ prospexêre, vt longè essent ab vrbe, timentes nescio quid ab Imperatore. Conuellit autem totam hanc machinam, quòd nomina Columnensium & Vrsinorum, de quibus hi tanquàm antiquissimis gloriantur, hesterna sunt, & in vrbe Roma

marecentia, vt vix trecentesimum superent annum: cùm Thietmarsi ante quingentos commemorentur. Magis autem arbitror indigenam gentem, quòd ex vetustissimis Germaniæ populis, teste Tacito & Beroso, Marsi numerentur. Fabulationem verò, quam Saxonum Speculum introducit, de origine Macedonum, in principio Saxoniæ nostræ subuertimus. Marsos autem in hoc angulo seruâsse nomen suum, coniecto, cum aliquanta diuersitate, vt alij Thietmarsi, fortè à riuo iam non apparente: alij Wilstermarsi, alij Crempermarsi, à suis quique riuulis dicantur. & quoniam gens illa palustribus, & à flumine Albi irriguis locis habitat, omnes qui ad fluuios accolunt, ab his sumpsêre nomen, vt Marsi dicerentur. Sunt & in Italia Marsi, qui si sint origine Germani, incompertum habeo. Multas tamen olim fuisse transitiones nationum, nouas sedes quærentium, est compertissimum: multóque plura sunt in his & similibus rebus facta, quàm scripta. Thietmarsos ergò gentem habeo indigenam, origine vetustissimam, vsq; ad Marsi patris, qui filius erat Tuisconis, & is Iani Noe, antiquitatem.

CAPVT IIII.

IGitur quòd vetustissima habetur in literis annalium nostrorum huius gentis commemoratio, hoc est, quòd marchionibus subierat ea pars Transalbinorum, à memoria Henrici tertij Imperatoris, sub quo Dedo & Ethelerus Albus, ambo post inuicèm Ida nobilis ex Sueuia fœmina mariti, comitatum Stadensem cum Thietmarsia gubernauêre: ambo in Thietmarsia oppressi, casique. Stadensis autem comitatus, qui vsque in hæc tempora cum Thietmarsia apud marchiones permansit, ad Rodulphum Vdonis fratrem, & filium eius Rodulphum nouissi-

uißimum, qui & ipſi ſunt poſt inuicèm ambo in eadem terra ceſi: & peruenit Thietmarſia in ius Hartwici, qui frater erat iunioris Rodulphi, filius itidèm Rodulphi. Is Hartwicus caſum fratris patriſq; veritus, Thietmarſiam tradidit eccleſiæ Bremenſi, accipiens viciſſim comitatum ab ea Bremenſem: qui iam alia ratione ad eccleſiã peruenit. Factus autem archiepiſcopus idem Hartwicus, vtranq; ditionem pertraxit ad eccleſiam Bremenſem, in cuius iure vtraq; ditio in hodiernum permanſit. Superiori quoq; memoria ad tempora Ottonum, marchionũ ditio fuiſſe Stadium comperitur. nam Sifridus indè marchio pugnauit aduersùs Aſcomanos (ſic enim piratæ tum Dani vocabantur) egreſſos de mari, de cuius poſtea vitate fuiſſe Vdones creduntur. Tentauêre plures Thietmarſiam ſubigere, poſt tempora caſorum in ea comitum: ſed varia fuit fortuna, victores victiq; abſceſsêre. Caſus autem nouiſſimus ad annum Chriſti 1500. fuit omnium grauiſſimus, qui cum pondere ſuo memorabitur ſuo tempore. nunc digreſsione miſſa, reuertamur in viã, ad Fridericum Bremenſem archiepiſcopum, cuius tempora ſunt in manibus. Cuius opera Vicelinus vir Deo deditiſſimus, incomparabilis acrimoniæ in ſtudio lucrandarum Deo animarum, magna inſtantia verbum vitæ in Faldera, quam ipſe poſteà, ædificato in ea parte monaſterio, nouum monaſterium fecit appellari, prædicauit, cùm ille ab archiepiſcopo commendaretur, viro terræ primario, Marquardo, & Henrico Wandalorũ principi, Godſcalci Chriſtianiſſimi viri, qui etiã pro Chriſto occubuit, filio, cui erat Vicelinus acceptiſſimus: & perindè in veteri Lubica, quæ erat in Zuartow, prædicans, multos ex Wandalorum gente Chriſto lucrabatur, annitente & plurimùm adiuuante eodẽ Henrico, Chriſto fideli. Sta-

tus

tus autem rerum per Holsatiam tumis fuit. Nam Crito Wandalorum, quos Sclauos dixêre, princeps, Christiano nomini infestissimus hostis, cùm sapiùs euastata Holsatia & Stormaria, Hamburgum igni & ferro subiecisset, Lubicam nouam in eo, quo nunc manet, loco cõmunuit, anno Christi 4. post 1100. sed tamen veterem, tanquàm munitiorem, in loco Zuartow non omisit. Cumq; senuisset Crito, Henricus Godscalci filius, materno genere ex regibus Daniæ ortus, redibat in Holsatiam: & occulta nonnunquàm cum paternis amicis sumpsit colloquia. Critonis vetuli vxorẽ iuuenculam nonnulli conciliauêre Henrico. Præposuit mulier iuuenẽ seni: & pacta Henrici nuptias, maritum prodidit hosti. Obtruncato igitur Critone, mulier quod in pacto cauit, accepit, Henrici nobilis viri torum consecuta: & ille Magno duci Saxoniæ fecit fidelitatis iuramentum. Orientales autem Wandali cum occidentalibus conspirauêre in Henricum, quòd Christianus esset, & Saxonibus paréret: maximè veriti vindictam, quam ille sumeret de cæso patre suo. Sed inito prælio, Wandali victi sunt, & cæsi: & facti sunt omnes qui superfuêre, Henrico subiecti. Exterminauit ille latrunculos, & pacem constituit Holsatiæ. Exiérúntque de latibulis suis, & tranquillitatem temporum acceperunt. Christianismum verò Wandali pertinaciter recusauerunt: nec erat ecclesia in vniuersa terra, præterquàm in veteri Lubica, eò quòd Henricus ibi cum familia frequenter versaretur.

CAPVT V.

QVa tempestate Luderus marchio, qui & Vdo, habita cõuentione cũ Magno duce Saxoniæ, & Friderico Bremensi archiepiscopo, vehemẽti infirmitate cœpit repentè laborare: deportatusq; Herfueldiã, ibi diem

clausit

clausit extremum. Eodē anno, qui fuit 6. post 1100. Magnus dux Saxoniæ, decrepitæ senectutis, finem viuendi fecit: & dedit rex Henricus quintus ducatum Ludero comiti, eō quòd Magnus filium non haberet, & Luderus magnam Saxoniæ partem à marchionibus Saxoniæ proueniente, & ab Ottone duce, qui ad &weseram habitabat, pulsus ab Henrico quarto Cæsare Bauaria, per dotem teneret. Magnus autem Saxoniæ dux, ex linea Hermanni ducis, quem primus Otto extulit, duas reliquit filias: quarum prima Eila, nupsit Ottoni comiti de Balingstede, cuius posteri sunt Comites de Anholt: genuitq; Otto Albertum marchionem, cognomento Vrsum. Altera filiarum &wulfildis, data est vxor duci Bauariæ, &welpo, siue Catulo: quæ peperit ei Henricum &welpum, Henrici Leonis patrem. Luderus autem cùm obtinuisset ducatum Saxoniæ, gubernauit Saxones cum &wandalis, Henrico principi suo parentibus. Quo etiam tempore Comes Holsatorum Godfridus, cæsus est à latrunculis &wandalorum: deditq; dux Luderus comitatum nobili viro Adulpho de Scowenburg comiti: fuitq; pax inter Henricum &wandalum, & Adulphum comitem. Hoc est illud tempus, quo Henricus rex quintus eius nominis, deiecto patre, regnum occupauit, quod in Saxonia scripsimus: & Italiam ingressus, nihilo se meliorem sedi Apostolicæ exhibuit, quàm pater suus. Quam rem qui nōsse volet, requirat ab illo loco. Circa hæc quoque tempora claruit vir sanctitate præcipua, Otto Bambergensis episcopus: qui, inuitante pariter & adiuuante Boleslao Polono, adijt peregrinationem ad gentem &wandalorum, qui dicuntur Pomerani: prædicauitq; barbaris verbum Dei, omnemq; gentem illam cum principe suo &warcislao conuertit ad Dominum. quod in &wandalia explicuimus:

nunc

nunc temporum designatione abimus contenti. Fridericus autem archiepiscopus, expleto sui cursûs tempore, anno Christi 1123. migrauit ad Dominum.

CAPVT VI.

HAlberstadensi ecclesiæ præfuit per tempora quinti Henrici, Reinhardus, vir vndecunq; natus, præstans: nobili tamen prosapia ortus creditur, quòd episcopatus illa tempestate per arma gubernati, nō alijs q̄ magna & nobili progenie editis credebantur. Erat grauissimū ea tēpestate bellū Henrico quinto aduersùs Saxones. Habitauêre Imperatores Goslariæ, & Saxonū gentem ad ea tributa & penè seruitutem deuocabant, qua intcateros vtebantur. Sed non erat ea animis Saxonum humilitas, vt ad nutum subijcerentur: armis libertatem adserere, vt sapè aliâs, sunt aggressi. Henricus rex duxit in eos, castraq; posuit in loco Welpeshold. Saxones cum duce suo Ludero, & Reinhardo Halberstadēsi archiepiscopo, ex aduerso asscenderūt. Cōgressi sunt, & ancipiti prælio dimicauêre: sed tamen Saxones infracti permansêre, victoriaq; sunt potiti. Quo etiam tempore cùm vocâsset Imperator Wandalorum gentem, Saxonibus infestam, vt inuaderent ea parte prouinciam, detinerentq; illa parte Saxones, nè Imperatori occurrerent, Otto de Balingstede comes, qui tum orientalem Saxoniam, quæ nunc est vetus Marchia, tenebat, Wandalis indè promotis, ad arma se opposuit: & eodem penè tempore, quo Luderus submouit arma Cæsaris, ille quoq; superauit Wandalos, vt magna parte cæsi, multiq; ex his capti, non se venisse gaudebant ad arma. Ità gemina tum victoria Saxones vno penè tēpore sunt potiti. Hic est Otto marchionum & comitū de Anehold progenitor, magnæ stirpis & nobilissimæ familiæ stipes.

CAPVT VII.

Hilde semensi tum ecclesiæ post Vdonem, qui varia fortuna diù præfuit, surrogatur Bertoldus, ordine 19. vir eo loco non impar, & genere & moribus optabilis: præfuitq; ecclesiæ suæ cũ magna laude per annos sedecim, pacem ipse, quantũ potuit, amplexus, cùm vndiq; bella detonarent sub quinto Henrico. Peracto in loco &welpesholde insigni prælio, erexêre Saxones trophæum, virũ scilicet in statua armatũ, claua subnixũ, arma Saxoniæ tenentẽ, equinum candidũ pullum. Rustica plebs, vt est superstitioni propior, idolum coluêre, tanq; veterem Saxoniæ deum, quem Iodute dixêre. Permanet hodiè execrabilis illa vox, vt in omni repentino periculo exclamẽt eo more Saxones. Deriuatum aũt autumant ex Italico verbo, Io mi adiute, hoc est, me adiuuate: siue à memoria Drusorũ permãserit in prouincia, siue citeriori ætate manauerit per quamlibet occasionẽ in nostram gentẽ. Sed tum viri sensati horrentes superstitionem sacrilegam, deiecto trophæo, capellam erexêre: nunc aiunt esse monasterium ordinis Prædicatorũ. Sed tum Saxones, cùm non ignorarent infensum sibi regem imminere, longiùs circunspectabant auxilia: ad Albertũ Moguntinum archiepiscopum fœdera iungentes, qui Henrico erat infestus, q̃ diù illum Cæsar carcere tenuisset, & ciuium solo fauore erutus esset. Iam enim Saxoniam auferre Ludero, & conferre Hogero de Mansfelt comiti, cogitabat. Sed aduersum ei prælium in &welpesholt, subuertit cogitationem eius. nam ibi cecidit Hogerus memoratus. Albertus verò vtroq; gladio desæuit in Henricum. nam legatus erat sedis Apostolicæ, vt illius vbiq; partes infirmaret. Excreueruntq; Henrico tam magna in aduersum, vt facilè Saxonum obliuiscetur. Nam redi-

bat

bat in Italiam, & antipapam erexit in veros pontifices, Paſchalem, Gelaſium, Calixtum. Demùm ſub Calixto res pacata eſt: quod in Saxonia ſcripſimus.

CAPVT VIII.

MAgdeburgenſi interìm eccleſiæ poſt Adalgotum præficitur Rotgerus, vir potens, qui opponebatur viribus & minis Wiberti, burggrauij Magdeburgenſis: qui ſub Adalgoto viro Chriſtianiſſimo, multas eccleſiæ intulit ærumnas: ſed nunc viribus Rotgeri retuſus, conquieuit. Præfuit autem annis iſte ſolis ſex. Non ab Imperatore inueſtitur, quòd eſſet ille dudùm cenſuris innodatus: ſed ablegatis ſedis Apoſtolicæ, eccleſiæ ſuæ iura ſuſcepit. Deindè ſub Calixto ſummo pontifice, qui Burdinum antipapā captum incluſit monaſterio, ſancitum eſt, nè ampliùs ſibi Imperialis poteſtas vſurparet inueſtituram ſpiritualium, ſed libera fieret electio à clero, & à populo: & ſic inſigniretur regalibus per ſceptrum. quod papa & Imperator confirmauerunt. Sicq; pax rediit inter ſacerdotium & regnum. Comitatum interìm Stadenſem, Fridericus iſte origine Anglus, in adminiſtratione habuit, fauente ac defenſante Ludero duce Saxoniæ, qui tum in arce Vorden firmauit præſidium, & gubernabat penè omnia per diœceſim Bremenſem. Sed Henricus marchio puer, qui hæreditabat eum comitatum, cuius etiam nomine memoratus Fridericus tenebat adminiſtrationē, veneficio interijt, non dubium cuius machinamento. Quo defuncto, comitatū Stadenſem, quem priùs habuit Fridericus in adminiſtratione, obtinuit per pecuniam ab archiepiſcopo Bremēſi in beneficio: hoc eſt, vt infeudaretur eccleſiæ nomine de ipſo. Quo aūt iure peruenerit ad eccleſiam, non ſatis compertum eſt: niſi credamus à Cæſare impetratū, vt deficiēti ſine legitimo

& suo hærede, succederet ecclesia. Erant enim comites Thietmarsiæ fratrueles eius: qui cur non successerint, non satis appáret.

CAPVT IX.

MImigardeuordensis ecclesia tũ de episcopo suo laborabat. nam Burchardus ibidèm constitutus à suis ministerialibus, eiicitur, & Henrico regi præsentatur. qui illum seruauit aliquandiù in carcere: sed deindè reuexit cũ honore in ecclesiã suã. Efferuescente autem bello inter Henricum Cæsarẽ & Saxones, cùm Burchardus suum restitutorẽ negligere non potuit, iterùm eiicitur: & Theodoricus de &wintzenborg reponitur, donec illũ quoq; Henricus rex eiiceret, Burchardũ reponeret. Cùm aũt Henricus Imperator iã summo põtifici reconciliaretur, Burchardus quoq; de sua ecclesia sit securus. Sed erat causa, cur illũ Imperator ablegaret pro magnis causis ad Imperatorẽ Constantinopolitanũ, in qua legatione moriens, defecit. Tum Luderus dux, & comes de &wintzẽborg, Theodoricũ suũ reduxêre: sed erat tanta ciuium & ministerialiũ ecclesiæ pertinacia, vt nullo modo sibi paterentur præesse Theodoricum. armis cogendi erant, vt parérent. Qua in cõflictatione cùm iacula ignita mitterentur, cũ vniuersa ciuitate cõflagrauit ecclesia sancti Pauli: sed dux cõpatiens tanta iactura, prospexit vt impendio suo pro magna parte & ecclesia & ciuitas restauraretur. Quo in prælio multos iure militari captos, & morte mulctauit, & ecclesiæ ædificandæ sic prospexit, vt quorũ opera malè defensa perierit, eorũ pecunia de nouo fundaretur. Erat ea tẽpestate homo ferox, comes de Arnsberg, Fridericus, qui se &westphaliæ dominum prætenderet. Is cùm arcẽ vetustissimã ab Hunorum memoria in &weiuelsborg renouâsset, multos indè incur-

sans,

sans, firmauit: sed ille haud diù pòst vitam finiuit. Theodoricus in ecclesia sua in finem vitæ permansit, reparationi structurarum & reformationi morum tum plurimùm necessaria instituit: perfecitq; ad bonum modum, priusquàm viuendi finem faceret.

CAPVT X.

PAderburnensi ecclesiæ circa hæc tẽpora præficitur pòst Henricũ Bernardus, eius nominis primus, qui rexit ecclesiam annis 23. Quo tempore, mortuo Henrico quinto, ad Imperiũ prouehitur Luderus, pridèm comes de Supplenborg, iuxta Brunswicum: indè dux Saxoniæ, ad extremum rex electus Romanorũ. Fremuerũt Franci, (si dijs placet) quòd virũ Saxonẽ supra se viderent. non illos dico Gallos, sed Germanici generis Frãcos, quorũ domus, proximos quatuor habuit Imperatores, Conradũ, & tres deinde Henricos, tertiũ, quartum, & quintum eius nominis: hoc est, proauũ, auum, patrem, filium, qui erat quintus Henricus sine prole moriens: quod illi dicitur imprecatus Paschalis papa, cùm illum captum in ecclesia diui Petri Roma eduxit, captũ tenuit, comminatus illi & suis mortem, nî faceret quod iubebat: consecrationem, immò execrationẽ, illi impendens: & conferens non priuilegium, sed prauilegium, inuestiendi episcopos & abbates. quod quia iustus metus extorsit, postea reuocabatur. Sed tum Luderus Saxo regnum obtinuit, rebellantibus illi Friderico & Conrado fratribus, Alsatiæ ducibus, quòd Friderico summa spes esset consequendi regnum. peruenit res in apertum bellum. Obsedit Luderus Spiram, qua in expeditione cùm ferè omnes per temporum consuetudinem nutrirent comam, multis in exercitu & per castra Luderi fulmine sunt exusti capilli: & credita est vltio diuina, cessauitq; ea abusio

nutriendorum, & tantoperè excolendorũ, capillorũ. Sed ceßêre Ludero principes, rebus ad bonũ modũ compoſitis. Interim Romani tumultuãtur aduersùs Innocentium pontificem. Petrus Leonis papatum inuaſerat, ejecto vero pontifice. Innocentius deſcendit in Franciam, indè Leodium: vbi conuocato concilio, aderat Luderus Imperator. Multa ibi cõſtituũtur. deducitur papa Romã ab Imperatore, ibi Bernardus Paderburnenſis epiſcopus, à præſente Romano pontifice impetrauit priuilegia, ad vſum rationalis, in certis temporibus pro ſe & ſucceſſoribus ſuis. Conflagrauit iterùm ciuitas cũ eccleſia, quod ibi crebriùs quàm alibi quomodò acciderit, ſatis eſt mirabile, cùm aquis abundet vicinis, immò ad eccleſiã efluentibus. Imperatori ſe præſentauit Dania rex Canutus, qui cũ duobus regnũ eſt partitus, & waldemaro & Zuenone. erant enim fratrũ filij, aut fratrueliũ: & tũ ſe ſubdidit Imperio, recognoſcens ſuperioritatẽ: ſed quia reuerſus in regnum, obtruncatus eſt à Zuenone, Dani non receperunt eam ſubiectionem.

CAPVT XI.

HAlberſtadenſis eccleſia, poſt Reinhardũ accepit præſulem Ottonẽ, virum proculdubiò nobilẽ. qui cùm decem annis eccleſiæ ſuæ præfuiſſet, conuictus de Simonia, à ſummo pontifice deponitur Honorio. Ferebat noua conſtitutio ſuper eccleſijs, de manu laica non recipiendis, facta compoſitione inter Calixtum et Henricum Imperatorem: & quoniam res noua fuit, ſancienda erat inflictione pœnæ, vt horrerent contemptores, & in viam redirent. Otto fortè non magnificiens, aut nõ attendens quod conſtitutum fuerat, Ludero pro eccleſia blanditus eſt, & neſcio an & largitus. Depoſitus eſt ergò ab Honorio, ſed in concilio Leodienſi reſtitutus eſt ab Innocẽtio, inter-

interueniente Ludero rege. Ille interim Romam reducens Innocentium, ab illo coronatur cũ vxore, Imperiali corona. Cœpitq; in diebus Lotharij Cæsaris (sic enim Luderum appellauêre Itali & Galli, q; Lotharij nomen, Imperatoriũ illis videretur, Luderi aũt, incompertum) oriri noua lux nõ tantùm in Saxoniæ finibus, sed in vniuerso regno, tranquillitas temporũ, & abundantia rerum, pax inter regnũ & sacerdotiũ. Sed & Wandalorũ populi iuxta Holsatiã agebant ea quæ pacis sunt, eô quòd Henricus eorum princeps, comitẽ Adolphum & contiguos Nordalbingorum populos, omni fuerat beneuolentia amplexatus. Quo tempore nõ erat ecclesia in omni gente Lutinorum, Obotritorum, & Wagriorum, nisi in sola Lubeke veteri: eô quòd Henricus ibi Christianus princeps, cum familia sua moraretur. Surrexit eo tempore sacerdos Vicelinus, venitq; ad principem Wandalorum Lubeke: orauitq; præstari sibi facultatẽ prædicãdi verbum Dei intra terminos ditionis suæ. Natus est hic vir præcipuus de Quernhameln. Mansit aliquandiù in arce Euerstein, cũ matre Cõradi Comitis: indè inuidia sacerdotis, per Statiũ in Achilleide disturbatus est. Requisiuit enim ex eo, legeritne Statium in Achilleide? proposuitq; versum illi ex poeta, quem cùm expedire non posset, erubuit: abijtq; Paderburnam, & ibi sub Hermanno docente apud ecclesiam, vigilantiùs literis incubuit. Dedit aũt illi Dominus intellectum, & cor docile: cœpitq; breuì in docendo magistri coadiutor existere. Orationi sæpiùs vacans, omnium sanctorũ suffragia efflagitabat, præcipuè verò beati Nicolai, cui se specialiùs mancipauerat. Vndè etiã contigit, vt quadam vice eiusdẽ natalitia celebraturus, in oratorio sanctæ Brigidæ socios conuocauerit: vbi vespertino & matutino officio solenniter expletis,

angelicæ voces à quibusdã sunt auditæ, psallentes iuxta morem cleri responsorium, Beatus Nicolaus iam triumpho potitus. Post mortem igitur confessoris Christi Ludolphi de Feulo, sub Friderico archiepiscopo vocatur Bremam: ibiq; scholas strenuè rexit. postea cum quodam iuuene Thietmaro perrexit in Franciam, studuitq; sub magistris Rodulpho & Anshelmo. Tribus igitur annis in studio transactis, reuersi sunt: Thietmarus Bremæ fit canonicus: Vicelinus Magdeburg ad Norbertum veniens archiepiscopum, fit sacerdos. Sed hîc interponenda sunt aliorum tempora, vt deindè ad Vicelinum redeamus.

CAPVT XII.

MAgdeburgensis ecclesia ad initiũ regni Lotharij tumultuabatur super episcopis: tres enim de eius pontificatu contenderũt. Adeò intumuerunt canonici, iam liberalem electionẽ nacti: sperabat sibi quisque, & amicis & infinita ambitione contenderant pro episcopatu adipiscendo. nec finis erat contentionũ, donèc Luderus, siue Lotharij dixeris, omnibus destitutis, suaserit, vt Norbertũ, virũ religiosum, ordinis Præmonstratensium, sumerent archiepiscopũ. Surrexerat paucos ante annos ille ordo in Burgũdia, in diœcesi Landunensi. Colonienſis hic erat Norbertus, & in Burgũdia eius ordinis inchoator. Peruenit aũt in Magdeburgam, missus à Deo, & accepit loci archiepiscopatum, quem tenuit per annos octo. Ad hunc Norbertum venerat Vicelinus, vir Deo & sempiterna dignus memoria: vir religiosus ad religiosum, & de manibus archiepiscopi accepit sacerdotium. Sed de Norberto necdùm recedimus, requirentes, quomodò vir nouam ferens religionem, præfuerit aut diuersæ religionis fratribus, aut canonicis secularibus.

bus. Equidem Otto magnus dum expeditionem primam terminâſſet in Italiam, voto conſtrictus, quòd milites ſui ſe inuito monaſteriū diui Mauritij malè habuiſſent, nouum extruere monaſterium in honorem eiuſdem diui Mauritij: idque opere compleuit, dum rediret in Magdeburg: ibiq; fundauit monaſterium fratrum diui Benedicti, Mauritium faciens ſanctum loci tutelarem. Ad ſequentia verò tempora cùm cerneret creſcere ciuitatem, multiplicariq; populū Chriſto crediturum per vicinam Wandaliam, erexit in eodem loco eccleſiam Metropolitanam: cui præfecit, vt diximus, Adalbertum, monaſterio Maximini de Treueri tranſlatum. Sed cùm eſſet eccleſia futura metropolitica, non erat fratribus diui Benedicti locus propter cæremonias multas fratribus alienas, in eccleſia prima peragēdas. Igitur deputauit Otto fratribus locum extra muros in monte, vbi iubebat refici cœnobium. Tranſlati ſunt igitur, licèt plurimùm renitentes & inuiti, & in vigilia Laurentij emigrârunt, cuius emigrationis mœſtiſſimæ diù annuā peregêre memoriam, in vigilia diui Laurentij. Prædia pridèm data illis, remanſêre ad cultum. Cæterùm eccleſiæ metropoliticæ contulit, quæ pater ſuus Henricus largitus eſt episcopatui Vallerſleue: qui ex illo die ceſſauit, tranſlatus potiùs quàm extinctus. Tum verò in Magdeburgo crediderim regulares fuiſſe canonicos, ſicut ferè per omnes eccleſias: donèc degenerarent in eam, quæ nunc eſt, formam. quæ ſi Deo placita ſit, ipſe nouit. Cæterùm ſcripturis & legibus diſſona nimis eſt. In vniuerſum loquor, & de maiori numero: cæterùm eſſe Deo placitas in his animas, nemo dubitet. Talibus cùm accederet regularibus cū noua regula Norbertus, facilè obtinuit, vt nouitati cederent: ſumentes habitū eius, vt Norbertini exindè dicerentur.

CAPVT XIII.

Bremenſi eccleſia (nam Hamburgẽſis titulus paulatim aboletur, retracta obedientia Aquilonariũ prouinciarum) poſt Fridericum præficitur Adalbero, vir & prudentia & religione ſingulari: cuius pontificatûs initio mirabilia multa fuêre. Nam Henricus &wandalorum princeps, vir optimus, exceſſit rebus humanis: & Henricus puer, marchio, comes Stadenſis, immatura morte diſceſſit: cùm Fridericus, cuius de origine proximè multa diximus, comitatum ab eccleſia Bremenſi ſumeret in feudum, quem habebat anteà pueri nomine in adminiſtratione. Adalbero diœceſim ſuam vigil viſitabat. nam legationis dignitas iam antiquata, remiſit noſtris pontificibus laborem longinquæ peregrinationis in prouincias Aquilonis, ex quare honor etiã & titulus Hamburgenſis eccleſiæ aboletur, cui titulo inhærebat legationis miniſterium. Deperijt autem, quod ſuprà attigimus, ex eo quòd prouinciæ illæ ſuos acciperẽt in regno metropolitanos. Adalbero autem pontifex trans Albiam veniens in Miltendorp, quod nunc oppidum Thietmarſiæ Meldorp vocant: ibi ab Holſatis conuentus rogatur, vt Vicelinum pridèm terris ſuis cognitum, illis prædicatorem diuini verbi confirmaret. Ille pronus annuit, & Vicelinum iterùm atque iterùm illis propter barbariem &wandalorum cõmendauit. Ergò ſub Adalberone pontifice Vicelinus cum Ludolpho Hildeſemenſi, & Rodolpho Verdenſi canonicis, legationem accepit in gentem &wandalorum. Iam Henricus gentis princeps, vltimam agebat ætatem. quo ſuperſtite, legatio profecit vehementer: illo autem ſublato, cùm filij eius parùm paternæ virtutis oſtenderent, breui ſunt euerſi vt interirent. Variáq; deindè fortuna ac maximo labore per annos 30. prædi-

prædicationem continuans Vicelinus, ad extremã etiam ipse properans atatẽ, cùm iamdudùm in Faldera nouum monasteriũ erexisset, fratribusq; implêsset, ac religiosè diù gubernâsset, episcopatum promeruit, vir sanctitate præcipuus, in Aldenburg: quod suo tempore commemorabitur. Sed ad superiora paulisper redeamus.

CAPVT XIIII.

CVm res in manu Vicelini prædicantis crescerent in immensum, venerunt ad illum Ludolphus Eppo, Lutmundus, Folcardus, sacerdotes, mercedem in vinea Domini laborantium cum illo accepturi. Quo tempore Canutus iunior Henrici filius, in oppido Lutkenborg, cum insolentiùs ageret, est interemptus: Suenteploch frater, solus obtinuit principatum. Qui iuncto sibi Adolpho comite, cum Holsatis atq; Stormarijs expeditionem fecit in terrã Obotritorum, hi sunt Magnopolenses: obsediteq; vrbem Warlo. Qua in potestatem suam redacta, vltrà est progressus ad vrbẽ Kissin, quam hebdomadis quinq; obsedit: eaq; subacta, acceptis de implenda fide obsidibus, Suenteploch reuersus est Lubeck: Holsati, caterique in suas quique sedes rediêrunt. Videns autem Vicelinus sacerdos, quia princeps Wandalorum humaniùs se gereret erga Christicolas, accessit eum, & innouauit apud eum paterna promissionis cœptum: impetratoq; principis fauore, misit in vrbem veterem Lubeke venerabiles sacerdotes, Ludolphum atq; Folcardum. qui benignè recepti à mercatoribus, habitauerunt iuxta ecclesiam sitam in colle, quæ est è regione vrbis trans flumen. Rugiani autẽ Wandali, quòd inimicarentur generi Godscalci principis, quem ipsi cum cæteris coniuratis oppressérunt, facto agmine, per mare ascenderunt Trauenam, Lubicamq; veterem aggressi, oppidum

cum

cum arce sua demoliuntur: sacerdotes autem tam diu perstiterunt, donec hostibus per vnam ecclesia ianuam irrumpentibus, per aliam vix elaberentur, & ad Falderam refugerunt. Suentoloch autem princeps, non longè post interfectus est, dolo cuiusdam Dasonis prædiuitis de Holsatia. Reliquit ille filium nomine Suinecke: sed & ille interfectus est non diu post, apud Eteneborg: defecitq; stirps Henrici in principatu Wandalorū. Translatus est autem principatus ille ad nobilem virum Canutum, inter Danos regij sanguinis, cui cum Hērico Wandalo ex Henrici matre & sanguinis necessitudo, & morum similitudine, maxima, dum viueret, familiaritas & sincera charitas interceßit, vt etiam rogaret Henricus Canutum, quia filiorū ignauiam prospiceret, ditionem sibi Canutus post se haberet commendatam: perduxitq; Henricus Canutum ad Luderum, tum ducem Saxoniæ, posteà imperantem, vt eius authoritate cuncta fulcirentur. Quandiu autem superfuerant liberi ex Henrico, Canutus amici functus munere, consilio & auxilio illis non deerat: vbi defecerunt, morte subtracti, permittente Ludero iam Imperatore, Canutus Wandaliam regebat, intantùm commendatus regi, vt coronam illi imponeret, nominans regem Obotritorum. Sed quoniā hæc in Dania, in Saxonia, in Wandalia, pro sua vbiquè parte attigimus, nunc breui commemoratione transimus.

CAPVT XV.

INterea ad annum Christi 34. post 1100. à Christo, cùm Canutus Obotritorum rex in Dania casus esset, succesßerunt in principatu Wandaliæ, Pribislaus atque Niclotus: altero Wagrienßium & Polaborum, altero Obotritorum, qua est Magnopolis, prouinciam gubernante. Christianis nullus locus sub his videbatur, inualuitq;

luitq; nimis idolorum cultura. Vicelinus autem, qui per tempora Canuti Obotritorũ regis, cui erat pro vtriusq; virtute familiarissimus, plurimam in gentem verbum Christi dissemināsset, cerneretq; zizania nimis superexcrescere, adyt Imperatorem Luderum, Lothariũ vocant Itali, in Bardewico tũc agentem: exposuitq; multos conatus reducendi Christianismi in Wandaliam esse frustratos: non nisi in manu forti cessurum populum, esse opportunissimum locum muniendæ arcis in terra: quæ si firmaretur, sub iugo posset populus cõtineri. Misit Imperator, qui specularentur. Placuit locus editissimus: iubet conuenire gentem Wandaliæ omnem, quæ Saxonibus paréret. Venerant Wandalorum primores, iubentur operas partiri ad arcem inibi firmandam. Tunc inter se collocuti Wandali alter ad alterum, Quis, inquiũt, Imperatori prodidit locum illum? ego tibi auguror, ex hac arce in omnem Wandaliam grauissimas nobis gentique nostræ excursiones imminere. Ad quam vocem quidam eorum: Vides, inquit, homuncionem recaluum Imperatori adstantem? (Vicelinum autem demonstrabat) ille nobis malum hoc inuexit. Firmatur arx in monte, nomenq; sortitur, vt Mons victoriæ, hoc est, lingua nostra Segeberg, diceretur: cùm pridèm esset illi nomen Alberch. Quam Imperator cuidam Hermanno ex suis ministerialibus cõmendauit: ecclesiamq; ad radicem montis iussit extrui, quam vnà cum Lubecensi in vrbe veteri commendauit Vicelino. Et cùm per id tempus obyisset Fridericus comes Stadensis, Imperator veniens Herfeldiam, pecuniam quam Fridericus comes Stadensis eidem monasterio contulisset, sexcentas marcas argenti, altari abstulit. Ordinatisq; rebus, dedit ducatum Saxoniæ genero suo, Henrico Catulo, duci Bauariæ, qui

erat

erat ex matre nepos Magni Saxoniæ ducis. Quem etiam secum assumens, profectus est secundò in Italiam: ibiq; defecit in reditu.

CAPVT XVI.

VIcelinus autē legationis sibi creditæ solers curator, idoneas euangelio personas ad opus sacri ministerij conciuit. ex quibus Ludolphum, Hermannum, Brunonem in Lubeke constituit: Lutmundum cum cæteris, in Segeberg. Iste Lutmundus posteà factus est præpositus in Heßlinge, & clausträ translulit in Zeuenan locum, quo etiam nūc manet. qui conuentus olim habuit insignes abbatissas, quarū nouem sepultæ memorātur in Heßlinge: nunc verò solùm est Prioratus. Obitus deindè Imperatoris Lotharij, siue Luderi, & assumptio Cōradi Sueui, res quoq; harum partiū perturbauit. Nam Conradus rex non passus præesse vnum duobus ducatibus, Saxoniam ademptam Henrico Bauaro, dedit Alberto, nomine Vrso, marchioni de Brandenburg: qui & ipse nepos erat Magni ducis Saxoniæ, ex altera filia. Occupauit Albertus arcē Luneborg, & vrbem Bardewick cum Brema. In id enim licentiæ processum fuit, vt vrbē Bremam ecclesiæ ademptam, duces sibi vendicarent ex eo tempore, quo Luderus captū Liemarum archiepiscopū laxauit, dato illi vrbis imperio, vt diximus suprà. Adolphus quoq; Holsatiæ comes (nam pater infata conceßit, cùm sequeretur fidem Henrici Bauari, & socrûs eius Rixæ quondàm Imperatricis) cedere Holsatia, quā ex Ludero tenuit, armis cogebatur. Eamq; Albertus commendauit Henrico de Badewide comiti, qui etiā arcem Segeberg occupauit, Hermanno, quem Luderus præfecerat, iam mortuo, pulsis cæteris, qui obstare videbātur. Quo etiam tempore Pribislaus Wandalorū princeps, nactus tēporis oppor-

opportunitatē, cùm videret principes Christianos inter se collidi, facto impetu, suburbium Segeberge euastauit, oratoriū incendit. Ex fratribus quosdā, cùm pertinaciùs sacra tuerentur, gladio cecidit: alij fugerunt in Falderam. Qui verò Lubeke demorabantur, in arce stabant cum principe Pribislao, qui illis non aduersaretur. Vndè conijci potest, expeditionē illam nō odio Christianitatis, sed odio tributorū, aut aliundè esse excitatam. Viderant tamen alligatos à barbaris Christianos trahi, ac dirè tractari. Vigebat adhuc in gente Wandalorū diuersitas super principatu, inter posteritatē Critonis & Henrici. Aberat Pribislaus domo, cùm aduersæ factionis hostes Lubecam inuadunt, veterem arcem cum oppido demoliuntur: sacerdotes elapsi, Falderam requirunt.

CAPVT XVII.

VIcelinus pater iterùm cernens opus diaboli prævalere, Christiq; honorem posthaberi, ingemuit: orationibusq; & lachrymis intentus cum fratribus, hoc armorum genere interim militabat. Henricus verò qui Holsatiam administrabat, sategit paria in Wandalos pridèm excurrentes referre. nam crebriùs euastatis vicinis locis, cum præda redibat. Holsati autē pristina virtutis memores, inuicèm hortati, etiam sine comite arcem & præsidium Plone oppugnant, & capiunt: firmantesq; præsidium militū, exindè tenuêre pro suo. Hēricus interea à Bauaris, Saxonia eiectus, viribus cōparatis, redibat, & amissa recuperabat, & Albertum consobrinum suum vicißim eiecit. redijtq; cum illo Adolphus de Schowenborg comes in comitatū. Sed Henricus ille pridèm impositus, cùm partibus suis diffideret, abiturus, omnia igni consumpsit, qua antè firmauit: in Segeberg & Hāborg, arcem firmißimam, quam opere murato mater comitis

ibi

ibi fundauit, fugiturus dicitur: & quicquid senior Adolphus exædificauit, ipse fugiens prostrauit. Itaque redijt Adolphus secundus in antiquam possessionē & paternam ditionem. Sed mortuo non diu post Henrico Bauaro, filius eius Henricus Leo paruulus, successit in vtroq; ducatu. Mater autem pueri cùm aduersaretur Adolpho Holsatorum comiti, dedit Wagriam, quæ iam capta fuit à Wandalis, memorato Henrico de Badewide: præsertim cùm ille bonam ibi partem gladio cepisset. Cùm autem mulier illa, Henrici Leonis mater, ad secunda vota conuolaret, nubens Henrico fratri Conradi regis, quem ille ducem Austriæ creârat, abalienata negocijs Saxonia, Adolphus apud pueri tutores egit, vt Wagria accederet Holsatiæ, sibiq; redderetur: Henricus autem acciperet terram Polaborum, qui est comitatus de Raceborg. Ità rebus compositis, Adolphus instaurauit arcem Segeberge, cinxitq; muro. Aedificauit deindè ciuitatem in loco qui dicitur Bucu, quem olim inceptauerat Crito, cui ex vna parte Trauena præterfluit, ex altera lacus ingens Wakenisse: appellauitq; eam Lubeke, eò quòd non longè esset à veteri Lubica, quam Henricus princeps Wandalorum firmauit. Erat autem post 1100. annus quadragesimus. Ea est, quæ nunc floret ciuitas opulentissima, omnium vrbium Saxonici nominis ornatissima: cœperuntq; inhabitari deserta Wagrienses, puincia. & multiplicabatur numerus accolarum eius, de varijs nationibus, quos inuitauit datis agris Adolphus, immunitatemq; præstabat per certos annos tributorum. Venerant ex Westphalia, Phrisia, Hollandia, qui accolerent.

CAPVT XVIII.

VIcelinus tum quoquè prædia recepit, adiutorio comitis Adolphi, quæ Imperator Lotharius ad vsum

vſum monaſterij & ſubſidia ſeruorum Dei, non longè à Segeberge donauit. Viſum fuit eſſe ex cõmodo fratrum, propter tumultus ab arce, & crebras conuentiones militarium, monaſterium in proximo villagio, quod Sclauicè Cuſalina, Saxonicè autẽ Hagerſtorpe dicitur, fundare, & eccleſiam nihilominùs in memorato loco relinqui. Miſit Vicelinus Volcardum ſacerdotem, cum induſtrijs viris, qui oratorio & clauſtralibus officinis exædificandis operam darent: maneret tamen prior eccleſia ad radicem montis in Segeberg. Eo tempore Thietmarus, Vicelini quõdàm diſcipulus, relicto decanatu Bremenſi, deuouit ſe Falderenſi collegio: qui deſtinatus Hagerſtorpe, tranſmigrationi nouæ magno fuit ſolatio: vir vtiquè in ſpirituali conuerſatione ſummæ perfectionis. Vicelinus quoquè nouella ecclefia ſibi commiſſæ ſolers curator, omni ſtudio peregit, vt eccleſiæ opportunis locis ædificarentur, prouidens eis de Falderatam ſacerdotes quàm reliqua neceſſaria. Per hæc tempora comitatum Thietmarſiæ marchionatui ſubditum, Rodolphus Rodolphi filius, Marchio Marchionis, regebat: & per inſolentiam habitatorum cæſus, vt pater ſuus, interijt. Frater autem eius Harduicus, maior, erat Bremenſis præpoſitus: egitq; apud pontificem Alberonem, vt conceſſo patrimonio ſuo eccleſiæ, (erat enim legitimus ſucceſſor in Thietmarſia) perficeret vt in perpetuum is dominatus apud eccleſiam remaneret: ipſi viciſſim, quoàd viueret, Stadenſis comitatus, quem iam liberè tenebat eccleſia, permitteretur. Placuit vtrinquè commutatio, authoritate Cæſaris roborata. Qui etiam comitem Palatinum dedit Hartuico defenſorem. Henricus interim Leo puer, per tutores & conſiliarios querimoniam excituit archiepiſcopo Alberoni, coram Imperatore Conra-

do: quòd idem archiepiſcopus pollicitus diceretur matri Henrici, vt defuncto Friderico Stadenſi comite, comitatum illi permitteret. Poſt multas querelas, decreuit rex, vt conuenirent in Ramſlo, cauſam diſcuſſuri. Archiepiſcopus, vbi ventum eſt, ſtabat ex vna: dux cum ſuis, ab altera parte. Auditores erant, Thietmarus Verdenſis epiſcopus, Albertus marchio, Hermannus comes de Swintzenborg, & frater eius Henricus de Aſle. Vbi diù verbis eſt diſceptatum, milites ducis arma capiunt, archiepiſcopum captum abducunt, & in Luneborg arcem perducunt. Ibi multo tempore illum tenuerunt, vt minis extorquerent, quod aliâs non poterant: ſed vbi nihil profecerant, abire ſinunt. Hartuicus præpoſitus ſi veniſſet in manus Ducalium, actum de illo fuiſſet: ſed ille mittebatur Alberto marchioni propinquo ſuo: ille acceptum cum honore remiſit in ſua.

CAPVT XIX.

VErdenſis eccleſia paulò ante hæc tempora pontificem habuit Maſonem, ordine vigeſimumquintum: qui, vt ex ſcriptis ſuis colligi poteſt, non diù præfuit eccleſiæ, quia Thietmarus ſucceſſor ſuus eũ dicit epiſcopum deſignatum. Obyt 8. Calend. Nouembris. Huius epiſcopi ordinationem Theodolphus Mindenſis præpoſitus, & fratres ſui, pro certis beneficijs ſibi ab eccleſia Verdenſi collatis, facta conuentione donauerunt eccleſiæ Verdenſi prædia in Ghelderſen, in Borſtele, in Eſle, in Holtenbüttel, in Bollande, & in Norta. Et quoniã magis electus erat, quàm plena authoritate gubernans, vix meruit in numero pontificum collocari. quia tamen numeratum in eis accepimus, hunc dedimus ei inter alios locum. Succeßit illi Thietmarus ſecundus, ordine vigeſimuſſextus. Hic contulit eccleſiæ vndecim decimas, 5. manſos

manſos in Maſendorpe, & 6. manſos in Roſchow. Inſtituit etiam ſibi adhuc viuens, ſolennem memoriam: & multa alia bona fecit, quibus fratrum ſtipendia plurimùm ampliauit. Hic etiam contulit fratribus decimam in Eſle, diuq; præfuit eccleſiæ ſuæ, per annos quadraginta: & poſt multa laudabilia opera, ad annum Chriſti 1168. ex hac vita migrauit, 9. Calen. Octobris. Hoc tempore multi præſtantes viri claruerunt, Petrus Lombardus, quem vocant Sententiarum magiſtrum, Hugo de ſancto Victore, Richardus de ſancto Victore: Gratianus monachus, decretorum conſcriptor: ac nonnulli alij, quorum ingenia præclara illos misêre in æternam memoriam, per præclara quæ reliquêre opera. Vidit hic pontifex, & interfuit, cùm abduceretur Adalbero archiepiſcopus Bremenſis: indoluitq; vim tantam. Sed quid faceret, armis Ducalium deterritus? Vidit multas Friderici Imperatoris violentias, quas ille per tyrannidem diù exercebat in eccleſiã, cùm vellet Imperij iura, pro quibus duo Henrici certauerant, quartus & quintus, recuperare: ſed nihil profecit, domitus, vt alij gladio eccleſiæ ſpirituali, qui ſolus præſtitit incolumem rem eccleſiaſticam in omni prouincia, aduersùs tyrannos obluctantes.

CAPVT XX.

IN Mimigardeuordenſi eccleſia hoc ordine inuenio Burchardum poſt Theodoricum. nec adijciunt annales, an is ſit qui cum Theodorico de cathedra certabat, cùm partes eius tueretur Henricus quintus: ſed cùm pro Theodorico faceret dux Saxoniæ Luderus, pòſt imperans, deijcitur, & Theodoricus reponitur. Sed quòd ſit iſte alius, conuincitur ex hoc, quòd Burchardus prior in legatione Imperatoris Henrici defecit: & tum primùm Theodoricus reponitur. Non potuit ergò Theodorico

ſuccedere iam antè defunctus in legatione. Habetq; teſtimonium iſte Burchardus poſt Theodoricum numeratus, quòd eccleſiam, ſub Theodorico per bellicum tumultum concrematam, reſtaurauerit, quod temporibus primi Burchardi darinon potuit. Facit tamen numerus & ordo, (nam iſte Burchardus decimuſnonus habetur) vt prior Burchardus in numerum non ponatur: alioquì eſſet iſte vigeſimus. Hoc tempore claruit Petrus Comeſtor, presbyter eccleſiæ Trecenſis, vir in diuinis ſcripturis eruditus, atq; in ſecularibus literis nõ minùs egregiè doctus, carmine inſignis & proſa. Scripſit vtroq; ſtylo plurima, quæ eccleſia vſq; hodiè comprobauit. Scholaſtica hiſtoriæ, eius opus eſt, ſermonesq; reliquit egregios de tempore & de ſanctis. Eodem tempore Petrus dictus de Riga, clericus eccleſiæ Rhemenſis, multa ſcripſit. Eius eſt opus, quod inſcribitur Aurora. Scripſit in omnes penè ſacri canonis libros memorabiliter. Tum etiam Ioachim Abbas Florenſis, ex Calabria natus, multa ſcripſit, & ſpiritu prophetiæ clarus habebatur: ſed cùm in ſanctam Trinitatem introducere niteretur quaternitatem, aduersùs Petrum Lombardum diſſerens, meruit ab eccleſia condemnari. Virorũ virtutes illuſtris quoquè fœmina inſigniuit Roſwida. ea fuit ſanctimonialis Ganderſenſis, in diœceſi Hildeſemẽſi. Scripſit comœdias ad virgines ſacras, caſtitatem & continentiam in primis commendando. Scripſit & panegyricum de geſtis Ottonum, hexametro verſu: in laudes diuæ Dei genitricis, elegiaco carmine, quod incipit: Vnica ſpes mundi.

CAPVT XXI.

Hildeſemenſi eccleſia, per hæc tempora poſt Bertoldum præfuit Bernardus, vir præclarus, vndecunquè natus, ſingulari affectus deuotione ad prædeceſſorem

ſorem ſuum Godehardum: quem miraculis crebreſcentem, effecit vt de tumba leuatus canonizaretur, relatus in Catalogum ſanctorum. Ipſe verò ſancto nomini eius dicauit monaſterium fratrum in parte ciuitatis, quod extat hodie in Brule. Præfuitq; eccleſiæ annis 22. cum magna laude. Hic eſt ille, qui eccleſiæ ſuæ addidit dominatum de Swintzenborg, cum oppido Aluelde: admonitus, vt ferunt, à ſpiritu, qui ſe in arcibus eccleſiæ familiariter fertur iunxiſſe multis, vera ſæpè prædicens: Piliolũ appellauêre. Qui, cùm comes de Swintzenborg à milite Sueuo, cuius ille temerâſſet vxorem, oppreſſus eſſet, excitatus dicitur primo manè ab eo ſpiritu pontifex, vt indilatè profectus, arcem vacantem occuparet. Non contempſit ille vocem monitoris, reperitq; quod audiuit verũ: & occupatam arcem Imperatoris deindè authoritate tenuit, tenetq; in hodiernum. ſed oppidum Aluelde, hodiè florens, páret eccleſiæ. Sunt autem iſta tempora Imperatoris adhuc Lotharij, qui eadem tempeſtate monaſterium dominarum in Lutter, commutauit in locum fratrum, iubens conſecrari in honorem apoſtolorum Petri & Pauli. profectusq; ſecundò Romam, cùm à ſummo pontifice Innocentio ſecundo vocaretur, indè reportauit inſignes indulgentias, quæ vſque hodiè celebres habentur. Ipſe tamen deficiens in itinere, non eſt reuerſus: ſed corpus eius cum literis papalibus perducitur in locũ memoratum: ibiq; religiosè tumulatur. & dedit nomen loco, vt ex eo die dicatur Regale Lotharium. Erat annus 37. poſt 1100. Moguntia, Spira, Goſlaria, eodem tempore penè deflagrârunt. Maxima tum in Imperatoris exercitu ſubitò eſt exorta mortalitas: de qua & ipſe tactus, deceſſit, tertio Nonas Decemb. Conturbati ſunt hac fama omnes principes Imperij. Virtus quoquè Saxonum

tanto principe illustrata, penitùs cóncidit: & in Vandaliares ecclesiastica labefactatæ sunt. Statim enim vt corpus defuncti Cæsaris perlatum est in Saxoniam, & Lotharij tumulatum, ortæ sunt seditiones inter Henricum generum Cæsaris, Bauariæ ducem, & Albertū marchionem, contendentes pro ducatu Saxoniæ. Ambo enim nati sunt ex filiabus Magni ducis Saxoniæ, ante Luderum siue Lotharium nouissimi.

CAPVT XXII.

MAgdeburgensi ecclesiæ post Nortbertum, virum religione præcipuū, præficitur Conradus comes de Queruorde, ordine 14. p̄fuitq; ecclesiæ annis 7. Obierat per id tempus Burggrauius Magdeburgensis, sine prole legitima: & suffectus est Imperiali beneficio Burchardus, germanus frater archiepiscopi Cōradi. Dudùm quæsiui mecum, nec reperi, quid habeat diuersum Burggrauius, comes, marchio, comes prouincialis, quem non benè Latinè appellant Landgrauiū. Equidē de prouinciali comite & marchione iam compertum est: quia inter principes numerantur, comites indistinctè non ità. Sunt enim in eis qui principes habentur, de Anehold, & de Suartzeborg, & si qui sunt alij. Ex domo quidem de Anehold prodierūt principes, videlicet de Brandenburg marchiones, & Saxoniæ duces inferiorum partium. De Suartzeburg autem domus etiam Imperatorem habuit Guntherum, qui Carolo quarto cessit. Ea si sit domorum in nobilitate prouectio, vt indè numerentur inter principes, quærite quos agitat mundi labor. Cæterùm comites à Burggrauijs quid discrepent, audire velim, & quis maior gradus in nobilitate. Video, quia comes prouehitur ad hoc, vt sit Burggrauius: sed quis est, qui etiā cum accidente lucro nō accipiat minorē, si offeratur, dignitatem?

tatem? Doceant nos heroldi nobilitatis præcones, & referant, qui tenent, in literas, vt paßim omnibus compertum habeatur, an ibi quoquè mundus opinionibus regatur. Sed iam finis ſit ad alia feſtinantibus.

CAPVT XXIII.

HAlberſtadenſi eccleſiæ illo fermè tempore ſub Lothario præficitur inſignis vir Rodulphus, ordine 17. præfuitq; annis quindecim. Eius memoriale eſt iter, quod eſt per immeabilē paludem: ipſe verò magno ſumptu & labore fecit, vt eſſet tranſibile. Ferunt, hoc tempore in ciuitate Paderburnenſi viſos circulos ad ſolem duos: quorum interior eccleſiæ magnitudinem, exterior vrbis complexus fuerit latitudinē. Vixdum euanuerat, exortum eſt incendium, & vrbs penè tota cum eccleſia miſerabiliter conflagrauit: verſaq; eſt dies meridiana in noctem. Claruit hoc tempore Rupertus Tuitienſis abbas, è diuerſo Coloniæ, natione Teutonicus, vir in diuinis ſcripturis, ſpiritu ſancto per viſionem illuſtrante, doctiſſimus, & ſecularium literarum non ignarus. Cùm eſſet monachus ſancti Laurentij Traiectenſis, propter incredibilem eruditionē ſuam à Friderico Colonienſi archiepiſcopo in hoc monaſteriū trāſlatus, abbas claruit. Multa præclara ſcripſit. Ex eo enim tēpore quo in adoleſcentia cœnobium primò attigit, tantum ſe in ſcripturis ſanctis exercitauerat, vt nec dormiens quidē à meditandis illis videretur quieſcere. Scripſit de victoria verbi Dei libros 13. incipit, Nuper cùm tu hoſpes optabilis. Scripſit & in Geneſim libros nouem, incipit, Quicunque fideli animæ. In Cantica canticorum, incipit, Qui contra hominem ſimilem ſibi. In Apocalypſim libros duodecim, incipit, Vt tu quoquè venerabilis. De officijs diuinis libros tredecim, incipit, Et quæ per circulum anni.

Meditationes de incẽdio Tuitienſi, incipit, Eccè quomodò criminator Satan: & reliqua multa. Obÿtq; ſub Imperio Lotharÿ Saxonis, cuius tempora tenuerunt & illi pontifices, quos memorauimus.

CAPVT XXIIII.

BRemenſi deindè eccleſia poſt Adalberonem, ſub Conrado Imperatore tertio, præficitur Hartuicus maior, pridèm eius eccleſiæ præpoſitus, iam etiam comes Stadenſis, permutatione, vt diximus, facta cum eccleſia, vt pro Thietmarſia Stadenſem ſumeret comitatũ. Operæprecium eſt, nobilitatis eius altiùs ſtemma repetere, vt principum eius temporis originem recolamus, perindè de ſtatu rerum ac temporum magìs ac magìs inſtructi: ſimul inſpiciẽtes, quo iure quaq; prouincia ex vicinis tum cenſeretur. Cùm Henricus primus rex eſſet per Germaniam, pater magni Ottonis, ante annos ex hoc tempore ſupra 200. Stadenſem comitatum tenebat Henricus cognomento Craſſus arcem inſidens in loco Roſenuelde, nunc Herſeuelde. Hic ex vxore filiũ ſuſtulit æquè Henricum, qui in choro Hildeſemenſi canonicus, ad ſacros ordines peruenit. Defunctis parẽtibus & fratribus, cùm ſolus ſupereſſet, hæreditatem arripuit paternam. Vxorem duxit, Apoſtolica fortè interueniente diſpenſatione: quam ſi, pro temporum ſimplicitate & inſolito rituinductus, fortè neglexit, eleemoſynis tamen poſteà largiſſimè redemit. Nam tempore primi Libentÿ arcem demolitur, conuentum ibì clericorum inſtituit, & cenſibus locum ditauit. Ter ſe captiuum eccleſiæ conſtituens, auro, prædÿs, & ornamentis, quaſi de manu victoris ſe redemit. quæ omnia donabat inſtituto fratrum conuentui. Genuit ex vxore Hildegarda filios, Sifridum marchionem, & Tiadericum comitem: quorum Sifridus inſtau-

instaurati oppidi Stadensis nomen habet. Iam Otto tertius ad Imperium venerat: & rebus gerendis per Italiam implicitus, locum fecit Danis & Normannis digrassandi, qui graui manu per littora Germaniæ atq; Franciam diuagabantur. Asscenderant per Albim fluuium: & ingressi terram, vicina Stadij populantur, oppidum expugnant, arcem confingunt demolientes. Marchio Sifridus cũ fratre & militaribus viris, quos habebant, collecta manu valida ex omni Saxonia, illis occurrit. Pugna grauis geritur, diù pari Marte certatur: sed inclinata Saxonũ virtute, piratis victoria prouenit: capitur quicquid cædi superfuerat. Sifridus cum fratre & multa nobilitate in manus hostium peruenêre. Cumq; demorarentur piratæ, vt capti precio redimerentur, Sifridus piscatoria naui furtim per noctem abducta elabitur. Indignati hostes, quòd nobilissimum ex captiuis amiserint, cæteros inhonestis vulneribus deformant, manibus, pedibus, naribus aut auribus præcisis: quorum multi diù superfuêre. Sifridus marchio Bemonẽ Saxoniæ ducem, Hermanni filium, quem primus Otto ad ducatum prouexerat, interpellat de auxilio ferendo. Validum exercitum conscribit, & versa in se victoria, cædit & capit immanem illam barbarorum multitudinem. Multos appendit strangulatos: vndè loco diù nomen remansit, vt Worgebur diceretur. Alia deindè manus Ascomannorum (hoc enim nomen piratis tum vulgò dabant) per ductorem quendam Saxonem ad iter monstrandum vi coactum, in locum abducti difficilem, superueniente Saxonum militia, miserabili exemplo perimitur. Hic Sifridus filium sui nominis reliquit: qui accepta vxore Adila, genuit Luderum comitem. Cuius tanta extitit fortuna, vt duceret vxorem, Rodulphi Sueuiæ ducis amitam,

tam, quem Henrico quarto principes oppoſuêre regem. Hic genuit Vdonem primum, cuius temporibus Stadenſis comitatus prouenit eccleſiæ Bremenſi, vt tamen in Feudum teneret marchio Vdo memoratus. Geminos hic filios reliquit, Vdonem atque Rodulphum. Rodulphus iſte pater erat huius Hartuici atque Rodulphi iunioris, quem Thietmarſi poſt patrem & nonnullos priores contrucidârunt. Cùm interim mortuo ſecundo Vdone, & filio eius paruulo Henrico, comitatus Stadenſis ad Fridericum alienigenam peruenisſet: cuius morte rediit ad hunc Hartuicum, & per illum ad eccleſiam. nam interim patrimonium ſuum in Thietmarſia, eccleſia iam tum præpoſitus, redonabat. Quam rem idcircò commemorandam putaui, vt illorum temporum curſum, & terrarum dominia cernamus: præſertim quia hodiè multi requirunt, quomodò Thietmarſia ad eccleſiam peruenerit.

CAPVT XXV.

HArtuicus ergò vir nobilis, ex maiore eccleſia præpoſito pontifex factus, cùm cerneret antiquã matrem Hamburgenſem eccleſiam veteri legationis honore deſtitutã, inſtitit ab alia parte religionẽ propagare: præſertim vt multis ex paganiſmo &wãdalis ad Chriſtũ, opera Vicelini prædicatoris ſtrenui, cõuerſis conſuleret, eccleſias olim per eam gentem demolitas renouauit, Aldenburgenſem, Mekelnburgenſem, Raceburgenſem. His enim locis à memoria primi Ottonis erant inſtituta, quæ in morte nepotis eius, & deincèps ſunt demolita. Sunt deindè per Godſcalcum gentis principem inſtaurata: ſed demùm cum illo extincto iterùm ſubuerſa, cùm occiſo per martyrij gloriam eodem principe, tota fere gens ad paganiſmum iam tertiò eſt relapſa. Prima quidem

rene-

renegatio fuit post susceptum à Carolo Magno Christianismum, de qua in Wandalia nostra. Sed pontificū loca primus discreuit Otto magnus, qui in Aldenburg, ciuitate primaria Wagriorum, (pars ea prima fuit Wandalicæ gentis ad Oceanum) primum posuit Marconem episcopum, subijciens illi omnem prouinciam vsq; ad Panim fluuium, & oppidum Demin. Alios indè à Magdeborg idem Otto, quam ordinauit metropolim Wandalorum, in eam Wandaliæ partē, quæ nunc Marchia vetus Brandenburgensis appellatur, fecit episcopatus: quod in Saxonia attigimus. Marconi autem in Aldenburg succeßit Egwardus, cui Wago, illi Ezico subrogatur: indè Volcardus, deindè Rembertus, sufficiuntur ex ordine. Benno illum excepit, & deindè illum Meinerus, quem insecutus est Abelinus: illum Eizo, quomodò illorum quoq; suprà meminimus, hoc ordine. Tempore autem Adalberti archiepiscopi Hamburgensis, episcopatus Aldenburgensis in tres est diuisus, pro sui districtûs magnitudine, vt esset Raceburgensis & Mekelnburgensis. ex Wandalica lingua autem in Latinam, iuncta Græca, sonat Magnopolim: qui nunc ducalis est titulus, olim fuit ecclesiæ, quæ exindè transiuit in Suerinensem. Raceburgensi Adalbertus per sua tempora præfecit Aristonem, in Mekelnborg Ioannem de Scotia venientē, qui in persecutione nouißima meruit cum Godscalco principe martyrio coronari, quod in Wandalia diximus. Erat autem Mekelnburg grandis villa, duo penè millia passuū Teutonica complexa in lōgitudine, tribus arcibus insignis, in vtroq; termino & in medio principū habitationi firmatis. Postquàm igitur, permittente Deo propter peccata hominū, Christianitas est annullata in Wandalia, vacauerūt hæ sedes annos 84. à cede Godscalci, in hūc annū

Hart-

Hartuici archiepiſcopi : qui propter generis nobilitatem, duplici principatu clarus, magno ſtudio eniſus eſt, pro recuperandis epiſcopis ſuffraganeis, per vniuerſam Daniam, Suediam, Norwagiam : quas eccleſiæ Hamburgenſi ab olim fuiſſe ſubiectas, memorauimus. Sed cùm obſequijs & varijs largitionibus apud ſummum pontificem & Conradum regem nihil profeciſſet, nè omninò eccleſia ſua careret ſuffraganeis, aggreſſus eſt veteres epiſcopatus, per Wandaliam iamdudùm ſupplantatos, reſuſcitare, redeunte fide Chriſti per gentem.

CAPVT XXVI.

ALdenburgenſi igitur, quæ prima fuit, & duarum mater eccleſiarum, accitum venerabilem ſacerdotem Vicelinum, ſedi conſecrauit epiſcopum, cùm iam eſſet ætate prouectus, & manſiſſet prædicans per Holſatiam & Wandaliam annis triginta. Huius verò ſanctiſſimi pontificis præclara opera, in noſtra Wandalia pro magna parte explicuimus : ſed vnum, quod ſanctitatem eius conteſtatur, ibi præteritum, commemorabitur hoc loco. Virgo quædam Imma nomine, grauiter hoc tempore à dæmonio vexabatur, & ad Vicelinum perducta eſt. Qui cùm interrogaret ex ſpiritu, Cur vas incorruptum temerare præſumpſiſſet ? reſpondit, Quia tertiò me offendit. In quo (ait ille) te offendit puella ? Quia, inquit, negocium meum præpediuit. bis enim tranſmiſi fures ad perfodiendam domum : ſed hæc iuxta ignem ſedens, clamore ſuo eos abſterruit. Nunc quoq; legatione principis noſtri in Daniam functus, videns hanc in via, tertiò offenſus, in eam ſum deuolutus. Sed cùm vir Dei coniuraret eum, ait : Cur propellis paratum vltrò egredi ? iam enim abibo ad proximam villam, viſitaturus ſoda-

les

les meos, qui illic latent: hoc enim in mandatis accepi, priusquàm in Daniam proficiscar. Quod tibi est nomen? rogat Vicelinus, aut qui socij tui, vel cum quibus habitant? Ego, inquit, Russinus vocor: vnus sociorum meorum est cum Rotesto, alter cum muliere quadã eiusdem oppidi: hos hodiè visitabo. crãs, priusquàm prima pulsata fuerit, huc valedicturus reuertar, & tunc in Daniam proficiscar. Et hæc dicens, egreditur, & virginem dimisit. Iussit eam Vicelinus refici, & craſtina ante horam primam reduci in ecclesiam. Quam cùm manè parentes ad ecclesiam ducerent, priusquàm limen calcarent, prima pulsari, & virgo cœpit vexari: nec tamen Vicelinus priùs abstitit, quàm idem spiritus, potentia Dei fugatus, abscesſit. Rodestus breuì maligno spiritu correptus, laqueo semetipsum strangulauit: in Dania quoq; occiso Erico rege, perturbatio grauis erupit: adeò vt oculis probari potuerit, magnum ibi diabolum aduenisse in afflictionem gentis illius. Vicelinus autem, his atq; alijs sanctitatis præcipuè pollens testimonijs, ad episcopatum Aldenburgensem meritissimus prouehitur, quem tenuit per annos quinque. Medium verò tẽporis huius vix peregit incolumis, reliquum autem in grauissima paralysi, mirabili probamento patientiæ eius: & euolauit anno Christi 1154. multis clarescens miraculis, & ante & post mortem: nec cessant in hodiernum mirabilia, quæ per merita illius dignatur operari solus sanctus Deus noster: de quibus pauca diximus in nostra Swandalia, quæ etiam in diebus nostris apparuerunt.

CAPVT XXVII.

MEkelnburgensi ecclesiæ idem Hartuicus, eodem tempore, videlicet anno Christi 1149. in terra Obotritorum ordinauit episcopum Emehardum, alij vocant

vocant Euerhardū, quod nō propiùs acceßit vſui noſtro; cùm anteà habuiſſet ſolum Iohannē martyrio coronatum, ante annos 84. Ponebantur tū epiſcopi, quomodò Apoſtoli, ad prædicandum & ab baptizandum: non, vt hodiè, ad excōmunicandum & triumphandum. Cœperant & wandali tum primùm, poſt longum errorē, iterum auſcultare verbo Chriſti, & euangelio eius, manſuetudine potiùs inuitati, quàm terroribus coacti. Suſceperant Obotriti, qui nunc Magnopolenſes honeſtato vocabulo dicūtur, fidē Chriſti ſub Magno Carolo, cui erant fœderati: ſed ſtatim abiecerant, illo iā humanis rebus exempto. Coëgit Otto Magnus fidem ſemèl proiectam recipere, cùm illos ſubÿceret epiſcopo Aldēburgenſi. Seruârunt aliquandiù: ſed tributis grauati, abiecerunt in morte Ottonis tertÿ. Superuenit cōtemptus principis Miſliwoi, & vindicta de nece paterna Godſcalci iuuenis: & rediērunt ad ſordes priſtinas. Sed idem Godſcalcus iam canescens, errorem ſuum correxit: & impenſa ſingulari opera, omnem penè terrā Chriſto reduxit: in qua ſanctiſſima opera perÿit, Chriſto animā ſuam offerens. & ſecuta eſt tertia omnium grauiſſima & wandalorū ad paganiſmum reuerſio, durans per annos 84. hoc eſt, ab anno Chriſti 1066. ad annum 1149. qui eſt annus quem nunc ſcribimus: quo plenè ad Chriſtum reuerſi & wandali, nunquàm de integro recidiuârunt. Verum eſt tamen, q̄ poſt hæc tempora plurimus fuit labor cum gente, priuſquàm ad fidem firmarentur: ſed ex hoc die tota gens nunquàm eſt relapſa. Perdurauit autem ſedes iſta epiſcopalis in loco ſuo per tempora huius pōtificis, qui plurimo labore inſtitit ad gentis conuerſionem: multos quidem lucratus eſt, ſed plures remāſerunt increduli ad tempora ſucceſſoris. Apoſtolicam & vitam & conuerſationē inter gen-

tes

tes habuit hic pontifex, non palatijs gloriatus, aut ſublimibus caballis vectus, ſed pedes ipſe cum peditibus peragrabat. Modeſtia, manſuetudine & humilitate plures lucratus, quàm alius potuiſſet armatus gladio. Peruénit autem vſq; ad annum Chriſti 60. & in pace Chriſti quieuit, nec dùm populo omni ad Chriſtum conuerſo, magnatibus etiam reſtantibus.

CAPVT XXVIII.

RAceburgenſi aũt eccleſia per idem tempus Hartuicus archiepiſcopus præfecit Euermodũ, qui antememoratum tempus annorum 84. ſolum habuit præceſſorem Ariſtonem. Sed nullæ erant reliquiæ aut poſſeſſionum, aut prædiorum, aut ſacrorũ eius, per tantũ tempus, omni populo permanente in paganiſmo. Sed Henricus dux Leo, facilè tum impetrauit ab epiſcopis quos conſtituit, vt ab eo paterentur inueſtiri: quippe qui nihil omninò nisi de illius manibus habebãt. Reluctatus eſt tamen diù Vicelinus, qui non ignoraret deſupèr conſtituta & conuenta inter regnũ & ſacerdotium, tempore Calixti põtificis & Henrici Imperatoris quinti ex eo nomine: admonente etiã Hartuico archiepiſcopo, nè faceret. Sed diù reluctatus cũ ab eccleſia ſua excluderetur, nec alia eſſet via ad perueniendum eò quò tendebat, vt doceret & firmaret in fide populũ, ceſſit neceßitati temporum: & fecit inuitus, quod ſciebat nõ licere. Euermodus aũt bonus põtifex, iã Racisburgi ordinatus, non habebat quod recuſaret, quia non inuenit aliundè vndè viueret. Erat autem præpoſitus aliquandò Magdeburgenſis, indè tranſlatus ad hunc epiſcopatũ, ordinem Præmonſtratenſium, quẽ ibi ſuſceperat ſub Nortberto patre, huc adducens: permanſitq; is ordo in epiſcopatu, & capitulo eius vſq; in preſentẽ diem. Multa præclara feruntur de hoc

pon-

pontifice: ex quibus quædam ſignauimus in noſtra Vandalia, indè repetat qui nôſſe volet. Vnum præcipuum, quòd cùm in pontificalibus quippiam operis nudis manibus eſſet facturus, chirothecas pontificales depoſuit, vt illi videbatur, in locum paratum. Feſtinans autem ad id quod erat gerendum, non attendit vbi poſuerit: inuentæ ſunt autem in aëre pendére ſine adminiculo, quod ſtuporem viſentibus incuſſit. Multa ſunt eius generis ſigna, quæ in conſpectu gentis in fide firmandæ facta ſunt, ad exemplum Apoſtolorum, & deincèps Apoſtolicorum per eccleſiam virorum: quia tum linguis loquebantur nouis, fulsêre miraculis, donèc firmaretur Chriſti fides: idem quoq; iſtis temporibus in nouagente vſuuenit.

CAPVT XXIX.

VErdenſi autem eccleſiæ per eadem tempora, defuncto Thietmaro, ad annum Chriſti 48. poſt 1100. præficitur Hermannus: vndecunquè natus, vir præcipuus, multùm dilectus Friderico Imperatori, qui Conrado, ſub quo aſſumitur, ſucceſſit in Imperio. Huic pontifici lis oritur aduersùs Hartuicum archiepiſcopum Bremenſem, ſuper poſſeſſionibus in palude, vbi ſunt termini ambarum diœceſium. Sed interuenêre magni viri, qui limitibus vtrinq; conſideratis, documentiſq; altrinſecùs auditis, terminârunt controuerſiam: adiudicantes tamen eccleſiæ Verdenſi prædia, de quibus contendebatur. Hic pontifex, contulit eccleſiæ ſuæ mediam decimam in Haſſelwerder, & integram in Rockſtede & Tunderlinge. Eugenius tertius ſummus pontifex, huic dedit priuilegium ſingulare, confirmauitq; omnia eccleſiæ Verdenſis vetera indulta. Peruénit hic pontifex à temporibus Conradi ad multos annos primi Friderici, viditq;

viditq; transferri corpora trium regum ex Mediolano Coloniam. Vidit temporibus primis episcopatûs sui, expeditionem Conradi regis in terram sanctam, cùm ex latere Italiæ, Ludouicus rex Franciæ similẽ faceret expeditionem. Sed Conradus cum exercitu transiens per terram Imperatoris Constantinopolitani, ab illo mirabiliter ludificatus est: cùm polliceretur Imperator regi nostro, cõmeatus abundè subministrare, misit pro farina calcem cõmixtã, vndè multi de exercitu mortui sunt. Peruénit tamen cum exercitu lacero in terrã sanctam: & iunctis agminibus cum Ludouico rege Franciæ, multa tentauerũt magis quàm peregerũt. Nouissimè accessit illis rex Hierosolymæ Balduinus cum militia, quam promptam habebat: & ceperunt consilium obsidendi Damascum, potentissimam vrbem: obsederunt: & procul dubiò perseuerãtes, fuissẽt prosperati. Erat inter primores regis Balduini, vir Armenus, diu nostris militans: qui corruptus ingenti pecunia ab vrbicis, suasit Balduino, suasit regibus, vt altera potiùs parte oppugnarẽt vrbẽ, qua capi posse faciliùs videbatur. Trãstulerũt castra, credẽtes: sed erat cõsiliũ obsessorũ, vt ab aquis discluderẽtur: quod quia effecerant, siti laborantes, coacti sunt obsidionem soluere cum pudore. Ità parùm profuit expeditio Conradi. Vna tamen in re profuisse Germania dicitur, quòd qui solitaagi consueuissent per itinera latrocinari, in eam militiam conscripti, pro magna parte non redierunt.

CAPVT XXX.

MAgdeburgensi quoq; ecclesiæ, circa eadem tempora, præfuit vir insignis, Fridericus, vndecunq; natus, ordine & numero 15. qui in annũ 11. præfuit eidem. Quo tẽpore Cõradus rex, grauissimã in regno con-

trouersiã super ducatu Saxoniæ sedauit, cùm de eo Henricus Bauarus & Albertus cõsobrini contenderẽt. Obiit Henricus Bauarus, relicto filio paruulo Henrico, qui cognomen sumpsit Leonis: & fuit aquè grauis controuersia, paternis amicis pro puero certantibus. ad digladiationem sæpè peruentum est, capta vrbes & arces: sed rex, mortuo per id tẽpus sine hærede Henrico, Brandenburgensi marchione, eum principatum contulit Alberto de Soldwedel, qui aliâs patrem habuit Ottonem de Salingstede & Anehold comitẽ, vndè sedata est differentia super ducatu Saxoniæ, cùm haberet Albertus prouisione regiã, quod illi compensaret. Per idem tempus anni 41. post 1100. excitauit Deus spiritum triũ fratrum, Dudonis, Adeconis, & Richsberti, vt nouellam plantationem in suburbanis Stadij erigerent, capellam ibi ligneam construentes: quam Adalbero, adhuc viuens Bremensis archiepiscopus, pontificatûs sui 19. anno dedicauit: & Conradus abbas Hersueldensis, virum venerabilem Adalwardũ, cum Eluero, Gouscalco, & alijs fratribus eò misit. Dedicata est autem capella in nomine sanctæ Trinitatis, & Perpetuæ virginis, Petri & Pauli apostolorũ, Ioannis apostoli & euangelistæ, Viti, Cosmæ & Damiani martyrum. Statuitq; idem archiepiscopus, vt dicti tres fratres cum vxoribus & liberis, & reliqua progenie, & familia ipsorum, ibidem in perpetuum reciperent ecclesiæ sacramenta & sepulturam. Concessit etiam omnes colonos ecclesiæ, ab omni censu, expeditione villæ, vel vrbis munimine aut petitione precaria liberos. Idem verò conuentus diù in religione florens, vbi defloruit ætate nostra, ad annum Christi 1500. cùm grauis illa gregariorum militum manus immineret diœcesi, ciues subuerterunt domicilia firma cum ecclesia, nè essent

hostibus

hostibus receptacula, reddiderunt q3 fratribus numero paucis, locum in vrbe, in capella sancti spiritûs. sic res vadunt: non deficiunt fratribus temporalia, nisi antè defecerint spiritualia. Sed hæc aliâs, & alibi, & per alios melius.

CAPVT XXXI.

PAderburnensi ecclesiæ post Bernardum primũ, præficitur Euergisus: præfuit q3 eidẽ ecclesiæ in 17. annum, sub Conrado tertio Imperatore: quanuis alij reputent eius tempora sub primum Fridericum, cuius quidem Imperium potuit viuendo attingere. Quo tempore sub Cõrado rege Bernardus Clareuallensis, in Francofordia crucem in expeditionem Hierosolymæ publicauit, vbi etiam puerum cæcum & claudum in præsentia comitis de Holsatia Adolphi sanauit. Signati sunt ibi, Conradus rex Romanorum, Ludouicus rex Franciæ, Fridericus dux Sueuiæ, & Welpo Bauariæ, & multi principes Teutoniæ & Franciæ. Exercitus conflatur maximus, qui se in tres partes diuisit. Prima & maxima cum regibus Conrado & Ludouico transiuit Vngariam & Graciã, multo cum periculo. dum enim inter quædam montana circa latera montis essent castrametati, biga, quadrigæ, victualia, sarcinas q3 portantes, iumenta, animantia & armenta sunt in medio locata propter pascua. Circa crepusculum facta sunt tonitrua in supercilio montis, & tempestas maxima: & eccẽ noctis medio, aqua proruens, omnia quæ erant in vallis medio, homines & iumenta protraxit in mare. residui transiêrunt Constantinopolim, deindè ad brachiũ sancti Georgij. Et Ludouicus rex Franciæ, dirigens iter versus Hierosolymã, magnã partem perdidit exercitûs sui. Homines Conradi regis, siti & fame periêrũt, rege cũ validioribus in Graciã reuer-

tente. Alter exercitus eiusdē signationis, nauigio trans-iens, rogatu regis Gallitiæ, Vlyxbonam cepit, ante à Sarracenis, indè à Christianis inhabitatā. Tertius exercitus se accinxit ad Wandalos, cum episcopis Saxoniæ. Intererat Henricus dux adolescens, Conradus dux de Laringia, Albertus marchio, Conradus de Within, cum pluribus, quorū in veste signū ☩ erat circulare, cruce superexiante. Niclotus Wandaliæ princeps hoc sentiens, congregauit exercitum, & primus aggreditur bellum. Fama rei volauit per Saxoniam & Westphaliam, & omnes signati processerunt contra ipsos, obsidentes Dobbin & Demin. Ad extremum malis coacti Wandali, promiserunt suscipere fidem Christi: & Danos, quos multos tenuerunt, laxare captiuos: sed malè impleuerunt. Sic illa expeditio sine magno fructu est soluta, festinante quolibet in sua.

CAPVT XXXII.

MImigardeuordensi ecclesia tum præerat pontifex Egbertus, ordine vigesimus inter pontifices huius ecclesiæ. Hic monasterium puellarū trans amnem, tempore Theodorici episcopi incēdio consumptū, restauravit: & fœminas, ex illo incendij tempore euagantes in cognationibus suis specie quærendæ opis, sub anathemate reuocauit, & plurimùm renitentes inclusit. Hæc sunt illa tempora, quibus in gente Sarracenorum claruerunt illa lumina literarum, Auicenna in medicinis princeps egregius, Auerrois diligentissimus Aristotelis commentator, Auenzoar quoq; medicus: floruerunt in regno Granatæ. nam Auicenna fertur fuisse dominus Corduba. ea olim patria fuit Senecæ & Lucani, clarissimorum in vrbe Roma virorum, qui origine Hispani fuêre. De Auicenna fertur, quòd, cùm esset legis Mahumeticæ, pietatem

tem tamen coluit: domũ hospitalẽ exædificari fecit Corduba, in quo collegit omnium generum infirmos, vt experiretur in eis medicinæ suæ efficaciam. Ità libuit principi facere artis suæ experimentũ, curiositate nescio magis, an pietate inductus. Auerrois quoq; tũ floruisse Corduba creditur. nam filios eius se vidisse in curia Friderici Imperatoris primi, testatur Aegidius de Roma in Quodlibetis. Vir ingenij singularis is erat Auerrois: & qui vbiquè suam secutus sententiam, aliorum sectas declinauit. Qualis inuentus est in omni philosophia, talis erat & in medicina. Vndè factum, vt pauci medici inhæreant doctrinæ eius. Magis enim ad iactantiam, quàm ad veritatem, à multis iudicatur scripsisse.

CAPVT XXXIII.

MIndensi ecclesia per ea tempora præfuit Witelo, ordine pontificum eius loci 22. Cuius temporibus diuus Bernardus, posteà Clareuallensis abbas, insignis doctor, cum socijs supra triginta, ordinem Cistertiensem ingreditur, iam recèns enatum de regula diui Benedicti, cum additionibus quarundam constitutionum. Nec diù pòst ordo Præmonstratensium exoritur sub patre Norberto: qui nomen tenet, vt fieri solet, à loco originis, qui Præmonstratum dicitur, sicut Cistertiensis à Cistertio. Quo etiam tempore moniales ordinis sancti Augustini, monasterium in Verden à comitibus in Wunstorpe, siue Leuenrode fundatum, de monasterio Auerenkercken assumptis virginibus, quæ intrauerunt festo Katharinæ virginis, anno Christi millesimo, centesimo, decimoquarto. Migrauit autem hic pontifex Witelo ex hac luce ad meliora anno 20. post 1100. indictione 13. die sanctorum Innocentum. Habet autem hic pontifex te-

ſtimonium laudis & virtutis ſuæ in verſiculis:

Supplicat iſte Deum, & motum detinet iram,
Sedauitq; trium vox lachrymoſa precum.
Quos fructus habeat ſimplex oratio iuſti,
In precibus Moiſi quiſq; notare poteſt.

Teſtimonium deuotæ mentis, quæ apud Deum, vt videmus, potuit impetrare quod poſtulauit. Deus enim, vt ſcriptum eſt, nō exaudit peccatorem: ſed ſi quis eius operetur voluntatem, illum promptus audit. Stetit Phinees, & placauit, & ceſſauit quaſſatio, vt ſcriptum legimus: & ante illum auus eius Aaron, medius inter Deum & populum ſuſtinuit manum Dei vindicantis, & excluſit ignem ſauientem. Scripta ſunt hæc propter nos, vt intelligamus, diuina decreta, quæ ſcelera perſequuntur, precibus & meritis ſanctorum poſſe ſuſpendi: tolli poſſe, vt fiat repropiciatio. Non quò mutetur Deus vt homo, ſed ſigna donat ſuæ perpetuæ in nos benignitatis & gratiæ: vt fugiant homines à facie arcûs quem tetendit, in quo parauit ſagittas ſuas. Nisi enim ſanctorū preces & merita temporibus putaret profutura, non tam lachrymosè diceret: Saluum me fac, Deus, quoniam defecit ſanctus. Nunc, inquit, auxilium ex hominibus defecit, ideò tuis nunc ſuccurre præſidijs. Sed quid attinet inter narrationes temporum theologizare? nisi quia admonuit iſte pontifex, multum fiduciæ ponere in ſuffragijs ſanctorum patrum: qui nobis per tempora magis atque magis incipiunt deeſſe, ſeneſcente mūdo, & refrigeſcente multorū charitate, vt abūdet iniquitas. Qua in re vigilandū magis pro ſe cuique, vt videat, & emendet vias ſuas malas, inſtructus lucerna pedū noſtrorū verbo Dei; quod vſq; hodiè non tacet, quod etiam præſtat lumen ſemitis noſtris. Sed hæc interim: ad tempora redeamus.

CAPVT

CAPVT XXXIIII.

PHilippus ortus comitibus de Catzenellenbogen in eccleſiã Oſnaburgenſem pontifex aſſumitur, ordine & numero vigeſimus quintus. Præfuitq; cum ſumma laude. Nam & armis & religione tutatur eccleſiam, vt vtrobiq; res creſcerẽt. Erant nobiles de Holte baroness nã miniſterialibus ſupereminebãt. qui cùm ſiderent arci munitiſſimæ, turbabãt multorũ pacem. Admoniti ab epiſcopo, rem contempſerunt. Armis agendum putauit, vallauit arcem inexpugnabilem: & in ſeptennium ità communiuit itinera, vt adiri non poſſent importãdis cõmeatibus: & finaliter arcẽ de manibus eorũ ademit, vt æquiores eſſent in reliquum paci ſeruandæ. Duo monialium monaſteria ſub huius pontificatu ſunt erecta: primum ex arce Ozede, cùm vir militaris eius nominis eſſet ſine prole, & è conſenſu domini feudi prædijs & curtibus dotaret ad victum Deo ſeruientium puellarum. Alterum in Quarnhem, quod ætate noſtra, anno 85. ſub Conrado de Retberge pontifice, poſt 1400. à Chriſto, ſanctam ſubit reformationem in moribus & diſciplina. Erat controuerſia inter eccleſiam maiorem & diui Ioannis collegium, ſuper obſeruatione ſolennitatum in idem concurrentiũ. opera pontificis ceſſit minor maiori: & in recompenſam prorogata eſt iuriſdictio ſecundæ eccleſiæ in multas villas, quæ antè illi non parebant. Vidit hic pontifex tempora Friderici primi Imperatoris: vidit Henricum ducem cognomento Leonem, qui & Bauariæ & Saxoniæ tenebat ditiones. Vidit ſanctorum trium Magorum in ciuitatem Colonienſem deportationem, opera Reinoldi de Daſſel comitis, archiepiſcopi Colonienſis: qui in expeditione militari pro Imperatore Friderico, mortuus eſt in Italia peſte, quæ multùm ſæuiebat in exercitu. Suc-

tu. Succeßit illi Philippus, imperialis pridèm cancellarius, qui pòſt, deſtituto Henrico Leone per Imperium, ducatum Weſtphaliæ ſuæ coniunxit eccleſiæ. Sed hæc pleniùs in noſtra Saxonia. Hic autem Philippus Oſnaburgenſis cum ſumma laude præfuit eccleſiæ ſuæ, per annos triginta duos: defecit in pace Chriſti, tumulatus. Erat autem tum Weſtphalia in ſummo labore, cùm inter manus hinc archiepiſcopi Colonienſis in ius eccleſiæ traheretur, indè ab Henrico duce Leone pro ſuo iure defenderetur: qua de re plura leges in dicta noſtra Saxonia.

CAPVT XXXV.

MAgdeburgenſis eccleſia crebriùs tum mutauit epiſcopos, q̃ non diù ſupereſſent. Succeßit aũt Wichmannus Friderico, aſſumptus fauore Friderici, tũ primùm regnantis poſt Conradũ. Erat hic Wichmannus genere nobilis, animo inſignis, gubernatione felix: præfuit aũt eccleſiæ ſuæ annis quadraginta duobus. Erat pridem Citzenſis epiſcopus: ſed maiore dignus loco viſus, transfertur Magdeburgam. Magna fuit vbiq; huius pontificis authoritas, ſiue apud regem, ſiue apud pontifices alios. Auxit eccleſiæ ſuæ iura, quatuor arcibus, quas anteà non habebat, ei comparatis. Imperatorem aßiduè ſequitur: regiam ſecutus, eccleſiæ curam nõ poſthabuit. In Wirtzburg curiam habebat, & conuentũ principum: fecitq; omnes in expeditionem Italicam iurare: præſertim vt Lombardiã, quæ ſine controuerſia regni erat & Imperij, iam rebellantem edomaret. Anno quarto regni ſui veniens in Italiã, Placentiã ſubegit: quadam caſtella Mediolanenſiũ & Cremonenſiũ combußit. Vltrà progreſſus, Spoletum, rebellionem oſtendens, igne conſumpſit: & deindè Romæ propinquãs, terruit pontificẽ Hadria-

drianū, qui ceſsit vrbe: ſed tamen, oratoribus inter vtroſque alternantibus, conuenit ſuper omnibus. Vidit, vt ferunt, inuitus Fridericus in pariete opere muſico factam picturam, quam oculis vt annotauit, vultū auertit contractum. Erat eiuſmodi: Sedit in pontificali cathedra Innocentius ſecundus, ad cuius genua Lotharius Imperij coronam curuatus accepit. Fremuit, nihil dicens, Fridericus: & cùm rediſſet in Germaniam, Hadrianus Papa miſit ad eum cardinales duos, rem magnam acturos. Scripſit inter alia Papa: Beneficium tibi coronæ conceſſimus. Quod verbum indignè ferens, efferbuit: Noſtris, inquit, Electoribus acceptum ferimus, poſt Deum, quòd regnamus: primam coronā à Colonienſi recognoſcimus, Imperialem à Papa. Cæterùm beneficium ab illo non recepimus: Deo ſoli debemus, & Electoribus, non Papæ, quòd regnamus. Auxêre indignationem principis aulici, aſſeuerantes. Principum maxima pernicies: quòd nemo illis niſi placita loquitur, rarò vera. Swichmannus eccleſiam ſuam, ad finem vſque proſperè gubernabat.

CAPVT XXXVI.

HAlberſtadenſi quoquè, per idem tempus, eccleſiæ nouus pontifex acceſsit Vlricus: qui illi præfuit per annos trigintatres. Magnum illi luctamen cū Henrico duce fuit, magni labores: quos quia in Saxonia attigimus, hîc tranſimus. Imperator cùm iam ſe validiùs præpararet ad Lombardicam expeditionem, præmiſit Ottonem comitem Palatinum, & cancellarium ſuum Reinoldum, cum exercitu, ad oppugnandas maritimas vrbes, Rauennam atque Anconam: ipſe ſecutus cum mole exercitûs, obſedit Mediolanum. Erant cum Imperatore, rex Bohemiæ, Hēricus dux Saxoniæ, Henricus dux Elſatiæ, Fridericus dux Sueuiæ, Bertoldus dux Carin-

thiæ, Ludouicus Landgrauius Haſſiæ, Conradus comes Palatinus, & Fridericus archiepiſcopus Coloniẽſis. Mediolanenſes tribus portis vnà erumpunt, & caſtra Imperatoris inuadunt: ſed magna ſua clade repulſi, retrocedunt, non aliâs iterùm temerè erupturi. Videntes igitur quòd armis eius reſiſtere non poſſent, deditionis faciunt mentionem, & in gratiam eius concedunt. Imperator ciuitatem coronatus ingreditur: & acceptis obſidibus penè quingentis, indictoq; annuo tributo, abſcedit. Indè cùm tributum impoſitum exigeret miſſis oratoribus, Conrado Palatino comite, & Reinoldo cancellario, ciues in tumultum verſi, penè manus iniecisſent in eos: illi verò mutato habitu, vix incolumes abierunt. Imperator vbi audiuit rebelles animos, cùm vires auxiſſet, redijt ad obſidendam vrbem. Ipſi quoquè ciues animo aucti, inuectis commeatibus, fortiter obſidionem triennio penè toto ſuſtinuerunt. In qua obſidione, iam mortuo in expeditione militari, Friderico Colonienſi archiepiſcopo, cancellarium ſuum Reinoldum ad eam ſedem promouit, miſſis literis ad eccleſiam Colonienſem. Mortuo etiam Papa Hadriano, cùm de ſucceſſore ageretur, ſcinduntur vota. Maior pars elegit Rolandum Mediolanenſem: cæteri qui Imperatori fauebant, extulerunt Octauianum, appellantes eum Victorem. Imperator vtroſq; vocauit ad concilium, vt diſcuſſa re, qui potior eſſet, remaneret. Venit Octauianus Victor, Rolandus Alexander non venit: quapropter Imperator cũ ſuo concilio adhæſit Victori, Alexandrum cõtempſit: & facta eſt in eccleſia diuiſio peſſima. Interim Vlricus epiſcopus Halberſtadenſis, varijs caſibus luctatur cum Henrico Leone duce: quod in Saxonia noſtra ſcripſimus, indè requirat qui nõſſe volet.

CAPVT

CAPVT XXXVII.

MIndensi deindè ecclesiæ post Witelonem, præfuit ordine pontificū vigesimus tertius Sigewardus. Erat illa tempestate legatus de latere in his regionibus, ad componendas res ecclesiæ, per Imperatores miserabiliter disiectas, à quo iste pontifex accepit consecrationem. Quo etiam tempore ortus est comitatus de Marca, per duos fratres Adolphum & Ioannem, descendentes ex Italia. Tum quoquè religiosum in Werden locum intrauêre moniales, quem dudùm canonici regulares prophanârunt. Vide rerum etiam in religione vicissitudinem. Illa ætate moniales succeßêre monachis ad reparationem disciplinæ regularis & morum: nunc autem, rebus conuersis, regulares fratres, pulsis ob vitæ dissolutionem monialibus, ad hoc peruenerunt, vt collapsa monialium loca reparent in vitam regularem. Sedit hic pontifex annis vigintiuno, & in die sancti Victoris Papæ transit ad meliora. Plures enim fieri necesse est sacerdotes, idcircò quòd morte prohibentur permanere: qui autem manet in æternum, sempiternū habet sacerdotium, Dominus Iesus, secundùm ordinem Melchisedec pontifex in æternum.

CAPVT XXXVIII.

ALdenburgensi interìm ecclesiæ præsidens Vicelinus, ex hac vita migrauit. Et suffecit Henricus Leo, qui hæc ab Imperatore obtinuit, Geroldū quendam ex nobilitate Bauarorū. Hartuicus Metropolitanus hoc ægrè ferens, recusauit consecrare, quē non electio legitima, sed principis voluntas extulit. Cùm ergò prima expeditione transiret rex in Italiam, Henricus dux Leo illum comitatur magno suorū agmine, secum trahens Geroldū suū, vt à summo pontifice consecraretur.

Præmo-

Præmonitus ille literis archiepiſcopi, aures diù habuit ociluſas. Sed quoniam Romani tumultu maximo ſæuierunt in Pontificem & Imperatorẽ, Henrici ducis cohortes illo die maximè bonam nauârunt operam in repreſſione Romanorum. Placatus pontifex, ad eius poſtulationem conſecrauit Geroldum. Fratres autem de Falderа, mortuo ſuo patre Vicelino, receſſerunt à ſubiectione Aldenburgenſis epiſcopatûs: eligentes ſibi Epponem præpoſitum, rediêrunt in obedientiam, vt debuerant, eccleſiæ Bremenſis. Non enim licuit illis ſubtrahere ſe priori eccleſiæ. Creuerat per id tempus ſub Adolpho Holſatiæ comite, ciuitas Lubecenſis in bonum modum: & multùm contendebat Henricus dux, ab eo ciuitatem in ſuam ditionem deducere. Diù ille repugnauit: demùm permiſit, rebus currẽtibus, quomodò ſignauimus in Wandalia: ſed tamen epiſcopio digniorem locum quærebat. & placuit, vt in Lubeca ſedem haberet. Introductus ergò à duce, ibi conſedit, eccleſiam extruxit diui Ioannis, vt vocant, in arena. Dux vicino loco manſit, habitationes fratrum diſtinxit, præbendas tenues conſtituit: &, vt fieri ſolet, ab aceruo non magno creuit res paulatìm in bonũ modum. Hic Geroldus Hartwicum archiepiſcopum Bremenſem adiens, cùm plurima illi obſequia promptus impendiſſet, pro reſtitutione Falderẽſis monaſterij, quod nouum dicunt, (quod ſuus anteceſſor Vicelinus fundâſſe & poſſediſſe dinoſcitur) inſtantiſſimè orabat: quia diœceſis omnibus modis parua, nec ſatis commoda erat manſionibus. Archiepiſcopus in ſua eccleſia partem pronior, callidis ſponſionibus epiſcopum Geroldum differebat, & in fine vacuum abire permiſit. Geroldus verò ædificauit oppidum Vibin, domum ſibi & manſionem imibì conſtituens. Idem verò, anno epiſcopatûs ſui quarto, videns vrbem

bem Lubeck excreſcere opibus & ciuium frequentia, & Aldenburgenſem propter Wandalorũ adhuc infidelium crebriorem incurſum miris modis extenuari: obtinuit, quod diximus, ab Henrico duce, vt in eã cathedra transferretur. Deſignauit dux locum conſtruendo oratorio, & cõſtituit prabẽdas duodecim pro clericis, & tertiamdecimam præpoſito aſsignauit, areasq; pro curijs deputauit, aſsignans redditus, & decimas, & certas villas in ſtipendia fratrum, ibidèm Deo ſeruientium. Geroldus conceſsit eiſdem fratribus eccleſiam forenſem beatæ Mariæ, cum omnibus ſuis emolumentis. Et anno ſexageſimo ſecundo poſt milleſimum & centeſimum, præfatus Geroldus, Aldenburgenſis eccleſiæ epiſcopus duodecimus, Lubecenſis verò primus, ſacramentis ſalutaribus cõmunitus, illuceſcente die, carnis ſarcinam depoſuit: ſepultusq; eſt in medio baſilicæ Lubecenſis, quam ipſe fundauerat. Sed hodiè ad nouum chorum tranſlatus, ſub paruo quieſcens lapide blauio, ſtatim ſupra cancellos. Sedit annos quatuor.

CAPVT XXXIX.

MEkelnburgenſi eccleſia, per idem tempus, defuncto Euerhardo, præficitur Benno, vir Deo ac pontificatu dignus: ſed non erat quod ad honorem & dignitatem ſe ſubleuatum arbitraretur, verùm ad laborem & omnem patientiam vocabatur. Nam principes in ea gente, Niclotus cum filijs, adhuc ſeruiebant idolis, non multi ex populo Chriſtum adorabant: & quotidiè inſtabat bonus pontifex, vt multiplicarentur qui ſalui fierent. Eius temporibus Henricus dux Saxoniæ Leo, terram Wandalorum hoſtiliter inuaſit: principem Niclotum, quem nos dicimus Nicolaum, oppreſsit, & rebelles ſubiugauit. Occupabat omnem terram vſque in Demin:

& ex-

& ex filijs Nicloti alterum, quòd incentor esset fratri ad rebellionem, cùm captus apud se teneretur, iussit in conspectu agminis hostilis iugulari: armis alterū expulit omni ditione. sed inter alia Suerinum captum ex hoste, dedit cuidam ex suis Guncelino, qui indè creatus est comes. quem in locum, viuente adhuc Bennone, sed longè posì hac tempora, translata est sedes, & manet vsque hodiè. Miris indè perplexitatib. inuoluitur bonus pater, cùm indè docendi erant increduli, indè verò placandi, qui suos amiserant in bello: solū hoc illi erat inter multas tribulationes solatium, quòd in præsidijs, quæ communierat dux victor, Saxones consederant, qui illum tuerentur: alioquì mille sapè gladijs cōfectus interijsset. sed metus continuit eos à malo magìs, quàm modestia. Ferox nimirùm natio, & dura ceruicis, quod etiā nunc in posteris cernitur, si aliqua præditi essent potestate. sed dura seruitute tenentur subacti. Huius autem optimi pontificis præclara merita, & durā in gente patientiam, & magna pericula, scripsimus in Wādalia nostra: nunc breui rerum commemoratione contenti, ad alia proficiscimur. Henricus interèà dux, victoriam in gente prosecutus, & verlo cepit: & vocatis episcopis, qui tum in tribus ecclesijs præerāt, Geroldo, Euermodo, Bennone, voluit à se episcopatus recognosci: hoc agens, vt ille velut institutor haberetur, & pro maiori coleretur: hoc quærens in sua parte, quod Imperatores diù luctati cū Romanis pontificibus, quærebant in vniuerso regno. Restitêre boni pontifices duci, allegantes, non esse fas, de manu laicapendére ius ecclesiasticum. Sed quoniam ille potens erat, nec nisì de manu illius pendebat ecclesiarum prosperitas, fecêre quod necessitas indixit, non quod ius dictauit.

CAPVT

CAPVT XL.

RAceburgensi quoquè ecclesia, post Euermodũ, vir aequè optimus Isfridus p̃ficitur episcopus: qui tanta fulsit sanctitate, vt miracula nonnulla faceret inuitus. Iusserat sacra die parasceues, vt minister aquã ei inferret in potum. paruit ille, & aquam afferebat. gustauit pontifex, & reperit vinum. Toruo vultu versus in ministrum: Num, inquit, iussi vt aquam inferres, non vinum? territus ille, quàm sanctè affirmauit, aquam se attulisse de fonte. Iussit iterùm hauzire, at vinũ erat: tertiò item res iteratur, & idem prouenit. Tum resolutus in lachrymas, oculos in cælum extulit: Quandò, inquit, tua voluntate, mirifice creator, creatura mutatur, tedo quod iubes, eccè in die passionis filij tui sumo quod praestas. Monstrant hodiè fontem iuxta domum thesaurariæ in Raceburg, vndè hausta fuit aqua. Hoc quoquè fertur de illo, quòd quodã tempore cùm circuiret cœmeterium cum processione, vidit cæcum quendam sedentem secus viam, & mendicantem: quem adspergens aqua benedicta, versiculum illum dixit propheticum: Dominus soluit compeditos, Dominus illuminat cæcos. & statim cæcus est illuminatus, & visum recepit. Horũ duorum pontificum Euermodi & Isfridi reliquiæ, in choro, in quadam capsa ad austrũ, quæ ad hoc est ordinata, conseruantur. Sunt asscripti versus Isfrido:

Huic Tethis inualuit, in vinum versa, cæcatus
Est illustratus: talibus effloruit
Laudibus insignis Isfridus, annumerandus
Catalogo sanctis cælitibus iugiter.

Fuit huic quoq; sancto perpetuus labor in vinea Domini, dum Wandalis suis prædicaret, necdùm benè firmatis in fide. nã gladius temporalis magis, quàm vlla res, eam

gentem

gentem dura ceruicis, in fide continebat. Profuit indu-ratis cordibus habere magni meriti pontifices, qui pre-cibus apud Deum impetrarent, ianuam cordis ad lumen fidei reserari.

CAPVT XLI.

HIldesemensis ecclesia, cùm haberet pontificem Bernardum, virum quidem præstantem, sed ca-citate percussum, per annos ferè decem: intellexit, vir Deo plenus, etiam corporalibus oculis opùs esse pontifici, qui omnibus vndiquè luceat luminibus antè & retrò, re-nunciauit pontificatui: & cessit in fauorem æquè pra-stantis viri Brunonis, qui pridèm decanatū adminis-trabat. Insigne est quod de eo fertur. Primus hic natiuita-tem virginis glorioſæ cœpit cum Octaua celebrem habe-re, cùm sit eius ecclesia patrona. Aderat matutinali offi-cio nocte media, & eccè splendor fulsit insolitus, & omni meridiana luce fulgentior: stupuêre qui aderant, & pe-nè ex cantu obmutuerunt. Pontifex, quid esset, curiosi-ùs contemplatus, vidit oculatè sanctissimam virginem sibi intendentem, prócidens in ora supinus: O, inquit, sa-cratissima regina, quid te ab alto traxit inuisere mansi-onem humilium tuorum? Tum illa: Placuit altissimo vnico meo tua deuotio, placet cū cælitibus & mihi, per-seuera in eo quod cœpisti: & cum dicto disparuit. Ho-nouer oppidum vetus, iam tamen ad insignē pauperiem redactum, renouatur per Henricum ducem Leonē. Per hæc tempora obierant comites de Lowenrode. arcem cum hæreditate accepit Henricus, quòd legitimum hæ-redem nullum relinqueret: ea fuit in parte vltra Lei-niam, quæ nunc est noua ciuitas. Paruitq; ex hoc tem-pore ducibus, nunc verò in diuisionem cecidit, vt Gottin-gensi iungatur ditioni. Originem autem nominis alibi si-

gnaui-

gnauimus, quòd ibi casus in duello Haneuus dux Saxoniæ, ante tempora Caroli Magni, ab rege Danorum, nomen reliquit loco, vt Danica lingua Hanefræ diceretur: deindè nostri, parumpèr detorto nomine, Hanouer appellauêre. Claruit hoc tempore Petrus Blesensis, archidiaconus Batonien sis, vir in diuinis scripturis doctissimus, qui multa reliquit ad eruditionem posterorū præclara opera. Eius est opus De amicitia Christiana, quod incipit, Quoniam diminutæ sunt veritates à filijs hominum: De pœnitentia salutari, cuius est principium, Rogásti me: De qualitate pœnitentiæ, quod incipit, Nimia tui rigoris austeritas: & alia præterea plurima.

CAPVT XLII.

MIndensem tum ecclesiam, post Sigewardum, tenuit Henricus, ordine pontificum vigesimus quartus, assumptus de cœnobio sancti Mauritij, quod est in insula: translatus primùm de Bursueldia, vbi se monachum fecerat. qua magna sunt virtutis testimonia, vt primùm de alieno monasterio assumeretur abbas, indè ex eodem monasterio vocaretur ad regendam ecclesiam Mindensem. Temporibus cuius monasteriū in Schima fundatum est per Comites de Halremont, in honorem sancti Viti martyris, anno Christi 1148. Ad vltima tempora Imperatoris Conradi tertij, monasterium quoquè in Lucka, ordinis Cistertiensium, sub honore sancti martyris Georgij fundatur, coniunctim per comites de Halremont & de Aldenborg. Nam vtrique erant hæredes nouissimi Comitis de Lucka. Sedit hic pontifex annis duodecim, vsq; ad quinquagesimum sextū, post 1100. hoc est, ad initium Imperij primi Friderici: sepultusq; est in Bursuelde monasterio patrum suorum, vt postulauit:

vndè trāslatus erat in diœcesim Mindēsem, vt vbi initia sacræ religionis fecerat, ibi inter patres suos expectaret nouissimam tubam, ad iudicium euocaturā vniuersos.

CAPVT XLIII.

LVbecenſi deindè eccleſiæ, pridèm Aldenburgenſi, per mortem Geroldi vacuatæ, ſucceßit germanus eius frater, Cōradus, abbas in Reddageshuſen. Erat autem 63. poſt 1100. Queminuitis, ſed repugnare non audentibus, dedit præſulem Henricus dux Leo. Hartuicus Bremenſis archiepiſcopus reclamabat, adſtruens non oportere per manum laicam de eccleſijs diſponi: ſed non eſt auditus. nam refragari Henrico eo tempore formidoloſum erat, quandò in hac prouincia ſolus imperabat. Conſecratus eſt per manus Hartuici epiſcopi, in oppido Stadij: vt alij, in arce Horborg: ibique per aliquot dies manere coactus. Tempeſtas enim tanta tum eſt exorta, vt Albis fluuius fieret immeabilis. Multa hominum millia, infinita pecora in terris paluſtribus Albis & Viſurgi fluminum, periêrunt. Quod ideò cōmemorandum fuit, nè viderentur noua quæ patimur in diebus noſtris, intumeſcente fluminum diluuio. Tum Hartuicus archiepiſcopus Stadenſem baſilicam in honorem diuæ Mariæ conſecrauit: quam pridèm ſub Alberone archiepiſcopo viri religioſi tres fratres, datis prædijs, in conuentum religionis erexêre. Hoc eſt illud tempus, quo dux Leo bellum in Wandalos renouauit: filium Nicloti principis, in conſpectu fratris, in agmine ſtantis, appendi iußit in arborem: patrem Buruini, cui poſteà dux dedit coniugem filiam naturalem. Conradus autem Lubecenſis epiſcopus, literatura, facundia, largitate & affabilitate pollebat: clero tamen ſuo ſeueritate quadam abuſus eſt, in principio extraneos diligens, ſuos faſtidiens: ſed poſteà

in

in alterum virum mutatus est. Multis enim aduersitatibus à duce Henrico, cùm episcopatum ab eo per virgam recipere recusaret, perpessis, clero suo compati didicit. Iste Conradus ecclesiam beati Petri in Lubeke, cum offertorio & emolumentis perpetuò concessit fratribus. Profectus in terram sanctam cum duce Henrico, in ciuitate Tzurs, quæ aliàs Tyrus dicitur, spiritum Deo reddidit. Sedit annos sex.

CAPVT XLIIII.

OSnaburgensi ecclesiæ, 26. loco præfuit dominus Arnoldus, prìdem ecclesiæ maior præpositus, deinde episcopus: auxitq; & prædia & possessiones ecclesiæ. Stabiliuit etiam monasterium in Ozede, adiectis illi prædijs de Bardinghusen: qui Comes p tempore de Tekeneborg feudi dominus, concessit monasterio, authorizante episcopo per formam solennem, quam ille in terrorem excogitauit. Erat nobilis domina Eilica comitissa, quæ & ipsa auxit monasterij prædia, larga de suis mansis contributione: & episcopus factam donationem approbauit, & authorizauit: interdicens, nè quis in futurum ausit in irritum reuocare. Præfuit autem ecclesiæ hic põtifex cũ summa laude per annos 22. & translatus est ad meliora, appositus patribus suis, supra annum Christi 1186. vel circa.

CAPVT XLV.

MImigardeuordensi, quæ est eadem Monasteriensis, ecclesiæ tum præerat Wernerus, ordine vigesimusprimus, vir omni virtute conspicuus, cuius tempore & accedente nisu, est facta institutio monasterij in Cappenberge, ordinis Præmonstratensium, qui tum pro sui nouitate feruebat, & diffundebatur latè per omnem Germaniam. Intantùm verò dilexit eum locum

pontifex, vt ibi eligeret ſepulturam. Creſcebat per hæc tempora in maritimis Wandaliæ, noua ciuitas Lubeck, inhabitata Saxonibus ſub Adolpho Comite Holſatiæ, qui eam primus cœpit ædificare. Poſteaquàm Crito Wandalus, qui opportunitatem loci primus conſpexerat, inchoatam, morte ſua deſertam liquit & imperfectam: Adulphus inſtitit, & profecit: ſenſit Henricus Leo dux, detrimentum in ſuo Bardeuico, quòd nouæ vrbis ciues præoccuparent omnes à mari merces, & interioribus vrbibus præiudicabant. Hoc cùm animaduerteret, egit multis modis cum Adolpho Comite, cui erat ipſe feudi dominus, vt vrbem nouã illi relinqueret. Non potuit perſuadere. interdixit mercatoribus Lubecenſibus, nè ad interiora Saxoniæ mercarẽtur, ſed auehi paterentur ſua per cæterarum vrbium habitatores. Incommodum erat, ſed non profuit. Nouã vrbem ad Wokeniſſam erexit, quam appellauit Leoninam, non profecit. Salinam in Todeſlo, quòd noua eius ſalina in Luneborg reperta detraheret, immiſſa aqua dulci, vehementer afflixit. Sed non flexit Comitem. Demùm cùm noua Lubeck incendio tota conflagraret, queſti ciues, quòd reſtaurare fruſtrà viderentur, nisi duci conciliatus, efficeret liberam mercaturæ negociationem. Id perſentiens dux, iterùm inſtitit, & perfecit apud Comitem, vt ciuitas illi permitteretur. Quo facto, incredibile eſt memoratu, qua celeritate creuerit, quæ frequentia ſit facta habitatorum. Iuſſit proclamari ad omnia emporia de immunitatibus ciuiũ, inſtituit ordinem reipublicæ, delegit ſenatum, numiſma conſtituit, & omnem ciuilitatem direxit, auxit, amplificauit: & facta eſt breuì Lubeck ſplendida ciuitas, & cæteris quæ ante eam fuêre, incomparabilis.

CAPVT

CAPVT XLVI.

HArtuicus Bremenſis archiepiſcopus, cùm eſſet inter alios Veſontij, in concilio generali, (quod in Burgundia Imperiali, propter confinia regum Franciæ & Hiſpaniæ, ibi iußit Fridericus Imperator conuocari) & Victor tum pro ſummo pontifice ſe gerens, ibi adeſſet: propoſuit querimoniam, quòd eccleſia ſua, olim legationis dignitate ſuper omnia Aquilonis regna prædita, miſerè per Romanos pontifices eſſet deſpoliata, cùm tribuant prouincijs illis ſuos archiepiſcopos, non reſeruato iure archiepiſcopi Hamburgenſis. Et quoniam & Woldemarus rex Daniæ ibi adeſſet, ſperabat Hartuicus decreto concilij conſtitutum iri, vt iterùm parérent archiepiſcopi cum epiſcopis, Hamburgenſi tanquàm patriarchæ. Sed quoniam rex Daniæ ius habebat remeandi domum, quòd alijs conditionibus elicitus diceretur: & quia patres non ſatìs confidebant, aliquid aduersùs conſtitutæ Romanorum pontificum decernere, quòd reges euocati non adeſſent: rex Daniæ eluſo per alium colorem concilio, venãtis ſpecie egreſſus, magnis itineribus domum repetebat, & Hartuicus archiepiſcopus in ſua quæſtione nihil profecit. Quo tempore Imperator Moguntiã ſubuertit, vindicans necem pontificis Arnoldi, quem ciues per tumultũ oppreſſerunt. Deindè renouata in Italiam expeditione, Mediolanum quoquè deiecit. Tum Reinoldus corpora trium Regũ indè extulit, & Coloniam deportauit. Erat autem annus 1164. Tum Victor antipapa deceßit, & ſurrogatur Guido Cremenſis epiſcopus, & Paſchalis nuncupatur. Victor apud Lucam ſepelitur. Alexander interim pontifex in Francia agebat, vt aduersùs Imperatorem ſibi conciliaret cæteras nationes. Apud Senonas die Paraſceues, cùm ageret Alexander

diuinum officium, horribiles facta sunt tenebræ: & dum lector passionem Dominicam personaret, peruenireq; ad eum locum, Consummatum est, fulgur tam stupendum cecidit, & tantus fragor intonuit, vt Alexander dimisso altari, & lector omissa passione, ac omnes qui aderant, fuga sibi putarent consulendum. Quo etiam tempore archiepiscopus Colonienſis, Padeburnenſis, Mindenſis & Monasterienſis episcopi, & Henricus dux Saxoniæ, obsident arcem Arnsborg, quòd Henricus comes multa aduersùs singulos commiserit, & nouissimè fratrem puerũ in carcere tenuerit, in quo mortuus est. Capitur arx, & euertitur, & Henricus exulatum abit. Posteà tamen reuersus in gratiam, recepit arcem: quam post obitum consignauit ecclesiæ Colonienſi, quæ totam hodiè tenet ditionem antiquæ illius nobilitatis. Caroli Magni tum ossa leuata sunt de sarcophago, & asscriptus est ipse sanctorum catalogo, magno pontificum & principum conuentu, ac celebri festiuitate, tripudiantibus omnibus ad memoriam victoriosissimi quondàm Imperatoris, nunc sanctissimi principis. Ibi Henricus puer, Friderici filius, corona donatur à principibus ad successionem paternam.

CAPVT XLVII.

HIldesemenſis ecclesia iterùm nouauit pontificem suum. Nam Bruno septem solis præfuit annis, & insequitur Hermannus: sedítq; annis sedecim, consecrauit ecclesiam sancti Blasij in Brunswick, quam à fundamentis Henricus dux Leo ædificauit, amplificans, & exornans mirificè ciuitatem. Erexit super basim leonis effigiem, quæ hodiè extat: vndè nata fabula de leone, qui sequeretur exulantem: infelices & miseri, qui fabulas concinnant. Nomini suo dux fecit honorem, quòd

Leo

Leo diceretur. Vrbem fossa & vallo circũdedit: & quia potens & diues erat, multos præ se contẽpsit. Vndè conspirantibus in eum cunctis, non erat factu facile, incolumem seruare dignitatem. Insigni victoria in Wandalos tum elatus fuit: omnem terram Obotritorum, fugato Pribislao, occupauit: & principibus Pomeraniæ, qui congentilem suum defenderant, satis oneroſus incubuit. Amisit tamen in obsidione Demin vrbis, duos Comites casos, dum castra metarentur: Adolphum Holsatiæ, & Reinoldum Thietmarsiæ. Quo stemmate hic progenitus sit, nõ inuenimus, cùm tamẽ Comitatus iste in ius transierit Bremensis ecclesiæ, quod diximus. Sed Henricus dux animo sublimis, miscens prophanis sacra, qui ciuitatem Bremam pro sua tenuerit, quiq; Stadensem Comitatum sui iuris fecerit, potuit & Thietmarsiæ præficere quem volebat. Nam quòd armato agmine terrã intrauerit, populumq; domuerit, & ad tributa in granis soluenda coëgerit, compertũ habemus. Potuit perindè tum illis imponere Comitem, qui eius nomine eos in fide contineret: sed nisi belli fortuna ipsum consumpsisset, pari cum prioribus exitu fortaßè terminâsset. Non est passus populus ab omni memoria dominantem. Nam Adolpho tertio, quod suo tempore dicemus, cùm resistere non possent, sed grandem pecuniam, quam etiam soluere non poterãt, expromisissent, alio se genere vindicabãt, transferentes se ad ecclesiam Slesuicensem. Sed hæc posteà.

CAPVT XLVIII.

FErbuit tum controuersia inter ecclesiam & Imperium, cùm Alexander pontifex Franciam, Hispanias, Angliam, & quandam Germaniæ partem haberet obedientem. Reliqua Germania cum Imperatore sensit, hoc solũ prætendens, quia Alexander cõcilio congregato

noluit adesse, pertinax & contumax habebatur. Ediuersò pontifex asserebat, quia indubitata fuit electio sua à maiori parte, nō debuit sine illius authoritate concilium à quouis congregari. Reinoldus Colonienſiū electus, inuitato Imperatore Coloniam, à ſuffraganeis conſecratur: ſed ab Alexandro excommunicatur, qui tunc in Gallijs diuerſatus, Turonis concilium congregauit. Sed cùm anno proximo, hoc eſt 67. cùm Imperator in Italiam renouâſſet expeditionem ſuam, Reinoldus Colonienſis archiepiſcopus, & Chriſtianus Moguntinus electus, cum exercitu Romam vadunt, vbi tunc Alexander Papa conſedit. Romani hortatu pontificis, impetum faciunt in exercitum Imperatoris: & pluribus occiſis, ſuper haſtas figunt capita cæſorum. Imperatorij duces prælium inſtaurant, hoſtes inuadunt: & in hoc congreſſu plus quàm ſex millia Romanorum ceciderunt. Alexander fugit, vrbs vacua penè remanſit. Peſtis ex cadaueribus exorta, multos contaminauit: & ex victoribus qui conſtiterant, ad vicina victoriæ loca peſſundedit. Ibi Reinoldus Colonienſis archiepiſcopus interijt, & dux Sueuiæ Fridericus. oſſa Reinoldi Coloniam tranſportantur, cui Philippus decanus eiuſdem eccleſiæ ſurrogatur. Chriſtianus Comes de Aldenburg, Henrico duci ſe opponens, arcem & vegæ euertit, Bremam introiuit: Bremenſes eum recipiunt, volentes iugum ducis excutere. Dux collecto exercitu Bremam proficiſcitur: ſed Chriſtianus vada fluminis Geræ occupans, duci tranſitum prohibuit. Ibi vterque conſedit exercitus, mutuo conſpectu, diebus quatuor. Quinta die Chriſtianus quatuor inſtruxit acies, pugnaturus: dux terga vertit, & abijt. Poſtea verò cum magno exercitu reuertitur, & Chriſtianus ſe recepit in Aldenburg, nihil timēs. In eodem turbine obijt

idem

idem Christianus. & quia milites, sicut ipse rogauerat, mortem eius dissimulauerant, ei tanquàm viuenti cibaria inferentes, exercitus ducis affectus tedio, est solutus. Moritur etiam Henricus frater Christiani. Hic vxorem duxit sororem Henrici comitis de Gelria, de qua genuit Henricum & Gerhardum, postea clericum: & filiam, quam duxit Wedekindus de Stumpenhusen, filius Geronis. Christianus etiam genuit de Cunnegunda Mauritium & Christianum: & solus Otto Bremensis ecclesiæ præpositus, de filijs Eilimari remansit, qui factus est tutor pupillorum. Posteà Aldenburgenses bello se confodiunt intestino, ità vt sacerdote Missam celebrante, Phrisones calicem Domini effunderent, & auferrent: vndè eadem vrbs in manus Henrici ducis data est, eamq; obtinuit, vsq; dum ab Imperatore humiliaretur. Mira huius principis fortuna. bello fortunatus erat & victoriosus: quod bello non potuit, ingenio peregit: quod verò neque bellum, neque ingenium præstitit, ipsa rerum domina fortuna elargitur. Fortunam voco, sortem à Domino dispensatam, quæ humanis obtutibus non præuisa, fortuna dicitur.

CAPVT XLIX.

BRemensi tum ecclesiæ post Hartuicum, qui anno sexagesimooctauo defecit, præficitur Balduinus, Halberstadensis præpositus, annis grauis, sed Henrico duci charus, cuius voluntate tum omnia per Saxoniam gerebãtur. Nam electio discors se diuisit in duos, Sifridum, Alberti marchionis filium, præpositus ecclesiæ maior cum consortibus fouebat: Guncelinus autem Suerinensis comes, authoritate ducis sui, huius Sifridi partes tuetur: & pro rerum gerendarum commodo, quòd in Brema non satis esse tuti viderentur, in Aldenburg concesêre:

nam ibi tum ducis erat præsidiū. Altera verò pars capituli, & ea maior, elegerat Otbertum ecclesiæ decanum, cuius fautores in arcē Hamburg cōmigrauêre. Dux aūt vbi comperit diuisionem, vtrunq; ſubmouit: & tertio, quem diximus, Balduino archiepiscopatum consignauit, durāte schismate in Romana sede. Sifridus aūt, in Brandenburgensem episcopum ſtatim assumitur. Balduinus consecrationē, ſi non execrationē, à Paschali assequitur. Is duci gratificans, multa illi ecclesiæ bona permisit, suisq; plurima donauit in ecclesiæ detrimentum. Per cuius tempora durauit adhuc diuersitas inter Alexandrum & Fridericū, qui ſuum antipapā Paſchalem circunduxit. Cùm Christianus Mogūtinus electus, bella pro Imperio in Italia gereret ſatis feliciter, legatum ſe ferebat ſummi pontificis Paſchalis, Imperialis aulæ cancellariū, & ſedis Apoſtolicæ vicecancellariū. Brabātinos fertur in agmine duxiſſe, tū promptiſſimos: perq; Lombardiā & Tuſciam omnia depopulans, Bononienſes ad extremum inuaſit. Ipſe equo ſedens, indutus thorace, & deſuper hyacinthina tunica, in capite galeam ferens deauratā, in manibus aūt clauam trinodem, fertur vno in prælio ſua manu nouem ſtrauiſſe pugnatores. Henricus ſcholaſticus Bremenſis efferebat, vt qui tū 35. ætatis agens annū, notarius eſſet Chriſtiano, eundē archiepiſcopum 18. nobilioribus terræ, dētes cum petra, propria excuſſiſſe manu. Bononienſes egreſſi ad prælium, conſertis manibus, ſtatim fugiunt: ipſe ſecutus, obſidet ciuitatem: exercitus eius obſeſſus, vt fieri ſolet, inſultat. Paſchalis, viri feruens ingenium ſimul & ſtrenuitatem in armis admiratus, & complexus, ſic ei ſcribere ſolebat: Paſchalis epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, Chriſtiano Chriſtianiſſimo ſedis Apoſtolicæ legato, Imperialis aulæ cancellario, & Romana

eccleſiæ

ecclesiæ filio fidelissimo. Die quæ proxima fuit victoriam Bononienses, archiepiscopus indutus pontificalibus, magnam fecit solennitatem, ob memoriam insignis victoriæ, & ipse assistens aræ quæ est extra muros Bononiæ, vbi quidam Aquilegiensis episcopus ædificauit præclarum palatium de marmore, & templũ honorabile æquè marmoreum, celebrauit solenniter diuina. Adstabant choro canentium 200. ex militantibus, omnes monachi apostatæ, & ferè tot moniales eiusdem sectæ. Singulari enim odio insectabatur Fridericus ordinem Cistertiensium, Alexandro præcipuè inhærentem: vndè subuersis eius ordinis monasteriis, ex monachis tot fuêre satellites, & item ex monialibus non pauciora scorta. Iste canentium tam numerosus, tamq; præclarus chorus, concinebat sacrum officium martyrum Thebæorũ: Gaudeamus omnes in Domino: Euangelium, Cùm audieritis seditiones. Expleto sacro ministerio, archiepiscopus & sui, acceptis ex vrbe obsidibus, & infinita pecunia, cum multa præda duxit in Anconam, obsidens illam ferè per biennium. Multa videbantur in hoc viro præcipua, quòd facundus, largus, illustris, ad omnia magnanimus haberetur: Latina, Romana, Gallica, Græca, Lõbardica, Brabantina, linguis, vt sua vtebatur. Erat aũt natione Thuringus. Hunc suo tempore orantẽ Itali sunt mirati. diuinarũ scripturarum non erat ignarus: quem Leo Tuscus, notarius Emanuelis Imperatoris orientalis Græcorũ, laudibus effert. Scripsit etiam ingenij sui præclara monimenta: Friderici Imperatoris gesta ac vitam, epistolas diuersas, & orationes præstantes. Nulla ciuitas, arx nulla restitit oppugnanti. Henricus memoratus, Bremensis scholasticus, retulit famã esse, idq; se à dignis viris accepisse, quòd asini & meretrices in eius exercitu maiores facerẽt sumptus, quàm

omnes

omnes exercitus Imperatoris, & familia, quæ tamè opulentißima Cæsari erat. Clerici & fœminæ in exercitu eius, duo munitißima fortalicia memorantur expugnâsse, ità etiam inter arma ludebat. Anconam verò tunc obsessam sic affecerat, vt calceorum coria & scutorum vorarent. Subiugauit etiam Ferrariam & Rauennam: & fortunatißimo procursu victoriæ est tamen pro Imperio vsus. Anconam deindè redactam in suā potestatem subuertit, & naues 300. quas reperit, Imperij & suis vsibus deputauit. Paschali deindè per mortem deficiente, surrogatur abbas Strumensis, ex Ioanne dictus Calixtus. Romani autem vt euitarent arma Christiani, neque Alexandrum recepêre, neque Calixtum, sed Calixtum idem Christianus solus fouit in valle Spoletina. Sed sistamus hîc calamum.

LIBER SEPTIMVS.

CAPVT PRIMVM.

MAximum in orbe terrarū tum excitauerant, & diù sustinuerant, duo principes malum. Fredericus Imperator luctatur cum Alexandro summo pontifice, pro rerum summa: & per Saxoniam dux Henricus Leo, cum Swichmanno & Vlrico, altero Magdeburgensi, altero Halberstadensi, contenderat. vna vtrobiquè ambitio in causa fuit. Volebat Imperator imperij sui iura repetere super summis pontificibus & alijs episcopis constituendis: Papa contrà, innixus

immixus iuri diuino & humano, res ecclesiasticas potestati laicorum eximebat. Henricus autem dux elatus victoriis & rerum amplitudine, inuiderat episcopis rerum omnium tam latam ditionem, arbitratus administrationem rerum per prouincias deberi principibus, episcopos autem solis curandis sacris intendere oportere. Sed Imperator facti sui colorem maximum prætendit, quòd Alexander pontifex iudicium videretur subterfugere ecclesiæ: & ideò de mala causa prædicauit suspectum, qui nollet ab ecclesia iudicari. Quam rem posteà in quæstionem reuocabant patres in concilio Basileensi, concilium esse supra Papam: cùm pontifex contrà niteretur. Henricus autem facti sui non alium quærebat colorem, quàm vt armis & seculari potentia niteretur. Pontifices autem memorati, murum illi pro domo Domini opposuêre. Alexander solus, quia iustitiæ fidebat, tribus antipapis superstes fuit, Victori Octauiano, Guidoni Paschali, Ioanni Calixto: sed duo priores mortui sunt in schismate. Ioannes autem, dictus Calixtus, penè inopia adactus est in gratiam conuolare Alexandri papæ. Erat annus 77. cùm Imperator schisma fastidiens, de pace cogitauit: sed accessit causa, quòd Veneti, qui iamdudùm Alexandro fauerant, vagantem in Hadriatico mari Ottonem, Friderici Imperatoris filium, cum classe, quam Christianus Moguntinus Anconitanis ademerat, intercepêre: & perductum Venetias, coegerunt iurare, quòd apud patrem de pace tractaret. Alexandro iam regna omnia consenserant: solus Christianus Moguntinus fouet, vt diximus, Ioannem in valle Spoletina. Nunquàm cessauit interea Imperator Mediolanensibus inferre, quod rebellantes meruerunt: quæ fuit vel maxima causa continuandi schismatis, quòd Alexander papa, origine Me-

ne Mediolanensis, fauerat ciuibus suis. Tū Henricus dux Saxoniæ causatus ætatem, petijt missionem, & cum Imperatore non iniit expeditionem: quare illi auxit indignationem, & auertit ab illo Imperatorem, iam cunctis principibus eidem Henrico pro sua superbia infensis. Sed quoniam hæc in Saxonia sumus executi, satis est semèl esse narratione digestum: nunc rem ecclesiasticam exequimur.

CAPVT II.

LVbecensis ecclesia iam ex Aldenburgensi honorem nacta, in peregrinatione Henrici ducis in terram sanctam, Conradum suum episcopum amisit: diuq; ignorauit, donèc duce ad reditum propinquante, certior fieret. Tum verò fratres scientes sine ducis assensu nihil agere, virum poposcerunt duci gratissimum, iam longè antè nominatum, Henricū abbatem sancti Aegidij Brunsuicensis, doctrina, eloquentia, sanctitate iuxtà insignē: qui & ipse cum duce peregrinatus, grandem sustinuit disputationem in conspectu Imperatoris Constantinopolitani, præsente domino suo Henrico duce, super processione spiritûs sancti, cùm sermo oriretur de controuersia orientalis & occidentalis ecclesiæ. Ostenderat Henricus testimonio Græcorum doctorum, controuersiam non esse de re, sed de verbo: copiosè allegans, ità vt omnium & Latinorum & Græcorum ora in se conuerteret. Sed iam reuersus in prouinciam, cùm à fratribus Lubecensibus episcopus poscceretur, dubitauit dux quid sineret, dubitauit & ipse Henricus quid faceret. Nam dux carere eius præsentia de Brunsuico, vbi plurimùm ingraueſcente ætate manebat, graue duxit, viro pleno prudentia & consilio: ipse Henricus addubitabat monasticam quietem mutare negocio pontificio. Posſi multa adquieuit vterque,

que, & factus est Lubecensis episcopus, ab episcopis Hazelburgensi, Raceburgensi, & Suerinensi, in præsentia ducis Henrici cõsecratur. Hic vir magnæ eruditionis & sanctitatis, facundus, de Brabantia oriundus, primò præfuit scholis in Brunsuico: posteà abbas, indè factus est episcopus. Huius tempore dux Henricus ædificare cœpit ecclesiam Lubecensem, quæ nunc est, in honorem Ioannis Baptistæ & Nicolai, & cum dicto Henrico episcopo primum lapidem posuit. Fundauit monasterium ordinis diui Benedicti in honorem Ioannis euangelistæ, constituens in eo fratres ordinis sui, qui hodiè sunt translati ad Cismariam, certas decimationes & agros in dotem illis conferens. Per medium huius Henrici, Fridericus Imperator primus cùm conclusisset obsidione ciuitatem Lubecensem, fortissimo exercitu ab impugnatione cessauit, donèc ciues consulerent dominum suum Henricum ducem, & eius consensu homagiũ Cæsari præstiterunt. Huic tum crebris vexato febribus, Fridericus Imperator, quòd in homine sibi complaceret, misit propriũ medicum, vt remedijs opportunis ei subueniret. Multa in eius laudem feruntur, quorum quædam signauimus in nostra Wandalia: sed in ea infirmitate tum ille defecit. tumulatus est in choro monasterij sancti Ioannis, per eum fundati, cùm adhuc fratres sui ordinis ibi commanerent. Sedit in episcopatu per annos quindecim, immortale nomen cum plurima laude relinquens apud posteros. Reliquit quædam sui nominis monimenta, ex quibus est Homilia in euangelium, Stabat iuxta crucem Iesu: quæ, qualis fuerit in cæteris, satis demonstrat, quàm sensu profundus, quàm excultus eloquio. Sed præstabat omnibus sincera in viro deuotio.

CAPVT

CAPVT III.

Hildesemensis ecclesia per hæc tempora accepit nouum pontificem, Adologum, virum præstantem, qui præfuit ecclesiæ suæ annis decem: quantò minimè poterat, se implicabat aut rebus Imperatoris, aut factionibus Henrici ducis, qui diuersis itineribus ecclesiam tum afflictabant. Celeberrimum concilium congregatum est tum ab Alexandro papa, vigesimo pontificij sui anno. Ibi cessit à schismate Ioannes Calixtus, & factus est episcopus Beneuentanus. Archiepiscopi, pallia accepta à schismaticis abiecerunt. Christianus Moguntinus, & Philippus Colonienſis, per manum Hiacynthi cardinalis, receperunt noua pallia, refutantes omnem hæresim & schisma, præcipuè Octauiani, Guidonis & Ioannis, sic in hæc singulis verba iurantibus: Ego N. anathematizo & recuso omnem hæresim, extollẽtem se aduersùs sanctam Romanam ecclesiam catholicam, præcipuè verò schisma Octauiani, Guidonis, & Ioannis, & ordinationes eorum irritas iudico, & eis contradico, & modò, & in antea, me obediturum iuro, & promitto fidelitatem sanctæ Romanæ ecclesiæ, & domino meo Alexandro, & successoribus eius iustè intrantibus: ipsiq; seruiam absque omni malo ingenio, contra omnem hominem secundùm ordinem meum. Consilia eius, quæ mihi scripto certo mandauerit, vel ipse commiserit, nulli hominum prodam, nec etiam pro periculo corporis aut membrorum. Legatum ecclesiæ Romanæ honorabo, & ducam, & reducam, & inuabo expensis. Sic me Deus adiuuet, & hæc sancta euangelia. His verbis dabantur pallia: In nomine patris, & filij, & spiritûs sancti: & in honore Dei genitricis, & in honore apostolorum Petri & Pauli, & sanctæ ecclesiæ Romanæ, & domini Alexandri papæ: Tradimus tibi pallium,

lium, ſumptum de beatiſsimo corpore Petri apoſtoli, vt ea vtaris in confectione ſacramentorum & corporis & ſanguinis Domini, & conſecratione eccleſiarum & chriſmatis, & ordinatione clericorum, & celebratione Synodorum ſecundùm eccleſiæ tuæ conſuetudinem, Amen. Ità finem habebat ſchiſma, & requiem inuenit Papa, & Imperator conciliatus eſt eccleſiæ. Sed Henrico duci Saxoniæ iam primùm imminebat periculum ſuum, cunctis in eum principibus conſpirantibus, cùm etiam Imperator pro recuſata expeditione Italica eſſet infeſtior. Sed hæc de Saxonia noſtra petantur, vbi plenè ſunt explicata. Ad pontifices conuertamur proſequendos.

CAPVT IIII.

BRemenſis eccleſia tum quoq; innouabat pontificem. Nã anno Chriſti 78. poſt 1100. Balduinus exceſſit humanis rebus, cùm ipſa die eſſet ſuæ depoſitionis literas à Romano pontifice accepturus: & quidã Bartoldus, inſignis vir literaturæ eligitur, vt præueniatur Henrici ducis molitio. Solus Otto præpoſitus ab hac electione appellabat, prætendens Sifridum, marchionis Alberti filium, epiſcopum iamdudùm Brandenburgenſem, in eam ſedem ſuſtolli: quod etiam poſt multa prouénit. Aſſcenderat Bartoldus electus ad concilium Lateranenſe, quod Romæ audierat congregari: petiuitq; conſecrationem, certiſsimus ſpei, quòd omnia ex voto conſequeretur. Sed pridiè federat in concilio inter epiſcopos infulatus, cùm tamen non eſſet presbyter, vndè magnam contraxit inuidiam. Aderat illi quidam magiſter Gerardus, qui pro illo allegabat in concilio: Domine pater, eccè Bremenſis eccleſia, concordi & vnanimi voto, offert tibi ſponſum ſuum magiſtrum Bartoldum, virum vtiq; dignum & mori-

moribus approbatum, scientia decoratum, liberalibus artibus instructum, vtriusq; testamenti pagina eruditum, decretorum & legum industria peritum, virum (vt appáret) personatum, canonicè & sine omni contradictione electum: petitq; à te hodiè accipere gradum sacerdotij, & crás episcopalem benedictionem. Papa breuiter ad hæc: Credimus tibi dicenti, magister. sed scriptũ est: Manum nemini citò imposueris. Loquamur cum fratribus nostris, audiamus formam electionis. Examinantur Bremenses per duos cardinales, Reinerium Papiensem, & Ioannem Neapolitanum: & inuenti sunt discordare. Papa in consistorio suo sententiam dixit: Fratres, vidimus electũ vestrũ: placet persona, placet scientia, placet eloquentia: placent etiam, quantùm nouimus, mores: verùm modus electionis displicet, præsertim quia est infra sacros ordines, nõ dico subdiaconatum, sed acolythatum electus. quo gradu, secundùm rigorẽ iuris, licet contrahere matrimonium, quod canonicis obuiat institutis. Appellationem quoq; super hoc factã audiuimus, quam coactus est resignare appellator: insuper se denuò fecit eligi, & secunda electio cassauit primam. Præterea electus vester ante sacros ordines accepit regalia de manu Imperatoris. Hæc nõ admittunt dispensationẽ de facili: & alia quæ præterimus. Indè est q̃ electionem vestram infirmamus, & irritam nunciamus. Data sententia, volenti loqui depositio, non est data audientia, sed ostiarij clamabãt: Leuate, audate, audate, audate. Sifridus autem, & fauore principum iam reconciliatorum, & suopte merito, quòd esset nobili origine, bonis moribus, obtinuit translationẽ de sede Brandenburgensi ad Bremensem. Quietus quidẽ ab armis fuit, sed intestinam sensit cõmotionem. Nam Theodoricus decanus, Hartuicus custos,

posteà

posteà archiepiscopus, & Segebodo sancti Pauli abbas, Hermannus præpositus de Bucken, & Eilo præpositus sancti & villehadi, & alij quos archiepiscopus honoribus sublimauerat, conspirauerunt in ipsum, mittentes in Vrbem Henricum canonicū: qui, q̄ aleator esset, nomen est indè consecutus, vt Dabelstein agnominaretur. Hic vbi incognitus fuit, simulator erat sanctitatis egregius: sed Henricus scholasticus Bremensis, ex aduerso missus pro pontifice, ei restitit in curia, & sufficiēter de obiectis archiepiscopū excusauit, purgauitque: videlicet, q̄ variū non ferret, nisi cùm suis vestibus alicui pauperi erogatis, mātellum clerici aut militis induisset: & q̄ deauratis phaleris nō incederet, nisi equo suo per munificentiā erogato in piam causam, iumentū militis conscendisset: multasq; præterea alias friuolas obiectiones in pontificē idem scholasticus elisit. Operæprecium est intueri, quid tam magni piaculi in pontificem obtenderetur, virū natu nobilem, & summis per Germaniā principibus parem, quòd varium induisset, quòd auratis phaleris vteretur: nimirùm friuola erant, quæ de antiquis, nescio si abolitis, constitutionibus criminatores repetebant. Cùm esset olim in Imperio Romano Ludouicus primus, Synodales desupèr editæ erant constitutiones, de honestate cleri in vestibus & ornamentis: sed secula quæ interceſſerant, multa antiquitatis constituta obliterârunt. Vtinàm, ait Platina, hodiè viueres, Ludouice, cerneresq; nostrorum temporum in his rebus licentiam: castißimam diceres memoriam tuæ ætatis. Eodem tempore quidam Suediæ episcopus Iohannes, cùm Bremam pertransiret, interpellatus ab archiepiscopo, obedientiam illi præstitit, tanq̄ legitimo superiori. Seruiuit necessitati, cessit tempori. quid faceret, non aliter abiturus? Antiquæ obseruantiæ

renouationem facere voluit archiepiſcopus, recordatus illorum temporum, quo trium regnorum epiſcopi ſubditi erant archiepiſcopo Hamburgenſi: ſed in futurum ea res nihil profuit. Sifridus autem, expletis in pontificatu annis ſex, poſt quindecim in Brandenburgenſi eccleſia exactos, conceßit è vita, anno Chriſtiana ſalutis 1184.

CAPVT V.

MImigardeuordenſi eccleſia, per ea tempora præfuit Henricus ſecundus, ordine vigeſimuſſecundus, qui multùm laborauit pro noua eccleſia erigenda, prouiditq; quæ neceſſaria fuêre: ſed ad effectũ ipſe non perduxit, paſſus quod ſanctus Dauid in edificãdo templo Hieroſolymitano, cui nõ eſt datũ, quòd vir bellator eſſet, templũ inſtruere, ſed ſeruatũ eſt hoc Solomoni pacifico: ità cõtigerat huic pontifici, qui ſub Friderico Imperatore inquieta nactus eſt tempora. Tũ verò Emanuel Græcorum Imperator, bellum in Soldanum habuit, de quo Imperatori Friderico ſcripſit, ſalutatione ſic poſita: Emanuel in Chriſto fidelis Imperator, Porphyrio genitus, diuinitùs coronatus, regnator potẽs, excelſus & ſemper Auguſtus, & moderator Romanorũ magnificus: Nobiliſſimo & glorioſiſſimo regi Alemãniæ, & Imperatori, & dilecto fratri Imperij noſtri, ſalutẽ, & fraterni amoris affectũ. Concluſit epiſtolã hoc modo: Soldanus Imperio noſtro ſe dedidit: & miſsis legatis, miſericordiã poſtulauit, fecitq; Imperio noſtro hominiũ & iuramẽta: pollicitus eſt ſeruire nobis cõtra omnem hominẽ cum exercitu ſuo, ità vt ſit amicorũ noſtrorum amicus, & inimicorum inimicus. Erat ſcripta aureis tota literis, ſed vanitate pleniſſima. Sciebat enim Fridericus quid eſſet in facto. Nam anìè receperat legationem Soldani, quæ rẽ omnem

plenè

plenè aperuerat. Munera tamen preciosa allata sunt Imperatori nostro, ex Soldano (credo) potiùs, quàm Constantinopolitano. Erat cantharus smaragdinus, capiens sextarium balsami, & gemmæ preciosæ plurimæ. Illusit autem Fridericus vanissimo Imperatori Græcorum, ità rescribens: Fridericus diuina fauente clementia, inclytus triumphator, Romanorum Imperator à Deo coronatus, sublimis, in Christo fidelis, magnus, pacificus, gloriosus Cæsar, Græcorum moderator, & semper Augustus: nobili & illustri regi Græcorum Emanueli, dilecto fratri, salutẽ, & fraternæ dilectionis affectum. Et inter cætera: Sicut ille rex regum, à quo omnis potestas, Romanum Imperium caput totius orbis constituit: ità etiam Romanã ecclesiam omnium ecclesiarũ vnicam matrem, dominam & magistram ordinauit: quod vtiq; duorum gladiorum numero figurauit, quos etiã sufficere perhibuit author fidei nostræ. Quapropter tuam prudentiam commonemus, quatenùs nobis & Romano Imperio honorem debitum impendas, & summo pontifici, quem nominetenùs sanctum appellas, debitam obedientiam exhibeas, & honorem. Nũcij qui cum muneribus venerant, munerati quoq; ab Imperatore sunt remissi. Hæc etsi in Saxonia dixisse meminerimus, pro insigni tamen rerum memoria, hunc voluimus tenere locum.

CAPVT VI.

MIndensi ecclesiæ per ea tempora præfuit dominus Gwernerus, ordine pontificũ vigesimusquintus, successor Henrici, magno ortus genere, pridem ecclesiæ huius maior præpositus. Præferunt annales ortum genere & Wilhelmi Imperatoris mendosè. Nam illa tempestate, etiamsi ab initio recenseas Imperatores, nullus erat in Imperio hoc nomine. Post annos autem centum,

ex hoc die, erat & wilhelmus comes Hollandiæ, electus in differentia rex Romanorum. Sed de hoc loqui non possunt annales, quasi diuinantes, quis post annos 100. sit futurus in Imperio. Ergò Conradum aut Fridericum accipimus, quorum sunt vicina tempora, vt illustri illorum sanguine sit ortus, comitum genere. Erant autem memorati Imperatores genere Franci orientales, quibus iam Galli verum & antiquum nomen ademerunt, vt illi Franci nostri dicantur Francones per inscitiam. debuerant autem patrium & antiquum nomen tueri, vt non Francones, sed Franci dicerentur. Poterat etiam iste pontifex esse Saxonico genere, de sanguine Luderi Saxonis Imperatoris, ante duos memoratos: qui non magno genere ortus, peruenit ad Imperium, prout in Saxonia diximus. Sed hæc missa faciamus: attigimus tamen, nō inuenientes aliud in annalibus, vndè pontificem illustremus. Sedit autem annis 17. translatus ad meliora, anno Christi 1167. in vigilia diui Martini, qua erant tempora primi Friderici.

CAPVT VII.

Ecclesiæ Osnaburgensi, sub primo Friderico Imperatore, 27. præfuit pontifex Gerardus de Lippia, vir acer ingenio, qui capitulo suo & ministerialibus multa pro veteri licentia poscentibus, non acquieuit: & ideò ab illis non amabatur: nec proindè scribi curabant, qua sonarent laudem. Monasterium tamen in Hersbroke monialium, quod iamdudùm à regula degenerabat, curauit reformari: sorore sua, qua præerat alteri monasterio, huc ad regendam sanctam confirmationem translata. Multa multis dedit feuda comitibus. Extant desuper literæ: sed, vt diximus, suo capitulo & ministerialibus non erat acceptus. Vndè factum est, vt cùm in ecclesiam Bremen-

Bremẽsem esset postulatus, facilè cõsenserit, illuc translatus: sed inuenit acerrimum bellum, aduersùs Stedingos, homines malè Christianos, in quos etiam crucem obtinuit prædicari. Multi ibi nobiles periêrunt, duces, comites, barones: in fine victi sunt, captiq; ad quatuor millia: primores iudicio perimuntur, multitudini emendatæ parcitur.

CAPVT VIII.

PAderburnẽsi ecclesiæ post Euergisum præficitur Sifridus, maioris ecclesiæ pridèm præpositus: præfuit annis nouem, à septuagesimooctauo ad octuagesimumseptimũ. Vidit ille humiliationẽ principis Henrici, quem antè quidẽ exosum pro impotentia & superbia omnibus, diù Imperator defendit: sed vbi etiam Imperatorẽ contempsisse videbatur, in eum armis versus & sententijs, exuit honore & rebus. Nam per hæc tempora conuentus principum erat in Magdeborch, vbi querimoniæ multæ tam ab Imperatore, quàm principibus contra Henricum ducem Saxoniæ sunt factæ, inchoatusq; est processus ille iudicialis, quem in Saxonia diximus. Vbi ille contemnitur, armatus contra eum descendit Imperator in Saxoniam, fugans eundem ad extrema Germaniæ: hoc est, in Lubecam, maritimam ciuitatem, sed nouam. Non ausus fidere loco Henricus, præsidiũ validum vrbi imposuit, & concessit in Stadiũ. Venit cũ exercitu Imperator, & Lubecã obsedit, & deditã accepit. Erat annus 80. post 1100. cùm in Wirtzburch abiudicaretur Henrico omne feudum: sed ille diù se armis defendit. In Westphalia congressus militibus archiepiscopi Colonienſis, qui eã partem occupauit ab Imperatore concessam, prosperè pugnauit Henricus. captus est Simon de Tikemborch comes. Titulum Saxoniæ cum partibus ad Albim fluuium Impera-

ratoris dono accepit Bernardus de Anholt: sed non se ille commisit in aciem aduersùs Henricum. Proximo anno Lubecam aggreditur Imperator, & accipit. Henricus nullam reliquam gratiam assequitur, quàm vt pareat iudicato, cedens omni regno. Ille concessit in Angliam, vndè vxorem habuit. Tertio post 80. anno Imperator Erfordiæ periclitatus est, fracto lobio super latrinam. Periêrunt homines centum, & inter alios comes de Suartzeborch: qui prouerbio, nesciens præsagiebat mortem suam, Hoc, inquiens, si fecero, mergar in latrina.

CAPVT IX.

LVbecensis tũ ecclesia, morte Henrici viduata pastore, accepit successorẽ Conradũ, Imperialẽ cancellariũ, qui Lubecam vidit, & placuit: vir literatus & facundus, & qui in multis ecclesijs iam esset intitulatus. Licèt aũt per archiepiscopũ Bremensem sit confirmatus, non tamẽ peruénit ad consecrationẽ pontificalem. Dum autem ad regendũ accederet, & Adolphum comitẽ tertium eius nominis, super aduocatia in Vthin & alijs multis sibi cerneret aduersari, suis rebus ordinatis, cũ supellectili omnis generis & iumentis, quæ hinc extorserat, abijt ad Sifridum archiepiscopũ Bremensem, cui curam, quam ab illo acceperat, resignauit, & clero Lubecensi se minimè reuersurum rescripsit. Vir erat maioris animi, quàm vt illis angustijs posset contineri. Diù secutus aulam, cũ Imperatore profectus est in Hierosolymitanã expeditionem. Cumq; ille in Armenia deficeret, mersus in amni, Fridericus filius Imperatoris, & hic Cõradus cancellarius, curã exercitûs susceperunt, & in terra sancta diù rem sustinuerunt. Aderat Adolphus comes Holsatiæ, cum multa nobilitate. Sub eius ductu inchoatus est ordo

Teu-

Teutonicorum militū diuæ Mariæ, initiū facientibus ciuibus de Brema atq; Lubeca: quod in Saxonia & Wandalia oſtendimus. Hic ille Conradus, vt arbitror, ad eccleſiam peruenit Hildeſemenſem: ſed cùm eccleſiā Herbipolēſem cerneret vacare, priore dimiſſa, ad illā tranſiuit, neutram aſſecutus: quia non meruit quam contempſit, nec apprehendit quam curiosè ambiuit. Extant decretales epiſtolæ ſuper hac re. Poſteà tumultu neſcio vndè exorto immixtus creditur: & inuentus eſt ſub armis geſtâſſe cilicium. Interim Henricus dux exulans, manſit in Anglia, vſque dum audiret Imperatorem conceſſiſſe in expeditionem terræ ſanctæ. Priuſquàm tamen abiret in exilium, in gratiam Imperatoris dimiſit, quos habuit, captiuos: Ludouicum comitem prouincialem Haſſiæ, Hermannum eius fratrem, comitem Palatinū, & Wedekindum de Waldegge, cum mille & ſuprà militibus. Reliquit enim illi Imperator magnam Saxoniæ partem, quæ illi de materno genere peruenit: quam hodiè tenent poſteri eius omnes principes, qui de domo Brunſuicenſi cenſentur.

CAPVT X.

VErdenſi tum eccleſiæ præerat vir inſignis Hugo, Imperatori Friderico non in poſtremis charus. Litem habebat in iure cum epiſcopo Halberſtadenſi de terminis in prato. Vterque ſuæ ſtudebat eccleſiæ: ſed Imperator, penſatis omnibus, pratum adiudicauit eccleſiæ Verdenſi, præcipiens Ottoni de Brādenborch, nè permitteret epiſcopū Verdenſem eo pratextu aliquatenùs moleſtari. Contulit eccleſiæ decimam de allodio in Elſtorp. Obijt die Calend. Martij, anno Chriſti 1189. Eius temporibus Imperator celeberrimā curiam habuit Moguntiæ. Ibi filius eius Henricus, iam rex, fit miles auratus.

ibi confirmatum est matrimonium Constantiæ cum eodem Henrico, Imperatoris Friderici filio. Fuit ea filia regis Siciliæ, Calabriæ & Apuliæ, Rogerij, soror regis Wilhelmi, qui sine prole decessit. Fuit autem Constantia iam, vt ferebant, sexagenaria: rex autem adolescentulus. impar nimirùm coniugium, sed quod magna dos regnum vtriusque Siciliæ conciliabat: pactumq; est, vt si post fratrem viueret Constantia, regnum obtineret. Lucius Papa instituit, vt coronaret Henricum de regno Siciliæ: sed est à quibusdam cardinalibus impeditus. Conuenerant Veronam Lucius Papa, & Imperator Fridericus. Venit eò nuncius Saladini, qui se in literis suis Saladinum, Felicem, Ioseph Aegypti, & dominatorem Damasci nominauit, & principem Babylonis: minatus, se repetere Hierosolymam, quam sibi asseruit hæreditario iure prouenire de Sara. & in fine literarum subiunxit: Sic me adiuuet propheta meus Mahumeth. Super hoc nuncio contristata tota curia indoluit: & quod minatus est, statim perfecit. Nam Hierosolymam cepit, desidentibus nostris. Capta est autem anno 87. Qua de re Henricus Albanensis episcopus, de latere Vrbani Papæ legatus, crucem prædicauit, & vltramarinam solicitauit expeditionem. Armauit se Imperator, & infinita omnis generis multitudo nobilium militum, ciuium, gregariorum satellitum. sexcenta feruntur millia in eam expeditionem conscripta. Feruor optimus, si bonus rebus ordo infuisset. Profectus est Imperator cum multis millibus per Vngariam, venit Constantinopolim: indè in minorem traiecit Asiam, quæ nunc magna Turcia dicitur. Ibi aliquot prælijs feliciter gestis, & captis vrbibus, miserabiliter perijt in aquis, vidente exercitu toto: & concidit magna spes concepta.

CAPVT

CAPVT XI.

CONrado Imperatoris cancellario cedente, & ecclesiam Lubecensem linquente, de nouo pontifice erat agendū. Ergò Theodoricus præpositus in Segeberg, vir bonus, pius & mansuetus, in episcopum Lubecensem, Harduico archiepiscopo Bremensi se electioni immiscente, & capitulum Lubecense vsque in Hamborch citante, pari voto, & vnanimi cōsensu archiepiscopi & capituli, cùm esset ecclesia suo orbata pastore, in episcopum est assumptus, anno Christi 8ō. post centum mille. Quòd se archiepiscopus interposuit, indè erat, quia Cōradus episcopatum reliquerat in manibus prædecessoris sui Sifridi: alioquì ad eū nō pertinuisset. Theodoricus cùm se absente & ignorante ista gererentur, intimata sibi electione, omnibus modis contradixit, & quantùm potuit, reluctatur: ad exhortationem tamen episcopi, & comitis Holsatiæ Adolphi, non sine lachrymis consensum præbuit, recipiens inuestituram de manu Friderici Imperatoris de Italia redeuntis. Iste episcopus, cùm dominus de Mekelenborch, deficientibus Wandalis, de insula Pole Teutonicos colonos colligeret, illosq; nè episcopo Lubecensi decimam persoluerent, pertinaciter defenderet, considerans tutum non esse, cum eo qui haberet sociam multitudinem, contendere, cedendo potiùs in parte, vt reliquam partem cum pace obtineret, de consilio episcopi Suerinensis & capituli sui, decimarum medietatem dicto principi feudum concessit, vt de altera medietate iustam decimam expeditè ipsum accipere efficeret. Illo tum ingenio nobiles immiscuêre se decimis: fecêre idem comes de Racesborg, & Adolphus de Holsatia, vt vasalli per feudū fierent ecclesiarum, accepta quota parte decimarum, vt adiutores essent residuæ partis extorquen-

quendæ. Nam nouus in fide populus, grauis ad persoluendas decimas nimis videbatur: pro qua re in Danu dudùm est cæsus à populo Iutarum, rex Canutus, in sanctos relatus: multiq; perijssent in Wandalis episcopi, si non defensores habuissent comites, aut principes, gladium portantes. Per id tempus, cùm esset Imperator in expeditione Hierosolymitana, Henricus dux Leo ex Anglia reuersus, paulatim vires resumpsit: & collecto exercitu obsedit, cepit, & perfregit Bardewicũ, potentem vrbem, vtpotè quæ Henrico tanto suo principi auderet claudere portas. Erat annus 98. post 1100. Theodoricus autem bonus pontifex, ecclesiam suam in pace regebat, per 23 annos. Plura de ipso signauimus in nostra Wandalia, quæ indè repetantur.

CAPVT XII.

MIndensem ecclesiam, durante adhuc Imperij primi Friderici tempore, post Wernerum nobilem virum, ordine pontificum vigesimus sextus, Anno gubernabat, natus è comitibus de Blãckenborg. Valuit tum maximè controuersia inter sacerdotium & regnũ, quòd episcopatibus vrouideret Fridericus, ius patrium reuocaret: pontifex: proximis pactis & diuino iuri pariter & humano inhærebat: Esse indignum, principem laicum disponere de rebus ecclesiasticis. Multi per Imperatorem suffecti, sed à Papa cum suo Imperatore anathematizati. Sedit autem hic pontifex annis 14. & in crastino Valẽtini martyris, anno 1185. migrauit ex hoc seculo. Feruebat ea tempestate multo maximè ea diuersitas. Nam ad nouissima tempora sua, hoc est, post annos circiter 10. ex hoc tempore, Fridericus Imperator, sumpta cruce, peregrinationẽ instituit in terram sanctam, in qua moriens defecit: quod in nostra Saxonia plenius expressimus:

mus: facta tamen antè reconciliatione cum pontifice, quæ pacta fertur Venetijs, cùm Papa eò incognitus tectusq; peruenisset. Anno autem is pontifex, non memoratur huic se diuersitati immersisse: sed in pace obiens, pacis petiuit authorem.

CAPVT XIII.

BRemensi ecclesiæ post Sifridum, Harduicus secundus præficitur, pridem ecclesiæ custos, siue thesaurarius, assumptus eodem anno, quo & Lubecensi ecclesiæ præuiderat episcopum. Iste Hartuicus iamdudùm Henrico duci seruiens, cùm assumeretur archiepiscopus, & ille omnium indigens ab exilio redijsset, nulla de parte voluit adesse, sciens quàm grauis fuerit olim ecclesijs. Tertio sui pontificatûs anno instituit solenne collegium in ciuitate Brema, ad honorem sancti Ansgarij, donans redditibus: insuper conuentum instituit virginum, in valle Liliorum. Habuerunt huius põtificis tempora casus luctuosos. Nam nostrorum in Asia ignauia, pariter & dissensione, Hierosolyma iterùm ab infidelibus capta est, duce Saladino: nec ad hunc vsque diem recuperata, licèt multa sint in eam rem intentata. Summi põtificis iussu, iterùm crux prædicatur. Suscepit eam Imperator Fridericus, & cum eo filius eius, cognominis patri, dux Sueuiæ, multi archiepiscopi, dux Bohemiæ, dux Austriæ, & multi nobiles & magnates, ità vt computarentur in exercitu Imperatoris 600000. pugnatorum. Crucis autem legatus à Papa Clemẽte missus erat Henricus cardinalis, episcopus Albanensis. Imperator circunduxit exercitum per Vngariam & Græciam. Reges Angliæ & Franciæ, diuersis itineribus, eôdem contenderunt: Bremenses, Dani, Lubecenses, Phrisij, & omnis naualis exercitus, mare transiêrunt. Perijt Imperator,

rator, quod diximus. Rex Franciæ cepit Damiatam, vrbem Aegypti: sed diluuio Nili interueniente, coactus est relinquere. Reges deindè, iunctis viribus Ptolemaidam, quæ Acon dicitur, recuperârunt: sed Richardus rex Angliæ malè notatus est, quòd cum infidelibus sit occultè pactus. Rediēs ignoto habitu, cùm exercitus eius dispersus esset, & magna parte amissus, Viennæ agnitus est, captusq; ingenti auro se redemit. Henricus Friderici filius patri succedit in Imperio: filiam Rogerij regis Siciliæ Constantiam, mortuo fratre eius ante illam Guilhelmo monialem, annosam ducit vxorem, ex qua filiū Fridericum memoratur sustuliſſe. Imperator cum coniuge Constantia intrauit Apuliā, habens in comitatu Conradum archiepiscopum Moguntinum, & Philippū Colonienſem. Inualuit autem maxima pestis in exercitu, in qua Philippus Colonienſis deceßit: cui succeßit Bruno iam decrepitus. Imperator quoquè grauiter infirmatus, & in ſorella portatus, ità vt diceretur iam mortuus. Teutonici de rege alio iam tractabant, & maximè dux Henricus, cuius filius Henricus iam conſpirauerat cum Tancredo, vno ex primoribus regi: qui nupèr reuerſus per Græciam & Vngariam, venerat in ſpecie monoculi, emplaſtro ſuper alterum oculum impoſito, quô ignotus tranſiret: & profuit dolus illi, bonus ad fallendos inimicos. Hartuicus autem archiepiſcopus, contracto vndecunquè exercitu, manu valida intrauit Thietmarſiam, vt ad deditionem compēlleret rebelles. Militabat illi Adolphus Holſatiæ comes, & profecit. Illi autem pecuniam infinitam, vt redimerent tempus malum, expromiſerunt. Sic pontifex cum magna rerum iactantia, reuerſus est in ſua, credens in omnibus ſe rectè proſperatū: ſed ex ea radice magna pullulauit eccleſiæ vaſtitas.

Nam

Nam cùm Adolphus de Holsatia, & Christianus de Oldenborg comites, & alij nobiles stipendium militiæ requirerent, promissum Archiepiscopus reddere non valens, ministrorum suorum stimulis adactus, qui fideiussores interuenêre, redditus episcopales per triennium abiurauit, vt infra tempus illud omnia ex integro soluerentur. Ipse verò de his quæ de cathedratico, vel ecclesiarum consecrationibus consequi poterat, victitabat. Thietmarsi quoquè pecuniam quam expromiserant, soluere non valentes, ad Waldemarum Slesuicensem episcopum se contulerunt, qui erat filius Canuti regis, à Zuenone in conuiuio peremptus: manseruntq; sub corona Daniæ vsque in diem pugnæ in Bornehœuede, vbi clypeos verterunt.

CAPVT XIIII.

HAlberstadensi ecclesiæ, post Vlricum longæuum, laborioſum, sed in fine calamitosum episcopum, præficitur Theodoricus: præfuitq; annis tredecim. Tempestates tum crebræ, & excrementa erant fluuiorũ maxima, terræ fluuiatiles & maritimæ plures interiêrunt: domus integræ innatabant, sedentibus quibusdam super summitate, pueri in cunis visebãtur, in dolijs alij, omnes perituri, miserabile spectaculum. Quo tempore Henricus sextus Imperator, iam creditus mortuus, cùm se in regno nonnulli commouissent, conualescens ex infirmitate, misit exercitum contra Tancredum principem: & ipse moram fecit cis Rhenum. Donauit autem Romanis oppidũ Tusculanũ, quod ipsi funditùs euerterunt. Quo tẽpore Christianus de Oldẽborg comes, reuersus de terra sancta, machinatione Maurityj fratris sui, cũ dormiret in vili horreo, est trucidatus. Interfectores examinati, iudicio duodecim vomerũ, rotæ supplicio sunt affecti,

de

de conscijs vel authoribus quærebatur illa purgatione. Per eam tempestatem in terra sancta Bremenses & Lubecenses ciues, cùm interessent expeditioni, inter primos ordinem beatæ Mariæ Teutonicorum militum exciârunt, infirmorum peregrinorum sub tentorijs custodes. Viderant per agros proiectos ægrotantes, extulerant nauibus vela, fixerunt papiliones, susceperè laborantium custodiam. accesserè pietati nobiles: dux Sueuiæ Fridericus, & Imperij cancellarius Conradus, rem fouebant: instituti fratres, habitum quem in eis cernimus, susceperunt. Posteà instante Friderico Imperatore secundo, à pontifice summo confirmatur. Harduicus interim Bremensis pontifex non æquè gratus suis atque Burgensibus erat. Nam ciues incommoda plurima intulerunt ecclesiæ, propter illum. Causam annales non præferunt: fortè (vt erant Bremenses semper iunctissimi domui de Aldenborg) Ottonem præpositum, qui posteà peruénit ad ecclesiam Monasterienſem, maluêre pontificem. Inter præclara autē huius pontificis opera numeratur, quòd Bertoldum quendam ordinis Grisei, hoc est, Cistertiensiū (sic enim initiò dicebatur, ab habitu quem præfert) consecrauit episcopum Liuonienſem: emsitq; in terram. Primus autem fertur fuisse in ea prouincia episcopus Menerus quidam, qui in Liuonia pridem presbyter prædicauit, à mercatoribus inuectus: cui post plurimos pro Christo labores morienti, succesit iste Bartoldus. Sed nec ille diù præfuit, cæsus ab infidelibus in acie, cùm equus, cui benè regendo impar erat, illum abduceret. Surrogatur illi ab Harduico Albertus Bremensis canonicus, vir singularis industriæ, qui per annos 30. multis laboribus & periculis, res eò perduxit, vt Rigensis ecclesia metropolitica fieret. Eam ciuitatem ille fundauit,

dauit, vt ſuffraganeos haberet Curonenſem, Torpatenſem, Oſilienſem. Nam Reualienſem Lundenſis archiepiſcopus ex Dania, occupauerat, quòd rex Daniæ Canutus, deindè &waldemarus, quibus ille comes aderat, cum Adolpho Holſatiæ Comite eam terram ſubegerint. Inſignis autem erat Alberti epiſcopi opera, qui annis ferè ſingulis nauigabat in has terras, reductis militibus, qui per annum ſacram ibi militiam peregiſſent, nouis in idē opus reuectis. Habebat enim à ſummo pontifice gratiam Cruciatæ in perfidos. Multi ſe pontifices, aliquot duces & comites, innumeri militares eò ſe contulerunt: quorum alij ibi vitā finiêrunt, alij cum laude rediêrunt: ſed hæc pleniùs in noſtra &wandalia.

CAPVT XV.

MOnaſterienſi eccleſiæ tum præfuit vir nobilis, Ludouicus patruus Ottonis comitis de Tekenborg, qui tum potenter dominabatur in terra, ſubducto iam iugo Henrici Leonis: qui nouiſſimus ducum Saxoniæ, &weſtphaliæ imperabat. Succeſſit illi archiepiſcopus Colonienſis, accipiens ab Imperatore Friderico feudum terræ, poſteaq; Hēricus ducatu erat deſtitutus per Imperialē ſententiā. Hic Ludouicus vir erat magnanimus, & qui eccleſiam amplificauit, multisq; donabat rebus & libertatibus. Interim Harduicus archiepiſcopus Bremenſis, ſuſcepto voto, & ipſe nauigabat in ſanctam terram, longa circuitione vſus. nam è mari noſtro peruénit Vlyſbonam: honorificè ſuſceptus ab loci pontifice. Ea eſt in vltimis Hiſpaniæ terminis, ſub flexu ad meridiem. Indè enauigata diù reliqua Hiſpania & barbarie, rursùs in orientem, flexo curſu, longo itinere peruénit in terram ſanctam. Sed non erat virium ſuarū, aliquid ibi magni peragere, vbi tot reges & duces ſunt fruſtrati. Reuer-

ſus indè poſt annū, pertranſiuit Venetias: indè reuerſus, attulit reliquias ſanctæ Annæ, & cultrum, quem ferunt fuiſſe Petri. Interuenit autem mors Henrici Cæſaris: coactiq; ſunt peregrini in terra ſancta pugnantes, propter Imperij vacationem, immò & lacerationem, per duos in diſcordia electos, treugas cum Sarracenis facere in annos ſex. Philippus Friderici Imperatoris filius, Henrici frater, à quibuſdam eligitur Moguntiæ: Otto Henrici Leonis filius, à Colonienſi epiſcopo maximè aſſumitur. Cruentis illi inter ſe prælijs mutuas attriuêre vires: quæ pleniùs in Saxonia.

CAPVT XVI.

VErdenſis eccleſia per eadem tempora pontificem habuit Tannonem, virum præcipuum, ordine epiſcoporum vigeſimumnonum: qui pridèm erat theſaurarius eccleſiæ, ſeruus fidelis & prudens, qui contulit eccleſiæ duos manſos in Berneſtede, & vnam domum in Valentlo: comparauitq; eccleſiæ calicem aureum maiorem, & auream imaginem diuæ Mariæ ſemper virginis: conſecrauit eccleſiam maiorem, quæ creditur tertia ab initio, cooperantibus ſibi Annone Mindenſi, & Adologo Hildeſemenſi epiſcopis. Exceſſit rebus humanis anno 1197. Idibus Decembris. Temporibus eius Richardus rex, cùm pecuniam, vt fertur, accepiſſet à filijs Saladini, 12. vt ferunt, comariorū, (ità tum pondus ſignificabant) vt deſereret cæteros Chriſtianiſmi principes, conculcauit tentoria regis Franciæ, & ducis Auſtriæ, vt ſeditionē commoueret, quia abire proponebat. Cumq; abiens nauigaret in patriam, naufragatus eſt: pecuniam perdidit malè acceptam, cum multis militibus: & ipſe vix euaſit, cæteris diſperſis. Venit in Auſtriam, vt putabat, incognitus: & in ciuitate Vienna cognitus eſt, & captus, cùm ſederet

sederet ad ignem, & gallinam in veru versaret: traditus est Imperatori Henrico, sed ipse pecunia se redemit. Albertus Leodiensis episcopus, nutu (vt dicitur) Imperatoris, à sicarijs est interfectus. Richardus pro sua liberatione persoluit Imperatori centum & quinquaginta millia librarum argenti. Balduinus tum episcopus Traiectensis, fugatus est in Trent, ante Cosueldiam pluribus interfectis. Henricus filius Henrici Leonis, duxit Agnetem, filiam Conradi comitis Palatini vnicam: & habitus est comes Palatinus. Bremenses tum canonici Hamburgensibus multa incommoda intulerunt, pro susceptо Harduico eorum pontifice, quem omnes insectabantur. Vetus odium, nescio an inuidia incesserat canonicos ambarum ecclesiarum. Hamburgenses canonici: in matrice ecclesia considentes, honorem sibi veterem tuebantur, vt essent Metropolitanæ ecclesiæ canonici: prætendentes, Bremensem vnitam & infusam Hamburgensi, minorem maiori, suffraganeam metropolitica: & ideò primas sibi deberi partes censebant. Ediuersò Bremenses, vetera transîsse, abolitum honorem legationis, euanuisse ius Hamburgensis ecclesiæ: se tenere archiepiscopum, sicut ab initio, & à memoria Ansgarij primi archiepiscopi, ibi essent omnes commorati & disiuncti. Hamburgenses nominetenùs solùm fuisse aliquādò metropoliticos: cæterùm corpus ecclesiæ fuisse semper Bremæ, vmbram Hamburgi, quæ iam aufugisset. Itaque diù contenderant Bremenses, cū honore metropolitici iuris iam sublato, etiam ecclesiam omnem absorbere, præbendas & omnia iura & prædia Bremam transferre. Sed conatibus defuit fortuna, defuit optatus exitus, nō permittente eo qui ex alto cuncta dispensat.

CAPVT XVII.

Hildesemensi tum ecclesiæ præficitur Berno, vir eximius, ordine vigesimusquartus: anno vix vno præfuit, & concessit in fata. Successit ei tum Conradus, Imperialis cancellarius, quem alij Claudarũ nominant: siue id cognomen illi fuerit, siue alio errore prodierit. Hic est ille, qui Lubecensem ecclesiam deseruit, & post peregrinationem terræ sanctæ, cum Friderico Imperatore patre, & deindè Friderico eius filio, vacantem Hildesemensem ecclesiam est consecutus: vir summa authoritatis apud omnes, & cui nemo facilè refragaretur. Sed & illa visa illi non satis compar, maiorem ambiebat. Vacabat Wirtzburgensis, quæ titulum habet ducalem: ea placuit, & eam sine summi authoritate pontificiu apprehendit. Vndè factum est, vt pontifex à diuersa sentientibus monitus, eum priuârit vtraque, vt scribitur c. iij. de translatione episcopi: quod & anteà diximus, cùm eius mentionem inter episcopos Lubecenses faceremus. Interim Henrico Imperatori natus est filius in valle Spoletana, in ciuitate Assisio, nocte quæ præcedit dormitionem Ioannis euangelistæ: & quindecim episcopis & cardinalibus præsentibus, est baptizatus, dictusq; est Fridericus auito nomine. Imperator cepit Salernum: cepit etiam Margaretam, potentissimum piratarũ, qui ipsum dolo voluit occidere: captum autem excæcauit. Captus est etiam filius Tancredi, qui, dum viueret, se pro rege contra Henricum gerebat: & mater eius vidua, & filia. Capta quoquè est Krisac, filia regis Constantinopolitani, Tancredi filio desponsata, nomine Cæcilia: quam posteà duxit Philippus Romanorum rex, Henrici germanus frater. Imperator etiam ipse se crucis signauit charactere, & Christianorum plurima multitudo: sed

ad expeditionẽ ipſe non venit, tardatus infirmitate corporis. Delatum eſt per ea tempora Imperatori, quòd Conſtantia Imperatrix miſiſſet iocalia precioſa cuidam Iordano, & recepiſſet precioſiora: qui ſe perindè gloriabatur futurum regem, & ducturum matrimonio Conſtantiam. quem Imperator captũ, in ſedem ferream poſuit igne candentem, & coronam ignitam clauîs ferreis capiti eius iußit infigi. Quendam etiam Richardum per plateas tractum, iußit ſuſpendio necari, quia eum (vt ferebatur) iuſſu Conſtantiæ voluit impotionare. Imperator etsi ipſe in terram ſanctam non venerit, fecit tamen maxima ſubſidia peregrinis. Indè in Siciliam profectus, cùm Meſſanam & Brunduſium, & ciuitates alias ſubiugâſſet, regnum quoquè vltra Pharum Sicilia, & Apuliæ, & Calabriæ, iam pacificè poßideret, vitam finiuit, feſto Michaëlis, anno 98. Peregrini ignorantes diù celatam Imperatoris mortem, iam Baruth occupauerant, & Thurin obſidebant. Cognoſcentes autẽ de morte Imperatoris, territi ſunt, & Accaron fugerunt. Quitum regis Hieruſalem titulum habebat, ſurrexit, vt vrinam proÿceret: & cadens de feneſtra, fractis ceruicibus, expirauit: & cliens ſimiliter, qui eum retrahere curabat. Principes autem peregrini de ſucceſſore Imperÿ ſoliciti, direxerunt vota ſua in Fridericũ Henrici filium, adhuc infantem, quẽ alio nomine ex matre dixêre Conſtantinum: ſed Imperatorem, non puerum, Alemanniæ principes voluërunt, eligentes Philippum Henrici fratrẽ: excepto Adolpho Colonienſi archiepiſcopo, qui cum ſuis complicibus elegit ducem Zaringiæ. Qui cùm recuſâſſet, præferebat Ottonem, filiũ Henrici Leonis, ante paucos annos defuncti, conſilio & auxilio fretus Richardi Anglorũ regis, eius auunculi: Henricus frater, &

dux Brabantiæ, hanc rem magnoperè procurabant. Otto Aquisgrani, Philippus apud Maguntiam coronatur.

CAPVT XVIII.

PEr quæ tempora Mindensis ecclesia fertur habuisse pontificem Dithmarum, ordine suorum vigesimumseptimum: de cuius virtutibus hoc prædicant, quòd inter alia claruerit in vita miraculis. Nam cùm esset vir abstinentissimus, multis vtens ieiunijs, die Parasceues misit quendam qui hauriret aquam, qua sola tum vteretur in potu. Fecit ille quod iussus est: sed vbi venit in manum pontificis, vertitur in vinum. Illusum sibi arbitratur pontifex à ministro: seuerè iubet, vt aquam illi, non vinum, proferat. Miratus minister, quàm sanctè testatur, non vinum, sed aquam, se hausisse. Iubetur iterare ministerium: accidit quod prius. Tum verò nõ credens fidum ministrum, cum illo egreditur, intuitus vnde ille hauriret. cumq; cerneret de puteo produxisse, quod afferebat: videns aquam esse mutatam in vinum, Dei bonitatem collaudabat, qui vetera erga illum miracula renouaret. Cuius temporibus monasterium diui Benedicti in Nendorp sumpsit initium. Sed & comitatus de Hoia eadem ætate exoritur, cùm esset in Imperio Henricus sextus, Friderici maior filius, cui desponderant Constantiam monialem, vt per eam regnum assequeretur Neapolitanum, immò vtriusq; Siciliæ. Quo de matrimonio natus fertur secundus Fridericus, de radice regulibasiliscus. Erat enimiste secundus maior, quàm auus, hostis ecclesiæ, qui multa diù fecit ad eneruandam ecclesiæ potestatem. sed impegit in lapidem, super quem Deus ædificauit ecclesiam: cuius tantum est robur, vt nec portæ inferi præualeant aduersùs eam: quanto minùs mortalis homo, vas putredinis, cõchæ sterquilinij?

Cepit

Cepit cardinales, ex prouincijs in vrbem properãtes pro concilio, in quo res ommes pacarẽt. Nulli immunes: prælati, abbates, ꝑpoſiti, archidiaconi, ad vnũ omnes in carcerẽ conijciuntur. In quo dum manẽt, ſupra duos annos vacabat ſedes apoſtolica, miſerabili facie eccleſiæ: donèc quibuſcunq; conditionibus laxati, creârũt ex ſuo numero pontificem Sinebaldum, virum nobilem, doctum, & (vt putabatur) amicũ Imperatori. Qui gratulatũ feſtinabant ad Imperatorem, nunciantes, amicum cardinalem eſſe creatum pontificem, reſpondit: Sinebaldus ex amico cardinali, factus eſt inimiciſſimus põtifex. Is erat Innocentius quartus, cuius extant cõmentaria in Decretales, omnibus doctis veneranda. Imperator execrationibus petitur à pontifice, celebrante conciliũ in Galliis, quò ſe venturum pollicitus eſt Imperator: ſed miſit pro ſe nuncium, doctorẽ Thadæum iuriſconſultiſſimum, qui multa pro Imperatore allegaret, ſed fruſtrà. Multo enim plura opponebantur de iure diuino & humano, q̃ omnia Fridericus temerauit depoſitus & execratus: ſed perſtitit in duritia in finẽ. Detmarus autem pontifex Mindenſis, ſedit annos vigintiunum, ſub hoc turbine rerũ, dum Otto & Philippus digladiarentur de Imperio: & in vigilia Thomæ de Aquino emigrauit, anno Chriſti 1206.

CAPVT XIX.

OSnaburgenſi eccleſiæ, poſt tranſlatum in eccleſiam Bremenſem Gerardum, vigeſimooctauo loco præfuit Adolphus, vir ſingularis induſtriæ, & deuotionis non vulgaris: qui officiũ cantoris auxit: ſed onerauit viciſſim, vt cultum religionis amplificaret, multa per induſtriam & ſolicitudinẽ adiunxit eccleſiæ: ſimul inſiſtẽs & ſpiritualibus & corporalibus incremẽtis. Ad declarãdã ſanctitatẽ viri, hoc referũt memorabile, q̃ cũ iter

facerent in Varſtenouw, itinere medio caſellam habuit vir leproſus. quem miſeratus epiſcopus, quoties pertranſiret, curauit inuiſere: & allocutione fraterna inuitauit ad patientiam, propoſita ei in exemplum Chriſti paſſione: & nihilominùs eleemoſynam reliquit indigenti. Pertaſum erat miniſterialibus mora, quā ibi faciebat praeteriens epiſcopus: & tamen cùm illi nemo opponere auderet faſtidium, effecêre, vt tranſituro per viam epiſcopo, ſubduceretur, per ordinationem illorum. Intrauit de more caſellam epiſcopus, & quē illi dudùm tranſtuliſſe videbantur, nè ibi tempus perderet epiſcopus, videt ille ante ſe in loco ſedere conſueto. Cui cùm ſolita monita repetiſſet Adolphus, in gratias ſoluitur leproſus: dicens, ſe doctrinis eius plurimùm profeciſſe: & videntibus cunctis qui aderant, ſpiritum efflauit: dabatq; ſigna ſanctitatis, cunctis admirantibus, & de ſua fraude quam commiſerant, dolentibus. Adeò fuit opinata ſanctitatis moriens epiſcopus, vt qui lapidem ſepulturæ eius tranſiens, inhonoro pede tangeret, eo die ſingularem ignominiam incurrebat. Præfuit autem eccleſiæ ſuæ vigintiuno annis, cum plurima ſuî laude, & ſuorum profectu.

CAPVT XX.

MEckelenburgenſis eccleſia, nouiſſimo tempore Bennonis epiſcopi, qui annis quinquaginta præfuerat, multo labore, & periculis nō paucis, transfertur in Suerin: & ſuccedit Bennoni Brunwardus, ex fratribus eius vir præcipuus, qui eccleſiā moribus & rebus plurimùm ornauit. Cū enim eſſet Berno, ſiue Bruno (vtrunque enim legitur) ordinis Ciſtertienſis, creditum eſt, illum vixiſſe cum aliquantis ſui ordinis fratribus: tamen certam indè traditionem non habemus. Præfuit autem & iſte eccleſiæ ſuæ longè poſt hæc tempora, per annos quadra-

quadragintaquatuor. Exceſsit enim rebus humanis 37. poſt 1200. Vidit mirabiles mutationes temporum, Henrici Leonis & Friderici Imperatoris exitum, laborem filiorum ad retentionem partæ dignitatis: quanuis filij Henrici ad ducalem honorem nunquàm redierint, nisi quòd ex filijs eius Otto electus Romanorum rex, à ſummo pontifice gratificante partes eius, meruit coronari, vt eſſet Imperator. Sed erat ei labor plurimus, & infinita perplexitas, dum luctaretur cum Philippo æmulo. Maior etiam ſuccreuit illi in fine aduerſitas, cùm Romana eccleſia contumax fieret, ab illa excommunicatus: etiam Imperio depoſitus, cùm aduersùs illum Fridericus ſecundus eligeretur, multa etiam illi conflictatione reſiſtens. Ceſsit idem Otto in Flandria aduersùs ſe ductanti exercitum regi Franciæ, cùm Otto propinquo ſuo regi Angliæ ferret ſuppetias. Captus eſt ibi comes Flandriæ, & vix euaſit manus Gallorum, Romanorum Imperator. Hoc illi arbitrantur infortunium obueniſſe, quia Romanam eccleſiam, quam antè ſemper veneratus eſt, & à qua potiſsimùm in id dignitatis prouectus, videtur contempſiſſe. Multa fecerat pro eo Innocentius tertius, vt aduersùs potentiſsimum hoſtem ipſum tueretur, quod alioquì ſuis viribus non potuiſſet. Fefellit eum amor Imperij, cuius antiqua iura per Italiam contenderat recuperare: illa impetens, quæ iam aliquandiù Romana poſſediſſet eccleſia. Sed Fridericus aduersùs hunc electus, nihilo fecit rem meliorem, ſi non deteriorem: quod inſequentibus narrabitur.

CAPVT XXI.

MOnaſterienſem, qua pridèm Mimigardeuordenſis dicebatur, eccleſiam, per ea tempora gubernabat Godſcalcus, ordine pontificum 24. humili ge-

nere, Saxo natus: sed natalium originem, virtute & industria suppleuit. Nam Imperator Fridericus, eius laudabili vita permotus, eidē de Mimigardeuordensi ecclesia prouidit: quam & laudabiliter rexit, & fortiter aduersùs insurgentes defendit. Nam confisus in adiutorio altissimi, & in protectione sancti Pauli, sustinuit impetus insurgentiū sibi comitum de Tekeneborg, qui omnia sibi pro cōsuetudine inolita licere putabant. Nam & comites de Arnsberge, & militares de Meinhœuele superauit, adiutus à paucis fidelibus, cùm multi ex suis eum deserererent: de hostibus gloriosè triūphauit, ecclesiæ iura defendit: & post multū laborem, in pace quieuit. Sensit proculdubiò suis tēporibus motus prouinciarū sub Imperatore Friderico, & Henrico duce, in nouissimis diebus illi se obijcientis, cùm illum Imperator post multā principum querimoniam euocatum, & contemnentem imperialia iussa, pro insigni contumacia in Imperium, destituit honore ducali, & alijs principibus attribuit eius dignitates. Nam archiepiscopus Colonienſis ducatū Westphaliæ, quæ est vetus Saxonia, sibi desumpsit, & retinet in hodiernum. Bernardus quoq; de Aneholt, ducatum cum titulo Saxoniæ suscepit Imperiali munere: & tenent vsque hodiè posteri eius, inferiorem ad Albim Saxoniam. nam superiorem habent Misnenses: quod in Saxonia ostendimus, quomodò, & vndè, & quandò factum sit.

CAPVT XXII.

IN ecclesia Ratzeburgensi optimo pontifici & longæuo Isfrido, tum deficienti, surrogatur Philippus, non sine contentione fratrum: nam alij capellanum, alij præpositū præferebant. Sed, quod in Vandalia diximus, Albertus comes assumptus arbiter, litem diremit, & Philippo

lippo cõsignauit. Præfuit autem ecclesiæ suæ in omni sanctitate & iustitia, imitatus recentia sui prædecessoris vestigia. quæ illi sanctitatis memoriam adeò commendabant, vt nisi esset ipse durissimus, eis insistere pro virili moneretur. Hoc est illud tempus, quo Teutonici cũ Gallis & Venetis, capta Constantinopoli, regem sibi creauerunt comitem Flandriæ Balduinum. Veneti autem ex suis patriarcham constituerunt. Præfuit aliquãdiù plurimo labore, quod necessè fuit: vir alienigena, Græcis & domesticis & forensibus conflictatus: sed grauissimo in prælio cæsus, occubuit, quod constabat. Inuentusq; est postea homo, qui se Balduinum diceret, non cæsum, sed prælio cedentem: quandò neque victoria prosperari potuit, nec gubernatio illi in gente aliena successit. Multos in eam fidem traxit principes, vt Balduinus crederetur: plures experimenta fecêre, & tentamenta plurima, & multis fidem fecit: alios reliquit in ambiguo. Filia erat Balduini, quæ nullo pacto induci potuit vt crederet esse patrem suum: semper exufflauit, falsarium dicens. Ad extremum etiam de mendacijs conuictum, iussit in Insulis (ciuitas est extrema Flandriæ ad occiduum) appendi in furcas. Obyt per hæc tempora Agnes vxor Henrici comitis Palatini, qui filius erat Leonis. Ea tumulatur in ecclesia beatæ Mariæ ad Stadium: nàm Stadensem comitatum ex paterna ditione sibi defendit idem Henricus.

CAPVT XXIII.

IN ecclesia Verdensi tum Rodolphus præfuit, ordine trigesimus eius ecclesiæ episcopus, magni nominis apud Imperatorẽ Henricum sextũ. Hic Rodolphus cruce signauit Fridericum Imperatorem, eius Henrici patrem, dum proficisceretur in terram sanctam: sed in Armenia

defecit,

defecit, quod diximus, aquis præfocatus: princeps, qui mari & terra dominaretur. & cùm Henricus filium ei succeſſerit in Imperio fauore Rodolphi ſui, multùm reſpexit in eccleſiam Verdenſem. & contulit eidem eccleſiæ in perpetuum contemplatione pontificis, ducentos manſos cultos circa Notendorpe, & bona in Frilede cum omnibus ſuis attinentijs: item prædia in comitatu Stadenſi, quæ ſibi Harduicus archiepiſcopus iniuſtè vſurpauit, anno Chriſti 1196. & acquiſiuit eccleſia aduocatiam in Honſtede. & multa alia bona, & magna priuilegia ab eodem Henrico Imperatore: cui idem Cæſar donauit medietatem arcis, & de ſubtus Salina in Luneborg, prout in priuilegijs deſuper confectis pleniùs continetur. Hic ædificauit arcem Rodenborg, & inſtituit vicariam epiſcopalem in foro Verdenſi. Peruenit autem ad annum Chriſti 1205. Luctabantur tum de Imperio Philippus Sueuus, & Otto Saxo: & dubia ſæpè victoria conflixerunt. Philippo maior pars principum inhærebat: Ottonem etiã proximi aliquandò deſeruerunt. Nam ad oppidum Brunſwig deſcenſurum in aciem ad confligendum, frater eius Henricus deſeruit, tranſiens ad hoſtem. Sed tamen fortuna, immò reſpectus Dei deſuper, ſeruauit Ottonem. Colonienſes etiam, dimiſſo Ottone, in gratiam Philippi rediêrunt. Deindè habito conuentu in Quedelinborg, duobus cardinalibus præſentibus, de concordia & reconciliatione tentantes, nihil profecerunt: treugas tamen dederunt vſq; ad feſtum Ioannis baptiſtæ. Sed proximo anno cæſus in aula Philippus, controuerſiæ finem dedit.

CAPVT XXIIII.

HIldeſemenſi tum eccleſiæ præfuit Harbordus, ordine vigeſimus ſextus, præfuitq; annis nouem, na-

tus

tus genere militari: vir industrius & bonus, qui sub Imperio sexti Henrici, vidit filios Henrici Leonis pro recuperanda dignitate ducali laborare: sed erat Imperator Fridericus tam tenax, vt non mutaret, quod tanta maturitate, & tanto principum consensu erat constitutum: nec filius eius Henricus obsequijs deliniri potuit, vt patris sententiam retractaret. Quomodò enim apprehensam ab alijs possessionem poterat extorquere de manibus promerentium ab Imperio iusta feuda? maiora quidem prouenerant duobus. Nam tertius Wilhelmus erat contentus retentis à patre ditionibus Brunsuici & prouinciarum, qui sunt hodiè magni principatus. Henricus autem filius Henrici, cùm sequeretur Imperatorem Henricum in expeditionem, tam sedulis obsequijs peruicit, vt vnicam filiam Conradi comitis Palatini coniugem acciperet cum paterna dignitate. Creauit illum Imperator militiæ suæ magistrum, & ductabat ordines in Siciliam: & charus erat satis Imperatori. Otto autem germanus eius, Anglorum regi auunculo inhærebat, qui tum hæreditario bello luctabatur cum Francis. Indè auocatus ad Imperium, inextricabilem suscepit laborem: sed propitio Deo, fauente Romano pontifice, & rerum voluente fato, vt de medio fieret æmulus, superabat, & indubitatus erat Romanus Imperator: felix, si non Romanæ ecclesiæ pro iuribus, vt putabat, Imperij se obiecisset. Gladius ecclesiæ diù contemnitur: sed tamen durant eius vulnera, & putrescunt indè sordes sua. admonent mortales, vt in viam redeant.

CAPVT XXV.

MAgdeburgensis quoq; ecclesia, post Wichmannum suum longæuum pontificem, meruit successorem Ludolphum, hominem rustica origine natum,

sed

ſed non vulgari virtute, neque induſtria. Erant ei natalia ex villa Kræppenſtede. Wichmannus videns indolem eius, curauit vt ad literarum gymnaſium Pariſios peruenire t. Ibi bonis literis indulſit per annos viginti. Quibus cumulatus, reuertitur in patriam, ſuo ſe reddens archiepiſcopo. Ille eum docendis paruulis iußit præeſſe. Quam rem ex animi ſententia ità curauit, vt pontifici ſuo ſemper magis ac magis commendaretur: indè aſſumptum, fecit eccleſiæ canonicum. Quo in loco ad decanatum profecit, & archiepiſcopo in curis ſecularibus per multa bella occupatiſſimo, rem diuinam Ludolphus curauit. Cùm autem Wichmannus poſt plurimum laborem è vita migraret, non eſt inuentus in eo cœtu quem Ludolpho præponerent. Igitur voluntate patrum creatur archiepiſcopus. Voluere, credo, virum Deo inhærentem, non ſecularibus tantoperè rebus implicitum. Cernebant in Wichmanno, quid oneris eſſet, habere & fouere pontificem, ſemper inter arma diuerſantem: ſed tamen cùm neceßè eſt, vtraq; manu pugnandum eſt pontificibus. Nunc autem poſt virum bellatorem, voluere pacificum: imparem natu, ſed parem induſtria. nam authoritatem ex ſapientia & ſanctitate facilè mutuabatur. Igitur ſuſceptam eccleſiam Ludolphus religiosè tuetur, vt in fide & in moribus proficeret: idq; per tempora ſuæ religiosè curauit, quoàd potuit, à ſecularibus negocijs ſe retrahens, vt ei placeret, cui ſe probauit: & deindè compoſitus, æterna pace quieuit, tumulatus in eccleſia ſua.

CAPVT XXVI.

HAluerſtadenſi quoq; eccleſiæ præfuit epiſcopus, nomine Bartoldus, incertum vndè ortus: ſed nisi præſtantem, præſumere nemo poteſt, ea tempeſtate, inter tot rerum turbines, conſcendiſſe ad pontificatum: in illa

præ-

præsertim ecclesia, quæ temporalium rerum splendorem non minimum tũ habebat. Erat aũt à primo vigesimus: præfuitq; per tempora imperantis Henrici sexti, annis septem: & solutus, in fata concessit. Feruebat tũ bellum in terra sancta, pro recuperanda Hierosolyma: sed non potuêre vires Germaniæ, Franciæ, & Angliæ, quæ tum conuenerant in eã prouinciã, recuperare amissam sanctam ciuitatẽ. Obstitit vigor & industria Saladini, fortissimi & inuictissimi regis, nè in vniuersum contemnamus nationem Sarracenorũ. Multitudine magna prodeunt, sed & vigor regnat in pectoribus. Nihil enim Saladino ad summi regis gloriã defuit, nisi veritas religionis, quã ille susceptam à patribus falsam, feruentissimè defendit. Et vbi concessit naturæ, iussit in hasta circunferri camisiam, præcone clamante: Hanc secũ feret mercedem Saladinus, Asiæ domitor, gentium victor. Filij eius de regno dissensêre, vt fieri solet. & erat opportunum tum instituisse: sed nescio quæ nostratum fortuna, aut quæ fides in religione. Vbi armis & ferro non potuêre, auro pugnauêre Sarraceni, & vicerunt: vidente & ab alto dissimulante, qui mundum tacitus gubernat, finens in mœnibus terrenæ ciuitatis sedere cæcos & claudos, ad sugillationem eorum, qui iustum imperium non satagũt propagare ad infideles. Sed hæc aliâs. Iste pontifex, septem annis in pontificatu peractis, concessit in aliam regionem, vacuefaciens sedem successori.

CAPVT XXVII.

MImigardeuordensem ecclesiã, ad nouissima Friderici tempora, & per successionẽ Henrici filij eius, regebat Hermannus, eius nominis secundus, comes in Catzenellebagen, quem patrem cognominabant, ordine vigesimumquintum à primo. 30. annis præfuit ecclesiæ

sua.

ſua. Hic intra ciuitatem ſuam inſtituit duas eccleſias collegiatas, augens rem diuinam ſanctorum Martini & Ludgeri. Inſtituit etiam & dotauit monaſterium campi ſancta Mariæ, in quo & primum lapidem poſuit, & magnam pecuniæ ſummam ſuperimpoſuit. Obſecutus Imperatori in expeditione Italica ad Mediolanum, obtinuit, vt ipſe & deindè ſucceſſores ſui eſſent deinceps, & appellarentur in perpetuum, principes. Hoc mirum quomodò ſcribatur in annalibus, præſtari ab Imperatore pontificibus, vt principes dicantur. Si accipiunt feuda cum regalibus, ſi rursùs largiuntur nobilitati feuda, præſertim ducibus & comitibus: cur non hoc nomine ſine dono Imperiali memorantur? Sed multa ſunt eius generis in cæremonijs, quæ expectantur à ſummis principibus, etiamſi darì nihil opùs eſſet, vt conſpectior ſit & illorum qui largiuntur, authoritas, & eorum qui ſuſcipiunt, dignitas. Sub Harduico Bremenſi epiſcopo, ad eius tempora nouiſſima prouenit, vt Canutus Daniæ rex, miſſo in expeditionem Waldemaro fratre, duce Sleſuicenſi, Hamburgum & Stadium contenderit occupare, vt in poteſtate haberet Albim fluuium, vndè locupletem intellexit nauigationem. Sed archiepiſcopus Harduicus, & Adolphus Holſatiæ comes, ad Eidoram illi occurrentes, illa quidem vice reſtiterunt, & repreſſerunt venientem. Sed anno proximo, qui erat primus poſt milleſimum ducenteſimum, reuerſi duplici & vtroq; maiore agmine, dux Waldemarus per Albim aſſcendens ratibus, rex Canutus terreſtri itinere, capiũt Hamburgum. Adolphus comes, qui inerat oppido, pridèm fugatus à rege, Holſatia pactis conditionibus egreditur: ſed cùm non poſſet implere pacta, mittitur in carcerem, reclamans, quòd publica fides interpoſita diceretur. quo tum

etiam

etiam incluſus tenebatur Waldemarus, Sleſuicenſis epiſcopus, eius Canuti filius, quem Zweno rex Roſchildiæ mactauit in conuiuio, cùm eſſet regnum tripartitum. Progreſſus cum exercitu dux Waldemarus, Lubecam quoquè cepit. tenuitque per annos ſupra viginti, cùm nemo illam tueretur. Longè erat Imperator impar Adolphus comes, cui erat permiſſa. Imperium tum Romanum diuiſum de gemino capite laborabat, Philippo & Ottone. Anno deindè proximo, Otto qui de corona conflictabatur, filiam fratris ſui Henrici in Hamburg copulauit eidem Waldemaro, duci Sleſuicenſi: viciſſimq; alteri ſuo fratri Wilhelmo, ſororem eiuſdem Waldemari, dedit coniugem: vt auctis indè viribus, fortior occurreret fortiſſimo hoſti Philippo. Erant autem ſolenni apparatu amborum nuptiæ Hamburgi apparatæ.

CAPVT XXVIII.

PAderburnenſem eccleſiam per ea tempora, poſt Sifridum, ſuſcepit Bernardus, eius nominis ſecundus: præfuitq; annis 16. Hic cùm Fridericus Imperator ſe accingeret expeditioni in terrā ſanctā, tantæ fuit authoritatis apud nobilitatem, vt vicini eius fidei permitterent præfecturas & ditiones ſuas, cū ſequerentur Imperatorem, neſciētes an, & quandò eſſent reuerſuri. Wedekindus comes be Zualenberg, & de Waldegge alius, aduocatias ſuas in manus domini Bernardi epiſcopi Paderburnenſis cōſtituerunt, in præſentia Prioris & totius conuentūs Paderburnenſis eccleſiæ, adſtantibus fratribus, Hermanno & Henrico comitibus conſentientibus: & ſi quid iuris in eo haberent, etiā abdicantibus. & ſic teſtamento ſuo cōdito, iter Hieroſolymitanū arripuit, cū Imperatore. Accepit aūt pro hac beneuolentia ab epiſcopo, tradente ec-

te eccleſia ex theſauro ſuo, 300. marcas argenti. Attende qui legis, quia annales commemorant Priorem & conuentum eccleſiæ Paderburnenſis, non decanum & capitulum, num fortè eccleſia illa tum adhuc regularis extiterit. Eodem anno idem Bernardus epiſcopus Paderburnenſis, montem Iburg occupauit, & munire cœpit: ſed conſilio eccleſiæ & fidelium ſuorum, ab incepto deſtitit. Quis iſte mons fuerit, annalium ſcriptor incertum habuit, eô quòd ex ſuperioribus Carolus Magnus dedit eccleſiæ Paderburnenſi arcem Iburg, quæ nunc corruptè dicitur Driburg. Si enim tempore Caroli Magni iam ibi arx erat, non epiſcopus iſte montem occupando, arcem primus ædificare cœpit, niſi antiqua munitio diruta fuiſſet omninò, & nunc de integro cœpta renouari. Hic tamen adjicitur, quòd epiſcopus cœpto deſtiterit, & tamen arx illa vſq; hodiè perſeuerat: niſi forſan alius, poſtq; ille epiſcopus cœpto deſtiterat, quod ille inchoauit, poſteà conſummauit. Hoc etiam tempore rapinæ & incendia fiunt per diœceſim à Wedekindo & Hermanno de Waldeggen comitibus, qui complices ſuos contraxerant in munitiunculam Brobecke: quam idem epiſcopus cepit, & deſtruxit.

CAPVT XXIX.

HIldeſemenſem eccleſiã, circa illa tẽpora digladiantibus pro Imperio Philippo & Ottone, regebat Sifridus epiſcopus per annos decem, quem Philippus ſuis partibus roborandis ibi collocauit. Prouenit autem, vt cùm ad Brunſuicum obſidendum Philippus contendiſſet, magnis agminibus (duodecim enim principes cum cohortibus ſuis auxiliares ductabat Henricus, Ottonis, qui iam in vrbe erat, frater) non paſſus coangustari fratrem, cum agmine magno expeditorum ad germanum

prope-

properauit, ingressurus, quod fecit, oppidum. Ciues autem Hildesemenses suo pontifici gratificaturi, armati exibant, Henricum ingressu vrbis prohibituri. Congreditur illis Henricus: & penè omnes aut cepisset, aut ad internecionem deleuisset, nisi Philippus iam expedito agmine illis opportunè affuisset. Obsidetur vrbs magno molimine, pugnatur etiam acerrimè in diuersum. Penè captam vrbem, qui intrà fuêre, defendentes, eiecerunt denuò eos qui per arma introiêrunt. Ducta in longum obsidione, beatus Author se fulgenti gladio ostendit in muris, & terruit Philippum, & qui viderãt, vniuersos. Eã rem quia plenius in Saxonia tractauimus, nũc paucis attigisse cõtenti, abimus. Sifridus tamẽ posteà in gratiã Ottonis reuersus, effecit vt ecclesia sua indemnis esset, alioquì igni & ferro castiganda. Magnus tum labor in Romano Imperio: vbiq; mala plurima. Goslariam pro Philippo sentientẽ cùm principes edomare non possent, ciues Brunsuicenses in absentia cepêre, ingressi noctù, dum nemo vigilaret, in vrbem: clàm muro transcenso, magnam ibi prædam in plumbo, stanno, argento habuerunt. Gratares principibus: tum Bremam cepêre, & Stadium, & episcopum miris modis coangũstârũt. Nam paterni iuris arbitrabantur vtranq; vrbem: causam suprà ostendimus. Sed Hildesemensis, vt potuit, episcopus, in neutralitate permanens, finiuit in pace tempora sua, appositus patribus suis post annos decem ingressûs sui.

CAPVT XXX.

VErdensi ecclesia, post Rodulphũ, præficitur Iso, filius comitis de Welpa, ordine pontificum trigesimus primus. Præfuit ecclesiæ annis viginti sex. Hic quanto paternæ solicitudinis affectu fouerit ecclesiam suam, facta eius laudabilia testantur. Nam bona hæreditaria

militariũ de Weſtene, pro eccleſia data, magna pecunia comparauit, prædia in Rauene & alia nonnulla donauit eccleſiæ. Hic eſt ille author collegij ad ſanctũ Andreã in vrbe Verdenſi, vbi & monumentũ habet. Per eius tempora cùm ſe Brũſuicenſes principes, nuptijs in Hãburg celebratis, deuinxiſſent corona Danicæ, Adolphus Holſatiæ comes, qui captus tenebatur à rege, vt laxaretur, tradidêre Holſati duci Sleſuicẽſi & Waldemaro fratri eius poſteà regnanti, arcẽ Louenborg. Proximè rex Canutus deceßit, ſucceßitq; in regnũ frater Waldemarus. Electi ad Imperiũ duo, Philippus atq; Otto, grauißimis ſæpè prælijs diuerſo exitu cõcurrerunt. Cùm ad vicina Brunſuici pugna inſtaret, Hẽricus, deſerto fratre, ex cauſis quas in Saxonia memorauimus, tranſiuit ad Philippũ. Hartuicus interìm Bremæ archiepiſcopus, in Stadio recipitur, q̃ Henricus Palatinus, qui pro ſuo comitatum defenderet, eum excluſiſſet: ſiue quia Waldemaro regi tũ oppugnaturo faueret. Stedingi interìm, genus hominũ paluſtre, & perindè indomabile, vltra Bremã conſidens, Deo hominibusq; contumax, erexêre cornua in ſuum pontificem. archiepiſcopus contracto exercitu, mouit in eos. Illi prætenſa in tempus obedientiæ ſpecie, cùm bonam auri ſummam archiepiſcopo perſoluiſſent, tum placatum abire ſinebant: non quòd ad ſanam mentẽ populus ſine ſanguinis impendio reuerteretur. Harduicus autem adminiſtrato per annos 23 põtificatu, pacem, quam in vita rariùs eſt expertus, in morte, vt ſperatur, accepit. Pontifex zelo Dei & religionis amore non mediocriter laudatus, quod illius opera pietate plena, apertiùs conteſtantur. Tales autem frequenter à mundo, iuxta euangelicum Veritatis verbum, pacem non habent, qui illam potiſſimùm ſolent à Deo pro pietatis officijs & poſtulare, & lon-

longanimiter expectare. Erat autem, cùm ex hac vita migrauit, annus à Christo nato 1207. & surrexit ecclesia tempestas maxima de successore: quòd tum minimè rebantur, qui rem promouerunt, cùm vellent statum ecclesiæ reddere meliorem, renouantes antiqua iura.

CAPVT XXXI.

BRemensis ecclesia post Hartuicũ, cùm spem conciperet ad antiquum legationis honorẽ redeundi, multi ex canonicis elegerunt &waldemarum, Slesuicensis ecclesiæ episcopũ, sed eo iugo summi pontificis authoritate absolutum. Erat vir regij sanguinis, filius eius Canuti, qui cũ Zuenone & &waldemaro regibus, quorũ alter ante se, alius post illum regnauêre, est tripartitus: sed in conuiuio Rodtschildiæ per Zuenonem cæsus, cùm &waldemarus quoq; qui periculũ euaserat, peteretur. Is cùm esset episcopus Slesuicensis, per materni generis amicos Norwegios studebat coronam regni iungere mitræ pontificali. Id cùm persensisset Canutus rex &waldemari filius, captum seruauit, ac diù maceratum in carcere: interuentu tamen reginæ post multos annos laxatur, & summi pontificis interueniente decreto, abiurauit ecclesiam Slesuicensem, & omnem locum in quo suspectus videri posset regi: profectusq; est Bononiam, & ibi literis nitebatur, cũ haberet ex patrimonio, vndè viueret abundantissimè. Eum virum cùm scirent canonici Bremenses absolutum ecclesia sua viuere, simul quòd sperarent per illum, magni sanguinis virum, recuperaturos pro ecclesia sua legationis honorem per regna Aquilonis, elegerũt episcopum. Alij tamen postulârunt Gerardum, Osnaburgensem episcopum: ità inter duas postulationes res hærebat. Cumq; &waldemarus decretum electionis siue postulationis suæ ad ecclesiam Bremensem, per solennes

oratores accepisset, profectus est cum illis Romam, & apud summum pontificem de confirmatione instabat. Gratulabatur illi pontifex, quòd post ecclesiam cui cedere cogebatur, inuenisset digniorem: nec festinabat confirmare, suspicatus esse in itinere, qui aliud nunciarent. venit cancellarius regni, amissis in itinere literis incursu latronum. sed verba opposuit Waldemaro, ab illo præstitum iuramentum, quòd in nullo loco, quo regi suspectus videretur, consisteret. In Brema autem suspectissimus esset, quòd esset ille locus insidiandi regno opportunissimus. Itaque cùm cerneret se Waldemarus nihil in vrbe perfecturum, abijt insalutato pontifice, cùm tamen esset iussus, indiscussa causa non abire. Contulit se ad regem Philippum, quem sciebat Ottoni æmulo, & Danorum regi, qui illi affinis erat, infestissimum. Cuius ope & literis & nuncijs missus est Bremam, & ab eligentibus non mediocri susceptus honore. In Vrbe, quòd illicentiatus abijsset, excommunicationis litera in eum decernuntur: quæ multo tempore latuerunt, nemine audente illas insinuare. Erat summa Brema festiuitas, fortè Dedicationis: & magna multitudine ad altare pro oblatione contendente, immiscuit se turbæ qui literas tenebat: & illas incognitus, citò manum retrahens, ara imposuit, in turbam amissus: ità patuit, cùm mirantibus cunctis post sacrum officium, quid litera, vndè venissent incerta, continerent, Waldemarum non solùm non esse confirmatum, quod pretendebatur, sed à summo pontifice etiam excommunicatum. Ità res in multam differentiam excreuit, cùm papa Gerardum Osnaburgensem ad hanc ecclesiam confirmando transtulisset.

CAPVT

CAPVT XXXII.

LVbecensis quoq; ecclesia, per ea tempora viduata suo pontifice Theodorico, accepit episcopum ex fratribus Lubecensis ecclesiæ Bertoldum, virum præstantem. Iste ob certas incõmoditates resignauit Burgensibus Lubecensibus habitationẽ, quã habuit in veteri Lubeck, cum consensu capituli sui. Tenuit tamen vicinam mansionem vsq; hodiè ecclesia in Algide curia. Instituit iste camerarius perpetuũ pro canonicis suis, & illi de perpetuis redditibus mensæ suæ prouidit. Primus hic exædificauit molendinũ in Vthin, seditq; annis viginti quatuor. Interim Waldemarus de Bremensi ecclesia contenderat, cũ pars se illi opponeret, quæ mâllet episcopũ Osnaburgensem à sede Apostolica translatum: in quibus erat oppidum Stadense, quod Waldemarus armis expugnauit. Dux Saxoniæ Waldemarũ defendit. Is erat Bernardus de Aneholt, qui memor beneficij, quod à Friderico Imperatore acceperat, filio eius Philippo, nunc de Romano Imperio contendenti, inhæsit: & quoniam Philippus Waldemarũ, aduersùs Ottonem æmulum suum, & regem Danorum illi affinem, quærebat episcopari: Bernardus iam dux Saxoniæ, illũ armis adiuuit. Ciuitas Bremensis vsqueadeò inhærebat Waldemaro, vt pateretur se propter eum ecclesiastico supponi interdicto: quippe qua posteritati Henrici Leonis aduersaretur, quòd in ea dominium quæreret, vndè per Waldemarum sperabat exire. Dux autem Bernardus de Hadelerio reuersus Berneborg, diem clausit extremum. In ducatu Saxoniæ illi succeßit iunior Albertus: nam Henricus senior mâluit Comitatum quietè poßidere, quàm maiorem dignitatem cum labore. quàm diù enim superer ant Henrici filij, semper in oculis eorum fuit, q; paternũ honorem, pa-

terna & auita prædia, poſsideret extraneus. Non poterant æquis oculis intueri æmulos, de ſuo patrimonio glorificatos. Sed Henricus tum vſus modeſtia, fratri iuniori ducatum permiſit plenum laboris. Nam Philippo indè, quandiù ſupererat, cogebantur militare: tamen erat Philippo ſuperſtes Bernardus, & ante mortem Ottoni reconciliatus: quod in Saxonia oſtendimus.

CAPVT XXXIII.

MOnaſterienſis, quæ & Mimigardeuordenſis, ecclesia, tum epiſcopum meruit poſt Hermannum, inſignem virū, Bremenſis eccleſiæ præpoſitum, natum de Benthem Comitē, de Cappenberg comitis propinquum. Hunc primum ferunt per capitulum electum: ordine 26. epiſcopus fuit. nam eatenùs Imperatores pro ſuo arbitrio conſtituere ſolebāt. Eo tempore cùm à Soldano Babylonis obſidionem durā pateretur ciuitas Acon, vltra mare in Palæſtina, Ludouicus rex Frācia, & Eduardus rex Angliæ, illuc expeditionē inſtituerunt militarem. Idē Otto cum fratre ſuo de Benthem comite, & Guntero epiſcopo Oſnaburgenſi, & Conrado præpoſito Monaſterienſi, & alijs compluribus, iuncti regibus & principibus memoratis, mare tranſierunt, & ciuitatem obſidione liberârunt memoratam. Captas quaſdam vrbes recuperauerunt, & multa alia memoratu digna peregérūt. Interim in ditione Bremenſi Stedingi, homines inſrenes, qui pridèm ſub Hartuico archiepiſcopo reſipuiſſe videbantur, iā recruduerunt: arces Mintzow & Zehuß deſtruunt, Hagena obſident. Waldemarus eos excitâſſe videbatur, quandò reliqua omnis prouincia, publicatis literis Apoſtolicis, illi fuit aduerſata. Storlo deſtruunt, & plurimam vndiquè vim intendunt. Henricus comes de Hoia congreſſus graſſantibus, magnam eorum manum fudit. Gerardus iam

archie-

archiepiſcopus Sluttere excitauit. Henricus dominus Brunſuicenſis Leonis filius, illi oppoſuit pro Waldemaro Valkenberg. Diù valuit ea diuerſitas. nam anno 1215. rex Danorum Waldemarus, per Albim aſſcendens, Imperator Otto à terra cum fratre Henrico, & marchione de Brãdenborg, & Waldemaro epiſcopo, Hamburg iterùm obſederunt, & ceperunt. Iam enim in eum modum coaluit vetus illa ciuitas, vt portas clauderet tot venientibus ex aduerſo principibus. Senſit enim cum Gerardo, quem Romana ſedes confirmauit archiepiſcopum Bremenſem. Interìm Adolphus comes Holſatiæ, Monaſterienſem epiſcopum captum eripuit. nam arcem Werdena obſedit: ſed mouit tum ex comitatu de Schowenborg. Nam Holſatiæ ditionem tum Dani tenebant in diem ſuum.

CAPVT XXXIIII.

RAceburgenſi verò eccleſiæ poſt Philippum, vir inſignis Henricus præficitur: nimirùm ex fratribus, qui tum feruente noua religione, & ipſi omni deuotione feruebant. Sed facit illorum temporum incuria, quòd non multa de præſtantibus illis viris relata ſunt in literas. Celebrata eſt eo tempore Roma inſignis illa Lateranenſis Synodus, ab Innocentio tertio, anno pontificatûs ſui 18. in qua multæ conſtitutiones, hodiè in corpus iuris redactæ, promulgantur. Aderant epiſcopi 400. quos facile eſt ex Italia congregari, ſingulis oppidulis ſuos epiſcopos præferentibus. Præcipui fuêre in ea patriarchæ duo, Conſtantinopolitanus & Hieroſolymitanus. Antiochenus enim graui languore detentus, venire nõ potuit: ſed miſit pro ſe vicarium Antiſiodorenſem epiſcopum. Alexandrinus verò ſub Sarracenorum dominio conſtitutus, fecit quod potuit, mittẽs pro ſe germanum ſuum.

Primates autem & Metropolitani affuêre 71. Cæterùm abbates, priores, præpositi, vltra 700. Legati Imperatoris affuêre, & Friderici regis Siciliæ oratores: Imperatoris quoquè Constantinopolitani, regis Hierosolymitani, regum Franciæ & Angliæ, Cypri, Aragonum: aliorumq; principum & magnatum, ciuitatū & communitatum ingens ibi erat multitudo. Multa ibi constituta sunt ecclesiæ profutura. Testantur decreta, quæ sunt hodiè in corpore iuris. Sed de recuperatione terræ plurima sunt tractata, nihil autem prouenit fructuosum. Anno deindè proximo, rex Danorum Albim glacie rigentem transiens, Stadium iam pro suo Waldemaro, quem antè oppugnabat, iam verò defendit, voluit expugnare: sed veritus, nè fortè soluta glacies difficultatem faceret repedandi, totas vires suas conuertit in Hamburgū: quæ iam aliquotiès in deditionem eius accepta, iterùm atq; iterùm rebellauit, pro ecclesia Bremensi potiùs, quàm Comite. Nam ille iam pro derelicto habuit Holsatiam, in qua tamen filius eius quartus Adolphus tum educabatur, in spem abijciendi Danici iugi, quod posteà prouenit, vt in Saxonia ostendimus.

CAPVT XXXV.

MAgdeburgensi ecclesiæ tum præerat insignis vir, Albertus de Kirberge, in Thuringia comes: præfuitq; annis vigintiquinque, ordine decimusoctauus. Infaustū videbatur habere ingressum. die enim Parasceues quo primùm introducitur, incertum vndè, exoritur incendium graue. conflagrabat ecclesia cum campanili, decidêre campanæ graui mole. Conflictus erat huic pontifici aduersùs Ottonem Imperatorem, iam excommunicatum, destitutum à summo pontifice. Obuius ibat in armis Imperatori, ausus etiam conferre manum: sed

victus

victus multitudine & armorum peritia, retroceſſit. Idem verò Otto cùm non diù poſt coronationem ſuam in Italia quædam oppugnâſſet, & arripuiſſet, quæ iuris eſſent Romanæ eccleſiæ, ipſe verò ad Imperium arbitraretur pertinere: monitus à ſummo pontifice, vbi non deſtitit, eſt excommunicatus. & deindè, durante ac etiam creſcente contumacia, eſt ab Imperio deſtitutus: & inſtigante eodem pontifice, contra eum eſt Fridericus ſecundus, rex Siciliæ, electus, in diabolum malum in Iſrael. Multiplicata ſunt mala ſuper terram, vndiquè bella & motus. Fridericus ex Italia deſcendens cum exercitu in Germaniam, terram patrum ſuorum, Ottone occurrente, varijs in locis cum illo conflixit. Filiam iam antè Philippi, æmuli quondàm ſui, duxit vxorem, nuptijs in Northuſen ſolenniter peractis: ſed ea tamen humanis rebus exceſſit. Infeliciter indè in Flandria in regem Franciæ pro Anglo pugnauit. Incendia, rapinæ, bella plurima inter Ottonem Imperatorem & regem Fridericum facta ſunt: donèc Otto dyſenteriæ morbo exhauſtus, mortem obijt, & iam Fridericus ſolus rerum potiebatur. Fertur Otto ad extremum ſincerè compunctus obijſſe, quòd eccleſiam inſectatus ſit, quòd mala multiplicauerit per incendia & rapinas: & in arce ſua Hartesburg ante obitum, à Sifrido Hildeſemenſi epiſcopo abſolutus. quam abſolutionem Honorius Papa fertur habuiſſe ratam, vt eſſet vigoroſa. Sepultus eſt in Brunſuick cum patre ſuo. Quo tempore miniſteriales eccleſiæ Bremenſis, arcem Vorda, quam dux Saxoniæ Luderus extruxit, hactenùs ducales tenuerunt, occupârunt, & tenet eccleſia in hodiernum.

CAPVT

CAPVT XXXVI.

GErardus Osnaburgensis episcopus, ad sedem Bremensem est translatus: licèt plurimũ illi laborem creauerit Waldemarus, Slesuicensis primùm episcopus, quem initiò rex Dania detrudere, posteà etiam in episcopatu illo Bremẽsi defendere conabatur, cũ ad omnia præstaret patientiam. multaq; pro eo passi sunt Hamburgenses, quos rex Dania sæpè afflixit plurima calamitate. Tum verò, cùm illum diffidentia glaciei, quæ Albim constrinxerat, terreret, versus à Stadio, in Hamburgum cõuertitur. quæ vrbs iam aliquotiès in deditionem accepta, iterùm Gerardo legitimo pontifici paruit. Nam Adolphus comes, qui iam filium habebat in Holsatia paruulum, ipse agens in dominio de Schowenburg, potuit occultiùs consilijs rem agere, (nam de apertis prælijs non legitur) sed tamen vrbs Hamburgi obsidionẽ passa, diù toleranit, cùm à superiori parte orientis à terra illi imminet Albertus comes, rex desubtùs ab Albi tonaret, duobus fortalitijs eam vrbem constrinxêre. namrex desubtùs ad Albim præsidium firmissimum collocauit. Manet hodiè nomen loco intra vrbem, quia tum erat extra, vr platea dicatur noua vrbs. Albertus comes idem ab altera parte Orientis facilitabat, obseruãs terra & flumine, nè quid inueheretur. Manent hodiè vestigia eius præsidij, non longè à villa Schipbeke. Quis verò fuerit iste Albertus, malè in annalibus explicatur: nã Holsatorum in linea nusquàm iste est inuentus. Alij Albertum illum tradunt comitem de Aneholt, qui longè falluntur. Nam Bernardi de Aneholt, posteà ducis Saxoniæ, minor filius Albertus ducatum post patrem obtinuit. Alij affirmant, hunc Wilhelmi Brunsuicensis domini filium, Waldemari regis ex sorore nepotem: appellãt enim annales illum

regem,

repem, Alberti auunculũ, hoc eſt, matris eius germanum. Sed erat Albertus iſte reuerà comes de Orlemunde, natus Henrico patre, qui pro Adolpho tertio, cùm pater eius apud Demin cæderetur, pro puero adminiſtrabat comitatum Holſatiæ: duxitq; relictam Adolphi ſecundi matrem tertiam, ex qua ſuſtulit hunc Albertum, vterinum Adolphi germanum: ſed hæc alibi latiùs. Hamburgenſes ità obſtricti, vt neque terra, neque mari ſinerentur exportare vel importare quicquam, cedunt neceſsitati, dedentes ſe victoribus. Stedingi populus paluſtris, vt magis magisq; Bremenſibus aduerſarentur, relinquentes Waldemarum, cui hactenùs ſtuduerant, Gerardo archiepiſcopo & miniſterialibus eius adhærent. Contra quorum inſultus Bremenſes Henricũ Palatinum, Henrici Leonis filiũ, inuitant. Gerardus, & comes quondàm Holſatiæ Adolphus, electus terra, cui Stadenſem comitatum epiſcopus Holſatiæ exuto permiſit, quòd cauſaretur in eccleſiã, de eo quod militâſſet magno ſuo impendio in Thietmarſia Hartuico archiepiſcopo. Hoc enim loquuntur nonnullæ literæ, per hæc tempora ſigillatæ, præſertim fundatio monaſterij veteris Buxtehude. Præſidium ergò firmant ad oſtium fluminis Swinge: ſed dux illud euertit. Scire velim, quis ſit ille dux. Nam Henricus Leonis filius, dux non erat, & hoc penè tempore defunctus. Henricus de Aneholt fratri permiſit ducatum. Bremenſes malis coacti, & ipſi, electo Waldemaro, vnà cum archiepiſcopo ſuo & Stedingis arma iungunt, & archiepiſcopum ſuum introducunt, anno decimo, poſtquàm à ſummo pontifice eſt confirmatus. Qua re prouocatus Imperator Otto, cum fratre Henrico Bremenſem prouinciam vaſtat & incendit. Comes autem Albertus nauigat in Liuoniam: & multi peregrini Hieroſolymam

petiêre,

petiêre, de Marsilia profecti, (ea est ciuitas Franciæ, ad mare mediterraneum) in quorum comitatu erat magister Oliuerius, insignis prædicator, posteà sanctæ Sabinæ presbyter cardinalis. Sed parùm in ea expeditione effectum.

CAPVT XXXVII.

HAlberstadensis ecclesia tum pontifice gubernabatur Conrado, insigni & religioso viro. Qui cùm 7. annis illi præfuisset, tædio rerum secularium, ex authoritate summi pontificis eam dimisit: & in monasterium Sedebeke concessit, ibiq; vitam finiuit. Supererant tum ex filijs Henrici Leonis, ducis quondàm Saxoniæ, Henricus comes Palatinus, & Otto Imperator: sed ille multis laboribus conflictatus, primùm Philippo secum electo, deindè Friderico secundo contra se electo, viuendi finem fecit. & Henricus frater insignia Imperij Friderico secundo præsentauit in Francofordia, iamdudùm contra Ottonem, iussu summi pontificis, electo: effecitque, vt ad cœtum Imperij Gerardus archiepiscopus Bremensis euocaretur super comitatu Stadensi, quem Henricus pro suo defenderat, archiepiscopus Adolpho comiti de Schowenborg permiserat. Ibi dum Gerardus comparéret, diem suum obijt, anno Christi 1220. acto pontificatu in omni controuersia in annum duodecimũ. Nam Waldemaro occupatori non tam successit, quàm accessit, illum magnis laboribus sede sua occupata deijciens. Cuius pleraque omnia vsq; ad finem eius, quanuis eas imus executi, nè non tamen habere vir insignis peculiarem suorum temporum mentionem videatur, inserenda sunt quæ de illius rebus gestis nondùm commemorata supersunt. Tertio demùm anno post mortem Harduici, translatus est in sedem Bremensem: cui duras in archiepisco-

episcopatu partes fecit intrusus quondàm Slesuicensis Waldemarus. per omnem enim vitam illi laborandum fuit aduersùs potentem, & apud principes gratiosum aduersariũ. Nam Henricus Leonis filius, dominus Brunsuicensis, priùs illum oppugnauit: indè rex Dania Waldemarus, Stadium pro Waldemaro atque Hamburgum expugnauit. Stedingi quoquè, inuenta occasione, multa aduersùs ecclesiam & Gerardum pro Waldemaro fecerunt, magìs suo feruentes in omnes odio, quàm vlli studentes: durauitq; ea contentio, donec Stedingi in odiũ, vt diximus, Bremensium, Waldemarum cum archiepiscopo persequerentur. sed & Otto Imperator, qui initiò multa in Philippum competitorem suũ, & diuturna pro Imperio bella gerebat, cùm demũ extincto Philippo pacificus videretur, ducta in vxorem hostis sui filia, iam etiam prouinciã Bremensem cœpit populari, quòd Stadensem comitatum teneret, iuri ducum, vt asserebant, pertinentem. Sed non destitit archiepiscopus iura ecclesiæ suæ tueri. Nam Adolpho de Schowenborg comite accedente, cui illum commendauerat ad ostia, quod diximus, fluminis Swingæ erexit præsidium, vt omnem ingressum & egressum prohiberet euntibus, qui studerent principibus. Henricus hoc ipsum demolitur: sed hæc alibi persequimur latiùs.

CAPVT XXXVIII.

Hildesemensis verò ecclesia tum pontificem habebat Conradum, virum præcipuum, qui de religione censetur ferbuisse: nam per annos viginti quatuor quibus præfuit ecclesiæ, sex fertur monasteriorũ author extitisse erigendorum. Nam cœnobium in Falkenberge ad Goslariam, ipse author prouexit, vt fieret: deindè in Winhusen ad Alrã fluuiũ, vt fieret, ipse coniugi Henrici

Pala-

Palatini adiutor acceſsit: duorum deindè in vrbe Hildeſem fratrum mendicantium conuentus fieri iußit. Feruebat enim tum recens amborum ordinum inſtitutio: & ideò cū ſperarentur in illo feruore permanſuri, ab omnibus amabantur. Nunc temporū ſucceſsiones declarant, murē eſſe miſſum in peram: quem & ſummus pontifex, & maiores in orbe prælati, reſpiciunt magìs, nè noceat, quàm vt proſit: ſed hæc verecundiùs dici ob eandē cauſſam par eſt. Duo præterea monialiū monaſteria in diœceſi: alterum, quod dixêre Wulffinghuſen, alterum intra vrbem ad vicina maioris eccleſiæ. De prædijs autem auxilio cæterorum prouidendum fuit. Mendicātes autem fratres etſi prædia non ſunt inſtituti habere, nihil habentes tamen, omnia poſsidēt. Dum iſta gererentur, Otto Imperator (aduersùs quem Romanus pontifex procurauit erigi atque eligi Fridericum ſecundum, primi ex filio nepotem, quòd contumax eccleſiæ Otto videretur) intromittens ſe de hæreditate Mathildis, potentiùs per Italiam domina, quam illæ Romanæ reliquiſſet eccleſiæ: Otto autem arbitraretur ad domū pertinere Saxoniæ, vndè illa fuit progenita, vel ad minùs ad Imperium, cuius ille iura debuit tueri. Vocauit autē Otto principum cœtum in Francofordiam, Alemaniæ res volens componere, vt expeditiùs ferretur in æmulum Imperij Fridericum, totiſq; viribus tranſmitteret Alpes ad domandam Italiam, quæ cornua cœpit erigere aduersùs Imperium: ſed illū acerba mors ſurripuit. Interim Fridericus ſecundus patre, vt putatur, Henrico ſexto Imperatore genitus, ad Imperium peruenit. cuius pertinacia, & (vt veriùs dicam) dura ceruix, non ſinit aboleri fabulam, quæ de illius natalibus diſſeminabatur. Domina Conſtantia, filia regis Siciliæ Rogerij monialis, nupſit

Henrico

Henrico regi, Friderici primi filio, hac lege, vt si patruus eius, qui regnum vtriusq; teneret Siciliæ, ante eam moreretur, ad eam tota hæreditas perueniret. Fruſtrà autem pactio interueniſſet, ſi non is extitiſſet Henricus, qui armis ius ſuum ipſe extorqueret. Noua nupta iam ſexagenaria ferebatur, annos longè tranſgreſſa fœcundos. Medicorum adhibita ſunt conſilia, nè ſine hærede Siciliæ regnum permaneret. Spondent operam, ſpem largiuntur prolificandi vetulæ mulieri. Intumuit venter ſperatæ puerperæ, incertum quibus ex cauſis. Creditum eſt à multis, prægnantem eſſe reginam: credidit, cuius maximè intererat, Imperator. Ordinatum, vt in publico poneretur ad pariendum: aulæis tamen ad pudorem circunpendentibus prouiſum ferunt, vt in horam partus ei alienus ſupponeretur, quē enixa regina videretur. Tres vno tempore mulierculæ non longè à reginæ domo prægnantes, non magno interuallo omnes peperêre: phyſici, molendinarij, aucupis vxores. vnius ex tribus, incertum cuius, infantulus affertur, & ſupponitur, vt aiunt, reginæ, vt ab illa progenitus à cæteris putaretur. Auito nomine pater illum vocare Fridericum, mater ſuo de nomine dici cupiebat Conſtantinum. Ea ferebantur natalia eius Friderici, qui ſe orbis malleū prædicabat: qui cum ſummis pontificibus grauiſſimas geſſit ſimultates, qui cum Soldano Chriſti hoſte occulta, vt ferebant, colloquia ſerebat, qui grauis omnibus Imperio, non Auguſtus, ferebatur. Hæc non infamandi principis gratia retexo. Quid eſt enim immanius, quàm pugnare cum laruis? Quid immodeſtius, quàm principum honorem contaminare? ſed quæ reperi, ſcribo, vt legentes execranda eius malè facta, illum pulchrè, ſi verum eſt quod prætenditur, reſpondere natalibus ſuis ſciant.

CAPVT XXXIX.

PAderburnensem ecclesiã hoc tempore regebat Bernardus, eius nominis tertius. Præfuitq; annis nouendecim. Vidit mutationes temporum mirabiles, periter & miserabiles, in Ottone quarto: qui ad Imperium prouectus, oppugnatur à Philippo Sueuo, defenditur à summo pontifice. Vbi illum euasit hostem, suscepit Imperij coronam: & iam per Italiã circunspiciens, cùm iura Imperij inciperet reposcere, admonetur, excommunicatur, deponitur à summo pontifice: Fridericus aduersùs illum eligitur, cum quo luctatur de regno ad finem vitæ. Hoc Ottone mortuo, quia abundabat opibus, de diuite Siciliæ regno & de prouentibus Sueuiæ effertur in superbiã, & fit cunctis intolerabilis. Curiam primam quam celebrauit in Francofordia, celebriter egit: ibiq; promissum accepit à principibus, vt filiũ eius Henricum paruulum, quàm primùm per ætatem liceret, crearent regem: quod suo tẽpore impleuerunt. Et reuersus in Italiam, ab Honorio summo pontifice coronam Imperij accepit. sed cùm multa gereret in Sicilia, non etiam à terris ecclesiæ abstinuit: & monitus, non desistens, ab Gregorio nono primùm excõmunicatur, & anathematizatur. Inter hæc Hogerus comes de Falkenstein, cepit Quedelinborg: & inopinatiori casu, Henricus de Suerin cepit regem Daniæ, venantem in regno, & abduxit vltra mare in ditionem suã. Creuit interea Henricus filius Friderici Imperatoris: & coronatus à principibus rex, duxit coniugem, filiam Lippoldi ducis Austriæ. cuius Ducis filius accepit vxorem, filiam comitis prouincialis Hassiæ. Vtrorunq; nuptiæ peraguntur festo ritu Nurenbergæ. Iam ciuitas Brunsuicensis erat in manibus regis Romanorum Henrici. Otto filius Wilhelmi, domini

Brunſ-

Brunſuicenſis, nepos Leonis, obſeruata rerum gerendarum occaſione, ciuibus non inuitis, recepit eam vrbem, cùm minùs hoc timeretur. Facile eſt autẽ, volentes capere. Commiſſum eſt tamen intra vrbem prælium, cùm præſidium regis vrbi impoſitũ ad arma concurreret: ſed quoniã inclinauêre ciues veteri & natiuo domino ſuo, electi ſunt regij vrbe. Hic Bernardus Paderburnenſis, expleto in pontificatu anno decimoſexto, conceſſit in fata. Succeſſit illi Oliuarus, præſtans vir, prædicator inſignis, & qui maiori dignus loco videretur. Vndè factum eſt breuì, vt relicta Paderburnenſi eccleſia, conceſſerit in vrbem Romam, ibiq; creatus eſt cardinalis Sabinenſis: duobúsque tantùm annis præfuit Paderburnæ. Cedenti ſuccedens Wulbrandus, vir vtiquè inſignis, & ipſe ſolis duobus annis præfuit, tranſlatus ad eccleſiam Traiectenſem. Vndè propter temporis breuitatem, Bernardo tertio ſubijciuntur, vt non ſpeciali quiſque capite deſignentur.

CAPVT XL.

BRemenſis eccleſia, morte Gerardi viduata, alium recepit Gerardum, domini de Lippia filium, pridem Paderburnenſem præpoſitum, religioſi patris filium æquè religioſum. Nam Bernardus nobilis dominus de Lippia, (nam ſe comites non aſſerũt) relicto ſeculo, monaſterium ingreditur, & in abbatem prouehitur: indè etiã aſſumptus, cùm deuotione pro Chriſto peregrinandi tangeretur, cõſecratur epiſcopus Lealhenſis in Liuonia. Ottonẽ inter alios Bernardus de Lippia habebat filium, epiſcopum Traiectenſem: qui manibus ſuis parentem ſecundùm carnem, conſecrauit epiſcopum, factus parentis parens: & indè pater cum eodem filio, Gerardum archiepiſcopum Bremenſem, alium filium, oleo

ſancto initiauit. Eam religioſam iſte Gerardus duxit originem, nec minùs reſpondit generi ſuo in adminiſtratione: cui præſtitit Deus, vt dominus Brunſuicenſis omnẽ quæſtionem de comitatu Stadenſi ſopiuerit, tribuens in ſuum, ſi quod illi competeret, eccleſiæ: deindè arcem eccleſiæ Ottersberg à Bernardo comite de Welpa occupatam, archiepiſcopus per arma, quæ contraxit in manu forti, recuperauit. Hoc eſt illud tempus, quo rex Franciæ Damiatã in Aegypto capit, ſed non diù tenuit. Treugæ interponuntur ad annos octo. Soldanus crucem Domini vltrò reddidit, Chriſtianos ſaluis rebus & corporibus Aegyptum exire permiſit: omnes captiuos reddi iuſſit, ità vt tunc temporis captiuorũ triginta millia laxarentur. Præcepit etiam alimenta diuitibus pro precio vendi, infirmis & pauperibus gratis exhiberi. Sed hæc meliùs alij, nos ad noſtram prouinciam regrediamur. Cùm per hæc tempora, quod diximus, rex Daniæ Waldemarus captus teneretur à comite de Suerin, Henricus rex Romanorum deſcendit Bardeuicũ vrbem, ab Henrico Leone ducę ſubuerſam, ſed tamen aliquantas ſuæ priſtinæ conſiſtentiæ reliquias ſeruantem. Ibiq; cum epiſcopo Colonienſi cœpit agere pro liberatione Danorum regis: ſed conatus fruſtrà erat; cùm ſine magno impendio laxari quæreretur: poſteà tamen laxatus eſt, datis 50. millibus argenti marcis. Venerat tamen in eundem carcerem, priuſquàm laxaretur, Albertus comes de Orlemunde, rerum potitus per Holſatiam: quem congreſſi, huius pontificis tempore, comes Holſatiæ Adolphus & Henricus de Suerin, ceperunt. Redemit autem ſe, reddita arce Luwenborg, quam tenebat, in manus Alberti ducis Saxoniæ.

CAPVT

CAPVT XLI.

HAlberſtadenſem excepit eccleſiam Fridericus per hæc tempora: præfuit annis vndecim, cum ſumma laude. Sacrum ex miraculo cruorem inuexit vrbi & eccleſiæ. Aderat cum clero ſuo in Magdeborg, cùm archiepiſcopus Albertus craneam diui Mauritij, dono Friderici Imperatoris acceptã, cum ſumma celebritate inueheret eccleſiæ ſuæ Magdeburgenſi. Hoc eſt illud tempus anni vigeſimiquarti, poſt milleſimũ ducenteſimum, cùm veniret in Flandriam, qui ſe aſſereret comitẽ prouinciæ Balduinum: qui ante viginti annos cum peregrinis Conſtantinopolim profectus, ad Imperiale culmen ibi fuerat coronatus. Qui quia ſimilimus comiti Balduino fuit, vel ſi ipſe fuit, Flamingi receperunt eum, multis eum muneribus honorantes. Cicatrices in corpore teſtabantur eundem, forma & habitudo corporis conſenſit, niſi quòd aliquanto breuior videbatur, quod defenſores ſenio aſſcripsêre. Prouinciam non benè diſcreuit. Interrogatus & in lingua Gallica, quã egregiè antè nouerat, aliquantulum ceſpitabat: nec mirum, quia inter Græcos & Sarracenos tot annis, à quibus captus erat, ſi ibi fuit, diù commoratus, volubilitatem Gallici ſermonis poterat intermiſiſſe. Sed Balduinus comes, Imperator Conſtãtinopolitanus, à Cõrado epiſcopo Halberſtadenſi, (qui poſteà Ciſtertienſem ordinem intrauit) & à quibuſdam alijs qui tunc Conſtantinopoli erant, cùm Balduinus Imperator cõtra Sarracenos conflixit, dicebatur verißimè interfectus. Iſte autem ſe retulit mortis periculum euaſiſſe: à Sarracenis poſteà captum, tandèm ſe aſſeruit abſolutum: & quòd poſt abſolutionem ad Papam venerit, cõfeſſus, quia inter infideles infideliter vixerit. Qua de re Papa ſibi ſeptennem pœnitẽtiam iniunxerit,

affirmans, eandem pœnitentiam tunc expletam. Venit primò Valentiam: & comitissa Flandriæ, Balduini filiâ, eò conuolauit. Eo viso, dubitauit, patrem nécne recognosceret: & ab eo discessit. Multi barones pro eo consenserunt, sed plures dissenserunt. Rex tandèm Francia volens examinare virum, iussit adesse Peronam, siquidem auunculus eius esse debuit. Et inter cætera dum ab illo quæreret, vbi honorem militis auratí sumpsisset, vel vbi & quandò duxisset vxorem, non satis ad rem accessit. Fautores excusauêre, quòd terrore mortis, quæ minitabatur, titubauerit. Tum multi deseruêre virum. Dux Brabantiæ doluit: ille enim cũ eo venerat, nec permittebatur intrare, quia eum esse comitem Balduinum certo certiùs asserebat. Rediit iterùm Valentiam, paucis eum comitantibus. Posteà venit Coloniam ad Engelbertum archiepiscopum, auxilium rogaturus: sed Leodiensis episcopus, qui internouit discrimen veri Balduini, grauiter eum & sæpiùs suis literis infestauit, Trutanium & Ribaldum appellans. Ille verò se comitem Flandriæ & Imperatorem Constantinopolitanum affirmabat, habens sigillum eodem titulo innotatum. Rogauit ergò archiepiscopum, vt Leodiensem vocaret. Vocatus, venit: Missæ officium ex constituto peregit. Ante perceptionem corporis & sanguinis Dominici, accessit archiepiscopus, à viro prouocatus, & ait: Adiuro te frater episcope, per mysterium Dominici corporis & sanguinis, quod percepturus es, si veritatem dixeris, ad salutem: si mendacium, ad damnationem: vt mihi dicas, quis sit ille, quem tu dicis Trutaniũ & Ribaldum in Flandriam venisse, & qui se comitem dicat Balduinum. Episcopus stupefactus, fertur respondisse: Comes Flandriæ Balduinus est. Tum archiepiscopus viro consuluit, vt Romam iret,

iret, querimoniam Papæ deferret: promittens, si ad honorē rediret, ecclesiæ subseruiret. Proficiscitur, testimonia multorū Flandriæ prælatorū & baronum secū deferens. Sed studio comitissæ & Arnoldi de Aldennardi, cui comitissa dicebatur familiaritatē nimiam exhibere, viæ vndiq; occupantur: traditur, capitur, & apud Insulam ciuitatē Flandriæ suspendio necatur. Abbas sancti Ioannis in Valentia, sepeliuit eum in monasterio: sed iterùm comitissa mortuū suspendi iussit in furcam. Verus, nécne fuerit, Flamingi diù certârunt. Libuit ad liquidū renouare annalium narrationem, quanuis breui commemoratione alijs quoquè locis ea res sit attacta.

CAPVT XLII.

MIndensem ecclesiam per ea tēpora excepit Conradus, natus ex nobilibus de Depholt, ordine pontificū 29. Cuius temporibus fundatum est monasterium Bischoprode, tunc ordinis Cistertiensium, per hunc pontificem, iuxta oppidum Greuenalueshagen: indè per Adolphū illum, qui posteà ingreditur ordinē Minorum, transfertur in oppidū veteris Rintelen. Demùm, vbi nūc manet, collocatur in oppidū noui Rintelen. Ità mutauit sæpè locum, donèc inueniret vbi consisteret. Huius etiam temporibus pontificis, fratres Prædicatores locū acceperunt in Minda, anno Christi 1236. Mirū, qua celeritate diffusi sunt duo ordines mēdicantiū, per Christianismū. Volabant fratres de prouincia in prouinciam, de ciuitate in ciuitatem: nec quiescebant. Et erat expeditū illis iter, quandò populus Christianus facilè mouebatur, conspecto feruore nouæ & inauditæ religionis: quandò pauperatis amore, desertis omnibus, spontaneam mendicitatem fratres obibant. Nihil erat tale auditum à seculo: & tamē quia vita illorum & prædicatio erat conformis

Christi euangelio, non poterant Christi fideles resistere tantæ deuotioni. Erant etiam tum pontifices viri oculati, qui prospicerent quid futurum erat, & iam factum cernimus. Graue ecclesiarum præiudicium, qui non facilè admitterent fratres memoratos, nec locū darent consistendi. Cæterùm prædicationem diuini verbi impedire non poterant: & est populus semper illa affectione, vt feruentiùs inhiet ad ea, quæ cernit interdici. Et quoniam primus feruor infrigescebat, facta sunt nostris penè temporibus reformationes obseruantiales: quæ vbi fuerint, veterem fructum renouant in ecclesia. Cæteri fratres, quos dicunt Gaudentes, ità se gerunt, vt etiamsi non essent, ecclesia Dei nihil pateretur detrimenti: possent sine illis, pastores ecclesiarum Dei populū gubernare: nūc verò priuilegijs suis, quæ præferunt, mirabile faciunt ecclesijs detrimentum, non contenti mendicitate, quam sponte subierāt, in qua nihil habentes omnia possident, magnis ecclesiæ prælatis non impares. Hoc illis præstant Christi sacramenta, & præsertim pœnitentiæ, quæ sunt illis aurifodinæ. Sed quò me rapuit vehementia? redeundum ad Mindensem pontificem Conradum, qui qualicunq; spe fructuum in ecclesia, locum fratribus permisit in ciuitate sua. Quòd si refragatus esset, populus ipse etiam inuito aut non consentiente pontifice permisset. Præfuit autē ecclesiæ suæ hic pontifex annis 27. & transiuit ex hoc mundo die sanctorū Ioannis & Pauli: bonum nomen auro precioſius relinquens posteris suis, vt qui sequi volent eius vestigia, non aberrabunt.

CAPVT XLIII.

OSnaburgensem ecclesiam post Adolphum excepit 29. Bruno, comes de Isenborg, frater Theodorici Monasteriensis episcopi. Hi tertiū habuēre fratrē laicū, Fri-

Fridericum, qui iure non ſuo premebat eccleſiam regalem Aßindenſem. Monitus ab Engelberto archiepiſcopo Colonienſi, vt vim contineret, & apoſtolicæ auhtoritatis & ordinarij literas contempſit: vndè procedente & creſcente contumacia, cenſuris eſt innodatus à dicto venerabili archiepiſcopo Colonienſi. Ferebat indigniſſimè comes, obſeruabatq; tempus, quo archiepiſcopū in agris deprehenderet. Conſecrare ille conſtituit eccleſiam in villa Zuelme. Superuenit illo fortior comes armatus, & intentis viribus proſiliens in archiepiſcopum, cùm nihilominùs à ſuis defenderetur, magno certamine cum 28. vulnera intuliſſet, crudeliſſimè occidit. Magnus erat vbiq; luctus pro optimi pontificis indigna cæde. Henricus archiepiſcopus eius ſucceſſor, ità rem vltus eſt, vt arcem Iſenbergk deijceret ipſe Fridericus, ſubmiſſo & pecunia obærato qui inſidiaretur. Anno reuoluto vixdum capitur, & Coloniam introducitur, per aduerſam portam, qua erat inuectus cæſus archiepiſcopus. Crudeli facto ſæua pœna imponitur: decernitur rotis tormentalibus per crura, per brachia, per dorſum & ceruicem confringi. ità pauit coruos nobile cadauer. Germani fratres eius, Bruno Oſnaburgenſis, & Theodoricus Monaſterienſis, velut complices, & ad minùs conſcij, accuſantur apud ſummum pontificem: &, vt fertur, etiam conuincuntur, deponuntúrque: ſed gratia aſſecuta, reſtituuntur. Comites de Tekeneborg & Zualenberge, cùm ſuper eadem factione accuſarentur, feruntur ſe legitimè purgâſſe. Negare tamen nec poterant, nec volebant, quin in fœdere fuerint cū Friderico memorato. Cæterùm conſilium cædis longè à ſe remouerunt. Ferūtur tamen ambo in monaſterijs diuiſis, legitimam in finem vſq; vitæ peregiſſe pœnitentiam. Bruno autem Oſnaburgenſis

multa fecit in cõponendis controuersijs, quæ erant inter canonicos ecclesiæ & nõnullos citerioris ordinis: nonnullasq; quæstiones resoluit inter episcopos & capitulum, vt sepacis sequestrũ mõstraret diligentißimũ. Octo autem solis annis fertur ecclesiæ huic suæ præfuisse, quos impedit rebus ecclesiæ salutaribus: plura facturus, si longior illi fuisset pontificatus. CAPVT XLIIII.

MAgdeburgensi ecclesiæ post Albertum præficitur insignis vir Burchardus, præfuitq; in annũ solùm tertium. Iam Ludouicus comes prouincialis Thuringiæ, maritus B. Elisabeth, in peregrinatione terræ sanctæ necdùm perueniens, Brundusij moritur: sanctißima Elisabeth vidualẽ vitã in omni patientia peregit. pater eius rex Vngariæ, iam tũ obierat, vt defensore careret. Gregorius papa 9. Fridericũ Imperatorẽ cruce signatũ, quia in terram sanctã, quod diù & sæpè pollicitus est, dißimulabat, excõmunicationis sententia innodauit, eumq; per totum Imperiũ denũciari præcepit. Imperator hanc sententiã parumpẽdens, mare transiuit: ibiq; ab omnibus regni illius ciuitatibus solenniter est receptus: sed patriarcha Hierosolymitanus his solẽnitatibus se subtraxit, cum tota ecclesia spiritualiũ personarum. Patriarcha in suo palatio Imperatorem excõmunicatum denunciauit. Interea vasalli Imperatoris, & fautores papæ, vires suas per Italiã graui bellorũ tumultu, nõ sine detrimẽto vtriusq; partis, sunt experti. Erat in parte põtificis capitaneus Ioannes de Bien, rex Hierosolymitanus, qui terrã sanctã pro treugis obliuiscens, pugnauit in Italia. Interim res in Saxonia & Holsatia prosperãtur. Rex Daniæ fugatur è prælio cum filio in Bornehouede. Otto dominus Brũsuicensis capitur. Lubeck libertatẽ suã à Cæsare impetratã defendit. Otto dominus Brũsuicensis cũ in car-

cere

eere esset comitum de Suerin, moritur Henricus comes. Placuit Gũcelino fratri, vt dominus de Brunsuico super ipsum gratiã laxaretur: sed Albertus dux Saxoniæ restitit, donèc Hidesacker ipsius dominio traderetur. Laxatus aũt, plurimã guerrã circa Brũsuigk à suis ministerialibus est perpessus, episcopis Magdeburgensi ac Halberstadensi partes eorũ iuuãtibus, nutu, vt dicitur, Imperatoris. Nam Brũsuicum tenuerat Henricus Romanorum rex, Friderici Imperatoris filius, emptum à ducibus Bauariæ, qui filias tenebant Henrici comitis Palatini, qui erat filius Leonis: sed Otto non diù pòst recuperauit.

CAPVT XLV.

RAceburgensis tũ ecclesia, mortuo Henrico, vacabat: & se ingerebat nõ electus à fratribus Lãbertus quidã, Hamburgensis & Bremensis canonicus, qui ecclesiã alienigena à summo pontifice ad se nihil pertinentem impetrauit. Vide in quantũ licẽtia tũ processit, post Imperatorũ destitutionem Romana ecclesia, vt se inciperet intromittere de ecclesijs vacãtibus. Solebant Imperatores de Romana aliquãdò disponere ecclesia: peruentũ est eò, vt de solis Germaniæ ecclesijs & abbatijs disponerẽt, idq; extortũ est manibus eorũ tẽpore 5. Henrici Imperatoris. tũ ecclesijs prouenit libera electio: in eã quoq; papa manus iniecit per hæc tẽpora, & creuit illa facultas in immensum, vt satis sit per Germaniam res tolerabilis, sed in Francia & Anglia immoderata. Fertur de hoc Lamberto, q; in aduentu suo, cùm debuit intrare ecclesiam, quendam mirabilem & intolerabilem sensit ruborem in facie, tanq; ignis vehementer ardentis, quasi introitum in ecclesiam illi prohibentẽ: sed breuis hospes erat, quia eodem anno defunctus est: quia alienigenã ecclesia ferre non potuit. Extant versiculi malè tornati:

Vt

Vt lupus intrauit, canonicè non vocitatus:
Paulò regnauit, morte præuentus erat.

Regnare dicit episcopum, cùm sit seruus Deo seruientium. Vnã Missam die assumptionis beatæ Mariæ virginis solenniter peregit, & vnum cœmeterium dedicauit, nec plura peregit, solutus morte. Successit illi Godscalcus eiusdem ecclesiæ præpositus, quem fratres canonica electione subuexerunt. Nihil tum opùs erat Apostolica confirmatione. satìs erat, electionem ab archiepiscopo comprobari: nunc ad se omnia ecclesiarum iura traxit Romana ecclesia. Gregorius papa eo tempore veniens Assisium, ibì canonizauit in conspectu maximæ multitudinis, quæ de diuersis regionibus cõfluxerat, beatum Franciscum, sic dicens omnibus conspicua voce: Ad laudem & gloriam omnipotentis Dei patris & filij & spiritus sancti, & gloriosæ virginis Mariæ, & sanctorum apostolorum Petri & Pauli, & ad honorem ecclesiæ Romanæ, beatissimum patrem Franciscum, quem Dominus glorificauit in cælis, venerantes in terris, de consilio fratrum nostrorum & aliorum prælatorum, in catalogum sanctorum decreuimus annotãdum, & festum in die obitûs sui celebrari. Statìm cardinales, Te Deum laudamus, incipiunt: & populi voces, laudes Dei depromunt: papa de solio descendit, & cum cardinalibus sanctum corpus de tumba leuauit, mira omnium alacritate.

CAPVT XLVI.

HAlberstadensi ecclesiæ per hæc tempora pontifex præficitur Ludolphus, comes de Sladen, præfuitq; ecclesiæ annis 8. Per cuius tempora, vt tradunt nonnulli, Hierosolyma Imperatori Friderico, voluntate Soldani redditur, quam nudis pedibus in vigilia Paschæ est ingressus, & in templo Deum adorauit: & Nazareth

&

& Bethlehem, cum alijs sacris locis in deditionem acceptis, in Siciliam reditum maturauit. Id verò cùm diligentiores rerum scriptores non attingant, crediderim præsenti Imperatori illum esse honorem delatum, vt ingrederetur cum aliquantis deuotionis gratia: caterùm vt teneret, & pro suo haberet, non facilè credo, quòd sit illi permissum. Nam Hierosolymam, post Saladini victoriam, semper mansisse in potestate Sarracenorum omnium est consona testificatio. Papa interim propter insolentiam Romanorum Imperatori fauentium, vrbe cedens, in Perusium se recepit. Tum etiam Albertus Liuonienſis episcopus vitam cum morte mutauit: & Bremensis ecclesia iure suo vsa, magistrum Albertum, Bremensem scholasticum, insignem virum, in episcopum constituit: sed Rigenses canonici alium Nicolaum elegerunt: diuq; fuit altrinsecùs coram iudicibus delegatis à sede Apostolica litigatum: tandèm papa Bremensibus silentium imposuit, pro sua, vt dicitur voluntate. Posteà idem Albertus anno 1246. à papa Innocentio 4. apud Lugdunum ciuitatem Galliæ tunc morante, legatus in Prussiam & Liuoniam est transmissus: & sequenti tum anno, defuncto Ioanne Lubecensi episcopo, residentiam obtinuit in sede Lubecensi: demùm factus archiepiscopus post Nicolaum defunctum Rigensis.

CAPVT XLVII.

LVbecensi ecclesiæ post Bartoldum præficitur Ioannes eiusdem ecclesiæ pridèm decanus, qui mox post suam consecrationem dedicauit ecclesiam monasterij in Reinfelde ordinis Cistertiensium, quod extruere cœpit Adolphus 3. priusquàm Holsatia pelleretur primùm à Leone, indè à rege Danorum. sed filius eius 4. Adolphus tum præfuit, cùm ecclesia eius consecraretur. Memorabilem

bilem instituit memoriã Dominicæ cœnæ, relinquens pecuniã ꝑ vino, pane, & cereuisia: præfuitq; ecclesiæ annis 22. Quo tẽpore archiepiscopus Stedingorũ (populi sunt paluſtres, ad ripas fluuiorũ accolẽtes) insolentiã reprimere ſurus, die natalis Domini valido eos prælio aggreditur: ibiq; frater eius Hermãnus de Lippia, vir vtiq; sapiens, & bonus, ac nobilis solus occiditur. vndè subita cõfusione facta, totus ille bellicus apparatus dissoluitur. Tũ erigit archiepiscopus arcẽ in Slutere ad edomandũ infrenem populum: sed illi ꝑtinùs euerterunt. Crescente aũt contumacia & nalitia eius gẽtis, crux cõtra eam tanq; infideles cœpit prædicari, & à multis ſuſcipitur. Oriẽtalis Stedingia à peregrinis, occisis Stedingorum plurimis, deuaſtatur. Burchardus comes de Aldenborgk, à Stedingis penè cum 200. peregrinis ꝑſternitur. Indè verò Henricus dux Brabantiæ, & Florentius comes Hollandiæ, Bremam venientes, contra Stedingos perfidos viriliter ſe accinxerunt, tanq; contra manifeſtos eccleſiæ inimicos. Nam ſicut probatũ eſt liquidò contra eos, & per Mindenſem, Lubecenſem, Raceburgenſem epiſcopos eſt auribus papæ intimatum, q; ipſi, doctrina eccleſiæ penitùs vilipenſa, ipſius libertatem conculcârunt, nulli parcentes ſexui vel ætati: quæſiêrũt reſponſa dæmonum, ſimulacra fecerunt cerea, cõſulentes etiã in ſuis ſpurcitijs erroneas phitoniſſas: & quod deterius eſt omnibus, viaticum ſalutis æternæ horribiliùs q; deceat exprimi, pertractantes: clericos etiã & religioſos impiè lacerantes, cruciabant omni genere tormentorum. nec propria eis ſuffecit perditio, ſed omnes quos poterant, & maximè ruſticos, in foueã ſuæ perfidiæ ſecum trahere nitebãtur. Ità miſeri & miſerabiles Stedingi, ponentes ſibi Deum cõtrarium, ſuis perſuaſionibus & malis exemplis grauiter infecerũt populum Chriſtianum: ità vt infinita ruſticorum multitudo tam in re-

motiũq; vitiis ꝓuincijs cõstituta, verbotenùs eos defenderet: & si se opportunitas obtulisset, prõpto animo proteruiæ eorum auxiliũ attulisset. Sed Deus misericordiarum dominus, suis fidelibus inspirauit, vt ad prædicationẽ crucis se viriliter accingerent, ad exterminiũ tã reprobæ nationis, illa gaudẽtes indulgentia, illoq; priuilegio, quæ accedẽtibus in terrã sanctã pro eius subsidio concedunt. Itaq; Bremẽsis archiepiscopus, dux memoratus et comes, peregrinorũq; non modica multitudo, 6. Cal. Iulij, die sabbati, processerũt vnanimiter cõtra ipsos, tanq; diuinæ patientiæ abusores: parati occũbere, vel ipsos cũ eorũ nefandis operibus ad honorẽ & gloriã Iesu Christi penitùs abolere. Illi è diuerso tanq; ferinis vberib. enutriti, etiã crudeliùs sæuiebãt: & in suo Asmodet ponẽtes fiduciã, non diffidebãt se posse resistere potẽti brachio Domini Sabaoth, & tãtæ multitudini signatorũ. Mira miserandaq; ꝓtinacia. Obstinati nõ cessabant claues ecclesiæ sceleratis verbis cõtaminare. Capitanei eorum Boleke & Bardẽflete, Tammo de Hũtorpe, Teduardus de aggere, aliiq; horũ similes, vt vitã & patriã defenderẽt, fortiter admonuêre, dicẽtes: Quòd ipsos aut oporteret succũbere, aut velut canes rabidos insanire. Trãsierũt aũt medio tẽpore Othmõdã fluuiũ peregrini, pontẽ de nauibus facientes: & cũ transierãt, sapienter suas acies ordinabant. Stedingi velut amẽtes furebãt: & quadã insania ventilati, nõ timuerũt multitudinẽ cruce signatorũ, nec spiritualis, nec materialis gladij potestatẽ: sed ordinata q̃dem acie, inordinato aũt furore, tanq; furibundi canes ꝓcesserũt obuiã peregrinis. Dux Brabãtiæ & comes Hollãdiæ primo cõgressu pestilẽtes illos, sup agrũ Oldenèsche, vbi conuenerãt, viriliter inuaserũt: ipsi se summo conamine defenderunt. Statim comes de Cliuia cũ suis à latere irruens

ruēs sup illos ipsorū aciē dissipauit. Clerus, q eminùs ad stās, rei exitū expectabat, Media vita, & alia miserationis imploranda carmina cū mœrore cecinit, & pro cruce victoria supplicabat. Nec mora, illi insipiētes & maligni euanuerunt in cogitationibus suis, quia ab exercitu Domini opprimuntur. Hastis perfossi, gladijs percussi, equorum pedibus conculcati: & ità manus Domini inualuit super eos, vt breui temporis spatio sex millia ex illis interirent. Plurimi ex eis fugæ præsidium quærentes, in proximis foueis, inq; &wisera submersi perierunt: qui euaserant, quatuor cæli ventis sunt dispersi. Sic pertinacia eorum facta est coram ipsis in laqueum, & in retributiones, & in scandalum. Henricus de Oldenborg comes ibi cecidit, & cum eo peregrini nouem: ità victorem exercitum Deus seruauit incolumem.

CAPVT XLVIII.

VErdensi ecclesiæ per eadem tempora præfuit post Isonem, Luderus, vir deuotus, & magnæ humilitatis, ordine trigesimus secundus, inter huius loci pontifices: præfuitq; annis viginti. Contulit ecclesiæ decimam in Emelendorpe cum aduocatia, & prædia in palustribus & fluuialibus locis, & Oldendorpe. Ordinauit scholaribus decimam in Nendorpe. Huius tempore capta est ciuitas Verdensis à comite de &welpa, & facta est eclipsis magna. Quo tempore Imperator duxit coniugem, sororem regis Angliæ: & medio Augusto, curiam Moguntiæ celebrauit. Ibi filium suum Henricum, cui ex quibusdam causis nimium infestus erat, regno priuauit, & eum in Calabriam detinendum misit. In ipsa curia dominus Otto, Brunsuici & Luneborg dominus, se in gratiam Imperatoris contulit, & omnem hæreditatem suam Imperio resignauit. Imperator Brunsuicense dominium

minium in ducatum prouexit, & ducem de eo creauit eundem Ottonem. Dux ergò de Brunſuico, circa feſtum Martini Bremam obſedit: & factis exactionibus & incendijs, rediit. Arcem Otterberch furtim quidā noctù cepêre, ac Ottoni duci tradiderunt. Eodem tempore in die Pentecoſtes, ſoror regis Bohemiæ, domina Agnes, hortatu Minorū fratrum, ſe tradidit ordini pauperū dominarū de regula B. Franciſci in Praga, ſpreto propter Chriſtum Imperatore Friderico, qui eam antè contoralē poſtulauit. Bremenſis archiepiſcopus & dux de Brunſuico, ſuper querimonia de Brema ſunt reconciliati, & promiſſa eſt perpetua pax inter eccleſiā & ducem: Duci autem quadā ab eccleſia feuda porrecta ſunt. Otterberch & Horburg k arces iterùm ſubuertuntur, vt non remaneret de illis quæſtio. B. Elizabeth in Marburg canonizata extollitur, præſente Imperatore & multis principibus, anno Chriſti 1236. Tanta ibi erat hominum multitudo, quantam ſe nemo vnquàm meminerat vnà conſpexiſſe. Oblatio auri & argenti ſine fine, pro miraculis quæ creſcebant circa dominam illam.

CAPVT XLIX.

RAceburgenſi eccleſiæ poſt Godſcalcū Petrus præficitur: ſed neq; Godſcalco, neq; Petro diuturnus erat pontificatus. nam ambo vix annos quatuor impleuêre. Per quæ tempora cùm arcē Vordenſtein iterùm principes Brunſuicenſes occupâſſent, præfuit eorum nomine vir militaris de Ottinghuſen. Praualuit in eo oppido ſuperſtitio magna. Nam vir paſtorius Otbertus, iniecit religionem magnam hominibus, quòd multorum oculis vanam ſanctitatis imaginem præ ſe ferebat, ità vt putaretur ſanctā reddere quæcunq; tangere dignaretur. Augetur longè, lateq; fama diffunditur: Eſſe hominem in ter-

ra, ſanctitate venerabilem. Ingens ſtultorum hominum concurſus creſcit, crebreſcitq3: felicē ſe reputabat, quisquis Otberti audire murmura, aut contingere manus ſineretur. Hanc ſuperſtitionē ruſtici hominis aluit & turabatur arcis præfectus, q9 oblationis nomine multa congererent, qui accurrerunt. Hac occaſione freti miniſteriales archiepiſcopi, cùm ſcirent rem ſuperſtitioſam deteſtandamq3 geri, magno numero adunati, ſpeciem præ ſe ferebant peregrinorū, petendi ac viſendi hominis ſanctiſſimi gratia venientium: nihil veriti arcis cuſtodes, q9 ingens hominum concurſus per ſingulos eſſet dies. Aditum fecêre militibus archiepiſcopi, aliena ſpecie occultatis, negligentiùs habita cuſtodia. Ità arcē occupantes, eijciunt ducales. Otbertum, hominem ridiculum, à ſuperſtitione depellunt, & ruſticis operibus ſe reddere cogunt: iuribusq3 eccleſiæ arcem, quam hodiè primam habet, reſtituunt. Inceſſit autem eo tempore archiepiſcopo grauis diſcordia aduersùs Bremam ciuitatem ſuam. Arcē ille erexit, quam Albā vocauit, ſuper Weſerā, (Viſurgum dixêre veteres) vectigal exigens ab vniuerſis aſſcendentibus ac deſcendentibus per fluuium: æquum arbitratus, non eſſe ciues ſuos melioris conditionis, quàm Rhenum tranſeuntes, qui grauia & multa ſoluunt principibus vectigalia. Sed ciues refragantur. Capiuntur ergò à terra tranſeuntes. Minùs hoc formidabatur: nec magnoperè mouit vrbicos, quòd à mari maior illis eſſet quæſtus, & crebrior tranſitio. Ità inuium quoq3 flumen archiepiſcopus facere diſponebat. Palos magni roboris defixit in profundum, catenamq3 in illis firmauit, nè vllus eſſet nauigio tranſitus. Bremenſes expedita magna naui, quam ferro in proram durauerant, vſi valido vento, plenis velis adnauigant. diſſilit catena: quam ciues

correptam, duxêre in ciuitatẽ. Palos eodem modo nauibus applicatis, facili conatu extraxêre de profundis. Viderat pontifex à vicina arce, quæ gerebantur, omnia. Aderat miles de terra Lippia, consolatur pontificem: mediam se interponit componendæ rei, magis vt marinam, vt ille appellauit, arcem (nauim magnam dicebat) videret, quàm vt tranquillitati consuleret. Publica fide interposita, suscipitur in nauim conspicuæ magnitudinis. Miratur homo mediterraneus, qui marinos labores non vidisset. vbi summo exceptus honore, vidit omnem in naui velut domi supellectilem, non thalamos, non puluinos, non cameras, non fenestras deesse, cœpit ex animo de pace agere. Conuenit inter partes, vt, alio in loco opportuniore exædificata arce, hanc faceret in potestatem ciuitatis. Extruitur archiepiscopo impensis ciuitatis arx in loco Languedel, demoliuntur hanc Albam arcem, immunitas permittitur ciuibus.

CAPVT L.

PAderburnensem ecclesiam postquàm duo proximi deseruêre pontifices, assumpti ad maiores, (nam Oliuerius ad cardinalatũ peruenit: nondùm erat, quæ nunc valet, consuetudo, vt ecclesias multas cumularent cardinales: & Wilbrandus ad Traiectensem assumitur episcopatum, ambo intra annos quatuor translati) successit in ecclesia Paderburnensi Bernardus, eius nominis quartus, peruenitq; ad annos octodecim suæ administrationis. Sub hoc pontifice in ecclesia Paderburnensi adhuc obseruantia regularis inter canonicos viguit: & sub eo commutatio facta videtur de regulari obseruantia ad statum canonicorum secularium. Sed quærimus, quid sit canonicus secularis. Nam interpretato nomine, si canon est regula, canonicus est regularis: ergò secularis

canonicus, est regularis secularis: & expressius, regularis sine regula, aut regularum irregulatio. Idem arbitror factitatum per cateras ecclesias: sed Premonstratenses, praterq; in Magdeburg, suam regulã tenuerunt, in Hauelberge, Brãdenburg, Raceburg, & plerisq; alijs. Cumq; Fridericus Imperator excommunicationis sententiam in eum latã leuipenderet, Gregorius papa concilium in vrbem congregauit. Legatos quos misit in prouincias, reuocauit. Conuenerant Genua multi cardinales & prælati, ituri per mare Romam. nam Fridericus obseruabat itinera. Genuenses armauêre classem suam, vt incolumes Romam perducerent. Pisani & Siculi Imperatori auscultantes, mare obseruabant. Adnauigant Genuenses armati, vt armatos euadant. Concurritur, præliatur, vincuntur Genuenses, tres biremes merguntur cũ hominibus: tres cardinales capiuntur, multi prælati, quatuor millia ciuiũ Genuensium. Cardinales cum prælatis asseruantur in custodia, ciues dispertiuntur, vt are se redimant. Imperator expugnauit Fauentiã, mox Bononiã obsessurus. Obsedit: sed vbi audiuit tantam suorum victoriã, intermisit. Rex Francia vbi audiuit captos prælatos, scribit Imperatori. Ipse respondit, sic concludens: Cùm animalia omnia leonis vestigia pertimescant, non miretur regia celsitudo, q; prælatos Francia in angustijs tenet Augustus, qui ad Cæsareas angustias conabantur. His etiam temporibus orientalis ecclesia à sede Apostolica se subtraxit. Dicitur, q; illa ecclesia & merito, & numero præcelluerit ecclesiã occidentalem. Imperator collectis viribus, profectus est in Lombardiam, & papa Romam rediit, & pacem inter Romanos tumultuantes fecit. Suspectus erat pontifici Imperator, eò quòd erga Sarracenos, quibus tam in pace quàm in bello se cre-

se credidit, affectu nimio ducebatur. cum Soldano etiam multam amicitiam habuit: sed hæc omnia secretò, Sarracenos in Italia fouet in Nuceria.

CAPVT LI.

MIndensi tum ecclesiæ præfuit dominus Wilhelmus, vir vndecūq; natus, ordine pontificum trigesimus. Vidit dura tēpora laborantis ecclesiæ sub atrocissimo hoste Friderico secundo, qui vires suas, quas de Italia & Germania maximas habuit, in afflictionem ecclesiæ consumpsit. Erant tempora, quandò terra sancta iam denuò à Sarracenis occupata, erat recuperanda. In eā expeditionē multùm hortabātur Romani pontifices, virū pacis & quietis impatientē, duplici lucro: vt & terræ sanctæ per vires eius, quas de Imperio & regnis suis habuit maximas, cōsuleretur: & ipsi interim frueretur ocio & tranquillitate, molestia eius carentes. Sed ludificabat iste pontifices, & vanis promissionibus differebat: nec tū impleuit quod pollicitus est. Mâluit vir malignus ecclesiam lacerare, quàm amplificare: mâluit rodere viscera eius, quàm fidē Christi propagare. Malignitatē eius vel vna in re euidenter est videre. Fratrem regis Tunitij Sarracenum, baptizari, & sacris Christianis initiari properantem, auertit. Satis erat felix iste pontifex, si motum horum temporum non sensit. Sedit autem in pontificatu annis sex, & in die Pancratij moriens emigrauit, anno 1242.

CAPVT LII.

SVerinensis ecclesia post Brunwardū pontificem, habuit Fridericum, antiqui Guncelini comitis filium. Solis duobus annis permansit in pōtificatu, cùm duo prædecessores eius penè 100. annos continuârunt: sed non est in homine via eius. Eo tempore rex Daniæ Waldemarus,

nupèr bello ſuperatus in Holſatia, vt Lubecenſes in ſuam ditionem reuocaret, ſuper fluuium Trauenā, ad exitum ſiue oſtium eius, firmat duo præſidia: ſed facilè à ciuibus expugnata ceſſerunt, vt liber illis in mare & à mari maneret aditus. Imperator per Italiam contra hoſtes ſuos per totum tempus rebus bellicis inſudauit: comes Holſatiæ Adolphus, cum vxore ſua Liuoniā adyit, pugnaturus in hoſtes fidei Eſtones. Hoc etiā tempore ſacerdos in Brema Marquardus nomine, domum epiſcopi noctù ingreſſus, res ibi repertas ſurripuit: & exiens, concremauit. Capitur, & poſt degradationem ſuſpendio necatur. Tum quoq; papa Imperatorem, q̄ incorrigibilis videbatur, in cœna Domini extinctis ſuper eum candelis anathematizauit, ità dicens: Excommunicamus & anathematizamus in nomine patris, & filij, & ſpiritus ſancti, & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli, & noſtra, Friderici, dictum Imperatorem, pro eo quòd contra Romanam eccleſiam ſeditionē mouit in vrbe, per quod intendit pontificem & fratres à ſua ſede repellere: & contra priuilegia dignitatis & honoris Apoſtolicæ ſedis, & libertatem eccleſiaſticam, cōtra iuramentum, quo ſuper hoc tenetur eccleſiæ, temerè veniendo: Item pro eo, q̄ venerabilem fratrem noſtrum Prænestinum epiſcopum, Apoſtolicæ ſedis legatum, nè in ſua legatione procederet, quam in Albienſium partibus pro corroboratione Catholicæ fidei commiſimus, per quoſdam fideles ſuos impediri mandauit: Item pro eo, quòd non permittit quaſdam cathedrales eccleſias, & alias vacantes in regno reparari. Et has occaſione periclitatur libertas eccleſiæ, perit fides: quia non eſt qui proponat verbum Dei, nec qui regat animas, deficiente paſtore. Item, q̄ in regno clerici capiuntur, incarcerantur, proſcribuntur, & occiduntur. Item, quòd in re-

in regno ecclesiæ Domino consecrata, destruũtur & prophanantur. Item, q̃ non permittit seranas ecclesias reparari. Item pro eo, quòd nepotem regis de Tunisi, venientem ad Romanam ecclesiam pro suscipiendo baptismate, detinet, nec venire permittit. Item pro eo, quòd Petrum Sarracenum, ciuem Romanum, ex parte regis Angliæ ad sedem Apostolicam venientem cepit, & detinet carceri mancipatum. Item pro eo, q̃ terras ecclesiæ occupauit, contra iuramentum, quo super hoc tenetur ecclesia, temerè veniendo. Item pro eo, q̃ terras quorundam nobilium de regno, quas ecclesia tenebat, ad manus suas occupauit, & deuastauit. Item pro eo, quòd quasdam ecclesias cathedrales ferè bonis omnibus spoliauit. Item pro eo, quòd multæ ecclesiæ cathedrales, & aliæ, ac monasteria de regno, pro iniqua inquisitione fuêre penè bonis omnibus spoliata. Item pro eo, quòd Templarij in regno & Hospitalarij, mobilibus & immobilibus spoliati, non sunt iuxta tenorem pacis integrè restituti. Item pro eo, quòd exactiones contra pacis formam ab ecclesijs & monasterijs per ipsum extorquentur in regno. Item pro eo, quòd in regno prælati ecclesiarum & abbates Cistertiensis & aliorum ordinum, compelluntur dare certam summam pecuniæ per singulos menses, pro constructione nouorum castrorum. Item pro eo, quòd contra tenorem pacis, hi qui adhæserunt ecclesiæ, bonis omnibus spoliati, exulare coguntur, tanquàm proscripti, vxoribus & liberis captiuatis. Item pro eo, quòd ipse impediuit negocium terræ sanctæ, & recuperationem Imperij Romani. Omnes autem, qui iuramento fidelitatis eidem tenentur adstricti, ab eiusmodi iuramenti obseruatione decreuimus absolutos, nè sibi fidelitatẽ obseruent, districtiùs inhibentes, quãdiù fuerit vinculo excõmunicationis adstrictus.

Super oppreßionibus verò & grauaminibus alijs nobilium, pauperum, orphanorum, viduarum, & aliorum de regno, pro quibus quidem idem Fridericus iurauit ſtare mandatis eccleſiæ, ipſum intendere, amouere: & in ipſo negocio, dante Domino, procedemus, ſicut fuerit procedendũ. Porrò pro omnibus & ſingulis ſupradictis, ſuper quibus dictus Fridericus à nobis fideliter fuerit admonitus, & frequenter, nec pacem curauit: eundem Fridericum excommunicationis & anathematis vinculo innodamus. Proindè quia idem Fridericus de tam multis ſuis factis, multis etiam fide dignis clamantibus per vniuerſum quaſi orbem, quòd de Catholica fide rectè non ſentiat, eſt grauiter infamatus: nos, dante Domino, ſuo loco & tempore procedemus, ſecundùm quod requirierit ordo iuris.

CAPVT LIII.

MAgdeburgenſi eccleſiæ poſt Burchardum, peruenit ad archiepiſcopatum vir inſignis, Wilbrandus, militari genere natus: præfuit annis octodecim per tempora, quibus Fridericus Imperator ſub anathemate laborauit: quo eum papa propter incorrigibilem proteruiam percußit ex multis cauſis, quas ſuprà memorauimus. Imperator vbi intellexit, ſe publicè Romæ anathematizatum, indoluit, & cardinalibus reſcripſit in hunc modum:

Fridericus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Hieruſalem & Sicilia rex, vniuerſis ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, dilectis amicis ſuis, ſalutem & ſincera dilectionis affectum. Cùm ſit Chriſtus caput eccleſiæ, & in Petri vocabulo ſuam fundauerit eccleſiam ſupra petram, vos Apoſtolorum ſtatuit ſucceſſores, vt, Petro pro omnibus miniſtrante, vos, qui

qui estis candelabra ecclesiæ, supra montem, non sub modio constituta, reuerà omnibus qui sunt in domo, ex effectu bonorum operum luceatis. Non à publica mundi lingua & conscientia generali vos subtrahere intenditis, cùm ad singula, quæ præsidens sedi Petri proponit statuere, vel denũcianda decreuit, aqua participatio vos admittat: nisi prauisus religionis ecclesiastica status & zelus effluens, euitandi scandali generalis vobis cautelam suggesserit ad futura. Quis enim non miretur & stupeat, quòd tot venerabilium patrum congregatione munita ecclesia generalis, sedens in solio, & vtinàm iustus iudex, velit inconsultè procedere, ac suis motibus excandescens in Romanũ intendit principem, aduocatum ecclesiæ, ad prædicationem euãgelij stabilitum, ob fauorem Lombardorum rebellium exercere spiritalem gladium: si dicere licet, minùs iustè: cùm aliâs quicquid ex obiectis ecclesiarum grauaminibus, quæ dicuntur obiecta, quantùm vt species à genere per indiuidua deriuentur, vel emendationem receperunt, vel ex deliberata nostri prouisione consilij sit in proximo, prout iußio iam processit, debita & integra emendatio secutura. Nam eccè & patentes literas prælatorũ damna passorum, quos Apostolicum mandatum præstitit monitores, euidens testimonium declaratur: & præcedens nostra constitutio super vocatione prælatorum damna passorum, & de præstãda integra satisfactione prælatis: cùm per literas, venerabili archiepiscopo Messano, vocato ad hoc assessori nostro transmissas, euidens exhibet testimoniũ veritati. Propter quod non indignè dolemus, si pater Apostolicus nos offendere tam grauiter intendat, vt in constantẽ virum tam vehemens cadat iniuria: & si patienter ferre velimus, immanitas negocij non permittat, quin ad vlti-

ones, quibus Cæsares vti solent, facti violentia nos impellit. Veruntamen dum consideramus impatientiã procedentis, & difficultatẽ attendimus assessoris, si ex æquo liceret priuatas exercere vindictas, quas in hominem, per quem scandalum venit, & in sui participes sanguinis compensare possemus, vt in ipsum & in suos attenta nostra sedis iniuria redundaret, tolerabilius duceremus. Sed cùm nec ipse, nec tota sua propter hoc passura progenies tanti forent, vt culmen Imperij zelaret vltionem ipsorum: cumq; sedis authoritas audacia sibi frena relaxet, & tot venerabilium fratrum moles eum in concepta fouere pertinacia videattur: angit nos altiori mente turbatio, quòd dum nos intendamus à persequente defendere, oporteat nos grauiùs offendere resistẽtes, salua in omnibus ecclesiæ sanctitate, quam cultu sacro & debita reuerẽtia cor de corporeq; veneramur. Quapropter venerabilem cœtum vestrum affectuosius deprecamur, quatenùs motus summi pontificis, quos ex causis euidentibus non tam iustos quàm voluntarios mundus agnoscit, deliberata modestia cõpescatis, generali statui, & præsertim quieti mentium, à scandalis prouidentes. Nam cùm ad salutem & honorem omnium vestrum fauorabiliter alligemur, ab iniuriarum offensa non poterimus æquanimiter abstinere. Quin etsi obstare principijs non possemus licitè, liceat iniurias, quas reuocare non possimus, iniurijs propulsare. Datum Paduæ. Non minùs tamen Papa solicitauit archiepiscopos & episcopos, vt Imperatorem denunciarent excommunicatum: sed episcopi Teutoniæ, nè hoc fieret, supplicabant. Interimille Lombardos fortiter impugnauit: & procedens vltrà, plurimas ciuitates ecclesiæ occupauit, vsque ad Viterbium.

LIBER OCTAVVS.

CAPVT PRIMVM.

CVM haberet infestam Fridericus Imperator Romanam ecclesiam, Saxoniæ ecclesiæ satis elongatæ ab Imperatore, neq; consilij neq; bellorum vllum habebant participium: quod sub Henricis duobus, quarto & quinto eius nominis, Imperatoribus, & sub Ottone quarto, qui in Saxonia plurimùm versabantur, euitare non poterant. Illi quidem Imperij iura, positis antipapis, reposcebant: recordantes illorum temporum, quo etiam da summis pontificibus Imperatores nostri ordinauerũt sub Carolo Magno, Ludouico atque Lothario, & sub Ottone primo, maximè verò sub Henrico tertio. Quartus verò Otto, potentis fœminæ Mathildis contribulis suæ patrimonium vendicabat, quod iam Romanæ ecclesiæ qualicunq; donatione prouenit. Primus autem Fridericus & secundus, penè pares habuêre causas, cùm Lombardos, ad ius Imperij à temporibus Magni Caroli pertinentes, reuocarent: qui etiam sub Ottone primo ad eam sunt ditionem, victis Berengarijs, reuocati. Deindè sub Henricis tribus, à secundo ad quartum, satis paruêre. Sed cùm eos summi pontifices tutari cœperunt, Alexander præsertim tertius, cum quo luctamen erat primo Friderico, erexêre in Imperatores cornua, & rebellârunt: indè illa crebra Mediolani obsidio, captio, deletio, cæterarumq;

rarumq; illi adhærentium, se in libertatem vendicantium, labor assiduus in Imperatores, vsque ad hunc secundum Fridericum. Sub quo nata est per eam occasionem, tartarea illa diuisio Guelforum & Gibellinorum: quam pessimus dæmon seminauit, & cordibus Italorum ità implãtauit, vt radices ageret, duraret ac creseeret in diem vsque hodiernum, vt sint partes ecclesiæ & Imperij per omnes penè ciuitates Italiæ. Quanuis totæ vrbes ità, pulsis aduersæ factionis partibus, sint Guelfi, vt Florentini: aliæ, pulsis aduersarijs, sint totæ Gibellini, vt Pisani & Senenses: permanetq; semen infernæ maledictionis in Italia vsque hodiè. quanuis nonnulli iam pertæsi veteri nominũ, vocabulum aboleuêre, rem retinuêre, pro Guelfis & Gibellinis, Albi nunc & Nigri vocitati. Quæ inferna odiorum semina, nescio quandò abolebuntur. Inq; illis gyrationibus & tumultuationibus Italiæ, totus effunditur Blondus, quasi in reliquo terrarum orbe nihil agatur. Summam ducunt prudentiam in illis luctaminibus, per ingenia, per summas fraudes diuersari. Sed misericordia nostris temporibus pontifex in eam gyrationem, qui eam disturbet, & extra gyrum aliquandò per nouos eiiciat labores. Ea autem non est huius temporis narratio: ad ordinem nostrum reuertamur.

CAPVT II.

HIldesemensis ecclesia per eadem tempora accepit pontificem venerabilem, Henricum, ordine vigesimumnonum, præfuitque annis viginti. Quo tempore Adolphus comes de Holsatia ac Schowenborg, se tradidit fratribus Minoribus in Hamborg, die sancti Hippolyti, relinquens post se filios Ioannem, Gerardum & Luderum: quibus tutorem dedit generum suum Abel, ducem Slesuicensem. Cuius frater Ericus rex Daniæ, duxit vxo-

vxorem, filiam Alberti ducis Saxoniæ. Eodem anno, ac die Dionysij, Hermannus filius sanctæ Elisabeth duxit Helenam, filiam Ottonis ducis de Brunswico. Interim verò Papa archiepiscopos & episcopos ad denunciationem Imperatoris solicitauit: sed non profecit, nisi in Francia & Dania. Archiepiscopi verò & episcopi Germaniæ rescripserunt pontifici, supplicantes eidem, vt pro graui scandalo ecclesiæ vitando, de pace inter se & Imperium cogitaret. Papa tamen Imperatori omnes, quos potuit, aduersarios excitauit: crucem prædicari faciens super omnes, qui ecclesiam infestabãt. Quo tempore Albertus Stadensis abbas, (quem sequimur authorem in antiquitatibus huius regionis: scripsit enim temporũ annales) cùm diù institisset reformationi sui monasterij, & pro ea re curiam adijsset Romanam, impetratis literis ad archiepiscopum Bremensem & decanum: posteà tribus annis laborâsset, nec profecisset, dimisso conuentu suo, tradidit se nouellæ plantationi ordinis Minorum in eodẽ oppido. Papa tum scripsit Electoribus de nouo Imperatore deligendo. Illi rescripserunt, non esse sui iuris aut arbitrij, Imperatori nolenti substituere, sed vacanti sedi Imperatorem constituere. Tum verò iustissimo Dei iudicio, cũ inter se principes Christianismi digladiarentur, Tartari, gens Scythica, primùm auditi sunt se per Russiam Poloniámque, ac vicinas prouincias diffundere: exemplum sequentes præcedentium Vngarorum, Hunorum, Alanorum, & quidquid gentium illa vasta Scythiæ solitudo per Europam diffuderat. Nam Gothi, Gepidæ, & wandali: Europæi, non Asiani, fuêre: quod suis locis ostendimus.

CAPVT

CAPVT III.

SVerinensis ecclesia tum quoquè mortuo Friderico, nouum accepit pontificem, Theodoricum, pridèm eius ecclesiæ præpositum. Misit ille in vrbem magistrum Elgerum Hamburgensem, & Sibodonem Suerinensem, canonicos: nescio quid impetratum, quandò ab archiepiscopis illa tempestate pendebat & confirmatio & consecratio. Illi qui missi fuêre, cum huiuscemodi literis redièrunt. Libet enim inserere, vt illius temporis stylum agnoscamus:

Gregorius episcopus, seruus seruorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopo Bremensi, & episcopo Verdensi, salutem & Apostolicam benedictionem. Ex parte dilectorum filiorum decani & capituli Suerinensis, fuit propositum coram nobis, quòd eadem ecclesia pastoris solatio destituta, ipsi conuenientes in vnum, de futuri substitutione pontificis tractaturi, quasi diuinitùs inspirati omnes, voto vnanimi, & voluntate concordi, in dilectum filium præpositum eiusdem ecclesiæ, virum (vt asserunt) scientia præditũ, disciplinis ecclesiasticis eruditum, & morum honestate præclarum, per cuius industriam dicta ecclesia in medio praua ac peruersa nationis posita, posse creditur à suis tribulationibus & angustijs respirare, sua desideria direxerunt, votis populi ac cleri concurrentibus in eundem: sed intellecto, quòd defectum in natalibus pateretur, vtpotè de quodam milite soluto genitus & soluta, ad electionem non processerunt ipsius, sed ad nos potiùs habuêre recursum. Nobis tam per literas, quàm per dilectos filios magistrum Elgerum Hamburgensem, ac Sibodonem Suerinensem canonicos, nuncios suos, viros prouidos & discretos, qui apud nos super assumpti promotione negocij fideliter institerunt,

runt, humiliter ſupplicantes, vt vtilitate ac neceſsitate eccleſiæ ſupradictæ penſatis, ſupplentes defectum eiuſmodi, ipſum eis in patrem & paſtorem animarũ eorum concedere curaremus: veſtris, & plurium aliorum tam prælatorum & capitulorum, quàm nobiliũ pro ipſo ſupplicantium nobis literis præſentatis, qui eum ſuper præmiſſis reddunt multipliciter commendatum. De veſtra ergò circumſpectione plenam in Domino fiduciam obtinentes, fraternitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs de modo poſtulationis, ſtudijs poſtulãtium & poſtulati meritis, veritate ſolicitè inquiſita, ſi poſtulationem ipſam aliâs inueneritis de idonea perſona canonicè celebratam, cum eo ſuper huiuſmodi defectu authoritate Apoſtolica diſpenſantes, pficiatis eum eidem eccleſiæ in epiſcopũ & paſtorem, ac faciatis ei à ſubditis Suerinẽſis eccleſiæ obedientiã & reuerentiam debitam exhiberi. Contradictores, ſi qui fuerint, vel rebelles, per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcendo: alioquì prouideri præfatæ eccleſiæ per canonicam electionem faciatis. Datum Laterani, 16. Calendas Iunij, anno pontificatûs noſtri 14. Archiepiſcopus Bremenſis & Verdenſis epiſcopus, receptis literis, in domo fratrum Minorum in Stadio, euocato ad hoc Lubicenſi epiſcopo Ioanne, conueniunt: ibiq; idem præpoſitus vna & eadem die, ſcilicet quarto Calendas Auguſti, legitimatur, examinatur, confirmatur, & in epiſcopum conſecratur. Quam idcircò cantilenam libenter ex annalibus in hanc paginam tranſſcripſi, vt illorum temporum ſtylus & obſeruantia videatur.

CAPVT IIII.

VErdenſi tũ eccleſiæ præfuit vir inſignis, Gerardus ordine trigeſimuſtertius, filius comitis de Hoia: ſeditq;

ſeditque annis ſedecim. Amator fuit cleri: vtilitatibus eccleſiæ vigilanter inſiſtens, multa temporibus ſuis fecit, & ordinauit, quæ in priuilegijs ſuper hoc editis lucidè declarantur. Monaſteriū interim diuæ Mariæ iuxta Stadium iam tunc in eum deuenerat modum, vt religionis obſeruantiā haberet in poſtremis. Abbas cùm multa faciens nihil proficeret, Minorum induit habitum. Scripſit idem, quo inſtinctu hoc egerit. Legerat in regula diui Benedicti, quam profeſſus erat, animaduertitq; eum articulum quo dicitur: Qui eam ſeruare tenetur, & non ſeruauerit, ſciat ſe à Deo damnari, quem irridet. Romanam idcircò ſedem adijt, anno Gregorij Papæ 11. ſupplicans, vt locum ſuum in Ciſtertienſem ordinem commutaret: vt ſic fratres ibidem commorantes, ſub obſeruantia ſanctæ regulæ, poſſent diem extremum & aduētum diſtricti iudicis, ſine grauiſſimo animarum ſuarum periculo expectare. Papa petitionem ipſius exaudiens, talem ei dedit epiſtolam:

Gregorius epiſcopus, ſeruus ſeruorum Dei, venerabili fratri Bremenſi archiepiſcopo, & dilectis filijs, decano, & Ioanni de Beuerſack, canonicis, Apoſtolicam benedictionem. Deſideria deuotorum, in quibus fructus æterna vita contineri dinoſcitur, eo promptioribus à nobis ſunt ad effectum deducenda ſtudijs, quo ſuper talibus excipiendis nobis ineſſe debet diligentia ſpecialis. Hinc eſt, quòd cùm monaſterium ſanctæ Mariæ in Stadio ordinis ſancti Benedicti, Bremēſis diœceſis, ſicut accepimus, ſit peccatis exigentibus ità diſpoſitum, quòd euidenter ibidem, non abſq; offenſa diuini nominis, ſalus negligitur animarum: ad preces abbatis eiuſdem monaſterij, ſuper hoc ſalubriter prouidere volentis, diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenùs

ipſum,

ipſum, ſi ſalubriter in ſuo non poſſit ordine reformari, de Ciſtertienſi ordine, Deum habendo præ oculis, reformare curetis: illos ex eiuſdem monachis, qui forte meliorationis huiuſmodi conſequi gratiam recuſantes, noluerint habitum Ciſtertienſem aſſumere, in alijs locis ſui ordinis collocando: contradictores per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcatis. Quòd ſi non omnes his exequendis intereſſe poteritis, Tu frater archiepiſcope, cum altero eorum nihilominùs exequaris. Datum Viterbij, ſecunda Nonas Maij, pontificatûs noſtri anno 11. Huic negocio archiepiſcopus prima fronte aderat, & abbas ad curiam de ipſius conſenſu & voluntate peruenit. Cui etiam, ad eiuſdem rei executionem, fidum conſilium, & firmum auxilium repromiſit. Die igitur Mariæ Magdalenæ, abbatem & totum conuentum in capellam ſuam Stadij conuocauit, cum collega in hac parte ſuo, Geruando decano, eiſq; decretalem epiſtolam declarauit: hoc hortatus, quòd ſe ſtuderent in ſuo ordine reformare: alioquì vellet circa ipſos mandatum Apoſtolicum adimplere. Duo de Minoribus fratribus, & Ioannes monachus de Raſtede, qui etiam ſe poſteà ad Minores fratres coniunxit, huic intererant actioni. Abbas executionis finem ab illa die in triennium longanimiter expectauit: & ſæpius monens archiepiſcopum, ſæpißimè decanum, videns quia nihil proficeret, ſed in deterius res prolaberetur, & periculum immineret animarũ, ab admonitione deſtitit: & propoſitũ ſuũ fieri poſſe deſperauit. Ille ſe ad fratres Minores contulit: ibì vitã finiẽs, fratribus reliquit, vt Deo reſpõdeãt.

CAPVT V.

MImigardeuordenſem eccleſiam, quæ eſt eadem Monaſterienſis, tum regebat pontifex, poſt

Ottonem, Theodoricus, ordine vigesimusseptimus, natus sanguine comitum de Isenborg. Huius hoc est praeclarum memoriale, quòd adificandæ ecclesiæ nouæ sancti Pauli, primũ posuit lapidem cum ingenti pecuniæ summa, ipso die Mariæ Magdalenæ, quem deindè solennem instituit. Deditque fratribus nouem ecclesias, deinceps ab ipso conferendas, sed quæ censum soluerent matrici & capitulo: & alia pleraque fecit memoratu digna, quæ tamen in fastos non sunt relata, ac ne anni quidem regiminis eius annotati. Gregorius Papa per hæc tempora insolentias Friderici Imperatoris metuens contra ecclesiam, principes Electores super alterius pro illo assumptione solicitauit: sed nihil profecit, quia quidam ei principes rescripserunt, non esse sui iuris, Imperatorem substituere, sed tantùm electum à principibus coronare. Hoc fuit responsum Colonienſis ac Moguntini. Electio enim ad quosdam ex designatione tertij Ottonis, ad certos principes Germaniæ pertinet: inter quos Treuirensis, Moguntinus, Colonienſis archiepiscopi. Treuirensis enim licèt omnem suam ditionem in Gallijs teneat, Elector tamen constituitur: quia illa tempestate omnis illa Germaniæ prouincia annumerabatur. Testatur hodiè lingua, qua vtuntur, promiscua. Ferunt Treuerim, pro sua antiquitate venerabilem, quòd Nini Babyloniorum regis filius eam extruxerit temporibus Abrahæ, fugiens Semiramidis nouercæ incontinentiam. Caterùm hoc indubitatum est, à temporibus Petri apostoli semper eam fuisse Christianam. Palatinus comes inter alios eligit, quia dapifer est: Dux Saxoniæ, quia marscallus: & Marggrauius, quia camerarius. regem Bohemiæ annumerant in differentia cæterorum sex: tum ab initio annumeratus erat Teutonicis, quia in solo Germanico sedet,

det, circunfusus Germanis: sed nunc quia nationem specialem fouet, & regnum eius in schismate est, ad electionem non vocatur. Ottonis quidem tertij tempore paruit Imperio: & quoniam quartus Carolus, qui eam rem ponebat in ordinem, dans auream desuper bullam super ordine, officijs, ministerio singulorum, rex erat Bohemiæ, non prætermisit Bohemiæ regem in hac designatione, licèt filius eius Wenceslaus eum ordinem primus ruperit per ignauiam suam, etiam Romanorum regno destitutus, vt succederet Robertus Bauarus: & deindè frater eius Sigismundus, qui adeò reperit rem Bohemicam turbatam schismate, vt reparari non posset. indè est illa in electione omissio regis Bohemiæ: nec ille, credo, magnifacit.

CAPVT VI.

MIndensem ecclesiam post Wilhelmũ regendam accepit vir præstans, Ioannes, ordine pontificum trigesimus primus, vndecunquè natus: nam hoc annales non memorant. Huius temporibus nouissimis fundatum est monasterium Clotaw, ordinis Cistertiensis. Religiosi honestius illi nomen indiderunt, vt appellarent Vallem benedictionis. Fundator erat Henricus de Oldenborg comes, qui pleraque tenuit hæreditaria in hac regione, ex successione legitima comitis de Lucca. Sed propietate & munificentia sua sortitus est nomẽ, vt passim diceretur ab omnibus, largus & pius donator. Senserunt hæredes hanc eius largitatem, sanctis egentes parentibus. Vocatæ sunt autem pro huius cœnobij institutione moniales de Leiden. Post paucos annos translatum est in locum Reme: nam in priore indigebant aqua, quæ in primis necessaria est monialibus, multùm ea vtentibus Hic verò secundus locus superabũdabat vsqueadeò,

vt brumali & autumnali tempore omnia replerentur aquis: quod & ipſum magno fuit incommodo puellis. Tertiò tranſlatum eſt monaſterium in locum quem vſque hodiè tenet, ſub veteri vocabulo Vallis benedictionis, in loco Valdorpe. cuius eccleſiam Ludouicus epiſcopus monaſterio deputauit, & Gerhardus comes de Schowenborg, cum filijs ſuis Gerhardo, Henrico, Adolpho & Ottone, iuribus in ea villa in fauorem ſanctæ religionis renunciauit. Habitauit hic Gerhardus in Holſatia, & tamen iura tenebat comitatûs de Schowenborg, vbi de filijs ſuis deputauit nonnullos, qui regioni & ditioni præeſſent. Necdùm enim diuiſum erat inter comites vtriuſque ditionis, quia nondùm linea generis in longum proceſſerat. Vbi verò nati ſunt filiorum filij, cœpit cuique ſua eſſe ſucceßio: & patruelium paulatim increuit obliuio, donec redirent ad ſucceßionem eius partis comites de Schowenborg, quam in Holſatia tenent ad Albim in præfecturis Pinnèberg, Barmſtede & Hartesborg: nam tunc numeratis lineis, æquè ad ſucceßionem propinqui ſunt inuenti, comites in Schowenborg & Holſatia ad hæreditatem nouiſſimi Adolphi in Swagria. Swedekindus quoquè de Schowenborg memorato monaſterio, pro ſuî ac ſuorum memoria, contulit decimam in Vfelen, non longè à monaſterio. Sedit autem memoratus pontifex in eccleſia Mindẽſi annis decẽ, & mortuus eſt anno 1252, cùm adhuc ferueret controuerſia cum Friderico & eccleſia, quæ cum vita eius terminata eſt: & ſucceſſerunt turbida tempora, cùm diù neſciretur propter diuerſitatem Electorũ, quis Romano præeſſet Imperio. Compleuit autem iſte pontifex in eccleſia annos decem, & appoſitus eſt patribus ſuis.

CAPVT

CAPVT VII.

OSnaburgenſem eccleſiam poſt Brunonem 30. accepit Wedekindus, ex comitibus de Waldegge: præfuitq; cum eximia laude per tempora ſua. Erat rebus gerendis idoneus, in rebus familiaribus ciuiliter tritus: agrum ex myrica redegit plurimum ad culturam, auxitq; fruges, & in frugibus prouentus eccleſiæ plurimùm. Vndè factū eſt, vt & albus panis triticeus ad abundantiam proueniret canonicis. Prædia quoquè adauxit vt potuit, perpetuò eccleſiæ ſeruitura: pro quibus temporale præſtitit beneficium, quod cum vita tenentis finiretur. Cuius temporibus Fridericus Imperator ſecundus, Imperio deponitur: & Conradus eccleſiæ Colonienſis archiepiſcopus, natus ex comitibus de Hōſten, plurimum indè laborem accepit, cùm de mandato ſummorum pontificum tribus poſt inuicèm electis, primam impendit coronam in Aquiſgrano: primùm Henrico cognomento Raſpen, Thuringo, qui ſanguinem trahebat diuæ Eliſabeth, pro quo etiam ſe per arma obiectabat Cōrado Friderici filio, quem collata manu vicit, & fugauit. Cumq; Henricus non diù ſupereſſet, electus eſt Wilhelmus comes Hollandiæ: qui & ipſe accepta benedictione regali de manu Colonienſis, aliquandiù res adminiſtrabat Imperij, conſumptus bello, quod illi erat in gentē Phriſiorum. Tertius, comes Cornubiæ Richardus, frater Anglorū regis, rex declaratur, & conſecratur Aquiſgrani, non cum magna laude Germaniæ, quaſi non videretur habere illa principem Imperio dignū. Ità ſumpsêre alienigenam: ſed neque ille proſperatus eſt, omiſſis regni rebus, cùm videret ſe principibus Germaniæ nō eſſe probatum. Wedekindus aūt pontifex cùm decennio rem eccleſiæ ſuæ laudabiliter procurâſſet, migrauit ad meliora, vt cōfidimus, regna.

CAPVT VIII.

RAceburgensis ecclesia per ea tempora pontificem habuit, insignem virum Ludolphum, cuius tam sunt eximiæ laudes, vt breui pagella comprehendi non possint. Multum illi ac diuturnum luctamen erat pro ecclesiæ suæ libertate, stetit vt murus: qui licèt tormentis & machinis quateretur, immobilis tamen permansit. Ponenda sunt ad fidem annalium verba: Ludolphus hic vir perfectus erat, & cunctis virtutibus adornatus: qui pro ecclesiâ suâ in longa persecutione, martyrium fecit sub duce Saxoniæ Alberto; pro eo quòd vineam Naboth, hoc est, ecclesiam suam, noluit dare in hortum olerum: hoc est, transferri ad vsus prophanos: & quòd domum Dei, curiam videlicet suam episcopalem Richaw, noluit fieri spelunca latronum, prout in passione eius plenius continetur. In qua etiam legitur, quòd postquàm à nobili viro domino Magnopolensi Ioanne, in nouam suam ciuitatem Swismariam est susceptus, præbente sibi requiem & pacem in eâdem, quam in reliqua diœcesi à facie persequentis non haberet, iam viribus totis destitutus, post varia tormentorum genera, diem expectans extremum, nocte præcedente cœnam Domini duo ex fratribus ad eum venientes, poculum salutis ei dederunt: quo confortatus, viribus receptis, ipso die cœna officium suum deuotissimè peregit: &, vt piè creditur, duo illi fratres qui poculum tradiderunt, antecessores sui episcopi Enermodus & Godfridus fuêre. nam vndè venerint, quò abierint, vidit nemo. Pastor hic bonus animam suam pro ouibus posuit, & pro suo grege mori dignatur. Huius temporibus tanta religiositas, sanctitas, & disciplinæ seueritas in Racesborg seruabatur, quòd monasterium hoc tam à clero quàm à populo carcer ordinis

dinis vocaretur. Hic pontifex monaſterium in Rene, cultum Dei amplificando, ſui ordinis, induſtria ſua fundauit, & de menſa ſua epiſcopali dotauit. Inter alia autem miracula, quæ Dominus per eum poſt eius mortem operari dignatur, hoc memoratur: Erat vir militari genere Hartuicus de Ritzerow, qui pilum ſagittæ diù geſtabat in capite, cui ligno effracto ferrum includeretur, vndè doloribus cruciabatur aßiduis. Adhibuit chirurgũ, qui telum extraheret. Ille benè ſperare iuſſum, pollicitus eſt ab eo ferrũ extrahere: conuentione facta de precio, locum aperuit vndè educeret. Et vbi magnis afflixit hominẽ cruciatibus, ferrũ aliud quod attulerat in eam ſpeciẽ qua extractũ videretur, clàm adduxit, & inſtituta opera monſtrauit, velut eductũ. Credidit ille, & preciũ perſoluit: nam cõtinuatus dolor, noui vulneris molitione factus credebatur. Poſt adductã cicatricem dolor renouatur, & ingraueſcit. Ibi ſe deluſum ſenſit, & humana iam ope & conſolatione deſtitutus, ad præſidium ſanctorum confugit: orans, vt quoniam meritis ſancti pontificis Ludolphi multa mirabilia narrarentur impleta, dignaretur illum Dominus interuentione ſancti ſui, dolore & cruciatibus liberare. Non multò pòſt, ferrum vulneris loco propinquauit, adeóque eminuit, vt ipſe ſua manu educeret. Vir autem iſte gratias agens, ac benedicens Deum, qui tanto ipſum periculo & dolore per famulum ſuum liberâſſet, Deo ac beatæ Virgini, ac ſancto viro Ludolpho, ſolennem oblationem intulit, ornamentũ miſſale precioſum, caſulam & dalmaticam cum ſubtili de ſerico laſurio, cũ omnibus attinentijs, albas cum ſtolis, manipulis, amictu. quæ ſingula auro, argento, margaritis precioſis decenter ornabãtur, ad laudem & gloriam Dei & ſanctiſſimæ matris eius, ac

glorioſi viri Ludolphi martyris atque pontificis. quibus in hodiernum diem vtitur eccleſia. Extāt verſiculi tornati artifici manu, in laudem huius pontificis. quæ quoquo pacto legeris, ſiue per capita verſuum deorſum, ſiue per directum, ſonant idem:

Gemmula paſtorum, lux fulgens, regula legis,
Paſtorum ſpeculum, iuuenum dux, ſenis icona,
Lux iuuenum clara, reparator, gloria plebis,
Fulgens dux, reparator cleri, pacis amator,
Regula ſenis, gloria pacis, formula dulcis,
Legis icona, plebis amator, dulcis adeſto.

Eoſdem reperies verſus, ſi ſingulorum dictiones primas iunxeris, fit verſus primus: indè ſi ſecundas ſingulorum iunxeris, fit verſus ſecundus: & ſi tertias, tertius, vſque in finem ità deincèps.

CAPVT IX.

HAlberſtadenſi tum eccleſiæ præfuit Meinerus, ordine vigeſimuſquartus in ea eccleſia, de genere miniſterialiū, qui cognominabantur Kransfelder: præfuitq; annis quatuordecim, cum plurima laude, ſepultus extra muros vrbis, ad ſanctum Burchardū. Huius temporibus increbuerunt horrendi de Tartaris rumores, qui pertranſeuntes innumerabili multitudine & manu valida, Ruſsiam & Poloniam & alia regna ſubuerterunt: nulli parcentes, ſed omnes quos attingere poterant, cuiuſcunq; eſſent profeſsionis, ſexūs vel ætatis, crudelitate nimia peremerunt. Peruenerunt in Vngariam inopinatiſsimo euentu: factaq; infinita hominum ſtrage, regem, occiſo fratre eius in prælio, de ſuo regno in Græciā expulerūt. Erat aūt annus 1240. Imperator vbi intellexit Papā vocâſſe in vrbē conciliū, omnes vias obſedit cū fautoribus & adiutoribus ſuis: oēs euntes ad vrbē ſi comprehen-

bẽdit, detinuit, & carcere macerauit. Legatum Angliæ Ottonem, & Franciæ Præneſtinũ epiſcopum, profeßione Ciſtertienſem, à Genua per mare Romam redire volentes, cum infinita pecunia cepit: & proſpero euentu quatuor tum millia Genuenſium, qui ſecuritatem ſunt polliciti euntibus, & tres galeas cum omnibus quæ inerant, conſligens demerſit. Cepit vigintiduas galeas, prælatos & clericos in eis infinitos, & ambaſiatores plures quàm centum. Tartari verò tum tanto timore omnium corda concuſſerunt, vt homines contra eos in diuerſis prouincijs, authoritate epiſcoporum ſe crucis charactere inſignirent. Tandèm papa ad inſtantiam regis Vngariæ, ducis Auſtriæ, & Carinthiæ, dedit generalem terræ Hieroſolymitanæ indulgentiam contra eos, & diuina virtute repreſſi ſunt.

CAPVT X.

LVbecenſis eccleſia per hæc tempora paſtore viduata, inſignem virũ Albertum archiepiſcopum Rigenſem, quem Bremenſis conſecrauit, (ſed Rigenſes non receperunt, electo ex ſuis archiepiſcopo) ſuſcepit. Cumq; ordinem teneret epiſcopalẽ, & eccleſia careret, vir magno loco dignus, conſedit Lubeck, expectans ex Romana curia literas, & ex Liuonia reſponſa molliora. Dum præſtolatur longanimiter, moritur Lubecenſis epiſcopus. Placuit canonicis, Albertus aſſenſit, papa approbauit, vt titulum retinens quem haberet eccleſiæ Rigenſis, adminiſtraret Lubecenſem, donèc de Rigenſi aliter conſuleretur. Adminiſtrauit cum ſumma laude annos ſex. Anno eius ſecundo cœpit diſcordia grauis inter eum & comites Holſatiæ, Iohannem & Gerardum, ſuper decimis in terra Aldenborg. Nam comites aſſerebant, ſe magnam partem decimarum in feudum tenere ab eccleſia, & ſi-

militer vasallis suis decimas certas in eum modum contulerunt. Tandèm post varios tractatus, compositione interueniente, publicè fatebantur, se per totam terram Aldenborg nullas ab ecclesia decimas in feudum tenere, vèl alijs concedere potuisse, exceptis duabus villis dictis Tom Brode, in quibus medietatem percipere consueuerunt. Insuper solenniter concordârunt, vt de singulis mãsis cultis & incultis, & qui redigi ad culturã possunt, à palude quæ Dolge dicitur, ipsa palude inclusa, vsq; ad mare, decimæ quatuor modiorum puræ siliginis maioris mensuræ exoluantur. Et dederunt comites ecclesiæ duos mansos in villa Susowe, cùm omni iure & libertate, in quibus fecit episcopus granariũ magnum erigi: & vt ad illam villã omnes homines in terra Aldenborg suas decimas singulis annis, proprijs impensis, deducerẽt, comites districtè præcipiebant. Iste Albertus emit medietatẽ molendini in Zwartow pro centum marcis. Nam alia medietas iam fuit ecclesiæ, sed hodiè totum est in iure ciuitatis per viam emptionis. Dedit etiam centum marcas domino Henrico Godowen militi, pro liberatione certarum villarum, in quibus de facto sibi ius esse dixit idem dominus Henricus. Albertus autem, post annos sex suæ administrationis, iam vacuata per mortem sede Rigensi, in eam suam transfertur: vir magnæ authoritatis in diebus suis, & qui Innocentio quarto, sui temporis summo pontifici, erat acceptißimus, qui illi permisit legationem ad omnes hyperboreas regiones.

CAPVT XI.

MAgdeburgensi verò ecclesiæ post Wilbrandum Rodolphus, natus de Dingelstede, præerat, ordine vigesimusprimus, præfuitq; annis septem. Is ad eccle-

siam

ſiã prouexit comitatũ de Aduenſleue: ab Innocẽtio quarto ſuſcepit pontificij muneris dignitatem. Cuius quidem temporibus Imperator Fridericus à ſuo propoſito nõ quieuit, ſed pro ſua parte omnes ſolicitauit quos potuit: & plurimi pro eo, & multi contra eum, diuerſis opinionibus ſenſerunt, it à vt quidã eum non ſolùm excommunicatũ, ſed etiam hæreticũ appellarent. Quo tempore, anno 44. poſt mille ducentos, frater Adolphus olim comes Holſatiæ, ſedem adijt Apoſtolicam pro diſpenſatione, quia ſacros ordines ardentiſsimo deſiderio flagitabat: & rediens, diſpenſationem largã tali forma reportauit: Vniuerſis præſentes literas inſpecturis, frater Reynardus & frater Gerhardus, domini papæ pœnitentiarij, ſalutem in Domino. Noueritis, q̃ nos audita cõfeßione fratris Adolphi, ordinis Minorũ fratrũ, præſentiũ exhibitoris, eidem ſuper omnibus articulis pro quibus duxerat ad ſedẽ Apoſtolicam laborandum, & de ſimilibus ſiue minoribus ſi quos in obliuionem deduxit, de ſpeciali mandato venerabilis patris noſtri Ottonis, ſancti Nicolai in carcere Tulliano diaconi cardinalis, cui dominus papa plenariam ſuper hoc conceßit poteſtatem, beneficium abſolutionis impendimus, & vt ad omnes ſacros ordines promoueri valeat, diſpenſauimus cum eodem, iniuncta ſibi pœnitentia ſalutari. Datum Laterani decimo Calendas Maij, pontificatũs Innocentij papæ quarti, anno primo. Idem frater Adolphus ſubdiaconus rediens, à Ioanne epiſcopo magiſtro ordinis Prædicatorum in diaconum, & à Ioanne Lubicenſi piſcopo in Aduentu Domini, 16. Calendas Ianuarij eſt in presbyterum ordinatus: qui etiam in Dominica, Omnis terra, primã Miſſam in Zwentina loco valdè ſolitario, & fratrum Minorum eremitario, & in Hamborg, cui comes præerat, in Quadrageſima

geſima apud Minores fratres, die Gregorÿ celebrauit Miſſale officium. Circa feſtum Michaelis ſequentis anni viderunt quidam intempeſta noctis hora in Oriente, ſurgere lucem clariſſimam quaſi ſolem, & tandèm euaneſcere per aërem, & in colorem rubrū, hominum permixta ſpecie, commutatā. Quod prodigÿ loco habitum, quid portenderet, varÿ varia dixerunt.

CAPVT XII.

Hildeſemenſi deindè eccleſiæ præfuit per ea tempora inſignis vir, vndecunq; natus, Ioannes nam niſi aut inſigniter doctus, aut nobiliter natus, ad illum epiſcopatum peruenire non potuit. Præfuit autem ſolis annis quatuor. Quo tempore Innocentius papa quartus, Lugdunum, quæ prima ſedes eſt Galliarum, veniens, poſt feſtum Ioannis Baptiſtæ, ibidèm concilium celebrauit: & quintam partem reddituum ab ecclesÿs accepit. Ea fuit gemina decimatio vnius anni. Imperator proſe nuncios miſit, inter quos erat quidam Thadæus, inſignis legum doctor, qui pro eo elegantiſſimè allegauit, vt plurimorum ſibi audientiam conquireret & fauorem. Nihilominùs papa Imperatorem feria tertia in die Iacobi, quæ tertia fuit dies concilÿ, excommunicauit. Interìm verò per totam Germaniam idem pontifex lugubrem epiſtolam principibus eccleſiaſticis miſit, conquerens fideliter, quòd à gente quadam Sarracena, quam Choreſinorum populum appellauit, ſepulcrum Domini eſſet enormiter violatum. Adiecêre alÿ, quòd eodē tempore fuerint ab eiſdem Sarracenis ad vndecim Chriſtianorum millia in vrbe ſancta oppreſſa, & in templo & circa ſanctum ſepulcrum etiam ſex millia. Intellexêre omnes qui audiêrunt cum ſummo mœrore, venerabile Chriſti ſepulcrum funditùs euerſum, & locum ſanctum

in

in planitiem redactum: vndè solicitari iussit papa fideles, vt se cruce signarent. Nihil tamen fructuosum indè prouenit: cognitumq; est posteà, non tam penitùs esse subuersum Dominicum sepulcrum, etsi enormiter esset læsum. Papa verò in iam dicto concilio contra Imperatorem excommunicationis sententiã renouauit, & eum ab Imperiali culmine authoritate sua deposuit: & hanc depositionem per totam ecclesiam promulgauit, præcipiens sub interminatione excommunicationis, vt nullus eum deceterò Imperatorem vel haberet, vel nominaret. Qua sententia per mundum volante, nonnulli principum cum alijs multis reclamabant, dicentes, Ad papam non pertinere, Imperatorem eis vel instituere, vel destituere, sed electum à principibus, coronare. Intereà pontifex solicitari iussit principes Electores, & eos quos ad regendum Imperium credidit idoneos, vt aliquis eorum onus Imperij sumeret, & laborem: promittens eidẽ, quicunq; subiret, consilium, auxilium, pariter & fauorem. Sed diù omnes recusârunt.

CAPVT XIII.

SVerinensi interim per hæc tempora præficitur post Theodoricum præpositum olim, insignis vir Wilhelmus, etiam ille ex præposito pontifex electus, dignus vita & episcopatu longiori: nam duobus solis annis præfuit. Quo tempore, deposito Friderico ab Imperio, non destitit pontifex Innocentius multis de assistentia pollicitationibus. Peruicit Henricum Landgrauium Thuringiæ, comitem de Swartzburg, cognomento Raspen, vt consentiret. Moguntinus & Colonienſis archiepiscopi illum elegerunt, & iuxta Herbipolim de more inthronizârunt. Indixit ille principibus conuentum in Francofordia, sed ibi occurrit cum expedito exercitu Conradus rex,

rex, Friderici filius: qui commisso in eum prælio conuentum disturbauit, multis captis, plurimis etiam cæsis. Appellatus est deindè idem Henricus, rex ecclesiasticorum, à sequacibus Friderici. Papa tamen hortatur per literas, omnes Germaniæ principes, vt deserto Friderico contumace ac perfido, Henrico ad omnia legitimo regi pareant. Quo tempore dux Austriæ cæsus est ab Vngaris, manſitq; terra sine principe. Vndè hi versus in quodam loco Austriæ in lapide sunt inuenti, calatura veteri:

Anno milleno centeno terq; triceno,
His quinquaginta si misces, tunc benè discès,
Austria quòd tota sit principibus viduata,
Terraq; cornuto discit seruire tributo.

Sapè nouauit ea terra principes suos, postq; cœpit habere eius tituli duces. Nam primus eum titulum gestabat Henricus, Conradi tertij Romanorũ regis frater germanus, ante annos centũ ex hoc tempore: qui sine prole mascula defunctus, iterùm reliquit Imperatori, vt concederet in feudum, & nũc vacuatur morte ducis sui. Non longè autem post hæc tempora, iterùm ad Rodolphum Imperatorem peruenit, qui suam ibi posteritatem reliquit ad nostra vsq; tempora, cùm esset ipse non sublimior genere, quàm comes de Habspurg ad vicina Suitensium, olim Heluetiorum, gentis ad arma natæ, quod nostra etiam secula confitentur, magnis rebus per eam gestis. Iste verò Wilhelmus Suerinensis episcopus, cuius tempora signamus, cùm duobus annis præfuisset ecclesiæ suæ, decessit, ad annum Christi 1249.

CAPVT XIIII.

MImigardeuordensem, hoc est, Monasteriensem, ecclesiã tum gubernabat Ludolphus, agnomi-

natus

natus de Holte, miniſterialiū ordine, qui nunc honoratiori vocabulo dici volunt militares: quod facilè ſineremus, ſi non etiā per audaciā maiorem, ſe etiā nobiles præſumerent appellare. quā appellationē baronibus, comitibus, & ducibus antiquitas tribuit: cùm ſummi pontifices non alia dignātur appellatione noſtri tēpori duces, quos appellāt nobiles viros. Veteres etiam dixêre, nobile ſcortum, nobilem mimum. Sed ad Ludolphum pontificē reuertamur, qui vir magnanimus in epiſcopatu multa dura perpeſſus, de inimicis ſuis & eccleſiæ vaſtatoribus gloriosè triumphauit. Extruxit, firmauitq; arcem in Woldbecke: & familiam veterem militarium de Meinhouele, qui diù graues incubuêre eccleſiæ, prorsùs exterminauit. Tradunt per ea tempora ſummum pontificem Innocentium quartum, tanto zelo in Fridericum eximperatorem prouectum, vt non modò Chriſtianos principes illi opponeret, ſed etiam miſſo nuncio ad Soldanū Aegypti, illū à familiaritate eius ſit niſus auertere. Extat exemplar literarum Soldani, Græca lingua pontifici ab illo remiſſarum, quod pro rei nouitate libet inſerere, in hanc formam:

Præſentiæ papæ, nobilis, magni, ſpiritualis, ſancti, affectuoſi, tertiædecimi apoſtolorum: Vniuerſalis loquelæ Chriſtianorū, manu tenentis adoratores crucis, iudicio populi Chriſtiani, ductoris filiorū baptiſmatis, ſummi pōtificis Chriſtianorū. Confirmet eū Deus, & det illi felicitatem. A Soldano potentiſſimo regnante ſuper collationū, continente duas virtutes gladij & calami, poſſidente duo præcellentiſſima, ſcilicet doctrinā & iudicium, rege duorū mariū, dominatore auſtri & ſeptentrionis, rege regionis Aegypti, Syriæ & Meſopotamiæ, & Mediæ & Idumææ & Ophir, rege Fabelbefech aiob, filio

Sol-

Soldani Chamel heleſmenaphat, Mechmet filij Soldani regis Holdal Ioberir filij aiob, cuius regnū Deus diligit.

In nomine Dei miſericordis & miſeratoris, præſentatæ ſunt ſcripturæ papæ magni, affectuoſi, ſancti, tertijdecimi apoſtolorum, vniuerſalis loquelæ Chriſtianorum, manu tenentis adoratores crucis, iudicis Chriſtianorum, ſummi pontificis filiorum baptiſmatis. Faciat eum Deus de affectantibus bonum & facientibus illud, & affectantibus pacem & perſeuerantibus in cauſis eius: & adiuuet eum Deus in his quæ decentia ſunt ad illos, qui ſunt ſui cultûs ſiueri.ûs, & ad alios. Reſpeximus illas ſcripturas ſtudiosè, & intelleximus capitula quæ eis inſerta erant: & eorum continentia nobis placuit, & delectatus eſt auditus noſter in relatu eorum. Et nuncius venit ad nos quem miſit ſanctus papa, & ipſum præuenimus cum honore & dilectione, cū deuotione et reuerētia. Ipſumq; vocauimus ad conſpectum noſtrum, ſibi inclinantes: intendimus autem verbis eius, & fidem adhibuimus ei nuncianti nobis de Chriſto, ſuper quem ſit laus: de quo Chriſto plus ſcimus, quàm vos ſciatis, & magnificamus eum plùs quàm vos magnificatis. Et de hoc, quòd dicitis vos deſiderare tranquillitatem & quietem, & habere materiam conuocandi populos ad pacem: Similiter & nos deſideramus, nec volumus contraire: & hoc ſemper voluimus, & deſiderauimus. Sed papa, quem confirmet Deus, ſcit, quòd inter nos & Imperatorem iamdudùm fuit familiaritas & concordia perfecta, à tempore Soldani patris noſtri, quem Deus ponat in claritate: & inter vos & Imperatorem veſtrum, eſt, ſicut vos ſcitis. Vndè non licet nobis aliqua componere cum Chriſtianis, niſi priùs habuerimus ſuper his ipſius conſilium & aſſenſum. Et nos ſcripſimus nuncio noſtro, qui eſt in curia Imperatoris,

toris, pro cauſis quas detulit nuncius papæ, nunciantes & capitula & propoſita veſtra. Ipſe nuncius noſter veniet ad præſentiam noſtram, & loquetur nobis: & poſtquàm renunciauerit, faciemus iuxta tenorem reſponſi. Nec diſcrepabimus ab eo, quod vtile videbitur vniuerſis. Ità quod poſſumus habere meritum à Deo, hæc vobis annunciamus, & bonum ampliabitur, Deo dante, in poſterum. Scriptum eſt hoc in ſeptima die menſis Macharon, quæ fuit lunatio Auguſti iuxta gloſellam. Laus Deo ſoli, & benedictio eius ſuper dominū noſtrum Machometum, & ſuper genus ipſius. Ipſe ſit pars noſtra. Hāc igitur epiſtolam, cùm Græcè ſcripta fuerit, quidā Latinus Græcè peritus, tranſtulit de verbo ad verbum. Sed hæc hactenùs. Ludolphus epiſcopus, cuius tēpora ſignamus, vbi curſum vitæ peregit, conceſsit ad manes, vtiq; ſuperos, vt ſperatur.

CAPVT XV.

PAderburnenſi eccleſiæ poſt quartum Bernardum, præficitur Simon, qui ei præfuit annis viginti tribus, vir inſignis, frater nobilis domini de Lippia Bernardi. Adiutor hic erat ſeptem annis Gerhardo archiepiſcopo Bremenſi, patruo ſuo. Circa hæc tempora Henricus Thuringiæ & Swartzeborg prouincialis comes, qui contra Fridericum aſſumpſit Imperium, rebus exceſsit humanis. Cumq; hæredem maſculum non relinqueret, dux Brabantiæ terram eius manu valida ingrediens, vt filiam ſuam in ea defenderet, quam Henricus habuit vxorem, & iam viduam reliquit. Is igitur poſſeſsiones arcium ingreſſus, ſe de omni dominio intromiſit. Aſſumpſerunt autem in locum eius principes Electores Wilhelmum, Hollandiæ comitem, in armis validum, ætate & opibus florentem. In Nuſsia eum elegêre nonnulli. Aderat

Ioannes Holsatiæ comes, qui inter multos, vt habet consuetudo, est ab illo, cingulo militari decoratus, vt exindè haberetur miles auratus. Fridericus interim eximperator, iam quatuor coniugibus post inuicem defunctis, de quinto matrimonio disponebat. Mittitur ei filia ducis Saxoniæ Alberti, quæ antè fuit desponsata Ottoni, filio Ottonis ducis Brunswicensis: sed ille priusquàm ad nuptias consummandas perueniret, mortem obiit. Nec tamen inuenio, si etiam ad has nuptias puella peruenerit. Nam Fridericus tum maximis rebus in Italia implicitus, incertum si vacauerit ad torum maritalem. Verisimilius est etiam hîc fuisse frustratam. Nam idem Fridericus non multis pòst diebus excessit rebus humanis. Per hæc tempora, quod in Dania diximus, inter Daniæ regem & Abel fratrem eius, ducem Slesvici, mirabiles fuêre conflictationes. Nam fraternum odium ad necis insectationem peruenit, cùm esset tamen Ericus rex, vir multorum opinione sanctissimus, & qui miraculis coruscauerit. Christophorum alium fratrem regno eiecit. Canutum consanguineum fratrem, etiam captum tenuit in arce Stekenberg. Lubicenses adnauigauêre, & capta arce, Canutum vinculis exuerũt. Sed hæc per transitum attigisse contenti simus, vt temporum recordemur. Erat autem annus 1247.

CAPVT XVI.

MIndensem ecclesiam per ea tempora gubernabat dominus Wedekindus de Hoia, à comitibus originem ducens, ordine pontificũ trigesimus secundus. Cui cùm cõtroversia esset cum vicinis principibus & nobilibus, arma pro sui iuris tuitione capere audebat in ducem Luneburgensem, & comitem de Wunstorpe. Augebant vires eius ciues Mindenses, quanto poterant numero egressi

to egreßi poßt ſuum pontificem, militares eccleſiæ non deerant miniſterio ſuo. Exeuntes, latè populati ſunt ditiones hoſtiles. Congreßi autem hoſtibus, vbi manus conſeruerunt, victoriam reportârunt. Signa militaria quatuor, diù pòßt viſebantur in eccleſia Mindenſi ab hoſtibus capta. Sed non erat huius pontificatus longæuus. Nam expletis in pontificatu annis octo, & paucis menſibus, dolore omnium plurimo, bonus pontifex emigrauit, anno Chriſti 1261. in vigilia Matthæi: & introiuit, vt confiditur, in gaudium Domini ſui fidelis ſeruus & prudens.

CAPVT XVII.

LVbicenſi eccleſiæ ademptus Albertus, in Liuoniam ad eccleſiam ſuam Rigenſem, iam occupatore vacuatã, transfertur: & ſuccedit illi in eadem Lubicenſi frater Ioannes de Deßt, ordine Minor, oriundus de Brabãtia, ad petitionẽ Romanorũ regis Wilhelmi, cuius fuit capellanus & conſiliarius, per Innocentium quartũ, à Sãbienſi eccleſia, quã antè tenuerat, ad iſtã tranſlatus. Magnus theologus, & prædicator crucis ſolẽnis: prudens nihilominùs paſtor eccleſiæ. Hic reperit redditus menſæ epiſcopalis valdè diſſipatos & diminutos per comites Holſatiæ, Ioannẽ & Gerhardũ: & propter penuriã cùm non haberet vndè ſe ſuſtineret, cum familia ceßit ad integrũ annum. Et reuerſus, cõſecrauit plures eccleſias in diœceſi & extrà, vt illis velut quotidianis procurationibus ſuſtẽtaretur. Tandèm conſiderans gentem grauem & aſperã, redemit vexationes bonorũ eccleſiæ 800 marcis, à comitibus & miniſterialibus, vt pacẽ inueniret, relaxauit remiſitq; comitibus 200 marcas, & villã Flemingdorpe reſignauit, & villã Lankem cõmutauit, vt liberaret colonos eccleſiæ vniuerſos à præſtatione collectæ,

quæ dicitur Greuenſtaht. Et aduocatiam in Vthin emit à Wolrado de lapide, & manſionem principalem aduocati 600. marcis. Inſtaurauit quoq; in eccleſia Lubicenſi nouam dignitatem cantoriam: ſtatuens, vt certis feſtiuitatibus, cũ argenteo baculo, cum ſocio ſimiliter gerente baculum eiuſdem formæ, incedat, aßignando ei certos redditus. Oppidum quoq; manſionis ſuæ Vthin iuri ſubdidit Lubicenſi, quæ magna cenſetur liberatio, vt cauſas appellationum deuoluant ad iudicium, quod habent velut Imperiale, in vrbẽ Lubicẽſem. Fecit etiã plures milites & militares ſuæ diœceſis pro ſuis exceßibus nudatos, in proceßione reconciliari. Multa vtilia priuilegia pro eccleſia impetrauit. Tandèm rediens ad Romanorum regem, obÿt circa partes Rheni in Eſſendia, & ſepultus eſt in Nußia. Præfuit autem ſuæ Lubicenſi per annos ſolos ſex.

CAPVT XVIII.

RAceburgenſi eccleſiæ poſt Ludolphum præficitur Fridericus, magni deceſſoris locum accipiens, in quo niſi magnum ſedere virum oportuit. Vndè, etſi annales ſobriè de hoc viro ſcribant, inſignem tamen fuiſſe virũ, & loci tũ celebris religio, & magni præceſſoris exemplũ perſuadent. Cuius temporibus Gũtzelinus comes Suerinenſis, ius patronatûs eccleſiæ parochialis in Wittenborg, cõuentui monialiũ in Tzerntin donauit. quam donationem epiſcopus confirmauit: ſed fortè poſt obitum comitum Suerinenſiũ, per dominos Magnopolenſes, ad quos principatus eorũ peruenerat, ſupradicta donatio eſt caſſata & irritata. Viuebat per hæc tempora Fridericus, Imperio licèt deſtitutus, cùm per occaſionem eius mirabiles & miſerabiles hæreſes pullularent. Nam quidam circuncelliones, pulſatis campanis, & conuocatis baronibus

bus terrarum, in Hallis Sueuiæ sic feruntur prædicâsse in publica statione, quòd Papa esset hæreticus, omnes episcopi & prælati Simoniaci & hæretici, inferiores quoq; prælati cum sacerdotibus, quia in vitijs & peccatis mortalibus non haberent authoritatẽ ac potestatẽ ligandi & soluẽdi, omnes essent hominũ seductores. Item, q; sacerdotes in mortalibus constituti, non possent conficere altaris sacramentũ. Item, q; nullus viuens, neq; papa, neq; episcopi, neq; alij possent inter dicere diuina: & qui prohiberent, essent hæretici & seductores. & permittebant in ciuitatibus interdicto suppositis, diuina peragere, vt sacramenta ecclesiastica liberè perciperent, quia ipsis perceptis, mũdificarentur à peccatis. Item, q; fratres Prædicatores & Minores peruerterent ecclesiam falsis prædicationibus: & quòd omnes illi fratres vnà cum Cistertiensibus, & alijs, prauam vitam ducerent & iniustam. Item, quòd nullus esset qui veritatem diceret, & qui fidem iustam opere seruaret, nisi ipsi & eorum socij: & si ipsi non venissent, priusquàm Deus fidem suam periclitari sineret, de lapidibus excitâsset alios, qui ecclesiam Dei vera prædicatione illustrâssent. Prædicauerunt, inquiunt, ad hoc tempus prædicatores nostri, & sepeliêrunt veritatem, & promulgârunt falsitatem. Nos contrà veritatem prædicamus, & sepelimus falsitatem. & in fine, Indulgentiam quam damus vobis, non damus fictam vel compositam ab Apostolico vel episcopis, sed de solo Deo & ordine nostro. Adiecerũt, Nihil opùs est habere mentionem de papa, quia it à peruersè viuit, & tam mali exempli homo est, quòd tacere & in obliuionem oportet illum adducere. Et blasphemando adiecit perfidus concionator: Orate, inquit, pro domino Friderico Imperatore & Cõrado filio eius, qui perfecti & iusti sunt. Audebant

dicere, quòd Papa neq; haberet authoritatem ſoluendi & ligandi, quia non habet vitam Apoſtolicam: & hoc probare inſtituerunt per quādam gloſſulam, ridiculum nimirùm caput & Hippocratis vinculis alligandū. Iſtos hæreticos fouit & defendit Conradus rex, filius Friderici quondàm Imperatoris, arbitratus ſe ac patrem per ea figmenta cunctis conciliandum: ſed res futilis facilè euanuit. quia vbi Catholici prædicatores his monſtris valdè reſtiterunt, miniſteriales à Conrado rege receſſerunt, ità vt contrà exul & profugus de Sueuia, in Bauariam tectus tranſiret.

CAPVT XIX.

OSnaburgenſi autem eccleſiæ per ea tempora, moriente Wedekindo, 31. loco præfuit Balduinus de Rußle, vir inſignis, epiſcopatu dignus: qui inceptū prædeceſſoris ſui Brunonis de eccleſia collegiata in Widenbrugge conſummauit, prębendas auxit, præpoſituram pro canonico maioris eccleſiæ reſeruauit, datis deſuper literis in perpetuam rei memoriam quæ extant. Ità cultu religionis aucto per eius tempora, poſt eaquàm decem annis cum omni laude præfuit, tranſiuit ad meliora. Eius tempora cernebant vacare Romanum Imperium, poſt Fridericum ſecundum depoſitum, cùm ex ſurrogatis nemo proſperaretur: iam in eam vilitatem rebus defluentibus, vt etiam Anglicus primam coronam acciperet Aquiſgrani. Crediderim principes Germaniæ non adſpirâſſe ad Imperium, quòd tam erat labefactatum.

CAPVT XX.

BRemenſi metropoli poſt Gerhardum, qui præfuit annis vno minùs quadraginta, præficitur eidē Hildeboldus, quem alij dixêre Hildebrandū, antè Bremenſis

sis canonicus, Ruſtringiæ archidiaconus, (nunc vocant præpoſitū) filius comitis de Brochuſen, vt alij de Wuſtorpe, à maiore parte capituli electus. Quanuis alij vota dirigerent in Gerhardum de Lippia, maiorem eccleſiæ præpoſitum, defuncti archiepiſcopi ex fratre nepotem: cui parti adhæſit capitulum ſancti Willehadi, prætendens ſe ius in electione poſſidere. Miſſusq; eſt in vrbem Godeſcalcus, ſancti Willehadi decanus. Tum verò Simon Paderburnenſis epiſcopus, quem diximus pro Gerhardo adminiſtrâſſe arcem Langwedel, acceptis 400 marcis, cuſtodibusq; corruptis, Hildeboldum in eam admiſit. Similis exitus in arce Vorden. nam & illam data pecunia redemit Hildeboldus. Simon adminiſtrator, cùm adhuc electi de ſuo iure contenderent, ad Stedingos verſus, (nam rebellionem parauerant) armauit exercitū: exiuitq; cum expedito exercitu, cōtendens in Wildeshuſen. Præuenientes aūt comites de Aldenborg, qui iā pro Stedingis arma ſuſceperant, cùm obuiàm irent, fuderunt agmen Simonis. Crediderim iam non vt priùs cauſam agi fidei Chriſtianæ & religionis, ſed alterius ciuilis debiti: alioquin comites memorati, qui ſemper ſtabant aduersùs perfidiā, non illos fuiſſent tutati. Simon adminiſtrator, agminis ductor, vix ipſe elabitur, monachali tectus habitu. Ferunt, hunc Simonē poſtulatū ab Hāburgenſibus canonicis, pro ſuo iure cōtendiſſe, cui plurimùm inclinabant comites Holſatiæ: ſed cauſam eius nemine proſequēte in vrbe, protinùs euanuit. Intereà Hildeboldus ipſe Romam petit cū Godeſcalco decano, qui Cœleſti cauſam ſuſcepit. Clā loqtur, literas eius accepit, magna pollicitus, & ius in eccleſiā perindè cumulauit. Obtēta in vrbe confirmatione, regreditur, lætusq; excipitur Bremæ. Prima illi contentio fuit de arce Bersflete, quā firmauit

mauit consilio suorum, renitente plurimùm ciuitate Brema. quæ controuersia diù durauit. Multa incendia, prædæ, homicidia, multæ vicissim crudelitates, &, qualia solent in bello, immania plurima. Phrisonum aliquanta millia in ea controuersia periêrunt. Post multum temporis res pacata est. Phrisonibus ab episcopo persoluta est pecunia: exilis tamen ad æquiparationem damnorum, & in prælio cæsorum. Sed de his aliquanto pòst.

CAPVT XXI.

SVerinensi deindè ecclesiæ post & wilhelmum præficitur Rodolphus, vir insignis, præfuitq; ecclesiæ annis duodecim. Solenne tum fuit ecclesijs eligere præpositos, vt perindè gradum illi facerent ad episcopatum: quod hodiè, quia sedes Apostolica primas dignitates sibi reseruauit, fieri nequit. Vndè & iste Rodulphus ex præpositura conscendit pontificatum. Quo tempore rex Francia Hierosolymam petens, forti expeditione in Aegyptum conceßit, cepitq; Damiatam: sed non stetit Christianis diuturna victoria. inundans enim Nilus, renisus est illis. & wilhelmus interìm Romanorum rex, Aquisgrani coronatus, circa Rhenum aliquandiù commoratus, cùm expensas regi congruas non haberet, in Hollandiam est regressus: iterumq; post interualla ad vrbes Imperij cis Rhenum est reuersus. Iam certior ex Aegypto nuncius venit, captum Francia regem, Damiatam denuò redditam Sarracenis, omniáque esse Christianis improspera. Tum quoq; Ioannes comes Holsatiæ, auxilio Bremensis archiepiscopi & auunculi Simonis electi Paderburnensis, expeditionem fecit in Daniam, sororio suo Abel ducì ferens in regem auxilia. Arcem Reinoldesborg, quam rex firmauerat, forti impositio præsidio, oppugnauit. Inter-

terea circa diem Laurentij de Erico rege rumores aduerſi ſuccreuerant, cùm quidam captum, alij mortuum prædicarent: & innotuit res vera, quòd nihil mali veritus, cùm fidem integratam putaret ad Germanum, ſit captus, in nauim abſportatus, & in lacu Slyæ capite trũcatus, alligatoq; ſaxo demerſus. Sed non diù poſt inuentum cadauer, tumulatur religiosè in eccleſia Sleſuicenſi. indè tamen poſt aliquantos annos extrahitur, & in Damam transfertur, proq; ſanctis reliquijs excolitur. Sed nec Abeli fratri, cùm rex poſt illum crearetur, melior exitus erat. nam vix duobus in regno peractis annis, cùm exercitum duceret in Friſiam, illam Aquilonarem, Nordtſtrant vocant, concurſu habitatorũ opprimitur: mole ſua periit cum exercitu in terra paluſtri, idq; propter grauem armaturam.

CAPVT XXII.

HAlberſtadenſi eccleſiæ per ea tempora poſt Meinerum præficitur nobilis, ſed ætate iuuenis, Ludolphus comes de Sladem, ordine à primo 30. qui magis adminiſtrationem, quàm pontificium gerebat, vt arbitror: idq; ab ætate coniecto, & breui tempore quo præfuit. Faciunt locum coniecturæ annales, tam breuiter rem annotantes, vt nihil ſatis explicent. Quia ergò iuuenis acceßit, & poſt biennium deſijt, arbitror, quod ætate noſtra vidimus plerunquè, fuiſſe temporaneũ adminiſtratorem, non perpetuum pontificem. Quo tempore cùm Fridericus quondàm Imperator mortem obijſſet, ad annum quinquageſimumprimũ, & ab archiepiſcopo Panormitano ante mortem abſolutus, & in Sicilia in eccleſia Panormitana tumulatus, & wilhelmus Romanorũ rex duxit coniugem Elizabeth, filiam Ottonis ducis Brunſuicenſis: & in ipſa nuptiali nocte, quæ fuit Con-

uersionis Pauli, palatium in quo quieuerunt sponsus & sponsa in Brunswigk iuxta leonem, penitùs orto incendio conflagrauit, ex candelarum & straminis incuria. Corona regis consumitur, & multa res preciosæ. Duo sartores qui in opere suo totam noctẽ labori addiderant, in eã camera qua se incluserant, sunt exusti. rex & regina vix euaserunt, regina regem educente, quòd penetralia domûs illi essent notiora. Otto puella pater, anno proximo cùm esset in procinctu vt iret in curiã indictam Francofordiæ, quam Wilhelmus principibus constituerat ad diem Ioannis, & ad summum Iacobi, diem suum obijt. Albertus interim filius eius Harburgk restaurat, patris violans iuramentum. Comitissa Flandriæ bellum gerebat in regem Romanorum: copiosamq; militiã nauibus impositam, nauigare iussit in Hollandiam. Sed rex occurrens victoria potitur, cùm multos perderet, plurimos caperet, & multam indè prædam locupletatus abduxit. Deindè cùm in Nußia controuersia oriretur inter Romanorũ regem & archiepiscopum Colonienſem, propè erat vt applicato igni à Colonienſis militibus ad ædem in qua rex manebat, cum legato Romani pontificis ambo cremarentur: sed illi vix euasêre periculum. Tum quoq; primùm erigitur fortalicium illud, non tam muris & mœnibus quàm inuijs paludibus inuictum, Honeborgk ſuper Luriuum in fundo Herſueldenſi. Sextus erat post quinquagesimum annus, cùm Wilhelmus Romanorum rex, congressus Frisonibus, opprimitur prope Hollandiam, in loco incognito, clàm ab eis magis obrutus, quàm tumulatus. Sed ad nostra redeamus.

CAPVT XXIII.

MAgdeburgenſis autem metropolis post Wilbrandum accepit pontificem Rupertum, comitem de Monſ-

Monsfelde, aquè præstantem virum, qui antè in eadem ecclesia cum summa laude administrabat decanatum. Sorbitium adiecit diœcesi, quod nunc, vt accipio, subest Saxoniæ superioris ducibus: nisi sit aut arx, aut oppidum aliud eius nominis. Præfuit autem vir iste ecclesiæ annis octo. Profectus est ipse in vrbem Romam vt confirmaretur, consecraretur, & pallium acciperet. Reuersus autem, cùm ingentem impendisset pecuniam, Iudæosq; cerneret per Magdeburgum & Hallensem ciuitatem opibus floreſcere ex vsuris & iniquitate, inuēta causa, quæ illi ad canes illos dæesse non potuit, omnes captos insigni ære mulctauit. 100 millia feruntur intulisse ærario eius, absq; auro & argento quod in vestibus & poculis erat, quod etiam spoliantium violentiæ subiacuit. Hallenses se pro Iudæis opposuêre pontifici, vt quos illi securos esse iussissent, non paterentur in sua ciuitate spoliari. Obsedit eam vrbem, & malis adegit, vt cogerentur illi Iudæos permittere: data etiam pro contumacia & rebellione sua nō mediocri pecunia. Ità de iniquo Iudæorum mammona locupletatur, vt impleatur verbum Euangelicum, Habenti fidem dabitur: nō habenti, quod habet, auferetur. Expedit enim, malignos publica egestate laborare, vt sit quod de illa gente præcinuit Dauid: Ne occidas eos: circumeant ciuitatem huius mundi vt canes: si verò non fuerint saturati opibus, auro & argento, (vt est genus auarum) murmurabunt, & Christianis per angulos suos blasphemias & imprecationes multiplicabunt. Sed nil ad rem pertinet proiectorum blasphemia. Si conuertantur ad vesperum mundi, fratres habebuntur: nunc sunt canes, genus viperarum, & homicidæ, super quos venit omnis sanguis iustus, iuxta verbum Saluatoris.

CAPVT

CAPVT XXIIII.

LVbecensis ecclesiæ pontifices per ea tempora breues gerebant episcopatus. Nam Ioanni religioso Minorum fratri, post annos sex, succesit Iohannes Tralowe, scholasticus antè eiusdem ecclesiæ. Præfuit autem annis 16. confirmatus est in Stadio per archiepiscopum Bremensem. Nondùm enim ea potestas tota, vt nunc, translata est Romam. Nam quod proximè de Magdeburgensi legitur, ex alijs fieri potuit causis, vt Romam proficisceretur. Nostri tamen suis controuersijs amplificârunt supra se Romanæ sedis potestatem. Hildeboldus autem archiepiscopus nihil moratus, confirmationem & consecrationem illi impendit, quo tempore tum ciuitas Bremensis incendio grauipenè tota conflagrâsset. Sed instantia archiepiscopi & ciuitas & ecclesia satis profecit in tempora alibus. Nam oppidū Swildeshusen eius opera acceßit ecclesiæ, quum persolueretur pro eo pecunia comitibus de Oldenborg: quam illi ipsi ciues, quorum de capitibus ius comparabatur, facta collecta, eam mox archiepiscopo renumerarent. Iste quoquè Bremensis archiepiscopus, accepta à rege Daniæ pecunia, ciuitatem Slesuicensem obsedit, primus nostrorum pontificum, qui venalem produceret exercitum. Nam alij pro iure & libertate ecclesiæ, aut amplificanda ditione, aut amicorum iure tuendo arma sumebant. Sapè amicos sunt tutati, nunquàm stipendia meruerunt. Albertus & Ioannes duces Brunsuicenses, filij Ottonis, quem primum in ea ditione creauit ducem Fridericus 2. Imperator, cùm alios duos Germanos in vicinis episcopatibus Hildesemensi Ottonem, Verdensi Conradum collocâssent, arma mouerunt in Hildeboldum archiepiscopum Bremensem: incertum, quibus ex causis. Veterem fortè quæstionem

de

de Stadensi comitatu, aut simile aliquid prætendentes: vt solent nonnunquàm principes causas ex cineribus excitare. Archiepiscopus autem, vir prudens, omnia priùs, quàm arma, statuit experiri. Non imparatus tamen, vbi opùs videretur, præmisit ex suis, qui rem, si fieri posset, tractatibus interciperent: promissaq3 pecunia, pacem emit, redemitq3 plurimum cum sanguine laborem. Cuius etiam temporibus memorabile hoc factum in vrbe Brema, vt Artisani, qui manu victum quæritant, cùm pridèm concilio publico ciuitatis per omnia parérẽt, plurimum tamen gubernantibus laborem crearent, nouis semper perplexitatibus rem intricantes: tum extorquerent, vt illis permitteretur suis frui iudicijs in emendandis erroribus & excessibus, citra sanguinem puniendis: ità tamen, vt magistri per annos singulos renouati, iuramenta præstarent, viris consularibus rempublicam gubernãtibus, nunq3 se aduersaturos. Turpis est enim pars, quæ toti corpori non congruit. Archiepiscopus aũt cũ per annos quindecim ecclesiam gubernâsset locupletasset q3 plurimùm, in pace Christi quieuit, anno post datã mundo salutẽ 1273. tumulatus in ecclesia sua Bremensi cum prædecessoribus. Sed ad Ioannem Lubecensem reuertamur. Vno die ordinatus est in presbyterum, in armario superiori ecclesiæ Lubecensis: & sequenti die consecratus est episcopus apud fratres Minores, quia comites Holsatiæ se diuinis volebãt ingerere, cùm essent excommunicati. Aedificauit hic pontifex magnam domum lapideam in Vthin magnis suis sumptibus, & impensa, vt cerni potest, plurima. Occasione cuius, magnum contraxit æs alienum, per successorem posteà exoluendũ. Emit ab Ottone de Plone iudicia villarum Malente & certarum aliarum, expromptis 225. marcis. Sedit, vt diximus,

mus, annis sexdecim, & translatus est ad meliora.

CAPVT XXV.

HIldesemensi ecclesiæ, post Ioannem præfuit nobilis & insignis vir Otto, frater ducum de Brunsuico, patre natus Ottone, qui primus post Henricum Leonem ducatûs titulum recuperauit: sed de generali Saxoniæ, peruenit ad partialem Brunsuici, appellationem. Benè commutauêre principes. Dux Saxoniæ post Henricum Leonem, magnum tenet titulum, & tenuem ditionem: è diuerso duces Brunsuici, partialem Saxoniæ sumpsêre titulum, sed longè maiorẽ ditionem, si omnem recenseas principatum. Huius quoq; hoc est memoriale, quòd arcem Woldenberge addidit ditioni. Peine quoq; dominatum, ecclesiæ illi fecit pacificum. Nam cùm comites eius nominis tales se gererent, vt à ducibus Brunsuici & Ioanne huius prædecessore in episcopatu, coniunctis armis oppugnarentur, facta fuerit etiam arcis Peine obsidio per illos comites, cùm percenserent sui statûs conditionem, quòd legitimos hæredes neuter haberet, volentes animarum suarum saluti prospicere, præparareq; longi itineris post mortem viaticum, vocato clàm Ioanne pontifice, votum quod conceperãt exponunt: arcem & omnem dominatum offerunt diuæ Mariæ, vt post illos habeat ecclesia in perpetuum. Viderit nunc pontifex, nè ecclesiæ suæ arcem sinat obrui & interire. Ille vbi accepit, atque approbauit donationẽ, loquitur cum ducibus: cõtestatus, melius esse vt omissa oppugnatione arcis & obsidione, quæ diuturna videretur futura, alia via incedant ad comites permolliendos, quam secum se iam reperisse dicebat. Quid multa? suadet, & persuadet Alberto duci magno, vt soluat obsidionẽ. Posteaquàm abduxêre arma, innotuit Alberto duci conuentio inter epi-

scopum

scopum & comites. quodq; colluſiſſent ſe ignorante, voluit oppugnationem renouare: ſed placatus eſt, data illi ſpe ad ſucceſsionem fratris ſui Ottonis in eccleſiam: quod ità prouenit. Otto autem, poſteaquàm eccleſiæ per annos 19. præfuit, conceſsit è terris.

CAPVT XVI.

HAlberſtadenſi quoquè eccleſiæ tum nouus prouénit pontifex, Volradus, ex miniſterialium genere de Kranesfelde: præfuitq; eccleſiæ per annos nouem. Eius temporibus Imperium Romanum miſerè iactabatur, cùm eſſet venale, & ſenſatis principibus non valdè optabile: ità laceratum in Italia, vt indè penè nihil illi remaneret: in Germania, vt nemo penè illi paréret. Igitur principes Electores ipſum penè in ludibriū verterūt, cùm archiepiſcopus Moguntinus ab Alberto duce Brunſuicenſi captus, ſuam liberationem paciſceretur, ad dandam vocem ſuā Richardo Anglico: Treuerenſis autem iam Alphonſum Hiſpanum conſtituiſſet cum adhærentibus. ſed prior & modeſtior Alphonſus ceſsit, præſertim inſtinctus à ſummo pontifice. Richardus diutiùs in opinione regni permanſit. Ad eadem tempora inuentus eſt homo perditæ audaciæ, qui ſe fingeret eſſe Fridericum Romanorum Imperatorem, non mortuum, ſed clàm ſuis elapſum, qui peracta geſtorum perperàm pœnitentia, nunc ſe redderet principibus. Fecit fidem aliquantis per corporis lineamenta non abhorrentia, per multa quæ nouerat eius ſecreta: quippe ſeruierat diù Imperatori, & penitiora quædam intellexit. Sed vbi detecta eſt eius falſitas, clàm perditur, nemine ſciente quò euaſerit imaginarius Imperator. Multa eius generis figmēta legūtur in hiſtoria. Magna eſt hominū audacia, in ſublime tendentiū per friuolas adinuētiones: ſed fucus manis facilè diſſolui-

ſoluitur. Comites de Daſſel, agnominati ruris comites, Rugreuen, in compertũ vndè, tum graues imminebant vrbi ditionis ſuæ Eimbecke. Vbi ſe aliter euadere nõ poſſe videbant, ſubdidêre ſe Alberto duci Brunſuicenſi, & permansêre in ditione vſq; in diem hunc, cedentes partitioni fratrũ & fratruelium ex vna domo Brunſuicenſi: de qua pleniùs in Saxonia diximus. Sed nũc pontificum ſucceßiones ſcribimus, non principum ſecularium.

CAPVT XXVII.

MIndenſem eccleſiam tum gubernabat Cono, vndecunquè natus, (nam hoc annales non præferunt) ordine pontificum in ea eccleſia 33. Cuius tempora ſatis fuerunt turbida, cùm Romanum Imperium ſine certo capite fluctuaret. Nã Friderici atrocia facta impulerunt pontificem ſummum, vt ſtimularet principes Electores, depoſito Friderico alium ſufficere: ſed nimiùm valuit inter eos controuerſia. Nam quidam elegerunt Hollandiæ comitem Wilhelmum, virum ſtrenuum, & ad arma natum, qui videbatur Imperij iura poſſe tueri. Sed quid facies ſine neruo belli? Peragrabat ille Rhenũ, & vectigalia colligebat, Imperij patrimonium: ſed rebus gerendis non ſatisfaciens. Interim Electores alij Alfonſum regem Caſtellæ, extra nationem Germaniæ delegêre regem. Quid non ſuadet pecunia? Volitabat ille per Germaniam, auro implens marſupia fautorum: & impetrauit, vt rex Romanorum deligeretur. Cumq; illi principes Germaniæ non parérent, propenſiores in Wilhelmum, ſuæ nationis hominem, nihil potuit magnum intentare: ſed faſtidio rerum victus, cùm nihil ſe cerneret profecturum, ceſſit iuri ſuo, & tranſtulit in Wilhelmũ. Sed neque ille ſatis proſperè egit. Nam principes Germaniæ iam diù aſſueti libertati, quòd ex multo tem-

tempore ab Imperatoribus negligerentur, ipſi quoq; Imperij contemptum induerunt, minoris facientes quæ ad publicam Imperij curam pertinerent. Quæ res ad perniciem eiuſdem Imperij durauit in hodiernum, & durabit, donec conſurgat Leo, qui ingenio magis quàm viribus contendat ſparſum Imperij corpus adunare. Potens eſt Deus talem terris donare: ſed necdùm appárent media, quibus ille in eam gloriam conſurgat. Dudùm elanguit Imperium. Italici ferunt emortuum, nos magni nominis vmbrã poſſumus appellare: nam res dudùm euanuit. Germania viribus non caret, ſi bono ordine cuncta gererentur. Pulſat clauſtra noſtra hoſtis atrociſſimus Turcus, ſed non euigilamus. penè ad nos penetrauit, vaſtans Romani Imperij prouincias: ſed ea res non mouet. Quid tandem mouebit, niſi extrema aduentent pericula, quæ diù auertat miſeratus Deus. Hic autem pontifex breuem pontificatum in ſolum annum quintum, non plenũ, produxit, moriẽs die Cathedræ Petri, anno 1265.

CAPVT XXVIII.

OSnaburgenſem eccleſiam poſt Baldewinum excepit vir nobilis, ortus comitibus de Retberge, Conradus, ordine pontificum trigeſimuſſecundus. Cuius memorabile factum per ſua tempora tranſlatio collegij de Quakenbrugge in Brameſche, conſentiente venerabili capitulo eius, quòd is locus commodior videretur rebus ad eccleſiam pertinentibus: ſeruato tamen cuiq; iure ſuo illibato, vt par erat. Hic arcem in Tekeneborg cum pertinentijs ſuis data pecunia accepit in pignus, cùm capitulum & ciuitas non paruas ſummas in eam rem impénderent, præſtita cautione de indemnitate rerum ſub certis pœnis. Hic etiam contulit capitulo ſuo piſcaturam, quæ illi fuit ad molendinum in vrbe, Molenkolck dixêre

locum. Tum etiam initia fuêre obſeruationum laudabilium, quòd iudicia feudi ſeruarentur in ciuitate. Ità vt quoties eſſet de inueſtitura tam marium quàm fœminarum controuerſia, cauſa diſcuterentur inibi, coram iudicibus ad hoc deputatis, vt ceſſaret ſtrepitus & fatigatio de talibus rebus ad ſublimiora tribunalia. Quo tempore in eccleſia Monaſterienſi præfuit Euerhardus de Deſt, cuius fiet mentio ſuo loco. Hic autem pontifex, per annos vigintiocto cùm præfuiſſet eccleſiæ, viam ingreditur vniuerſæ carnis, longum ſuî deſideriũ relinquens. Scriptum eſt enim, In memoria æterna erit iuſtus.

CAPVT XXIX.

RAceburgenſi eccleſia per eadem tempora præfuit vir inſignis, de genere miniſterialiũ de Blucher. Multæ eius virtutes leguntur: pauperum erat conſolator egregius, in eleemoſynis largus, miſericordiæ operibus ſingulariter deditus. Fertur de ipſo, quòd granarium ſuum plenum farina & frumento totum in manus pauperum exhauſit, ità vt nihil ſibi ac familiæ reſeruaret. Superuenêre pauperes, qui eleemoſynam efflagitarent. vocato procuratore, iuſſit vt pauperibus cõſuleret, dans quicquid ſupereſſet: erat enim annonæ caritas inſignis, & fames valida ſuper terrã. Procurator ſciens granarium euacuatũ, reſpondit nihil ſupereſſe, quo pauperes conſolaretur, ſed omnia in ſimiles vſus diſpenſa. Fiducia plenus dixit illi epiſcopus: Vade, & vide, ſi fortè vel modicum ſuperſit, vt non vacui diſcedant pauperes: Vade in nomine Domini, & da eis. fortè arbitratus, q̃ diſpenſator timidius conſuleret futuro tempori, cùm reuerà nihil ſupereſſet. Mira res, & veterum miraculis meritò comparanda. Granarium aperuit, & frumento atque farina plenum reperit, & pauperibus abundanter elargitur.

gitur. Vbi innotuit res gesta pōtifici, resolutus in lachrymas, Deo omnium largitori largas gratias persoluit. In arce Schonenberge lapideā domum cum cellario à fundamentis extruxit, præfuitq; ecclesiæ suæ cumplurima laude. Circa hæc tempora, cū Manfredus Friderici Imperatoris ex concubina filius, regnū Siciliæ post fratrem teneret, nec Romanæ ecclesiæ iura seruaret illibata, cūq; monitus à pontifice non resipisceret, sed magis magisq; insolesceret, Sarracenis in militiam conductis: Romanus pontifex Vrbanus quartus, aduersùs eum vocauit è Gallijs Carolum, Ludouici Francorum regis, quem inter sanctos retulerunt, fratrem, in regnum: isq; colluctatus Manfredo & Corradino successoribus Friderici, ius primus peperit Gallis, quod ætate nostra multis laboribus vendicare contendunt, pulso iam sanguine Aragonum, vt suo tempore in mentionem adducemus.

CAPVT XXX.

SVerinensi autem ecclesiæ post Rodolphum præficitur Hermannus, vir sine hæsitatione insignis: quem nisi virtus extulisset, in id culminis non peruenisset. Præfuit autem ecclesiæ suæ annis 31. Romani tum pontifices benè consuluêre ecclesiæ Romanæ. Nam memores, quantum malorum à duobus Fridericis pertulissent, præsertim à nouissimo qui Siciliam tenuit, Manfredū malignantem & Sarracenis vtentem militibus, non alia ratione compescendum duxerunt, quàm vt illi ex Gallico sanguine opponerent principem. Itaq; per cardinales in eam rem missos, conditiones sumendi regni proponunt, vt annua millia duodequinquaginta penderet Romanæ ecclesiæ tributi nomine, etsi ad Romanū imperium se nunquàm patiatur assumi. Veritus est enim pontifex, nè, si Romanorū Imperator fieret, cū illo quoq; esset de iure veteri Im

perij contendendum. Hoc voluit præuenire, præsertim propter statum præsentem rerum, quòd inter duos electos fluctuaret. Germani principes videbantur non difficulter in hunc Carolum Gallum consensisse, qui Gallorum viribus iunxisset Siciliæ opes, quandò alij in Anglũ, alij in Hispanũ iam cõsensêre. Miser tum status Germaniæ, quãdò nõ est in ea repertus, q̃ regno dignus crederetur. Inuidebatur, vt credo, Saxonibus duobus Albertis, alteri Saxoniæ, alteri Brunsuici ducibus. Res autẽ tum pondere suo in manibus videbatur pontificũ electorum. Et is videbatur status regni, vt sensati principes indignũ ducerent archiepiscopis Rheni pro eo eblandiri. Vndè factum est, vt ad alienigenas transiret. Poterant sperare pontifices illi, quòd regnum intestinis malis exhaustum, opibus alienigenarum repararetur: sed spes euanuit, cùm nemo illis paréret, & ab vltimis finibus terræ gubernare prouincias longinquas difficillimum videbatur.

CAPVT XXXI.

MImigardeuordensi autem ecclesiæ per ea tempora post Ludolphum præfuit Otto de Lippia, nobilis, eius nominis secundus. Huius præclarum opus est & memorabile sempiternum, quòd ditionem ecclesiæ auxit, comparato dominatu de Vechta, non mediocri, vt liquidò sciri potest, impensa in eam rem pecunia. Vixit per ea tempora Albertus, Magnus cognomento, natione Sueuus, ex oppido Laugingen ad ripam Danubij. Hic cùm esset in gymnasio Parisiensi doctor omnium celeberrimus, ordinem Prædicatorum profitetur: inq̃ eo scripsit, quæ hodiè illi nomen conseruant, vt meritò Magnus cognominetur. Vbi fama nominis eius percrebuit in patria, vocatus est in episcopatum Ratisbonensem: eúmque assequutus, aliquandiù gessit laudabiliter. Sed

quid

quid faciet assuetus literis in vmbra, inter tumultus seculares? Ob amorem doctrinæ & religionis relicto episcopatu, Coloniæ per multos annos publicè philosophiam ac theologiam docuit. Qui & omnia Aristotelis opera commentatus est, & Christianam theologiam insigniter aperuit, in libro Sententiarum. In Euangelia & epistolas Pauli doctissimè scripsit: & alia, laude & admiratione digna, multa conscripsit. Ad 87. perueniens annum, Coloniæ manens in conuentu fratrum suorum, spiritum Deo reddidit, translatus ad meliora. Bonauentura deindè Cardinalis, nunc etiam inter sanctos relatus, eadem illa tempora & loca gymnasij illustrauit: natione Tuscus, ordine Minor. qui septimo ingressûs sui ad ordinem anno, cathedram magistrales in theologia accepit. Elegantissimè in Sententias scripsit. Generalis minister assumitur: deindè cardinalis Albanensis, nunc à Sixto quarto inter sanctos relatus. Magistrum habuit excellentissimum virum, Alexandrum de Ales, qui parem in florentissimo Palladio non haberet. Hunc fratres Christo & ordini piscati sunt, hoc modo: Constituerat in animo Alexander, nihil se quicquam negaturum, qui precibus suis interponeret diuam Mariam. Viderunt fratres excellentissimum virum, & in vrbe nominatissimum: & incidit animo alicuius ex ipsis, vt virum de religione pertẽtaret: Obsecro, inquit, excellentissime magister, vt paucis me audias pauperẽ fratrem. Cumq; ille auscultaret: Innotuisti, inquit, mundo clarissimè, magnum habes vbiquè nomen: sed vide si hæc via sit ad æternitatem. Vides ordinem pauperum fratrum Minorum, in quo multi simplices & boni fratres, sed pauci docti: quantum in eo fructificares, obsecro te per diuam Mariam, vt nobis accedas. Missum à Deo credidit ho-

minem. Aderat inſpirator caſtorum votorum. recordatur, quia per nomen Mariæ admonetur: mox conſenſit, & ſequitur fratres, ordinem ingreſſus Minorum. Eadem quoquè tempora, aut propinqua, illuſtrauit clariſsimum eccleſiæ iubar diuus Thomas de Aquino, ex comitibus regni Siciliæ natus, ordinis Prædicatorum: de cuius meritis pauca dicere, detrahit magnitudini eius. Sed ad pontifices reuertamur.

CAPVT XXXII.

PAderburnenſi autem eccleſiæ poſt Simonem ſurrogatur pontifex Otto, natus de Retberge ex comitibus, præfuitq; eccleſiæ annis triginta. Hic multas cum ciuibus exercuit controuerſias, quia in apertum bellum exiêrunt. Ciues cùm ex epiſcopo poſcerẽt vt negaretur, ſibiq; debitum arbitrarentur, armantur in dominum ſuum: & arcem, quam nouam dixerunt, iniecto igne concremârunt. Cumq; ad complananda foſſata pertinaciter inſtarent, ſuperueniens cum armatura pontifex, cinxit operi inſtantes, & intentis in eos armis, ad internecionẽ penè deleuit. 500 cæſi ſunt gladio, capti nonnulli, pauci elapſi. Cæſorum cadauera plauſtris in vrbem reuecta, communi tumulo obruuntur. Interuenêre quidem conuentis placitis componerent. Pollicitiſunt ciues, idq; iuramento firmârunt, immunitates eccleſiæ ſe ſeruaturos, excommunicatos vitaturos, in familiam canonicorum nullam exercere iuriſdictionẽ, coram ſuis iudicibus reos perſequendos. Erat & contentio ſuper iudicio ſeculari, quod ciues defenderant ſuũ eſſe ſupra omniũ memoriam. Epiſcopus ab eccleſia pẽdere dicebat. Poſt multam diſquiſitionem, inuentũ eſt, hoc ipſum eſſe feudum eccleſiæ, & ab ea recognoſcendũ. Ea eſt perpetua eccleſiaſticorum & ſecularium contentio ſuper iuriſdictione, & facilè

& facilè in vrbibus, vbi pontificalis dignitas exuperat secularem potestatem, obtinet ecclesia ius suum: in alijs verò, vbi potentia secularis excreuit, nõnunquàm leges & plebiscita imminent ecclesijs. Sed Otto annis 30. in episcopatu peractis, non sine labore & cõtrouersia, concessit è vita, locum faciens successori.

CAPVT XXXIII.

MAgdeburgensem ecclesiam post Rupertũ regendam accepit insignis vir, Cõradus, natus familia comitum de Sterneberge, qui prædecessoris sui cancellariã cum laude gubernabat: præfuitq; ecclesiæ per annos decem. Ferunt virum religione feruentem, Iudæis satis infestum. Iudæus die Sabbati incidisse fertur latrinam, vndè se non posset eximere. Implorat miserabiliter opem sociorum. Accurrerant, & querula voce testati esse sabbatum, non licere illis opere manuum exerceri, seruaret patientiam in diem posterum, quamprimum liceret operari, educendum. Innotuit res pontifici, quòd pertinaces Iudæi in sabbato suo obseruando fratrẽ latrina non educerent. Mandauit sub pœna capitis, vt qui sabbatũ suum pertinaciter obseruarent, sabbatum quoquè Christianorum, diem proximã, eadem celebritate seruarent. Quid facerent? Imminebat pœna capitis, parendum fuit. sedebat interìm Iudæus in pedore & periculo duobus diebus ac noctibus, vt pertinaciam suam agnoscerẽt improbi homines, qui occidentem literam sequuntur, & illi pertinaciter inhærent, non ferentes de facie Mosi tollis velamen, vt, quid subtùs sit, inspiciant. Cùm hoc tempore iacéret Romanum Imperium, effulsit ecclesia in nouis religionibus, viros clarissimos vel enutriẽs, vel accipiẽs: qui per sua tẽpora, & vsq; modò, & in finẽ luxerũt, lucẽt & lucebũt in ecclesia. Alternatio est ista seculorũ, vt cũ

splendore rerum secularium non curat profectus spiritualium: attamen initio nascentis ecclesiæ erant in vtroque genere præclara lumina. Nam Apostolis & Apostoleis viris in ecclesia benè respondebat in seculo magnorum ducum & Imperatorum præstantia, insuper oratorũ & poëtarum insignis excellentia. Sed nos, in quos fines seculorum deuenerunt, quid (oro) magnum præferimus?

CAPVT XXXIIII.

HAlberstadensi quoquè ecclesiæ tum successit in pontificatu Hermannus, ex comitibus de Blanckenborch: præfuitque ecclesiæ suæ per annos vndecim. Cuius tẽporibus facta est prima partitio ditionis Brunsuicensis. Nam Albertus Ioanni fratri permisit Luneburgensem, quæ nunc est, ditionem: ipse sibi meliores partes seruauit, Brunsuicensem & Gottingensem dominatum, qui & ipse posteà diuisus est multipliciter. Hoc tempore quidam Iudæus in Hispania cùm scinderet rupem vineæ suæ imminentem, vt amplificaret vineam, & solem admitteret, fertur in concauitate rupis reperisse librum: cùm tamen nullum antè scissionis in rupe signum inuenisset, sed solidam scidisset, Erat liber non ex membranis aut linteo, vt olim, sed velut ligneis tabulis cõpaginatus, qui tribus linguis, Græca, Hebræa & Latina scripturam haberet, qui magnitudinem æquaret psalterij: & loquebatur de triplici mundo, ab Adam ad Antichristum. Proprietates verò & conditiones hominum de vnoquoque mundo discreuit. Principiũ tertij mundi sic orsus est: Filius Dei nascetur ex Maria virgine, pro salute hominum patietur. Quod cùm legisset Iudæus, cũ omni domo sua baptizatus est. Erat quoq; scriptũ in eodem libro, quòd tẽpore Ferdinandi regis liber ille inueniendus, prodiret in publicum. Simile aliquid legitur in Romana historia,

cùm

cùm reperiretur tabula huius inſcriptionis, Naſcetur Chriſtus ex Maria virgine, credo in eum. O ſol, ſub Ireni Imperatrice iterùm me videbis. Sed hæc ego inter nuntia deputo, quibus fidem nec addo, nec detrabo.

CAPVT XXXV.

BRemenſi eccleſia per ea tempora præficitur nobilis Giſelbertus de Bruncknorſt, propinquus genere præſſori ſuo, electus concorditer per capitulum, & eos qui intereſſe debuerunt. Ipſe profectus in Franciã, Gregorium papam decimum reperit Lugduni in concilio, tractantem cum prælatis de recuperatione terræ ſanctæ, cùm decima eccleſijs in ſex annos perſoluenda imponeretur: ibiq; Giſelbertus electus, presbyterij ordinẽ cum confirmatione Apoſtolica impetrauit. Feliciter reuerſus in ſua, regalia accepit ab Rodulpho, nunc Romanorum rege, antè comite de Habſpurgk, qui aſſecutus Auſtriæ ducatum, primus in eam domum imperatoriam dignitatem inferebat. Prima archiepiſcopo fuit controuerſia in Kedingos, populum Albis fluminis accolam, & pro conſuetudine omnium paluſtrium, contumacem: ſed archiepiſcopus diſſimulata indignatione, ad haſtiludium ſuos ac finitimos conuocauit in Stadium. Conuenerunt frequẽtes ex omni cõuicinio. Cœpta res eſt in ludo, ſed finijt in ſerio. Nam vbi conuenêre armati, mox mouit in Kedingos, nihil minùs quàm bellum formidantes. Ibi rebelles cæſi ſunt, aliquot capti: & rebus in ſuum modum compoſitis, deincèps imperata fecêre. Ciuibus ſuis perbenignus erat hic archiepiſcopus, amauitq; plurimùm cœtus hominum & conuentus, ità vt à miniſterialibus ſuis ciuium archiepiſcopus diceretur, profeceruntq; plurimùm ſub eius ditione. Sed hic tantus in ciues amor & indulgentia, eos, vt fieri ſolet, fecit inſoleſcere, ità vt

obliuiscerentur se bono subesse pontifici. Ille in cœna Dominica consecrato chrismate, domus suæ mãsitabat. Cùm quidam ex eius familia aurifabrum quendam, cum quo in rixam incideràt, vulnerâsset, vulneratus terribili clamore ciues conuocat. Armati domum archiepiscopi circunsident, vociferantes, semel se tandèm seruitutẽ exuentes, in libertatem redituros. Tempus erat, vt arbitror, tumultibus & armis idoneum in populo Christiano. Sic meruit archiepiscopus ille ab amato suo populo turbam in sanctissima solennitate. Irrumpunt domũ, corripiunt familiam: quanùis archiepiscopus multa obtestaretur, facturũ & curaturũ se, vt omnia pro dignitate agerentur, non auditur, diripitur supellex, domus incendio conflagrauit. Sic rependũt beneuolentiã, hoc vulgus, pelagus, indeclinabile virus. Archiepiscopus egreditur indignatione iusta plenus, vertit amorẽ in iustã persecutionem. Res ministerialibus non displicuit, cæduntur, capiuntur, opprimuntur ciues vndiquè, agnoscunt reatum suum de pœna. Ità submissis mediatoribus, obuiàm pergunt pontifici venienti viri & fœminæ nudis pedibus, gratiam reposcunt: & veniam oratorum facilè impetrant: redit prisca in homines benignitas. Nam durante auersione, Frisones sæpè inuecti nauibus, sæpè alijs vebus ciues spoliârunt, cùm non auderent Bremenses erumpere: vt experimento discerent, quanti sit habere propitium ac fauentem terræ dominum: quia & à Frisonibus damnificatio & incursio cum reconciliatione finem habuit. Lustrata est iterùm Brema purgatorio igne per dies illos, parui tamen ducebant ciues detrimentum. Erat enim per eam tempestate plenis nauigans velis ciuitas Bremensis, cùm liquor ibi in potum decoctus, cereuisiam nostri vocant, vndiq; vel solus in precio esset. Victualia

vili

vili mercabantur, nullo ferè precio: incredibile memoratu, quàm vili agnus, quãti bos etiam crassus, & quàm parui emeretur. Ex adipe & pelle, carnes lucrifaciebat. Sed de his posteà.

CAPVT XXXVI.

VErdensis autem ecclesia tũ pontificem meruit ex ducibus Brunsuici, Conradũ, germanũ fratrem Ottonis Hildesemensis, & Alberti atq; Ioannis ducũ. Sedit in episcopatu annis 33. Cùm primùm ad ecclesiã veuisset, rerũ ecclesiasticarũ insolens, aliquanto se videbatur immodestiùs, quàm par erat, gerere: sed posteà ad cor rediens, gloriosè rexit ecclesiã. Cantoriã, nouam in ecclesia sua dignitatẽ instituit. Hoc infelicitatis expertus est in suo episcopatu, q cùm bellũ illi esset cum archiepiscopo Bremensi, ecclesia hostili igne cremata est, anno 81. & prouénit irrecuperabile damnum, qualia solent in bello multa etiã inuitis principibus cõtingere. Hic pontifex contulit fratribus duos coros salis in salina Luneburgensi, & adiecit ecclesiæ bona, quæ dicuntur Vriban, & præfecturas quas vocant Gogreuescop, in Verda, in Doruerdẽ, in Zueuerdinge, Schisio, & Visselhouede. Posuitq; primũ lapidem huius nouæ basilicæ, anno 1290. in quo etiã decessit 18. Calend. Octobris. Per huius pontificis tempora Bremensis archiepiscopus Giselbertus, post bellum quod illi cum Verdensibus erat compositum, summa tranquillitate viuebat ad vicinos. Erat enim is archiepiscopus in amicos humilis, in hostes animosus, suis plurimùm beneficus. Comites Holsatiæ multis vicibus defendit, à regibus Danorum laborantes, ecclesiam in omni bonitate regebat. Vnum gloriæ eius crimen inscribitur. tantum implicitus dicebatur curis secularibus, vt ecclesiastica ministeria penè negligeret. Multùm profe-

cit

cit ecclesia in tempora liburſub illo. A fundamentis erexit arcem Tedinghuſen, Ottersberge demolitam instaurauit: turrim ſolidam ex cocto lapide in Vorde, lateritiam, ſimilemq; Bremæ domum extruxit. In Languedel quoq; manſionem erexit, & ornauit. Nouum oppidum iuxta monaſterium virginum Buytehude, quòd à monaſterio nomen ſortiretur, communiuit. quod hodiè viſitur magis olim, quàm nunc, floruiſſe. Præiudicium indè monaſterio natum, interuentu epiſcopi Verdenſis, magnificè compenſauit, datis pecunijs ac literis de nouo collatis ſuper omni iure monaſterij. Perennauit hic pontifex in eccleſia memoriam ſuam conſtitutis redditibus, vt etiam ſuorum indè prædeceſſorum mentio in precibus haberetur. Extruxit autem altare in eccleſia ad monumentum & buſtum prædeceſſorum. Peruenit ad ſenectam vberem: ſed in ea, vt fieri ſolet, etiamſi morbi, quod rarum eſt, non accedant, ipſa ſibi ſenecta eſt pro morbo. Nam & calculo vexabatur, vt eques incedere non poſſet, ſed vectationibus circunferebatur. Quares Kedingis contemptum eius nutrire videbatur. Acceſſerant in eam ſententiã cum Kedingis nonnulli Tranſalbiani: nec vllare eualuit proteruientes ad ſanam reducere mentem, cùm hoc multis vijs, antequàm arma corriperet, pertentâſſet. Nouiſſimè autem auxilio ducum Saxoniæ & de Brunſuico, comitum Holſatiæ & de Oldenburg, adunatis miniſterialibus eccleſiæ, de omni terra exercitum copioſum immiſit contumacibus Kedingis: & facta multa ſtrage, malis ſuis perdomiti ceſſerunt. Indoluit tamen archiepiſcopus vehementer, quòd ſine cæde & ſanguine plurimo res fieri non potuit. Angebat ea res decrepitum pontificem, ità vt morbus indè creſceret, & ad capulum res perduceretur. Nouiſſima decumbentis verba pa-

ba pœnitudinem effusi sanguinis indicabant. Bonus enim pastor non sanguinem corporum, sed lucra quærere debuit animarum. Sed quid fiet, quandò ad sanam mentem pertinaces aliter reduci non possunt? Quieuit in pace Christi, postquàm annis triginta tribus præfuit ecclesiæ, cùm post Christum natum 1296. decurrisset. Tumulatus in ecclesia sua, quam non mediocriter extulit opibus, vtinàm & moribus prouexisset.

CAPVT XXXVII.

LVbicenſi tum eccleſiæ longæuus ſenex Burchardus, agnomento de Sarken, anteà cantor in ea eccleſia, octuagenarius, ad epiſcopatum adſumitur: & cùm non putaretur quinq; aut ſex ſuperuicturus annis, peruenit in eccleſia ad annum quadrageſimumprimũ: quod monſtri ſimile eſt, & in terris rarum, tam viuacem eſſe ſenem, vt perueniat ad annos 120. nec erat illi ocium, ſed labor plurimus primo anno ſui pontificatûs, propter debita per ſuum contracta prædeceſſorem. Abijt in Franciam vt parceret impenſis, & perindè abſens ex prouentibus multum æs alienum ſoluit. Villam quoq; Eggerdiſtorpe 430 marcis comparauit, & tertiam partem iudicij ſupremi in villis ad menſam epiſcopalem ſpectantibus. Surrexêre graues controuerſiæ capituli & fratrum: quibus adeò ſe immiſcuêre ciues, vt capitulum cedere cogeretur de loco, formidine maioris mali. Erat annus in epiſcopatu 4. hoc eſt 1280. cùm occaſione cauſæ fratrum cederent. Altera vice anno põtificatûs 23. hoc eſt, Chriſti 93. cùm omni Lubicenſes conatu contra eccleſiã agerent, ſuper iure molarum aquatilium non longè ab eccleſia: tum pontifex ipſe in perſona curiam adijt Romanam, ibiq; per annos quatuor conſtitit, pro eccleſia ſua viriliter decertans: gloriosè tum, licèt ſumptuosè & laboriosè.

boriosè, triumphauit in causa. Nouum in ecclesia ministerium instituit, cellarium faciens, qui canonicis panes prebendales singulis quartis feriis & sabbatis ministraret: pro qua assignauit singulis annis 60 mensas siliginis ex decimis mensæ episcopalis. vndè factum est, vt successores eius in hodiernum soluant capitulo 60 marcas. Aedificauit idem capellam cohærentem magnæ domui lapideæ in Vthin, quæ tamen hodiè diruta est: & maior capella & solennior per quendam ex successoribus eius Euerhardum est exornata. Fundauit quoq; perpetuum beneficium in ecclesia Lubicensi ad altare sancti Habundi, hodiè tamen ad aliud altare est translatum. Huius authoritate ecclesia pridèm parochialis in Vthin, est in collegiatam erecta, licèt sit per alios sic dotata. Nec enim omnia possumus omnes. Maior pars rei, principium est, &, vt Horatius, Dimidium facti, qui cœpit, habet. Ordinauit etiam carceres tenendos per decanum Lubicensem, certos redditus assignando, nè clerus esset laicis ludibrio. Peruenit viuendo ad annum Christi 1317 in episcopatu 41. & quieuit.

CAPVT XXXVIII.

MAgdeburgensis ecclesia post Conradū passa est diuisionem grauem, qua in apertum bellū proeßit. Nam diuisis in electione votis, quidam præpositum maioris ecclesiæ Ericum, de Brandenburg marchionem: alij ex canonicis Bussonem de Queruorde comitem, assumendum per electionem putauerunt. Durum indè bellum enascitur, multa leuia prælia, damna, incendia, cædes. Res deindè componitur, data pecunia electis, vt cederent: & assumitur 3. dominus Guntherus, de Swalenberg comes. Marchiones tamen pacta violârunt, renouantes bellum pro fratre in Guntherum. Ille vbi persensit

sensit multorum in se perfidiam, (nam magni se principes immiscuêre bello, duces ac comites) trãquillitati suæ consulens, cùm nõ annũ integrũ impleuissẽt, cessit Bernardo de Welp comiti: nec illi quies erat, marchionibus ad cuncta tumultuantibus pro fratre suo Erico. Diuisi tamen erant altrinsecùs: nam erat ex marchionibus, qui huic episcopo auxiliaretur in patrueles. Episcopus quoq; Hildesemensis inter auxilia erat Bernardi, nihil veritus, quòd frater eius Albertus dux Brunsuicensis, staret in altera parte. Multa incommoda vicissim intulêre partes: nec requies erat, donèc nonnulli turbatores pacis de medio fierent. Iste verò Bernardus solis duobus annis in magno labore præfuit, ità vt triennio multi in ea ecclesia episcopatum ambirent: duo susciperent, Guntherus & Bernardus: quorum postremus concessit in fata, locum faciens successori.

CAPVT XXXIX.

HIldesemensis ecclesia post Ottonem meruit pontificem Sifridũ, natum comitibus de Queruorde. Arcem Rute hic à fundamentis erexit, restauraitq; Leuenburg priùs demolitam: præfuitq; ecclesia per annos triginta. Cùm initio põtificatûs eius, marchiones de archiepiscopatu Magdeburgensi laborarẽt, non potuit immunis esse, quo minùs Bernardo ppinquo suo assisteret, quod ei bellum velut hæreditariũ ex antecessore prouénit: illo verò pacato, reliquum tempus ad finem in tranquillitate peregit. Præfuit Romano Imperio per eius tempora Rodolphus, pridèm comes de Habspurg: qui initio Imperij sui de ecclesia benè merendum putauit, restituens illi Bononiam cum Romãdiola, quam prædecessores eius, præsertim Fridericus 2. per Gibellinos suos sibi conciliauit. Magno ille bello conflixit cum rege Bohemiæ,

hemiæ, qui illum indignaretur agnoscere Imperatorem, quem pridem habuit suæ curiæ magistrum, & perindè suum ministrum. Sed hæc in Saxonia diximus plenius. Floruit illa ætate, relicta ducis Poloniæ, Hedwigis, fœmina mira sanctitate. Paternum illi genus fuit ex Bartoldo marchione Badensi, duceq; Moraviæ, in oppido Kitzing literis edocta: nupsit Henrico duci Sleſiæ, qui quòd barbatus semper incederet, indè mutuatus est cognomen: genuitq; illi filios tres, quorum maior natu bello Tartarico periit. Erexit monasterium virginũ in Trebnitzæ iuxta Vratislauiam, in quo cælibem vitam duxit. Filia eius Gertrudis inibi centum virginibus præfuit. Mater autem ità vixit, vt & viuens & moriens clareret miraculis: quibus adductus Clemens papa, eam in sanctorum retulit catalogum. Per idem tempus cùm in Traiecto iuuenes, puellæ, viri, fœminæ choreas ducerent in ponte frequentes, venerabile Christi sacramentum deferebatur, nec illi prosternuntur, intenti vanitatibus. mox ponte defidente, 200 propè mortales periêrunt. Discite non temnere diuos.

CAPVT XL.

HAlberstadensi autem ecclesiæ prope eadem tempora præfuit Albertus, vir insignis, ex comitibus de Aneholt, qui ecclesiam illam annis 44. feliciter gubernabat. Quo tempore Rodulphus Imperator cancellarium suum, hominem Genuensem, in Italiam misit, præsertim in Hetruriam: omnes qui pecuniam attribuerunt, in libertate dimissos, Imperij fideles pronunciauit. Per quam occasionem Lucenses 12000. aureorum datis, libertate donati sunt: & Florentini ad quietem perducti, nouam inchoârunt reipublicæ gerendæ formam, in qua vsq; hodiè permanserunt. Hic nostrorum Imperatorum

rum primus Italiam pro deserta videtur habuisse, quanquàm nonnulli ex successoribus sint illis colluctati: nullus tamen ante hūc ciuitatibus vendidit libertatem. Fecit, quod solent, qui rebus melioribus desperatis, non quod volunt, sed quod velle coguntur, faciunt: aliquanto tamen melius erat, si nihil ille armorum pro recuperandis Imperij iuribus intentare voluit, causam ipsam integram seruâsse successoribus. Interim res floruerunt in Sicilia sub Carolo secundo primi filio, qui ex filia regis Vngariæ multam prolem reliquit. è quibus Robertus patri & auo succeßit in regnum: Carolus filius, materno genere, ad Vngariæ regnum peruenit: Ludouicus filius, ordinem Minorum amplexatur, ità in eo viuens, vt inter sanctos sit relatus. Ob cuius viri mentionem, patris eius memoriam fecimus, in hac religionis sacræ & ecclesiasticarum rerum prosecutione.

CAPVT XLI.

MAgdeburgensis ecclesia tum crebriùs innouatur archiepiscopus. nam Bernardo vita functo, caputulum cum militaribus finem bello cupientes, Ericum quondàm præpositum suum, marchionem de Brandenburg elegerunt: virum pontificatu dignum, sed qui ciuibus eius vrbis, propter grauia incommoda diuturno bello illata, displiceret: eductum in vrbem, tumultuantes circunsederunt. Vix elabitur magno suo periculo de manibus eorum: sed ità deincèps vixit, vt ciuibus suis esset acceptißimus, intantùm, vt cùm bello posteà captus, neq; à fratribus, neq; à ministerialibus ecclesiæ suæ redimi ære curaretur, ciues enumeratis pro illo 500. argenti marcis, à sua captiuitate eorum beneficio laxaretur. Deniquè cùm bellum esset in diebus eius aduersùs marchionem vnum, (plures enim tum fuêre) archiepi-

ſcopus tum educto exercitu cum fratre, qui illi auxilia miſerat, obſedit arcem cum oppido Nouumgaterſleue. Trahebatur in longum obſidio: & ipſi principes, recreandi animi gratia, relictis ad obſidionem ſuis, abiêrunt in arcem Calue. Collocuti inuicèm miniſteriales eccleſiæ, dum abeſſent principes, benè gerendæ rei occaſionem prætermittere n luerunt: itaq; adunati ad hoſtes exiêrunt è caſtris, illos pellicientes ad prælium. Illi quoq; impigri exiêrunt euocati: & mixto inuicèm prælio, multi de caſtris archiepiſcopi capti ſunt, & in arcem abducti. Reuerſi principes, cùm quid actum eſſet intelligerẽt, ſoluerunt obſidionem. vt capti laxarentur, dedit archiepiſcopus in pignus pro accepta indè pecunia, Luſatiam, ſua partis ditionem. Marchio frater eam rem animo voluens acerbiùs, cùm poſteà verſaretur in Magdeburg, videretque obuerſantem oculis ſuis militem, eius prælij authorem, iußit eum in eccleſia ſancti Pauli cædi, cæſumq; eccleſiæ per capillos extrahi. Ità violentia principum, fas atque nefas ſæpè confunditur.

CAPVT XLII.

MIndenſis eccleſiæ tum præpoſitus erat pontifex Otto, eius nominis primus, ordine põtificum trigeſimus quartus, frater ordinis Prædicatorũ: quod vnum inter mirabilia numerabimus, q̃ viri militaris generis, qui eam eccleſiam tenuerũt, vt modò tenent, admiſerint fratrem de ordine mendicantium. Hoc nisi factũ ſit per contentionem partium, vt nec mihi, nec tibi ſit, aut per ſpecialem prouiſionem Apoſtolicam, prorsùs non intelligo: nam ob religionem & eius amorem, aſſumptum virum, aliâs optimum, non facilè crediderim. Facit hoc morum nimis magna diuerſitas, & contemptus quidam in viris militaribus ſacræ religionis. Vtcunq; fuerit, iſte

ad

ad pontificatum peruenit, negocijs ciuilibus & armis insuetus: cogebatur tamen se rebus & tempori coaptare. Defendisse iura ecclesia sua fertur, nè quid caperet detrimenti. Sedit annis non totis septem, & in vigilia sanctæ Elisabeth, anno Christi 1275. emigrauit de turbine in requiem: vt experiretur, quantum interesit inter monasticam quietem, & perturbatissimam negociorum seculi inquietudinem.

CAPVT XLIII.

SVerinensi ecclesia per ea tempora præfuit vir insignis, Gotfridus, genere ministerialium de Bulowe, seditq; in ecclesia annis 22. Vidit temporum mirabiles mutationes. Nam Imperator Rodulphus, ex comite non magno magnificus Imperator, Bohemorũ domitor, regnum Germaniæ antè sparsum laboriosè adunauit, contumaciã & rebellionem in maioribus atq; minoribus inultam abire nò permisit. Erphordia in ciuitate populosa, grauis erat ciuium tumultus. Insurrexit vulgus his qui rempublicam administrabant, & pro sua libidine omnia perturbauit. Cæsar velut omnia dissimulans, cogitauit quomodò vindicaret. Indixit principibus regni conuentũ in eã vrbem. Magno apparatu ciues rẽ gerunt, vt hospitia parent venturis principibus. Aderant cum Imperatore Saltzburgensis, Magdeburgensis, Mogũtinus, archiepiscopi: Bãbergensis, Halberstadensis, Hildesemensis, episcopi: Saxoniæ, Brũsuici, Luneburgẽses duces: marchiones & comites multi. iussit quoq; ciues bonos in suo ordine non imparatos esse. Indè vbi iam omnia ex sententia constiterant, euocauit noxios pristini tumultûs authores, vt causam dicerent in conspectu principum. Cõuicti aũt de pertinaci ac irrationabili tumultu, iussit omnes noxios in medio foro mox gladio cædi: reddiditq;

ciuitatem in ordinem ſuum, cùm ſenatui & patribus authoritatem ſuam in populo reddidiſſet. Magnæ enim vrbes, nisi in eis regnet iuſtitia, quid ſunt nisi ſpelunca latronum, vbi habens ſociam multitudinem, impunè peccat? Nec facilè audita ſunt maiora iniuriæ exempla, quàm in vrbibus malè ordinatis. Rodulphus Cæſar tamen benè conſuluit Erphordiæ, quam ex Babylone, hoc eſt, magna confuſione, reddidit in faciem legitimæ ciuitatis.

CAPVT XLIIII.

RAceburgenſi autem eccleſiæ per eadem tempora præfuit Conradus, vir ætate proiectus, qui multùm ſuæ aſſumptioni reniteretur: prævaluitq; ſententia in eo beati Ambroſij, qui cùm ad extremum laboraret, exiturus de hoc mundo, audiuit circa lectulum muſitantes fratres, quem tanto pontifici ſurrogarent. Erat inter eos qui nominaret Simplicianum. Hoc cùm audiſſet Ambroſius, non creditus exaudire, reſpondit: ſenex, ſed bonus. Id de Conrado tum ſenſêre fratres ſui, quòd ſenectam eius virtus animi fulciret. Præfuit eccleſia non paucis annis: cumq; à familiari quodam ex fratribus interrogaretur, Quid eſt, pater? penè contra voluntatem aſſumpſimus vos ad epiſcopatum, nunc quid ſentitis? eſſent fortaſsè, ſi cedere libéret, qui onus à vobis acciperent. Ille interroganti nil reſpondit: vt facilè intelligeretur, ſuſceptum onus non eſſe tam facile deponere, quàm aſſumere. ſimul fortè & illud perpendit, eſſe rem non boni exempli, per ambitionem alios conſcendere, alios detrudi. Igitur permanſit in pontificatu ad finem vſq; vitæ. Erant ea tempeſtate mirabiles & miſerabiles gyrationes in vrbibus Brunſuico atq; Magdeburg. Communitas Brunſuicenſis adunata, per contubernales,

Gil-

Gildas vocant, creauerunt ex ſuo numero duodecim viros, qui rem omnem geſſerunt pro arbitrio. Conſilium publicũ nullius erat precij, nulla in eo authoritas, omnia ad duodecim viros referebantur. Cùm interea à mortuo Wilhelmo domini Brunſuici fratres de ſucceſſione diſſentirent, commune Henrico, maiores Alberto fauebant. Ingreditur Henricus, & à communi ſalutatur pro principe. Albertus poſteà ab amicis immiſſus, fratrem expulit, & de duodecim tyrannis iuſtitiam fecit. In Magdeburg non minor rerum perturbatio, ſed non idem exitus ad vindictam malorum. Omnem in ſe authoritatem coniurationis principes conuerterant, publicum conſilium pro nihilo fuit, moderabantur rem pro arbitrio: ſed in fine, vis magna conſilij expers, mole ruit ſua, vt ait Satyricus: ità in magno populo magna ruina, vbi rem non ex certa prudentia gerunt adminiſtrantes. Exempla cernimus quotidiana.

CAPVT XLV.

MImigardeuordenſis eccleſia, quæ eſt Monaſterienſis, tũ pontificẽ habuit poſt Ottonem, Wilhelmum, ex ordine miniſterialiũ de Holte, ordine inter eius eccleſiæ põtifices trigeſimũ: qui hoc tantùm reliquit in eccleſia memoriale, quia dedit fratribus in eccleſia ſua diui Lamberti, & in Bilrebeke, prouentus. Iam tum Romanum Imperium poſt Rudolphum Sueuũ, Adolphus de Naſſow, electione principum accepit, defenditq; vt potuit: & erant Germaniæ res ſub eo aliquandiù quietæ. Italia iam Imperatoribus noſtris valefecit, ſuis vtens legibus, ſed res Chriſtiana in Aſia miris gradibus retroceſſit dudùm amiſſa eſt Hieroſolyma, poſteà etiam Antiochia. Tripolis ciuitas potentiſſima hoc tempore expugnatur à Soldano, magna & miſerabili multorum capitum

interitu. nam captam vrbem cum vniuersis quæ supererant, victor incendit, & ferro excidit, in tumulum redegit ciuium suorum. Tyrus, Sidon, Barutum, eodem victoriæ cursu ab illo sunt in deditionem accepta. Restabat sola Christianis Ptolemais. Ei cùm summus pontifex immisisset sine duce præsidium militum, maior ibi tumultus, quàm ciuitas portare poterat, erat: tenuêre tamen eam vrbem aliquandiù post hæc tempora Christiani, sed concessit etiam illa in fine victori Sarraceno. Miserabile est memoratu, quo labore defendentium, qua calamitate obsessorum, infelix ciuitas in ius concesserit obsidentis. Legat, qui volet, ex his qui rem scripsêre: nobis alia professio est, contentis tempora magnarum rerum designare.

CAPVT XLVI.

BRemensi ecclesiæ post Giselbertum præficitur insignis vir, Henricus, cognomento Goltorm, eiusdem decanus ecclesiæ: vir prouectæ & pènè decrepitæ ætatis, sed omniū vnanimi electus voto: natus honesto genere ex militaribus ecclesiæ, qui nunc honestiori vocabulo militares, etiam nobiles dici volunt: sed ea appellatio ab assentatoribus ex superiori Germania ad nos descendit: modestiores tamen eam non recipiunt. Hic ergò electus, misso ad summum pontificem ecclesiæ cātore, confirmationem cum pallio postulauit, impetrauitque. Descendens aūt hic nuncius, in itinere defecit. Pontifex autem Romanus tū erat Benedictus vndecimus, qui per omnes gradus sui ordinis ita profecit, vt cardinalis fieret Hostiensis, vndè illi proximus erat ad pontificatum assensus. Memorabile dictu, cùm humili genere natus esset, ad summa prouectus, nō erubuit paupertatis suæ primordia. Mater eius dū adhuc in minoribus ageret, fratribus vestimen-

ſtimenta abluit. Iam pontifex factus, illam voluit in vrbe videre, iußitq; adeſſe. Vbi venit, matrona illā, vt pontificis matrē, ſummis honoribus extulerunt, veſtibus exornantes pro magnificentia ſummi principatûs in filio. productam in conſpectum pontificis, pontifex agnoſcere diſſimulauit: Ego, inquiens, matrem in illo ornamento non agnoſco, non eam talem reliqui: auerſúsque, fecit cunctos qui honoris illam gratia deduxerant, erubeſcere. Exeuntes autem, pannoſas exuuias mulieri reddidêre, & itâ reduxerunt. Tum amplexatus genitricem, In illo, inquit, veſtium apparatu matrem reliqui, ſic recipio: meum nunc fuerit, genitricem cohoneſtare. Sed non diù ſuperfuit. Hic eſt ille, qui Perusÿ ſibi ſedem deſtinauit, cùm eccleſiam fratrum ſuorum in ſublime extuliſſet, meditatus palatium pontificale deſupèr conſtruere. Dÿs aliter viſum. Expleto vix anno, & paucis diebus, conceßit in fata, defunctus ac tumulatus in eodem loco, in conuentu fratrum ſuorum Prædicatorũ Perusÿ. Fecit aliquot in pontificatu declarationes fratribus ſuis fauoroſas. Sed ad noſtrum electum reuertamur. Cùm nuncius confirmationis ab vrbe allata, in ipſo itinere, vt diximus, defeciſſet, alÿ literas exceptas perduxêre Bremam. Venientes autem, inueniunt iam tumulatum electum ſuum, cui confirmationem attulêre. Nam itinere in Stadium à Brema inſtituto, media via febre corripitur, & in Vordis arce collocatus, non diù ſpiritum retinuit, vir pro virtute longiore dignus vita, tumulatur cum prædeceſſoribus.

CAPVT XLVII.

PAderburnenſis eccleſia cùm morte Ottonis eſſet viduata, ſcinduntur eligentium vota in duo: nã alÿ eligunt dominum Guntherum de Sualenberg comitem,

qui ecclesiam Magdeburgensem bellis implicitã dudum reliquit: alij Theodoricum de Ictere præferendum putârunt: & prævaluit sententia eorũ, Gunthero per modestiam quiescente, vt qui maiorem contempsisset ecclesiam, hanc quoq; posthabere pro minimo duceret. Præfuit autem Theodoricus huic ecclesiæ annis duodecim. Cœpêre tum florescere novæ per Christianismum religiones, contra summorum decreta pontificum: sed tamen procedunt suo more. Ex Cælestino summo pontifice, qui cessit octauo Bonifacio, nomen sumpsit ordo Cælestinorũ sub regula Benedicti: hoc tempore initium, & mirũ sumpsit incrementum, eô quòd sanctissimo viro in carcere defuncto, (custodiri enim illum curauit Bonifacius, nè, quod intenderat, rediret in eremum) propter eius crebra miracula multi nobiles & docti viri, spretis seculi bonis, & pompis inanibus, ordinem nouum ingressi, citò & virorum numero, & cœnobiorum constructione mirabiliter eum ordinem prouexêre. Ordo quoq; Seruorum virginis Mariæ tum habuit initium, authore Philippo, viro religiosissimo: qui primus institutor fuit, non longè ab vrbe Florentia. Hanc autem religionem sub diui patris Augustini regula excitauit: atq; ipsam verbo & exemplo, additis nonnullis constitutionibus, in formam redegit. Quem ordinem à multis improbatum, Benedictus vndecimus, Vrbanus sextus, priuilegijs & exemptionibus muniêrunt, & inter mendicantes collocârunt: qui ordo viris clarissimis, & in declamatione ad populum feruentissimis, multo apud plurimos habetur in precio. Sed quandò erit finis multiplicandarum religionum, in vno magno ecclesiæ monasterio sub abbate Christo: cuius regulã per euangelia digestam si strenuè obseruaremus, nihil esset opus repertijs illis & nouis religionibus.

Sisten-

Sistendus est hîc stylus: quia si exaudierint, multi consurgent in prælium: paratiores contendere, quàm animum ad obseruantiam diuinæ legis intendere.

CAPVT XLVIII.

MAgdeburgẽsi metropoli, ad annũ Christi 1295. præficitur insignis vir, Burchardus, ex comitibus de Blanckenburg, gratus ciuibus & bonis omnibus: sed non omninò approbatus ministerialibus suis, qui quod voluerunt ad nutum ab eo non impetrauêre: conspiranus autẽ in eum, irrepsêre noctù per Albim, vt caperent eum in ecclesia: sed aduolantibus ciuibus in eius defensionem, nihil perfecerunt. Annuit ille ciuibus, vt armati exeuntes, fortalicium Randowe, vndè multa fiebant excursiones, subuerterent, frementibus & summa indignatione consternatis eiusdẽ ministerialibus. Quo tempore magna erat conuersio orbis Christiani, cùm summi eius principes summũ principatum aut vi, aut dolo sunt assecuti. Per idem enim fermè tempus, & Albertus Rodolphi Imperatoris filius, Adolphum de Nassow Romanorum regem prælio oppressit, & regnum Romanorum, volentibus nolentibusq; Electoribus tenuit: sed tamẽ accessêre ei volentes penè omnes, quia non est visus alius qui dignitatem eius posset melius tueri. Summum aũt pontificatũ cùm teneret Cælestinus, vir simplex, & eremo paratior quàm throno, occultis modis suasit illi Benedictus Caietanus cardinalis, vir doctissimus, expetientissimus pariter & magnanimus, vt dimisso pontificatu, cuius oneri esset impar, rediret ad vitam priuatam: alioquì de magno animæ suæ periculo ageretur, qui se passus esset in eum locum constitui, cui nulla posset ex parte satisfacere. Suasit, ac persuasit. Cessitq; Cælestinus, ac successit Benedictus, vocatus octauus Bonifacius. Hic

cùm legatos misisset in Franciam, durius agentes ad mandatū pontificis, rex illos iussit in libera custodia haberi: Papa mox sacris interdixit, regnoq; regem destituit, quòd in gentium violâsset: nec antè Imperialē insulam Alberto annuit, quàm ille susciperet titulū regni Franciæ: polliceretúrque, armis se regnum vendicaturum. sed irrita venti vota tulêre. Bonifacius cēteſimum annum nactus in pontificatu, renouauit iubileum, instituens eum centesimo quoque anno venerandum: sed posteriores pontifices tempus mutârunt. Archiepiscopus interim Magdeburgensis anno nono defecit.

CAPVT XLIX.

BRemensi ecclesiæ post Henricū, qui ne viuens confirmationem suā cum pallio expectauit, cùm prouidendum esset, scissa sunt eligentium vota in duo: nam alij Florentium de Bruncknorst scholasticum elegerunt, nepotem Giselberti, quem ille sibi successorē animo destinauit: alij verò Bernardum de Iwelpa comitem, eiusdem ecclesiæ maiorem præpositum maluerunt. Erant in capitulo sanioris consilij viri, qui discordiam execrantes, cùm ad concordiam qui dissidebant reduci non possent, neutralitatem elegerunt, scientes, quantum mali soleat ecclesijs discors electio importare. Scinditur & populus in studijs suis: nam Burgenses præpositō, ministeriales inhasêre scholastico, tribuentes multū memoriæ patrui illius. Mittit pars quæq; nuncios in vrbem, ius suū prosecuturos: immò ipsi electi, aceruatis vndecunq; pecunijs, vadunt sedem Apostolicam inuisuri: sibi quisq; studet omni conatu conciliare fauorem. Res in longum ducta est, quòd Clemens quintus illorum temporū pontifex, Franciam magis quàm Italiā honoraret, primus sibi sedem faciens in Auinione, execratus Romanorum tumul-

tumultus, quos illi magis ac magis intentabant: elongauit ergò Clemens cum sua sede, & Auinione moritur. Ibi disputatum est diù super iure electionis Bremensis: ad aliquod annos res protrahitur. Bernardus præpositus, tedio rerum affectus, renũciauit iuri suo: vt alij dicunt, finem viuendi in lite fecit. Ità Florentius confirmationem Apostolicam obtinuit. Reuersus autẽ ad ecclesiam, nihil magnum aut memorabile fecit: peruenitq; ad annum 1307. Cumq; Giselbertus 96. defecisset, successor eius annum non impleuisset, decem anni Florentio adscribuntur, quorum partem maiorem consumpsit in lite, quam inchoauit sub octauo Bonifacio, & peruenit ad Clementem quintum: cuius sub nomine publicatæ sunt constitutiones, quæ vocantur Clemẽtinæ. Florentius ergò solis quatuor annis ecclesiæ suæ præfuit, reliquos sex impendit iuri suo exequendo: & sub Clemente quinto in pace quieuit. Hoc habet memoria eius præcipuum, q primus vidit celebrari iubileum in Romana ecclesia, institutum per Bonifacium octauũ. Ergò Christianismus 1300. annis iubileum nesciuit, sed posteris seruauit, vt solent boni parentes reponere thesauros suos ad vsum seræ & longinquæ posteritatis.

CAPVT L.

VErdensi quoq; ecclesiæ post Conradum præficitur vir insignis, Fridericus, quietus, prudens, staturæ elegantis, supra hominum cõmunem proceritatem, simplex & rectus: pro quare multas molestias intulêre improbi ecclesiæ, cũ non esse videretur pontifex qui vindicaret. Subornati videbãtur ex vicinis, & vt erat suspicio multorũ, ab archiepiscopo Bremẽsi, qui arcẽ Rodenburg in solo, vt ferunt, Bremensi sitam occuparent clàm noctù. & propè erat vt proficerent: sed erant in ecclesiæ

Verden-

Verdensis ministerialibus, qui pro sua fide vigilarent. Ergò insidiatores extracti de latibulis, cæduntur, vulnerantur, capiuntur, & venisse nollent: ità remittũtur, qui fugam inierunt. Cùm ergò hostiles in eum animos sic prodidisset Bremensis archiepiscopus: non est visum ex suo more ministerialibus rem finere inultam. Igitur inuocato armorum præsidio à duce Luneburgensi, expedito agmine inuadunt Bremensem ditionem, ferro & igni cuncta vastantes penè ad suburbia ciuitatis: magnáq; aucti præda, reuertuntur. Alia quoquè vice cùm equites incursarent prædia ecclesiæ, abacturi pro sua consuetudine iumenta, episcopus clàm armat suos quos habuit promptissimos, & egressus, manũ conseruit cum prædatoribus. Fit pugnando superior, capit ex eo numero triginta, & victor in sua regreditur. Quòd in se, erat vir pacificus. Si temporum illi tranquillitas extitisset, ecclesiam suam locupletâsset: sed non sinebat inquietudo proximorum. Præfuit autem ecclesiæ suæ in annum vsque vndecimum, appositus ad patres suos, sepultus in senectute bona.

CAPVT LI.

MIndensi ecclesiæ per ea præfuit tẽpora Volquinus, ordine pontificum trigesimus quintus, vir vndecunquè natus, virtute conspicuus: qui tempora meruit videre tranquilla, cùm in Imperio esset Rodulphus comes de Habspurg, cui vacabat ducatus Austriæ, quem assumpsit & transtulit in domũ suam: vndè etiam nati sunt comites Austriæ nostrorum temporum, qui redacti sunt in solum dominũ Maximilianum Romanorum regem, & filium ac nepotes eius. Huius pontificis tempore migrauit ad Dominum vir sanctissimus, Thomas Aquinâs: cuius transitus domino Alberto, quondàm Ratisponensi

nensi episcopo, sed à turbine rerum secularium ad tranquillitatem monasterij redeunti, reuelatus est, cùm maneret in conuentu fratrum suorum Colonienſi: Ille in lachrymas resolutus, testatus est multis fratribus, filiũ suum in Domino charißimum, Thomam, emigrâsse. Post cuius obitum idem D. Albertus, vix quinque annis supererat, vir natu grandæuus, & qui Thomam 50. anno ætatis excedentem, multis annis præcesserat. Albertus autem anno Christi 1285. excessit, teste inscriptione marmoris, illi in memorati conuentûs choro superpositi. Dictũ verò D. Albertum morientem, pro vitæ sanctimonia & doctrinæ eminentia luxit omnis prouincia. Aderant eius funeri D. archiepiscopus Colonienſis Sifridus, aderant maioris & omnium collegiorum canonici, aderant deforis ex nobilibus plurimi, tota ciuitatis multitudo pompam funeris ornabat. Quæ testimonia sunt insignis & incomparabilis virtutis in viro memorabili: cuius exequias nemo qui adesse poterat, neglexit. Extraxêre fratres ætate nostra reliquias eius, & in medio choro, extructo tumulo, supra pauimentum collocauêre, admittentes viros graues vt cernerent integrum corpus, nulla deformatione, nisi quòd mandibula parùm videretur collapsa: siue balsami beneficio, siue Dei miraculo, Deus nouit, ducentos annos durauit in sarcophago. Quæ oculis conspexi, hac scriptura conteſtor. Sed ad Mindenſem redeo pontificem Volquinum, qui ex hoc mundo transiuit ante D. Albertũ triennio: hoc est, anno Christi 1282. in die D. Godehardi, Hildesemensis quondàm episcopi, cùm annos non totos octo complêsset in episcopatu.

CAPVT LII.

OSnaburgensem ecclesiam post Conradum de Retberge, excepit Ludouicus, natus comitibus de Rauenſ-

Rauensberge, ordine pontificum trigesimustertius, vir magni animi, qui ecclesiam laboriosè rexit, cùm multa illi orirentur aduersa. Simon de Lippia tenebat arcem Engeren, veterem sedem principum antiqua Saxonia & Wedekindi & filiorum eius: vndè nomen Anglis Saxonibus, quod olim intulerunt Britannia, vt ex illis diceretur Anglia, quod nomen seruat in hodiernum: seruatura, vt creditur, in finem. Ex hoc loco Simon comes multas iniurias ecclesiæ & eius subditis irrogabat. Non tulit episcopus Ludouicus, sed obseruato tempore, cùm in armis esset Simon memoratus, abstulissetq; pecora ecclesiæ, armatur & ille cum suis: & egressus, occurrit per compendia agmini hostium, & facta congressione de more militari, cùm infesti inuicèm concurrissent, multo labore exantlato, capitur comes, & in ciuitatem captus abducitur, sex annis retentus in vinculis, donèc consentiret vt redderet arcem, nouum oppidum stirpitùs euerteret, iuraretq; in reliquum se abstinere iniurijs ecclesiæ. Fideiussores interuenêre comites de Tekeneburg, Benthem, Sualenberg: Balduinus de Steenforde, & Otto de Abuß barones: Burchardus de Stroberge, Bernardus de Beuern milites, cum nonnullis alijs. Bellum illi deindè oritur in Ottonem de Monte, occupatorem ecclesiæ Monasterienſis, cùm illi inhæreret comes de Marca. Non dubitauit Ludouicus occurrere hostibus: facta cõgressione, fortiter pugnatur: & longa interueniente conflictatione, superatur comes de Marca, qui antè tulit candidum episcopi habitum, quem armis superinduit paludamenti loco: cumq; capto supereminēret iacenti episcopus, aduolans quidã ex agmine episcopi, cùm crederet episcopum premi sub comite, quasi comiti vulnus inflixit lethale, ignorans dominum esse suum. Victoriam cùm reportasset,

portâsset, tertia pòst die ex vulnere mortuus est: cùm præfuisset ecclesiæ annis duodecim, plura quoquè iura ecclesiæ suo tempore recuperauit.

CAPVT LIII.

MAgdeburgensi metropoli post Burchardum præficitur Henricus, ex comitibus de Anholt. Ipse profectus in vrbem, vt pallium cum confirmatione acciperet, res in longum ducta est: diù deliberatur de eius confirmatione. Vix enim primas literas attigerat, penè laicus: sed tamen assequitur quod volebat, reuersus in pace ad ecclesiam suam. Vir erat ingenio acri, etsi literarum esset expers. Tacitus multa machinatur: expediuit exercitum, equites peditesq; habuit promptißimos. Plaustra inania iußit velari, quasi intùs fruges veherentur: collocauit intùs armatos, & ex latere curruum agnos & aucas appenderat, quasi transituris ad forum rerum venalium. Propinquabat oppido Schonenbeke, cui erat iustis causis infestus. In media porta, ex composito rota egreditur ab axe: ruit plaustrum, exiliunt armati. Nō erat longè cum agmine ductor, occupatur oppidum, & ad nutū diripitur. Omnibus ibi ex constituto ordinatis, eodē agmine Magdeburg ingreditur. postica claues à portario capiūtur, maiori, vt putabatur, agmini immittendo. Vbi res innotuit ciuibus, fit concursus. Propè erat vt in tumultu archiepiscopus cum agmine caderetur: sed pacata res est bonis conditionibus, vt non vltrà procederet tumultuatio. Seruauēre ciues furorem suum in tempora successoris eius, in quem plenè, quod dicemus, debacchati, effuderunt quicquid à multis annis odiorum collegerunt in ecclesiasticos. Henricus autem ad annum pontificatûs sui tertium emigrauit, translatus, vt confiditur, ad superos.

CAPVT

CAPVT LIIII.

RAceburgensi autē ecclesia post grandæuum Conradum surrogatur & præficitur ex fratribus Hermānus, germanus frater Vlrici episcopi, ante illum secundi. Ferunt, cùm Vlricus optimus ægrotaret, magno sui desiderio adstitêre fratres: & vbi de illo actum esse cernebant, interrogauit quidam familiariùs, si illū de medio faceret Dominus, quid videretur de illius germano Hermanno, eßétne ecclesiæ præficiendus? Ille, nè sanctuariū Domini hæreditario iure traderetur, fertur auertisse fratres, nè germanum assumerent. Igitur consilium secuti, prima vice fratrem præterîerunt: sed nunc voto suo satisfacientes, eundem elegerunt. Fratricelli de opinione deprensi, tum iußi sunt, Papa Bonifacio præcipiente, exterminari. Vetus malum, & quod in vrbe Roma ante Christum deprehensum & punitum, scribit Liuius in tertia decade, totiès renouatum, nec dùm exterminatum ferunt. Iußit pontifex corpus authoris, cui Hermanno nomen erat, apud Ferrariā extumulatum, post annos 20. à morte sua, concremari. Nicolaitarum secta est de publicandis mulierculis, & promiscuo complexu. Noctù conueniunt in abditis locis, sacra execranda faciunt. lucent vndiquè luminaribus tenebrosa. Vbi concrepuit maior in cœtu, candelæ in vnum extinguuntur, ruunt in amplexus vt quisq; proximus erat fœmina. Initiantur terribilibus modis, nè se prodant. Pertinax hominum genus, sæpè deprensum. Legat, qui volet, in memorato loco Liuium, his de rebus vetera recensentem. Non minore tum odio Romani, quàm nunc Christiani, improbam sunt sectam insectati. Iudæi quoquè, per hæc tempora inuenti malignari in Christianos, miseris modis exuruntur flammis, viri, fœmina sine discrimine,

ue, paruuli ad baptiſmum reſeruantur.

CAPVT LV.

MImigardeuordenſi eccleſia, quæ eſt eadem Monaſterienſis, poſt Wilhelmum præficitur Gerardus, natus ex comitibus de Marca, olim dicebatur de Allena, vir illo ſacerdotio etiam maiore dignus, qui religionis erat amator & propagator. Nam ad multiplicandum Dei cultū per eccleſiam, fundauit & dotauit collegium in Borkem: adeptuſq; eſt dominiū in Horſtnow, non exilt in eā rem impenſa pecunia: multaq; alia contulit eccleſiæ ſuæ, in augmentum & ſplendorem diuini cultûs. Floruerunt tum illa lumina iuris per Italiam, Dynus Muxellanus, Iacobus de Arena, Petrus de Bellapertica, qui iuris obſcuritatem illuminárunt, & perplexitatem reſoluerūt: & in diuina ſapientia, Ioannes Scotus, ordine Minor: & Renerius Piſanus, Prædicator. Alanus quoquè, inſignis vir, tum floruit, qui acumine ingenij & promptitudine diſputandi, in omni materia non habuiſſe fertur ſecundū. In monaſterio Ciſtertij monſtratur eius tumulus marmoreus, cum hac inſcriptione:

Quem vides Alanum, breuis hora breui tumulauit,
Qui duo, qui ſeptem, omne qui ſcibile nouit.

Clara quoquè, Eremitarum ordinis virgo deuotiſſima, in monte Falcone agri Spoletani per hæc tempora claruit: quæ ſanctiſſima virgo tantis fuit ornata meritis, vt ſanctorū catalogo piè aſſcripta debeat haberi. De cuius ſanctitatis præconio hoc vnum referimus teſtimonium, quod apertis oculis hodiè conſpici poteſt, quodq; de nullo ſanctorum aliâs lectum eſt. Nam in corde eius imago crucifixi Domini concreuit: aperteq; cerni potuit ex illo die, quo extractum corpori cor, apertè cerneretur. Tres quoq; ibi lapilli ſunt reperti, eiuſdē ponderis. Mirabilem

Dominum in ſanctis prædicamus, quia ità per exempla cernimus de Ignatio primitiuo epiſcopo, qui ſemper in ore habuit, AMOR MEVS CRVCIFIXVS EST. *Simile aliquid reperitur, quòd in corde eius nomen Ieſu aureis literis fuerit repertum poſt mortem: beſtijs enim conſumptus, cor inuentum, ſtuporem fecit Chriſti fidelibus.*

CAPVT LVI.

BRemenſi eccleſia poſt Florentium præficitur, prouiſione ſummi pontificis, Ioannes, pridèm archiepiſcopus Lundenſis: ſed qui regi illius temporis non conſentiret, nec moribus aut vita congrueret. Natus militari & honeſto inter ſuos genere. Nam mater etiam regium ſanguinem ducebat. Primùm erat præpoſitus Roſchildenſis, indè archiepiſcopus Lundenſis: nouiſſimè eccleſiam accepit Bremenſem, transferente eum Clemente quinto, pontifice Maximo, iuxta ordinem rerum à nobis infrà memorandarum. Imperitia linguæ Danicæ fecit, vt apud nonnullos iſte Ionas diceretur: nã ea lingua, ſicut & Hebraica, Ioannem ſolet Ion breuiando vocare: nam & Bariona dictus eſt Petrus, filius Ioannis. Poterat Bremenſes excitare ſpes veteris iuris recuperandi per illum in regnis Aquilonis, ſed nihil indè prouenit. Vir erat doctiſſimus, & iuris inter ſuos peritiſſimus: qui cùm archiepiſcopatum Lundenſem adminiſtraret, regi volenti quippiam per leges illicitum, reſtitit viriliter, etiã impéndere ſanguinem paratus, vt eccleſiæ libertatẽ tueretur. Quæres tantã excitauit regiam indignationem, vt loco cedere cogeretur. Romam petijt, & apud Bonifacium octauum cauſam egit eccleſiæ ſuæ. Miſit quoquè rex Daniæ poſt illum, ſuum oratorem, Martinũ, virum vt tum habebatur, præcipuum, qui inſigne in illa gente

non

non habebat, quòd grammaticolis metaphysica proponeret perdiscenda, miscereq; inaniter longissimè distantia, inuento ridiculo opere modorum significandi: in quo vsq; hodiè magnis boatibus tonant muti grammaticelli, quasi rotati vertigine, cùm nunquàm ad elocutionē perueniant: indè gloriam auspicantes, vndè rideri meruerunt homines inepti. Sed nihil tum profuit Martino instantia sua. Victor Ioannes Lundensis archiepiscopus, interdictum ecclesiasticum per omne regnum obtinuit collocari: in quo cùm aliquandiù terra omnis iacuisset, iterùm rex misso oratore, compositionem impetrauit, vt Ioannes damnorum & interesse nominibus, quadraginta millium aureorum nummûm à rege acciperet. Suasus à pontifice ecclesiam dimittere, quam securus tenere non poterat, non cessit. Isernus interea quidam ex vicinis episcopis, illam administrauit. Vacabat interea sedes Rigensis, quæ huic est oblata Ioanni. Susceptam aliquandiù tenuit absens: nā Parisijs habitabat, coëmptis multis redditibus per aurum à rege Daniæ in vim concordiæ acceptum, præsertim vt dimitteret ecclesiam suā Lundensem: sed cùm eam primam sponsam nollet dimittere, caruit etiam secunda Rigensi, quam priùs illi contulit Benedictus Bonifacij successor. Cumq; etiā illo per mortē subtracto succederet Clemens quintus, vacabat interim morte Florētij sedes Bremensis, quā suadente summo pontifice suscepit, dimissa tamen primùm Lundensi: descenditq; ad ecclesiam iam suā, Bremensem. Vndè venio in suspicionem, vt credam Florentiū in lite apud sedem Apostolicam defunctū: alioquì quomodò priuâsset pontifex Bremenses canonica electione, nondùm in eam potestatem prouectis summis pontificibus: vt, quomodò nunc, quibus vellent, prouiderent, si non obstarent per

Germaniam principum ſub Nicolao quinto concordata. Ioannes autem in ſuam prouinciam veniens, primùm in monaſterio Hude excipitur, ibiq; à prælatis & totius terræ miniſterialibus perducitur in eccleſiam ſuã cum honore debito: iuramenta fidelitatis expoſcit & accipit, clamante populo, Benedictus qui venit in nomine Domini, in laudem bonorum, pœnam verò reproborum. Profectus in Stadium, clerum Hamburgenſem euocauit pro charitatiuo, vt vocant, ſubſidio, quod iam annuerat præſtare clerus Bremenſis. Hãburgenſis præpoſitus rem ingrauabat, quòd ſe neglectum diceret cum ſuo capitulo in iure & honore ab antiquo ad eccleſiam pertinente: conuocandum etiam clerum ſuum aſſerebat in cauſa præſtandi ſubſidij. Qua in re quia contemptus videbatur, recuſabat annuere. Minatur archiepiſcopus cenſuras: ille appellat ſedem Apoſtolicam. fit multa deſuper contentio. Ex quo de fuit crebra inter eccleſias Hamburgẽſem & Bremenſem ſuper iuribus & honore concertatio: quæ durauit per annos multos, cùm Hãburgenſis antiquum ſuum honorem recordaretur, quòd matrix & ſola Metropolis haberetur: Bremenſis nouis rebus, & maximè præſentibus inſiſtens, antiquitatem contempſit. Arcem Verde tenuit Henricus de Borg miniſterialis, cõtemptor ſuperûm, oppreſſor (vt ferebant) pauperum, qui neque ordini, neq; ſexui, neq; ætati parceret, paribus grauis, ſubditis intolerabilis, immitis, crudelis, atrox, qui ſine diſcrimine captos in carcere macerauit multos, & extinxit: ab archiepiſcopo monitus, arcem reddere contempſit, cenſuras nihili pendit: armis circunſeſſus, loco cedebat. Poſteà tamen pœnituiſſe videbatur, quòd ceſſerit, nulla re mitior in omnes quàm priùs. Archiepiſcopus duci Luneburgenſi ac epiſcopo Verdenſi conciliatus, à quibus

bus diù dissenserat, noxiam arcem diœcesis Hornborg obsedit: Henricum memoratū malorum incentorem cepit, in carcerem coniecit, quod ille multis immerentibus antè fecit. indè tranquillitas redditur terræ, malo germine euulso.

CAPVT LVII.

INtereà vocatur archiepiscopus in vrbem Romam, vt causam tractet inter archiepiscopum Rigensem, ac ordinem dominorum Teutonicorum, quod antè pollicitus videbatur. Cùm ille accingeretur itineri, & iam paratus esset, superuenêre aliæ literæ, quæ illi peregrinationem remisêre, lætantibus cunctis, quòd pastorem suum retinerent in prouincia. Eo tempestate ciues Bremenses erexêre murum in vallo ciuitatis, è diuerso ab ecclesia. Quam rem suspectam ducens archiepiscopus, nisus est impedire: sed cùm armis & viribus posset difficulter, iure cœpit agere, constitutis pro se vicarijs in ecclesia, qui pro absente administrarent, domino Burchardo Grelle præposito Rustringiæ, & Ioanne Paruulo iurisconsulto. Ipse profectus Viennam Galliæ, vbi tum summus pontifex curiam habebat, causam egit aduersùs ciuitatem: sed cùm parū ibi ꝓficeret, vicarijq; rem omnē pro ecclesia diligentissimè curarēt, vt moribus & religione cūcta apud ecclesiā reformarentur, parū absens pontifex desiderabatur. Reuersus tamen, inuénit nōnullos militares proteruientes, quorum ductor quidam, quem ferebant non sano capite: sed multis ille fretus amicitijs, multa faciebat. Militares archiepiscopi ex eius præcepto arma in illum sumentes, dissimulanter agebant, nè militare genus supplantaretur ab alienigena pontifice, quæ res multorum initia laborum dabat. Eæres, nonnullis causis accedentibus, omnem ministerialium ordinem archiepi-

ſcopo faciebat ſuſpectum, vt non ſe illi crederet. Ciuitatem ergò ingreſſus, ibi moram trahebat: dominum Martinum de Hude militem, terræ præfecit gubernatorem. Quem in Languedel commorantem, iuſſit infeſtare vicina loca comitis de Hoia, quòd ille arcem Tedinghuſen tuliſſet ab eccleſia: quē etiam citari eo nomine ad ſedem Apoſtolicam procurauit. Sed cùm in vrbe Brema moraretur, omnia quæ foris gererētur, illi aduerſa fuêre. quæ res ità illum turbabat, vt etiam inquietum illi faceret locum manſionis. Nam ſacerdotem in ipſa vrbe vinciri iuſſit, ac in Languedel perduci, quæ res capitulum atq; populum ciuitatis æquè turbauit. Dominum doctorem Burchardum, & Ioannem, pridèm vicarios ſuos, viros præſtantiſſimos, pontifex capitulo eijcere tentauit. Ciues plurimos, quòd ſacerdotem occidiſſent, proſcripſit, nec idoneam ſatisfactionem exhibitam ſuſcepit. Ioanni de Delmenhorſt comiti, grandem debebat pecuniā, pro qua ille auenam ex decima prouenientem accepit: quam etiam rem archiepiſcopus cenſuris eſt proſequutus. Multos ex prælatis & miniſterialibus varia occaſione cenſuris innodauit pro viſitationis impēdio, quæ turbatio multiplicata, omnes in eū erexit, vt appellationibus & proteſtationibus vndiquè inſurgerent in archiepiſcopum. Cumulabāt vniuerſi tot in eum appellationes, vt ſex tabelliones per dies atq; noctes ſcribendo fatigarētur. Arcem Languedel impignoratam tradidit pro accepta pecunia: centum conduxit armigeros. ſed ante expletum menſem, & donatiua & commeatus defecerūt. Ventum eſt ad arbitros in controuerſijs: nihil illi diffimierunt quod placeret; omnes traditores eſſe ſuos inclamitabat. Thietmarſiam ingreditur, ſperans ibi laborum ſuorum inuenire requiem: ſed cùm illi omnia deeſſent ad ſumptus,

ptus, facilè illum populus, alioquì inciuilis & cõtumax, contempſit. Tranſiuit in Norden Friſiæ: ibì contumelias expertus eſt à muliere. Venit in Wildeshuſen, ibì vinctus eſt & cæſus. Iam eum omnes iuxtà contempſerant, nihil formidantes cenſuras, aut reuerentes pontificiũ. Ità generale odiũ hominem conſectatur. Redibat in Friſiã ſuæ ditionis: dum ibì deſidet, capitulum cernens eccleſiã gubernatoris ſolatio deſtitutam, nobilem virum, Ioannem de Luneburg ducem, eccleſiæ ſcholaſticum, generalem fecit eccleſiæ adminiſtratorem. Ille communẽ omnium hoſtem Henricum de Borg carcere laxat, ac miniſterialem ſuum facit: quod iuxtà omnes deteſtati ſunt, memores atrociſſimarum iniuriarum, quas ille cunctis ordinibus irrogabat. Contempſit epiſcopi cenſuras. Nam Marcellum quendam, pontificis mandatum circunferentem, capit, & in carcere extinxit, quam atrocẽ iniuriam nulla vindicta plectebat.

CAPVT LVIII.

ARchiepiſcopus Romam petens, ſcholaſticũ euocauit, & omnes ſibi aduerſantes traxit in cauſam. Nonnulli in perſonis, alij per ſyndicos & procuratores comparuerunt. Ioannes ſcholaſticus præſens ſe tuebatur. Ventum eſt ad arbitros in vrbe, pronunciatũ eſt in cauſis, euulgatũ eſt à partibus laudum. Redibat archiepiſcopus in prouinciã, ſperans ſuper omnibus iam eſſe conuentum. Sed parùm implebatur ex his quæ ſunt per arbitros diffinita. Ioannes dux ſcholaſticus, breuì excedens rebus humanis, eccleſiam in perturbatione plurima reliquit. Archiepiſcopus iterùm abiens, vicarium pro ſe dedit, Nicolaum epiſcopũ Verdenſem. Ille vaſtabat prouinciã, malis & improbis vſus miniſterialibus, publicã pacem diſturbauit, diſſimulauitq; violari. Archiepiſcopus

illum absens per literas accusabat, mutabat vicarios per singulos menses. ità vnius pontificis moto ac perturbato capite, totius ecclesiæ status fluctuabat. Multa aureorum millia impendevantur litibus, multa guerris: ecclesia miserè inter manus lacerabatur. Iamdudū de hospitali (quod primi pontifices ornatissimè, ditissimè, diligentissimè curârunt) nulla mentio, pauperum respectus euanuit. Erat hic archiepiscopus vir eruditione præcipua, & eloquentia singulari, ità vt Ioānes summus pontifex, coram se loquentē commendaret. Iustitiæ quoquè tenax erat. nam mercator quidam pontem transiens, plaustrum cum mercibus suis casu subuertit. Præfectus defert rem pontifici, quasi naufragium: merces tetigisse terram, & ideò cecidisse in commissum, vt confiscarentur. Recusabat archiepiscopus, increpans præfectū, quòd malis pontibus iter publicum sterneretur: nihil peccâsse hominem, qui culpa præfecti calamitatem incidisset: sed etsi quid peccâsset, non perindè mox amisisset sua. Iubebat reddi omnia eius bona. Vir erat seuerę industriæ, & qui nihil reliquit impunitū. Dixit enim, cùm omnes illi aduersarentur, Persequar inimicos meos, & non cōuertar donèc deficiant. Cùm Ioannes, quem diximus, dux Luneburgensis Auinionem, vbì curia consederat, peteret, reginam Francię interpellabat, vt apud pontificem pro eo interueniret. Illa, vt erat duci cognata, pōtificem adijt in persona. Motus Papa dignitate regina, archiepiscopū euocabat, inter alia allegans, Adstitit regina à dextris nostris in vestitu deaurato. Excandescens archiepiscopus, verba Papæ intercipit, clamās: Or diabole, qua cōparatio Christi ad Belial? Cui Papa: Visne frater Archiepiscope bibere sanguinē regū? Ad quam vocem moderatior factus, causas omnes, quod diximus, apud arbi-

tros

tros peregit. His moribus asperrimis, cunctis se fecit pontifex intolerabilem, finiuitq; in Parisio, cùm anni 20. transissent ex eo tempore, quo ecclesiam Bremensem accepit.

CAPVT LIX.

MIndensem ecclesiam per ea tempora regebat Conradus, eius nominis 2. ordine pontificum 36. Tranquilla satis vidit tempora: nam pax iam erat ecclesiæ ab Imperatoribus, pax ab execrationibus, quæ superioribus fulminabant ab vrbe Roma. Redijt ecclesia in possessionem libertatis suæ, vt iuxta prima tempora vacantibus ecclesijs prouiderent per electionem capitula: sed eam libertatem coangustârunt Romani pontifices per multas reseruationes, per confirmationes quas sibi solis attraxerant, cùm antè permitterentur Metropolitanis, cuiq; in sua prouincia. Pium est credere, diuinâ dispensatione sic rem geri, quandò caro & sanguis nimiùm imperitabat in archiepiscopis. Sed hæc non sunt nostra disputationis. Mindensis autem iste pontifex nihil habet memorabile, nisi quòd in diebus eius fratres Minores impetrârunt locum in oppido Hannouer: quod ipsum rebus illius est impertinens, solum tamen in annali commemoratum. Excessit autem iste pontifex rebus humanis quarto Calendas Iunij, anno Christi nonagesimoquinto, in die Marcellini & Petri, cùm annos tredecim habuisset in pontificio.

LIBER NONVS.

CAPVT PRIMVM.

Vmmorum catalogum pontificum, ad Gregorium vsq; septimum productum, nunc prosequamur, quia pertinet non mediocriter ad sacra religionis, quã potißimùm in hoc opere exequimur, illustrationem. Seponimus autem hanc commemorationem, quia factu protinùs impoßibile est, nostrorum pontificum in hac prouincia annos & tempora aptare Romanorum pontificum temporibus, agente nostrorum annalium semiplena, immò nulla ex parte plena rerum commemoratione. Non tempora, non res gestas commemorant: solis nominibus & origine natalitij commemorata, sepeliunt cætera. Difficile est in ea scribere materia, quandò diuinare non licet, & lex prima historia sit veritas.

VICTOR *tertius, antè vocatus Desiderius, abbas Caßinensis, pontifex substituitur Gregorio septimo, difficili vtiq; tẽpore, sub Henrico Imperatore quarto. Gregorij successor, Gregorij partes defendit in antipapam: sed non erat diuturnus eius põtificatus. nam anno secundo, non sine suspicione dati veneni moritur. alij dysenteria perijsse testantur, quod ipsum non est alienum à suspicione dati veneni.*

VRBANVS *secundus, ex monacho cardinalis Hostiensis, indè Papa creatur. Exagitatus factione Henrici Imperatoris in vrbe, primùm Melphim se contulit,*

con-

concilium habiturus: ſed quoniam non omnia ibi tuta videbantur, Placentiam conceßit, ibiq; multa reformauit. Indè in Gallias Claromontem venit. Ibi omniũ rem maximam aggreſſus in concilio, animauit ingentẽ principum, nobilium, militum, populi multitudinem, ad recuperationem terræ ſanctæ. Moritur anno duodecimo pontificatûs, in domo Petri Leonis.

PASCHALIS ſecũdus, natione Italus, ex monacho presbyter cardinalis ſancti Clementis, ab Vrbano creatur: ibiq; latitans, nihil minùs cogitans, rapitur ad pontificatum à clero. põtifex factus, ab Henrico quinto malè tractatur. Concilio tamen congregato, reparat per metum malè geſta: diuq; luctatus cùm antipapis & cum hoſtibus eccleſiæ, triumphauit. octauodecimo pontificij anno, conceßit ad ſuperos.

GELASIVS ſecundus, monachus & ipſe antèà, cardinalis creatur, nobili genere, virtute meliore. qui in ea perturbatione pontifex creatur, cùm Cintius Romanus ciuis, ex ſuis cardinalibus pontificem vellet. Capitur, in carcerem truditur: ſed Romanus populus non tulit iniuriam: mox ereptum iubet conſecrari. Ille profectus in Gallias, Cluniacũ venit: ibiq; moriens, anno primo necdum exacto, tumulatur.

CALIXTVS ſecundus, natione Burgundus, nobili genere, regum Angliæ Franciæq; ſanguinem, & nonnullorum Germaniæ principum tangebat. Cluniaci à cardinalibus qui aderant eligitur: nec tamen antè ſumpſit habitum pontificium, quàm ab alijs in vrbe & Italia electio probaretur. Pacem cõpoſuit cum Henrico quinto. Concilium celebrauit, in quo multa conſtituit ſalutaria. Annos quinque in pontificatu egit: febre ſublatus ex labore itineris, Romæ moritur.

HONO-

HONORIVS *secundus, Imolensi agro, non magna genere natus, sed magna virtute præditus, cardinalis erat Hostiensis. Leo Frangepanis, ciuis potentissimus cum populo, Saxonem cardinalem efflagitârunt S. Stephani. Perniciem exempli fugientes patres, nè ex sententia potentum crearent pontificem, virum potentem, sancta Anastasia cardinalem præse tulerunt. Hoc nè fieret, Leo inclinauit ad Honorium, qui annis quinq; in pontificatu peractis, Romæ moritur.*

INNOCENTIVS *secundus, patria Romanus, vir magni animi, postquàm pontificatum inijt, nihil duxit antiquius, quàm Rogerium Siculum ex Normannis, qui se regem Italiæ diceret, reprimere. Eduxit exercitum, profligauit hostem: sed à superueniente cum exercitu filio capitur, à patre laxatur. Omnia præter regni titulum impetrauit. Interim Petri Leonis filius papatum inuadit, spoliat ecclesiam, Rogerium coronat. Innocentius in Franciam concedit, ab Lothario Imperatore reducitur, concilium celebrat. Moritur decimoquarto anno.*

CAELESTINVS *secundus, natione Tuscus, sancti Marci presbyter cardinalis, pontifex sine controuersia creatur: nec sensit in breui pontificatu vllam turbationem. nam cùm vbiq; peste per omnem Italiam laboraretur, ipse pontificatûs sui mense quinto moritur, ac in Lateranensi ecclesia sepelitur.*

LVCIVS *secundus, patria Bononiensis, cardinalis sanctæ Crucis in Hierusalem, pontifex creatur post Innocentium, cuius tempore nuncius venit laborantis reipublicæ in Asia. Pontifex ergò nulla interposita mora, expeditionem nouam solicitat, & supplementa exercituum: inq; eo dum solicitè immoratur, pontificatûs sui*

mense

mense vndecimo, finem viuendi fecit.

EVGENIVS tertius, Pisanus origine, monachus pridem sancti Bernardi, sancti Anastasij abbas, maiori sanctitatis amore, q̃ rerum gerendarũ peritia, patribus allectus: ità tamen gerebat, vt nemo quereretur. Cùm intelligeret Romanos poscere quod non daret, clàm abit: reuersus, cùm nihil timeret, sensit malignari: delabitur Tyberi, petitus armis, venit Pisas, indè in Franciam, cum Bernardo suo loquitur: ambo armant regem Franciæ. Reuertitur Romam: & multis benè compositis, moritur pontificatûs anno octauo.

ANASTASIVS quartus, patria Romanus, ex abbate sancti Russi cardinalis, indè factus pontifex, ædes pulcherrimas in vrbe ad Pantheon extruxit: plura in vrbe Roma moliturus præclara, si l̃gior illi vita fuisset. Nam pontificatûs sui anno secundo, vitam cum morte commutauit.

HADRIANVS quartus, natione Anglicus, Albanus cardinalis episcopus, à præcessore in Norwagiam mittitur, vt ibi rem ecclesiasticam componeret. Reuersus, pontifex creatur. Vrgent Romani vt consules authorizet, renititur, cardinalis armis impetitur. Roma supponitur interdicto. Propinquabat Pascha, populus páret pontifici, consecratur: Pascha celebrat, consul abrogat potestatem. Coguntur ad omnia parére, pulsis tumultuantibus. Anno quarto benè gesti pontificatûs, Romæ moritur.

ALEXANDER tertius, patria Senensis, (alĩ ferunt Mediolanensem) maiori parte cardinalium pontifex creatur. Octauianus quidam à minori parte electus, suffragia quærit Imperatoris Friderici primi, qui velut obedienti inhæret, oppositus Alexandro. Continuato

schisma-

ſchiſmate, tres poſt intricèm creat antipapas, Romã ejacit exercitum. Fugit papa Venetias clàm: ibi agnitus, honoratur. rependit vicem, ibi pax componitur. Pontifex regreditur, concilium agens. 21. anno pontificatûs moritur Romæ.

LVCIVS *tertius, Lucenſis, poſt Alexandrum papa eligitur. Laborat conſulibus, qui per Alexandri turbata tempora inoleuerant, deſtituendis: illi vrbe pellunt pontificem. Conceſſit Veronam, ibi concilium habiturus ad ſuccurrendum terræ ſanctæ laboranti. Patria conſuluit obtentu Friderici, cum quo illi pax erat, vt Hetruriæ non alia quàm Lucenſi moneta vteretur. Dum nuncij pro concilio eunt & redeunt, ille moritur, anno pontificatûs quarto, Veronæ ſepultus.*

VRBANVS *tertius, Mediolanenſis, pontifex creatur, eodem feruore inſiſtens, vt rebus Aſiaticis ſuccurreretur. Cumq; principes Chriſtianos diſſidentes videret, de pace reformanda egit, vt expeditio in Aſiam procederet. Audit in dies res fieri deteriores, Saladino vbiq; triumphante. Audiuit iterùm captam Hieroſolymam: & erat in itinere ad Venetias. In Francia ad dolorem corporis acceſſit angor animi. Ibiq; moritur anno primo, necdum expleto.*

GREGORIVS *octauus, patria Beneuentanus, nihil cedens prædecessoribus animi feruore, ad recuperandam Hieroſolymam eò contenderat cunctis viribus, vt expeditio acceleraretur. Qua de re Piſas proficiſcitur, inter ciues illos & Genuenſes grauiſſimè diſſidentes, pacem reformaturus, vt vno animo nauigarent in Sarracenos. Dum hæc molitur, nõdùm expletis duobus in pontificatu menſibus, moritur.*

CLEMENS *tertius, patria Romanus, nihil ſegnior*

cæte-

exteris, principes animauit ad expeditionem. Signari se passi sunt Fridericus Imperator, Philippus Francie, Richardus Anglie reges, Odo dux Burgundie. Magnis agminibus eò contenderunt. Sed Fridericus Imperator terram sanctam non tetigit, mersus in Armenia. Ex Dania & Flandria multi acceßêre, sed nihil magnum peregerunt. Clemens edificato sancti Laurentij foris monasterio, & reparatis edibus Lateranis, moritur Rome, pontificatûs anno tertio.

CAELESTINVS tertius, patria Romanus, Hyacinthus antè dictus, vir annis & moribus grauis, nihil omisit quod ad succurrendum rei Christiane in Asia pertineret, Henricum Friderici filium coronauit. Aedes pulcherrimas, & in Laterano, & apud sanctum Petrum, pro recipiendis pontificibus extruxit, & exornauit. Viterbio eccleſiam dedit cathedralem. moritur Rome anno sui pontificatûs sexto, magno suî desiderio apud bonos omnes relicto.

INNOCENTIVS tertius, natione Campanus, Anagninus ex comitibus, pontificatum inijt. Dum audit rem Christianam in Asia attenuari, Sarracenorum crescere, Concilium maximum congregauit Lateranum. Ibi multa constituta, quæ hodiè extant in corpore iuris. Hospitale in Saxia constituit, quod quartus Sixtus renouauit. Turrim ad forũ Nerua comitum erexit. Laudabilia multa scripsit, multa constituit. Ottonem quartum defendit in Imperio. Anno decimooctauo moritur Rome, cum luctu multorum.

HONORIVS tertius, patria Romanus, inito pontificatu Perusij, cùm Cardinales inclusi arctarentur subtractione ciborũ, honestißima vi, accelerare electionem, Romam proficiscitur, quoàd potuit, Asianæ rei cõsuluit.

Fride-

Fridericum secundum contra Ottonem coronauit. Ordines Minorum & Praedicatorum confirmauit. Ioannem de Columna cardinalem legatum rebus Asianis praefecit. Imperatorem Cõstantinopolitanum in basilica Laurentij cum coniuge coronauit. Moritur pontificatûs sui anno decimo.

GREGORIVS nonus, Innocentij tertij nepos, Anagninus ex comitibus, cum Friderico secundo luctamen habuit: monuitque, vt in terram sanctam, quod pollicitus erat, properaret. Instituit, edixit, nauigauit: sed statim iter reflexit: tergiuersantem excommunicauit, anathematizauit, deposuit. Franciscum & Dominicum in sanctos retulit. Opus Decretalium publicauit. Et multa constituens, reparans, aedificans, 14. pontificatûs sui anno, Romae diem suum obijt.

CAELESTINVS quartus, Mediolanẽsis, ex nobili genere, vir senex, pontificatum inijt, cùm Fridericus secundus omnia turbaret, obseruatis itineribus terra mariq; eunte Romam cardinales, archiepiscopos, prelatos teneret, & vinciret in carcere. Sed vir grandaeuus tantis molestijs non diù suffecit, intra primum mensem Romae diem obijt. Vacauit sedes, ob multorum cardinalium in carcere agentium absentiam, penè annos 2. cùm eligi non paterentur.

INNOCENTIVS quartus, patria Genuensis, nobilis ex comitibus Lauaniae creatur, Friderico non gaudente, cùm sciret viri acrimoniam: cùm diceret, ex amico cardinale factum acerrimum in pontificatu hostem. Conatur pacem reformare, comperit insidias, nauigat Genuam, elapsus, contendit in Gallias. Lugduni concilium agit: ibi multa scribit, nouem annis moratus. Excratur Fridericum. reuertitur Romam, & anno vnde-

cimo

cimo pontificatûs finem viuendi facit.

ALEXANDER quartus, Campanus, ex cardinali Hostiensi, Neapoli (vbi Innocentius moritur, & sepelitur à cardinalibus, expeditionem pontificis in Manfredum Friderici filium secutis) creatur pontifex. Excommunicauit Manfredum. Damnat libros contra paupertatem. Claram inter sanctos refert. Pacem inter Venetos & Genuenses Viterbij componere annisus, ità vexatur, vt ibi finem viuendi fecerit: ibi tumulatus, anno pontificatûs sui septimo.

VRBANVS quartus, natione Gallicus, Trecensis, patriarcha Hierosolymitanus, humili genere, quod exprobranti cuidam respondit: Magnos viros non nasci, sed virtute fieri. Festum corporis Christi instituit. Regem Francia armauit in terram sanctam: cumq; omnia circunspiceret, quæ Christianæ reipublicæ conducerent, in ipso magnarum rerum conatu, anno pontificatûs sui tertio, moritur Perusij, & in maiori ecclesia ibidem sepelitur.

CLEMENS quartus, natione Gallicus, Guido Fulcodij, aduocatus consistorialis in Francia, ex vxore duas filias sustulit: indè Narbonensis archiepiscopus, postea Sabinensis cardinalis, indè pontifex creatur. Filiarum alteram in monasterium collocauit, triginta libras paruorum Turonensium dedit: alteram maritauit, dos erat 300. libræ Turonensium. Nè quid vltrà expectaret, constituit. nepotem ex tribus Præbendis vnam, quam solam retineret, eligere curauit: addens, non sanguini, sed virtuti studendum. Anno quarto moritur. Viterbij sepelitur.

GREGORIVS decimus, patria Placentinus, à vicecomitum familia tum Mediolano pulsa. Laudensis ar-

chidiaconus tum egit in Asia, & absens creatur Viterbij pontifex, fratrum discordia. Venit, pontificatum init, pacem componit inter Venetos & Genuenses. Lugduni concilium celebrat. Rodolphum Imperatorem approbat. Alphonsum Castellæ regem placat, vt iuri cedat. Aretij ex itinere moritur, anno quarto pontificatûs. Romam pontifex nunquàm vidit.

INNOCENTIVS quintus, natione Burgundus, ordine monachus Prædicator. Insignis theologus, dictus anteà Petrus de Tarantasia, primus ex fratribus ad pontificatum peruénit, creatus à cardinalibus Aretij, cùm duraret vetus simultas, nè ex collegio quisquam crearetur. Vix mensibus sex præfuit, Laterani mortuus, ibiq; sepultus.

HADRIANVS quintus, Genuensis, ex gente Flisca, comitibus Lauaniæ, nepos quarti Innocentij, cardinalis pridèm sancti Hadriani, assumitur pontifex. Iam Carolus Gallus Siciliæ rex, potentiam auxerat per Italiam. Non venit in Italiam, vt est pollicitus, Rodolphus: igitur vt eius potentiam minueret, descendit Viterbiũ: ibiq; intra paucos dies vitam finiuit, mense secundo ab assumptione sua, sepelituŕq; apud fratres Minores.

IOANNES vigesimusprimus, natione Vlyssbonensis, professione medicus, Tusculanus episcopus, cardinalis, pontifex creatur: sed medicinæ quàm rerum in ecclesia & orbe Christiano peritior habebatur. Monuit tamen Imperatorem Orientis super vnione promissa. Veneti tum Anconitanos fatigauêre bello. Ioannes cameram renouaturus, ruinis opprimitur, mense octauo pontificatûs, Viterbij.

NICOLAVS tertius, Romanus, gente Vrsina, Ioannes

nes Caietanus antè vocatus, præfuit conclaui Roma Carolus rex, qui voluit Gallicum pontificem, vndè electio in quintum menſem differtur, odio in ſe omnium perindè concitato. Factus pontifex, eius minuendæ potentiæ, inſtituit cardinales ſuæ gentis. Miſit legatos per Italiam, vt Romandiolam eccleſiæ recuperarent, vt Tuſciam componerent, Carolo vbiq; aduerſati. Multa ſtruxit, ornauit in vrbe: plura facturus, ſi longior vita fuiſſet. nam anno tertio defecit.

MARTINVS quartus, Gallicus natione, patria Narbonenſis, pontifex creatus, Carolum regem ad ſe gratulatum venientem reſtituit dignitati, qua illum Nicolaus priuauit. Aberant cardinales Vrſini, alioquì Gallici non ſuperâſſent. Dilata erat electio in ſextum menſem. Vrbem veterem inhabitauit, Viterbium vitauit, quòd ſacris eſſet interdictum. Pontifex erat vita & mente ſanctiſsimus. quarto anno Perusij moritur, miraculis ad tumulum eius crebreſcentibus.

HONORIVS quartus, Romanus, gente Sabella, Perusij creatur pontifex, quòd diutina vacatio, perniciosa eſſet eccleſiæ. Pontifex optimus, qui Gallicis regibus fauit. Habitauit Romæ in Auentino. eius ædes corruere videntur. Carmelitas multorum odio laborantes defendit. mutauit atrum exteriorem habitum, in candidum, cæteris mendicantibus æquauit. Moritur Romæ anno pontificatûs ſui ſecundo, ſepelitur apud ſanctum Petrum marmoreo tumulo.

NICOLAVS quartus, natione Picenus, ordine Minor, presbyter cardinalis, Hieronymus antè vocatus, decimo menſe pontifex creatur: cùm iterùm cardinales non vnum ſentirent, frater tulit papatum. Apud Mariam maiorem habitabat, omnium ordinum cardinales

cooptabat. Tripolis eius tempore in Asia amittitur, & in Italia multa vidit aduersa. Fabula de illo mirabilis remansit, quòd exauthorauerit omnes cardinales, & fratres sui ordinis substituerit: sed ego relinquo in medio. Moritur anno quarto.

CAELESTINVS quintus, antè Petrus Morouen, ex anachoreta, cùm sedes discordia fratrum vacâsset biennio, instante Carolo rege, pontifex creatur. Seruauit pristinum vitæ tenorem. Eius incuria multa fiunt exorbitantia, quòd auari & superbi, simplicitatem eius contemnerent. Induxit in animū renunciare. Carolus auertit: sed Benedictus Caietanus apud eum præualuit. Renunciauit in cœtu cardinalium: & cùm redire ad solitudinem præpararet, capitur à successore, & seruatur in arce, non diù superuiuens.

BONIFACIVS octauus, patria Anagninus, vir doctus & animosus, pōtifex creatur. Iste regna & imperia esse in sua manu arbitratus, duos gladios se habere iactabat. Regem Francia destituit: Albertum Imperatorem non aliter confirmauit, quàm vt Franciam occuparet. Iubileum primus instituit, anno 1300. qui indè variatus est à successoribus. Captus indè Anagniæ in paternis ædibus, à Columnensibus Romam ducitur: ibi dolore animi moritur, anno octauo pontificatûs.

BENEDICTVS vndecimus, natione Tarusinus, religione ordinis Prædicatorum, cardinalis Hostiensis, Perusij, quò cardinales securitatis gratia conuenerant, pontifex creatur. Errata Bonifacij in rege Francia, in Columnensibus emendauit: cardinales duos de Columna restituit. Moritur Perusij, pontificatûs sui mense octauo, sepultus apud fratres suos.

CLEMENS quintus, natione Vasco, Burdegalensis episco-

episcopus, cùm vrgerent Perusini, creatur absens pontifex. Electionis accepto decreto, Lugdunum concessit, cardinales ad se vocat: sic in alterum annum res defertur, priusquàm nomen Clementis, & consecrationem pontificiam acciperet. Quæ fuit curiæ in Franciâ omnimoda translatio per annos 74. Creauit ex Gallis cardinales, vtrem Gallicam roboraret. Concilium celebrauit, anno pontificatûs octauo moritur.

IOANNES *vigesimus secundus, natione Gallus, episcopus Portuensis, cardinalis, Lugduni post longam 23. cardinalium contentionem, creatur pontifex, cùm duobus annis vacâsset: & nisi Pictauiensis comes, frater regis, inclusos cardinales coarctâsset, diutiùs sedes vacâsset. Tholosatiam ecclesiam fecit metropoliticam, Ludouicum Bauarum pro Imperatore se gerentem exauthorauit. Multa declarauit, ad nonagesimum annum peruénit, & pontificatûs sui 19. Auinione moriens.*

BENEDICTVS *duodecimus, patria Tholosanus, professione monachus Cistertiensis, papa creatur Auinione, qui sententias prædecessorum in Ludouicum confirmauit. Tum verò Italiæ populi se in libertatem erexêre, ecclesiæ prædia & dominia inuasêre, cùm pontificem suis abactum ceruicibus cernerent: sed immisit ille duces, cardinales, reges. Septimo anno moritur.*

CLEMENS *sextus, Gallus natione, ex monacho Rothomagensis archiepiscopus, indè pontifex creatur: qui in contumeliam Ludouici Bauari creat vicecomites Imperij vicarios. vicissim Ludouicus Imperator in ecclesia ditione vicarios creat Imperij. Ità Malatesta, Feretani, Vrbini ecclesiam vexauerunt. Tum scriba Romæ potentiam assecutus, fugit tamen mutata veste, &*

præsentatus est pontifici. Iste mutauit Iubileum in quinquagesimum, & peruénit ad annum pontificatûs decimum, & moritur.

INNOCENTIVS sextus, item Gallus, Lemouicensis iurisconsultißimus, ex aduocato episcopus Claromontanus, indè cardinalis, pontifex indè creatur: vir integerrimæ vitæ, iustitiæ tenax, & seueræ industriæ. Familiam & sumptus minuit, idem cardinalibus edixit. Legatum misit in Italiam, qui rem ecclesiæ curaret. Vita probatißimos præferebat in ecclesijs. Cumq; classem pararet in hostes Christiani nominis, anno pontificatûs sui nono moritur: & apud Carthusienses, quos prope Animonem instituit, sepelitur.

VRBANVS quintus, & ipse Lemouicensis, abbas Maßilienſis, creatur absens in legatione pontifex. Confirmat legatum Italiæ. Ipse pontifex in Italiam descendit, Romam petit, Apostolorum capita apud Lateranum includit. Palatia in vrbe veteri, monte Faliſco constituit. Reducendæ in vrbem curiæ spe facta, reuersurus in Galliam, præficit legionibus hominem Anglicum, carcere liberatum. Reuersus, apud Maßiliam anno pontificatûs octauo moritur.

GREGORIVS vndecimus, & ipse Lemouicensis, Mariæ nouæ diaconus, cardinalis, Auinione pontifex creatur, nepos Clementis 6. In adolescentia versatus in Italia sub Baldo præceptore, considerauit rem ecclesiasticam nullare melius, quàm curiæ in vrbem reductione, posse componere. Accesit episcopi cuiusdam admonitio, quem, Cur apud ecclesiam suam non esset, cùm corriperet: audiuit, Et tu cur non apud tuam? Clàm igitur Gallis, profectionem, vt potuit, habuit: & peruenit in vrbem, moritur Romæ, pontificatûs sui anno octauo.

VRBA-

VRBANVS *sextus, Neapolitanus, antè Bartholomæus, archiepiscopus Batensis, Romæ creatur, ob impressionem (vt Galli ferebant) Romanorum: vir sæuus, crudelis, inexorabilis. Multos creauit sui sanguinis cardinales, veteres in carcere malè habuit, nonnullos necauit: & per omnem sæuitiam res administrauit ecclesiæ. Pontificatûs infeliciter gesti anno vndecimo, Romæ moritur.*

CLEMENS septimus, Gallicus, à Gallicis cardinalibus pessimo schismate creatur, cùm dicerent aliam electionem non fuisse liberam, & perindè illegitimam: & cum suo idolo in Gallias redierunt, vbi summus pontifex à Gallis adoratur, gratulantibus illis, quòd pontificem recepissent. Peruenit autem viuendo ad annum 15.

BONIFACIVS *nonus, in schismate substitutus Romæ Vrbano, patria Neapolitanus, ætate iuuenis, vix trigesimum peregit annum. Iratus Romanis diu sedit in Assisio: fatigatus Romanorum precibus rediit: & iugum illis, quale à seculo non habebant, imposuit, omnia iura in se reuocans. Celebrauit Iubileum 1400. anno, peruenit ad annum 14. pontificatûs.*

BENEDICTVS decimustertius, Petrus de Luna vocatus, in schismate substituitur Auinione Clementi. perdurauit vsq; ad tempus concilij Constantiensis, in q; eo authorizando variauit: finaliter obduruit, destitutus in eodem, & in pertinacia sua permansit idolum cum idolis cardinalibus. qui etiam post ipsum tentârunt schisma continuare, sed prohibiti sunt.

INNOCENTIVS *septimus, patria Sulmonensis, Cosmarus antè vocatus, sancta Crucis presbyter cardinalis, Romæ pontifex creatur post nonum Bonifacium. Vir grandæuus, experientia multa edoctus: sed tamen,*

quod in prædecessoribus carpebat, ipse faciebat, de vnione non passus audire. Sæuit in Romanos, illi vicissim in suos. Moritur Romæ pontificatûs anno secundo.

GREGORIVS duodecimus, Romæ in locum demortui Innocentij creatur, Venetus genere, dum Benedictus in Gallijs ageret pontificatum. Is concilium Constantiense approbauit: priùs tamen missis nuncijs, pontifices cohortabantur se ad vnionem. Tum de loco quærebatur: sed inuenta est mera colluſio, cùm neuter cedere vellet: quapropter in concilio Pisano tertius eligebatur, iste tamen posteà renunciauit in concilio Constantiensi.

ALEXANDER quintus, Cretensis, ordine Minor, Petrus de Candia dictus, Pisis creatur, cùm esset archiepiscopus Mediolanensis, & facti sunt tres pontifices. Vir iste grandæuus, deplorabat sortem suam, diues episcopus, pauper cardinalis, mendicus pontifex: vix annum impleuit, & mortuus est Bononiæ, tumulatus in conuentu fratrum Minorum.

IOANNES vigesimustertius, patria Neapolitanus, Baltbasar Cossa, substituitur Alexandro, vir secularis imperio, quàm pontificio, promptior. Sunt qui per suorum militum impressionem tradant factum pontificem, cùm esset legatus Bononiensis. Iam tres erant summi pontifices. Concilium Constantiense approbatur, in quo renunciari facit Gregorius, & manet cardinalis legatus. Ioannes veniens tergiuersatur, & clàm abit. Capitis deponitur, & Benedictus destituitur. Ioannes carcere elapsus, Florentiam venit, & in domo Cosmæ de Medicibus moritur.

CAPVT

CAPVT II.

VErdensis ecclesia habita est mentio, in commemoratione rerum ab Ioanne Bremensi archiepiscopo gestarum, cuius proximè meminimus: ideò de Verdensi nobis episcopo proximè agendū. Praefuit autem illi ecclesiæ per ea tempora, anni milleſimi trecenteſimi & deinceps, Nicolaus, vir insignis, vndecunquè natus: hoc enim annales non memorant. Praerat autem annis 20. vir magnæ prouidentiæ, siue congregādi, siue edificandi, siue aliâs vtiliter impendendi habeas rationē. Prædia quæ pradecessor eius obligauit, iste redemit: agros reddidit ad culturam, qui diù iacebant inculti: arcem Rodenborck à fundamentis renouauit, turrim in ea firmauit, muro vallóq; cinxit. Bona quæ prīdē Waldemarus marchio Brandenburgensis ab ecclesia in feudū tenuit, per eius mortem vacantia, cùm prolem non relinqueret, contulit Ottoni duci Luneburgensi, vt haberet ecclesia defensorē, qui opportuno tempore gladium vibraret. Iste ergò, quia pacificus erat, nummoſus euasit: pacem quam gladio comparare non potuit, pecunia indeptus est. Iste primus celebrauit diuinū officium in ecclesia noua Verdensi die natiuitatis Mariæ, cùm ad illū diem anni vigesimitertij post 1300. renouata, necdùm esset consecrata. Fames valida & annona caritas tum afflixit has prouincias, per annos continuatos ferè nouem. Terribilis cometa cælum contriſtauit per Decembrem anni decimiquinti post 1300. & subseeuta est maxima hominum iumētorumq; mortalitas. Bonus autem iste pontifex cùm iam ad capulum peruenisset, in lecto suæ egritudinis contulit fratribus pro suî memoria largā in auro benedictionem. Sauijt fames, quam diximus, vsque adeò, vt multa hominum millia perirent: perijſ-

sentq; plures in diœcesi Bremensi, nisi vir magnarũ virtutum Ioannes Bock, ecclesiæ Bremensis decanus, largissimas fecisset eleemosynas in granis & farina, dudum in eos casus collectis. Erogabat ille largissimè. Cùm admoneret familia parùm superesse, quod proprijs necessitatibus vix sufficeret ad dies paucos: Ite, inquit, donate, perquirite angulos omnes diligenter. Illi autem pridèm vacuata vasa relinquentes, vbi rediêrunt ad iussum domini, plena omnia repererunt: stupefacti, renunciant. Ille iubet largiùs erogari: Scio, inquiens, beatũ Petrum non deserturum suos, cui dictum est à Domino: Modicæ fidei, quarè dubitâsti? Ferunt eundem virum in publica processione ecclesiæ, die Victoris martyris, vidisse militem in ecclesiæ medio insignem, ignotum, veste præclara: decanum sacris indutum, qui diuinum esset facturus ad aram ministerium, interpellâsse diaconum atque subdiaconum sibi assistentes, si cernerent illustrem virum non longè stantem. Illi se non videre testantur. Tum decanus egressus stationis locum, solus, mirantibus cunctis quid sibi vellet rei nouitas, adibat, quẽ solus ille videbat. Rogat, dignetur panẽ in sua mensa, quem apostolus Petrus subministraret, manducare. Ille se plurimùm excusat, quòd adesse non posset. Scisciatur decanus, accepta fiducia, quod sit illi nomen. Ille se Victorem esse, cuius festum coleretur, respondit. Cumq; decanus in genua volueretur, disparuit. Vidit, & mirata est vniuersa cleri populiq; multitudo egredientem loco suo decanum, adijsse quem ipsi non viderant: procumbentem autem in genua viderant, & mirati sunt. Tum adorientes hominem ex commodo, qui ei erant familiares, rogãt, dignetur exponere quid viderit, egerit. Ille gloriam Dei cum magna humilitate pandit. Ità necdùm illo tempore defecit

fecit sanctus in ecclesia Bremensi. Fuisse tamen qui calumniarentur, & obloquerentur, tanquàm moti capitis homini, phantasticū aliquid & insaniæ simile sit visum, non ambigo. Sed ità viuitur, vt improbi facilius contemnant, quàm venerentur, homines Deo deditissimos. Sed hæc interim.

CAPVT III.

HIldesemensi autem ecclesiæ per ea tempora præfuit vir insignis, Henricus, natus ex comitibus de Woldenborge, qui comitatum de Dassel coniunxit ecclesiæ suæ, cùm deficerent hæredes & legitimi successores. Præerat tum in Imperio Henricus de Lutzelborg comes, vir insignis, apud quem facile fuit præuenienti obtinere quod vellet. Eius quoquè insigne est memoriale, quòd arcem fundauerit ad mœnia Hildesem: eiq; indidit nomen congruum ad causam propter quam erigebatur, appellauit Sturewold, Compesce vim improbā. Extruxit quoquè præsidium in loco, quem vocant Tergora nis. Quo tempore ciuitas Bremensis versa est in miserum nimis tumultū. Nam pars consularium in vrbe virorum diuitijs insolescens, alebat audaciam iuuenū, vt impunè quodlibet per libidinem peragerent, homicidia, stupra, adulteria, tumultuationes, administrationē Reipublicæ inter se potentes in vrbe familiæ alternabant, omissis à consilio bonis viris, quos libidini suæ videbant aduersaturos. Ità renouato ex more per singulos annos ciuitatis publico consilio, quos sibi morigeros credidêre, assumpserant, alijs omissis. Per eam opulentorū in vrbe impotentiam, (vndè nascitur insolentia) & iuuenū diù alitam violentam audaciā, cùm virum quendā consularem factioni suæ aduersantē, iuuenes patricij opprimerent domi suæ, excita ciuiū multitudo, cū nonnullis viris con-

consularibus ad arma conuolant. Violenti, qui sibi malè conscij erant de patrato facinore, cũ vxoribus & liberis fugam inierunt. Nemini præclusus est abitus, ità purgata ciuitate insolẽtissimis hominibus, magno numero proscripti sunt omnes. Illi inuocato primùm duce Luneburgensi, magnam substantiæ suæ partem impenderunt, vt reducerentur in vrbem. Dux aliquot vicibus productis armis, nihil de reducendis perfecit. Illi ad terra milites conuersi exules, illos pro auxilio implorabant. Ibi quoq; multarum rerum impendia frustrà perdiderunt. Frustrati vbiquè, tandèm ad inopiam rediguntur ferè omnes exulantes, pauperati, qui illis inhasêre ministeriales, exinaniti exules: ærarium quoquè ciuitatis alterna molestatione est exhaustum. ad extremum, cùm vndiquè fatigati essent, vtrinquè dissidentes: res finali transactione est sedata, vt euersa fortalicia militarium, non exigerentur denuò. Ciues multis agris villisq; nudati, damna non modica perpetiuntur: sed tamen priuatorum opes facilè reparabãtur in terra vberi, magnis tum mercaturis ad mare decurrentibus, cùm eorum cereuisia de longè peteretur. Sed incuria eorũ fecit, vt Hamburgensium ac Wismariensium cocti ad potum liquores, paulatim excluderent Bremensem. Hac tum post 1300. proximis annis ità composita sunt. Extant literæ transactionis: stipem annalem ciuitas erogat in memoriam victoriæ, quam se iactat retulisse de terra ministerialibus, quos nunc vocant militares. Sed Henricus episcopus Hildesemensis, post annos septem suæ administrationis, in qua sibi non omnimoda quies fuit, erigenti præsidium in conspectum ciuium suorum, relicto mundo, concessit ex mortalibus.

CAPVT

CAPVT IIII.

MAgdeburgenſi eccleſiæ tum vacanti præficitur vir inſignis, Burchardus, ex comitib. de Schrapelow, infauſtus pontifex: in quo atrociſſimã immanitatem & barbariem infinitã exercuerant, teſtimonium habentes ſempiternum immaniſſimæ ac beluinæ feritatis ſuæ. Annis 19. præfuit eccleſiæ, ſolicitè prouidens, nè quid detrimenti caperet res eccleſiaſtica: ſimul etiam procurans, vt temporalia non deficerent. Qua in re obuios ſemper habuit ciues Magdeburgenſes, qui neſcio quid iuris, immunitatis aut libertatis prætenderẽt, quod illis archiepiſcopus non permitteret, perpetuo cum illo laborabant diſſidio. Nouas, vt ferebant, impoſitiones conſtituit, cenſibus, tributis & oneribus prægrauatis. Obſederat vrbẽ, armis fretus Miſnenſium. Ciues nihil mouebantur, captum aliquandò tenuerũt: ipſe, vt laxaretur, venerabili adhibito Sacramento, pollicitus eſt, ſe ad antiqua reducturum omnia, demolitus qua in præiudicium ciuitatis erexiſſet. Vi coactus videbatur, & iuſto metu, qua obligationem tollerent. Nihil ergò promiſſorum impleuit, perſeueranſq; inſectatus eſt ciues. Illi induruerunt, creuit in immenſum inuidia. Armis diù diſſidebant: nunc hac, nunc illa parte conſtitit victoria. Pertæſum eſt vtrinquè. Interuenêre ex ciuibus boni viri, quibus fidem habebat pontifex. Sperauêre ex ſententia, ſi ex propinquo, omiſſis qui rem aut diſturbarẽt, aut diſturbatam tenerent, archiepiſcopus cum vrbicis tractaret, colloqueretúrque, omnem amaritudinem facilè eradicandam, & ad bonam intelligentiam eſſent perducendi. Credidit archiepiſcopus amicis, credidêre illi ſimulatis conciuium verbis: falſi deceptiq; ſunt vtrique. Venit in vrbem, alloquitur, ciues ſua iura repoſcũt, demoliri

liri quæ in se erexisset præsidia. Non tam benignè quàm sperauerant respondit, vtpotè adhuc rebus ad extrema distantibus. Paulatim se boni viri, qui aliud sperabant, retraxêre, nè pariter cum archiepiscopo descenderent in periculũ. Nã vbi in vulgũ manãt consilia, omnis ratio, omnis honestatis respectus est à tergo. Circũsedetur archiepiscopus à ciuibus in domo sua. Post aliquot dies capitur, diro carceri mãcipatur. Ibi cùm diù latuisset, sedens in tenebris lucerna lucens, atrocissimo scelere armantur ex Magdeburgo, Hallis, Caluen, vel sorte quæsiti, vel temeritate præcipui: & post multos dies ingressi carcerem, vinctum archiepiscopum cinxêre corona: & gyrantes, clauis, quas singuli gerebant, confixêre. Similis erant habitu, capitibus operti, infernales larua, durissimum scelus in Christum Domini, suum archiepiscopum peregerunt. Iam penè in obliuionẽ venerat. Integro anno ità mactatum contabuit corpus, cùm interim capitulũ vel metu vel odio viri, vel, quod veri est similius, expectantes atrocissimi facinoris exitum, non poterant aliud existimare, quàm quòd angerentur, quibus modis ab illo manus expedirent. Cùm interim disseminato rumore audiunt emortuum, procedunt admissi in carcerem: nulla penè remanserant vestigia archiepiscopi, nisi quòd capitis rasura fuisse pontificẽ monstrabat. Tumulatur, & ipsi scelerum authores vtroq; gladio per successorẽ & omnes in circuitu principes, percelluntur.

CAPVT V.

PAderburnensi verò ecclesiæ tam post Theodoricum præficitur Bernardus, eius nominis quintus, natus de Lippia: præfuitq; ecclesiæ per annos viginti. erat annus sextus Ludouici Bauari, hoc est, Christi 21. post 1300. cui memorandi principes Romanæ ecclesiæ homagium præsti-

præstitêre, comes prouincialis Hassiæ, Landgrauium vocant, propter arcem Schowenborg, quam eius beneficio tenebat, arx quoquè Dreidenborg, & nemus Reinerswalt eiusdem iuris sunt, Henricus comes de Waldegge, Hermannus comes de Euersten, Guntherus comes de Swalenberg, comes de Retberg, comes de Rauensberge, & Bartoldus baro de Buren. Hic Bernardus dissidebat nonnullis ex capitibus à ciuibus suis. Obsedit eam ob rem ciuitatem, nè quid importaretur: sed interuenêre tractatus vt placaretur: ciues illi argentum persoluêre marcas 400. laudum erat, cuius virtute & pax firma, & pecunia pontifici est adiudicata: & quia obscuritas in nõnullis capitibus non satis explanatis remansit, multi posteà, & illius episcopi & sequentiũ temporibus, iniecti sunt scrupuli, quæsita tergiuersationes in annos multos. Erat hic pontifex animo magnus, & in bello victoriosus. Erat familia magna, ministerialium de Homelinge, qui se armis ausi sunt obiectare pontifici, freti opibus & multitudine pugnantium. Progressus in eos pontifex, adeò confregit in acie, vt omnes penè caperet. Impleuit captis omnia latibula domorum suarum, turres, carceres, cellaria: & insigni emunctos argento, dimisit. Iste fundauit arcem Dringenberch, & prouentus antiquos domûs Driborch eò transferebat. Arcem quoq; Beueringe idem firmauit, renouauitq; collapsa dudùm fortalicia, vt essent sibi ac suis in hostes præsidia: peruenitq; viuendo, & ecclesiam suam fortissimè defensando, in annum Christi 1340. Tum conceßit è vita, vacuefaciens sedem successori, translatus ad vitam diuturniorem.

CAPVT VI.

MImigardeuordensi, quæ est Monasteriensis, tum præerat ordine trigesimussecũdus Euerhardus, cogno-

cognomento de Deest: ministerialem arbitror familiam, vndè natus sit. Vir sine controuersia magnus, qui maiore nobilitate, quæ multa circunsedit illam ecclesiam, contempta, ad episcopatum assumitur. Hic in rebus arduis vtranque expertus est, vt de illo scribitur, fortunam: nec explicatur quid egerit, quidve passus sit, nisi quòd promptum est coniectare, rebus bellicis pro ecclesia implicitum, nunc victorem, nunc victum fuisse. Multa tum fuêre in Christianismo miranda. Imperator Romanus cùm Italiã, à prædecessoribus suis penè pro derelicta habitam, inuiseret, quam neq; Rodolphus Sueuus, neque Adolphus de Nassow, neque Albertus Austrius Rodolphi filius, inuisere sunt dignati, potenter intrauit: inq; ea magnas res gessit, adiutus partibus Gibellinorũ, qui sub obtentu Imperij sua cõmoda procurauêre. Infensus erat hic Imperator præcipuè Florentinis, quos parti suæ, hoc est, Gibellinis, cognouit magis aduersari. Vrgebat eos durissima obsidione per multum tempus: & propè erat vt fame edomiti, in eius iura cedere cogerentur: tum verò ad arma quæ pugnant in tenebris, veneno aggressi hominem, interemerunt: vt fertur, de manu eius, vndè minimè debuit formidare. Cùm enim animæ saluti prospiceret, cibum pro Christiana religione capiens animæ salutarem, fertur pariter sumpsisse noxiũ ac lethale corpori venenum. Eodem fermè tempore Templarij, qui se per Gallias & Hispanias diffuderant, posteaquàm subacta Ptolemaida, sunt expulsi terra sancta, deprehensi in perfidia & execratione crucis Christi, exterminantur vno die, rebus antè præparatis per Clementem summum pontificem, apud reges Francia & Hispaniæ: alioquì multarum arcium & præsidiorum domini, non tam facilè poterãt subuerti. Magister ordinis cum quibusdam

præce-

præceptoribus ductus Parisiorum in vrbem, ibi ignem est expertus vltorem. Non deerant, qui cum illis, & pro illis loquebãtur, iniuriam illis irrogari, quòd arcibus & præsidijs multis, quæ desiderarentur, præessent. Sed cui potest verisimile videri, summum pontificem, & reges locupletissimos, nõ nisi euidentissimis rebus conuictos, perdere milites, qui titulum præferrent Christi?

CAPVT VII.

SVerinensi autem ecclesiæ tum præerat vir insignis, Hermannus: cuius de natalibus quia nihil memoratur, virtuti aliquid adijcitur. Quem enim ad episcopatum natalia non commendãt, virtus & industria prouehat necesse est. Sedit autem in annum octauum, à decimoquarto ad vigesimum secundum, excessitq; rebus humanis in crastino Vdalrici. Quo tempore milites Hospitalarij, diui Ioannis titulo insignes, iam pulsi Asia, cogitârũt, qua in re Christiano nomini maximè subsidiarẽtur. Opportunam autem rebus gerendis nacti occasionem, aggressi sunt omni quo poterant conatu Rhodum insulam, pulsis indè Turcis, qui tenuerãt, occupare. Nihil tum à Christianis ex Asia profligatis Turci timuerũt: & ideò vbi se arbitrati sunt securos, primùm sunt eiecti. Prosperis initijs succeßêre duce Christo, meliores exitus. Vrbem communiêrunt, commeatibus & armis importatis, quòd insulam mari circunfluam, opportuno loco & Cyprijs, & quicquid reliquũ erat in oriente Christianitatis, ibi consederant, à Turcis & Sarracenis defendentes, quam semèl tenuerant sedem, annis totis 5. Sarracenorum Saldanus à mari vexabat insidentes, illi se fortiter sunt tutati: nec quieuêre Turci, quatuor maximis bellis eam insulam infestantes: sed protegente Christo, illi hostibus sunt inuenti superiores, vsq; ad me-

moriam noſtram, quo de prælio narrabitur ſuo tempore. Qui temporum ſeriem ordinat Deus, ità rem digeßit, vt cùm Templarij pro ſua nequitia interirent, Ioannis milites ſuccreſcerent, non tunc primùm inſtituti, quippe qui diù Hieroſolymis pugnabant: acceptis munificentia principum præſidijs Templariorũ, opibus, viribus, & nomine ſunt vehementer adaucti, illorumq; virtute ſtetit in hunc diem Chriſtianiſmus qualiſcunque in Oriente: nimiùm minoratus ex eo tempore, quo Turcus Conſtantinopolitanũ Imperium inuaſit: quod ſuo tempore commemorabimus.

CAPVT VIII.

RAceburgenſi eccleſiæ per idem tempus præfuit inſignis vir, Marquardus, cognomẽto Ieſewen: miniſterialis erat familia in terra Wittenborg. Iam langueſcebat priſca religio, &, vt fieri ſolet, cum religione decreſcit prouentus rerum temporalium. Ità vſu compertũ eſt, vt vbi cultus ſuperna maieſtatis in precio eſt, omnia ſuccedant abundanter: ſed illa abundantia, niſi proſpexeris, creſcit in luxũ: ille antiquat religionẽ, proſtrata religio facit pauperiẽ. Erant magnæ inter epiſcopum & capitulũ, rurſum inter præpoſitũ & fratres controuerſiæ, quibus ſopiendis, cùm nõ poſſet aliter fieri, adhibitæ ſunt perſonæ ſeculares, vt arbitri rem cõponerent. Erat eccleſia multo ære alieno grauata, nec erat alleuiandæ via, niſi exonerarent conuentum fratribus. Itaque diſperſi ſunt per eccleſias, vt bini in Loquiſch alerentur, bini in Greueſmolen, bini in Slawestorp, tres de eccleſia ſancti Petri in Raceborg viuerent, & de capella ſancti Georgij in mõte, & de capella in Mieſtin, qui interim de prouentibus monaſterij, vt alleuiaretur, & æs alienũ abijceretur, nihil acciperent. Qua ex re ſi quid priſcæ religionis

gionis remansit, ex dispersione euanuit. Sed cũ nec sic proficerent, deterior ritus inoleuit, vt partitis in capita prouẽtibus, quisq; sibi prospiceret de necessarijs. Pessima inter fratres institutio, vndè omnis disciplina regularis auolauit. Instituit capitulũ, vt quoniã foris ecclesia vexabatur, preces nonnullæ adderẽtur pro remedio. Sed si ad emendationẽ vitã peruenissent, omnia facilè in salutem proueniissent. Statuerũt tamen, vt omnes & singuli purè confessi & cõtriti, diebus Mercurij & Veneris vterentur cilicijs, sumerẽt humiliter disciplinã & correptionẽ corporalẽ. Hic põtifex in arce Sconenberge cõstrui mandauit refectoriũ æstiuũ & brumale, cũ penurerũ causa conseruandarũ. Fecitq; quod potuit, rebus pro suo tẽpore meliorandis: appositus deindè ad patres suo in senectute bona.

CAPVT IX.

VErdensem ecclesiam per ea tempora tenebat Ioannes, vir insignis, medicinæ artis doctissimus: qui ecclesiam, vt coniectura assequor, non legitimæ viæ electionis, sed Apostolicæ prouisionis sit consecutus: quòd iã pontifices Romani in Gallijs manẽtes, ecclesias Germaniæ, vt Galliarum, cœperunt conferre, contempto eligentium iure. sed magno vix labore recuperauit Germania ius liberæ electionis, nisi apud sedem eandem vacent ecclesiæ. Idem Ioannes, cùm ei non omninò regio & ecclesiæ placeret, maiori assuetus splendore, redyt ad sedem Apostolicam, ibiq; permansit, donèc trãsferretur ad ecclesiam Frisingensem. interim dum abesset, Verdensem ecclesiã ex eius commissione administrabat dominus Godfridus de Werpe, qui illam laudabiliter rexit, prudẽter instituit, potẽter defendit, cõmunita arce Rodenburg, vt ex illa excursiones vicinorũ, quales per absentiã fieri solent, prohiberet. Auxit etiã ecclesiæ prouentus:

vt facilè intelligeretur, qualis ille futurus esset pontifex, si per electionem aut aliam prouisionē ad eam peruenisset. Aduersùs vicinos duces de Brunsuico atq; Luneburgo, crebræ huic Godfrido fuêre de finibus ac de iure controuersiæ: sed non defuit illi industria tuendæ ecclesiæ iura, quantùm præualuit, aduersùs potentiores. Hoc tempore cùm Henricus Imperator ageret in Italia, filius eius Iohannes rex Bohemiæ per illum creatus, quòd filiam nouissimi regis teneret cōiugem, vicariatum Imperij per Germaniam absente patre gerebat: & patre iam mortuo, vocatus in Italiam, venit cum exercitu, & ciuitates quæ patri parebant, aduersæ factionis incursionibus prohibebat. Magnas ibi res gerebat: filium Carolum posteà Imperatorē, tum in primis armis agentem, sub se tolerare militiam perdocuit. Bello Gallico consumptus, cùm iam cecutîsset in ætate vltima.

CAPVT X.

MIndensi interìm ecclesiæ per ea tempora præfuit vir insignis, Ludolphus, cognomēto de Rorstorpe, genere natus militari, ordine pontificum eius ecclesiæ trigesimusseptimus. Insigniuit sua tempora per victoriā quam habuit de hostibus. Erat ei bellum fortè de finibus aut iure quopiam, quod facilè consurgit inter viros militares, armis & rapinis assuetos. Prodiêrunt in aduersum ciues Mindenses, secuti dominū suum, vt par erat: iunxêre agmina, occurrerunt hostibus, instructi ordinibus: illis quoquè non segniter in ordines redeuntibus, in loco qui dicitur Sandfort, ibì digladiantes, varia fortuna pugnauêre diù. Cessit terga vertens, nobilis vir Simon, de Lippia dominus. quo declinante, cæteri animis cecidêre. Qui potuêre, in fugam vertuntur: inter alios Gerardus de Monte, à tergo visus, quem aduocatum dixêre.

xêre. Victoria Mindensium clara fuit. Mansit eius rei diuturna memoria. multi militares viri ac ciues, qui pugnæ interfuêre, celebrem habuêre diem annuum, vigiliam diuæ Mariæ cùm assumeretur. Pacabat ea res fines ecclesiæ, vt in reliquum finerent contermini illibata ecclesiæ iura. Cuius episcopi tempore, monasterium in Esegestorpe fundatum est, & per insequentem pontificem sub honore diuæ virginis, ad regulam beati patris Augustini, est consecratum. Multiplicatæ sunt domus religiosorum: si sit pariter aucta religio, & perseueranter continuata, benè habet. nunc quid fiat quotidiè, cernimus: feruenter inchoatâ, facilè deferuescũt, & humano more dilabuntur in deterius. Quod nisi reparationi morũ, sicut ædificationum, succurratur, ruunt omnia ad interitum. Melius fuisset, viam arctam non ingredi, quàm ab illa turpiter declinare. Sed hæc interim. Hic verò pontifex viuendo peruenit ad annum Christi 1314. & tum emigrauit ipso die S. Albini episcopi: vndè anni eius facilè conijciuntur ab excessu prædecessoris.

CAPVT XI.

OSnaburgensem ecclesiam post Ludouicum, accepit Engelbertus, cognomento de Swepe, qui vigilanter ecclesiæ cõmodis intendens, ordine 34. nonnullas fecit prædiorum commutationes ecclesiæ salutares, si in eo statu rerum diù permanere potuisset. Arcẽ in Switlage dicitur hic pontifex pro iuribus ecclesiæ suæ conseruandis exædificâsse, lateq; prospexisse ecclesiæ suæ, tutandis & amplificandis libertatibus instituisse. Hæc sunt illa tempora Ioannis 22. Romani pontificis, quibus Clementinas ille constitutiones, quæ hodiè sunt in obseruantia, publicauit. Hic autem pontifex Engelbertus, posteaquàm ecclesiæ suæ per annos 10. præfuit, euocatus de

hoc mundo, conceßit, vt confidimus, ad ſuperos, concurrens Ludolpho Mindenſi proximè memorato.

CAPVT XII.

HIldeſemenſi eccleſiæ poſt Henricū præficitur Otto, ex eiſdem comitibus de Woldenberge, qui cùm eſſet eius familiæ nouiſſimus, ditionem ſuam paternam transferebat ad eccleſiam Ità potentia temporali creuit ea eccleſia in immenſum, vt appáret, ad incrementū miniſterialium ſuorum, qui indè profecerant aucti opibus & viribus, cùm tenerent ab eccleſia arces & ditiones illi prouenientes. Memoriale autem inſigne huius pontificis eſt, quæ vocatur in eccleſia Hildeſemenſi aurea Miſſa. Præfuit autem in annum 14. ſepultus in eccleſia ſua. Hoc tempore Robertus Siciliæ rex, cuius eſt in Clementinis conſtitutionibus memoria, præfuit rebus in Sicilia: vir præter omnes egregius, ſiue ad arma, ſiue ad prudentiam ciuilem, ſiue ad literas omnigenas reſpexeris: quem Henricus rex euocatum ad iudicium, nec comparentem, ſententia ſua damnauit. Papa illum non obſtrictum neq; iudicio, neq; affectum ſententia declarauit. qui cum multis fratribus & ſororibus ex ſecundo Carolo relictus eſſet, ſolus omnibus vixit ſuperſtes: fratribus, qui ſecum in regno ſunt commorati, præmortuis. Ex ſolo fratre rege Vngariæ, nepotem habuit Andream, cui moriens ſine filio, regnū reliquit: ſed Ioanna ſoror eius, illum regnare non permiſit, de regno ſe viriliter intromittens, vſquè ad faſtidium omnium. Per eadem quoquè tempora in Italia, per abſentiam Imperatoris & pontificis, excreuerunt noui principatus: ex capitaneis domini, nè dicam tyranni, ciuitatum: ex tyrannis legitimi principes, Scaligeri, Carrarij. Veneta quoquè ciuitas tum experta eſt tumultum, cùm inuenti eſſent qui regnum ſibi & domina-

minatum quærerent: sed compressi sunt partim exilio, partim vltimo supplicio.

CAPVT XIII.

LVbecensi quoquè eccleſiæ post longæuum pontificem Burchardum, circa hæc tempora nouus episcopus prouenit Henricus, cognomento Bocholt, plebeia origine, sed non vulgari virtute: qui medicinæ artis peritißimus, multum indè auri conquisiuit. Primùm decanus eccleſiæ eligitur, indè etiam prouehitur in præpositum: & quoniam nihil maius habuit, quod optimo viro crederet eccleſia, seipsam illi cõmendauit, eligens illum suum sponsum fieri episcopum. Ex familia Lubecæ antiquißima ortus, & honoratißima: confirmatus à capitulo Bremensi, & de eiusdem mandato consecratus, archiepiscopo Ioanne in remotis agente. Seruabatur adhuc iste honor eccleſiæ Metropolitiæ, vt indè cõfirmatio suffraganeorum peteretur, cùm illi à summo pontifice soli confirmarentur, non habentes maiorem in prouincia. Sexaginta marcas currentis monetæ, & in confirmatione & in consecratione persoluit capitulo. Eodem verò anno, in die Galli, cùm in eccleſia sua primitias perageret, ad duarum marcarum millia fertur sumptus feciſſe. Archiepiscopus Bremensis tũ in Gallijs agens, apud summum pontificem Ioannem 22. euocauit ad iudicium eundem D. Henricũ, vt illi responderet de contemptu, quòd confirmationem non à se, sed suo capitulo, accepiſſet: volens in irritum deducere, quæcunq; ab illo in sacro ministerio essent attentata. Cauſa agitatur, & lis in septennium protenditur. Septem aureorum millia fertur impendiſſe Henricus, priusquàm efficeret, vt approbaret & ratificaret summus pontifex, quæcũq; per illũ in spiritualibus & tẽporalibus essent gesta. Quo tẽpore abſentiæ episco-

palis, Gerardus comes Holsatiæ, iniecta manu in prædia ecclesiæ, Vthin oppidum & alia nonnulla vastauit, are emunxit ecclesiæ colonos, & prouentibus ecclesiæ se immiscuit: sed reuersus ad annum 1324. in ecclesiam gladio spirituali facilè peregit, vt Comes compositione peracta, daret episcopo & successoribus in certis prædijs centum marcarum redditus, ius patronatûs in ecclesijs Liitkenborg & Plœne, & duarum præbendarum alternis vicibus in ecclesia Hamburgensi, etiam Lubicensi: & vt humiliatus reconciliaretur ex forma compositionis, prosternebat se cum quadraginta militaribus ad pedes eius, postulans veniam de commissis: & terram suam ab eo recepit in feudū, & homagium ei præstitit, sicut progenitores eius consueuerūt. In qua lite episcopus expendit 1200 marcas. Cùm primùm reuerteretur ab Auinione, remisit idem pontifex pro seruitijs camerę Apostolicę 1400 aureos, inuento in ecclesia quodam Wilbelmo Cracht, qui se pro decano gereret, propter crimina & defectus eū amouit, & alijs prouidit. Redemit 80 marcarum redditus pro 300 marcis puri argenti, à domino Vlfone de Buren milite, & 15 mesas siliginis pro 150 marcis à quadam ciuis relicta in vrbe, & villam Putekendorpe pro sexaginta marcis. Reperit opus Chori maioris ecclesiæ ante sexaginta annos cœptum iamq; penè desperatum, ad consummationē perduxit. Et cum ambone, sedilibus, fenestris aptauit pariter, & ornauit: quo in opere 2400 marcas expendit. Curiam episcopalem noua & insigni domo ex coctilibus extruxit, & in ecclesia Lubicensi vnam præbendam incorporatam, duas distinctas, & sex vicarias dotauit, erexit, & fundauit. Pro mensa episcopali dedit villas, Vissow 1000 marcis, Seutze 850. Stœne & Gustenkow 2500 marcis, 23 solidis compa-

comparatis, exceptis 94 marcarum redditibus ad duas præbendas distinctas præfatas, in dicta villa Stœne assignatis. Ad idem villam Groteparin, 1225 marcis coemptam. Legauit in testamento suo successori 1000 marcas. Vir opulentissimus, quasi aurifodinam solus habuisset: sed medicinæ artis industria & patrimonium, super omnia verò parsimonia sumptuum, hæc vt posset, effecêre. O dij, inquit Cicero, immortales, nesciunt homines quàm magnum sit vectigal parsimonia. Sedit annis 23. sepultus in medio chori noui per eum constructi, sub imagine fusili eleuata, vt sunt merita eius.

CAPVT XIIII.

MAgdeburgensis infausta tum ecclesia, post pontificem tam exectabiliter trucidatum, electione capituli sustulit è gremio quendam doctum virum, magistrum Heidenricum de Erpeden. Hic cùm exîsset petere in persona confirmationem sedis Apostolicæ, statim captus (quòd propter abominabile parricidium execrabiles erant Magdeburgenses toti mundo, clerus cum populo: quòd videbatur nimis dissimulanter tolerâsse clerus tam atrocem diù iniuriam) & missus in carcerem. Vbi dimittitur, non diù superfuit, mortuus Isenaco. Indè comitem de Stalberge eligunt canonici: sed comes prouincialis Hassiæ cum coniuge, tum in Auinione apud pontificem Ioannem demorabatur. is pro filio Ottone obtinuit ecclesiam Magdeburgensem quòd videbatur prouisio ad sedem Apostolicam deuoluta, propter longæuam à morte Burchardi vacationem: in qua non potuit capitulum ignoratione purgari. nam obijciebatur eis, non illos satis institisse vt nósscent, quid de suo pontifice actum esset. Ottone ergò veniente ad ecclesiam, cessit volens comes de Stalberge. Quid enim iuris poterat prætendere

aduersùs Apostolicam prouisionem? & si se armis commouisset, maiore potentia facilè superaretur. Præfuit autem ecclesiæ annis 23. Cùm vndiq; ferro & flammis peterentur Magdeburgenses, & culpam agnoscerent, confugerunt ad archiepiscopum suum, vt illius ope gratiam sedis Apostolicæ recipere mererentur. Effecit, vt indicta salutari pœnitentia, pollicerentur ædificare capellam in locum carceris, aut statim suprà: ibiq; altaria sex cum beneficijs ad perpetuam sui sceleris memoriam, certè maximo piaculo mediocris pœnitentia. Digna fuerat iuxta antiquos canones perpetuò ciuitas priuari episcopali honore. Sed extitisset ea maior ecclesiæ, quàm populi, pœna, insolescētis, & magis sibi plaudentis, quòd episcopatus, cuius sub iure laborabant, esset translatus. Otto autem in pace ecclesiam suam regebat, quòd recens sceleris memoria quietiores per humiliationem faciebat ciuium animos.

CAPVT XV.

HAlberstadensi in ecclesia, Alberto succesit Albertus, comiti de Aneholt, dux de Brunsuico, Alberti ducis filius. Consecrauit ecclesiam nouam in Brunsuico, & domum Prædicatorum, quia pars eius ciuitatis ecclesiæ Halberstadensi páret. Præfuit annis triginta. Quo tēpore valuit illa cōtrouersia primùm inter Ludouicum Bauarum, & Fredericū, Austriæ duces, in diuisione Electorum ad Imperium, de Imperio certantium. Sed prælio inito, capitur Fredericus: & donèc iuri suo resignaret, tenetur in vinculis. Mox se Ludouicus iungebat administrationi rerum omnium, contempto summo pontifice: inuicèm omnium maxima pernicie, per Italiam constituunt vicarios Imperij, papa in ditione Imperij, Ludouicus in ditione ecclesiæ. vndè maxima consurgunt

gunt mala. Ludouicus aluit audaciam vicecomitũ Mediolani: & illis fauentibus, transijt in Italiam, exceptus à ciuitatibus amicis: coronatus primùm ferrea, peruenit Romam, vt ibi auream coronam accipiat: non de manu pontificis, quem contempſit, ſed vicarij ſui, Stephani Columnenſis. Qua accepta, vltrà, quod non debuit, proceſſit, & antipapam erexit: indè excommunicationes, execrationesq; in Ludouicum, contemptus in pontificem. Medio tempore creſcunt Italiæ tyranni, nunc eccleſiæ, nunc Bauaro militantes: ſed inter omnia ſui commodi rationem habentes, & futuri principatûs fundamenta iacientes. Intereà Marchia Brandenburgenſis, morte Waldemari ſine hærede morientis, vacuatur, & recidit Imperio. Ludouicus eam filio Ludouico permittit. Is aliquandiù eam adminiſtrans, permiſit Romulo fratri, nato in vrbe, cùm ibi Ludouicus coronandi gratia demoraretur. Sed eam rem pleniùs in Wandalia ſumus exequuti. Albertus autem epiſcopus cùm eccleſiam ſuam per annos triginta pacificè gubernâſſet, conceſſit è vita, tumulatus in eccleſia collegiata Brunſuici, ſepulcro patrum & auorum.

CAPVT XVI.

BRemenſi metropoli poſt Ioannẽ præficitur inſignis vir, Burchardus, cognomento Grelle, plebeio genere, ſed non plebeia virtute. Vir moribus probatus, corporis proceritate conſpicuus, ſermone verus, Brema honeſta familia natus, archidiaconus Ruſtringiæ, quem prædeceſſor ſuus tanti fecerat, vt illum per abſentiam eius ſuum cum ſecundo conſtituerit in temporalibus vicarium. Succeſſit autem in archiepiſcopatu hoc ordine: Cùm Ioannes defeciſſet in Francia, nemo erat in eccleſia Bremenſi, qui ad pontificatũ adſpiraret, ſcientibus

cunctis

cunctis quòd frustrà niterentur, cùm Apostolica prouisione sedes implenda putaretur. Talis quoq; erat ecclesiæ status, vt rarus esset & penè nullus, qui episcopatum in ea desideraret: attamen vno omnium consensu rogatur Burchardus, omnibus amabilis, etiam improbis venerabilis, vt tentet onus ecclesiæ supportare. Albertus maior præpositus, dux Brunsuicensis, terræ proceres, & vniuersum capitulum, præfecti locorum, vna voce poscebant, nè detrectaret. Ille publicæ vtilitatis gratia laborem subijt itineris faciendi: rem cunctis desperatam pertentauit, omnium ordinum, principum, nobilium, prælatorum, militarium, Burgensium literas accepit vno tenore commendatitias. Ioannes erat papa 22. ad quem in Auinionem peruenerat. Pontifex tam multorum literas admiratus, quòd vno omnium consensu tam diuersis ordinibus eadem de hominis virtute testimonia redderentur, rogat qua sit origine, quibus literis institutus. Ille se humili genere ortum, nec multis literis instructū respondet: cupere ecclesiæ suæ vehementer esse consultum, si habeat sua sanctitas virum idoneum, qui melius quàm possit ipse præesse afflictæ ecclesiæ: non solùm se patienter, sed etiam libenter excepturum quem dederit: papa quo minùs ille desideraret, magis inclinabat. Igitur nihil grauatus, ecclesiam illi commendabat. Sacerdotio prius initiatum, iussit episcopum eum consecrari: pallioq; dato, remittit ad ecclesiam gubernandam. Reuersus archiepiscopus, omnium beneuolis votis excipitur gaudiosè. Non deerant tamen qui clàm inuiderent, etiamsi palàm gratularentur. Damnabant suam in se socordiam, cùm insperatos in illo viderent exitus. Composuit res incuria temporum dilapsas, arces impignoratas qualibet conditione recepit: & breui aliam rerum faci-

em

em constituit per diœcesim. Præfecit locis viros militares, quos pridem nouerat, cùm vicariatum gereret, virtute præditos: alios posthabuit. Qui ab illo posthabiti, versi in apertos hostes, Redingo populo vario & tumultuanti se iungebant: sperantes, Transalbianos sibi accessuros, ad rem archiepiscopi perturbandam. Sed ille quieto animo contraxit ex vicinis locis, Luneburgensi ducatu, & westphalia, Thietmarsia, Holsatia, armigeros: & ducens in hostes, ità confregit animos eorum, vt victi manus darent pontifici suo, in reliquum veriti se opponere, cui subesse oportebat. Frisones, inquietum quoq; genus hominum, se commouerant aduersùs hunc suũ pontificem, diuq; durauit rebellio, cùm sæpè illis armatos immisit, qui suffossis aggeribus mare infunderent. Multóque tempore infestati, multis malis edomiti, didicerunt frena subire: sed multi interìm periêrunt, multi dilapsi dissipabantur, donèc ad sanam mentem redirent.

CAPVT XVII.

Pontifici bono per idem tempus emerserant hostes ex diœcesi Verdensi, qui præfecturam Languedei cum suburbio, vastatione & incendio vexauêre. Nihil enim magnum sine magno labore permissum est mortalibus, ait Ethnicus: sed tamen rebus vtcunq; compositis, redijt tranquillitas. Anno episcopatûs octauo, cùm bonus pontifex chorum ascendens, officium diuinum peragere veniret, in ipso gradu vicinus choro murus magno strepitu concrepuit. Terrefactus pontifex, quid esset, demiratur. Recolens deindè sanctorum Cosmæ & Damiani venerandas ibì reliquias includi, quas à memoria veterum Imperatorum & Principum locus ille cum alijs sanctorum exuuijs seruauit, statim votum concepit, altissi-

mo

mo Deo sanctisq; martyribus se constringens, quòd in sequentem annum festo Pentecostes debita veneratione sanctas reliquias eleuaret. Interim capsellis & cistellis in vsum præparatis omnia instruebat, per omnem prouinciam rem iussit promulgari, inuitatis suffraganeis suis ad festam solennitatem, cum multis vicinarum terrarum nobilibus ac suæ ditionis ministerialibus. Die constituto veniente, omnes aderant inuitati. Pontifex summo cum honore sacras martyrum reliquias eleuabat, ac oculis omnium ingerebat. Cùm omnia foris & intùs summa latitia & festa solennitate personarent, epulis splendidè apparatis, prælatos & nobiles excepit. Ineptus videbatur, qui se à generali omniũ gratulatione retrahebat. Ibi militariũ hastiludia, secuti Bremenses iuuenes: ibi chorea ac cantus dominarũ, ibi quicquid vbiq; festum erat percrebuit, omnium exhilarata mente ad præcipuã sanctorum martyrũ gloriam, quos cũ Christo triumphantes nunc primùm iusto honore veneratur patronos Bremensis ecclesia. Die proxima, qua fuit luna, in diebus Pentecostes, expleto iã diuino officio, ad ostium sui palatij pontifex duodecim ex ministerialibus aulicis suis honoratiores creauit milites, in honorẽ sanctorũ patronorum martyrũ Christi. Stabat loci proconsul in dolio, oblationes fidelium excipiens: tantum congestum est auri atq; argenti cum numismate signato, vt egredi cogeretur. Tanta fuit populi deuotio ad reliquias sanctorum propalatas. 300 denariorum marcas archiepiscopo ex his contulerunt, in solatia sumptuum factorum in ea solennitate. Reliqua ad perornandam ecclesiam, & ad maiorem templi campanam opere fusili instruendam, sunt collata. Hunc pontifex iste seruabat morem, vt deuotionis gratia in monasterijs virginum, ad præ-

cipuas

ciputi festiuitates diuinum perageret officium: sed venturus, cibos & omnia vitæ hominum iumentorúmque necessaria præmisit, virginésque secum pransuras inuitauit: nihil molestiæ aut sumptuum passus fieri de rebus monasterij, vt nulli grauis esset, aut onerosus.

CAPVT XVIII.

CIuitatem Bremensem, vtpotè patriã suam, in primis amabat: cuius adhæsione, nonnullos in se malignaturos territabat. Rustringi Frisones, diù infensi ciuibus, naues illorũ in Visurgo exurebant, dãna vndecũq; poterant irrogabãt: sed illos archiepiscopus ità impleuit terrore, vt ad æquas conditiones rem cõponi paterentur, licèt mobile vulgus diuturnã pacẽ seruare non posit. Arcem Tedinghusen Henricus de Hoia comes, occupauit. Dominus Liborius miles, qui cognatã archiepiscopi duxit vxorem, & Wildeshusen gubernatione tenebat, episcopo reclamante. Ea fuerunt quæ ad finem vitæ inuitus vidit pontifex. Fratrem vnanimem, vnicum semper in aduersitate solatiũ, animæ suæ dimidiũ, anno integro ante suã mortem præmisit morientem: quem secutus anno vix impleto, circa festũ assumptæ Mariæ, anno Christianæ salutis 1344. expletis in põtificatu annis septendecim. Sed statim Kedingi audita morte eius, quos, dum viueret, se commoueri timor non permisit, præsidium quod apud eos firmauit, deiêcere. ne Hadelerij idem facerent, resistêre ministeriales, qui Bedecokessa tenuerũt. Quo etiã tẽpore Waldemarus, vir nobilis, qui amicissimus diù fuerat vrbi Bremæ, q̃a lateres ex suburbanis coemptos ad 9000. euehere nõ sinebatur, prouocatus in ciues, damna illis plurima inferebat: ostendens, quanto sit satius experiri quid possit amicus, potiùs quàm idem inimicus.

Illi

Illi enim casus secuti sunt exili ex re declaratam ciuium stoliditatem, qui facilè illorum pertinaciam contrà arguerint.

CAPVT XIX.

MIndensem ecclesiam tum gubernabat dominus Gotfridus de Waldegge (nam his comitibus natus erat) ordine pontificum in ea ecclesia 38. Qui perpetuam sibi meritorum memoriam præparauit in extructione arcis Petersbagen, ad ripam fluminis Wesera, (Visurgum dixêre veteres) qui ex illo tempore mansio fuit assidua pontificū. Inuitauit illum, vt omnes, loci opportunitas. Nam piscium abundantia ex flumine perfruitur, & positus in medio prædiorum ecclesiæ, cunctis ad victum necessarijs, importatione rusticæ plebis gaudet. Permansit in pontificatu annis 10. secundo sui pontificatûs anno arcem cœpit instruere, & peruenit à decimoquarto Christi anno post 1300. vsq; ad vigesimumquartum: & tum felici exitu, altera die Seruatij episcopi, migrauit, vt confiditur, ad Dominum: sepultus in pace, ad sinistram Conradi primi, post altare diui Petri: memoria pontifex dignus sempiterna. Reliquit post se sui longæuum desiderium, quòd benè de omnibus meritus haberetur.

CAPVT XX.

SVerinensi ecclesiæ per eam annorum seriem post Hermannum, præficitur vir memorandus Ioannes: quem nisi virtus & industria prouexisset, natalia non tacerentur. Præfuit autem ecclesiæ suæ per annos decem, per tempora quibus Ludouicus Bauarus, qui se pro Imperatore gerebat, rerum in Germania potiebatur, cùm interim Saxonia nostra pacem haberet, multiplicatis in ea principibus. Nam Saxonia iam suum habebat prin-

principatum, qui ipse quoq; diuisus est in superiorem & inferiorem. Brunsuicensis verò, primò partitionem habuit inter fratres, Albertum qui Brunsuicum, & Ioannem qui Luneburgum pro ducatu tenebant, retinentes tamen communes titulos, vt vterq; Brunsuici & Luneburgi appellationem retineret, & alternam successionem expectarent. cuius rei vsus prouénit hac tempestate. Nam Ioannes dux Luneburgi filium reliquit Ottonem: is reliquit Wilhelmum & Ottonem: Otto filium habuit paruulum sui nominis. Sed ille cùm puerili in curru, paruulorum more vt bases solident, decurreret, negligentia familiæ décidit in vicinum fluuium cum curru de ponte: & dicto citiùs demergitur, omnium acerbissimo dolore, quòd hæres masculus terræ solus ille esset. Nã Wilhelmus frater ex quatuor vxoribus, quas vicissim post alterutras habuit, duas modò reliquit filias: quarum altera duxit Ottonem de Saxonia ducem, altera Ludouicum Magni dicti de Sangerhusen filiũ, fratrem iunioris Magni, & Alberti Bremensis archiepiscopi. Ad hunc ergò Ludouicum duplici respectu ducatus relabitur, quòd esset fratruelis, & quòd filiam teneret Wilhelmi ducis nouissimi. Ergò Ludouicus post Wilhelmum Luneburgi ducatum tenuit per hæc tempora: sed ea in Saxonia sumus executi.

CAPVT XXI.

Hildesemensis ecclesia per ea tẽpora grauissimam & diuturnã passa est conquassationem, cùm duo in discordia electi, de episcopatu contenderẽt per annos quatuordecim. Tanta erat pertinacia nõ cedendi. Cui ius fuerat, ei defuit secularis potentia: cui arma & amici promptius acceßere, ius illi deceßit. Perduelles erant, Henricus dux Brunsuicensis, frater Alberti episcopi Hal-

berſtadenſis, ambo filij ſecundi Alberti Brunſuicenſis, eius qui fauore ciuium potiorum, excluſo fratre Henrico Mirabili, ſucceßit in ditione Brunſuicenſi & Wilhelmo fratri impuberi. Alter perduellium de epiſcopatu Hildeſemenſi erat Ericus, comes de Scowenborg: ambo electi à parte capituli. Henrico miniſteriales plurimùm inhaſerant, quæ de re arces eccleſiæ poßidendas accepit. Erico cum parte capituli fauerunt ciues Hildeſemenſes: quocirca introductus in vrbem, ibi conſederat. Grauis & implacabilis contentio, per quam agri & oppida miſerè vaſtabantur: nec poterat interuenire per annos quatuordecim, qui rem componeret. adeò erant vtrique obnixi non cedere. Ciues egreßi pro ſuo Erico, oppugnauêre, & expugnauêre magnis viribus nouam arcem, in conſpectu vrbis poſitam, quam hodiè vocant, Compeſce violentiam. pro qua re, moriente ad decimumquartum annum Erico, (nec enim aliter res ſedari potuit) ciues in cõpoſitione alteram eccleſiæ erexêre arcem ſuper eodem flumine, altera parte ciuitatis paulò diſtantiùs ab vrbe, Marienburg vocant: quam nunc dicunt, incertum vndè, in iure præpoſiti conſiſtere, ſiue vt eccleſiæ nomine cuſtodiam agat, ſiue ex quadam indè ſecuta tranſactione. Res mihi incomperta in hodiernum permanſit.

CAPVT XXII.

MImigardeuordenſi, Monaſteriensive eccleſiæ, per ea tempora præſedit vir memorabilis, Otto tertius, ex comitibus in Retberge, pridèm præpoſitus Paderburnnſis, ordine trigeſimuſtertius epiſcopus Monaſterienſis. Sex ſolis annis præfuit eccleſiæ ſuæ: & primo quidem tempore proſperè cedentibus rebus, poſteà quendam perpeſſus eſt Conradum præpoſitum Colonienſem.

Cedens

Cedens autem maiori potentia, ab ecclesia sua exulabat bonus pontifex, inq; exilio mortuus est. Succesſit autem idem Conrado, qui trigesimumquartum inter pontifices locum nactus est, quatuor duntaxat annos in episcopatu malè quaesito perſistens: dãna primùm grauia & inferẽs et perpessus est. qua in re grauiter ecclesiae praedia & ministeriales laborabant, inq; ea perplexitate mortem obijt. Electionem eiusdem Conradi, & quacunque in ecclesia idem ordinauerat, concesserat, instituerat, destituerat, authoriz auerat, Clemens papa quintus tanquàm inualida cassauit, reprobauit, reuocauit in irritum. Interim verò innoxij per illa tempora miserè vexabantur, foris gladio, intus perplexitate: nescientes vbi essent, cui fiderent, quem sequerentur. tamen consolationẽ habent indè pia corda, quàm diù in possessione quacunque toleratur etiam qui parùm iuris habet, donèc reuocetur, omnia valida subsistunt. tantum operatur communis hominum existimatio: alioquì in absolutionibus & ministerijs spiritualibus graue esset periculum animarum.

CAPVT XXIII.

VErdensem ecclesiam per eadem tempora regebat Daniel quidam, ordine Carmelita, ex assectis curiae pontificalis, tum in Francia manentis. Praefuit autem varijs euentibus: magis autem incubuit, annis nouendecim. iã enim inoleuerat, vt Apostolica prouisione darentur episcopi, posthabita capitulorũ legitima electione. Ità & Ioannes huius praedecessor introiuit: qui quoniã, vt diximus, trãslatione eiusdẽ pontificis peruenit ad ecclesiam Eistadensem, iste frater Daniel Carmelita ab eodem pontifice surrogatur, vt praesset Verdensi ecclesia. Erat in Theologia magister nõ vulgaris eruditionis,

cum capitulo & prælatis malè consensit, semper suam præferens sententiam: imitatus mores aut curiæ, quam diù secutus vidit: aut monasterij sui, in quo est à puero educatus. Vndè propter dissensionem, quam cum suis habebat, secessit in partes Rheni: & Coloniæ vitam in excommunicatione finiuit. Litem enim instituit cum ecclesia super iuribus, incertũ quibus. Multa interim damna, eius occasione, ecclesia perpessa est: nihil reperit bonorũ, quibus memoriã eius cũ dulcedine seruet. Ferunt tamen inter bona eius quæ fecit, & arcem Rodenburg insigniter communierit, & valuam magnã partis australis erexerit, immunitatis canonicorum apud ecclesiam. Sed cùm grauissimè dissideret à capitulo suo, intrauit in manu forti eandem partẽ australem, cùm nemo quicquam timeret, cepitq; armatis militibus canonicos suos: sed in ea tumultuatione cùm pro canonicis ciuitas commoueretur, ad eum laborem est peruentum, vt integra vrbis & insignior platea concremaretur tota. Illius tempore & pernicioſa dissimulatione in præiudicium ecclesiæ dux Luneburgensis erexit fortalicium in Lowenbrugge, quod tenet hodiè in non modicum grauamen Verdensis ecclesiæ. Duobus versiculis expressere, quanto desiderio sui pontificis esset:

Daniel antistes, non curat clerus, vbi stes:
Optans vt valeas, dummodò non redeas.

Satis acutè, quisquis author erat, affectum non desiderantis, neq; amantis cleri in pontificem expressit.

CAPVT XXIIII.

SVerinensem verò ecclesiam per ea tempora, post Ioannem suscepit Ludolphus, vir memorabilis, ex ministerialibus de Bulow: præfuitq; eidem in annum 9. per cuius tẽpora facta est illa innouatio in Marchionatu Bran-

Brandeburgensi, cùm mortuo sine masculaprole & Aldemaro, feudum recideret ad Imperium: & iam Ludouicus Bauarus verum potiebatur, qui filium aquinocum fecit Brandeburgensem marchionem, quo in principatu Lubicensibus, ab rege Daniæ primùm, deindè à comitibus Holsatiæ laborantibus, præsidio fuit, quod in Vandalia nostra diximus. Quo etiam tempore Ioannes papa 22. nouum ordinem militarem instituit in prouincia Vlyssibonensi, aduersùs discurrẽtes Sarracenos, qui ex Baticæ prouincia fecêre multas excursiones in Lusitaniam. Appellati sunt autem milites Iesu Christi, quibus attribuit arces, præsidia & possessiones, quas multas habuêre Templarij, in ea prouincia nupèr, quod diximus, exterminati. Attribuit autẽ abbati Alco, Asiani monasterij ordinis Cistertiensis, authoritatem inuestiendi milites: qui etiam potestatem accepit exauthorandi milites, qui suæ professioni non satisfacerent. Marmum vocant oppidũ Sylvensis diœcesis, in quo sedere iussit principalem magistrum in eo ordine. Cautione autem accepta ex ordine Templariorum, iussit abbatem memoratũ prouidere, vt professioni satisfacerent in militia, vtq; fidei & religionis eorum diligentissimam & exactissimam haberet rationem.

CAPVT XXV.

RAceburgensem verò ecclesiã per hanc tempestatem gubernabat memorabilis antistes Volradus, natus ministerialium genere Holsatiæ de Dorne, ex qua nemo nũc superextat. Huius insigne memoriale est, quòd domũ lapideã in Veichow, vbi tũ erat episcopalis mãsio, extruxit, & imaginẽ argenteã maiorem diuæ Mariæ in altaris tabula, & scutellam maiorem argenteam in armario, ad vsum pontificiũ dedit ecclesiæ. Eius quoq; tem-

pore in oppido Witenborg, hostia altaris per miraculum apparuit sanguinolenta. Quo tempore Rochus Narbonensis provinciæ nobilis iuuenis, cuius pater erat dominus oppidi Agathopolis, in locuplete hæreditate, dimissus à parentibus ad annum ætatis 12. patriam deserens, quam patruo dimisit gubernandam, Italiam petijt, peregrinatus pro Christo. Vidit plagam crebrescentem pestilentia, & misertus laborantium, crucis impressione multos liberauit Romæ, Aquapendente. Cesenæ notior factus, aufugit. Placentiam quoq; vrbem adijt. ibi cùm multos curasset orationis impendio, ipse quoq; percussus est eodem morbo, velut ardente sagitta in coxam eius emissa. illicò vrbe ejcitur, vexatus blasphemia: En qui alios curare præsumit, ipse ægrotat. In nemore solita precis præsidia, integram recepit sanitatem. Tum in Gallias reuersus, patriam inuenit bellis tumultuantem. Eò cùm concessisset, à lictoribus capitur, tãquàm explorator: in carcerem conjcitur, vbi quinquennium egit in summa patientia. Domùm laxatus, domũ patrui, velut alter Alexius, mendicãtis habitu excoluit. Anno ætatis suæ trigesimosecũdo ægrotus, sacramẽtis ecclesiæ munitur, migrauitq; ad Dominũ. Inuẽta est tabula ad latus demortui his verbis scripta: Peste laborantes ad Rochi patrocinium confugientes, contagionem illam truculentissimam euasuros significo. Eares ad patruum eius vrbis principem perlata, fecit attonitũ. Vbi diligentiùs rem explorat, vidit ex fratre nepotem. Tum terrefactus, soluitur in lachrymas: sacellum ei dedicat, vbi miraculis fulgescit. Venit deindè in obliuionem Rochi nomen: sed anno Christi post. 1415. cùm Concilium Constantiæ ageretur, ibiq; pestis desæuiret, ex Germania cœpit Italis nomen eius insigne fieri. ad annum autem 85. Venetias corpus eius deportatur, vbi

summo

summo in honore dicato sacello percolitur. Eius festum decimasexta Calendas Septembris.

CAPVT XXVI.

PAderburnensi autem ecclesiæ post Bernardū, præfuit Balduinus annis viginti, natus comitibus ex Steinfordia. Sensit iste statim præiudicium cuiusdam permissionis factæ rustico populo. Nam Bernardus, vt consentirent ministeriales cuidam collectæ faciendæ per omnem ditionem in capita rusticæ plebis, vicissim annuit populo, vt in cœmeteriis erigerent casellas, quibus tuerentur supellectilem suam ab incursu hostili, & in ecclesijs reponerent, si vellent, cistellas. Visa est prima fronte præferre prouidentiam ab incendio & rapina: sed quod excogitatum est ad securitatem, peruenit ad noxam, hominum faciente malitia. potiùs enim factum est, vt cœmeteria profanarentur, quàm vt res securarentur. Auaritia enim miscet omnia: non discernit inter sacra & profana, dummodò precium sit aliquod malitiæ. Quo tempore floruerunt illa lumina iuris, Ioannes Andreæ Bononiensis, ciuis Pistoriensis: Oldradus de Laudo, cōsistorialis aduocatus, omnes auditores Dyni. Ioannes aūt Calderinus, ciuis & ipse Bononiensis, gener erat Ioannis Andreæ, qui socerum suum ex peste mortuum testatur anno 1348. Tum & Franciscus Maronis, ordine Minor, theologus floruit acutissimus: & Michael de Cesena, eiusdem ordinis minister generalis, quem Ioannes vigesimus secūdus pōtifex notatum de hæresi, magistratu suo destituit. Ille verò se calamo vltus est, ostendere volens innocentiam suam: sed aduersùs mare intumescens, non proficit vnius hominis, quanuis validissimus, clamor. Ocium autem & cibus alienus, multa in multis, iuxta Comicum, operatur.

CAPVT XXVII.

OSnaburgenſi autem eccleſiæ, trigeſimoquinto loco ſucceſſit Engelberto nobilis Gotfridus, natus ex comitibus de Arnsberge. Multo tempore ſupra annos triginta gubernauit eccleſiam, multo labore: nam finitima bella euitare non potuit. Nam Ludouico Monaſterienſi epiſcopo, nato ex comitibus Haſſiæ prouincialibus, inhæſit, cui bellum erat in comitem de Marca, qui de vniuerſis prouinciis occiduis collegit arma, de Gelria, de Monte, de Leodio, de Traiecto, de Flandria, Hollandia, de Artheſia. Tanta fuit conſpiratio cum comite de Marca in vnum epiſcopum Monaſterienſem, cui Oſnaburgenſis Gotfridus inhæſit. Factæ ſunt multæ ad partem conflictationes, varia fortuna. Et vbi totis agminibus concurſatum, Monaſterienſis & Oſnaburgenſis epiſcopi, fugatis hoſtibus, ſuperiores fuêre. Multa pratereà per annos ſupra triginta huius pontificis facta ſunt: quæ, quoniam illuſtrandæ religioni non ſunt accommoda, tranſimus. Nouiſsimè poſtulatus, ad eccleſiam Bremenſem tranſiuit: quo in loco non ſatis feliciter res eius tranſiêrunt, quod poſteà ſuis temporibus memorabitur. Pertæſum fuit bono patri multorum in eccleſia Oſnaburgenſi laborum: & ideò requiem ſenectuti quærens, ſuper eccleſia Bremenſi fecit diligentiam: & eſt aſſecutus. Sed exitus non is erat qui ſperabatur: quod ſuo loco dicetur.

CAPVT XXVIII.

MIndenſem verò eccleſiã, per ea tempora tenuit ac gubernauit illuſtris dominus Ludouicus, ex ducibus Luneburgi ac Brunſuici, ordine pontificũ in ea eccleſia trigeſimuſnonus. Tranquilla vidit tempora, qua promeruit principis modeſtia: grandis tamen inundatio

Viſurgi,

Viſurgi, cui à memoria tunc hominum, nec exindè pòſt ſimilis viſa eſt, paulò ante exitum eius fuit. Nam anno Chriſti 1342. ex reſolutione niuium, aut alia quadam occulta cauſa, vſqueadeò increuit fluuius, vt ſublimem eius pontem diſſeeret, & à ſoliditate, quam nec dùm recuperabat, deturbaret. Ingreſſus vrbem, ad quinq; vſq; pedes ſuper liminaria portæ contigit, per eccleſiam maiorem dilapſus in forum, omnes domos & concaua quæque ſubterranea impleuit. Mira fluuiorum intumeſcentia, de ſubita niuium multarũ reſolutione ſolet crebriùs prouenire: ſed tum anni tempus (erat enim dies diua Magdalenæ media fermè æſtate) ad hanc tum cauſam recurrere non ſinebat. dudùm enim præterierat niuium reſolutio, quæ in anni ſolet principio prouenire. Siue marinum undatio tum aßidua, influxum eius in oceanum retardaret, (nam indè ſolent incrementa fieri) ſiue ex occultis, nec dùm compertis cauſis fieret. Memorabili exemplo accolis plurima tum damna inferebat, demerſione pecorum, ſubuerſione domorum, interceptione multorum mortalium. Nam locis humilioribus riparum, latè in terram expatiabatur. nonnulla oppida concußit, villas multas ſubuertit: vt fortunatus videretur, quiſquis rebus amißis, coniuge, filijs ereptis, vel nudus exiret de profluuio. Tribuunt accolis flumina multa ſæpè commoda: ſed talibus caſibus compenſant, graui nimis retributione. Ludouicus autem pontifex eccleſiam ſuam Mindenſem per annos 22 gubernans, anno Chriſti 46 emigrauit ex hoc ſeculo, apud monaſterium in Walfrode, terræ Luneburgenſis, quo eum loco extrema infirmitas apprehenderat. Nam ibi plerunque velut in prima ditione commanebat. Exutus autem corpore ſpiritus, rediit, vt confiditur, ad Dominum qui dedit illum. Tumu-

latum est corpus in eo monasterio, solennibus de more illustrium peractis exequijs. Sed ea res ætate nostra magis inclarescit, vt ad imitationem Italorum incipiant funerales orationes habere de laudibus mortui, vsque ad recordationem totius generis & omnis antiquitatis: quæ necdùm res tum inoleuit. Influxit autem prouincijs cum bonis literis, quæ nobis prouenerant de multiplicatione sepultorum antè codicum, per ministerium impressorum. Iam enim passim habentur veterum scripta, quæ olim apud rarissimos tenebantur inclusa, & vix coniunctissimis fiebant ad vsum communia. Sed hæc interim.

CAPVT XXIX.

LVbecensi deinde ecclesiæ post felicissimum pontificem præficitur D. Iohannes Muel, pridèm eius ecclesiæ scholasticus, vir illo dignus loco. Electus concorditer à capitulo suo, cõsecratus est ab archiepisc. Bremensi Burchardo, Suerinensi & Raceburgensi, cõprouincialibus suis: & eodẽ die suæ consecrationis dedicauit chorũ nouũ per prædecessorẽ constructũ, & exornatum in honorẽ patronorũ ecclesiæ. Iste pontifex primus munivit arcem suã in Vtbin, fossato grandi circunducens (quod antè non erat) aquam, pro firmamento, de consensu comitum Holsatiæ. Emit quoq; villam Dodome, cum sylua & attinentijs eius, 1200 marcis. Aedificauit quoq; in ecclesia Lubecensi capellam magnam prope armarium, in qua vnà cum episcopo Burchardo sub lapide magno aurichalco tecto quiescit, expectans nouissimam tubam. Sedit annis nouem, vidit mutationem temporum in Romano Imperio. Tum enim mortuo Ludouico in venatione, vt ferũt, toxico, (quod ei amantissima sui, vt credidit, domina bibendum dedit) tum electus est à nonnullis princi-

principibus dominus Guntherus, comes de Swartzburg, vt praesset Romano Imperio: sed Wenslaus Bohemiæ rex, Ioannis filius, Henrici Imperatoris nepos, qui tum opibus & armis præ cæteris floruit, iam tum sub patre militans in Italia, & Romanis pontificibus in Gallijs manentibus acceptus, quòd esset sanguine Gallico Lutzenburgensi editus, peruicit, vt ab alijs principibus nominaretur: & habebat paratum exercitum Moguntiæ, si opus esset confligere. Contraxit autem vires suas Guntherus, & venit Francofordiam cum amicis, vt ibi authorizaretur: sed Francofordenses, incertum vndè persuasi, si forte & ipsi aureo málo petiti, portas Gunthero habuêre clausas: prætendentes, ab antiquo seruatũ, in discordia duorum coassumptorum neutri pandendas esse portas, nisi aliquot mensibus sedisset in castris ad obsidionem vrbis. Interea Wenslaus, qui cum honore nouo mutauit nomen, vt Carolus diceretur, ponens Wandalicum nomen, in quo contemneretur, assumpsit Imperatorium ex Magno Carolo: aduersus hunc Guntherum non armis, sed, vt ferunt, veneno pugnauit, subornans medicum eius, qui paulũ discrasiato remedia pollicitus, mortem propinauit. O quàm dissimiles veterũ Romanorum moribus. Illi corruptorem medicum remisêre ad dominum, quem prodere est pollicitus: nostri submittunt, immò corrumpunt domesticos, vt occidant dominum. Sed tum Carolus præualuit.

CAPVT XXX.

BRemensi verò ecclesia post Burchardum præficitur insignis & nobilis vir, dominus Otto, natus ex comitibus de Delmenhorst, pridèm ecclesiæ decanus: vir iam grandæuus, & qui ætate fractus, eques incedere non potuit, humeris aut vehiculis vectabatur. quam

rem

rem multi in occasionem exercendæ malitiæ sumebant, innoxios viatores spoliando: nec facilè potuit ad archiepiscopum querimonia peruenire, obseruantibus aditum improbis, nè quisquam querularetur. Venerat cursor ab Oldenburg cum literis ad archiepiscopum. Rogabat bonus pontifex, vt sit, quid in diœcesi comperisset, quid audisset, quid rerum per publica itinera gereretur, securi transirent viatores, an minimè? Respõdit homo simplex, & qui nihil indè mali formidaret, adstante loci præfecto: Gratiose pater, ab hominum memoria non fuit tantum viantibus periculum per itinera. Indignatus præfectus, hominem velut falsa locutum abripuit: Vadè, inquiens, fatue, concede in popinam vt manduces. Et conuersus ad dominum: Tales, inquit, nebulones vt placeant, vera falsis permixta deferunt. Vbi verò idem præfectus hominem illum in secretũ seduxit, plagis & tormentis ab illo exegit, vt verbum apud episcopum incautè prolatum retractaret: tentumq; per dies aliquot in carcere, iterùm quasi venientem de Oldenburg, misit in conspectum archiepiscopi, iam instructum, quid interroganti responderet. Scisciatur archiepiscopus quid afferat? Nullo, inquit, vllo tẽpore tanta fuit securitas transeuntibus, quantam in diebus istis cernimus. Ignorabat bonus pontifex domi sedens, quid illi actum esset, iam repugnantia prioribus respondenti. Credidit, & ludificatus est, vt solent frequenter ab improbis terrarum domini, quum non ipsi prodeunt rebus contemplandis. Rarò enim verum audiunt: nam nemo, aut rarus, non nisi placita loquitur. Sed vir grandæuus, iam impar administrationi suæ tantæ diœcesis, de consensu multorum in capitulo, dominum Mauritium de Oldenburg comitem, ecclesiæ decanum, neptem suũ adoptauit, vt filius esset.

Vix

Vix quinquennio in põtificatu peracto, rebus excesſit humanis. Cũ interim nũcij & Oratores dicti domini Mauritij de Oldenburg adoptati, iter arriperent in Auimonem, vbi tũ Papa conſederat: alij de capitulo aliud ſentientes, Oſnaburgenſem epiſcopum inuitauêre, poſtulantes, vt & ipſe diligentiam faceret pro eccleſia Bremenſi à ſummo pontifice obtinenda, interpoſita ſua, ſecundum iuris formam, poſtulatione. Erat illis in Mauritio nonnihil diffidentiæ, &, vt eſt captus hominum, complacuit illis amplius in epiſcopo memorato. Populus autem Bremenſis ex longa memoria ſemper in domum Aldenburgenſem inclinabat, præſertim hi qui de maioribus erant in vrbe familijs. Nam quotiès plebs furens tumultuaretur in vrbe, ſemper inuenêre præſidium in his comitibus: quod ſuis locis oſtendemus.

CAPVT XXXI.

MOnaſterienſi autẽ eccleſiæ per ea tempora præfuit præclarus & magnificus vir, dominus Ludouicus de Haßia, canonicus Carnotenſis, literis apprimè inſtructus: & hæc prouiſio prima facta eſt per dominum Clementem quintum ſummum pontificem. Introducitur in eccleſiam ſuam honorabiliter per Ottonem comitem Cliuẽſem: (nondùm enim ducali titulo erant, vt poſteà & nunc ſunt, inſigniti.) erat enim ex comitibus prouincialibus, de ſanguine ſanctæ Eliſabeth. Eccleſiam Monaſterienſem benè ac laudabiliter rexit. In domeſtica familia clericos primos habuit: quo contrà noſtri temporis pontifices, clericos in poſtremis, militares, immò miniſteriales, habent in primis. Vita erat integra, pauperibus miſericors, bonis amabilis, reprobis erat terribilis, in bellis fortunatus, inter principes acceptus & honoratus, in caſibus duris interritus. Vltra omnes prædeceſſores

ceſſores ſuos opibus, gloria & honore pollebat, & anno præſulatus ſui 49. migrauit ad Dominum: hoc eſt, per tempora Clementis quarti, & Ioannis vigeſimi ſecundi, & Benedicti duodecimi. Iam tũ ſurrexit nouis ex cauſis cruentiſſimum bellum inter reges Francorum & Anglorum, vixdùm ſopito benè veteri, quod erat de poſſeſſione Normandiæ, quam iamdudùm Angli tenuerunt. Iam verò belligerare cœperunt de toto Franciæ regno, cùm mortuis legitimis ex ſucceſſione ſine maſcula prole regibus, regnum Franci deferunt Carolo de Valeſio, fratrueli regum: & Eduardus rex Angliæ, tenens filiam proximi regis coniugem, ſe regno ferebat propiorem. Franci in obſeruantia veteri ſtetêre, agnatorum lineam ſequentes in ſucceſſione regia. Angli proximum intuebantur ſanguinem, illi ſucceſſionem attribuendam putauerunt. Longa diſputatio, maior digladiatio per multorum regum in vtroque regno ſuccedentium tempora. Et durauit ad ætatem vſque noſtram.

CAPVT XXXII.

SVerinenſi eccleſiæ poſt Ludolphum præficitur germanus eius frater, Henricus: vtriuſque certè bonum teſtimonium, vt in aſſumptione germani, deſiderium ſuî quod Ludolphus reliquerat, agnoſcatur: & nihilominùs perſpicua virtus Henrici honoretur, qui bono fratri non impar futurus ſperaretur pontifex. Præfuit autem eccleſiæ in annum 8. vir grandæuus cùm aſſumeretur. Gloria non vulgaris contribulium ſuorum, duos in vna eccleſia ſine medio fratres ſui generis vidiſſe pontifices. Durat hodiè, latéque diffuſa eſt ea miniſterialium familia, per multorum principum ditiones, opibus etiam non in poſtremis ſui ordinis viris circunfulgens. Floruit per eius tempora in Italia vir inſignis, poëta laureatus,

reatus,

reatus, Franciſcus Petrarcha, ſummis pontificibus, Imperatoribus, regibus charus: ſed adduci non potuit, vt in cuiuſquam ſe familiam deuinciret. Vir animo libero, quem nullis nexibus præter literarum ſtudia voluit obligari. Viſitauit pontifices in Gallijs, ſcripſit regi Carolo, & ab eo viciſsim literas accepit. Robertum regem Siciliæ familiariter adijt, ab eo lauream accipiens. Originem duxit Florentia natus, tamen Aretij in exilio (vt eſt gens illa factioſa) locum adeptus literis, delegit in eurem villa clauſa, haud longè ab Auinione. Peregrinatus eſt per Gallias & Germaniæ partem, pérque Italiam quocunque declinabat, viris magnis charus. Contemptor honoris, contemptor opum, dulcedine captus literarum, amator ocij. Pater eum Iuris diſciplinæ & in monte Peſſulano, & in Bononia ſubiecit. Ille rem negligentiùs egit, affectuoſiùs auſcultans poëtis & oratoribus: vndè factū eſt, vt in vtroque ſua emineret ætate. Laudem præcipuam habet excitatorum per Italiam ſtudiorum humanitatis. Plures vſque hodiè habet admiratores, quàm imitatores. Scripſit Bucolicum carmen egregium, Apologeticis ſermonibus plenum. Scripſit inſignem librum de remedijs vtriuſque fortunæ, vbi ingenium, & multam eruditionem, latiſſimamq; lectionem oſtendit: de ſuo ſecreto, deq; laude ſolitudinis: Epiſtolas plures, ad diuerſi generis homines, elegantiarum plenas: Inuectiuas in medicum loquacem, contemptorem poëtarum: adeóque affecit, vt etiam ſi illi ſenſus rerum remanſit, mâllet ſe ſiluiſſe, & Petrarcham minimè contaminâſſe. Obijt ſuum diem in ſolitudine, quam viuendo dilexit, anno ætatis penè 70. Vir longiori vita, & memoria dignus ſempiterna.

CAPVT

CAPVT XXXIII.

VErdenſi eccleſiæ poſt Danielem, inſignis prouenit pontifex, dominus Rodolphus, Imperatoris Caroli aliquandò cancellarius, ordine epiſcoporū 39. Pauci tempore præfuit eccleſiæ: tamen condito teſtamẽto, charitatem quam habuit ad eccleſiam & fratres in ea ſuos, declarauit, erogatis 300 aureis pro ſuî memoria. Cuius temporibus Carolus, dominus eius, iã Electoribus in ſuam ſententiam adductis, Romanorum rex Aquiſgrani coronatur, & ab Innocentio Papa 6. miſsis Romam cardinalibus, iuſſus eſt Imperator conſecrari. Poſteà verò tempore Vrbani quinti, idem reuocatus eſt in Italiam, contra Bernabouem tyrannum Mediolanenſium: cuius audaciam, ferociam, & potentiã aluit & auxit vehementer Ludouicus Bauarus, dictus à ſuis Imperator. Nam eccleſiam quoquè & terras eius non præſtitit immunes, multaq; multis damna irrogauit per Italiam. Miſit Papa cardinalem legatum cum exercitu. venit Imperator & ipſe ſtipatus agminibus multis: ſed tamen ſine magno profectu eccleſiæ rediit cum exercitu Carolus. Nam dicerunt Itali non ferro, ſed auro pugnare. Quod verò noſtris rebus accommodum eſt, dicamus. Imperator Carolus, hoc Rodolpho cancellario plurimùm adiuuante, pro libertate eccleſiaſtica contra dominos temporales, multa ſtatuta edidit, & eccleſiaſticis perſonis priuilegia immunitatis & libertatis amplificauit. A laicis edita cõtra eandem libertatem ſtatuta, vt erant antè, irrita declarauit. Nam & veterum Imperatorum leges, ea iamdudùm caſsârunt & annullârunt. Adiecit, vt quicunq; laicus cuiuſcunq; ſtatûs, gradûs, dignitatis, eminentiæ, aut conditionis exiſtat, auſu ſacrilego, vel propria temeritatis audacia, ſacerdotem aut clericum ſeculârem aut

regula-

regularem diffidauerit, proscripserit, captiuauerit, spoliauerit, mutilauerit, occiderit, aut in carcere detinuerit, aut huiusmodi maleficia perpetrantes scienter receptauerit, vel fauorem eis praestiterit, eo ipso sit infamis & omni honore priuatus, nec ad placita aut consilia nobilium admittatur vllo pacto. Extat bulla aurea apud ecclesiam Hamburgensem, super his atq; alijs exequutoribus ad ea datis regibus, archiepiscopis, episcopis, ducibus, comitibus.

CAPVT XXXIIII.

RAceburgensi quoq; ecclesia per idem tempus praefuit insignis vir, dominus Otto, natus Militarium siue Ministerialium genere de Gronawen: deq; actis illius, aut quanto tempore praefuerit, incertum qua negligentia, nihil relatum est in annales: & ideò tempora eius commemoranda sunt per illustria aliorū opera. Iuo natione Brito, eruditissimus iurisconsultus, per haec tempora Caroli quarti regnare incipientis, praeter doctrinam & singularem eloquentiam, quibus insigniter praeditus erat, mira etiā pietate ac misericordia in pauperes vsus, celeberrimus Romae habitus est. Angelica enim fuit continentia, quae in ea vrbe coruo rarior albo est inter seculares: & vitam suam à vino & ab esu carnium omninò conseruauit intactam, corpus cilicio operuit: ieiunijs, vigilijs & orationibus disciplinas miras, plusquàm monasticas adiungebat: nudam pro cubili terram luteam, rigidum saxum pro ceruicali: sacra biblia volumen, quod indesinenter portabat, capiti aptabat: suamq; omnem cum pauperibus, quos procurando defensitabat, conuersationem duxit humilimam. Patrimoniū amplum cum haberet, spem in Deo ponens, pauperum, orphanorum & viduarum causas ex eo protexit. Hic omnium procu-

curatorum & aduocatorum vnica meritò lucerna, condignam sui laboris mercedem percepit à Domino. Nam eo iam vita functo, cùm crebris fulgeret miraculis, inter sanctos meruit aggregari. Eius festum 6. Cal. Sep. peragitur. Extāt versiculi, eius laudē vtcunq; perennātes:

Iuo, pater legum, custos, protector, & amplum
Egregiumq; decus: cui se debere fatentur
Iura, tuo totiès iam debellata fauore,
Promptus eras iustas miserorum sumere causas.

CAPVT XXXV.

HIldesemensem ecclesiam post longū bellum, Erico iam rebus functo, Henricus dux Brunsuicensis, rebus pacatis, obtinuit. Dum illi digladiarētur graui inuicèm bello, causa nihilominùs apud sedem Apostolicam agebatur. Ibi Henricus excommunicatione graui feritur, siue quòd iustior erat pars altera, in tota causa victrix: siue quòd per contumaciam non respondendi eos laqueos incideràt. Tum verò absolutionem obtinuit, & introductus in ecclesiam, 17. annis illi præfuit, pacatis ciuibus suis. Cùm verò ad finem viuendi peruénit, optauit in sepulcro patrum suorum tumulari, in ecclesia sancti Blasij, collegio Brūsuicensi. Eius, vt diximus, iussione ciues ab illo capti, bello insidiante, vrbem Mariæ in eodem flumine extruxêre, ad aliam partem vrbis. Comitatum de Sladen ille adiecit ecclesiæ, cum arcibus Widenlage, & Woldenstein. Erat tum temporis error ille vulgatus de adulterino marchione Waldemaro. Effinxit se, vir rustica plebe natus, officio molitor, in speciem eiusdem marchionis, asserens se dilapsum, diù extra regionem peregrinatum. Multos in credulitatem adduxit: nonnullos, etsi nósset falsarium esse hominem, delectabat tamen quòd labor & perplexitas crearetur Ludouico Bauaro, quem

quem pater Imperatorio iure inuestiuerat de dicto marchionatu. In his ferunt extitisse Carolū regem, ob causas memorabiles infestum domui Bauariæ, & præsertim dicto Ludouico. Sed euanuit falsarius: & post multa mala indè exuscitata conquieuit ea tempestas: prout latiùs illa à nobis in Wandalia commemorantur.

CAPVT XXXVI.

EA tempestate ecclesiam Mindensem pontifex gubernabat Gerardus, nobili domo comitū de Schawenburg natus. Primus ex ea familia ad eius ecclesiæ pontificatum prouectus: quod satis videri posset mirabile, nisi maior pars eius generis comitum in Holsatiam respexisset, quam tenuêre diù pariter, donèc per longam successionis lineam patrueles inter se ditionem partirentur. Vidit iste pontifex lethifica tempora, grassantis per omnes prouincias epidemiæ: quæ tāta fuit, vt tertia vbiquè pars populi extincta putaretur. Grauis ira Dei, monente scriptura Regum & Prophetarum, in pœnam peccatis venire pestem, famem, malas bestias, quæ & fructus consumunt, & hominibus insidiantur. Sed ea tum epidemia tanta fuit, vt parem non meminerit vlla ætas, nec posterior aliqua talis, propitio Deo, apparuit. Geradus autem pontifex breui functus ministerio, in 7. vix annum peruenit: futurus ecclesiæ non inutilis, si diutior illi vita fuisset. Nam arcem Rodæ tempore suo adiecit ecclesiæ, daturus plura, si licuisset. Sepultus in ecclesia inter aram diuæ Mariæ nouæ, & Magdalenæ.

CAPVT XXXVII.

LVbecensi deindè ecclesiæ vacanti præficitur præstans vir, dominus Bertrahamus, cognomēto Cremon, concorditer electus à suo capitulo. Huic iam consecrato quidam Steno Berh mouit quæstionem super

oppido Vthin, fingens illud per parẽtes ſuos eccleſiæ impignoratum. Et tandèm cauſa poſita eſt in manus Henrici comitis Holſatiæ, quem ferreum dixêre, qui illud oppidum cum iuribus & pertinentijs ſuis adiudicauit eccleſiæ Lubecenſi, præfantibus, & id fieri conſulentibus, Alberto & Ioãne ducibus iam Magnopolenſibus, & multis alijs viris miniſterialibus. Dedit autem iſte pontifex ſacriſtiæ pro vſu ſucceſſorum ſuorum, precioſam mitram, ſiue infulam pontificalem, ad mille marcarum æſtimatiuam, ea conditione, vt extra ciuitatem & diœceſim Lubecenſem ſine ſpeciali capituli conſenſu non efferretur, nec impignoraretur, nec alienaretur. Dedit eidem ſacriſtiæ plura vaſa argentea, ſucceſſoribus ſuis vſum ſolum deputauit. Emit curiam Hoberſtorper, & villam Hornſtorpe, 900 marcis. Emit quoquè villam Katkaw, & curiam Roberſtorpe cum ſtagno & molendino, & curtem dictam Nigehoff in parochia Katkaw, 1200 marcis Lubecenſis monetæ, de pecunia recepta ex venditione villæ Prodenſtorpe, ad menſam epiſcopalem tunc ſpectante. Emit curtem Rodoſant, & molendinum Gremetzæ illi adiacens, 200 marcis: villam Techaw 140 marcis: villam Offendorpe, villam Gimmendorpe, 300 marcis eius monetæ impenſis. Vendidit villam Holm 300 marcis. Vendidit quoquè reditus 15 marcarum Lubecenſium, quos ſolueret annuos oppidum Lutkenborch, 170 marcis. Grauauit ſucceſſores ſuos in perpetuum 40 marcis Lubecenſibus, de prædijs & villis per eum emptis, pro certis memorijs & conſolationibus annuis ſoluendis in eccleſia Lubecenſi. Sedit in pontificatu annis 27. appoſitúsque eſt ad patres ſuos in ſenectute bona.

CAPVT

CAPVT XXXVIII.

HAlberſtadenſi eccleſiæ poſt Albertū ducem præficitur Ludouicus, marchio Miſnenſis, & comes prouincialis Turingiæ, qui 8 quidem annis præfuit eccleſiæ cum ſumma laude. indè transfertur ad eccleſiā Moguntinam: illam quoquè, quanuis occaſione, poſteà dimiſit Apoſtolica authoritate, tranſiens ad Bambergenſem. Sed neque ibi permanſit finiens: nam poſt annos ſupra viginti ab eo tempore, quo primùm Halberſtadenſis creatur, peruénit ad eccleſiā Magdeburgenſem, in qua malè finiuit: quod ſuo tempore commemorabitur. Mortuus eſt per hæc tempora Ludouicus dux Luneburgenſis, qui per filiam Wilhelmi nouißimi ducis hæreditauit terrā. Eo iam vita functo, relicta eius accepit comitem de Schomburg. Ludouicus autem in extremis agens, quòd in eo fuit, ſucceſſorem ſuum deſignauit Magnum, Magni ducis Brunſuicenſis, qui principatum de Landeſberge tenebat, filium. Acquieuêre proceres terræ, cùm magna iam ſpes optimæ virtutis in eo principe conſpiceretur. Approbauêre ipſi quoq; Luneburgenſes iudicium ſui ducis, & magnis fauoribus Magnum initiò ſunt proſecuti. Non erat diuturna in eo virtutis indoles: citò conuerſus in alium virum, longè aliam ſpem præferebat. Trahere ad ſe omnia, confundere fas atq; nefas cœpit: nihil per leges illicitum, quod libitum eſſet, habere. quibus ex rebus omnium in ſe ſubitò contraxit odia. Ipſe parens & literis & nuncijs eum commonebat, vt ab improbitate diſcederet, ad primam rediret dominandi ſpeciem: nihil profecit. Infremuit ſenior, & minatus eſt, vbicunquè illum obuiàm haberet, in proximam arborem appendendum: in quam rem promptos dicebatur funes circunducere. Ille patrem irridens, ex argento catenam

iussit fabrefieri, quam collo circuntulit: vndè & nomen sortitur, vt dux catenatus diceretur. Vertebat enim patris iram in iocum, dicens: Pater minatur me iugulare funibus, præparatam illi rem præferam, vt catena vsus, nihil opùs habeat, quos circunfert, funibus. Sed hæc in Saxonia diximus.

CAPVT XXXIX.

BRemensi metropoli post Ottonem præficitur Gotfredus, natus comitibus de Arnsberg, pridē Osnaburgensis episcopus. Præuenit enim apud sedem Apostolicam Mauritij adoptati Oratores, siue iam erat quod ad agendam causam Mauritio deesset, siue potiùs gratiam meram Papa faceret Gotfredo, incompertum est: sed tum Gotfredus confirmationem cum pallio est assecutus, frustratis, qui venerant pro parte Mauritij. Potuit fieri, vt pars postulantum vel numero vel merito præualeret: aut formam seruauerint in postulatione, quam fortè eligentes, & archiepiscopo suo subscribentes, neglexère. Euentum videmus, quia frustrati sunt: causam non ità. Annus erat 1349. cùm nuncij eiusdem confirmati redirent cum literis: nec tardabat Gotfredus ecclesiam Bremensem petere. excipitur cū ingenti honore: & volentibus nolentibúsque, fit archiepiscopus, quia literis summi pontificis refragari nemo poterat. Mauritius tamen arces ecclesiæ tenebat, iam ab annis patrui Ottonis. Nam illo viuente, vicariatū pro illo, quod diximus, gerebat. Difficile indè & arduum bellum enascitur, dum alter papalibus literis innititur, alter possessione terrarum gloriatur. De ciuitate in suum votum vtraq; pars instituit trahenda diligenter. Illa diù neutralitatem sustinebat, fauens quidem Mauritio, cùm literis Apostolicis refragari nec auderet, nec posset: tamen de volūtate Mauri-

Mauritij quieta diù ciuitas permāsit, nec se partibus immiscebat. Facilè sibi patitur deesse ciuitatem, si tamen emulo non adsit. Gotfredus agebat in suorū consilio, quanam ratione sibi deuinciret ciuitatē, cùm alioquì impar & impotens videretur ad resistendum aduersario, qui viribus vteretur diœcesis in eum. Erant qui dicerent, quatuor in plebe viros primarios, q̄ authoritate in vulgo & linguæ volubilitate præstarent cæteris, pelliceret promissis & pollicitationibus, qui facilè cōmouerent infrenatam plebē: plebs mota vrgeret ciuitatis consilium, cum maioribus cedere inclinationi multitudinis. Instruuntur, promissis animantur. Illi pollicitis magnis rebus operam pollicentur: seminant latè rumores in plebē, magno ciuitatē periculo inuolui, quæ literis Apostolicis obuias fieri permittat: verū archiepiscopū à sede Apostolica confirmatū opprimi volens, sciens q̄ patiatur adulterinum administratorem: nisì publicū ciuitatis consilium, & ipsi patres consulares rebus aliter cōsulant, magnum vbi imminere discrimen. Quid multa? mouetur incompositum vulgus his sermonibus, & turmatim inuadunt prætorium, vrgentes consiliū ciuitatis publicum, vt discussa quam cum Mauritio seruarēt amicitia, & occulta intelligentia, bellū illi indicant pro Gotfredo, vero pontifice: nì faciant, scituros se suis publicis rebus iam aliter consuluisse. Multis rationibus consulares tentant populū à sententia dimouere, prætendentes incōmoda & damna plurima, quòd spontè se bello, ad se nihil pertinente, immiscèant: facilem esse ingressum ad bellum, sed egressus futuros difficilimos. Nihil agunt consulares apud persuasam iam plebem. Clamore pro sua consuetudine contendit semèl inflammatum vulgus: iam patére, quid sibi velint crebræ cū Mauritio comessationes, & choreæ cum

illo frequentatæ ſub noctes. Non publico patres commodo, ſed priuato Mauritij fœderi & affectibus inſeruire: nec ceſſauêre à tumultibus clamoſis, quoàd bellum decerneretur Mauritio. Omnia ciuibus per publicum conſilium prædicta ſunt, quæ eſſent ſecutura.

CAPVT XL.

MAuritius acceptis à ciuitate literis, quæ hoſtilia illi nunciarent, publicas vias milite inſedit. & viſeram fluuium ciuibus fecit infeſtum, nec erat facile quicquam in tenentem arces conari. Leſmonam tranſire ciues non poterant, quòd aditum ſeruaret Mauritius de Huda, vbi poſuit militum præſidiũ. Pontem cum propugnaculis inſtruxêre Bremenſes ſupra fluuium, præſidiumq; firmârũt vndè defenderetur: ſed neq; ſic tranſire poterant, niſi armatas naues ad propugnandum adiungerent. Quo facto, cùm pontẽ tranſiſſent, vaſtatione, incendijs vniuerſam eccleſiæ ditionẽ percurrebãt. Mauritius autem collecta vndecunq; valida manu, ad numerum 900. armis expeditorũ militũ, cui agmini inerãt de Oldenborg, de Linow, de Stenforde comites, Paderburnenſis epiſcopi manus cum multis nobilibus: & ducebat in vrbem Bremam ad fortalicium, quod habebant ciues ad hoſpitale, quà promptius erat iter. Ibi ſe oppoſuêre ciues armati, tranſitũ prohibituri vlteriorẽ. Conſeruntur manus, grauiter pugnatur, cadunt de Bremenſiũ parte multi, plures etiã capiuntur. hoſtes vaſtãt obuia quæq; niſi ſuperſtites ex ciuibus ſepium præſidio, quò penetrare nõ potuit eques, defenderẽtur, omnes ſua temeritatis iuſtas luerent pœnas. Indè cõuerſo agmine ducebat Mauritius in portam Orientalem, vbi ſuburbium erat non contemnendũ, ab ipſa vrbe vſq; ad cœnobiũ ſancti Pauli, ædificijs contiguum, habitatoribus plenum: rapina, cædes,

cades, incendia, ibi omnia miſcuerunt. Mauritius priuſquàm prælium iniret, iam ordinatis aciebus creauit milites auratos, Conradum fratruelem ſuum de Oldenborg comitem, Engelbertum de Marca, Ottonem de Linow comites: & nonnullos militares, qui patrata victoria honorem illum ſeruauêre. Cumq; ibi omnia incendio conſumpſiſſet, proceßit vaſtans vſq; ad Leſmonam. pontem vicit, præſidium deiecit, nauim, quæ iuxtà erat, vi cepit: rediens ad confinia ciuitatis, portas vidit nõ clauſas. Introiêrunt ſpeculatum ex agmine duo, & videntes clauſas domorum fores, lati rediêrunt, dicentes in Mauritij eſſe poteſtate, ſi vellet, vrbem totam. Graſſabatur autem peſtis tum in vrbe terrificè, ità vt deſperata ſalute, domi ſe quiſq; ſuæ contineret. Audiens Mauritius, ingemuit, dicens: Quia ſupernus rex illam oppugnat vrbem, nolo vt acced at afflictis à Deo, afflictio noſtra. Multa mihi iucunda in hac vrbe fuerunt: ſi modò diſſidemus, redibit aliquandò tranquillitas & reconciliatio: retrahamus ab illis manus, quos caſtigat ſeuerus rerum arbiter Deus, nè & in nos ſerpat contagio. Ità reduxit exercitum, vir, qui eius dignus videretur imperio, quòd tam benigno fuit animo in afflictam. Populus autem vrbis ad pœnitudinem conuerſus, quòd incredibilia rerum damna pateretur, orabat conſilium ciuitatis, vt de pace cogitaret. Difficilem fore rem conſulares reſponderunt: omnia quæ cernerent, quæq; paterentur, illis eſſe prædicta. Pollicetur populus, nunquàm ſe turbaturum acta atq; conſtituta publici conſilij: idq; iuramento firmabant. ſtatuerúntque, vt in libro memoriali vrbis ſcriberetur propter venturos ciues. Omnes principes tumultuationis, polliciti ſunt ſimile iuramentum exhibere ſenatui. Interuentu ergò publici conſilij Bre-

menſis, pax in hanc formam inter partes componitur.

CAPVT XLI.

GOtfredus confirmatus archiepiſcopatum teneat: Mauritius totius ditionis quæ ad eccleſiã pertineret, ſit præfectus adminiſtrator. In hunc modũ compoſita res, non diù cõſtitêre. Nam quod neceſsè fuit in eo rerum ſtatu, auerſis inuicèm animis, queri cœpit archiepiſcopus, neq; cõmeatus abũndè præſtari à Mauritio, neq; pontificatûs honorẽ haberi ab illo. Tũ conuerſus archiepiſcopus in Gerardũ de Hoia comitẽ, illum cœpit habere adiutorem, contẽpto Mauritio. Sed neq; is erat ſtatus lõgæuus. Nã ciuitas anno 56 cœpit populari tumultu iterùm indicere bellum Gerardo, quòd multos ciuium ſuorum ſuper ſeruitute impeteret. Coactus ſenatus à ciuibus iterũ nunciare bellũ Gerardo, diù repugnabat: ad extremũ ſuperare quandò ciuiũ clamores nõ potuit, bellũ, vt voluêre, ſenatus indixit: quanuis comes multis ſe modis & vijs ad ſtandũ iuri exhiberet: ad dictamen duorũ de capitulo, & totidẽ de ciuitatis conſilio, rem omnem in ciuitate dirimi per electos arbitros pateretur. Nihil profuit apud infrenatã multitudinẽ tanta in iure exhibitio. Stimulabant cæteros, qui ſtatûs ſui quæſtionẽ metuebant: nec poterat præterire ſenatus ipſe, lõgè aliud ſentiens, quo minùs bellũ comiti indiceret, cum adminiſtratore Mauritio & capitulo primùm facta conciliatione, vt adhærerent bellum gerentibus ciuibus. Tenebat comes de Hoia memoratus arcem Tedinghuſen, quã à comite de Bruckhuſen qualicũq; ratione accepit, cùm eſſet in iure eccleſia. Hanc amittere idem comes plurimũ metuebat, quòd in ea plurimum præſidij ſua ditio teneret. Victi deindè eo bello Bremenſes, cùm ingenti prælio inferiores eſſent,

plu-

plurimos ſuorum amiſerunt, caſos captósque. Quã rem illa tempeſtate in excuſationem prætendebant, nè ad cœtum ciuitatum de cõmunione anſæ Teutonicæ Lubecam euocati Bremenſes concurrerent. Accuſata erat in eo conuentu multiplex Bremenſium contumacia, electi ſunt de communione anſæ memorata. Opulentia tum illos fecit inſoleſcere, vt neq; intùs pacẽ, neq; foris æquabilitatem poſſent ſuſtinere. Diù laborârunt, priuſquàm ad memoratam communionem iterùm reponerentur: hoc eſt, ad vſum priuilegiorum in mercaturis. Obiectum eſt tum illis, quòd quidã Bremenſis ciuis damna in mari per piraticam ſine diſcrimine tranſeuntibus irrogaret. Replicatum eſt ab illis, eſſe illum communem omnium hoſtem, & perindè ſuorum ciuium aduerſarium: & tamen haberi illum in Hamburgenſes iuſtam cauſam, quam cum multa ratione prætenderet. Bremenſes tamen ad eam communionem non reponuntur, niſi præſtita per literas cautione ſuper multis ibi comprehenſis. quam vtiquè cautionem dari opùs nihil erat, ſi non magno interim deſiderio adſpirâſſent admitti in eam ſocietatem.

CAPVT XLII.

BRemenſes igitur renouato bello cum comite de Hoia, fama erat, 300 illi lanceas venire præſidio: ciues 600 iubent conſcriptas accerſiri, vt duplicatus eſſet illis numerus. Comites de Marca adduxêre vrbi agmen præfinitum: cumq; peruenissent in vrbem, currus omnes armamentis & impedimentis onerantur, & commeatibus inplentur: ſed cùm ad prælium eſſet exeundum, comes memoratus, acceptis literis à neſcio quo principe, irreuocabilis cũ ſuis abſceſſit. Fruſtrata eſt ibi multiplex impenſa. Sed tamen miles vnus & aliquot militares, à co-

à comite de Hoia, ob neſcio quam offenſam, tranſibant ad hoſtes, quia feuda in arce Tedinghuſen in precium tranſitionis acceperant. Exibant ergò Bremenſes indè animati magno ſuo belli apparatu ad prælium, vaſtantes comitatum de Hoia. Cùm non parcerent ſacris locis aut templis, comes inuocato Dominico nomine, cuius hoſtes ſacra profanabant, incurrit in eos: & multis occiſis, aliquot militares, & multos ex ciuibus locupletiores in prælio capit. Nec quieuêre victi Bremenſes: dromones (genus id eſt nauium in ſummo natantium) expediebant, quibus armatis aſſcenderant per aquas vſq; Hoiam. Graue ibi prælium aduerſi conſerunt, fortiter reſiſtunt hoſtibus indigenæ: ignem Bremenſes immittunt, ſed pluuia occurrit incendio. Inde defluente ac prono amne mouent in Tedinghuſen. Ibi renouato prælio, multi vtrinq; cadunt. Ad extremum ingraueſcente oppugnatione, arcem dedunt qui præſidio inerant: lætitia ingens Bremæ, mœror apud comitem. Victoriam priſtinam, ſi optio eſt, hoc incommodo permutâſſet: tantum repoſuit in hoc præſidio. Poſt annum facta vtrinq; compoſitione, capti locupletes, ſuo ſe redimunt ære: pauperes clamitabant ad vniuerſam ciuitatem, vt ære publico laxati redimerentur. Voluit ſenatus imponere collectam cæteris ciuibus, ad laxandum qui capti tenerentur. Non ſuſtinuêre populares. nam indè ortus eſt in vrbe tumultus inſurgentiũ, qui inita in vrbe conſpiratione, ſe grandem appellauêre ligam, diù durans in perniciem ciuitatis. Mercatores vrbis ſe coniunxêre ſenatui, paſſi imponere collectam. Cœperunt autem res ciuium paulatim diffluere ac minorari, intermiſſa per bellum negociatione. Nam & gramina in publicis locis ſuccreuêre, paucitate commeantium. Sed & militares qui tranſierant à

comite

comite ad ciuitatem, ſuper damnis acceptis eo bello, publicum conſilium interpellant, volentes ſibi omnia ad integrum reſarciri. Res poſita eſt in arbitrum, Chriſtianum de Delmenhorſt comitem. Ità terminatur, vt dato illis feudali in Tedinghuſen beneficio, conquieſcerent. Hoc rerum ordine & curſu perplexo, archiepiſcopatum tenuit dominus Godfridus, per annos decem, ad annum Chriſti 1359. Tum conſilio Gerhardi memorati, comitis de Hoia, qui ciuitati Bremæ iuſtis de cauſis erat infenſiſsimus, Albertum Magni ducis de Brunſwico filium adoptauit, vt de ſucceſsione certus maneret in præſulatum. Sed res duobus penè annis apud ſummum pontificem vix peragi potuit, vt viuente Godfrido Albertus confirmaretur. Superuixit autem Godfridus archiepiſcopus ad annum Chriſti 63. & Stadij in non pontificali victu moriens, deceſsit: calamitoſus ad finem vſq; pontifex ſepultus ibidèm in eccleſia diui Georgij.

CAPVT XLIII.

SVerinenſi per eandem tempeſtatem eccleſiæ Henrico ſucceſsit pontifex, inſignis vir, Andreas. Cuius quia annales non commemorantur, genere plebeium, ſed virtute præſtantem, aceipio: alioquì inter miniſteriales non eminuiſſet, qui ſibi in talibus primas partes deſumunt. Præfuit autem eccleſiæ ſuæ cum plurima laude in annum octauum, & conceſsit è vita. Iubileus hoc tempore, quem Bonifacius octauus ad 100 inſtituerat, ad verum Iſraelitarum Iubileum, hoc eſt, ad annum 50 reducitur, in quo ſeptiès ſeptem 49 conſtituunt, vt proximus 50, ſit verus ſabbatiſmus, tribuens plenam remiſsionem peccatorum, quod in veteri præludio ſignificabant poſſeſsionum libertates, debitorum relaxationes, quas inuicèm fratribus præſtare iubebantur in lege Moiſi. Rationabilis

nabilis ea visa est omnibus iubilei institutio, quòd ad figuram veteris Testamenti aptaretur: & quòd breui hominum vita, ad 100 pertingere non posset. Quo anno tantam fuisse hominum multitudinem Romæ, scribit Petrarcha, qui viderat, vt nihil mirum sit ex ea colluuione ortam grauissimam pestem: quæ omnem Italiam ità exhaustam fecit, vt ex 1000 vix 10 supereſſent. Manauerat latè ea lues, & serpebat eodem penè tempore per omnes prouincias, vt coortâ potiùs * quàm concursu hominum quiuis facilè secum reputet. Sed nihil obstitit, causam accedere causæ, & corruptionem aëris calo influxam adiuuari corruptionibus terrestrium causarum. Hoc verò aliâs.

CAPVT XLIIII.

PAderburnensi ecclesiæ post Balduinum præficitur Henricus Spegel, abbas Corbeiæ, adiutor præsſoris ægrescentis Balduini: nam cùm ille podagra & paralysis vexaretur incommodis, assumpsit illum de monasterio sibi ad omnia adiutorem. Hinc primùm per Apostolicam prouisionem prouénit pontificatus, antè semper vel per electionem legitimam, vel principum voluntate assumptis ad eum diem pontificibus. Secta tum Flagellantium, dudùm orta in Italia, peruénit in Germaniam. Ibant bini, crucem præferri facientes per vrbes, nudati ad femora, flagellisque se lacerabant miseris modis. Species erat miserabilis, & quæ facilè ad lachrymas commoueret visentes: sed horrendi intùs latebant errores, qui, Deo volente, propalati, exterminabant dæmoniacas illas adinuentiones. Interim verò facie dejecti, vultibus ad commiserationem flexi, canebant hymnos in laudem crucis Christi: & quotiès nomen Christi interuenerat, quod vtiquè non rarò fiebat, proni cadebant

bant ſine reſpectu loci, lutoſi, ſcruposi, leuis, aſperi, humecti, aridi, nihil verentes. Habet enim inter mortales & diabolus martyres ſuos. Sed ad Henricum reuertamur epiſcopum. Ex hoc Henrico irrepſit abuſus in eccleſiam hanc, & multas alias, vt erubeſcant epiſcopi ipſi facere ſacrum miniſterium in eccleſijs conſecrandis, ordinibus dandis, velandis virginibus: quod vſque ad hunc omnes prædeceſſores eius fecerunt ipſi. Nunc, ſi dijs placet, erubeſcimus diuinum in eccleſia miniſterium, & ſacramus canes in nemore, aut adoramus ſeculares principes in aula. Et huius rei initium in hac eccleſia cœpit ex abbate, pridèm religioſo viro, vt per titulares epiſcopos impleant, ipſi autem ocioſi, aut ſecularibus rebus impliciti, ſcilicet. Cæterùm erat vir ſatis ſeuerus, iuſtitiæ & veritatis tenax, inimicis durus. Comitem de Arnsberg frequentibus prælijs fatigauit, capto oppido ſub arce, vt ad æquas ſecum compoſitionis leges deſcendere cogeretur. Et poſt hæc idem comes cùm liberos non haberet, comitatum de Arnsberg in ſuo teſtamento legauit diuo Petro in eccleſia Colonienſi. Idem Henricus epiſcopus induxit omnes epiſcopos, comites, barones, & miniſteriales Weſtphaliæ ad iurandam pacem, ità vt ſacræ ades & cœmeteria, perſonæ eccleſiaſticæ, mercatores peregrini, & orantes, cum rebus ſuis libertate tali gauderent, quòd nemo eis violentiam inferret: & quicunque pacem illam violaret, ſuſpendio interiret. Et ſequuta eſt rigoroſa exequutio in violantes. Venit Imperator Paderburnam, cùm Aquiſgranum peteret, & ab Henrico ſolenniter excipitur, deducitúrque. Peruenit autem Henricus apud eccleſiam ad multos annos, quieuitq; apud illam in pace.

CAPVT

CAPVT XLV.

MOnasterienſi eccleſiæ proximus præfuit Adolphus, natus comitibus de Marca, canonicus antè Colonienſis, ſatis in iure canonico doctus. qui aliquot annis pacificè gubernabat eccleſiam Monaſterienſem: ſed poſteà ingruentibus malis, preſſuram ſuſtinuit aduerſariorum, qui eum & eccleſiam ſuam grauiter impugnauerunt. Poſteà tamen per ſummum pontificem tranſlatus eſt ad eccleſiam Colonienſem, in qua non diù perſtitit, ſed in manus ſummi pontificis renunciauit. Ioannes autem de Verneborch, qui ei in eccleſiam Monaſterienſem ſucceſſit, ſolenniter quidem introductus, & honoratiſſimè ſuſceptus, cùm vix vnum annum in ea perſtitiſſet, mox transfertur ad eccleſiam Traiectenſem. Ità eccleſia Monaſterienſis tum contempta eſt, vt facilè dimitterent, data ſpe vberioris loci. Tum quoq; cœpit iſta tranſlatio pontificij frequentari, quæ antè non conſueuit fieri, niſi magnis & ponderoſis de cauſis. Florentius quoq; de Oeuelkauen, trigeſimuſoctauus Monaſterienſis epiſcopus, cùm eſſet canonicus Colonienſis, per Vrbanum quintum de eccleſia Monaſterienſi curam ſuſcepit. Hic in diebus ſuis vtiliter tantæ præfuit eccleſiæ. perdita recuperabat, quæ reperit adauxit, & eccleſiæ rebelles domuit. Hic quoquè poſt aliquot annos per eundem Vrbanum tranſlatus eſt poſt præceſſorem ſuum, in eccleſiam Traiectenſem, quam ſumma induſtria ad finem vſque vitæ laudabiliter rexit. Hos ego pontifices vnà ponendos eſſe putaui, quòd illorum nemo apud ſponſam ſuam permanens, cum ea dormiuit in pace: ſed omnes, quod diximus, ad vberiores ſunt tranſlati.

CAPVT XLVI.

VErdenſi autem eccleſiæ poſt Rodulphum præficitur

tur Gerhardus, ordine quadrageſimus, in illa eccleſia, natus familia miniſterialium de Monte, qui poſteà tranſlatus fuit ad eccleſiam Hildeſemenſem. Ergò paruo tempore præfuit huic Verdenſi. Gurguſtium in Weſera, quo piſces in tranſuerſum agi prohibiti capiuntur, quod ad menſam pertineret epiſcopalem, renitente comite de Hoia, conſtruxit atq; firmauit, & ad menſam reduxit: quod tamen poſteà Otto, huius quoq; eccleſiæ pontifex è domo Brunſwicenſi, ad muliebrem, ſororis ſcilicet ſuæ, quam Comes memoratus tenebat coniugem, inſtantiam, per occupationem Ottonis de Hoia comitis, ſatis facilè dimiſit in præiudiciũ eccleſiæ. Præfatus autem dominus Gerhardus tres pannos ſericos auro mixtos, ad præparamenta eccleſiæ donauit, & in memoriale ſui nominis perenne reliquit eccleſiæ: plura comparaturus, ſi apud eam eccleſiam permanere licuiſſet. Per hæc tempora Bartolus Saxoferratenſis, illuſtre legum lumen claruit, omnium ſuperiorum temporum interpretũ facilè princeps: qui diſſonantes leges in vnam concordiam redigere, ſupra omnes ſingulari ingenio nouit, qui præ cæteris legum interpretibus in Digeſto veteri, Infortiato, Nouo, necnon in reliquis codicibus legum, clariſſima edidit commentaria: quorum præſtantia poſteri omnes eum admirari coguntur. Scripſit & Tiberiadis tractatum, atq; Conſiliorum volumen. Plura deindè nominis ſui præclara monumenta reliquit. Anno ætatis ſuæ 56. excеſſit è vita, tumulatus ad Minores in Peruſio, vir memoria dignus ſempiterna.

CAPVT XLVII.

RAceburgenſi verò eccleſiæ præficitur per id tempus Wipertus, quem magna virtutis indole nec-dum profeſſum, nec-dum capitularem feruntur aſſumtt pſiſſe,

pſiſſe & elegiſſe fratres, vt eſſet eorum pontifex. Aſſcendit ipſe, Romanum petens pontificem, quia & ab annuei fuit diſpenſatione opus : alioquì Bremenſis archiepiſcopus illum confirmâſſet. Pontifex Romanus adoleſcentiam eius ferens contempſiſſe, nec facilè annuiſſe poſtulationi eius. Aiunt rem tum prouenisſe miraculo dignam, vt oſtenderet Deus, ex ſe prodiyſſe electionẽ eius. Ea, quæ proxima nocte ità incanuit, vt poſtero die præſentatus pontificis conſpectui, non eſſe putaretur is, qui pridèm confirmationem petiyſſet. Vbì intellexit eundem eſſe, nihil moratus, diſpenſauit, confirmauit: iußitq; hominem epiſcopum conſecrari, quem euidenti ſigno Deus à ſe comprobâſſet electum. Reuerſus ad eccleſiam ſuam, optimè illam gubernauit. Erat vir magni animi, non territus etiam difficilimis aggrediendis. Albertus dux Magnopolenſis, qui primus cum fratre intulit familiæ & domui ſuæ ducalem honorem, impetiuit, tanquàm ſui iuris eſſet, villam Rodenſtorpe, quæ erat & eſt eccleſiaſtici iuris: hoc ſe pro tturum pontifex oſtendit. Non auditur: ſed potenti manu, vt habẽt in more nonnulli potentes, ſine cõtradictione molitur auferre. Rogat pontifex, dignetur audire ſe deſuper, videre documenta, rem venire ſinat ad diſcußionẽ iuris vel amicitiæ: ſinat vel amicabiliter cauſam controuerſiæ in lucem venire corã paribus curiæ : nihil impetrat. Tum vbì videt omnes iuris & amicitiæ vias claudi, in cœtu multorum miniſterialium, pontifex : Audite, inquit, principes, & qui adſtatis vniuerſi verbum Domini. Deus qui per merita ſerui ſui Ludolphi prædeceſſoris noſtri, cui in tempore ſuo maiores veſtri impenderunt miſericordiam & conſolationem in afflictione ſua, exaltauit & glorificauit domum veſtram, dux Alberte, vt inter multas paris gradûs opibus, honore,

honore, ditione, creueritis: & hanc gratiam pro humilitate & misericordia estis consequuti. Video vos diuinis beneficijs & sancti sui peringratos: sequar iudicium diuinæ pietatis, inferam pro benedictione maledictionē, & respiciet Deus preces seruorum iniustè afflictorum. Hæc ea voce terrificè dixit: & simul dicens, iubebat afferri pontificalia indumenta. Statimque emollitus dux, territum se ostendens, velut à Deo aut angelo audisset increpationem, cessauit ab impetitione. In arce Schonenberge multa exædificauit, & ornauit: præsertim capellam, in qua diuinum peragitur ministerium. Erat genere ministerialium de Blucher: & optimo fine concludens, apud ecclesiam suam quieuit in pace.

CAPVT XLVIII.

SVerinensi ecclesiæ per idem tempus præficitur post Andreā memorabilis vir, Albertus: sed posteaquàm illi ecclesiæ præfuit per annos 8. transfertur in aliā, quod tum frequens esse cœpit per Gallicos pontifices, qui rem illā crebriùs, quàm vnquàm anteà vel pòst fuerit audita, concessérunt. Ferunt eundem tertiò translatum ad ecclesiam Magdeburgensem. Hoc vtrùm & quandò factū, infrà non tacebitur. Successit aūt illi in ecclesia Suerinensi Rodulphus, de quo nihil amplius in annalibus est, nisi quia Rodulphus successit, & vix anno completo, in fata concessit, anno 1365. Hoc tempore claruit Romæ Brigitta, fœmina Deo deuota, regno Suediæ oriunda. Quæ cum filia, morte mariti libera, peregrinationis & deuotionis gratia Romam commigrauit, ibiq; cælibem vitam duxit, multis reuelationibus instincta est, quæ per vrbem & Italiam sparsa tenentur. Habuit confessorem religiosum nomine Alfonsum: qui posteà eremiticam

vitam eligens, multa scripsit ex his, quæ ex ore memoratæ fœminæ audîsset. Fertur Clementi papæ sexto denunciâsse, vt Auinionem veniret, Romanam ecclesiã reformaret, alioquì diuinam indignationem persentiret. Monitus est, vt ferunt, & in Auinione visione cuiusdam fratris ordine Minoris, insequutor eius Vrbanus quintus commonefactus, non contempsit. Nam biremes, quas occultò parari iussit, & descendens in portum Massiliensem, ab eodem fratre est interpellatus: quòd si rediret, vt facturum apparebat, in locum suæ mansionis Auinionem, (non enim se ità conferebat quasì mansurus in Italia) futurum, vt fieret Iosias, incipiens & non perficiens, & daturus esset locum schismati in proximo venturo, in quo mille millia animarum essent peritura. Ille se contulit Romã, & opportunis locis palatia iussit extrui, vt æstiuo tempore haberet curia, quò se conferret. Pleraq; in vrbe ordinauit, quasì de proximo venturus cum omni curia. D. Brigitta, cùm Roma consisteret, vidit in visione Mariam sibi dicentem: Eccè papa redit Auinionem, contra Dei voluntatem: quod dum fecerit, statìm morietur, rationem Deo redditurus. Hanc reuelationem scriptam de manu fratris Alfonsi confessoris tradidi, qui perferendam summo pontifici polliceretur. Sed ille velut aniles nænias & somnia contempsit; sed statìm, reuersus Auinionem, obdormiuit, prouenitq; quod mulier prædixit.

CAPVT XLIX.

ECclesia Mindensi per ea tempora præfuit Theodoricus, eius nominis tertius, cognomento Cagelwid, homo plebeio genere natus ex Stendalia, ordinem professus Cistertiensium, in hac ecclesia 41. quem Imperator Carolus 4. pro industria quam in homine deprehendit,

dit, eductum monasterio, sequi iussit curiam, & paruit. Multa eius ingenij facinora designauimus in nostra Vandalia. Imperator eum prouexit, fauore summi pontificis, ad ecclesiam Ebronensem, indè ad Slesuicensem, vt annalis testatur: quod satis nouum, extra Imperij fines, hominem Imperio deditum, episcopari. Ab illa verò ecclesia translatus est ad Mindensem, opera & prouectione eiusdem Imperatoris, qui illum pro ingenio, quouis episcopatu dignum ducebat. In hac autem ecclesia praefuit in annum 9. non inutilis futurus pontifex. Memorant seniores nonnulla eius dicta & facta, quæ à patribus suis audierint, prudentiam & alacritatem, & dexteritatem viri testantia. Cùm intellexisset Imperator esse controuersiam in ecclesia Magdeburgensi super electo, misit nuncium ad pontificem, qui ecclesiam pro suo Theodorico obtinerent: quod iam exindè dicemus.

CAPVT L.

MAgdeburgensis ecclesia vacabat, Ottone mortuo, & postulârunt canonici Ludouicum Misnensem marchionem, episcopum Halberstadensem. Vbi res innotuit, ciues magnis clamoribus sunt refragati: postulantes, nè vllo pacto hoc fieret, hæreditariũ illis omnibus futurum bellum cum domo sua. Dum res ista pendéret, venit qui afferret Apostolicas literas, esse prouisum de ecclesia illa domino Theodorico Mindensi episcopo, quem ad instantiam Imperatoris Caroli transtulisset ad ecclesiam Magdeburgensem. Gauisi sunt ciues, q̃ ab Ludouico discederetur. Consolati sunt quoq; canonici, qui non voluntate ciuium prouiderint ecclesiæ. Igitur Theodoricus in ecclesiam solenniter introductus, excipitur splendidè, & bonis initijs cœpit gubernare. Reperit ecclesiam maiorem ab annis 150 perfectã, necdùm conse-

cratam, quòd refugerent prædeceſſores magnitudinem ſumptuum, in tam ſolennis eccleſiæ dedicatione. Igitur proximo anno, paratis omnibus quæ ad rem pertinerent, maximo ſplendore, quòd magnus eius animus eò propenderat: viditq; in Imperatoris curia, quẽ diù ſecutus fuit, regiũ ſæpè apparatũ, homo plebeio genere natus de Stendalia, nutritus in monaſterio Ciſtertienſiũ: ob eam rem, quòd Imperatori videretur ſingulari præditus ingenio, ad gubernandam curiam aſſumptus à cœnobio: de quo pleniùs in noſtra Vvandalia. Inuitauit principes vicinos, epiſcopos, abbates, prælatos, nobiles, milites, & quicquid propè erat magnum: & ingenti apparatu, ſolennibus epulis, curiam celebrauit, cui nullius memoria parem vidiſſet. Poterat hoc vnius viri magnus animus, quod multi principes non potuêre. Igitur ſeptem annis eccleſiam gubernauit. Nonnulla, vt fieri ſolet, excreuêre illi aduerſantia ex capitulo, ex miniſterialibus, ex ipſa ciuitate, quibus diù moderandis inſtitit, diuq; temperauit. Vbi vidit iam ſe rebus moderandis nõ ſatis eſſe, nolletq; præſens videre quæ diſplicerent, nec poſſent ad nutum eius reformari, commendauit eccleſiam canonicis, præſertim prælatis in ea miniſterialibus arces & oppida eccleſiæ: Magdeburgenſibus quoq; verbum fecit, vt eccleſiam pro ſua virili tuerentur, proueherent, armarent: reuerſuq; ad Imperatorem eſt in Bohemiam.

CAPVT LI.

HIldeſemenſis eccleſia poſt principes, comites, barones, pontifices, accepit Apoſtolica prouiſione fratrem, ordinis Prædicatorum. Vide quò tendat ambitio. Monachus ille nõ fuit clauſus monaſterio, ſed diuerſatus in curia papali, aut Imperiali: indeq; promotus eſt ad hanc Hildeſemenſem. Quid facerent canonici, aper-

tũ

tas pontificis literas cernentes, cuibus contraire non poterant? Ergò ſuſcipiunt epiſcopum: ſed illi naſcuntur, ſiue ex ſuis cauſis, ſiue ex ordinatione miniſterialium, vt facilè tæderet virum, monaſterio & quieti aſſuetum, curiæ perplexitatum. Hinc illi nunciantur hoſtilia, indè abacta pecora nunciantur: alius queritur ſe captum, nonnulli per itinera rebus ſpoliatos. In armis exercendum fuit: loricam non patitur, aſſuetus vmbræ frater. Ergò vbi vidit quid ageretur, quodq; non poſſet eccleſia, niſi armis, inter armatos defendi, vixdum expletis in pōtificatu duobus annis, dimiſſa eccleſia, rediit ad pontificē. Magnus tum iunior, Magni ducis Brunſuicenſis filius, cùm præeſſet terræ Lunenburgenſi, omnes qui eſſent propè & longè, tenuit inquietos. Ipſe verò mercedem ſuæ inquietudinis accepit: quam rem in Saxonia exegimus. Sed, quod noſtræ fuerit accommodum rei eccleſiaſticæ, Brigitta iam in Italia innotuit reuelationibus ſuis, & vitæ ſanctitate clareſcens. Ea monuit per ſchedulam, quam dominus Latinus de Vrſinis Romanus baro afferebat vndecimo Gregorio, iam recèns ad pontificatū aſſumpto, niſi veniret Romam cum humilitate, & paterna charitate, viſurū durißimum rerum ſuarum exitum. Ille non contemnens admonitionem, ſemper quibuſdam ſe monentibus, fecit eandem per nunciū conſuli. Eius aūt fuit exiſtimationis, vt nec pigeret pontificem quærere quid vellet, & non pœniteret nobiles viros ea nuncia perferre. Reſpōdit interrogata in ſcripturis, de manu Alfonſi monachi cōfeſſoris ſui. Et eam ſchedam iußit geminari vno tenore: alteram conſignari clauſam abbati, quem papa miſit in Italiam, magnæ rei gratia: alteram in conſpectu abbatis legi, mox lectam in fruſta conſcindi. dicerétque, quomodò papyrus cōſcinderetur, & ſpargeretur per mi-

tias in ve[illegible]um: ità, nisi rediret in vrbem Romam, ecclesiæ Romanæ possessiones per Italiam esse lacerandas, & tyrannorum viribus dissipandas. Istam reuelationem attulit Auinionem, vt traderet pontifici, dominus Nicolaus Comes de Nola. motus nécne fuerit pontifex his rebus, incertum est: hoc tamen certum est, hunc Gregorium reduxisse curiam in vrbem.

CAPVT LII.

GErhardus aũt episcopus Verdensis, trãsfertur ũ ad ecclesiã Hildesemensem. Erat, quod diximus, ordine ministerialiũ de Monte prognatus, præfuitq; ecclesiæ suæ Hildesemensi annis triginta tribus. Duas arces exædificauit in diœcesi ad ripam Leinæ fluminis, Steinbrugge & Coldinge: potitusq; victoria, de qua statim, ex præda instauranit de nouo Carthusiã in Hildessem, eãq; dotauit, eligens in ea sepeliri. Per quæ tempora noui iterùm ordines in Italia nascuntur, Iniesuati: apud Senas concurrũt, habitu laicali, viuentes cõmuniter de labore manuum, & in simplicitate sua contenti, ad nullas opes, ad nullum ambiunt splendorem. Vrbanus papa quintus, cùm de his audiret, iussit adesse sibi. Interrogabat, audiens de ritu viuendi, satis approbauit, dans eis protectorem virũ potentem, qui illo zelo efferuescens, plura illis impetrauit priuilegia. Nũc diffusi per Germaniã, Italiámque, crebras meruerũt per oppida domos. Ordo quoq; sanctæ Brigittæ iam tũc sumpsit exordiũ: viri ac fœmine nõ ijsdẽ tectis, verũ in ecclesia ità diuisim habitãt, vt ad alterutrũ commeare non possint, nisi ad deferenda Sacramenta. Abbatissa regit omnia. Inter fratres, dominarum confessor præsidet. Formam viuendi ex regula diui sumpserunt Augustini. Basilij aũt vetus traditio est, ordinẽ in vtroq; sexu haberi. Fratres ad necessitatẽ sacramento-

mentorum, & ad forensia negocia deseruiunt. In pauimento ecclesia diuinum habentes officium, sorores in solario desuper diuisis horis Deo personant laudes. Missarum tamen officium, cantu virgines prosequuntur. Profecta erat dum vixit Brigitta, deuotionis gratia Hierosolymam: reuersa autem, necdum emigrâsse pontificem Gallijs intellexit. renouauit Neapoli, posita desuper sua reuelatione, & misit pontifici. Ille verò negligendā non putauit: sed non erat facile indè discedere, vbi ex commodo erant omnia, ad locum quieti nunquàm deditum, vbi exerceretur infinitis perturbationibus. peruicit tamen multiplex causa, vt Gregorius cautissimè curiam transferret. Moritur hac domina Roma, & in patriam reuehitur: monasterio in Swasten à se condito tumulatur.

CAPVT LIII.

HAlberstadensem interim ecclesiā Ludouicus Turingus deseruit, ad Moguntinam translatus: & reponitur in eam vir doctrinæ & ingenij singularis, Albertus, cognomento de Rickmerstorpe. paterna originis villa est, in qua rustica plebe natus, Parisij tantum nominis emeruit ab ingenio, vt pontificatum in patria acciperet. Extant de eius nomine, quæ vocantur Alberti Sophismata. Præfuitq; ecclesiæ annis 24. Inter cætera memorabilia huius pontificis est bellum, in quod se immiscuit, quod erat Magno duci de Brunschwig & Lunenburg, aduersus Gerhardum Hildesemensem episcopum. Coierant in societatem eius bellicum Magno duce, Theodoricus Magdeburgensis, Albertus Halberstadensis, duo comites de Anholt, comites de Querforde, barones de Hamerschleue, omnium armorum apparatu contracto. Id erat in agmine roboris, id fiducia, vt hostes

obuios adſpectu terrificarent. Quid faceret Gerhardus? In eius ditione tonabant armis, incendio graſſabantur: non erat quod diutiùs adſpectaret. Armauit ciues vrbis ſuæ, & ex miniſterialibus ſuis, quãtoſcunq; potuit, euocauit: expeditum habuit exercitũ, ſed nequaquàm numero aut viribus parem hoſtili. Sed erat fiducia magna, & animus inuictus: cauſam eccleſiæ Deo & diuæ Mariæ patronæ commendabat: & progreſſus in prælium, conſtitit ex aduerſo iuxta Dingeber. Signa ſonuêre, concurrũt infeſtis haſtis, miſcent vtrinquè manus. Non longum tempus in medio, Gerhardus numero pugnantium inferior, ſit robore ſuperior: cadit, capit obuios, Magnus ipſe dux capitur. Quod vbi innotuit, fuga de illius exercitu effuſa committitur. Albertus quoquè Halberſtadenſis capitur. Comes de Querforde, Magdeburgenſis canonicus, & baro de Hamerſchleue pugnantes cadunt. Victoria inſignis erat Hildeſemenſium. Tantũ auri conflauit ex victoria de præda, de redemptione captiuorũ, vt domum Carthuſiæ fundaret ab imo, & arces duas, quod diximus, adderet his quæ antè multæ extiterant. Magnus dux, vt ſe captiuitate redimeret, vendidit principatũ de Landesberge & Hongerhuſen, quem ex matre habuit hæreditarium. Viuebat in hunc vſque diem Wilhelmus dux Lunenburgenſis, qui valetudine aduerſa, imbecillis erat corpore: ideoq; Ludouico genero ducatum permiſit. quo etiam moriente, permiſit vt Magnus iunior ad eam ditionem perueniret, mâlens Brunſuicis principibus, quàm Saxoniæ duci, qui alteram eius filiam tenebat, cedere principatũ. Prope idem tempus & Magnus Magni pater, rebus humanis exceſſit. qui filij temeritatem & improſperà bella ſemper accuſabat: ſed ferox iuuenis neque patrem, neque alium quenuis audiuit,

peſſimam

pessimam ducem secutus, suam temeritatẽ, quæ illum sæpè in pericula misit, sæpè contrusit in maxima damna: & finaliter illum, quod dicemus, perdidit. Sed hic sit huius voluminis modus.

LIBER DECIMVS.

CAPVT PRIMVM.

DVæ metropoles, quas solas & ambas describimus, vno penè tempore vacauêre, Magdeburgensis atq; Bremensis ecclesiæ. Nam Theodoricus Magdeburgensis archiepiscopus, posti aliquot annorũ interuallũ ad ecclesiam suam reuersus, septimo assumptionis anno migrauit ad Dominum, sepultus in ecclesia sua. Postulârunt canonici Mersburgensem episcopum: sed præuenit eos Albertus de Sterneberg, pridèm, vt arbitror, episcopus Suerinensis, nunc fauore ac proiectione Imperatoris assumptus in ecclesiam Magdeburgensem. Capitulum Apostolicæ prouisioni refragari non potuit. Ciuitas tamen peregrinum dominum, Bohemia natum, difficulter admisit. Sed quid faceret, superata suorum authoritate maiorum? Quatuor annis præfuit: & tum exorta simultate inter eum & ciuitatem suã, quòd turrim in eius, vt apparuit, præiudicium erectam demoliri iuberentur, nec parebant. Obnixa erant partes, cedere non volentes: nec Archiepiscopus relaxare voluit mãdatũ, nec ciuitas demoliri præsidiũ. Videbatur res in

apertum

apertum bellum exitura. Sed inuenit Albertus ei reiſ-
cile remedium, permutans eccleſiam Magdeburgenſem
altera, quæ eſſet in patria ſua Bohemia. Quo tempore
Otto dux de Brunſuico, qui Gottingenſem terram diti-
one tenebat, arcē Hercynia Hartesburg, de qua ab olim
multæ fuêre quæſtiones, expedito agmine petiuit: oc-
cultósque, monſtrante famulo, qui in ea diù ſeruierat,
inuenit, & noctù clàm comprahēdit, & occupauit. Pri-
mo manè comparatis vehiculis, arma & commeatus cu-
rabat inuehi. Iam conuenerant miniſteriales Hildeſe-
menſis eccleſiæ, ex quorum numero fuêre qui illā am-
ſerunt, vt reciperent occupatam arcem vi & manu. Ot-
to vbi intellexit ſe numero ſuperari, prudenter declina-
uit, citato agmine petens Alueldiam, quam noctù com-
prahendit. vbi audierāt miniſteriales eccleſiæ, tam ma-
gnum eſſe factum eccleſiæ præiudicium, conuerſo & ipſi
agmine, ducem ſequuntur, dimiſſa arce quam petebāt.
Ibi pacto inter partes inito, Alueldia redditur eccleſiæ:
ipſi miniſteriales etiam adiutare armis ex formula iu-
bentur, vt firmet à ſe captam arcem. Nec diù pòſtidem
dux cùm ex hoſtiū terris cum præda rediret, pernocta-
bat ad vicina arcis Leuenburg, quam miniſteriales de
Suichelen tenuerunt. Conſedit ibi pernoctans: inuita-
tur ab arcis præfectis, vt quoniam feſta eſſet diui Ma-
tini vigilia, dignaretur apud illos epulari cum ſuis. No-
luit dux grauare illos. vrgent: cedit, lautè excipitur.
Manè profecturus, aurum exhibet cum gratitudine: re-
cuſant accipere, honorantes ea re magnificam nobilita-
tem eius. Ille verò, quòd commodi viderentur futuri cu-
ſtodes, arcem pridèm captam Hartesburg illis permit-
tit, incertum qua lege, & tenent poſteri in hodiernum.

CAPVT

CAPVT II.

BRemenſi quoquè metropoli per idem tempus alius Albertus poſt Godfridū præficitur: filius erat Magni ducis de Brunſuico ſenioris, frater minoris Magni, qui omnes tum tenuit inquietos. Albertus autem pridèm erat & Magdeburgenſis & Bremenſis canonicus, oculo alternans in vtranque eccleſiam: & prouénit illi Bremenſis, viuente adhuc Godfrido. prouénit autem hoc ordine. Anniſus erat, vt diximus, Gerardus de Hoia Comes, infeſtus Bremẽſibus, vt Magnus dux Alberti pater Bremenſibus bellum indiceret: hoc ſi faceret, obſequijs ſe apud ducem compenſaturum. Recuſabat dux, donèc intelligeret quid indè ſperaret. effecturũ ſe comes pollicetur, vt filius eius Albertus archiepiſcopatum aſſequeretur. Hoc, inquit ille, ſi effeceris, faciam quod hortaris. Egit comes apud Godfridum archiepiſcopum, & ille apud capitulũ, vt conſentirent: ſed Mauritius de Oldenburg comes, iamdudùm adminiſtrator eccleſiæ, formidinem illis iniecit, quo minùs facerent: miſit tamen capitulum duos ex ſuis ad Albertum, qui cum illo agerent. Tranſactares eſt amiciſſimè: ducali magnificentia remunerati redibant. Duobus annis apud ſedem Apoſtolicam in Auinione agebatur cauſa, priuſquàm confirmaretur. Vbi innotuit confirmatio duci Magno, cœpit cum capitulo & ciuitate de pace agere. Nunciauerat enim hoſtilia ciuitati, propter comitem de Hoia. Conuenerant in Waldeſrade. Ibi dux interpoſita compoſitione, compleuit rem omnem inter comitem & ciuitatem. Magno ibi ſplendore feruntur paruiſſe Bremenſes, multis militaribus ad iter conductis, & ex ciuibus iuuenes conſpicuos habitu & armis inſtruebant. Ergò productis literis confirmationis pro Alberto filio, capitulum contradicere

dicere non potuit: homagium à ciuibus pro illo depoſcitur. Reſponſum eſt, durare adhuc ſacramenta quæ Mauritio præſtitiſſent: quæ nisi priùs laxarentur, non poſſent alij obligari. Mittitur ad eundem Mauritiũ legatio, vt oſtenſis Apoſtolicæ prouiſionis literis, cum conſuetudine duceretur ad parendum mandatis eccleſiæ. Ille vbi vidit, admiratione aliquandiù mutus ſtetit: indè infremuit, non hoc depoſcere Bremenſium à ſe beneficia, ſua in illos merita. Quid multa? flecti non potuit, legatio vana fuit, ad arma concurrit ſenior Magnus cum filio, obſidet arcem Vorda. ibi inſtituta oppugnatione, aliquot cadunt militares. Poſt multa paciſcuntur, vt Mauricius cedat arcibus eccleſiæ, remittat iuramenta Bremenſibus: arcẽ Hagen illi, quoàd viuit, permittant. Quibus ità compoſitis, toto armorũ ſplendore tenditur Bremam: euocatur ciuitatis conſilium ad præſtandum confirmato homagium. Emittunt duos conſulares camerarios, qui conſilij nomine ſacramenta præſtarent. Diſplicuit forma rei gerendæ principibus: ſed cùm conſuetudinem aliam non inuenirent in loco, abiêrunt contenti. Redditur illis promiſſio ſigillata de ſeruandis libertatibus, & priuilegijs illorum. Introducitur archiepiſcopus magno armorum ſplendore in vrbem, & ingenti apparatu excipitur, ſacris concinentibus per eccleſiam, & conuiuiorum apparatu cunctis magnificè perſtrepentibus.

CAPVT III.

IN vrbe Brema per eam tempeſtatem viuebat & vigebat adhuc in populo grauis illa diuiſio, quæ Grandis ſocietas dicebatur, opponens ſe conſilio publico, pro indictione collecta ad redimendos ciues captiuos, quos adhuc retinebat comes de Hoia. Senatus cũ mercatoribus

bus & magna ciuium parte indixit & subijt collectam: seditiosi non contenti recusare, ad arma conclamabant, productis de naui quisque sua bannerijs pro signis militaribus, plebem vocant ad arma: concurritur in domos consularium, quaeruntur ad mortem, ensibus scrutantur tumultuantes in abditis locis. Senatus immisso deforis armatorum praesidio, vrbis portas iubet serari. Dant signum è turri, ad arma vocantur boni ciues senatui inherentes: iam versa fortuna, requirũtur seditiosi: comprehensi, ad iudicium publicum perducũtur: datur sententia in eos sanguinis, & vt confiscẽtur bona. caduntur gladio qui capti sunt, alij proscribuntur. Decem & octo erant principaliores, qui aut caederentur, aut proscriberentur: ignoscitur imperitae multitudini. Sed non erat ibi finis malorum. nam proscripti foris cum archiepiscopo, intus cum amicis secretò agunt, vt ciuitas in plenas manus, & omnimodam potestatem veniat archiepiscopi. Ioannes Holman insignis latro, diu piratica, in hac tumultuatione secunda principatum agebat. Nauibus impositi multi ex eius complicibus prono flamine de sursum introducunt archiepiscopũ cum expeditis armatis: proditores de intus portas reserant, noctu capitur ciuitas. Cum in forum prodissent, intonuit Holman in medio multitudinis ciuium concurrẽtium, venisse archiepiscopum, vt nimiam potentiam & violentiam insolescentis senatus domaret, iura restitueret, vnicuiq; sua seruaret. Qui libertatem seruituti praeferrent, agglomerarentur lateri eius. Redijsse cum illo diu peregrinantem ciuium immunitatem. Ea vox simplices multos decepit. Viri boni partim ad arma concurrunt pro libertate, capiuntur, caeduntur, malè habentur qui se non coniungunt archiepiscopo, multi elabũtur. Erat vir consularis, qui neglecta

& à hereditate propria & priuatis commodis, literas archiepiscopi, quibus promissa ciuitati firmauerat, apprehendit: & illo velut ingenti thesauro animatus, vrbe egreditur. Ingressi, castella firmant opportunis locis: in orientali porta, in lapidea domo ad Wiseram inuehunt commeatus vndecunque sumptos: nox plurimos animauit. Orta luce, cùm videret populus rem aliter ac promissa sit, per proditores agi, pœnitentia tangitur, quòd illis paruerint: sed interim silent, cùm toto ferè mense spoliis & incendijs vrbs vastaretur: coniurati qui pontificem introduxerunt, consilium inierunt, vt archiepiscopum qualicunque à se conditione dimitterent, quòd onerosus, nec necessarius ciuitati videretur. Multa ei permissa vectigalia, pecunia prompta numeratur, & quicquid poposcit vt abiret, accepit. Abijt; & iam rem omnem proditores in manu habere videbantur, cùm interim dilapsi boni ciues, ad comites in Delmenhorst atque Oldenburg confugiunt. Horum comitum consilio & armis freti, deliberabant, quomodò ciuitatem eriperent de manibus seditiosorum. Secretò mittit in vrbem ad amicos: docent quid moliantur, quidve poscant: cùm omnia constarent ex sententia, iam penè securis proditoribus illis, irruunpunt hi qui antè dilapsi fuêre, armis cæterorum. Conradus comes de Oldenburg valida stipatus manu, aderat. Qui intùs fuêre viri boni, portas reserant: mactantur obuij quique ex seditiosis, capita cæsorum suis cuiusque in foribus appendunter, femina quæ archiepiscopum iam iterùm ad arma vocâsse dicerentur, sine discrimine cæduntur. Holman cum omni familia sua cæsus, insigni spectaculo pendebat ad fores suas. Præfecti præsidijs impositi, pacti impunitatem, discedere sinuntur: ità redempta est denuò ciuitas à

mani-

manibus perditorum. Vulgus in vtranq; partem mobile, quod victoribus ſolet inhærere, non tũc potuit non timere. Erant ex hoc grege fidentiores, qui legatione omniũ ſuſcepta, ad comitem & patres reuerſos in vrbem, veniam precabantur imperitæ multitudini: allegabant culpam reſidere penès conſilium publicum: quia non in ſeueritate, ſed manſuetudine rem egiſſent, aluiſſent multorum audaciam. Quòd ſi in tempore malis occurriſſent, cæſis principibus, non eſſet in ea mala peruentum. Ignotum eſt multitudini, renouatum eſt iuramentum à ciuibus ſæpè præſtitũ, nunquàm ſe aduersùs publicum ciuitatis conſilium facturos. Ità miſera ciuitas inter ciuium ſuorum manus lacerata, ad eam tenuitatem peruénit, quam forenſes inimici nunquàm inuexiſſent. Dici non poteſt, quos ſumptus, quos labores impenderũt: æſtimationem res non accipit, quæ ad infinitum vadit.

CAPVT IIII.

OSnaburgenſis eccleſia cùm vacaret, facta tranſlatione Godfridi ad eccleſiam Bremenſem, quærebatur qui ſuccederet loco & ordine trigeſimuſſextus. Erant illa tempeſtate inſignes viri canonici Oſnaburgenſes, Doctor Lubertus Swend, & dominus Arnoldus cantor, contempto ſeculo, in cœnobio Campi ſanctæ Mariæ, conuerſionis gratia, ordinem Ciſtertienſem ſumpsêre: ex quibus in nouitiatu electus D. Lubertus ad eccleſiam Oſnaburgenſem, renuit, & in religione ſacra permanſit, Deo inibi ſeruiẽs per annos viginti ſex. Per hanc moram prouidit ſedes Apoſtolica M. Ioanni Hoed decretorum doctori. Res erat inſolita & noua, & ideò ſine turbatione fieri non potuit animorũ, & tamen quid facerent? digna erat loco perſona: non tamen ingreſſa per oſtium ſolitum libera electionis. Habebant autẽ ex-

emplum proximi domini, Ludouici de Haßia comitis, qui per eandem viam prouiſionis Apoſtolicæ, ad ſuã Monaſterienſem peruenit. Fuit tũ in Imperio Romano Carolus quartus Bohemus, qui eccleſiaſticæ proſpiciens libertati, dedit Cærolinam conſtitutionem, quæ multùs ſeruatur in locis, ſub aurea bulla. Prouidit ergò dominus Ioannes epiſcopus, vt apud ſuã eccleſiam haberetur. Inueſtiuit idem pontifex multos nobiles & militares de feudis eccleſiæ, per manum D. Conradi de Eſſem, decani. Non detrectauêre comites accipere feudũ de manu pontificis plebeÿ, tametſi durum hoc videretur militaribus. Vide, quid agit ſuperbia? nobiles viri Nicolaus de Tekeneburg & Suerin, Baldewinus de Stenforde, ſumpsêre feudum: quorum exemplum contemnere non poterant miniſteriales, qui nunc, abolito veteri nomine, dici amant militares: nec ibì contenti, prorepunt vlrà, iam etiam nobiles dici cupiẽtes. Sed reclamat ſtylus Romanæ curiæ, ſtylus in cancellariÿs, qui barones inter nobiles ſeruant nouiſſimos. Emanauit hoc tempore ſub bulla quadam, cleri ſecularis reformatio, ad Reuerendiſſimum D. Wilhelmum Colonienſem archiepiſcopũ, quam ſuffraganeis fecit communem, ſuper habitu canonicorum, virgatis ſagulis, & moribus improbis. Sed quis legẽ dat malè liberis? Exoritur huic Ioanni turbatio. Fœdus inÿt cum militaribus & ciuitate, omiſſo capitulo, quod ipſum erat indignatione plenum. Non diù durauit ea res. nam ciues aliquot in Iborg publico iudicio condẽnati, furcis ſunt necati: nec diù pòſt confeſſus eſt pontifex, citra ſuum conſenſum iniuſtè rem peractam: vtcunquè erat, quia militaribus viris opùs erat, illis auſcultabat, vſqueadeò vt eccleſiæ arces & oppida alienare cogeretur. quæ res adeò excreuit, vt cùm dilapidator rerũ eccleſiæ

ecclesiæ haberetur, opùs erat coadiutore. Is erat Theodoricus de Marca comes, frater Engelberti. strenuè gubernabat, multa recuperauit, optima instãtia rem gerebat: sed implicitus bello cum Mindensibus, multis suorum cæsis capitur. diù tenetur, donèc fratris armis in libertatem restitueretur. Interìm Ioannes episcopus, coadiutore omnia gerente, quiescebat. Docere curabant plebeium hominem viri militares, quid esset in eorũ medio principarì: aliud esse, apud sedem Apostolicam multa agere, scholasticis doctrinis pollere, quàm versari inter arma, prouinciam gubernare, viris ministerialibus permisceri, adeò vt omnia illorum agantur arbitrio. Igitur Ioannes posteaquàm per annos sedecim, ecclesiæ qualitercunquè præfuisset, concessit in fata.

CAPVT V.

MIndensi ecclesiæ post Theodoricum translatum, præficitur nobilis vir, dominus Gerardus, comes de Scowenburg, nepos ex fratre prædecessoris sui mediati, intercedente solo Theodorico proximo. Erat eius ecclesiæ pridèm thesaurarius: & cùm ageret in pontificatu quietè, incidit ei spiritus nescio quis, videre terrã sanctam, adorare in loco vbi steterunt pedes Domini, quæ est pars fidei. Nam pugnare pro recuperanda iam non poterat, versa in desperationẽ recuperatione. Et tamen cum Adolpho fratre iniit longæuam peregrinationem. Poterat nobiles viros supra Christianam deuotionem inuitare recordatio Maiorum, qui pro Christi honore diù ibì pugnauêre, fortemq; diù operam nauauêre, præsertìm 3 Adolphus: quem primùm rex Daniæ, posteà verò Henricus dux Saxoniæ, cognominatus Leo, Holsatiæ deturbauêre. Ille verò se consociauit Hẽrico Imperatori 6. prim Friderici in expeditione terræ sanctæ pereuntis,

filio: à quo inter primarios duces missus in Asiã, ea gessit magnifica, quæ partim sunt in nostra Saxonia. adeoq; Imperatori conciliatur, vt eius opera in Holsatiam reponeretur: sed tamen ibi non remansit, iterùm extrusus à Danorum rege Canuto, & consedit vltra Albim, assequutus comitatum Stadensem. quo tempore vetus monasterium fundabatur, & extant literæ fundationis ab eodem Adolpho donatæ, tanquàm Stadensi comite. Sed hæc per transitum rememorata sufficiant: nam plenius continet nostra Saxonia. Gerardus ergò pontifex, memoria huius sui prouocatus abaui, poterat inflammari ad videndam terrã sanctam: in qua nil tum potuit fructificare amplius, quàm vt Christianam exerceret deuotionem: quod ipsum nonnihil est in sancta religione, licèt perfectionem non afferat. Ego consentio sermoni, qui iam exiuit in prouerbium: Qui multùm peregrinatur, rarò sanctificatur. Qualicunque tamen deuotione profectus, neq; ipse neq; frater, quò cupiuêre, peruenerunt. Morte enim correpti in mari, decesserunt, voluntatem cum conatu perficiendi, Domino in factum reputante. Nauigant eò principes nostri temporis & milites, vt cingulum ibi desumant militarẽ: arbitrati, ipsum quod est, fortis esse viri, hoc muneris petere tanto periculo, per magna maris discrimina, per barbariẽ hostium Christiani nominis: & obtinuit consuetudo, estq; moribus receptum, vt non minùs habeantur aurati equites, (quos vulgò solos appellat milites) quàm si in acie victores constiterint. Potuit ea res quoquè fratres memoratos inducere, vt peregrinationem longinquã inirent: sed longiorem repererunt peregrinationem, &, vt confidimus, feliciorem, vndè reuersuri non sperantur: nec cura remansit inuisere regionem iterùm morientiũ, quin

iam

iam felici peregrinatione peruenêre in terrã viuẽtium.

CAPVT VI.

SVerinensis verò eccleſia per hæc tempora crebriùs mutans pontifices ſuos, propter breuem vitam aut tranſlationem, mortuo Rodulpho, accepit pontificẽ, inſignem virum, Fridericum: qui ſi nobilium aut miniſterialium fortè eſſet origine, non taceretur familia eius: nunc quoniam ſiletur, plebeium origine virum, ſed maiori virtute præſtantem, debemus accipere, qui 10 annis non mediocri laude præfuit eccleſiæ ſuæ. Per cuius tempora cùm iterùm Brandenburgenſis Marchia redîſſet, velut vacuatum beneficium, ad Imperium, ipſe Carolus eius pro ſe poſſeßionem accepit, vni filiorũ indè conſulturus. Nam Otto eiuſdem Imperatoris gener, Marchiam accepit qualicunq; titulo, ab Romulo, Ludouici quondã Imperatoris filio. Is verò cùm Marchiam parui duceret, ſocero illam permiſit, vt ferunt alij, acceptis ſex arcibus ſatis bonis. Tum verò in eam verſus Imperator, cœpit incolere, delectatus Albi flumine, qui ex Bohemia ſua miſſus, præterfluit Tangermunda arcem cum oppido egregiam: quã crebriùs inhabitans Carolus, miris modis donauit. Extat hodiè, vt memorãt, Imperatoria maieſtate digna manſio, camera ſtellis ac fulgentibus gemmis mirum in ordinẽ diſtincta, quam ille princeps magnificus ſibi ſuiſq; adornauit. Dedit aliquandò operam, vt amnis iſte nauigabilis, portaret ex Bohemia naues, quibus merces omnigenæ deueherentur in mare: multas eius generis extrui iußit rates. Timuêre, qui ad ripam eius fluminis accolunt, præiudiciũ non mediocre ſibi fieri, Magdeburgenſes in primis, qui etiam præſumptæ libertati ſuæ frena iri impoſitũ arbitrarẽtur. ſed vertit rerũ curſus principis animũ aliorsùm, vt obliuiſceretur mercaturæ. nam

filio eius post se, Romanorum Imperium mercari contendit, infinito eius Imperij detrimento: quod in Vandalia & Saxonia questi sumus. Sed nūc alias res exequimur.

CAPVT VII.

MAgdeburgensis archiepiscopus de ecclesia sua non satis quietus, quòd multa cerneret sibi aduersari, neq; mores satis congruerēt Saxonum viro Bohemo, versuram fecit: & approbante summo pontifice, cuidā Petro in Bohemia episcopo, permisit Magdeburgensem, recipiens quam ille pridèm tenebat in regno. multam priùs gazam cumulauit, quod constat. Multas arces, agros, oppida, prædia, quæ ecclesia vndecunquè obuenerant, ille distraxit: nemo tamen ambigat, ibi capitulum & ministeriales adhibuisse animū & oculum, nè in priuatos archiepiscopi thesauros ea pecunia peueniret. Potuit aliquantam indè desumere, quam iustis rationibus impendisset. Decem numerant magnorū comitum dominatus, quos ille tum velut ecclesiæ inutiles, magis verò damnosos, distraxisse memoratur. Sed quis credat ità dormisse cateros, vt ille solus rem contrectârit? Hoc certum, abiens Albertus nonnullas ecclesia preciosas secum reliquias auexit, caput D. martyris Sebastiani, digitū sancti Mauritij, & id genus nonnulla alia. Nam & brachiū diui Philippi apostoli dicitur auexisse. Petrus autē Bohemus, ex episcopo factus archiepiscopus, authoritate legati apostolici, tum in prouincia agentis, præfuit Magdeburgensi ecclesiæ annis nouem: redemit tamen arces duas per prædecessorē pignoratas. Sed neq; illius mores, vtpotè qui & ipse Bohemus erat, indigenis congruebant. vndè & ille de ecclesia respiciens in patriam, Ludouico Turingo, qui tot episcopatus mutauit, infelici fato, authoritate Apostolica permisit archiepiscopatum

ſcopatum iſtum: ipſe reuerſus in Bohemiā ſuam. Hoc eſt illud tempus, quo Luneburgenſes diù conflictati cū duce ſuo iuniore Magno, cùm multa ab eo & ſatellitibus eius paterentur, libertati ſuæ grauia & oneroſa, arcem effregêre montoſam, & eodē anno immiſſos furtim 700, quorum erat ductor de Homburg baro, qui oppidum pro duce occuparēt, cecidêre, cepêre, vinxêre, nullo ex vniuerſis abeunte. Biennio poſt idem Magnus prælio occurrit Ottoni de Scowenburg comiti: & manu collata, caſus eſt in acie, præliatus antè fortiter.

CAPVT VIII.

VErdenſi quoquè eccleſiæ per illa tempora præficitur, dū Gerardus transfertur ad Hildeſemenſem, memorabilis vir, Henricus de Langen, ortus oppido Luneburgenſi, decenti & bona familia, ordine pontificum in illa eccleſia quadrageſimuſprimus, ſedit annis octo. Erat autem antè præpoſitus virginum in Lüne, canonicus Verdenſis eccleſiæ: pius quidem, ſed tepidus, qui nullo feruore ad rem ducebatur: ſed modeſtè rem inceptans, crebriùs intermittens. Sed ſunt caſus, in quibus neq; modeſtia, neq; mediocritas proſunt: nisi feruescas, nisi omni inſtantia rem vrgeas, ſæpè non procedit. Sui ſanguinis erat zelator maximus. ſi poſſet omnes ſui generis magnificare, id verò præ cæteris eximiè ſtudebat: ſed tamen in re non bona quomodò potuit magnificare? Studiū verò eſt quod prædicamus. nam exitus ante conſpectum eſt. Poſt eius ex rebus humanis exceſſum, arx Rodenburg propinquis ſuis commendata, in alienas manus peruenit. Decima eccleſia & multa alia ſuis propinquis commēdata, de manibus ſunt elapſa: nec facilè, nisi magno labore & ſumptu, poterant recuperari. Videlicet pigebat miniſteriales viros, in ea re per epiſcopum

posſi habitis vrbicis, quòd non illorũ fidei fuerant res permiſſæ, qui ſoleant arcibus & prædijs cuſtodiendis ante alios præponi. Ergò qui non ipſi abſtraxêre, auferentibus ad minùs fauerunt, aut non reſtiterunt. Qua diſſimulatione res eccleſiæ multipliciter periêrunt, vt eſſet ſucceſſori labor eximius ad ea recuperãda. Exceſſit autem rebus humanis ad annum Chriſti 1380. tumulatus in pace Chriſti apud eccleſiam ſuam menſe Ianuario, die ſanctorum Macarij & Emerentiani.

CAPVT IX.

RAceburgenſi verò eccleſiæ per eandem tempeſtatem poſt & vipertum præficitur vir memorandus, dominus Henricus, natus miniſterialium de & wittorpe honeſta familia: præfuitq; eccleſiæ ſuæ cum ſumma laude & induſtria. Transijt eius temporibus Imperator Carolus quartus profectus ex Marchia, ſedula tum manſione ſua, inuiſere vrbem Lubicam Imperialem: & cùm pertranſiret terminos eccleſiæ Raceburgenſis, obuiũ ibi habuit pontificem gratulantem de præſentia maieſtatis ſuæ, & in prædijs ſuis excipientẽ pro dignitate, cùm exhiberet quicquid ex tempore poſſet. Exhilarabat Imperatorem alacritas viri, cùm munera & obſequia ſua benigno vultu duplicaret. Imperator autẽ vicißim annuit poſtulationibus eius, priuilegijs & immunitatibus cohoneſtans eius eccleſiã. Quæ reperit collata priùs à Cæſaribus ſuperiorum temporum, confirmauit: quæ non habebant, exhibuit, & donauit, vt non fruſtrà ſe impendiſſe operam, laborem & ſumptum videretur epiſcopus. Arcem Stoue primus iſte à fundamentis erexit, quamuis eam non in fundo eccleſiæ, ſed ducum Magnopolenſium erectam ferant principes Magnopolenſes. Vtcunquè fuerit, patiuntur epiſcopum frui poſſeßione, certis & inter

inter eos conuentis conditionibus. In arce quoq; ecclesia præcipua Schonenberge, insignem quæ extat, turrim erexit. Quo tempore Imperator Carolus oppugnabat Erphordiam, pro Ludouico Misnensi & Thuringo, ad ecclesiam Moguntinam, quam ambibat, sed non est consecutus. Adolphus de Nassow competitor eius se continebat Erphordiæ, & ecclesiam finaliter obtinuit. Tonuit Carolus ad mœnia vrbis, & forti exercitu minabatur. 40000 cum auxiliaribus principibus fertur in armis habuisse: sed tum nihil profecit, nisi quòd villas & vineas omniquaq; exureret. Adolphus ad ecclesiam electus, in ea ad finem permanebat. Interim se Ludouicus in Bambergensi continebat.

CAPVT X.

LVbicensi verò ecclesia vacanti, prospexit in Auinione, præueniens electionem, aut cassans de suæ beneplacito voluntatis legitimam assumptionem, quam de suo decano faciebat ecclesia in capitulo Lubicensi: deditq; fratrem Nicolaum de Misna, Priorem & lectorem in conuentu Lipsensi, Mersburgensis diœcesis. Quid facerent patres aduersùs pontificis summi prouisionem? Concorditer elegerant dominum Ioannem Cleendenst, decanum ecclesiæ suæ, virum pontificio dignum. Qui cùm ipse ad papalem curiam iter arripuisset, primùm contendit ad Imperatorem, literas ex eo commendatitias accipere ad summum pontificem: quòd nonnihil familiaritatis contraxerat cum eiusdem Imperatoris familia, dum ille proximè Lubicam applicuisset. Tum didicit certa relatione in vrbe Pragensi, ecclesiæ Lubicensi iam esse de dicto Nicolao prouisum. Conuerso ergò itinere, Lubicam repetebat, sciens frustrà se niti aduersùs Apostolicam prouisionem. Sed iste Nicolaus cùm ad ec-

cleſiam ſuam Lubicenſem peruenisſet, non ſibi tantoperè complacuit in ea. maiorem enimuerò ſpem conceperat de illa, arbitratus ciuitatem Lubicenſem temporali eius dominio pertinere: quod cùm ſecùs reperisſet, grauiter ſibi indignatus, quòd non antè perquisisſet verum qualitatem, vt non tanti laboris & ſumptuum impendia feciſſet: cùm tamen eſſet conſecratus epiſcopus, eſt translatus ad eccleſiam poſteà Miſnenſem. Hoc eſt illud tempus, quo moriente ad vrbem Romam Gregorio vndecimo, qui curiam reduxisſet in eam, graue & execrandum ſchiſma in eccleſia exortum eſt, cùm Gallici cardinales propẽdentes in Galliam ſuam redire, improbabant electionem Romæ factam de Vrbano ſexto, Italico homine: ſecedentes vrbe, nouam inſtituêre electionem ex ſuo numero, præferentes Gallicum pontificem, dominum Robertum de Gebennis, appellantes eum Clementem ſeptimum: cúmque eo feſtinauêre in Auinionem redire. Et continuatum eſt ſchiſma peſſimum & ſubtile, in annum vſq; 40, de quo plura infrà dicemus.

CAPVT XI.

SVerinenſi aũt eccleſia tum præerat memorandus vir dominus Marquardus, Beerman cognomento, vndè plebeium origine accipimus: electus per capitulũ, & per archiepiſcopũ Bremenſem confirmatus. Sedit in eccleſia annis ſolis tribus. Quo tempore, vacante Apoſtolica ſede per mortem 11 Gregorij, qui curiam Auinione reduxerat Romam, parabatur Romæ conclaue, vt moris eſt: & interim cardinales partim inter ſe tractabant de perſona eligenda, & diuiſi apparebant in duas partes. Ex vna erat Gebennenſis, Glandacenſis, Britanienſis, Lunenſis, & de Aluario cardinales: qui de Italia ſibi tres conſci-

sciuerant cõsortes votorũ, Florentinũ, Mediolanensem, & Vrsinum. Ex alia parte, erant Lemouicensis, Vinariensis, sancti Eustachij, de Agrifolio, Pictauiensis, & maioris monasterij cardinales, qui traxerũt ad se cardinalem sancti Petri. Primi voluêre papã ex ordine Gallicorum, alij Italicũ. & cùm cernerentur partes penè aquatæ, quòd neutra poterat alteri præualere, quia in neutra erãt duæ partes vocũ, prout iura disponũt: iã antequàm conclaue ingrederentur, cogitauerũt necesse fore, eligere aliquem extra cœtum & collegiũ cardinaliũ, & ambabus hoc inter se secretò agebant. Visum est vtriq; parti, ad hoc aptissimũ dominũ Bartholomæũ, archiepiscopũ Barensem. Quidã tamen inclinauêre in dominũ Martinum de Caluis, decretorum Doctorẽ, referendarium domini papæ Gregorij: sed quia ille aberat, & iuuenis ætate, minor etiam ab annis videbatur illo pontificatu, conuenêre vt eligerent dominũ Barensem, quia esset vir literatus, honestus, Deo & religioni deditus: sciens practicã cancellariæ Apostolicæ, quia erat vicecancellarius, & nouit omnem cursum & stylũ curiæ. Hoc inter se partes diuisim agebãt, altera nesciẽte, prout ambæ fassæ sunt, electione iã facta. Cumq; die Mercurij, 7. mẽsis Aprilis, tam cõclaue intrare disponerẽt, & magna esset serenitas aëris, eccè subitò tẽpestas oritur, et ictus tonitrui durissimus tectũ palatij Apostolici percussit, & vsq; in pauimentum signũ deferens, quasi certũ perturbationis ecclesiæ præbebat indicium. Cumq; cardinales post meridiem cum sonitu instrumentorum musicorum conclaue intrarent, Romani magno clamore postulabant papam Italicum, non Gallicum: non erat clamor vrgentiũ, sed precantium, quod gestibus apparebat. Die postera hora tertia per conclaue cardinalibus ambulantibus, quidã eorum colloquia

loquia inuicèm ſerentes, vt erat res agenda omniũ maxima, conſtiterunt. De parte quoq; altera & ipſi inter ſe conuenerunt, de re loquentes: & poſt interuallum inuicèm ſibi ſignificabant, quòd in dominum Bartholomæum vtriq; propenderent. Attraxêre ergò ſine diſcrimine partium in eandem ſententiam. Sedeamus ergò, inquiunt, ad eligendum. Et ſtatìm conſedentes, emisêre vota, & concordabant in dictum dominum Barenſem, ſine aliqua impreſsione. Et hoc quidam cardinales reuelabant ſecretò amicis ſuis, eodem veſperi quo cõclaue exiêrunt. Sed cardinales timentes quòd electio illa diſplaceret Romanis, noluerunt eam ſtatìm publicare: quarè ordinauêre mittere certas ſchedulas vnius tenoris, nonnullis prælatis Romæ morantibus Italicis, archiepiſcopo Piſano, archiepiſcopo Barenſi, Epiſcopo Nucerino, & Abbati montis Caſsini, venirent ſigillatìm ſecretò alter ſine altero, ad ardua negocia quæ in conclaui emergerent. Quibus venientibus, cardinales ibant ad prandium, quiſq; in cellam ſuam: & prædicti prælati collocati ſunt in camera parlamenti domûs papalis, quæ erat propè conclaue, & ibì prandebant. Deindè circa horam nonam, dum ſilentium tenuerunt Romani à clamoribus, dixit cardinalis ſancti Petri cæteris: Eccè, domini, modò nullus clamat de Romanis: ſedeamus, & iterùm eligamus dominum Barenſem, nè poſteà dicatur quòd electio fuerit impreſsiua. Et iterùm conſederunt, eligentes eundem. Deindè circa horam veſperarum cardinales exiuerunt conclaue, non audentes detegere electionem propter populum Romanum. Tunc Agapitus de Columna, epiſcopus Vlyſbonenſis, capellanus cardinalis Gebennenſis, familiaritate fretus, alloquitur dominum ſuum: Multi, inquit, multa loquuntur de facta electione. Cui

CAR-

cardinalis respondit: Domine Agapite, si vultis liberare ecclesiam, vadatis cum comitiua vestra, quia magnum est nomen vestrum in hac vrbe, magna cognatio, dignissima familia, multa vobis ad populum inest authoritas: custodite diligenter hac nocte dominum archiepiscopum Barensem, qui est absconsus in palatio papali, illum elegimus, ille est verus papa, licèt populus credat & cupiat cardinalem sancti Petri prouectum. Hoc enim insusurratum est, ab nescio quo, Romano populo, cui iam omnis cognatio sua magnum exhibuit honorem, & populus spoliauit ex more domum eius: quanuis ille respondit omnibus, se non electum. Indè idem cardinalis se intùs ornauit, & ad arcem Sagoroli se transtulit. Dominus Agapitus fecit quod monuit cardinalis: sed ibi sistamus.

CAPVT XII.

LVbicensi ecclesiæ iterùm viduatæ per indignantem abitum fratris Nicolai, secretarius domini Caroli Imperatoris, Conradus de Gisenheim, surrogatur, ignorante capitulo, cùm dictus frater secretiùs cum illo ageret, vt curaret ille sui transtationem secum ad aliam. Dimisit ille ecclesiam Lubicensem, & facta est prouisio per pontificem, ignorãte capitulo. Venit in ecclesiam, & sedit annis octo, cùm interìm capitulum Lubicense secundò elegerit, quem antè, dominum Ioannem Cleendenst, decanum suum: sed reuertamur ad exequendum negocium electionis summi pontificis, quia nouum erat & ponderosum. Die Veneris primo manè, dominus Barensis, cùm iam illi innotuisset de se facta electio, misit pro cardinalibus tam in vrbe quàm extrà, ad solemnizandam electionem. Quibus venientibus, electus dixit Cardinalibus in effectu: Domini, & patres reuerendissimi,

simi, quia dicitur q̃ me immerentẽ elegeritis summum pontificem, supplico per nomen Iesu Christi, huius mihi rei veritatẽ indicate: si per aliquã impreßionẽ factum sit, vel vestri animi proprio motu. Adiurati per nomen Christi, responderunt, & iureiurando firmârunt, q̃ nulla facta impreßione, sed suis motibus liberè, legitimè, iustè & canonicè, concorditer, & quomodò vnquàm facta fuerit, concordißimè. Et tũc consedentibus ipsis, cardinalis Florentinus, qui Portuensis erat, ad inthronizationem electi faciendã proposuit hæc verba Apostoli: Decet episcopũ esse, & reliqua. Quibus finitis, respõdit electus: Timor & tremor venerũt super me. Et cùm orationẽ vix inchoâsset, cardinales interruperunt verba eius, dicentes: Non esse de more concionari electum, sed sederet quietus in loco cõstitutus, vt induerent eum papalibus ornamentis. Quo facto, exhibuerunt ei sigillatim papalem reuerentiam, osculando pedem, manum, & os: & impositum est nomen Vrbano sexto. Quibus expletis, exhibuerunt illum visendum omni populo, & per literas suas regibus & principibus Christianis: & prælatis multis intimauerunt, q̃ dominum Bartholomæum archiepiscopum Barensem, papã elegissent. Deindè die Paschæ, quatum erat 18. mensis Aprilis, ordinato suggesto ad primas portas basilicæ sancti Petri, solenniter eum coronabant, deduxeruntq; eum in Lateranum cum omni, & qua poterant maxima omnium festiuitate: ibiq; peractis solennibus, reduxerunt eum in palatium papale, apud sanctum Petrum. Cardinales quoq; impetrârunt ab eo pro se, familia, & amicis beneficia & officia: absoluique ab eo in certis casibus, tanquàm à vero pontifice, humiliter postulârunt, & permitti sibi remißionem omnium peccatorum, prout fieri solet in creatione summorum pontificum.

ficum. Nam & cardinalis Glādacenſis impetrauit ab eo epiſcopatum Oſtienſem. Deindè D. Vrbanus cùm eſſet vir ſeuerę induſtriæ, cœpit cardinales increpare, & exaſperare de multis, & præſertìm cardinalem Ambianenſem, qui venerat de Tuſcia. Quam rem agerrimè tulêre patres: & proceſsit eares ad acrem verborum contentionem cum cardinali memorato, in præſentia aliorum. Et reſpondit cardinalis Gebennenſis in hunc modum: Pater ſancte, vos facitis modicum honorem cardinalibus veſtris, verbis & geſtibus, nec eos tractatis honorificè, ſicut anteceſſores veſtri: & ideò nos fortè taliter faciemus, quòd vicißim à nobis modicum honorem reportetis. Hoc quidam cardinales referebant amicis ſuis ſecretò in eorum domibus, poſtquàm reuerſi ſunt de palatio. Ex tempore illo de ſchiſmate tractabant Gallici cardinales. Hæc ſumpta ab Alphonſo memorato, de tractatu quem deſuper edidit.

CAPVT XIII.

OPeræprecium eſt, nonnulla ſubnectere ad rem pertinentia, de ortu huius ſchiſmatis omnium maximi. Ioannes de Lignano, vtriuſque iuris excellentißimus doctor, ea tempeſtate floruit Bononiæ: vndecunquè ille acceperit, ſolebat de hoc Vrbano prædicere, priuſquàm ſchiſma fieret. Hic, inquiēs, papa multos habebit aduerſarios, inducentes proditione principatus, retinebit tamen cum lite: & qui deberent eſſe auxiliarij, erunt aduerſarij. Aliquod tamen pro ipſo adiutoriū veniet ex alto: ipſe declinabit multotiès à propoſito ſuo, habens ſemper aliquos exoſos & inſidiantes ſibi. Regnum eius aliquantulùm erit diuturnum, & non perdet dominiū, ſed continuò habiturus eſt æmulos. Cauendum eſt ipſi in anno Chriſti 81, & deindè 5 ipſe timebitur: &

im-

impedimentum in facto ex ipso erit, non obstante q̃ erit bona legis & religionis. Erit valdè rigorosus, per semetipsum multa expediet, & consiliariorum ministerio non vtetur. Sanus atq; saluus ab infirmitatibus erit. Magna fraudulentia aduersarij laborabunt contra eum, & finaliter cadent in persecutionibus suis, & fortè incident in grande infortunium itineris, religionis vel mortis: inter amicos morietur, & extra propriam terram. Innouabit gesta decessorum suorum, de quo non commendabitur. Non erit bonum ei itinerare, licèt ipse intendat, mediante religione vel itinere, augere regnum: quod non fiet ex hoc, sed à populo ipsum nesciente. Et auxiliatores impedient augmentum regni. Cardinales non diligent eum, & laborabunt contra eum, maximè qui sunt de natura Iouis: sed qui sunt de natura Martis, concordabunt ei, & immutabunt voluntatem suam infra praesentem mensem Septembrem anni 78. & tendent ad concordiam cũ eo. Hæc, vt appáret, Astrologus ab astris prædixit. Idem quoq; dominus Ioannes de Lignano, iam schismate inualescente, venit Romam, & à domino Vrbano honorificè est exceptus, & multas habuit cum eo collationes. deindè reuersus Bononiam, pestilentia grauissima per Italiam & Germaniam inualuit, & 83 idem Ioannes peste absumptus est. Ea verò quæ de Vrbano pontifice prædixit, ex ordine prouenerunt. Alphonsus autem monachus, de quo suprà diximus, in memorato suo tractatu scribit, quòd postquàm schisma in ecclesiam erat introductum, cuidam in visione dictum fuit: Vrbanus est verus papa, & sponsus ecclesiæ: sed in regimine suo tenebit modum sine modo. Cardinalibus igitur, vt suprà dictum est, propter correptionem domini Vrbani commotis, cardinalis Gebennensis vnà cum quibusdam alijs in

mense

menſe Iunio vrbem exiens, in vrbem Fundanam ſe recepit. Et receptus à comite Fundorum, cum alijs ſuæ ſectæ conſortibus cardinalibus, de impugnatione electionis domini Vrbani tractauit. Et tandèm tribus alijs ad ſe attractis, qui vſq; in illum diem cum Vrbano remansêre, effecit, vt innouata electione, ipſe à conſortibus eligeretur, & Clementem ſe ſeptimũ appellauit. Indè ſchiſma, quo maius in eccleſia Dei nullum erat, excreuit: & ſecuta ſunt homicidia, incendia, rapina, guerra & deſtructiones non modò ditionum, ſed prouinciarum, & calamitates & errores in longæuum.

CAPVT XIIII.

CArdinalis Gebennenſis, licèt fauori dominæ Ioannæ Siciliæ reginæ inniteretur, non tamen audens intra regni illius diſtrictum permanere, cum cardinalibus ſuis Auinionem ſe contulit; & à regè Franciæ ſuſceptus eſt. Quid mirum? indè quoq; reges, principes & prælati in Chriſtianiſmo, ſunt diuiſi. Rex quidem Franciæ cum vniuerſo regno ſuo, et ferè totâ Hiſpania, & regina Siciliæ, cum maiore parte regni, Roberto antipapæ inhæſerunt: Imperator verò Carolus, & filius eius Wencelaus rex Boemiæ, Ludouicus rex Vngariæ, rex Angliæ, & omnia regna Septentrionis, necnon prouinciæ Italiæ extra regnum Siciliæ, regna Cracouiæ & Poloniæ, domino Vrbano ſubſcripſerunt. Quidam tamen principes ſuperioris Alemaniæ, cum nonnullis epiſcopis & collegijs ſibi in temporalibus obſtrictis, vt Lupoldus dux Auſtriæ palàm, & quidam nobiles inferioris germaniæ, Engelbertus comes de Marca, & Adolphus frater eius comes de Cliuis, clàm Roberto paruerunt, quòd iam tunc corona Gallicæ deuincirentur. Albertus dux Auſtriæ, principalis frater Lupoldi, maior natu, domino Vrbano fideliter

inhærere non ceſſabat. Dominus Vrbanus Robertum antipapam cum ſuis cardinalibus excommunicauit, & cardinalatûs honore, beneficijs & dignitatibus omnibus priuauit, & proceſſus graues contra eos in regnis adhærentibus fecit publicari. Deindè anno ſuo ſecundo omnes adhærentes Roberto beneficijs priuauit, & reſeruauit illa diſpoſitioni ſedis Apoſtolicæ: & demùm collectoribus & ſubcollectoribus fructuum, camera Apoſtolica debitorum poteſtatem, tales adhærentes priuare beneficijs, eadem diſpoſitioni Apoſtolica reſeruando, prout commiſsio & ſubdelegatio epiſcopi Wormatienſis collectoris per prouinciam Moguntinam vndiquè diſperſa continebat. Eodem anno ſecundo petitus veneno acerrimo idem pontifex, æmulorum ſuorum procurante liuore, languebat, vt penè ab omnibus qui adſtiterant, mors vicina eſſe crederetur. Innixus autem verbo euangelij, Si mortiferum quid biberitis, non nocebit: liberatus eſt toxico, non ſine dolore maximo, ſed ſine adhibito remedio. Populus autem Romanus non longè pòſt ab eo volens, neſcio quid, quod negabatur, armatus petit palatium: minatúsque, nî fierent quæ poſcerent, omnia ſubuerſurum. Vbi audiuit aduentare tumultuantes, iubet parari cathedram pontificalem ad ingreſſum atrij, reſeraríque portas palatij. Sedet infulatus, ingreſſoſq; primos magna ſtipante & à tergo vrgente turba, vultu truculento reuerberans, Chriſti verbis increpitat: Quem, inquit, quæritis? Illi qui faciem viderant confidentiũ, muti & immobiles conſtitêre, obnixi prementibus à tergo, & pacati rediêrunt, qui venerant truculenti, paucis eius verbis & reuerentia pontificalis adſpectûs conterriti.

CAPVT

CAPVT XV.

Ioanna regina Siciliæ cùm audiſſet Barenſem archiepiſcopum factum Romanum pontificem, gaudio gauiſa eſt, & omni genere triumphi per vrbes & agros feſta iußit omnes ſolēnitate triumphare, quòd pontificem haberet Neapolitanū genere, qui nutus eius ſequeretur. Sperabat enim, q̄ pontifex nouum maritū ſuum, Ottonem ducē Brunſuicenſem, ex Tranſſyluanis, qui diù in Italia militauerat, & iā regina toro admiſſus eſſet maritus, regē Sicilia & Hieruſalē contra Gallos & Vngaros declararet: idq̄ apud eū ſeriò egit per nuncios. Sed quoniā hæ nuptiæ non ex ſententia principum erāt, & illa iā annis aliquot ſpem prolis dare non poterat, pontifex non ignarus rerum omniū, reginæ deſideriū non audiuit. Indè verſa eſt indignatio mulieris, in pontificem. ſecuta execratio. Perfecit, vt deindè Roberto mulier faueret, ſperās per illū conſequi, quod ex Vrbano nō poterat. Differebat eam verbis Robertus, quādiù erat in regno eius, quia opis eius indigus videbatur: excreuitq̄ per regnum diuiſio noua. & in ipſa Neapoli turba erat, clamantibus alijs, Viuat papa de Roma: alijs verò, Viuat papa de Fundis. Vltrà etiā progreſſa contentio, proceßit ad arma. Secuta ſunt homicidia & proſcriptiones. Papa Vrbanus malignitate reginæ comprobata, eam per ſolennem ſententiā excommunicauit, depoſuit, omni iure, ſi quod haberet, priuauit in regno, ſubijciens illā maledictioni. Carolo autem Duratio, filio regis Vngariæ, regnum ſubiecit, quòd paterno genere reſpiceret in illud: erat enim natus fratre Roberti regis, qui patrē habuêre Carolū 2. Neapolitanum regem, illiq̄ iniunxit, vt ſententias à ſe latas in Ioannam exequeretur. Rex igitur Vngariæ iamdudùm contra reginam Ioannam ægrum gerens

animum, quòd Andream fratrem eius, primum eius maritũ, regem Neapolitanum, in Auersana ciuitate in palatio strangulatum, & feneſtra proiectum in hortũ reperêre mortuũ: quam necẽ regina, generalis fama, imputabat. Licèt aũt eundem fratrem ſuũ magnificè vindicauerit, ad eiuſdẽ tamen regina exterminiũ vehementior incubuit. Carolus ergò exercitu conſcripto per Italiam, contendit Romam, ibiq; Vrbano pontifici præſtito fidelitatis iuramento, coronam regni Sicilie de manu pontificis cum regia conſecratione ſuſcepit. Ità profectus eſt in regnum. Regina dum aduentare Carolum audit, conſternatur. Otto aũt maritus, agmine ſuorum expedito, obuiàm proficiſcitur, obſeſſurus anguſtias per quas ſolas erat venturo tranſitus. Sed erant in agmine eius non ſatis illi fidi, qui ſuaderent pauliſpèr ab anguſtijs diſcedere, vt ingreſſos Vngaros à tergo adoriretur. Ille Germanorum more non vrauidet inſidias malè conſulentium: fecit quod monitus erat. Interim tranſiens fauces Carolus, inter vrbem Neapolitanam & exercitum hoſtilem cùm medius eſſet, arbitrium habens, aciem ne conuerteret in ſequentem hoſtem, an ad oppugnandam ciuitatem contenderet, placuit ciuitatem recto itinere petere: & erat apertis portis, quòd nihil hoſtile formidaret, Ottone cum exercitu foris, vt ſperabant, omnia tuta præſtante. Ingreditur Neapolim rex Carolus, & ad oppugnandam arcem, cui regina inerat, rectà contendit. Secutus agmine citato Otto, videt hoſtem ante ſe ingreſſum patentẽ ciuitatem: ingemiſcit, & conſiliũ damnat poſt factum. Caſtellum ſancti Eraſmi in monte ad Neapolim petit cum agmine, ſumpturus conſiliũ ab euentu. Interim Carolus arcem regina omni genere impugnat. Miſſilia multa iacit, frangit turres, deformat mœnia,

qua-

quatit muros. Tormenta grandia, quibus vasa humano stercore, cruore, membris cæsorũ plena mittit in arcem. Non tam ladere poterant grauißimi ictus murorũ præsidia, quàm fœtor & abominatio terruit insidentes. Duraûêre tamen, tolerantes animo forti obsidionem. Otto verò dux, vbi incîdit aquæductus ad vrbem, laborare fecit à siti vniuersam ciuitatem: sed interìm miseratus reginam, quòd in anguſtijs oppugnationũ laboraret, cogitauit quibuscũq; vijs, occupata ciuitate, opem ferre obsesßu. Armato exercitu suorũ, eques cum equitibus, montem descendit inexploratò: iam enim Carolus pedites suos in vineis & casellis abscondit in eos vsus, vt insidiarentur descendenti agmini. Igitur vbì ad pedem peruenêre, inter anguſtias equites Ottonis deprehensi, & circunfusi à peditibus, nullo se poterant armorum genere tueri: lanceis vsus nullus, equis nulla excursio, arcus videbantur inutiles. Ibì captus Otto, in manus Caroli peruénit. Regina vbì audiuit casum mariti, iam cui se seruaret, quem expectaret ereptorem non habens, in gratiam se contulit victoris Caroli.

CAPVT XVI.

REgina in carcere mortem obijt, siue cruciata de morte Andreæ mariti sui, siue fame seipsam excrucians, ità finierit, incompertũ: Otto seruabatur. non enim erat, quod illi ad mortẽ meritã obijceretur, vir militaris militariter se gerens, cùm in eo cõplaceret reginæ: dux visus est non impar talis fœminæ toro. De Andreæ autem primo eius marito, cur interierit, ità fama ferebat: Cùm primùm esset Ioannæ toro coniũnctus, regnũq; administraret, iustam reginæ iram incidit, quòd germanam eius venustißimam puellam, quæ Duratij tenebat principatum, Andreas pluſquàm reginam amans, furtim

se illi coniunxerit, & impleuit vterum puellæ pregnantis. Id cùm renunciatum esset Andreæ, misit illam in regnum Vngariæ, peperitq; euoluto tempore filium, hunc ipsum Carolum, Duratium indè vocatum. Regina zelotypia inflammata furore, & suã & sororis iniuriã vltura, armatur in maritum. Carolus victor festa agit: spargit etiã pecunias, vt in lætitiam soluat vniuersos: verùm hæc initiò. Secuta est autem in regno disturbatio, q̃ non idẽ sentirent vniuersi. Erãt plurimi cõmiserantes reginæ casum, sed initiũ cõmotionis à Neapolitanis, qui exitiali odio persequebantur Germanos Ottoni militantes, petebant ab nouo rege, vt captiuos Teutonicos illis permitteret ad supplicium. Durum erat permittere, durius in nouo regno petentibus negare: permittit arbitrium magistro militiæ suæ. Ille ad arcem, qua tenerentur captiui, ducit Neapolitanos, vinctos autem ex Germanis laxat, cuiq; sua arma permittens, & iubet exire in planitiem apertam: constitêre Neapolitani ex aduerso. Tum magister ait: Quia, inquit, viri Neapolitani Germanos proscitis ad supplicium, permittit vobis rex. Numero longè superatis: capite eos, & pro arbitrio consumite. Frendebant dentibus, sed nemo se commouit: nã malè sibi quisq; timuit ab armatis. Poscebãt ergò Neapolitani, vt extra prouinciam ablegarentur. Rex paratis nauibus, iussit in secura deuehi. Durabat autem odium in eos quoq; Germanos, qui artibus inter Italos inseruiebant: aliquot indè trucidati, alij à matronis & zelosis viris absconsi, vix seruantur. Sed instabat Carolo labor aliunde. nam Ludouicus Andegauensis, qui se Ioanna regina proximum ferebat, hæreditario iure de regno agendum putauit. Ab suo igitur antipapa coronatus, collecto exercitu grauissimo, cõtendit in Italiam. Duodecim equitũ millia eduxit

xit Francia. Auctus est continuò numerus, vt accurrentibus amicis vndecunquè, octuaginta millibus ingrederetur regnum Neapolitanum. Suscepêre illum amici perbenignè, agmen eius augentes, quotquot erant quos casus regina tangebat.

CAPVT XVII.

VRbanus interìm pontifex cùm audiret eã regni cõmotionem, fretus multorũ in regno principum familiaritate, vt pacaret regnum, eò contendit. Carolus rex etsi iureiurando pontifici obstrictus esset, nonnullis capitibus violatis malè sibi conscius, cœpit pontificem ducere suspectum: quòd non tam sui gratia, quàm suorum venerit, insidias illi parabat. Nam in ciuitatem Auersanam vbì intellexit ire pontificem, obuius illi factus, reuerenter descẽdit, salutat, osculatur manus & pedes: equi freno prahenso, ipse pedes deducit pontificem in arcem. Sed refragatur eò ire pontifex, vndè posset non suo arbitrio à reditu detineri, declinat in episcopi curiam. Ibì rex suo sumptu cibum iussit apparari: cœnat cum pontifice, discedit sub noctem, quieuit vterq; per diem sequentem. Nocte quæ proxima fuit, misit rex qui inuitarent pontificem, vt accedere in regiam dignaretur regem, recusantem etiam adducerent. Primùm pacatis verbis excusat pontifex nè veniat, quippe noctis horam duxit suspectam. Arripitur, deducitur. Ille excommunicatione cedit ducentes. Contemnitur, ad regem peruenit. Rex illum suscepit dignanter. Triduò cum rege agit in arce, ignorante familia quid sit factum de pontifice. Quarto die procedunt vnà Neapolim. Excipitur põtifex in arce noua: deindè põtifex in archiepiscopi curiam se conferens, solennia Romanæ curiæ ibì peregit, cancellariã disponens, causas iubet expediri. Ad ætatem

proximam, Carolus magno exercitu conscripto, procedit in hostem Ludouicum. Desidebant ambo, minitantes inuicèm magnis exercitibus: sed non sunt congressi. Papa curiam in Luceriã transfert, ipse arcem insedit in Burgo, qui vix 80. domos habebat. Curia se partitur vt potuit: non Luceriam, sed miseriam appellant. Papa tamen eo consilio ibi consedit, vt restituta arce, oppidum quoq; renouaretur. Venerat dies ad prælium constituta, vt semèl de regno decertaretur. Ad vicinia deduxêre exercitus. Stabant triduò in acie mutuo conspectu, cùm nusquàm prælium iniretur. Post triduum, victualium defectu Ludouicus indè deflectit ad munitiora quæ tenebat loca, ibi breui emigrat. Quo mortuo, soluitur dux Otto à ducalibus è carcere, & in oppido sub fide præstitaire iubetur. Rex vbi comperit, mittit secretò qui rapiant, & adducant. Ducales sequuntur, & de manibus capientium virum eruunt, ducem illum suum destinantes. sed non diù cum illis permansit.

CAPVT XVIII.

CVm Vrbanus ibi diutiùs in Luceria quàm prælatis par erat, commaneret, ferũtur quinq; cardinales in pontificem conspirâsse, quòd eum perderent vt hæreticum hominem. Ordinauêre quibus vijs. Cardinalẽ ex alijs tentauêre, qui deliberandũ putauit, & magis magisq; secũ reputans, inhorruit: Eccè, inquit, si per quamlibet occasionem detegitur consilium, tu peribis cum cæteris. Nè fortè ab alijs præueniatur, secum constituit rem pontifici detegere. Detexit. Ille clàm vocato nepote, principe Capuano, iubet ad diem in armis habere expeditos, capitq; cardinales quinque: sextus adijcitur Anglicanus, quòd sciens non detexisset. Ponuntur ad quæstionem, fatentur, ordinẽ edicunt. dispergitur eorũ familia.

Amici

Amici tamen eorum, quos non paucos habuêre, ad arma concurrunt. Papam circunſident in Luceria. Compertum eſt pontifici, regem & reginam Margaretam fuiſſe conſcios conſpirationis. Excommunicat eos, deponit regno, priuat omni dignitate, interdictū ponit per vrbem Neapolim: qua de re vicißim cognatio pontificis in vrbe malè habebat. Redit rex Carolus, audit quid factū ſit: comminatur ſacerdotibus vltima, nî Neapoli diuinum impleant miniſterium. Recuſant, ſe retrahunt, abſcondunt. Religioſi, Papæ minùs quàm regi paruerunt, pſallentes cum gloria. Interìm creſcit obſidio pontificis, expugnatur oppidum, diripitur, incenditur, veniūt in manus hoſtium propugnatores. Scribit interìm pontifex amicis. Genuenſes decem armatas misêre biremes. Raimundus filius comitis de Nola, pontificem tueri & eripere contendit, conduxit theſauris pontificis ingentem exercitū, cuius, illo neſciente, ductores Carolus ære corrupit. Proficiſcitur. In itinere intelligit ſe prodendum, equū ſtimulat, eius beneficio cum paucis euadit ad pontificem. Cum eo locutus, diſcedit, auxilia plura laturus. Proditores memorati principem Capuanum, pontificis nepotem, Carolo regi tradiderunt. Abbas Caßinenſis infenſißimus pontifici, præerat obſidioni. Is omnes vias obſeruans, nihil patitur adduci. Vndè factū eſt, vt multitudo in arce cum pontifice vrgeretur, laboraretq; fame ac ſiti. Cardinalis de Rauenna, dominus Pileus, legatus pridèm de Germania reuerſus, Coruetum regebat. Is duabus biremibus adnauigans, Carolo regi blandiebatur, interponens ſe rebus: ſed & iſte pontifici cœpit eſſe ſuſpectus, vndè remeabat inanis. Papa igitur cum ſuis fame laborabat. Subtraxêre ſe paulatìm viri militares, & penè ſoli remanſêre eccleſiaſtici. Durauit ea cala-

mitas in menſem vſque Iulium. Tum Nolanus comes, & cateri qui militauêre pridèm Andegauenſi, ingenti conflato exercitu, ducunt Luceriam. vbi intellexêre obſidentes, venire qui ſoluerent obſidionem, tum verò oppugnauêre inceſſabili labore, terribili ſtrepitu: ſed nihil profuit. Magno labore per montes venerunt, anguſtijs occupatis per regios. Soluerunt obſidionẽ. Papa oneratis beſtijs deſcendit, forte præſidium imponit arci. Proficiſcitur Beneuentum: ibiq; proditio tentatur, ſed diſſipatur. Biremium ab Genua patroni veniunt ad pontificem: iubentur circumnauigare, vt pontificem accipiant. In itinere milites conductitij de ſtipendio certificari volentes, tumultuantur, minitantes Papã ducturum Auinionem, ni ſoluat. Gallici generis erant, de reliquijs Andegauenſis. Papa quàm primùm ab eis ſe liberat, dimittens Gallos & Britones & Italicos, ſolum Raimundum Nolanum cum fidelibus & Teutonicis ſtipendiarijs ſecum retinuit. Magnis & laborioſis itineribus pedeſtri via peruenêre ad littus, circunſpicientibus in omni via hoſtiles incurſus: diù non patuêre biremes. Poſt aliquot dies prima antennarum capita ſunt viſa: & ſex quidem propinquantes ſuſcepêre pontificem cum ſuis, alia quatuor in Barenſi portu demorabantur. Vario caſu nauigabant, iam in Siciliam portu excepti: indè in latus Italiæ. deindè Neapolim & Tyberim præteruecti, peruenêre Coruetum, cuius poſſeßionem tradidit Genuenſibus in pignus pro precio & ſalario biremium, quod in quatuor menſes excreuerat, ad ſummam octuaginta millium aureorum. vigeſimotertio menſis Septembris, poſt varios caſus peruenêrunt. Ibi exiens pontifex in domum fratrum hoſpitalis ſancti Ioannis, excipitur, cardinalesq; vinctos mittit in carcerem. Hæc, & quæ pauca ſequuntur,

tur, ad fidem narrationis exhibui, authorem secutus qui his omnibus intererat, & sua manu digesserat quæ vidit, quæq; audiuit: longioribus quidem ambagibus multa interponens, quæ omisi, sed in hanc tamen rerũ summam, quam breuiando signaui.

CAPVT XIX.

VEnerat tum quidam barbatus, qui eremiticam profiteretur, visione, vt ferebat, admonitus, à Deo missus, vir pseudopropheta, ex Gallijs: qui Vrbanũ interpellauit verbis Dei, vt pontificatum dimitteret, vero pontifici Clementi cederet, alioquì sentiret diuinam vltionem. Interrogabat pontifex, vndè nôsset visionem veram, non illusionem phantasticam, neq; diabolica esse figmenta. Nihil ille dixit probabile, sed quæstionibus se quibuscunq; offerebat vera locutum. Gemmã insignem præferebat in auro. Hoc non esse eremiticum, quum diceret Vrbanus: ille subsequitur, Eam qui donauit, sanctissimus in Christo pater, dominus Clemens, iussit vt perferam. Eam cùm posceret visendã pontifex, tradidit proximè adstanti ex familia: Vide, inquit, si quid est nigromanticum in ea, qua de re te multùm aiunt callere. Arreptum deindè hominẽ iussit carcerari. Abierant duo dilapsi ex his qui cum eo venerant. Subiectum quæstioni eò perpulit, vt fateretur diabolica esse figmẽta. Voluit igne sumere de eo supplicium. Rogatus à prælatis Gallicis nè faceret, quòd in omni regno vir esset notissimus, & magnus habitus, iussit vt proxima Dominica omnia palàm, quæ dixisset, reuocaret, séque vanum, mendacem, à diabolo instinctum, audacia fretum, dixisse quæ pridèm. Redditis iumentis & annulo, iussit abire: promittentem, quòd in se esset, de vnione ex fide agere. Quo tempore Carolus Duratius, quia Ludouicus Vngariæ rex fi-

ne

ne prole masculà obijsset, duabus tantùm relictis filiabus, quarum natu maiorem cum regno Vngariæ Sigismundo Bohemiæregi, Caroli Imperatoris filio despondisset, contendit in Vngariam: & oppositus Sigismundo, magnam regni partem sibi conquisiuit. Elatus in superbiam, ibi casus corruit, relictis paruulis in regno Neapolitano, Ladislao filio, & puella Ioanna. Ladislaus autem quia impubes decessit, regnum in manu Ioannæ filiæ permansit, quæ varijs hoc casibus agebat. Otto tum Brunsuicensis dux, Neapolim in potestate habuit: fretus veteribus amicis amulos multos perdidit, alios etiam captos misit Tarentum. Cùm venisset autem Ludouicus Andegauensis filius, cum exercitu, Otto illi adhærens, magnam regni partem subiecit, ductor factus copiarum sub ipso: sed ad magnam regni spem nunquàm est reuersus.

CAPVT XX.

AVstriæ dux Lupoldus illo tempore anni 86. profectus in Suiceros, olim Heluetios, cum omni exercitu suo casus occubuit, & omni nobilitate, vsque ad Albertum fratrẽ, qui solus remansit stirpis propagator. qui etiam proximo anno conuocatis copijs, ad vindictã processit: sed interuenientibus principibus, causa posita in treugas, necdùm sopita. Intereà fautores vinctorũ cardinalium multa sunt moliti, vt eos eriperent. nam veneno sæpè petitum pontificẽ subuertere tentauerunt. Quod vbi non processit, etiam armata vi tentârunt eripere. Nocte media ingressi, cùm sperarent non omnes in palatio idem sentire, primam perfregêre ianuam. Ingressuri, cùm iam commoueri custodes in palatio sentirẽt, retrocessêre. Pontifex cùm diligentiùs ista scrutaretur vndè essent, duo cardinales, D. Pileus de Rauenna, & de Petra mala, curia abiêrunt, non expectantes diligentiorem

inda-

indaginem: vndè se suspectißimos fecêre, ad antipapam abeuntes, qui non inuitus eos accepit. D. Pileus pridèm legatus per Germaniam Vrbani, scripsit principibus per Germaniam, se magno pridèm errore captum, fouisse partes Vrbani: nunc diuina miseratione illi apparuisse veritatem, quam tum præstigijs eiusdem Vrbani, oculos eius fascinantis, videre non potuisset. Illos quoquè consulere animabus suis, & ab his quæ ille præsens dissemināsset, prudenter emendati recederent, saniori consilio seriùs, quàm nunquàm, emendati. Sed principes, acceptis literis, risêre inconstantiam viri, alioquì docti. Idem tum Pileus, priusquàm Italia cederet, capellum, quem illi Vrbanus honori cardinalatûs contulisset, in foro publico Papiæ concremauit, Comite Virtutum hoc ratificante, quòd illi Vrbanus nupèr negâsset regni titulum, quem per Lombardiam voluit. Anno sequenti, qui fuit 1387, D. Vrbanus Genua discessit Romam versùs, cùm supra annum illic esset commoratus. Priusquàm discederet, cardinales vinctos, in carcere strangulatos, iussit stabulo infodi. Ità prædicabat qui tum affuisset: quanuis Blondus prædicet, culeo insutos esse mari mersos. Adam cardinalis Anglicus cũ eis vinctus, dimittitur, quòd conscius, non approbator fuisset consilij: satìs pœnarum in carcere expendens suæ taciturnitatis. De Genua abiens Vrbanus, concessit Lucam, ibiq; per nouem menses stabat: indè verò Perusium, quo ex loco in regnum redire constituit, quòd Romæ diffideret. Sed quidam eremita visione admonitus, hortatur vt Romam peteret. Non satìs animatus, dubius tamen quid faceret, vidit beatum Petrum in sublimi ad eam partem quæ Romam ducit; vidêre cum eo plurimi, sed ille iussit, nè, viuente se, cuiquam dicerent. Post obitum eius, episcopus Tarentinus con-

confessor eius palàm dixit in sermone ad populũ, se cum pontifice & multis alijs tum in ea effigie vidisse Petrum in sublimi, qua sculptus adstat ad porticum Basilicæ. Insigni honore à Romanis est introductus.

CAPVT XXI.

FEcit hic pontifex memorabilia tria post regressum ad vrbem: iubileum de anno 50 transtulit ad 33. qui sunt anni Christi iubileum prædicantis: tanto enim tempore moratus est nobiscum in terris. statuitque, vt proximo anno qui esset 90. & deincèps per 33. seruaretur. Sed illum annum non vidit. Secũdò decreuit & instituit festum visitationis Mariæ, 2. Iulij deincèps celebrari: sed Bonifacius 9. decreuit literas. Tertium fuit, quòd non obstãte interdicto ecclesiastico, in festo corporis Christi possint apertis ianuis diuina celebrari, eo modo quo concessit Bonifacius in quatuor festiuitatibus. Et completum est quod de festo corporis Christi venerabilis Doctor Ioannes Andreæ ante annos 80 p̃dixit in Clementina, Si dominum: in glossa, super verbo, Relatum. Fecit quoquè declarationẽ super Clementinã, Dudùm. de sepulturis, propter varias opiniones & glossas doctorum: cuius copiam, quia paucis innotuit, decisam annotare curaui.

Vrbanus episcopus, seruus seruorũ Dei, dilectis filijs, vniuersis religiosis cuiuscũq; ordinis vel religionis, præsentes literas inspecturis, salutem & Apostolicam benedictionem. Etsi animarum affectantes salutem, &c. Nos igitur qui ex suscepti Apostolatûs officio, &c. vniuersitati vestræ per apostolica scripta in virtute sanctæ obedientiæ districtè præcipiendo mandamus, quatenùs parochianos diebus Dominicis & festiuis non recipiatis decaterò in ecclesijs & oratorijs vestris ad diuina, nec

ipsos

ipsos sine licentia sui sacerdotis ad pœnitentiã aliqualiter admittatis: cùm quis alieno sacerdoti iusta de causa sua voluërit confiteri peccata, secundùm statuta cõcilij generalis licentiã priùs postulare, ac etiã obtinere debet à proprio sacerdote, vel aliâs sibi primò confiteri, & recipere beneficiũ absolutionis ab eodẽ. Aliter nanq; ab ipso absolui non poterit, cùm duplex in iudicando funiculus, potestatis scilicet & scientiæ, requiratur: quorũ alterum in alieno constat deficere sacerdote. Et nè parochialibus ecclesijs deuotio debita subtrahatur, ante Missarum solennia, ad quæ audienda parochiani prima diei parte in suis consueuerunt & debent cõuenire ecclesijs: nequaq; in ecclesijs vestris supradictis solẽnes eis faciatis sermones, nè propter hos audiendos ad vos confluens populus, parochiales ecclesias derelinquat. Sed nec ad prædicandũ ad illas parochias procedatis, nisi à sacerdotibus earũ parochiarum fueritis inuitati, vel saltẽ ab illis petieritis humiliter, & obtinueritis vos admitti. Et vt debitus honor deferatur, eodem die quo diœcesanus episcopus, vel alius loco eius solẽniter prædicat, maximè in ecclesia cathedrali: nullusq; vestrûm in ea ciuitate vel loco prædicare præsumat, nè salubris prædicationis doctrina ex inculcatione huiusmodi frequenti, quasi tadium generet, contemnatur. Si verò in casu licito parochianos alterius, ad sepulturã, quam nemo sine iusta & rationabili causa temerè debet eligere, antiquis parentum suorum dimissis sepulturis, in vestris ecclesijs vos recipere contingat: omniũ quæ obtentu huius sepulturæ fuistis cõsecuti, medietatẽ, vel tertiam partẽ, vel quartã, iuxta felicis memoriæ Gregorij Papæ prædecessoris nostri decretum, & secundùm consuetudinẽ, etiam non requisiti, infra 8 dies à tempore receptionis eorum, episcopo vel sacerdoti, de

cuius

cuius parochia est assumptus mortuus, exhibere curetis, &c. Si quis verò vestrûm eiusmodi præcepti transgressor prouisionis nostræ extiterit, vel contra prædicta aut aliquid prædictorum venire præsumpserit, præter inobedientiæ vitium & excommunicationis sententiam, quam de facto ipsum incurrere volumus, graui suo periculo subiaceat, & nihilominùs à loci diœcesano ad præmissa omnia obseruãda, censura ecclesiastica, appellatione remota, districtiùs compellatur, nullis ei contra hoc indulgentijs, aut apostolicis priuilegijs valituris. Datum Neapoli, 11. Calendas Decẽbris, pontificatûs nostri anno 7. Peruénit autem is pontifex viuendo ad annum 12. & Romæ discessit, tumulatus in S. Petri Basilica, in capella sancti N. humili sarcophago. Indè posteà translatus in ecclesiam, honoratiorem in locum. Hæc idcircò, vt vera videntis narratio confutet voces vanè fabulantium de hoc pontifice.

CAPVT XXII.

PAderburnensis ecclesia sub Vrbano, moriente Henrico eius pontifice, vacabat, & succedit ei Simon eiusdẽ ecclesiæ decanus, natus comitibus de Sterneberg, impetrauitq; ab eodem Vrbano Papa, & præfuit ecclesiæ in annum 9. Hic vt per archiepiscopum Colonienſem apud sedem Apostolicam promoueretur, quodq; remotum in ecclesiam remisit, eidem archiepiscopo citra consensum capituli sui grandem pecuniam, quam debebat ecclesiæ Paderburnensi, pro eo quòd Henricus prædecessor eius marscallatûs officiũ pro ecclesia Colonienſi magno suo & ecclesiæ suæ onere portâsset. Munus autẽ consecrationis accepit in Romana curia. Reuersus, cum solennitate introducitur, perbenignè suscipitur: de officio autem diuino non magna illi cura fuit, quod vix in omni

suo

suo pontificatu in pontificalibus perageret. Intrauit cum archiepiscopo Colonienſi armatus Haßiã, & violata eſt pax illa quã Henricus prædeceſſor magno molimine curauit concludi, & iurari. Multa permiſit ſuis miniſterialibus, quæ aliâs ſinenda non erant. Presbyterum, quòd eccleſiam vacantem, à ſede Apoſtolica impetrâſſet, captũ perpetuo macerabat carcere. Pulchra nimirùm cauſa. Diſſimulabat capitulum, quòd idem presbyter aliquando litem fouiſſet aduersùm ipſum. Confœderationes quas alij cum viris principibus facere conſueuerant, ipſe vertit ad miniſteriales ſuos, qui aliâs eſſent illi perpetuo iugo ſubditi: hos honorabat vt pares. quocirca in eum verſi, per contemptum publicè illi audebant hoſtilia nunciare. Cumq; illos bello perſequeretur, obſidens in præſidio Brobeke, ſagitta percuſſus in inguine, mortis indè occaſionem habuit. Ità vir militari genere natus, dum miniſterialibus, ſuæ originis hominibus, multùm indulget, dumq; arma magis quàm ſacra proſequitur, finem aſſequitur, quem ſolent, iuxta verbum veritatis, gladio depugnantes.

CAPVT XXIII.

MAgdeburgenſem eccleſiam poſt Petrum Bohemum, aſſecutus eſt Ludouicus: qui per multas eccleſias ambulabat, quærens requiem, & non inuenit. Comes erat prouincialis Turingiæ, marchio Miſnenſis, idem qui ante multos annos erat epiſcopus Halberſtadenſis: quam dimittens, ambiuit Moguntinam magno bello, cui ſe immiſcuit Carolus Imperator: ſed eam non eſt aſſecutus, ad Bambergenſem autẽ peruenit. Sed cum memorato Petro Magdeburgenſi tractans, vſq; eò rem perduxit per amicos, vt voluntate ſummi pontificis ei permitteret eccleſiã Magdeburgenſem, in qua benè in-

choauit: nam raptores insectatus est cũ Magdeburgen-sibus, quibuscunq; locis inerant. Comites de Swerningrode superauit, quædã eorũ prædia subuertit, bonamq; de se spem præbuit futuræ tranquillitatis. Iam vergebat in senium, & tamen iuuenũ leuitates, choreas & carmina, more suæ gentis nõ omisit: plùs in eo valebat patrius mos, quàm Christi religio. Ad dies solutos Carnispriuij vocabat ex ministerialibus cum puellis & dominabus in Caluen, vt more gentis resoluti, carminibus, choreis, vanitatibus cæteris, lætos cum illo dies agerent. Venerant frequentes: archiepiscopus in primis choreis inerat fœminarum, nulli cedens circulationibus, stridoribus leuissimis & clamoribus. Die lunæ ad horã vesperam, cùm medijs in vanitatibus versarẽtur, apparuit ignis in camera, facilè, si quis anniteretur, restinguendus: sed nemo occurrit. Interpretatum est, immisisse Dominũ cunctis timorem vt fugerent. Igitur ad gradus festinabant cum clamore vniuersi. Archiepiscopus vix chorea patitur abire, vt compesceret populũ: sed immixtus turbæ, nec procedere nec retrocedere quibat. Venêre in gradum tanta pressura, vt mole sua necesse esset dare ruinam. Igitur cóncidit gradus lapideus, cui imminebant. Ruebant vnà plùs quàm 300 homines vtriusq; sexûs. Ex omnibus lapsus est nemo, præter archiepiscopũ, & tres alios. Ille delatus in domum, postera die spiritum efflauit. Ad locum deindè cremationis adspexêre. tã pusillũ erat incendiũ, vt puer restinxisset. Hũc inuénit exitũ per multas ecclesias transiẽs Ludouicus, vtinã bona pœnitudine excedẽs.

CAPVT XXIIII.

OSnaburgensem ecclesiam post Ioannem 37. excepit Melchior ex ducibus de Brunsuick, prouisione illi facta per sedem Apostolicam. Iam enim illa via in-

inceperant ingredi in ecclesias, maiori etiam nobilitate illustres. Dubium non erat, si electio fuisset capitulo permissa, Theodoricum de Marca comitem, adiutorem episcopi sui, de ecclesia optimè meritum, assumpsissent. Sed quid poterant aduersùs Apostolicā prouisionem? Quanquàm & illud venit in suspicionem, quòd capitulum, si occultè machinaretur, faueret tamen solicitanti Apostolicam prouisionem, quòd notos odimus, fauentes ignotis: fortè erat nonnihil in moribus dicti domini Theodorici, quod formidaret capitulum. Vtcunquè fuerit, dominus Melchior ad ecclesiam peruenit. Arces & oppida erant in manibus memorati domini Theodorici: vndè non nisi ære redimi poterant. Multa enim cum fratre impendit in ecclesiam per arduos labores, quos exantlauit: renouauitq; multa in mœnibus & turribus fortaliciorū. Igitur facta conuentione, dominus Melchior episcopus, capitulum & ciuitas, pecuniam expromiserunt, pignora tradētes donèc exolueretur: cœpit interìm administrare episcopus, sed statìm ære inuoluitur alieno. Tradit in pignus arces & oppida, & cœpit esse grauis ecclesiæ. Oritur bellum ad comitem de Hoia. damna vicissìm inferuntur: concurrunt aliquandò armati. Capitur episcopus, abducitur, grauis pecunia redemptioni præfinitur: quam cùm captus præstare non posset, cogitauit dominum Theodoricū de Marca reuocare ad vicariatum, vt eius ope relaxaretur. Defertur res memorato domino Theodorico, iam præposito Colonienſi. Rogatus, non recusat: erant tamen qui clanculò rem impedirēt, quòd scirent illum pro industria renisurum eorum conatibus. Iam in diœcesi agit quisque quod videtur: fiunt rapinæ, latrocinia etiam in porta ciuitatis concurrūt, cōsultant, fit decretum, vt quoniam dominum habeant captum, vt

relaxetur curandum. Recurritur ad priſtinũ conſilium. Dominus Theodoricus de Marca, præpoſitus Colonienſis, aſſumitur vicarius in ſpiritualibus & temporalibus. Fit melior rerũ ſtatus. Relaxatur dominus Melchior, omnia ſunt in manibus domini Theodorici vicarij. Proſperatur negociũ in manibus eius. Epiſcopus nihil agit, ſedet, intuetur omnia, cũ ille nihil potuerit. Splendidè omnia geruntur per vicariũ eundẽ. Sed huius tandèm ſtatûs pertæſum eſt epiſcopo: agit omnia vt perturbet rerum ſtatum. Profiſciſcitur Auinionem, procurat vt citetur vicarius, & qui cum illo rem gerebant. Interim vacat eccleſia Suerinenſis, & agit omnia Melchior vt eò transferatur. Ità abſoluitur ab eo eccleſia Oſnaburgenſis, qua tali pontifice non multùm gloriabatur. Erat autẽ tum annus 1376.

CAPVT XXV.

MIndenſi quoquè eccleſiæ poſt triſtia fata Gerardi 2. ſufficitur, maximè cooperante, & apud ſummum pontificem Auinione tunc manẽtem, Otto cognomento Kettin, militari genere natus ex Miſna, decanus eccleſiæ Moguntinæ pridèm, vir moribus, virtutibus, eruditione & ætate plurimùm quectus, ordine pontificum in ea eccleſia & numero 43. Seriùs enim compertũ eſt apud eccleſiam, de morte peregrinantis interram ſui pontificis: diuq; nec creditum, nec ſperatũ. ideò ad canonicam electionem peruenire non poterat. Vndè factum eſt, vt cùm de morte dicti pontificis priùs apud alios quàm apud Capitulum ſit compertum, proceſſit de eccleſia apud ſummum pontificem prouiſio, priuſquàm poterat vlla electio celebrari: nec malè perindè conſultum eſt eccleſiæ, ſi, quem per eum modũ acceperat pontificem, diù tenere contigiſſet. Præceſſit illum fama boni no-

tii nominis: & non solùm quietos esse iubebat Mindensis ecclesiæ viros, verumetiam de virtutibus & moribus vitæ exhilarabat. Mindam inuehitur de more solemniter, per cognationem & manum militarem plurimam, in vigilia corporis Christi. Sed non erat diuturnum gaudium de suscepto nouo pontifice. Nam hydrops illum, morbus pernicioſus, statim arripuit, siue ex aëris mutatione, siue ex natiuo vesicæ vitio, siue alia quauis ex causa, aut ex omnibus cumulatis, virum præstantem mox rebus gerendis fecit inutilem: vndè nihil apud eum memorabile fieri potuit. Nam anno necdùm expleto, nocte diui Alexij, longa fractus ægritudine, spiritum Deo reddidit, collachrymantibus cunctis, qui magnam sibi spem fecerant de tanti viri prouectione: tumulatusq; est manibus canonicorum suorum in choro fratrum Prædicatorum, quod ipse cupierat, anno 1368. Ità se res habēt humanæ, vt nihil solidum, nihil sit certum & perseuerans in illis. Solicita primùm ecclesia de peregrino & incognito viro, non potuit non dolere prouisionem factam sine illius consensu. Vbi per famam cognouit hominis virtutem, exhilarata expectabat cum desiderio præsentiam eius. Vbi accepit, non est fruita eius diù conspectu: sed ereptum congemuit, quem suspirabat donatum. Ille verò stationē permutabat in melius, transiens in consortium sanctorum, quo se dignum fecerat sanctis ac venerandis moribus: & iam ex alto miserescit eorum, quorum venerat consolari desolationem. Patronus apud Deum, vt confiditur, factus ex pontifice.

CAPVT XXVI.

SVerinēsis ecclesia crebrius mutabat episcopos suos, propter breuem pontificum vitam. Nam Marquardo succeſsit in ea ecclesia D. Melchior, dux Brunsuicen-

fis ex Transsyluanis, filius Henrici, qui fratrem habuit Ottonem in Italia militantem, præsertim in regno Neapolitano. Vbi venit ad nuptias reginæ Ioannæ iam senescentis, & post eam diù permansit in regno, ibi moriens: quod partim significauimus suprà. Alium quoq; fratrem habuit Baltasar, qui secutus fratrem in Italiam, factus est, dum floreret frater, comes Fundorũ in regno. Sed interea à fratris fortuna mutata, cùm ille caperetur, carceraretur, & regno destitueretur, in quo tamẽ nunquàm eum Papa voluit confirmare, verisimile Baltasar fratrem in comitatu vix permãsisse. Per eos dies in diœcesi Bremensi, cùm præesset Albertus archiepiscopus, dux Brunsuicensis, magna manus nobilium cum Bremensibus cæsa est à Rustringis Frisonibus in Blexen. Mauritius pridèm administrator Bremensis, Gerhardus, Christianus, Conradus, comites de Aldenburg, cum 700 armatis ibi ceciderunt. Capitaneus terræ Blexem, pollicitus est terram hostilem in eorum potestatem dare, si modò eius ditioni parceretur. Non annuerunt nobiles memorati. Erant in itinere auxilia illis ventura plurima, non expectabantur: tanta erat fiducia. Diuisæ erant copiæ, medio flumine interfluente, ideò facilius opprimebantur. Vna erat huius cladis & sequentium multarum causa, præsumptio viriũ & industriæ, contemptus hostiũ. Quid enim, inquiunt, potest rustica manus aduersùs armatos equites? nimirùm hoc potest, vt sui contemptores, & de se nimiùm præsumentes perdat. Sic eunt res, sic periit illa nobilium armatorum caterua ab inermi plebe rustica. Vix euaserat vnus, qui factũ nunciaret. Auro suffarcinati nobiles illi dicebantur, quòd preciosa quæque ex præda coëmere constituissent à gregarijs militibus: tam sibi certam promisêre victoriam. In ea qua cæsi sunt ter-

ra,

ra, tumulantur: neminem ad sepulturā educi permisêre. Corpore tegebant terram, quam viui ceperant. Res nimirùm similima recentissimæ cladi, quæ hoc 1500 anno acciderat in Thietmarcio, quam suis locis commemorabimus. Plurimæ insuper inundationes factæ per hæc tempora, calamitatem inferebant palustribus & limosis ad mare & flumina terris. Quo etiā tempore Hamburgenses liquore suo per mare deuehēdo, certare cœperunt Bremensibus. Specie prima Bremensis liquor deuehebatur, quòd ille maximè tum erat in precio: sed accepta fiducia, cùm cernerent Hamburgenses suam quoquè cereuisiam amari, fassi sunt discrimen, & suo iam nomine distrahebant. Annus hic erat 74, post 1300. cùm nata est contentio inter ciuitatum Bremæ & Hamburgi consilia de prioratu, & inter se ordine in conuentibus publicis asseruando. Allegabant Hamburgenses pro se antiquitatem suam, & quòd primi archiepiscopatûs honorem accepissent: Bremenses contrà præsentibus innixi, non quid olim fuit, sed quid sit hodiè, intuendum. Qua in re primas tum obtinuêre Bremenses, in cœtu & conuentu caterarum vrbium, qui tum erant Lubecæ.

CAPVT XXVII.

MOnasterienſi eccleſia per eam ætatem Apoſtolica, puiſione datus eſt pontifex, Poto de Potenſtein, vir Bohemus, ad hoc prouectus, vt facilè cerni poteſt, fauore Imperatoris Caroli, qui Bohemus ipſe, ſuæ nationis homines efferebat. Veneratus cum decenti comitatu, eccleſiam ſuam inuiſurus. Cùm propinquaret oppido Hammæ, incurſionem patitur equitum: quæ res non rara tum fuit in ea prouincia, præſertim cùm alienigena veniſſet in ea eccleſia ſumere pontificatum. Multi ex ſuis vulnerati ſunt, & alij capti: ipſe vix

elabitur, defensus à suis. Et in prædicto oppido moram traxit aliquantam, donèc ciues Monasterienses obuiam progressi, honorificè eum deducerẽt, vt saluũ & incolumem in suam ciuitatem comitarentur. Honori hoc dantes sedis Apostolicæ, & nihilominùs alienigenæ viro pietatem & humanitatem ostendere voluërũt: ipse tamen cùm moribus alienus, & linguæ imperitus esset vernaculæ, sua sponte elegit abire: translatúsq; est posteà, quod dicemus, ad ecclesiam Swerinensem. Per quæ tempora non erat in omni Saxonia princeps maioris nominis Ottone Transsyluano duce, qui victorias suas vndiquè circuntulit, cessitq; illi prosperè quicquid agebat. Terra Brunsuicensis, cæso Magno, principes habuit impuberes, dicti Magni filios: tutelam suscepit Otto, sed, vt apparuit, in rem suam. Quanquàm Albertus dux de Saxonia, qui relictam Magni filiam marchionis nouissimi de Brandenburg duxit vxorem, eiusq; filios accepit in tutelam, pollicitus pro illis meliora: sed Otto patruelis legitimæ tutelæ debuit esse propior, vtpotè agnatione iunctus pupillis. Ergò arcem præcipuã Wulfenbuttel accepit possidendam impuberum nomine, vt dicebat: sed recordatus est, maiores suos quandoquè ditione Brunsuicensi violentè exclusos, non magnoperè requirebat quomodò rediret, dũmodò rediret ad eius possessionem. Sed maior iuuenum Fridericus, locutus cum nonnullis amicis, effecit vt excluderetur, exclusúsq; ab arce teneretur, succurrente manu ciuium de Brunsuico.

CAPVT XXVIII.

ALberto per id tempus archiepiscopo Bremensi, ex ducibus Brunsuici nato, insignis contumelia inferebatur, authore, vt ferebant, Ioanne decano suæ ecclesiæ. Nam oritur rumor cum infamia in archiepiscopum

piſcopum grauis, quòd ſit hermaphrodita, & in vtranq; venerem aquè promptus. Tulit eam rem grauiter, vt debuit, & iniquo animo. & queſtus oratoribus Senatûs Bremenſis in Oſterholte, orabat nè criminatorem ſuum aduersùs ſe tuerentur. Vix illi redierant in vrbem, intellexit decanus quid in ſe à pontifice conſtitueretur. orabat ſenatum, vt ſecuritatem illi aduersùs pontificem, in vrbe præſtarent, perniciem exempli præuenientes, nè, quos vellet, vrbe extraheret. Quod cùm non impetraret, mox inſcenſo curru feſtinus Verdam concito curſu petit. Nec longè abierat, cùm ſuperuenientes miſſi ab archiepiſcopo equites hominem requirebant: quo non inuento, cùm intelligerẽt abiiſſe, admiſſis iumentis, quàm properè ſecuti ſunt fugientem, vt retraherent ex fuga. Vix ante illos portam oppidi petiti apprehendit. Vbi manens in reliquum tempus, poſteà vacante eccleſia, aſſumptus in eius loci pontificem. Volens ergò archiepiſcopus purgatam eſſe infamiam, quæ irrogabatur, videndum ſe præbuit in balneis multis militaribus, conſularibus & ciuibus Bremæ, nec tamen quieuerat ortus ſemel rumor. Conuocatis ſuffraganeis ſuis atq; eccleſiarũ prælatis in Hamburgum, plùs quàm 500 perſonis iterùm videndum ſe præbuit. Quo tempore, incredibile eſt memoratu, quanto ſplendore & apparatu conuiuantes, exceperit: ternis ferculis, viciès multiplicatis, prælatos omnes & nobiles plurimos exhilarauit: ad militares autem, diuiſis locis bina totiès fercula iußit apponi: reliquos ſingulis per vicenas vices honorauit Burgenſes omnigenas, laborante curioſiſſimo coquorum magiſtro antè per menſem ad apparatum inſtruendum. Viſebantur arces auratæ in menſa, intùs viuæ volucres. Viui quoq; piſces producebantur in ferculis apparatis: pauones, cygni iam

cocti, iam ad edendum maturi, sua tamen in specie, suis plumis inferebantur. Armati quoq; viri in mensam edendi sunt statuti. Potus varij, vino, mulso, medone, cereuisia. Decanus memoratus suam interim prosecutus iniuriam, quòd ad capiendum erat petitus, ex arce Meienburg eas intulit clades ecclesiæ prædijs, vt ad concordiam vrgeret archiepiscopum. Dominus Christianus, frater Conradi de Bruckhusen comes, causa arbiter pronunciauit, vt decanus centum adiunctis militaribus viris, veniam ab archiepiscopo poscereť. Quod ità impletum reconciliauit vtrosque. Sunt tamen authores certi, quòd ad eam, quæ Hamburgi facta sit, ostensionem, necdùm sit infamia purgata, contendentibus qui aduersarentur, corruptos fuisse iudices, qui inspiciendi operam desumpsêre, rogati: ità, vt ex superabundanti longè in vltimis finibus suæ prouinciæ in ciuitate Sundensi, iterùm se visendum exhibuerit quamplurimis grauibus viris.

CAPVT XXIX.

VErdensis interim ecclesia pastore viduata, pontificē meruit ex ministerialibus de Sesterflet, prīdē decanū Bremensem, indè fugatū metu archiepiscopi: vir erat magnæ prouidētiæ ad cumulandū, dispensandum, circunspiciendum ad omnia. Hic arcem Rodenburg alienatā, redemit precio 800 denariorū, immò marcarum Luneburgensiū, & suprà, à ministerialibus de Mandesso, qui qualicūq; ratione tenuerūt. Hic quoq; per industriam arcē Kedenburg, quā dux Luneburgensis occupauit, funditùs demoliri procurauit. Multas decimas, terras & possessiones ad mensam episcopalē spectantes, recuperauit: in pecunijs, bladis, carnibus, pecoribus multùm prosperit, vt haberet ecclesia ad copiā & necessitatē omnimodam.

modam. Quinquaginta curtes arabiles & cultas pro vsu ecclesiæ, magno suo ære impenso, comparauit. curiam episcopalem in Verda reformauit, & propugnaculum fortissimum in arce Rodenburg extruxit. Sedit annis tantùm 8. plura facturus in commodum ecclesiæ, si longior illi vita fuisset. Excessit rebus humanis 10 die Decembris, anno Dominicæ incarnationis 1388, sepultus in nouo monasterio Bredenbeke. Anno pontificatûs sui primo militares de Hoia ingressi præfecturam de Tedinghusen, abacta præda, igne ferroq; sæuiêrunt. Loci præfectus ex vrbe Brema mutuatus est auxilia. Conuenerant numerosi, vt hostibus facilè viribus superiores essent. Vbi sunt insequi visi Bremenses, prædam hostes dimisêre: sed cùm in fugam res geritur, fatigati Hoienses, quòd aliquot noctes laborauerunt, à fuga constiterunt. Viribus recollectis, qui primi sequebãtur, temerè ingressi prælium, antequàm aduentaret multitudo, vincuntur: cæsis multis, plurimi ex vrbe ciues capiuntur. capti, mille marcis argenti se redimunt. Sed qui interfuêre rapinæ Hoienses, hac ratione mulctantur, vt amissis prædijs, quæ illis erant in diœcesi Bremensi, nihil lucrifecisse viderentur.

CAPVT XXX.

RAceburgensi ecclesiæ per ea tempora præfuit memorandus pater Gerardus: cuius quia genus non memoratur, plebeio esse creditur, sed indè prouectiori virtute, (quẽ enim neq; genus, neq; cognatio prouehit, virtus in eo exuperet necesse est) quæ illum benè natis & magnæ familiæ viris præferebat. Magnus in temporalibus procurandis hic erat: nam prædia omnia, quæ prædecessores sui multa pignori obligabant, ille laxauit, redemit, & ecclesiæ vsibus reddidit. Omne æs alienum,

quod

quod non paucum erat in prædijs ecclesiæ, persoluit, liberamq; reddidit omnem ecclesiæ possessionem. Ità res geritur: vnus adijcans, & vnus destruens, quid proficiunt, ait Scriptura, quid prodest eis nisi labor? Hoc est illud tempus, quo, mortuo Magno duce Luneburgensi, terram illam antè ab Imperatore impetratam, Albertus dux Saxoniæ, natus filia Wilhelmi nouissimi ducis, teneret: qui qualicunq; ex causa, tum Bremensi ciuitati aduersabatur, cùm haberet archiepiscopum Albertum memorati Magni fratrem. Prædam ex iumentis ex suburbanis tulit: sed egressi ciues, ità se vindicârunt capto oppido Walsrade & incenso, vt non sè iactaret de lucro. Arcem deindè Drakenburg, vndè prodiêrunt prædantes, obsident, oppugnantq; Bremenses: capiunt, euertunt à fundamentis, quo in bello ius dimidiæ arcis in Bederekessa accessit ex pacto ciuitati. Mox autem grauius bellũ imminebat Bremensibus à vicinis Frisijs, cùm duo ex terra domicellis confœderati ciuibus obsides dederant vrbi pro tertio eorum consorte absente, quòd cum illis & cum ciuitate belli societatem iniret. Conueniunt armati, oppugnant orientalis Frisiæ pagos, incastellatas ecclesias expugnant: & captum eius loci domicellum Edonem Winike, qui ciuitati inhæserat, miseris modis victor excruciabat. Confecto bello, & rebus ex sententia Bremensium peractis, redduntur ex vrbe obsides. Tota terra præstat sacramenta vrbis gubernatoribus. Circa quæ tempora extructa est turris illa lateritia cum ponte ad fluuium Lismona, in loco quem nunc Burgum appellant: nam anteà vadum erat nauibus magno itinerantium incommodo & damno traijciendum, nunc verò pons facilem transeuntibus viam præbet.

CAPVT

CAPVT XXXI.

LVbicensi ecclesiæ post Conradum præficitur D. Ioannes Kleendenst, diù ecclesiæ decanus, iterùm atq; iterùm electus, cùm primam de eo electionem frater Nicolaus intercepisset, secundam autem assumptionem illius Conradus fauore Cæsaris præuertisset. Illo mortuo, iterùm ac tertiò eligitur concorditer à capitulo, & à sede Apostolica confirmatus, consecrationem accepit. Sed vir grandæuus, & ætate & labore exhaustus, ne annum quidem expleuit in pontificatu, appositus ad patres suos. Quo tempore res omnes per Christianum orbem in deteriores vergebant exitus. Nam in ecclesia Romana pessimum tum schisma parabatur, de quo satis multa diximus: & in Romanorum regem creatus Wenslaus Caroli filius, quàm caro inductus est precio totius imperij, tam illi fuit magno detrimento, omnia Imperij iura per Germaniam negligens: nam per Italiam iamdiù erant amissa. Pater eius magnum imperij patrimonium, vectigalia Rheni ad causam impendit, vt filio fauorem Rheni principum conciliaret, maxima omnium iactura, quam vnquàm sustinuit Imperium. sed à quibus? nimirùm ab illis qui tueri, augere & prouehere debuerant, ab Imperatore tradente, & ab Electoribus indè de suis manibus nullo pacto remittentibus quæ acceperant. Hæc est illa Aquilæ Imperialis deplumatio miserabilis, quam Sigismundus alterius filius, alterius frater, qui despoliauerant, agnouit, vidit, carpsit: sed emendare non potuit.

CAPVT XXXII.

FIdem Lubicensi ecclesiæ post breuem Ioannis sui, sed desideratum pontificatum, quem ter elegerant, & primo pontificatûs anno necdùm impleto protinùs

nùs amiserant, patres elegerunt præstantem virum, dominum Euerhardum, cognomento Attendorne, in decretis licentiatum, suæ ecclesiæ decanum, virum præstanti eius vrbis familia natum: cuius germanus frater proconsulatũ gerebat, germana soror abbatissa, monasteriũ diui Ioannis intra vrbẽ regebat, ipse pariter pontificatum administrabat. Eius memoriale est capella insignis cum superiori mansione in Vthin, domui magnæ cohærens, magnis, vt cernitur, impensis exædificata. In episcopali quoq; curia Lubeck capellã extruxit, sed illa nunc cessit insigniori operi: præfuitq; annis 11. ecclesiæ. Hoc tempore Albertus dux Saxoniæ adunauit diù differentes domus Saxoniæ atq; Brũsuici: recordabãtur enim, nec poterãt obliuisci duces Brũsuicenses ablati sibi tituli honoratioris in persona Henrici Leonis abaui sui: sed cùm paruulos cum eorũ matre sua cõiuge suscepisset cõmendatos, effecit, vt cùm adoleuissent, acciperent cõiuges de domo Saxoniæ. Nam Fridericus & Bernhardus fratres, filij Magni, priuigni Alberti, duas sorores filias Wenslai ducis Saxoniæ, qui fratruelis erat Alberti, traduxerũt. Multum laboris erat per hæc tempora Alberto de ducatu Luneburgensi: illum quidem tuebatur, sed laboriosè: cui etiam, quod in Saxonia diximus, vitam impendit.

CAPVT XXXIII.

PEr quæ tempora Mindensis ecclesia pontificem habuit post Ottonem, insignem virum D. Wedekindum, cognomento de Monte, ex aduocatis viris militaribus, pridèm eius ecclesiæ maiorem præpositum, ordine pontificum quadragesimumquartũ, quem virtuti & industriæ sui prædecessoris canonici electores putauerant exæquandũ. Vir in vtroq; statu erat præstans, in religione nõ segnis, in armis strenuus, iura ecclesiæ suæ tuebatur aduer-

aduersus quoscunq3. Erat illi controuersia cum ducibus de Brunsuico, qua de more gentis non aliter quàm armis dirimi poterat. Peruentū est ad arma. Congressis vtrinquè manu militari, & confligentibus hinc atque indè ferociter, victoria cessit magnificè pontifici. Victus dux, terga dedit victori. Sedit hic pontifex in episcopatu annos fermè sexdecim, & migrauit ex hoc mundo in vigilia beati Dominici: tumulatus in ecclesia sua inter altaria decem millium Militum, & sanctorum Ioannis & Pauli, à progenitoribus suis erecta: Anno Christi 1384. Post cuius obitum vacauit ecclesia mensibus septem, per discordiam eligentium.

CAPVT XXXIIII.

MAgdeburgensis ecclesia, quia Ludouicū non diù meruit habere pontificē, accepit post illū electione canonica præsulem, D. Fridericum episcopum pridèm Mersburgensem, Apostolica venia indè translatum. Magnificè quidē in ecclesiā introductus est, sed non diù permansit in ea: quippe quē in Quadragesima de pristina sua in Magdeburgensem ecclesiā transtulerunt, eum ad festa proxima Nataliū Christi sepeliérunt. Quo tempore principes omnes per Saxoniam adunati, inter se tractauêre de communi omnium tranquillitate, déque pace seruanda, & facienda securitate transeuntibus per itinera publica. Conuenit inter omnes: idq3 iuramento firmatum est, vt violatorem publicæ pacis, ius regium absumeret, sineq3 vlla venia moreretur: eamq3 pacem procurauerunt regia confirmatione stabiliri. Sæuitum est aliquandò ea occasione in Comitem de Swerningrode, sed citò res relapsa est in antiquam malignitatem. Multitudo principum, indigentia nobilium, perdita ministerialiū audacia, rebus talibus occasionē, si nō causam præstant.

præstant. Tum quoquè in Wi'snaco oppido Prigniſſa, hoc eſt, veteris Wandaliæ, (ſic enim vocabulum cõteſtatur) factus eſt ille concurſus iam ſupra 100. annos durans, de miraculo cruentarum hoſtiarum. Multæ & magnæ concertationes doctorum & bonorum virorum fuêre: &, ſi auaritiam cohibuiſſent, facilè rebus inueniſſent modum.

CAPVT XXXV.

EAdem Magdeburgẽſis eccleſia breuì mutauit pontificem ſuum, intra annum pro Friderico aceipiens Albertum, natum ex comitibus de Querforde, qui eccleſiæ præfuit per annos viginti: multùm ſolicitus pro recuperandis, quæ per variam tranſlationem, & breuem ſuorum prædeceſſorũ adminiſtrationem erant vel amiſſa, vel pignorata, vel aliter grauata: nec modò recuperauit priora, ſed adiecit quæ non habebat eccleſia, plurimas arces cum prædijs adiacentibus: ſeruauitq; quòd in eo fuit, cum omnibus pacem, nec ſe paſſus eſt diuelli à ciuibus ſuis, quos ſenſit ſibi ad ardua profuturos. Extiterat tamen ad finem pontificatûs ſui cauſa, qua in Rodolphum ſuperioris Saxoniæ ducem, bellum conſurgeret, vel ex finibus ortum, vel ex alijs cauſis, quæ in Annalibus non memorantur. Cœpêre in alterutrùm leuia prælia multa fieri, excurſiones, incendia, captiuitates, præda: quæ cùm multo crebriora de parte ducis orirentur, pertæſus aliquandò bonus pontifex moleſtiarum, quæ ſuis inferebantur, vim vi repellere cogitabat. Ex miniſterialibus ſuis quantos poterat armauit, ciues Magdeburgenſes & Hallenſes ad conſortium belli vocabat: nec ſegnes illi domino ſuo paruerunt, quem diù ſuis rebus habuêre morigerum. Venitur in conſpectum hoſtium, acies diriguntur, ſigna canunt, acriter concurrunt: quod potuit

tuit virtus, fecit: fortuna suas quoq; partes habuit. Archiepiscopus minor erat: nam eius de parte multi cæduntur, capiuntúrque: fugiũt, qui poterant. Eius prælij distrimen diuersos habuit, archiepiscopum & ciues suos. Sed quid opus est multis? Suo se ære redemerunt: quia tamen spem dedit archiepiscopus vni ex filijs de successione ad ecclesiam, quòd in eo fuit, eare s magnitudinem expostulati æris vehementer minorauit.

CAPVT XXXVI.

SVerinensi ecclesiæ post Melchiorem, ex ducibus Brunsuici episcopum, quem fragà auidè nimis peresa perdiderunt, pontifex præficitur Poto Bohemus, Apostolica authoritate & imperatorio fauore ex Monasterijensi ecclesia translatus ad Suerinensem. Capitulum illi restitit, quoàd potuit: elegerat enim decanum suũ, D. Ioannem Iungen, qui arces ecclesiæ tenebat. Poto autem quomodocunq; destituebatur, licèt Apostolicas literas præferret, ad possessionẽ nunquàm peruenit. Transierant tamen anni sex à morte Melchioris proximi pontificis, ad exitum huius Potonis: qui qualis fuerit, ignoratur: Nisi quòd verisimilis præstat coniectura, illum redijsse vel in vrbem, vel in Bohemiam, quòd iam Carolus Imperator morte excessisset, non habuisse qui illi magnoperè assisteret. Obiërat Melchior anno octuagesimoprimo. De hoc autem Potone scribitur, quòd octuagesimoseptimo de ecclesia laborauerit, qui fuit sextus à morte prædecessoris. Hoc tempore cùm Albertus dux Saxoniæ, de terra Luneburgensi plurimùm laboraret, ad arcem pugnans Richeling, machina ictus in crure, mortẽ obijt, & Wenceslaus fratruelis eius successit in ducatum de Luneburg. Is erat socer amborum principum de Brunsuico, Friderici & Bernhardi: & tamen acerrimo deindè bello consli-

xerant, cùm dux prudenter se retraheret, dissimulareq; rem omnem, permittens ministerialibus terræ ac ciuibus Luneburgensibus, qui tum magnum aliquid præ se ferebant, ad terræ gubernationem. Quippe quibus opùs erat ad tuendam partam libertatem, in deiectione montanæ arcis supra suum caput, fauore principum plurimo. Catharina Alberti relicta, Cellæ arcem propter nuptias possederat: vndè etiam repellere eam tentauêre Luneburgenses: sed magno prælio victi, retrò abiêrunt. Hæc pleniùs in Saxonia.

CAPVT XXXVII.

EOdem anno D. Ioannes Iunghe, decanus Suerinensis, electus à capitulo, sed impeditus à Potone Apostolico prouiso, arcem tenebat Butzow, quæ est ecclesia primaria, vbi à propria familia in ea arce est interemptus: & vacauit iterùm ecclesia. Penè exciderat, quod in Saxonia omisimus, bellũ ea tẽpestate grauissimum, inter socerũ & generos. Wenslaus dux Saxoniæ, princeps Elector, terram tenuit Luneburgensem: quam sui iuris esse Brunsuicenses sunt arbitrati, quòd ea lege primi fratres Ioannes & Albertus, ditionem sunt partiti, vt ex alterutris ad alteros vtraque rediderit. Nam & titulum communem ambo tenuerunt cum posteritate, sicut hodiè tenent, vt quanuis sit discreta ditio, vnus tamen amborum est titulus. vterque enim se Brunsuici & Luneburgi ducem scribit. Wenslaus præsidium firmauit ad Altam, cuius hodiè sunt nonnulla vestigia in villa Winsen. Obsederat quoquè Cellæ arcem cum oppido. Vrbici Luneburgenses, quod opùs erat, fortiter inhæsêre Wenslao, aduersùs duces Brunsuicenses, quorum oculos semper vrebat deiecta arx montana. Fridericus ex fratribus ducibus senior, defensurus arcem, & obsidio-

dionem ſoluturus, in qua mater claudebatur, Brunſuicenſes ſuos ciues interpellat: viderint qua rerum angustia premantur, matrem etiam hoſtes ſuo iure depellere tentent, doleant vicem eius ac fratris, in affectum veniat materna iniuria, ſumant ſecum arma, procedant in hoſtem, memorem ſe ſemper futurum in ſe obſequiorum: aſſuturum ſperent Deum iniuſtitiæ vindicem, oppreſſorum defenſorem. Suadet, ac perſuadet. Sumunt arma Brunſuicenſes, ſuis principibus aſſiſtunt. Fridericus atque Henricus duces fratres, ſuis miniſterialibus, & quos ex vicino poterant euocare, ſtipati, peditem validum ex Brunſuico, & nonnullos equites habuêre, hoſtibus obuiam ſunt progreſſi. Ad Alram fluuium obuios hoſtes in Winſen habuerunt. Ibi inito conflictu, fortiter certatum eſt diu. Volitauit incerta victoria: demum Brunſuicenſibus aduolauit. nam victores facti, profligauerunt aduerſarios partis Luneburgenſis. Tum ad fugam verſi, ſpem habent: deſiêrunt in pugna. Captus ex agmine Luneburgenſis ducatûs, epiſcopus Mindenſis, & comes de Hoia, auratis ex victoribus milites creati, emicabant. Ex illo prælio magnum vrbi Luneburgenſi & diuturnum proué nit detrimentum. Tempore ex illo duces Brunſuici emerſerunt. Captus erat à miniſterialibus eccleſiæ Hildeſemenſis Bernardus, frater ducũ de Brunſuico: aderant nihilominùs ducibus in hoc prælio, qui captum fratrem tenuerunt. Luneburgenſium ære luiſſe ferunt illum captiuitatem, & redemiſſe libertatẽ. Hæc etſi aliena ſunt à propoſito, quia tamen hoc tẽpore memorabiliter patrata ſunt, ad annum octuageſimumoctauum, poſt milleſimũ trecenteſimum, & in Saxonia noſtra tam explicata non fuêre, non poterant ſine culpa hoc loco taci-

citè transiri. Ad huius prælij aduersam fortunam diù retulêre Luneburgenses æs alienum, quo rem suam publicam grauauêre: vndè posteà ecclesijs multa deperiêrunt.

CAPVT XXXVIII.

HAlberstadensi ecclesiæ post Albertum prouénit Ernestus episcopus, ortus ex comitibus de Honstein, vir seuerus & industrius, & iuxta nomen suum grauis. Erat illi assiduum bellum in Fridericum ducem Brunsuicensem, æquè grauem & seuerum principem, & qui nihil dissimulârit aut minorationis, aut iniuriæ. Nulla vnquàm compositione adeò firmari potuit inter eos familiaritas, aut integritas reformari, quin leuissimis semper causis dissiliret. Nã quod aiunt physici, & monstrãt, duo acumina siue mucrones non se patiuntur contingere. Præfuit ecclesiæ suæ per annos decem, durus & intractabilis pontifex: eodem deficiens anno, quo & Fridericus suæ virtutis æmulus. Quo tempore principes Brunsuicenses in angustum coarctati, cùm ditio illis abesset Luneburgẽsis, quamuis proxima elati victoria emicuerint, cogitârunt tamen quomodò ad iustam sui ducatûs Luneburgensis redirent possessionem. Oppidum Luneburgense obuium videbatur, quòd duci Saxoniæ Wenslao, præcipuè inhæreret: hoc edomito, facilem ad reliqua viam sunt arbitrati. Oppidum Vlsen multorum conniuentia occupârunt, per occasionem quam in Saxonia diximus: indè publico itinere obstructo, detrimenta fuêre ciuitati. Ligna quidem ad salinam plurima illis necessaria aberant: ijs introducendis arma sumpserunt. Hoc scientes duces, magno equitatu egressi de Vlsen, incurrerant, ceperant, ceciderant. Erat in ministerialibus acerrimus illis hostis, qui quotquot per agros ex oppido inuenerat, mutila-

mutilatos aut pede aut manu, remittebat: multi ex oppidanis ea signa referebant. Interuênere nonnulli ex militibus, qui compositione inita, ducem placabant Saxoniæ, vt dimitteret Luneburgensem ducatum generis suis: & reddita est terra Henrico & Bernhardo ducibus, cùm Fridericus frater teneret Brunsuici. Incredibile est memoratu, quàm subitò post bellum tranquillitas & quàm grata redierit, quanta annona, quanta commeatuum in precio vilitas: ouem solido denario, bouem quatuor modò solidis coëmerunt. Oppidum Luneburgense ex eo die ducibus suis quàm pulcherrimè est obsecutum.

CAPVT XXXIX.

PAderburnensis ecclesia post Simonem postulauit Rupertum, primogenitũ Wilhelmi ducis de Monte, cui iam antè prouisum erat de ecclesia Patauiensi ad Danubium. Dirum indè bellum excitatum. nam erat, quem duces Austriæ efferebant ad illã: pro Rupertò stabant duces Bauariæ, cognati eius. Quindecim menses transiêrũt, priusquàm veniret Paderburnã: sæpè vocatus à suo capitulo. Per eius absentiã excitati raptores, incendiarij, homines inquieti, ad solitũ quæstũ redibant, hũ potissimùm cũ quibus res erat Simoni prædecessori: quorum primipilarius, Fridericus de Patberck iunior. Creuit eorum superbia, vt ponẽtes os in cælum, blasphemarent: namS. Liborium ecclesiæ patronum, euiratum ferebant, vt resistere non auderet. Gerardus de Spegel, aliàs præfectus ecclesiæ, ad tutelam nimis improuidus, nuperè captus est: ordinati sunt alij qui rem curarent militarem, nè quid detrimenti acciperet ecclesia. Congressi hostibus capitanei noui, & ipsi capiuntur. Ecclesia in angusto posita, inuenit consilium vt salutem ex inimicis accipe-

vent: ipſum Friderici caput hoſtium accepêre defenſorem, obligata illi arce Dringenberg pro redẽptione captiuorũ. Inter hæc dominus Vrbanus Papa, ad inſtantiam ducis Auſtriæ, de eccleſia Patauienſi tranſtulit Rupertum ad Paderburnenſem, & venit Paderburnam, ſolenniter introductus. Erat iuuenis imberbis, ſuper canitiem ſenum prudens & ingenioſus, magnanimus, iuſtus, Deum timens, et in pauperes liberalis. Tãta virtutis, vt breui diffuſus virtutũ eius rumor, timorẽ ingeſſerit latronibus raptoribúsque. Reſpexêre in illũ principes & comites, & barones nõ ſolùm Weſtphaliæ, ſed omnis Saxoniæ. Prima eius opera, vt exoluta pecunia arcem Dringenberge de manibus Friderici memorati reciperet. Fridericus iam accepta pecunia cùm cerneret ſe adminiſtratione deſtitutũ, nec eſſe liberum exercere veterem queſtum, cum multis cõplicibus, qui ſibi nomen indidêre Bengheler, q fuſtes argenteos ad pectus præferebãt, inſidiati ſunt Ruperto: ad extremũ etiã hoſtilia nunciabant. arcem Forſtenberg ſine cuſtode vacuã apprehenderũt, in ea præſidiũ habituri: ſed Rupertus nihil moratus, arcem obſidione concludit. Durãte obſidione, qui cũ multis foris agebat incendia, latrocinia, rapinas, ſine diſcrimine ſacrorũ & prophanorũ agebat: redibat prada onuſtus ab eccleſia in Vernden, tendens in præſidium ſuum Patberg. Sciens Rupertus, ſuos in obſidione relinquens, tacito itinere cũ expeditis ad oppidũ Buren occurrit. Collata manu conflixit, & illã latrocinantiũ manũ numero ſeptuagintaocto cũ capitaneo cepit. Tanta erat elatio mentũ, vt iactitarent duodecim ex ſuo numero, præualere octodecim ex Paderburnenſibus. Indè ſumpsêre prouerbium, Octodecim Paderburnenſes efficiunt ſolidũ. is eſt nummus duodecim denariorũ. Mirati ſunt dũ caperentur, q

pari

pari numero vincerentur. Potuit maiorē produxisse manum ex castris: sed nunciabatur episcopo, non tantam esse, quantam inuenerat manum: & tamen vicit, cùm agmini suo inessent Burgenses, quos illi minoris semper faciunt. Prodigij loco habitum est quod acciderat: nam capreolus incurrens agmini victorum, fractis ceruicibus expirauit. Mutationem indè fortunæ augurabant. Obsessi cùm audirent suorum fortunam, arcem protinùs reddiderunt. Diem victoriæ, festum per singulos annos Rupertus instituit.

CAPVT XL.

EX illo die tranquillitas rediit ecclesiæ: nam fautores & adiutores Friderici aperti & occulti, animos posuerūt. Herboldus de Brobeke, ad cuius arcē pugnans Simō prædecessor occubuit, missa legatione, veniam, gratiā, reconciliationē postulauit: magno ære exoluto, impetrauit. Cōradus Spegel miles, & ipse gratiā quæritabat: ad speciē assecutus, sed nō penitùs. Indè cū principibus, nobilibus, et prælatis per Westphaliā, Saxoniā & Hassiā crebros conuentus egit, vt pacē terrarū procuraret. Consensêre, ac iurauêre omnes ad annos duodecim: tū qui supereſſent, de cōtinuanda cogitarent: nam potuit interè à multorum cōditio permutari. Interìm Fridericus de Patberg suam ac suorū redemptionem molitus, de summa conuenit: impetrataq; sub fide venia ad eā conquirendam, aceruauit & remisit: sed ipse redire, & de more iuramentū præstare recusauit, hostilia etiam nuncians episcopo: violauit pindè pacē publicam, iuratā & approbatā. Qua ex re omniū iusto odio laborauit. Vndè factū est, vt vicini omnes iunctis armis, arcē cui fidebat, circūsederent oppugnantes. Oppidū facilè cepêre, fugatū propugnatoribus. Cumq; arce diutiùs retinenda spes

obſeßis defuiſſet, D. Rupertus peſte attactus in caſtris, finē viuendi fecit: & capite poſito, iam opùs erat membra ſpargi. Igitur ſoluitur obſidio, & ad tumulum cum magno ciuiū planctu deducitur optatißimus omniū pontifex. Non eſt viſus aliàs ſimilis vniuerſorum luctus in morte vnius hominis. Omnes ordines, etates, ſtatus ſine diſcrimine, viri ac fœminæ planxerunt, quaſi ſuper vnigenito: exteri cum incolis. non erat qui non ſibi lamentum deſumeret, pro optimo ac deſideratißimo pontifice.

CAPVT XLI.

SVerinenſis eccleſia, iam à ſuis caſo D. Ioanne Iūgen Selecto, accepit ſucceſſorē D. Rodulphū ex ducibus Magnopolenſibus, prafuitq; eccleſia ſua per annos viginti ſeptem. Quo tēpore ignauißimus rex Romanorum ac Bohemiæ Wenceſlaus, cùm nihil in omni regno vigilātia oſtenderet, ſoli vētri ac voluptati inſeruiens, pertaſi omnes illius gubernationis, immò perniciosa diſſimulationis, & dormitātis ſocordia, pceres regni fratris Sigiſmūdi regis Vngaria, ſi nō iußu, tamen aſſenſu ceperunt, & in arce Pragenſi aſſeruandū curauerūt, nè ſi nihil in regni boni vellet, nihil etiā mali poſſet efficere. Succreuit per ignauiā eius, indigniſſima lues hæretica prauitatis, ex ipſa Praga ortū ducens, dū illi omnia in æquo eſſent, habēti in quo ſuā voluptatē expleret. Ioannes alius, germanus eius, dux de Gorlitze, indignatus q; ſe contempto tā audax facinus proceres in dominū ſuū eſſent aggreſſi, magno exercitu coacto tùm detonuit in authores eius cōſilij, vt protinùs niſi excindi vellent, captū dimitterent. Benè actum cum vniuerſo Chriſtianiſmo, deindè Romanorū regno, ſi ignauum hoc pecus in vulua matris interūſſet, lucemq; nunquàm adſpexiſſet: pro qua patet

patri-

patrimonium Imperij, vt successorem suum faceret, impendit, qui Christianismo virus maximũ enasci, Romano regno irrecuparabilem iacturam procuraret.

Sed nihil inuitis fas quenquam fidere diuis.

Meruit ecclesia flagellum de visceribus suis, quandò non vnum caput in terris honorabat. Nõ satis illius calamitati, Turci, Tartari, Sarraceni fuêre ad supplicii: nati sunt de medio Germaniæ sinu Bohemi, qui illã afflictarent. Sed hæc plenius in Vvandalia nostra

CAPVT XLII.

VErdensis ecclesia post Ioannem meruit pontificem ducali origine, Ottonem, filiũ Magni, germanum Friderici, Henrici, Bernardi, ducum Brunsuicensium & Luneburgensium: qui ecclesiæ huic non diù præfuit, translatus ad Bremensem. Tum valuit translatio, nunc meliori consilio sit ecclesiarum cumulatio. Aetate nostra non dimisisset Verdensem: ea retenta in commendam, transisset ad aliã, titulo episcopali regendam. Indè multo tum innocentior erat illa ætas. Memorabile quod in ecclesia peregit, hoc erat, quia ecclesiam maiorem consecrabat, quæ stabat dudùm sine consecratione per annos multos. Consecrauit autẽ die lunæ in Paschalibus ad annum 90. sed transtulit Dedicationis diem in tertiam Dominicam post festa Pentecostes. Transiens ad Bremensem, omnia quæ prædecessor suus in arce Rodenburg reliquit, secum in diœcesim Bremensem transportauit, & ecclesiam Verdensem nudatam in paupertate reliquit: sed moribus eius facilè potuit ecclesia carere. Ottone autem, vt præmittitur, ad Bremensem ecclesiam translato, & arce Rodẽburg nihilominùs in sua potestate retenta, D. Bonifacius in sua obedientia Papa 9. prouidit de ecclesia cuidã domino & magistro Theo-

dorico de Nym: qui descendens in prouinciam, & curiam episcopalem in Luneburg in possessionem accipiens, grauissimè contra dominum Ottonem, propter detentionem arcis Rodenburg, processit Apostolica authoritate: & in hoc negocio, vt visum est doctioribus, plurimùm desauiens, suos contra se subditos ad inuidiam prouocauit, qui apud sedem Apostolicam per submissas personas pro translatione eiusdem magistri Theodorici ad ecclesiam Cameracensem laborârunt, bona sua cõmutatione. Ex quo facto magister Conradus de Vechta, pòst factus archiepiscopus Pragensis, in locum eius, per præfatũ dominum Bonifacium Papã, ecclesiæ Verdensi præfectus, per capitulum & clerum pro iure suo admissus, arcem tamen Rodenburg, aut aliquorũ ecclesiæ bonorum nunquàm est adeptus. Pendente causa inter præfatos dominos Theodoricum & Conradum, D. Conradus Soltow, magister in Theologia, locum D. Conradi de Vechta per prouisionem dicti Romani pontificis subintrauit: possessionem arcis Rodenburg cũ difficultate, quia duos contra se habuit cõpetitores, accepit. Quo tempore anni 95 post 1500, cœperunt indulgentiæ Bremis impetratæ, durantes per annos continuos octo. Qui autem fuerit apparatus ostendendarum de suggestu reliquiarum, foris ad occiduas partes tabulato in forum spectante, quod hodiè visitur, quanta solennitas in conuentu, quantus mortalium concursus, incredibile est memoratu. Extat tamen eius rei, vt ferunt, non leuis memoria in codice rationali structurarij. Hic est annus nouissimus Alberti archiepiscopi, qui fuit sedis suæ tricesimustertius: nam indè transiuit ad vitam, vt confidimus, & longiorem & meliorẽ, cùm præter profusionem conuiuiorũ nihil ferè moribus eius & gubernationi poterat à quouis opponi.

Tanta

Tanta tamẽ fuit illa, siue profusio, siue prodigalitas, siue dapsilitas dici debeat, (omnibus enim his vocabulis abutebantur, prout quisq; defuncti famã vel obscurare, vel tegere, vel illustrare cupiebat) quòd in tantã egestatem perduxerit ecclesiam, vt in Romana curia, procuratione archiepiscopi iuris beneficium de rebus cedendo, cùm as alienum omne persoluere non posset, cogeretur implorare. Principi certè calamitosum profugiũ. Indè verò nata est occasio impetrandarũ à pontifice, quarum erat largus, pro ecclesia indulgentiarum.

CAPVT XLIII.

OTto Magni ducis, qui frater erat Alberti, prædecessoris filius, frater Friderici, Hẽrici, Bernardi, ducum Brunsuicensium, pontificatui Bremensis ecclesiæ succedit, translatus de ecclesia Verdensi, quã annis penè octo gubernauit. Ex capitulo nonnulli cõtulêre vota sua in Ioannẽ Monnick, maioris ecclesiæ præpositum: sed præuenêre nũcij Ottonis postulati, & opitulantibus nõnullis apud summũ pontificẽ ex maioribus, confirmationẽ pro Ottone obtinuerunt. Eximia laus huius pontificis, q̃ cùm primùm attigisset administrationẽ huius ecclesiæ, magno & incredibili zelo purgauit prouinciã malis hominibus, qui per incuriã prædecessoris, & per bellorũ licentiã supra modũ excreuerũt. Accesit laudi eius, q̃ singulari diligentia põtificale in ecclesia officiũ ipse peregit, & peragere curauerit in suo quenq; gradu. Arces cũ p̃fecturis à patruo impignoratas, magno ære redemit. Quippe Albertus, vt diximꝰ, plusq̃ satis erat sumptuosus, pauca reliquit in diœcesi p̃dia nõ ære obligata alieno: sed iste instituit cũcta redimere. Arcẽ Ottersberge nõnulli tenuêre ministeriales, q̃ bonis cõditionibus reddere detrectârũt: magno impẽdio archiepiscopus vocatis armis illã obsedit:

nihil

nihil ꝓfecit, circunfluẽte riuo profundißimo & summer, qui crescebat quotidiè, fecitq; munitionẽ inexpugnabilẽ. Soluta obsidione, ciues Bremenses interposita cõpositione, effecerunt vt res ex sententia pontificis ageretur. Indè verò arcem aliam Languedel cùm alij ministeriales tenuissent, dolo an necessitate incertũ, in alienas manus contulerunt: & indè in potestatẽ Henrici de Brunsuick, qui germanus erat archiepiscopi, deuoluitur. Erat autẽ, vt fit, simultas inter fratres. Indignatus supra modum archiepiscopus in fratrem, questus est amicis longinquis & vicinis, fratris in se perfidiam. Quid multa? non nisi solutis triũ aureorum millibus, recipere potuit: sed prælati ac ministeriales annuerunt per diœcesim archiepiscopo collectam ex agris, vt per aratra fieret contributio: ità rustica plebs omne onus supportat pro nobilitate.

CAPVT XLIIII.

MOnasterienſis ecclesia, post Potonem Bohemum indè translatum pontificem, accepit Heidenricum Wulff: qui primùm pastor erat in Hertfelde, postèa factus scholasticus ecclesiæ Monasterienſis: indè etiam præpositus, pro eo quòd res ecclesiæ strenuè ac legaliter administrauit. Electus in episcopum, difficulter obtinuit confirmationem Apostolicam, propter factiones friuolas delatorum: consequutus est tamen. Et consecratus episcopus, diœcesim suam prudenter rexit: & multas difficultates perpessus, forti & constanti animo perstitit, & ferè in omnibus victor euasit: sed morbus, quem tympaniten dicunt, (genus est hydropis) victor eius fuit. Erat tum in summo pontificatu nonus Bonifacius, vir integer, fortis, iuuenis, Neapolitanus, inter illos cardinales creatus, quos Vrbanus Luceria multos creauit in regno: inter

ter quos erant, Moguntinus, Treuirensis, Colonienſis, archiepiſcopi: ſed illi galerum non acceperunt, remittentes cum honore: in quibus multi Neapolitani, quorum erat præcipuus iſte. Coronatus autem & conſecratus, ſtatim confirmauit ea quæ erant decreta ab Vrbano: de Iubileo in trigeſimotertio, de feſto Viſitationis Mariæ, de indulgentijs ad reuerentiam corporis Chriſti. Dominum Adam cardinalem recipit Anglicum: & reuertentem de Auinione, cardinalem de Rauenna reſtituit. Arcem S. Angeli magna parte deſolatã purgari, renouari, firmariiuſſit. Comitem Fundorum, qui initiò ſchiſma ſtabilinit, penitùs exterminauit. Ipſe Romanis, non vt Papa, ſed vt rigidus Imperator, dominabatur: multos ſibi ex illis de perfidia ſuſpectos, per iuſtitiarios fecit occidi. Capitolium & palatium ſuum vehementiùs communiuit: nec fuit ante eum pontifex, qui talem in Romanos poteſtatem exerceret. Indè mortuo in Francia Roberto Antipapa, moritur & rex Franciæ. Filius eius nouo pontifici obedientiam præſtare diſtulit, monuitque, vt vnionem eccleſiæ procuraret. Sed in amentiam verſus idem rex, perſiſtere non potuit: per lucida tamen interualla non ceſſauit admonere, effecitq; perſiſtens, vt multi fierent neutrales: permanauitq; ea neutralitas in partes Flandriæ & Brabantiæ. vndè ciuitas Leodienſis inuſitatis gratijs à Papa Bonifacio collectis, mota eſt, vt & ipſa à Bonifacio recederet, & neutralitatem amplecteretur. Sed hæc interim.

CAPVT XLV.

RAceburgenſis interim eccleſia pontificem accepit Detleuum, genere miniſterialium, de Magnopoli ortum, qui liberalitate, nè dicam ſumptuoſitate, ſua eccleſiam intolerabili ære grauauit alieno. Amicis & cognationi

cognationi sua plurimùm deditus, illos locupletare contendit: sed ecclesiam reliquit pauperrimã. Multa etiam bona ab ecclesia alienauit sine spe recuperandi. Multa tamen vicißim in decimis, villis, curtibus, cæteriq; prædijs coëmit. Fuit tamen homo per omnia Deo deuotus, vt si profusione sua & largitate ecclesiam damnificauit, magis ex simplicitate & inaduertentia, quàm vana iactantia feciſſe credatur: quanquàm idipsum in irrecuperabile damnum ecclesiæ redundet. Transiuit tempora sua, & in pace quieuit D. Detleuus, cognomento Parkentyn: inter optimos pontifices numerandus, si non illis sua profusio obstitisset. Interim Bonifacius curiã suam inauditis gratijs magnificare contendit: cognationi sua & ille plurimùm permisit. Indulgentiæ feruntur miris modis diuendita, vsqueadeò, vt bonos viros taderet eius largitatis: & sunt perindè multi permoti ad retrahendum illi obedientiam, vt se in neutralitatem collocarẽt. Episcopatus plurimi per Alemaniam, istius pontificis temporibus vacauerunt, multisq; ecclesijs non merita persona præferebantur. Mira tum visa est in dispensationibus largitas, religiosis mendicantibus ad ecclesias, ad beneficia, vt essent monachi proprietarij: vt qui ex mendicantibus, ordine suo dimisso, centum aureos persolueret, ad ordinem quemlibet introiret. Mirum vndè Papa voluit illum aliquid soluere, qui nihil habuit, aut saltem nihil habere debuit. In expeditione pro episcopatibus tum infinita cœpit exigi pecunia, ad quadraginta, quinquaginta, sexaginta, octoginta millia aureorum. Anticipator fuit iste nostrorum temporum: necdùm enim erant annatæ.

CAPVT XLVI.

HIldesemensi ecclesiæ post Gerardũ præficitur nobilis, vir venerandus, Ioannes, natus comitibus de Hoia,

Hola, præfuitq; ecclesiæ suæ per annos viginti sex varia fortuna. Confregit præsidiū sub arce Winsenburg. Prælio magno victus est apud Gronden. Ministeriales quoque eius temporibus bis hostibus victi subiacuerunt. Præfuit iste pridem annis quinque ecclesiæ Padetburnensi, & ab ea translatus est ad hanc Hildesemensem. Litera autem super translatione eiusdem D. Ioannis in Romana curia expediebantur, & ipse parabat profectionem, & transijt ad ecclesiam Hildesemensem. Quo tempore domus fratrum Carthusiensiū in Arensboke, & in vicina Rostock loco sunt inchoatæ, ad annum Christi millesimum trecentesimum nonagesimumoctauum. Begardi, & secta Flagellantium renouatur in Italia, qui se nodosis flagellis cruciârunt, transijtq; in Germaniam, ac per cæteras regiones graues & intolerabiles errores disseminârunt. Mirabilisq; populorum motus per hæc tempora fuit in Italia. Nam omnis ferè multitudo in Cisalpina Gallia vno motu, vestes albas & lineas, ad pedes vsque protensas, cum caputijs more religiosorū, quibus facies velabāt, induit. Qua cōmotione & nobiliores viri simul & fœmina, principes, episcopi, plati, clericiq; ac religiosi cuiusq; ordinis ducti, incredibili deuotionis ardore in simili habitu incedere tentauerunt. Horum dealbatorum longa agmina ad vicinas vrbes cōmeabant, & processionaliter bini ac bini pergentes, pacē & misericordiā supplici clamore sæpè ac sæpius inuocabant: hymnos cantabant, q̄ maximè repetētes oratione rhythmicā, STABAT MATER DOLOROSA. Durauitq; is motus menses ferè tres, incertum vndè initium sumpserit. Primi in Italia Lucēses fuêre, vtriusq; sexûs induti albis ad tria millia. Compertum est, quendam sacerdotem fuisse autherem, qui tantam modestiam in vultu & verbis præ se ferebat,

vt ab

vt ab omnibus sanctus haberetur. Illum tamen Bonifacius pontifex apud Viterbium iussit comprahendi, & tanquàm superstitiosum, ad se perductum, igni iussit exuri. Horum autem crucifixi imaginem, quam ante se ferri fecerāt, Lucenses hodiè cum maxima veneratione conseruant. Catharina quoquè de Senis, tunc floruit, quæ anno ætatis duodecimo, Prædicatorum ordinis tertij regulam subijt: & mirabiles victorias in abstinentia & visiones habuit, quam Christus desponsâsse dicitur annulo quatuor margaritarū, & in summitate adamantem habente. Dominus illi cor dicitur extuliſſe, reddens illi suum. Mansit in latere cicatrix. Anno ætatis trigesimo, peractis multis miraculis, Romam deuotionis gratia inuisens, finem ibi fecit viuendi, & in monasterio de Minerua, tumulatur. Quam Papa Pius anno sexagesimo intra sanctarum collegium iussit adnumerari. Festum eius quàm sanctè percolunt fratres Prædicatores.

CAPVT XLVII.

LVbicensis autem ecclesia post Euerhardum, alium accepit pontificem, dominum Ioannem de Dulmen, ecclesiæ Lubicensis scholasticum, Decretorum doctorem, sacri palatij Apostolici causarum auditorem. Datus est autem prouisione pontificis, non electione capituli. Erat vir mira probitatis, pacem vbiquè zelans, etiam cum suo detrimento. Venit ad ecclesiam, susceptus perbenignè, vir dignus eo loco. Emit curtem cum pertinentijs in villa Gamel centum marcis, & tres alias curtes in eádē villa sexaginta marcis impensis: & perindè plenè liberauit villam à militaribus, qui multùm antè dominabantur in ea. Et quoniā per indiligentiam, zelo pacis quo feruebat, multa dissimulanter transiuit, quæ præiudicium ecclesiæ ferebant, insecutor eius conuenit

uenit exequutores eius, & omnia ferè ab eo relicta sibi obtinuit consignari. Sedit annis viginti uno, regens ecclesiam, & quieuit in pace. Exorbitabat eo tempore supramodum Romana curia in exhauriendo prouincias auro, inauditas indulgētias & gratias incredibiles conferendo. Curiales autem Apostolici impetrantes, miserabiliter iactabantur. Litigabant coram auditore. Sententia duæ ferebantur pro vna parte. In tertia instantia mandatur auditori, vt imponat parti perpetuum silentium. Neque per cancellariam opus erat literas expedire: compēdiosior erat via per cameram, dato quod sonaret & fulgeret. Res tum noua, sed nostra ætate benè inolita, vt hoc seculum adinuenisse credatur, quo hoc nostrum modò vtitur. Sed hæc frustrà querimur.

CAPVT XLVIII.

OSnaburgensis ecclesia, post dominum Melchiorem translatum in ecclesiam Suerinensem, electione libera assumpsit in episcopum suum, pridem præpositum, D. Theodoricum de Horne, virum magnanimum, sed qui duras haberet partes ecclesiæ gubernandæ, quòd D. Theodoricus de Marca, magno ære erat quietandus, quia de suo plurima impendit ad redemptionem capti D. Melchioris episcopi, & ad reliquas ecclesiæ necessitates. Mira res, cur in electione non sit habita ratio eiusdē D. Theodorici de Marca, qui tam benè meritus esset de ecclesia Osnaburgensi: quam etiam altera vice penè solus exemit miris difficultatibus, vndè emergere suis viribus nūquàm potuisset. Sed conjcio de temporum ratione, quod non legi, fuisse non paucos, neque eos de minoribus, qui virtuti eius inuiderent, quive timerent asperitatem eius, si pontificatum accepisset. Potuit & illa causa fuisse, quòd episcopatum illum tantis

perplexitatibus inuolutum non ambiret, cùm sciret quid illi immineret. In summa, cùm pecuniam accepisset, aut pro non accepta teneret pignora, venit episcopus Theodoricus ad administrationem. Sed maior illi aduersarius fuit Otto de Tekeneburg comes, qui dotalitio teneret ecclesiæ prædia, quæ à nobili de Lippia socero accepisset. Postulauit episcopus reddi ecclesiæ iura sua, comes detrectauit. Fit durissimum bellum atque atrox, adeò vt de sanguine certaretur, captósque inuicèm necabant suspendio. Sed ea res placito partium antiquatur. Capiuntur, emunguntur inuicèm argento: & vsque adeò fit atrox bellum, vt nullus exitus videretur. Fiunt inuicèm inter partes tractatus. Inuentus est, qui auderet deposcere, episcopum solo ministerio ecclesiastico occupandum, ordinaret clericos, consecraret ecclesias, & reliqua quæ sunt ordinis exerceret: comes Otto esset patronus & defensor ecclesiæ, cum filio Nicolao. Sed inter patrem & filium tanta erat concordia, vt sæpè conaretur patrem capere filius. Id quod ætate nostra factũ recolimus in eádem domo. Theodoricus verò laborando, circunspiciendoq; effecit, vt de manibus comitũ ea, quæ sunt iuris ecclesiastici, extorqueret. Orta simultate inter clerum & populum Osnaburgensem, super oneribus quæ diù portauêre ciues, per bella & redemptiones prædiorum, voluêre à clero de patrimonialibus subsidium. Clerus allegauit priuilegium: res per arbitros est terminata. Theodoricus aũt episcopus senio fractus, emigrauit.

CAPVT XLIX.

MOnasterienſis ecclesia tum pontificem habebat Ottonem, ex comitibus de Hoia, qui pridèm ecclesiæ præpositus talem se gerebat, vt episcopatu dignum ab omnibus iudicaretur. Hic vir erat armorum amator, bel-

bellũ gerendũ, quàm ecclesijs administrandis, aptior. In armis satis fuit fortunatus, hostes Monasteriẽsis ecclesiæ ferè ad exterminium profligando, & capiendo: ex quorum bonis, prædijs, arcibus & oppidis fines ditionis ecclesiasticæ mirificè amplianit. Potentiam comitis de Tekeneburg, qui semper grauis erat ecclesiæ, ad vltimũ enernauit, vt deinceps Monasterienſis episcopus facilè cũ illo agat: coëgitque, vt eũ in ciuitate Monasterienſi supplex adiret, conditiones pacis sibi dictandas acceptarus: alioquì illi formidandum fuit, quod in alijs cernebat, totale exterminiũ. Talibus enim opùs est pontificibus per vices, qui, postquàm ecclesia gladium temporalẽ accepit, distringant: ni facerent, quæ est audacia militarium, non sinerent vel vnum ecclesijs mansum pacificũ. Nam gladius iste spiritalis, si solus sit, multis contemptus est: si accesserit alter, erit vt duplici manu pugnans, facilius superet: quomodò olim Beniamita vir gemini, vtraque manu pro dextra, vt scribitur, vtẽtes, Iudic. 20. Reliquit Otto iste immortale nomẽ in ecclesia sua proditionibus, quas addiderat ecclesiæ, pro authoritate quam reuocauerat in ecclesiam, cùm iam penè venisset apud multos ecclesia in contemptum.

CAPVT L.

PAderburnensi ecclesia morte Ruperti viduata, capitulum elegit nobilem virũ, D. Ioannem de Hoia, fratrem episcopi Monasterienſis. Tũ Fridericus de Patberg, iam creatus auratus miles, cõgregato exercitu adiutorio comitis de Marca, diœcesim Paderburnensem flammis & rapinis peruagatur: Oppidanos de Borgentinck, nè vrerentur, pecunia emungens. Oppidũ Lichtenou immisso igne cõcremauit: & nisi fortes viri fuissẽt in muris, oppido omni potiretur. Interìm electo armato-

rum adunato agmine ex amicis: ſed quoniã mora interuenit, priuſquàm conuenirent, hoſtes elongârunt: indè verò collocatis opportunè inſidijs, Fridericum cum duobus fratribus cepit, vinxitque in carcere. Alter Friderici fratrum, ære luit captiuitatem ſuam. Fridericus cum altero fratre elabitur: ſed cùm eſſet æger pedibus, retrahitur in captiuitatem: & ære magno perſoluto, cum fratribus, & omnibus adhærentibus, cogitur eccleſia facere iuramentum fidelitatis in futurum. Priuſquàm tamen iſte transferretur ad eccleſiam Hildeſemenſem, de conſenſu capituli & quorundam miniſterialium ſuorum, paciſcitur cum Hermanno de Euerſtein comite, poſt eius mortem comitatum permittere eccleſiæ Paderburnenſi. Contractum conſummauit, & aſſignauit comiti ad vitam ſuam arcem Dringenberg cum oppidis & villis, ab ea parte ſylvæ Oeſing ſitis. Et deindè capitulum de conſilio eiuſdem domini Ioannis, poſtulârunt ad ſedem Paderburnenſem Wilhelmum, filium Wilhelmi ducis de Monte, fratrem quõdàm Ruperti epiſcopi commendatiſſimi, cuius dulcem ſeruauêre memoriam, iuuenem infra octodecim annos agentem: & aſſignauerunt illi arcem nouam cum omnibus pertinentijs, ab vna parte ſylvæ memoratæ. Inter hæc, cùm litera Apoſtolica ſuper tranſlatione D. Ioannis ſupradictæ in cancellaria vrbis expedirẽtur, & nemo ſuper prouiſione cuiuſquam electi ad eccleſiam Paderburnenſem, apud ſedem Apoſtolicam inſtaret, D. Bertrandus de Aruaſſanis, canonicus eccleſiæ Rauennatenſis, natione Lombardus, de ciuitate Ferraria, doctor decretorũ, auditor Apoſtolici palatij, epiſcopatum Paderburnenſem à pontifice impetrauit: & literis expeditis, Paderburnam veniens, quorundam fauore, qui per eum poteſtatẽ in temporalibus credebant

debant sibi vendicare, à capitulo multis mirantibus est receptus, die 28. mensis Octobris, anni nonagesiminoni. Sed quaindè prouenerint, infrà.

CAPVT LI.

MIndensis autem ecclesia pontificem habuit hoc tempore tertium Ottonem, natum militari genere, cognomento de Minda, veteri prosapia, pridèm præpositum montis S. Mauritij extra muros Hildesem, ordine & numero pontificum quadragesimumquintum. Tempora tũ turbulenta, & Romana pariter & vniuersali ecclesiæ pernicioſa, tum institerunt, de schismate pessimo, quod domini Galli excitârunt, dum in vrbe Roma, mortuo Gregorio vndecimo, pontificem suæ nationis non sunt assecuti. Vrbanus autẽ sextus extra numerum cardinalium assumptus, pontificatum gerebat, apud quem assecutus est iste Mindensis ecclesiam suam: nam illius curiam in Neapoli assectabatur. Quo etiam tempore Gerardus Hildesemensis episcopus, Carthusiã apud suam ciuitatem erexit, vt esset exemplum ante oculos clero suo de carne tundenda, & infirmanda, ac subiuganda, vt pareat spiritui. Cúmque Romana ecclesia de summo pontifice laboraret, iste pontifex tranquilla tempora habuit: rei ad se non pertinenti se non immiscuit, sed quantùm potuit, se faciebat alienum. Sedit in ecclesia sua annis 14. tumulatus in medio choro maioris ecclesiæ suæ, veteri monumento primorum pontificum. Hic sit huius voluminis modus, nè decurrens in immensum, fastidio paratus sit & contemptui.

LIBER VNDECIMVS.

CAPVT PRIMVM.

AD nouum, quod cursus monstrat, seculum, iure bono, nouo ordimur libro, tempora pontificum sequentia recensentes. Ad annum 400 post 1000. sedente Ottone archiepiscopo Bremensi, inchoata est instrui in summo altari tabula argentea insignis, ad honorē Dei & patronorū, ex oblationibus fidelium, quæ prouenerant ex indulgentijs tum datis ecclesiæ, vt diximus, Bremensi. Animaduersum est à nonnullis prudentibus, bellorum tempore thesaurum illum comparari, vt mutuum indè sumatur ad ecclesiæ necessitatem. Indè conuenit inter capitulum & senatum, vt nulla ecclesiæ necessitate quicquā ex ea tabula contingeretur: idq; literis firmatū est. Sed quid facies posteris? Bremenses indè Phrisonum querimonias audiêre, qui nouissimo bello in ius & ditionem ciuitatis concesserant. Querebantur autem de his, qui Iadam fluuium accolunt, Buttiadas vocant: & cùm æquis conditionibus accusati non parérent, vrbis gubernatores vocabant in partem Aldenburgenses comites & ministeriales diœcesis, & hostilia nunciauêre pertinacibus, quòd terram tribus agminibus ingressi, tripartitam prædam agerent. Coëgerunt incredibiliter multa pecora. Homines verò terræ incolæ, qui primùm ingredientibus se obiectauêre, facilè cesserunt, cæsi, capti, fugati. Pontē instruunt,

struunt, connexis in ordinē nauigijs: appositoq; præsidio custodientium, & diuiti præda locupletati, reuertūtur. Sequenti anno Bremenses, necdùm bello pacato, assumptis de Delmenhorst & Depholt comitibus, iterùm terrā ingrediuntur eandē: vicinis Frisijs iam vltione saturatis, quòd sanguinis effusionē horrerent. Ingressi aūt, non minorem, ac priùs, prædam abegêre. Otto autem archiepiscopus, vt Hadalerios in fide contineret, nouam molitur arcem, quam etiā congruo vocabulo Nouā domum appellauit. Tēpus hoc illud erat, quo Gerardus dux Slesuicensis in Thietmarsia cæsus, cū copijs suis, quod in Saxonia diximus, reliquit tres filios impuberes, quibus tutandis Henricus, frater Gerardi, comes Holsatiæ, electus Osnaburgensis, properauit in Holsatiā ex Osnaburga. Cumq; Bremam pertransiret, aditus à Bremensibus, audiuit eorū querelam, q; vectigalibus præter consuetudinem in terra Holsatiæ, in Todesto grauarētur: rogantes, vt quoniam ille rerū administrationi succederet, daret operam, vt antiquis libertatibus fruerentur. Nam per omnem illius prouinciā, vt ferebant, semper illi liberi habebantur & immunes. Poterat quidē fieri, vt quoniam ministeriales nōnulli Holsatiæ, cùm ciues eorū ob nescio quas causas insectarentur, nemo se Bremensem audebat profiteri: & proindè vectigalia cū cæteris dependissent, ea res in consuetudinē versa, nunc illos pristina immunitate destituisset. Promisit ille operas suas, & effecit vt in veterē libertatē denuò restituerentur. Multa hic pontifex Otto, vt ad illum reuertamur, veteris relaxationis errata emendauit, nihil omittens eorum quæ ad optimi pōtificis dispositionē pertinere viderētur. Ad finē verò & nouissima eius tempora suggerebat senatui Bremensi præpositus Hadelerię, is qui in pontificatum successerat,

vt quoniam dimidium præfecturæ in Bederekoſſa iam teneret, reliquam dimidiam, data pontifici pecunia, redimerent ab illo, futuram ciuitati magno commodo, quandò permixtum dominium nouam ſemper perturbationis materiam induceret cum pontifice. Moti proconſules verbis eius, rem aperiũt archiepiſcopo, hortantes, vt accepta æquabili pecunia, totum illis permitteret dominium arcis memoratæ, cuius iam tenerent dimidiam. Quam rem adeò tulit indignè & iniquo animo, vt morbum, quo clàm ille laborabat, vehementer augeret indignatio: ex qua viam eſt ingreſſus vniuerſæ carnis, morte abſumptus, circa annum Chriſti 1407, cùm iam duodecimum pontificatûs annum contigiſſet: ſepultus in eccleſia media, ad dextram Alberti patrui.

CAPVT II.

HAlberſtadenſi eccleſiæ poſt Erneſtum, à ſummo pontifice ob neſcio quas cauſas depoſitum, & ſequenti anno mortuum, Rodulphus ex comitibus de Anhalt præficitur. Præfuit autem annis ſolis 7. tumulatus in eccleſia ſua. Quo tempore, cùm iam indoluiſſent principes Germaniæ, ferre infelicem pecudem nomine ſupra ſe regem, adunati, deſtituunt imperio. Cogitantes quem præficerent, inuicèm cohortati ad cœtum & conuentũ in Francofordia. magna illic frequentia conuenerat. Fridericus dux Brunſuicenſis pro ſe ac fratribus ad Imperij cœtũ aſſcenderat. Erant qui magnificum principem, veterum Imperatorũ à Saxonia ſanguinem dignum Imperio faterentur, anniterenturq; vt aſſumeretur. Sed archiepiſcopus Mogũtinus, incertum ex quibus cauſis, ei aduerſabatur. Poterat meminiſſe ex annalibus, quòd ante plùs quàm centum annos, Albertus dux Brunſuicenſis prædeceſſorem eius archiepiſcopum Mogunti-

guntinum cepisset, cùm illius ditionem armatus exercitu hostiliter introîsset, carceri mancipâsset, & magno are multâsset: quod tamen non ipse, sed pro eo Richardus Cornubiæ ex Anglia comes, qui ambiret regnum Romanorum, pro illo soluisset. Solent enim principes eiusce causas in longam mittere memoriam. Sed tum Rupertus Palatinus comes, rex eligitur: Fridericus cum duce Saxoniæ Rudolpho & Sigismundo comite de Anhalt, domum reuertuntur. Cumq; ad vicina Frislaria in Hessia à militaribus incursantur, ignorauêre qui essent, & ad quid venissent. Cùm omnia cernerent hostilia, parabant se tueri: in qua tumultuatione transuerberatur gladio Fridericus, princeps optatißimus, manu militis de Hattinghusen. Capitur Rudolphus dux. Sigismundus pernicitate equi elabitur. Ferunt archiepiscopum Moguntinum authorem fuisse ad captiuitatem eorum, fortè ob causam memoratam, Intererat comes de Waldegge. Corpus cum omnium maximo planctu Brunsuicum aduehitur, & ibi tumulatur. Fratres eius Henricus & Bernardus, vindictam intulerunt: sed nihil ad reditiuum.

CAPVT III.

VErdensi autem ecclesiæ præficitur magister in theologia, dominus Conradus, cognomento Soltow, plebeio genere, oppido Lunenburg: cui fortunatò accidit, vt ambo eius competitores meliores prouisiones acciperent. Nam magister Conradus de Vechta, factus est Pragensis archiepiscopus, cùm adhuc in Romana ecclesia obedientia permanerent. Caterùm temporibus illius inoleuit pessima illa Hussitarum secta, de qua plura in Vandalia nostra. Dominus Theodoricus de Nym, alter competitor eius, peruénit ad ecclesiam Cameracen-

ſem, ad confinia Brabantiæ & Flandriæ. & vacuefacta eſt ſedes Verdenſis, domino Conrado, qui ità vixit apud eccleſiam ſuam, vt homo ventri & gulæ deditus accuſetur: idq; ferunt eſſe Theologorum, quieti inſiſtentium, & proindè non alium, quàm ventrem, deum colentium. Eam infamiam illatam profeſſioni, meritò ingemiſcunt boni Theologi, quibus aliud ſtudium eſſe ſolet & debet, quàm vt ventri ſeruiant. Quid tamen facient fabulis hominum? Iſte Conradus cùm eccleſia neceſſitatibus non ſatis circunſpiceret, nec conquirendis aut cumulandis rebus inuigilaret, (vtinàm reformādis moribus inſtitiſſet) dum vni ſibi viueret, & ventrem paſceret in crapula & ebrietate, eccleſiam magnis oneribus grauauit, & in maximo ære alieno reliquit. Arcem etiam Rodenborg, quam manibus alienis extorſit, in alienis etiam manibus impignoratam reliquit. Credo tamen, quòd ille magnum aliquid pro redemptione eius non impenderit, cùm acceperit de manibus optimi pontificis, domini Ottonis archiepiſcopi Bremenſis: qui ea fuit integritate, vt eccleſiam Verdenſem, quam primùm gubernabat, non grauaret. Functus quidem vita, mortem obijt Conradus in arce eccleſiæ, ſed apud eam tumulari non curauit: tranſportatus eſt autem Luneburg, & ad ſanctum Michaelem, ad fratres eſt tumulatus, ad annum Chriſti 7, poſt 1400.

CAPVT IIII.

RAceburgenſis eccleſia poſt Detleuum, meruit pontificem, inſignem & memorabilem virum, dominum Iohannem, hominem plebeio genere natum, ſed ætate, moribus, & virtute probatum, vt verè pater eſſet filiorum, quos accepit in eccleſia commendatos. Fecit pro eccleſia ſua quæ potuit. Multa prædia & preciosa cle-

clinodia, & ecclesiæ volumina, à prædecessore suo, quòd pauca sumptibus illius non sufficerent, in pignus data, & quasi ab ecclesia alienata, redemit. Quanuis spolia, depredationes, incendia atq; iniurias passus sit, in non modicum ecclesiæ damnum & grauamen: ea multiplicantur à magistris scelerum, cùm adesse neminem vident ecclesiæ, qui tueatur, qui abigat. Sic vindicant præteritionem ministerialis generis virorum, quos assumendos volunt, moribus, vita & ingenio degeneres, vt habeant ex familijs qui tueantur, non dicam qui deuorent ecclesiam, quod crebriùs cernimus. Hoc tempore corpus sancti martyris Viti, plusquàm septem mensibus stetit in arce Lappenspringe: quo in loco honorata sunt sacra reliquiæ à multis vndecunquè venientibus. Causa translationis de Corbeia fuit, quoniam inter Abbatem & conuentum orta est discordia: corpus sacrum à Corbeiensibus abstractum, eo more quo solent sacra reliquiæ ab ecclesia deduci in discordia patronorum, donèc inter se conueniant. Simul & hoc vereri poterant, nè per discordiam, insigni furto tantus thesaurus abduceretur. Bohemi constantissimè loquuntur, sancti Viti reliquias esse in arce regia Pragensi, ibique religiosissimè coluntur. Non est pernicioſa credulitas in talibus: honor defertur non ossibus, sed habitatori spiritui, qui regnat cum Christo. vbicunquè fuerint ossa, in fine seculorum colligentur.

CAPVT V.

BRemensi ecclesiæ post Ottonem præficitur insignis vir, dominus Ioannes Slāpstorpff, genere ministerialium ortus, diù in ecclesia & diœcesi versatus, omnibus notus, noscens & ipse vniuersos, qui in rebus agerent. Archidiaconus erat, nunc vocant præpositum, Hade-

Hadeleriæ, atq; &vursatiæ 30 annis. tantam sibi sapientiæ & bonitatis famam contraxit, vt omnium consensu archiepiscopatui succederet electus. Hoc ministeriales, hoc vrbes à capitulo petiêre, hoc viri fama latè diffusa, quam præsertim magnam meruit in compositione pacis inter dissidentes, quocunq; aduocabatur. Non magnaliteratura, sed ingens rerum experientia, & facundia non vulgaris, & in primis promptitudo ingenij versatilis. Ratò interuénit dissidentibus, quos non pacaret. Vnum in moribus videbatur cæteras eius obscurare virtutes, tenax erat supra modum, & parcus rerum dispensator: vndè illi cognomen indidêre, vt, quoniam omnes quos blandè appellabat, cognatos vocitabat, maach vernacula lingua, quod sonat cognatũ, appellarent. Qui ad infimorum quorunq; mensas vocatus, adire non dedignabatur: neminem contemnens, omnes in commune cognatos appellabat. Initium illi dissensionis cum ciuitate, super eo, quod prædecessoris tempore ipse suggessisse videbatur Senatui, de redemptione dimidiæ præfecturæ in Bederecossa. Eam cùm memoratus Senatus insinuâsset futuram intra annum, prædecessor decessit, & iam annus circumuoluitur. Illi deposcunt à capitulo verba rebus firmari. Hic tũ præpositus Hadeleriæ, cùm esset & senior in capitulo, de caterorum assensu respondit placidis verbis: Breuem esse moram ad futuram electionem: eam expectarent, nè quid vacante sede, nouâsse viderentur. Quieuêre donèc ille omnium consensu, quo diximus, eligeretur futurus pontifex. Electione facta, renouant pristinam postulationem. Tum electus respondit suauiter & placidè, Illos hunc diem expectantes, fecisse legaliter, superesse ius confirmationis à summo pontifice: qua pendente, non libenter rem in ecclesia nouaret.

Ite-

Iterùm illi cedunt postulationi, differentes. sed iam confirmatus, denuò super ea re interpellatur. Non tum, vt priùs, placidè respondit, sed omissis verborum delinimentis: Perplaceret, inquit, expectare diem non longinquum, præstita ab omnibus de more fidelitatis. Illi indignantur, totiès dilati, frustratique. Tum ille: Nolite (inquit) mirari, si differimus rem non minimi præiudicij, in qua superest nobis quod interponamus. Hæc prima dissensionum semina. Quotiès autem deincèps super ea re verba fierent à Bremensibus, reiecit ille accusationum capita in quendam Didum Lubben, hominem Frisium, Bremensibus cobærentem, vt distenderet eorum postulata. Nam & ipsi Bremenses multùm indignati in eundem Frisiæ capitaneum, delibetauerunt imponere fortalitium terræ sibi parenti, in qua ille administrabat, vt frenum insolescens haberet, quo reuocaretur, idq; de consilio & voluntate archiepiscopi: quoniam desuper aduentes, & interpellantes, audiunt illi rem non displicere. Orant, ad vim hominum reprimendam, quos sciebant reluctaturos, aliquot ministerialium lanceas sibi attribui. Promittit. Illi cuncta ad rem ex ordine præparant. Ministeriales promissos ad diem non venire mirantur. Audiunt ab archiepiscopo edictum, nè quis sinat noua fortalitia in terra ecclesiæ firmari. Hac, vt ferunt, altera accedente causa, non sincerum in se domini sui affectum deprehendunt. Aliundè militares vocant, rem perficiunt ex sententia, instituto fortalitio, Burgum pacis appellant. Sed & insimulârunt archiepiscopum, dominum suum, quòd occultè cum comitibus de Aldenburg ageret, vt ciuitati bellum intentent.

CAPVT

CAPVT VI.

CHristianus vnus ex comitibus memoratis, missis in vrbem Bremam literis, hostilia illis & capitis periculum denunciauit, quòd in suum praeiudicium nouam arcem erexissent. Eádem nocte dimittit suos ad praedam in Bremensium ditionem. Res Bremensibus non innotuit, nisi postquàm praedatores in sua redissent cum omni praeda: nam literas sequenti demùm die in ciuitatem acceperè. Conquesti sunt, vt debuerant, archiepiscopo domino suo. Pollicetur se interuenturum, si modò causam omnem constituant in manus eius, vel in amicitia, vel iure terminandam. Dubitauerũt Bremenses hîc quid agerent, instanterq; auxilium in publicos hostes postulauêre, repetentes omnia, quae ad causam suã arbitrabantur pertinere fulciendam. Tum archiepiscopus produxit literas comitum, quibus causam omnem ipsi in eius manus constituissent, feciss entq; illum arbitrum de sua parte volentes. adiecit: Quia potestatem mihi fecêre totius controuersiae finiendae, non licere in eos hostiliter agere. Quandò bella ob hoc solùm permittuntur, vt ad iustitiam contumaces in vias eius perducantur: Amicitia, inquit, vias omnes perquiram mediator: nulla in eos arma producere fas est, quamdiù in ea persistunt sententia. Multis deindè diebus in medio ad tractatum tempore constituto, atq; nunc hac, nunc illa parte frustrato die, affecti tadio Bremenses, bellum vicissìm indixêre comitibus Christiano, Friderico, Mauritio, non valentes dirimere vnà habitantes fratres, quanuis solus Christianus in eos hostiliter ageret. Egressi turmatìm ciues cum apparatu bellico per brumam, omnia quae ad ripam Wesera fluminis comitum erant, incendio & rapina fœdârunt. Otto de Hoia, & Otto de Delmenhorst comites, ciuitati

uitati acceßêre : ex quorum ditionibus valida manus collecta, per glaciem ibat in terram comitum memoratorum. Multa præda vndiq; circumacta : ſed nulla niue interueniente, per lubricantem glaciem prædam abigere potuerunt minimè. Altera vice hoſtilem terram petere conſtituerant, ſed audiũt hoſtes diuerſo itinere graſſari in eorum ditionibus. Ducunt in Chriſtianum, qui belli erat incentor & ductor : inuadunt, proſternunt, eundem Chriſtianum capiunt, Bremam introducunt : ſed poſt non multos dies, interuenientibus communibus amicis, res tota pacatur. Aperiunt comites, cuius inſtinctu res omnis ſit cœpta, & peracta. Exindè archiepiſcopo ſurrexit controuerſia ex &wurſatijs & vicinis accolis de Le, (ſic enim vocitant pagum) quorum contumaciam domare volens, arcem & illis imponere conſtituit : ſed aduerſantes illi in hac re Bremenſes, prætendunt literas iamdudùm ſigillatas, nulla præſidia imponenda Viſurgo, (&wiſera) ni ſi aſſentiente ciuitate. Cùm id certis rationibus archiepiſcopus declinaret, ſuggeritur habitatoribus & accolis, vt clàm demoliantur noctibus, quæ per diem erigerentur. Animantur ad factum, cur ſe fruſtrà patiantur redigi in perpetuam ſeruitutem. Nonnulli ex hugnari nandi, noctibus riuum tranſeunt : nam ratibus iſſe nimis apertum erat. Bombardas, quæ aduectæ fuêre à pontificis obedientiarijs, deuoluunt ſilentio in fluuium, ferramenta fabrorum deijciunt in profluentem : & niſi vi algoris viros confregiſſet, omnia fuiſſent demoliti, priùs erecta. Indè tamen fortiùs ab archiepiſcopo iubetur inſtari labori : ſed interuenêre, qui rem, nè in bellum egrediatur, dirimerent tractatibus, vt demoliretur nouum opus. Conuénit : ità res tum eſt compacata.

CAPVT

CAPVT VII.

Magdenburgenſi deindè per hæc tempora eccleſiæ, in locum demortui Alberti, ſurrogatur dominus Guntherus, ex comitibus de Swartzburg: præfuitq; eccleſiæ varia fortuna per annos 41. Quo tempore magna rerum mutationes erant in regionibus multis. Cæſus in Thietmarſia cum cohortibus Gerardus, dux Sleſwici, captus Henricus dux Brunſwici, pater Wilhelmi, qui ad noſtram vixit ætatem. Bellum illi erat in nobilem, de Lippia dominum. Tranſierant altrinſecus, vt eſt fluuius ille vadabilis, Wiſaram, & magnis inuicem damnis ſuos vicißim affecêre. Conuenerant aliquando fortè obuij in agris ad prælium, ad vicina montis Oderberg. Inito prælio, fortuna ſic voluit, vt Henricus dux caperetur. Dominus erat duorum ducatuum Brunſuici atq; Luneburgi. Magno ære expromiſſo, (millia centum aureorum fama fuit) laxatur. Sed ex tam magno ære non magnum prouénit. Nam ipſe Henricus Romam deuotionis cauſa profectus, cum conſcientiæ ſuæ proſpiceret & honori, detecta qualitate captiuitatis ſuæ, declaratur, non eſſe obſtrictus iuramento quod præſtitit. Surrexerunt deindè graues controuerſiæ inter hunc pontificem & comites de Anhalt. acceßêre partibus amici: in longum dilatata eſt hoſtilitas. Gunthero acceßêre, parens eius, epiſcopus Mersburgenſis, de Mãsfelt ac Querfurde comites. Comitibus ex aduerſo ſuppetias tulêre (fratres enim tres erant) tria belli capita, epiſcopus Halberſtadenſis, Rodulphus omnium germanus frater, Rodulphus dux Saxoniæ, de Eghelen comes: confœderationes durißimæ horum in illos, & vicißim. Diuturnum ac latè vagans bellum, quod partibus nihil inuexit, plurima detraxit. nihil enim ex vniuerſo ſumptu & labore

bore prouenit, præter vastationem agrorum, pecorum abactiones, leuia prælia, mutuæ captiuitates, latrocinia multa sub apparatu publici belli. Sic vadunt, ità vorantur pauperes de sola superbia nobilitatis. O durum, in futurum, iudicium malè potentibus, quandò de omnibus ad nouissimum quadrantem est luenda ratio. Sed hæc quibus auribus accipiant, incertum est, si futurum credant.

CAPVT VIII.

HAlberstadensi ecclesiæ per ea tempora post Albertum præficitur insignis vir, dominus Henricus, ex comitibus de Swerberge prognatus: præfuit ecclesiæ solis quatuor annis. Quo tẽpore cùm Pragæ tumultuarentur Bohemi in studio literarũ aduersùs Teutonicos, qui in tu doctorũ & scholasticorũ vniuersitate, & numero & merito præualuêre Bohemis indigenis, dissimulante ad omnia, immò suis Bohemis ad omnia adstipulante ignauissimo omniũ regũ Swenslao: qui iã infensus erat Teutonicis, pro eo q̃ destitutus per summã ignominiam esset regno Romanorum: si quis sensus in pecude somnolentissima: Bohemi Teutonicos nouis constitutionibus & priuilegijs ab rege impetratis vexauêre. Sed & nouis & hæreticis dogmatibus, ab Anglia aduectis per quendam, de veneno perfidissimi hæretici Swicleff, in eo regno etiam post mortem concremati, turbauêre. Sed omniũ erat grauissima, quæ per tumultum & incursiones agebatur, turbatio. Vndè adducti magistri & doctores, priùs collato sermone cum marchionibus Misnæ, priuilegium ex vrbe Roma à sede Apostolica impetrârunt, ad suî translationem in nouum gymnasium Lyptz: vndè factũ est, vt populariter emigrantes ad duo millia scholasticorum Teutonicorum, concesserint in nouam studiorum vni-

uersitatem oppidi Lyptz: quod exindè in bonum modum efflоruit in hunc diem, vt mercaturis & negociationibus adauctum, magnis vrbibus splendore rerum & opum certare videatur. Plausêre sibi Bohemi, quòd soli in suo regno permanerent: gauisi Germani, quòd à consortio nequam hominum separati, secum agerent in tranquillitate. Interim verò venena sua Bohemi diffudêre. Iohannes Huß, improbus calumniator, loquax, clamosus, blasphemias in omnem Romanam ecclesiam ausus proferre, conflare sibi cœpit authoritatem, malè augescentem in perniciem infinitarum animarum.

CAPVT IX.

PAderburnensem ecclesiam, cùm iam impetrâsset dominus Bertrandus Rauennâs canonicus, decretorum doctor, Apostolici auditor palatij, & adductis literis esset per capitulum admissus, nec haberet locũ, quò se hospitio reciperet, in curia Volmari de Brenken, qui eum fouere videbatur, residebat. Ministeriales verò ecclesiæ Paderburnensis, in ipsa ecclesia conuenientes, in Wilhelmum filium ducis supradictum consentire se dixerunt, vt ipse dominus eorum esset, hunc Italicum penitùs execrando: ipsumq; adeuntes, dixerunt ei, quòd ipsi eum pro domino suo nequaquàm essent recepturi, nec regimen suũ eis posse prodesse: & hæc omnia per interpretem, quia non habebat commercium linguæ nostræ vernaculæ. Audentiùs ipsi quàm capitulum, quòd vereretur censuras. Ipse autem cùm esset admissus à capitulo, parùm pensi habebat, quicquid laici obiectarent. pluribus autem vicibus à consulibus ciuitatis Paderburnensis, iuramentum sibi fidelitatis postulauit, sed ipsi de die in diem super hoc illi respondere distulerunt. Cumq; videret ciues rem illam ingrauescere, timens sibi imminere peri-

periculum, consilio illorum qui eum fouerant, edoctus, proconsulibus ciuitatis Paderburnensis saluum conduum petijt, & obtinuit. Cumq; proconsules praedicti à mis de capitulo sæpiùs scisciterentur, an oporteret tos admisso viro iuramentum fidelitatis præstare: ponderunt, Nos, quæ nostra fuerant, requisiti fecimus: quid vobis faciendum sit, vobiscum cogitate. In eram partem inclinantes, neq; præstare, neq; recusare iubebant, cùm ad eum diem esset obseruatum, quòd mini, nisi iubente capitulo, iuramentum præstaretur cibus. Posteaquàm igitur mensem in ea vrbe sine fruconsumpsit, 24. mensis Nouembris, clàm abijt: & extra ciuitatem peruenit, à quibusdam equitibus in lum Wilhelmi, in arcem Dringenberg est perductus. rmannus autē comes de Euerstein, qui ex pacto, quod timus, eam arcem insederat, cùm speraret per illum cesis diœcesis gubernacula accepturum, gratulanter capit venientem. Indè dominus Bertrandus contra cloq; capitulum Paderburnense, necnon contra domiWilhelmum graues processus in oppido Dringenng, ad valuas ecclesiæ, quasi per edictum publicanemisit: sed pactis & tractatibus quibusdam interuentibus, processus illos reuocauit. Deindè nō obstanpactis supradictis, alios processus emisit, & ab ilad sedem Apostolicam appellatum. Cumq; in arce ingenberg degeret, quotiès comitem abesse contige, ipse victualibus & rebus necessarijs sæpè laborabat, niam omnibus à maximo ad minimum odiosus, exeationi habitus est. Vndè comes prædictus licèt confœrationem quandam cum eo contraxit, cùm videret sua decidere, conniuentibus oculis eius incommoda simulauit. Quarè quidam in oppido Dringenberg il-

li ponentes insidias, virum ceperunt, & nullo de oppidanis defendente, eum ad arcem nouam, quam dominus Wilhelmus tenuit, vinctũ perduxerunt: & ibi in custodia seruabatur honesta, donèc eo resignante ecclesiam Paderburnensem, proprijs etiam manibus scriberet summo pontifici, & supplicaret pro domino Wilhelmo, vt illi de ecclesia prouideretur, atque super defectu legitimæ ætatis dispensaretur: quod ità factum est. Donèc ista expediebantur, regimen in spiritualibus habere censebantur per diœcesim dominus Bertrandus memoratus, domino Wilhelmo & comite memorato in temporalibus gubernacula gerentibus. Ità ecclesia Paderburnensis, filia cum ecclesia Romana matre sua, contagioso schismatis morbo, vnionis solatium toto præstolabatur affectu.

CAPVT X.

ANno igitur Saluatoris 1401. pridiè Idus Martij, dominus Wilhelmus dux Montensis, insinuatis literis suis capitulo, est admissus: & dominus Bertrandus, receptis duobus equis, & viginti florenis, per capitulum illi sponte & gratuitò oblatis, sub certis iuramentis, & scripturarum munimentis per eum præstitis, dimissus, cum non modica confusione est reuersus in Italiam. Inter hæc vxor Hermanni Comitis memorati filium peperit: quarè contractus de suo comitatu ecclesia Paderburnensi vniendo, iuxta placita conuenta est resolutus: & diœcesis illa anno proximo redintegrata, domino Wilhelmo electo & confirmato, tã in spiritualibus quàm temporalibus soli integraliter, prout antecessoribus, obediuit. Eodem anno dominus Wilhelmus episcopus, exercens singulares inimicitias aduersùs dominum Henricum de Ore, qui arcem Rauensberg, à germano fratre

domini

domini & Wilhelmi, domino Adolpho, comite de Rauensberg tenuit obligatam, dum ad partes Rheni patri ac fratri laturus suppetias proficisceretur, ab eodem Henrico quadam villa, qua cum suis requieuit, nocte captus est, vigesimo septimo mensis Octobris. Sed facile fuit illorum natalium episcopo, se de manibus viri militaris, sine magno impendio eripere. Interim summus pontifex Bonifacius, gratias & indulgentias (vt diximus) fecit nouitas: & quàm facilè dedit, tam leuiter reuocauit, fabulas excitans in orbe Christiano, quòd auro expleri non posset. Et à multis apostolica sedes in contemptum venit, nonnullis ad neutralitatem inclinantibus, alijs etiam incipientibus iustificare partem pontificum in Auinione, quòd Vrbanus de crudelitate, Bonifacius de auaritia insigniter notarentur.

CAPVT XI.

IOannis interim in ecclesia Bremensi archiepiscopi, præcipua cura & singularis industria fuit, vt prædia ecclesiæ & arces impignoratas, quas Albertus tenebat, Otto ad plenũ redimere nõ poterat. Hic vndecunq; seruatis & aceruatis sumptibus ad se reuocabat, vt ecclesia non inutilis pontifex haberetur, quicquid de illius rebus multi fabulenter. Bremenses deindè ad annũ 14. Christi, stimulati multis malis, quæ Didius ipse, quẽ diximus, Frisiæ capitaneus, per multa tẽpora malignatus agebat, & ciuibus & amicis sine discrimine grauis: quæ omnia longũ esset percensere: Bellum indixêre eidem, multis vndecunq; contractis in eum auxilijs, Comitũ de Aldenburg, Ministerialium ecclesiæ, vt 300. equites stipendio alerent, tribus ex vrbe millibus armatis, ducunt in hostem, terramq; hostilẽ, quam Stadlãdt dixêre: ibiq; diu varia pugnatũ est fortuna, cùm in castellâßẽt Frisij ec-

cleſias ſuas: ſed vi armorum coacti, ſe dedidêre, pactum iuramento firmãtes, q; Bremenſibus in reliquũ in omnibus parérent, nec alios è ſuis capitaneos eligerent, quemodò hactenùs Didy ductibus & monitis paruiſſent. Sed poſt multos annos nonnulli ex primoribus, numero quadraginta viri, tranſiliunt muros nouæ arcis, quam diximus fundâſſe ac firmâſſe Bremenſes in ea parte, arcem pacis dixêre: & iã intùs oppugnauêre manentẽ in ea de Bremis præfectũ, cùm nihil amplius efficerent, nisì quòd arcis præfectũ proſpicientem è feneſtra occiderent. Capti deindè, in Bremã ſunt perducti, & ſupplicijs interempti. Nec longũ tempus in medio, capitanei terrarum Friſiæ, populo collectã indixêre grauẽ: ſed ille conſpirauit, vt non paréret. Quidã ex capitaneis cùm audiret vicinos eſſe Cæſaris oratores, in occiduã Friſia, ad dirimẽdas earũ partiũ controuerſias, adijt illos, & nõ ſine gratui impendio flexit eos, vt interponerent ſe medios inter populũ quinq; parochiarũ, & eorum capitaneos. Facta ſunt treugæ, cõceptaq; forma cõpoſitionis, ſed inter treugas, cùm opportunũ eidẽ capitaneo videretur, ſubductis clàm à Brema defluenti amne dromonibus, armatos imposuit, atq; terras inuaſit, ſed tamen populus ad arma cõclamans, fortiter reſtitit. Cõperta ea magnatũ ſuorum nimis potenti audacia, populus miſit, qui ſenatum Bremenſem implóraret in capitaneos, pactis conditionibus, vt ſeruatis terrarum priſtinis libertatibus, ſenatui quotannis perſolueret ſingula domus menſuram hordei, cuius tertia maneret apud terræ prouiſores, idem in mulctis quæ indicerentur tranſgreſſoribus. Quibus ità firmatis, armamenta & bellicum apparatum Bremenſes expediunt, eccleſias à capitaneis incaſtellatas magno labore capiunt. Blexem, Berhoue, domus indè ſuas lateritias, quas

firma-

firmabant, dedidêre: iurantes, communis patriæ ſalutem tueri, & pacta ſeruare, quæ populus pepigiſſet. Ibi controuerſiæ finis.

CAPVT XII.

HAlberſtadenſi interim eccleſia poſt breuẽ pontificatũ Henrici ſurrogatur Albertus, natus comitibus de Swerningrode, præfuitq; eccleſiæ ſuæ annis ſeptem. Cuius temporibus ortum eſt bellum in miniſteriales de Zwichelden. Nam qui arcẽ Hercynia tenuêre, Conradus, Brandanus, & Henricus, citato agmine ex diœceſi Magdeburgenſi vaccas abegêre. Secuti expedito agmine Conradus de Egelen comes, & D. Otto de Swarberge baro, conuerſis latrunculis, iuxta Derneburg ex inſidijs caditur dominus Otto memoratus. Indignatus dominus Guntherus archiepiſcopus, cum principibus, qui perpetuam pacem firmârunt, ad obſidionem memoratæ arcis ſunt profecti. Oppugnauêre plùs quàm menſem. Extruxêre etiam præſidium in vicino monte, vndè facilè arcerentur ingreſſus & egreſſus ab arce: & cùm iam immineret bruma, relicto ſatis valido præſidio, ſoluerũt obſidionẽ. Ad primam autem redeũtis vêris tempora, rediêrunt fortiores archiepiſcopus memoratus, epiſcopus Halberſtadenſis, Henricus & Bernardus duces Brunſuicenſes: & conſtructo etiam nouo ad aliam partem præſidio, ictibus & iaculis primùm deformauêre mœnia: indè pergere in eã neceſsitatẽ, vt deſerta arce, fuga ſibi cõſulerent. Fecêre, quod multis antè vicibus legimus factitatũ: munitionẽ fregerũt, vt aquata ſolo videretur, & abiêrũt. Imminebat iã tẽpus concilij Cõſtantienſis, ad reformandam vnionem Catholicæ eccleſiæ. Iam enim Sigiſmundus rex Vngariæ, filius Caroli, rex Romanorum, circuibat reges ad reformandã vnionẽ in eccleſia: peragrabat

grabat Franciam, nauigabat in Angliam, vt ſedato grauiſſimo inter reges bello, Eccleſiaſticæ vnioni, & hæreticorum naſcenti proteruiæ, ſimul & Turcorũ augeſcenti Imperio occurreretur: cùm hereſiarchæ Ioannes & Hieronymus, conuicti in concilio, flãmis vindicibus vrerentur: alter poſt alterum, anno interpoſito. Tum verò immaniter fremuerunt Bohemi blaſphemijs, indè gladijs ſæuientes in omnes, qui Romanæ eccleſiæ in eum diem paruiſſent: ſanctos illos, & Deo dilectos viros, ſine cauſa, ad iniuriam nationis concrematos: benè cum illis actum, qui Dei regnum gloriosè apprehendiſſent: iniuriam tamen nationi irrogatam, armis vindicandam.

CAPVT XIII.

VIduata per hæc tempora Mindenſis eccleſia pontifice ſuo, ſucceſſorẽ accepit apoſtolica prouiſione per Bonifacium 9. inſignem virum, dominum Marquardum, de Rindegben cognomento, ordine natum militari, virum primarium conſilio & manu, natione Sueuum, numero pontificum 46. Introductus erat in eccleſiam ſuam ſolenniter, equitibus multis de more ſtipantibus, in craſtino S. Thomæ apoſtoli, anno 1298. ſed non eſt diù permiſſus illi eccleſiæ, ſtatim tranſlatus ad Conſtantienſem, quæ illi propter regionem patriam gratior erat: neſcio, ſi etiam prouentibus, quod in primis quæritur, vberior. Ità nouo erat opùs concilio pro nouo pontifice, quandò contempta eccleſia, ſuo ſponſo iuſſa eſt carere. Liberalis ferebatur Bonifacius 9. ad faciendam gratiam ſupplicantibus: ideò crebræ ſub illius pontificatu fiebant epiſcoporum tranſlationes, crebræ indulgentiarum collationes, vſque ad faſtidium cordatorum virorum. Aliquid facere cogebatur præter conſuetudi-

tudinem, vt in ſchiſmate tunc currente ſibi faceret partes ampliores: ſed non erat in eo finis, continuatū enim eſt poſt illum.

CAPVT XIIII.

SVerinenſem eccleſiam poſt Rodolphū excepit Henricus, vir ſine controuerſia præſtans, electus à capitulo: peruenitq; gubernando in annum modò tertium. Interim poſt Bonifacium 9. in Romana ſede fuit Innocentius 7. qui ad pontificatum prouectus, gubernacula vrbis, quæ Romanis Bonifacius ademerat, ipſe reddidit: vndè elati in ſuperbiam, inſolentias ei conſuetas intulerunt. Papa verò iuxta iuramētum, quod cardinales ad eligendum congregati præſtiterūt, (in quorum numero hic erat, quo continebatur, vt quiſquis illorum eligeretur, omni conatu inſtaret pro vnione eccleſia, etiamſi cedendum eſſet papatui) literas emiſit per orbem patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & vniuerſis ad eam rem idoneis, vocauitq; in concilium Romæ pro vnione celebrandum: ſed orto Romæ tumultu, in quo aliquot Romani caſi ſunt, dies concilij prorogatur: & totiès fruſtratur, vt euaneſceret, vt facilè appareret, quis mâlle pontificem, quàm deſerere pontificatum. Illo verò decedente, cardinales numero quatuordecim in conclaui pro electione ſummi pontificis congregati, iterùm iurauerunt, vt quicunq; ex eis eligeretur, propter vnionem eccleſiæ renūciaret, vbi opus videretur, papatui, ſi & quādò æmulus eius ſimiliter renunciaret. Et quòd infra tres menſes mitteret ad alterius partis cardinales, vt conuenirent de loco celebrandi concilij. Electus eſt Dominus Angelus, cardinalis S. Marci presbyter, cardinalis, Gregorius 12 appellatus: ſtatimq; miſit ſolennes oratores ad Petrum de Luna in Auinionem, vocatū in ſuā obedien-

tia Benedictum 13. Tractauêre crebriùs, sed inuentum est in effectu, esse rem omnem frustratoriã. Vndè factum est, vt de concilio alio, dimisso vtroq; pontifice, ordinaretur: idq; factum est Pisis, vbi duobus destitutis, tertius est electus, Alexander quintus. Sed hæc alibi.

CAPVT XV.

RAceburgensem autem ecclesiam per eam tempestatem gubernabat insignis vir, dominus Pardamus, ex ministerialibus terræ Luneburgensis, qui Knesebeck cognominãtur. Rexit ecclesiam satìs laudabiliter, in temporalibus satìs ei omnia fuêre prospera, spiritualibus quoquè pro suo modulo intendebat: sed iam à retrò actis temporibus ità erant impignorata prædia, ità grauata ære alieno, vt non sufficerent prouentus ecclesiæ fratribus sustentandis. Per singulos annos vrgebantur ad necessariam sustentationem 400 marcas in sorte vndecunq; accipere, & prædijs imponere, ad redditus annuos indè persoluendos. Quares eò respexit, vt singulis annis profundiùs mersa debitis ecclesia, non haberet vndè resipisceret. Hoc cùm cerneret oculatus pontifex, nec videret humano consilio, quomodò rebus occurreret, ad implorandam diuinitatis opem, spem & animum intendit. Tota ergò deuotione ad implorationem diuæ virginis beatissimæ Dei genitricis se contulit: fratribusq; indixit, vt vnanimi voto ac humili prece implorarent auxilium ab alto. & statuerunt, vt, dum cantaretur Sequentia, AVE PRAECLARA, versus illos, AVDI NOS, &, SALVA NOS, flexis genibus in honorem & reuerentiam eiusdem sanctissimæ virginis, humilimè corda inclinarent. Quo diligenter impleto, non multo pòst sanctissima virgo, desolatorum consolatrix, supradictæ perturbationis causam & occasionem de medio sustulit, & seruos

nos ſuos de his tribulationibus miſericorditer exemit, immittens (credo) ſpiritum prouidentiæ prouiſoribus, vt omnia cum ſingulari parſimonia diſpenſarent: & deindè tempora frugum bona fecit prouenire, vt paulatim ære alieno minuto, ad ſuæ ſuſtentationis ſufficientiã peruenirent. Sed eſt vna omnibus conuentualibus cauſa, ſi deſertis ſpiritualibus, intendãt in temporalia, omnia retrolabuntur: ediuersò, ſi ſpiritualia in primis curentur, creſcunt omnia reliqua.

CAPVT XVI.

PAderburnenſis eccleſiæ pontifex Wilhelmus, necdùm conſecratus, pridèm de captiuitate liberatus, ſatis caſuali prælio vicit comites de Spegelberg, & oppidanos de Hamelen, die beatæ Cæciliæ. & inito cõflictu, 16 ex hoſtili agmine ceciderunt: multi capti, plurimi fuga elapſi, intra oppidum ſe receperunt. Ex victoribus autem nemo cecidit, plerique fuêre vulnerati. Et quoniam victoria non humanitùs videbatur prouenisſe, conſtituit idem electus cum ſuo capitulo, vt dies Cæciliæ Dominicæ æquaretur in eccleſia. Quo tempore nobilis dominus Simon de Lippia, & Bernardus filius eius, cùm homagiũ electo præſtare recuſarent, armis ſunt ab illo impetiti, facta obſidione oppidi Harne. Sed cùm nec ſic mollirentur, durauit bellum, prælia leuia multa fuerunt. Ad ſummum, cùm 500 lanceas ad oppidum Lemmegow produceret Epiſcopus, cùm illis æquari non poſſent, deſcenderant in poſtulatas conditiones, homagium præſtantes: & oppidum Harne & Valckenborg, & reliqua quæ ab eccleſia tenerent in feudum recepêre. Quo tempore in Italiam peregrinantur, Ladiſlaus rex Neapolitanus, filius Caroli Duratÿ, eius qui in Vngaria cæſus occubuit, cùm iamdudùm diſpenſatione

ne

ne Bonifacij noni legitimam vxorẽ dimitteret, aliamq; superduxisset. Per Italiam potens haberi cœpit, Senatoriam dignitatẽ Romæ exercuit: & cœpit iussum extendere in multas ciuitates ecclesiæ, & patrimonium diui Petri, præsertim cùm Gregorius Papa, iam suis cardinalibus malè concordabat, tergiuersatus de tractatu vnionis. Nam intellexit non esse aliam viam, quàm quòd vterque cederet: aut, si nollet, destitueretur. Miserũt ergò diuersi literas querimoniales in alterutros: & prouenit, quod dixi, vt Pisano concilio ambobus destitutis, tertius eligeretur. Concordabant de hoc concilio cardinales vtriusque partis, inuitis ambobus pontificibus, in Liburno marino oppido, sub ciuitate Pisarum. Sed ad nostra reuertamur. Dominus Wilhelmus Paderburnensis electus, hoc tẽpore instituit reformare monasterium in Budken suæ diœcesis: erat enim Monialium dominarum, ad ordinem canonicorum regularium referendo. Sed ibi sensit omnium hominum ordines sibi obsistere, ecclesiasticos, laicos, viros, mulieres. Mira fatuitas, & mortalium perplexitas, cùm rebus vndiq; suis angantur, se alienis immiscere, & pietati obsistere. Vtcunquè fuit, fecit quod potuit bonus Wilhelmus. Tractabat resignationem, accepit, locum deputauit iam desertum patribus in Swollis, vt implerẽt fratribus: & tardè quidem, sed fructuosè tamen prouenit.

CAPVT XVII.

Operæprecium erit intelligere, quid egerit, quid controuersiæ passus sit idem põtifex in reformatione instituta monasterij sanctorum Petri & Pauli, in ea sua vrbe. Orta simultate, abbas Priorem destituit: ille appellauit electũ. abbas, appellatione contempta, surrogauit alium: electus, vt debuit, animaduertit, respexitq;

xitq; ſecularem abbatis & fratrum conuerſationẽ, nullam regularem diſciplinam: incidit nobili viro zelus diuinæ religionis, vt viſitaret & reformaret. Abbas vbi intellexit, amicos ex vrbe, proconſules, conſulares, ciues magno numero, compotores & comeſſatores ſuos, aduocauit, adhærentiam poſtulans. Venit electus cum prælatis viſitare. Aderant laici diſturbantes negocium. Iuſſit electus exire laicos ſub obligatione iuramenti. Non se antè exituros reſpondebãt, quàm ab abbate finerentur: Non hoc præceptum ſubeſſe iuramento. Vrgebat electus. Retrahebant fratres cum abbate. Res in turbationem vertitur. Abbas appellationis vocem emittit: capitulum, & clerus, & populus adhærent. Vides diaboli regnum in impediendo Chriſti honore. Et iam in eccleſia ſchiſmate multiplicato, Alexander acceſſit Gregorio & Benedicto, appellauit Alexandrum. Miratus electus, conuenit capitulum, ſciſcitatus quam nunc obedientiam ſequerentur? ſolebant enim in illũ diem Gregorio parére. Interrogati reſpondent, ſuper his rebus conſulenda capitula Hildeſemenſis & Halberſtadenſis eccleſiarum, ſine quibus ob initam fraternitatem nihil ſolerent in grauioribus conſtituere. Electus ibi quieſcens, rediit in ſua. vix ille dorſum auertit, obedientiam Alexandri profitentur, adhærentes interpoſita appellationi. Mira diaboli ars in cordibus vaneſcentium hominum, vt vitet quiſq; reformationem ſui ſtatûs. Indè multis interuenientibus, electus ſpe meliore concepta, mandatum à quo fuit appellatum, caſſauit, cœpitq; ſecundò viſitare. Non inuento abbate, neq; monachis, inſtituit proceſſum: & per excommunicationem interdictum loci, à ſpeciali ad generale peruenit, quocunque loco eſſent. à quo quidem pro parte monachorum fuit appellatum, ſed nemo adhæſit eorum

rum appellationi, vtpotè post censuras interposita. Abbas curiam Alexandri petit, multos conciliat sibi muneribus: electum facit euocari, reportat relaxationem interdicti specialis in monasterium, vndè clerus vrbis improuidè resumpsit diuina, non faciens discrimen in generali & speciali. Multa subindè facta sunt, quæ zelum electi & perfidiam monachorum testarentur: sed rebus grauibus intercurrentibus negocium sanctitatis & religionis, profectus sine optato fine remansit. Interceßit enim bellum cum archiepiscopo Colonienßi, cum ciuitate sua & capitulo, & domino de Lippia, quod semel pacatum recruduit. Interea vacabat ecclesia Coloniēsis, & ad eam multi prouehere tentauêre Paderburnensem Wilhelmum: sed & illa res frustrata est, assumpto domino Theodorico de Morsa.

CAPVT XVIII.

EXitum causæ præstolatur lector, vbi, & quomodò terminata sit controuersia de ecclesia Colonienßi, nimirùm propter rei nouitatem relatu dignißima, quanuis externa nobis. Postulatur Wilhelmus ab his, qui Coloniæ remanserāt, canonicis, eligitur Theodoricus ab his, qui Bonnam concesserant. Omnia clenodia ecclesiæ, & nonnullæ arces, ab auunculo prædecessore tradita erant in manibus Theodorici. superabat ære, superabat gratia apud pontificem Ioannem: quanuis non cessaret Wilhelmus à diligentia, quā pro eo frater dux Montensis, quāq; alij faciebant. Quid multa? confirmatur Theodoricus, Wilhelmus appellat ad indubitatum futurum in concilio vnicum pontificem: nihil profecit. Interìm amuli eius in sua diœcesi consurgunt, cùm ille implicitus rebus magnis apud Rhenum esset: amicos eius in angustum coarctant. Capitulum declarat, eum decaterò Paderburnenßi

uensi ecclesiæ non esse deuinctū: esse absolutos iuramento, quicunq; ei obstricti erant ratione ecclesiæ. Accipiunt in possessionem de ecclesia, quicquid occupare conceditur. Interim mittunt ad Ioannem pontificem iam profugum à concilio, iam depositum, postquàm etiam hæreticus esset declaratus: postulant, & impetrant Theodoricum Colonienſem archiepiscopū eis dari administratorem. literas reportant, Theodoricum archiepiscopū vocant, ei se submittunt, iuramēta præstant. Videns se Wilhelmus, vir optimus, vndiquè circunuentum, quia tempus dispensationis super annis consecrationis accipiendæ, penè expirauit. Et quoniam spe Colonienſis ecclesia décidit, à Paderburnenſi est excluſus, alia via inimicis ſuis occurrit. Conciliare ſibi properat archiepiscopum Colonienſem, quem æmuli ſibi oppoſuêre. ponit animū ad res ecclesiasticas: nec enim vllis erat ſacris initiatus. Neptem ex ſorore archiepiscopi, filiā comitis de Tekeneborg accipit coniugem. Nuptia in arce Arnsberg, præſente archiepiscopo, ſumma celebritate peraguntur. Ità vltus est aduerſarios. ecclesia Paderburnenſis in administratione Theodorici ad finem vitæ eius permanſit.

CAPVT XIX.

LVbicenſis ecclesia poſt Ioannem, alium aſſequitur Ioannem pontificem, cognomento Schelen, decanum ecclesiæ Bremenſis, & Lubicenſis ecclesia canonicum, licentiatū in decretis, in Honouer bona editum familia: & per dominum Martinum est confirmatus, cùm eſſet canonicè per capitulum electus. Qui pro ſua confirmatione ingreſſus est iter Romā versùs, cum tribus canonicis de capitulo Lubicenſi, quo inter eundum in itinere & in ipſa vrbe ad 1000 aureos impēdit. Deſcēdens, cùm

cùm attigisset Bononiam, doctoratûs insignia noluit omittere. Post suam consecrationem, obtento iudice domino Balduino, Abbate sancti Michaelis in Luneburg, traxit in causam executores testamenti, proximi sui prædecessoris, quòd negligentia & dissimulatione sua episcopalis mensa & ecclesia in 3400 aureorum esset damnificata: obtinuitq; sibi adiudicari omnia ab illo relicta à testamentarijs. Illi ecclesia nomine consignata, statim in Vthin domum erexit necessariam ad coctura potûs & panum, & stabulis pro iumentis 12. Indè pro sua mensa incorporari fecit certa beneficia, præsertim salinaria in Luneburg, qualicunque conscientia imminuens cultum diuinæ maiestatis. Hic quoniam exercitatus, ac diu in maioribus erat causis principum versatus, assumitur in secretarium ab Imperatore: & imperij nomine perstabat in concilio Basileensi per annos sex continuos. Ibi ecclesiam suam, varijs tribulationibus & horrendis casibus de morte præpositi laborantem, defendit: improbos adegit ad satisfactionem, vt vltra damna ecclesiæ illata, cogerentur hostes Magnopolenses duo marcarum millia expendere in satisfactionem. Vndè 1000 marcæ, ac 2 beneficia pro memoria præpositi antè dicti, ad perpetuam sceleris ac innocentissimi viri memoriam, in arce Swan in carcere morientis, imponebantur. Comparauit in commodum ecclesiæ, interueniente Lubecensi senatu, loca congrua nutriendis equis: vbi speciem præbebat episcopus: senatus, qui fateri suum nollet interesse, pecuniam impendit: successor tamen eius ære suæ partis exoluto, satisfecit, institeruntq; iumenta in eam rem comparare: sed euanuit res, nescio quomodò, vt sit hodiè nullum vestigium, cùm per mortē Sigismundi ad Albertum generum & successorem, in causa totius nationis mitteretur

retur in extremos Vngariæ fines, vbi castra aduersùs Turcas pugnans fixit Albertus, ex itinere fatigatus, febrē incurrit. mortemq; obijt idem pontifex in regno Vngariæ, sepultus Viennæ, anno sui pontificatûs 19.

CAPVT XX.

VErdensi ecclesiæ præficitur post Conradum Henricus, natus comitibus de Hoia. Sustinuit aduersarium initiò, & in iure æmulum, dominum Vlricum Albach, decretorum doctorem, cui per Papam fuit de episcopatu prouisum. sed idem dominus Henricus cùm causa in iure ageretur, superauit, & episcopatum est assecutus. Mallet ecclesia, si optio daretur, succubuisse: ità enim præfuit, vt non lætetur illū se habuisse pontificem. Nam arcem Rodenborg ità facili & vili casu è manibus amisit, vt non sit similis vnquàm in re tali audita simplicitas: vndè ecclesia ad 20000 aureorum, priusquàm recuperaret, impendit. Renũciauit ergò ante mortē suam episcopatum, cùm se prorsùs inutilem ad recuperādum, aut alijs modis ecclesiæ iacturam compensandā, intelligeret. Quàm dissimilis patruelibus suis, qui ecclesias vicinas, Hildesemensem Ioannes, & Monasterienſem Otto, magnis incrementis circa eadem tempora prouexerunt: vt quantum ista lamentetur de sui pontificis socordia, tantum glorientur aliæ de illorū pontificum insigni & semper memorabili vigilātia. Sed quid faciemus genio? videmus idem in fratribus. & nè longè vagemur, docuêre Wenceslaus & Sigismundus Romanorum reges, quorum alter de infinita accusatur socordia, alter verò cum summa laude ecclesiæ vnitatē, & bonarum rerum incrementa laudatur excitâsse. Idem tamen hic pontifex, etsi ecclesiam viuus reliquisset, apud eam tamen moriens, voluit requiescere, vt ei non alienus haberetur.

CAPVT XXI.

ANnus erat post 1419, cùm ex leuissimis causis bellum oritur inter Brunsuicenses duces Bernardum & Wilhelmum, (nam pater eius Henricus fatis concesserat) & archiepiscopum cum suis ex altera parte, quòd habitatores arcis Tedinghusen & Languedel, nõnunquàm praedatum exibant in ducatus memoratos: sed aliquandò retrò pulsi sunt à ministerialibus earum regionum, sequentibus, vt recẽtem praedam reciperẽt. cùm non possent, vicem reddidêre in terram ecclesiæ. Domicellus de Seke, cũ armigeris de Tedinghusen, inuectus in sequentes, ex ducalibus nonnullos prostrauerunt, & reliquos ceperunt. Quæres inter priuatos aliquandiù tractata, peruénit ad principes, qui hostilia nunciantes ecclesiæ Bremensi, 500 lanceis processerunt in comitatum de Hoia. nam is archiepiscopo & Bremensibus tum belli societatem iungebat. Cùm etiam comites de Oldenborg & Delmenhorst in parte starent, magnam egérunt duces praedam, sed tamen in conflictu & arma & equos amisêre. Verdenses, nupèr iumentis per comitem de Delmenhorst abactis, infensi erant causa: permiserunt q; ducibus, indè mouerent, cùm priùs impunè idem permisissent. Misêre ijdem duces clàm spectatum in Languedel, si fortè illic gregata manus militum præstolaretur motum & incursionem. cumq; omnia quieta conspicerent, gauisi sunt, nescientes iam eorum comperta consilia: nam archiepiscopus omnia prouiderat. Iam duces nihil metuentes, reliqua pecora in pastum permiserunt. Egressi armigeri de Tedinghusen, inuenta abegêre. Indignati duces speculatoribus, quòd falsum renunciâssent, primo manè in Languedel mouerunt, sed præfectus arcis iam sagittarios ex vrbe Brema acceperat præsidio tuendo. Mul-

do. Multa vtrinquè illata damna. Supra 30 tum exsagitarijs Bremensium capti, sed totidem ex suis duces amisêre. Itaq; interuẽtu consilij ac Senatûs Luneburgensis, res tractari cœperunt; sed tamen egressi antè armigeri de Horneborg cum ministerialib⁹ ecclesiæ in terram Luneburgensium, incendijs & prædis omnia vastârunt. Cumq; hoc bellum interuentu communium amicorum tractatibus pacis ac legibus patriæ finiretur, Ioannes archiepiscopus iam annum agens pontificatûs sui 14, anno post natum Christum 1420 concessit in fata.

CAPVT XXII.

SVerinensi verò ecclesiæ præfuit tum præstans vir Henricus, cognomine Wangelyn: præsederat autem annis 10. Huius autem hoc est memorabile temporibus, quòd principes Magnopolenses, missa ob eam rem bona legatione in vrbem, impetrârunt priuilegium studij generalis in vrbe Rostoch, loco in eam rem non incongruo, quòd aëris salubritas, & victualium omnis generis leuis precio magna est copia. Introducuntur magistri & doctores, potissimum ex Erfurdia, qua & ipsa recens schola fuit, nec dùm habens annos 30 ab institutione sua. Satis erat ab initio bona prouisio pro regentibus, cùm fiscus ciuitatis stipendia largiretur: nimirùm principum largitione, & prælatorum contributione secuta. Sed proximo eius vrbis malo tumultu, cùm proconsules pellerentur cum publico consilio, & intùs noui magistratus crearẽtur, coacti sunt censuris cedere, qui in eodem Palladio præsidebant, exulibus ad concilium Basileense profugiẽtibus: sese tamen in Gripeswaldum contulerunt, & nimium ægrè redire anhelabant festinantes. Quòd si diem suæ vocationis expectâssẽt, magnis vtiq; cõditionibus inuitati rediissent. Nunc autẽ inuitante nemine, ipsi miserè

pulsabant ad reditum, qua de re cogebantur ab alijs accipere conditiones, qui poterãt ipsi alijs præfiniuisse. Pacti sunt igitur Rostochienses, ærario exhausto, salarijs promissis vacare ad annos, vt fertur, 200. Tum obligationem renouascere: sed quid erit illis seculo? Illi verò, qui miserè festinabant redire, accipiebam cõditionem, maiora promissuri, vt reditum mererẽtur. Quid facies hominibus ociosis, hoc solùm negocio occupatis, vt literis inuigilent? Habent mores suos, habẽt consuetudines: quibus contenti, leuipendunt cætera. Itaq; pacto, de non petendo, interueniente, reuertuntur. Ex illo die satis tenuiter viros præstantes apud se habent: qui meliores cernit rerum conditiones, abiẽs amplectitur. Indè iurisconsultos apud se diù retinere, viros præsertim graues & memorabiles, nõ possunt. De reliquo satis benè instituti ad omnia, præsertim quæ philosophia sunt, & naturali, & diuinæ pertinentia.

CAPVT XXIII.

RAceburgenſi autem per idem tempus præfuit memorabilis dominus Ioannes: cuius quia nõ memoratur genus, plebeium accipimus, ex fratribus tamen assumptum: nam ministeriales solent ex familijs suis percensere. Erat vir iste satis libero animo, dignitatem ordinis & episcopatus sui ad omnes sp̃lẽdidè conseruabat. vndè factum est, vt à nonnullis in eam rem profusior videretur, & qui maiori potuisset parsimonia rebus ecclesiæ attenuatis consulere. Hoc tamen prospexit, atq; diligenter prouidit, nè ecclesiam alieno ære grauaret quouis pacto: amicis quidẽ notis & extraneis satis erat mansuetus. Per incendia tamen, maiora quàm per suos sumptus damna incurrit. Curiam suã Clockſterff arci continuam, tum incinerata aduerso casu, in eum quo nunc

sita

sita est, locum transtulit, & à fundamento nouauit. Capellam in arce Schonenberg etiã incendio consumptam, reformauit, satisq; pro sua dignitate viri ac pontificis boni munera impleuit. Eius tẽporibus, Magnus dux Saxoniæ, episcopum Caminẽsis, cum duce Pomeraniæ Casimiro contendit ad ereptionem oppidi cum arce Tangermundæ, quod Fridericus iam marchio Brandeburgensis, antè Burgrauius Nurenburgensis, manu cepit, iam deflexum à Marchia, cui ab antiquo pertinebat. Cumq; Marchio ab vna parte ingressus, oppidum occupâsset, illi ad portam aduersam à ciuibus admissi, media vrbe confligunt. Cesserè tum Pomerani, & aliquot amissis per captiuitatem, nonnullis verò casis, abiêrunt, quà venerant. ducenta ex hostibus stellata iumenta ceperat, cum aliquantis militaribus.

CAPVT XXIIII.

CVm Mindensis episcopus ad Constantiensem ecclesiam esset translatus, arbitrati canonici, sui esseiuris ecclesia sua consulere de nouo pontifice, vsi veteri libertate electionem ineunt, præpositũ suæ ecclesiæ præficiũt, vt esset in ordine & numero pontificum 47. & Wilhelmo de Busch nomen erat: hoc enim militari familia traxit. sed ea tum nõ erat facultas ecclesiæ libera. Nam apud sedem Apostolicam, vndè est impetrata translatio, etiam obtenta fuit ecclesiæ relictæ prouisio. Sic enim statuerunt pontifices, vt quotquot ecclesiæ maiores vel minores apud sedem eandem vacuentur, prouisio spectare debeat ad summum pontificem. Benè Petrus laxauit retia, benè duxit in altum, & traxit rete plenum magnis piscibus: vndè meritò audiuit etiam in hoc casu à communi Domino: Modicæ fidei, quarè dubitâsti? num potens sum tibi dare prouincias & regna? tu dubitâsti?

sum potui urbem sedibus tuis subijcere? quarè dubitasti? nónne Domini est terra, & plenitudo eius? Eccè magna pars Italiæ tibi tributaria est: per vniuersam Germaniam & Hispanias de ecclesijs & maioribus beneficijs disponis: in Francia idem facturus, nisi noua adinuentio pragmatica sanctionis obsisteret. Ex Anglia & Polonia vber tibi prouentus est, quia omnia indè capita tibi sunt censualia. Vngaria mittit aurum, nec detrectat Illyricum, ergò laxa Petre retia: angusta interim sunt: laxa, vt fiant capaciora. Duc in altum, quia ad littora nulli sunt pisces: in altitudine maris, in profundo nationum, ibi sunt pisces quos capies. Duc in altum: nam in Iudæa angustijs non est quod impleat sagenam. In omnem terram cum sono exiuit imperium tuum, vt non sit vndè meritò possis dubitare. Amplificârunt per tempora summi pontifices magnificè ditionem ecclesiæ, non per ementitam Constantini donationem, quæ nunquàm facta est, sed per munificentiam aliorum principum, siue de Gottis, siue de Longobardis, siue per Magnum Carolum: quod latiùs alibi ostendimus. Amplificârunt in ecclesiasticis rebus per reseruationes, confirmationes & prouisiones, fimbrias suas. Laxârunt retia, & omnia in suam traxêre potestatem. Mirabitur, quisquis annales antiquorum temporum legerit, temporum mutationes, tum in cæteris, tum maximè in ecclesiastica potestate. Sed nemo diffidat aliter ista, quàm dante fieri spiritu sancto, cuius nutu iusta potentes decernũt, cuius est regnum & imperium: nec frustrà colluctati sunt Romanis Imperatoribus.

CAPVT XXV.

Circa hæc tempora cùm vigeret in Germania neutralitas, & staret contentio super summo pontificatu,

catu, inter eum qui Romæ, & qui Auinione pontificatum administrabat, apud ecclesiam Osnaburgensem tum vacantem electus est nobilis vir, Henricus, natus in Holsatia, fratre Gerardo, primo ex eo genere duce Slesuicensi. Et cùm apud ecclesiam deliberaretur, vndè esset petenda confirmatio, venit fama de Gerardo duce Slesuicensi cæso in Thietmarsia. Henricus electus festinabat redire in Holsatiam, propter impuberes ex eodem fratre nepotes: quos ille tres reliquit, Henricum, Adolphum, Erbardum. Venit ille, & administrauit, aduersantibus illi quatuor ex Holsatia militibus, qui simulabant defensionem pro paruulis. Sed Henricus noluit post haberi: inuitis Holsatis, omnia curauit. Ciuitates ornauit pro dominis suis, auxilia properauit, & bellum à rege Danorū pro Slesuicensi ducatu curauit: vsqueadeò se immiscens rebus Holsatiæ & causis nepotum, vt ad ecclesiam Osnaburgensem serius rediret. Inuenio in literis missiuis, quòd se scripserit principem Stormariæ: quod nusquàm alibi legi, si fortè ius electionis in episcopum ibi significauerit: cùm tamen non electio, sed confirmatio, tribuat dignitatem. Quærite, quos agitat mundi labor.

CAPVT XXVI.

BRemensi autem ecclesia tum vacanti, præficitur nobilis vir, Nicolaus de Delmenhorst comes, Ottonis filius, iam patre eius pollicente, quia præter illum non haberet filium alterum, comitatum illum apostolorum principi prouenturum. Qua spes plurimùm conciliauit fauorem electo, qui etsi aliâs dignus pontificio haberetur, optatior tamen cœpit esse, postquàm per eum tam lata spes ecclesia proueniret. Accepit autem diœcesim cum omnibus pertinentijs & prædijs liberrimam, nullo ære alieno obligatam. Ita dominus Ioannes

vniuersa redemit, quæ alienis pridèm manibus tenerentur. Initia pōtificatûs satis illi fuêre prospera, nisi quòd tertio eius anno incidit vniuersalis calamitas. nam æstas tota pluuia fuit, vt nihil fœni, parùm frugis colligeretur. Excrescens & weser a fluuius, omnia inūdauit, corrupitq; collecta per agros, si qua viderentur asseruata. Sed tamen ciuitati à Frisonibus pax nulla fuit. Nam Occo atque Focco obliti fœderum, cùm capitanei essent terræ, quæ Bremensibus iureiurando firmâssent, indixêre ciuitati bellū, quòd conterraneos suos, Frisios homines, gladio & notis puniuissent: expeditisq; militibus opportuna loca clàm impleuerunt, quæ prima Bremenses videbantur aggressuri. Sed tum circunspicientes vrbici, auxilia nulla militarium elicere potuerūt. Nam archiepiscopus ipse propriis rebus implicitus, aliena curare non potuit. Frisij, cùm nemo incurreret, quiescere non poterāt. Ipsi progressi, fortalitium Goltz ferden, solis minis deditum, accceperant: indè in Fredenburg, nouam Bremensium arcem, ducentes, simili terrore deditam acceperunt: sed cùm à mari quoquè oppugnarentur memorati capitanei, pacem quærebant. nec tamen Bremenses vllam pacis mentionem audire sunt passi, nisi demolitio promitteretur duorum, quæ Frisij proximè ceperant, fortalitiorum. Submittitur ex Frisijs homo, qui videbatur ciuitati gratus, qui magnis promißis non potuit impetrare, vt sinerent arces in manibus eorum. Itaque effracta sunt valida duo præsidia, quæ pridèm Bremenses in terra Stadij erexerunt. Archiepiscopo autem bellum per duces Brunsuicenses & Luneburgenses est illatum, quòd Horneburgenses prædæ assueti dulcedini per bella, non se pacis tempore continerent. Ex tam leui scintilla grandis ignis exarsit. Duces in oppido Verden

den caſtra habuerunt. Archiepiſcopus multis vndiquè contractis auxilijs, oppidum cinxit, oppugnauitque: ſed per riuum Alre aſſcendentes Bremenſium dromones, in mora fuêre, quòd aduerſo flumine tranſirent: alioquì ſi rupiſſent moram, captum & expugnatum fuiſſet oppidum. Bis magno agmine archiepiſcopus vaſtabundus terram ducum percucurrit, ſuper omnia proſpiciens, nè qua ſacris locis ignominia irrogaretur: ſed ea à ducibus ſunt minimè curata. Nam Hertzeuelde monaſterium eſt vaſtatum, & direptum: eccleſia incenſa. oppugnatur ab his oppidum Buxtehude: ſed non eò ſe veniſſe ſunt latati. Magno deindè exercitu Horneburg cœperunt obſidere: ſed ea eſt minerum ibi conditio, vt inuitis obſidentibus irent & redirent impunè obſeſſi, quotiès voluêre: tantum indè obſidentibus incuſſêre metum, vt planè dimiſſis impedimentis, fuga abirent. Ea tum belli flagrantia, per amicos in treugas redacta, conquieuit.

CAPVT XXVII.

HAlberſtadenſi eccleſiæ nouus per hæc tẽpora pontifex acceſſit, dominus Ioannes cognominatus de Hoym, ex miniſterialibus eccleſiæ, præfuitq; eccleſiæ in annum 17. Eius temporibus tumultuati ciues in ea vrbe, publicum conſilium aggreſſi, diſturbauêre: captosq; viros primarios, in foro ſub forma iudicij gladio occidêre. Miſertum eſt & pontifici & vicinis vrbibus, quòd homines nequam inflammantes communitatem, ea molirentur in viros innoxios: ad arma conuenêre epiſcopus & Brunſuicenſes ciues, & de Goſlaria, premebantq; obſidione vrbem, machinis, bombardis, & omni genere tormentorum & iactilium infeſtantes, nihil aliud à ciuibus poposcêre, quàm vt coniurationis principes nominibus

deſignatos, permitterent epiſcopo. Diù reſtitêre: ſed vbi malorum nullus eſt finis, cœpêre boni viri inter ſe conferre, cur ob paucorum impunitam nequitiam, tanta ſuſtinerent? eſſe reipublicæ vtile, vt crimina punirentur. Eam vbi populi conuerſionem ſenſerunt, malorum capita clàm vrbe egrediuntur, ſciente nemine quò abiſſent. Epiſcopus, vbi innotuit, fecit edictum per vicina loca, quicunq; ex coniuratis nomine deſignatis adduceret, mercedem conſtitutam acciperet. Itaque per agros & villas quæſiti, reperiuntur, adducuntur, gladio cæduntur. Vrbium vicinarum oratores de venia pontificis vrbem ingreſſi, rem turbatam componunt, formam reipub. reſtituunt: & benè pacatis omnibus, reuertuntur in ſua quiſque. Eo quoq; tempore Hildeſemenſes miniſteriales prælio decertantes ad Grunden, aduersùs Wilhelmum ducem, ſuperantur, capiuntur, & magno ære mulctantur, tùm antè duobus etiam prælijs eſſent victi. Sic ſunt rerum viciſſitudines, nunc victi, nunc victores. Sed tamen in hoc nouiſſimo ad Grunden conflictu, cecidit Albertus dux Saxoniæ, & comes de Spegelberge: ſupra centum capti miniſteriales. Wilhelmo tulit ſuppetias Otto patruelis eius.

CAPVT XXVIII.

Hildeſemenſi eccleſia tum ad annum 25, prouenit epiſcopus inſignis & nobilis vir, D. Magnus, dux Saxoniæ inferioris, pridèm epiſcopus Caminenſis: de qua poſtulatus per capitulum Hildeſemenſe, tranſlatus eſt ad eam eccleſiam, magno multorum plauſu, qui de illo ſpem conceperant optimi pontificis, quam apud eam eccleſiam impleuit, præſidens illi 25 annis. Multa circunſpiciens, eccleſiam ſuam ſemper defendit, vicinis principibus adfuit. Wilhelmo duci inſigniter decepto

per

per absentiam, aderat ad vindicandam iniuriam, quam irrogauêre Brunsuicenses, cùm illo excluso, fratrem eius Henricum deducerent in possessionem. Statim iunxit ecclesiæ ditioni dominatum Hamburg, & oppidum Hamelen, vt ferunt, pro dimidia. Vrgebat tum Bohemorum multos, quia vicinis regionibus nimiùm graues incubuerant: quocunq; verterent signa, victores redibant. Non potuit resistere Sigismundus rex Romanorum & Vngariæ: non potuêre totius Germaniæ principes, sæpè annisi. Exibant in Bauariam & Austriam, & redibant victores, minati etiam peruagari Saxoniam. Eares firmauit multas vrbes & arces: audierant quàm crudeliter victis insultarent. Tum Brunsuicum, Luneburgum, Magdeburgum nouis muris, & fossatis, turribus ac mœnibus fulciebantur. Vicina Slesia, Marchia, Misna, grauissimè sub his hostibus laborabant. Infinita crudelitas in hoc hominum genere, sine miserationis respectu: omni ordini, vtrique sexui, omni ætati infesti, religiosis autem infestissimi, quòd non benè sentirent de vlla religione repertitia: satis esse arbitrati, si quis Christi summam religionem impleuerit.

CAPVT XXIX.

VErdensi quoq; ecclesiæ per eadem tempora nouus pontifex prouénit, dominus Ioannes de Asel cognomento, natione Hildesemensis, decretorum doctor, & vir magnæ scientiæ pariter & prouidentiæ. diù Italiam incoluerat, diù Romanam secutus curiam, vsque adeò, vt inter Italos Italus haberetur: ità imbiberat mores, ità calluit gentis linguã. Arcem Rodenborg per prædecessorem de manibus elapsam, & iam iure pignoris retentam, vndecim millibus aureorũ impensis redemit, eandémque roborauit, exornauit, & ad propugnandum benè instru-

instruxit. Multa illi aduersa fuêre. vicini per socordiam prædecessorum, iam assueti indè rapinis, locupletati etiam, tum venerant, cùm ageret in diœcesi. Ille processum iustitiæ & iuris contra eos putauit instituendum, vt euocarentur ad iudicium. Tum quidam satìs militariter: Nihil (inquit) opùs est euocare, sua sponte veniunt, priusquàm euocentur. Quid igitur facimus? ait episcopus. Hoc, ille inquit, domine, quod nos solemus, vt induti lorica, lanceam brachio subiectam in eos dirigatis. Tentauit ille militare opus, post longas literarum operas: non alienum viribus eius robustis opus erat. Potuit, vbì tentauit. exiêre cum illo ex suis ministerialibus, qui iter præoccupantes, delituerant in sylua, qua erat transiturus episcopus. volebant præludio quodam experiri animum, tentare vires domini sui. Vbì propinquauit, incurrunt hostiliter. Ille impiger hastam quoq; suam vibrat. Vix illi preteribant, & eccè cuneus alius eiusdem militiæ procurrit in eundem. Ille, quod necesse videbatur, venientibus aciem hasta prætendit, statimq; aperiũt qui sint: Sic (inquientes) necesse est fieri. Tum ille, Non putabam (inquit) ex angulo bis armatos prodire. Illi subsequuntur: In ludo, inquiunt, militari omnia necesse est prouideri. Non habet ista res certas obseruantias. Ecclesiam laudabiliter virtus fortis & magnanimus multis annis gubernauit, donèc senecta defectus, & fractus viribus, etiam ingenio deficiens, ecclesiã ipsam anno Domini 1470, nè ex impotentia eius dispendia pateretur, liberè dimisit. Sedit ante renunciationem annis 45. Erat vir doctissimus, expertus, magnanimus, bellicosus, & supra multos suos prædecessores sumptuosus: & vt erat rerum scrutator acutissimus, alchimiæ quoq; operam & sumptus impendit: variisq; artibus singularibus tentamenta per ingenium

genium impendit. Infestationes, controuersias & praelia multa sustinuit. Luneburgensium, Burgensium causa dum consulit, ipse censuras incidit & tolerauit. Finem viuendi fecit, postquàm per nouissimos aliquot annos ad pueritiam relapsus, parùm, quid egerit, intellexit. In arce Rodenburg concluſit moriens, anno Christi 72. posteaquàm ante biennium ecclesia renunciauit. & sepultus est in atrio maioris ecclesia, in sepulcro quod pro se & suis successoribus antè fieri curauit.

CAPVT XXX.

MOnasterienſi ecclesia post Ottonem, optimum & victorioſum pontificem, quærebatur tanto decessore dignus successor: & inuentus est Henricus, natus comitibus de Morse, germanus Theodorici archiepiſcopi Colonienſis: vir illo, & maiori loco dignus: qui ecclesiam per ſua tempora gubernauit in omni tranquillitate, quippe cui prædeceſſor vias ſtrauerit. Pertinaces humiliauit, inquietos eiecit. Cui etiam frater, archiepiſcopus Colonienſis, auxerat dignitatem, formidandus, ſi quis ſe aduersùs Henricum commouiſſet. Pontifex, & maiori ecclesia, & longiori vita dignus: ſed non est in homine via eius. Stabat iam pro vnione ecclesia plenaria concilium Conſtantienſe, in quo Romanorum rex Sigiſmundus aderat, fulciens ſeculari potentia patrum authoritatem: nì faceret, vt erat multorum tergiuerſatio, res in diuturna perplexitate permaneret. Tergiuerſatur Ioannes 23 præſens in concilio, ſperans quòd propter præſentiam corporalem (quia inter tres ſolus in concilio comparéret) authoritate concilij confirmaretur. A qua ſpe dum excidiſſet, cernens rerum inclinationem, mutato habitu, fugit: ſed medio in itinere tentus, aufugere

non

non potuit. Interim vocatus ad respondendum articulis terribilibus, non venit. Admittitur probatio, deponitur papatu. Gregorius duodecimus, missō nuncio solenni, de Malatesta comite, renunciat, & decernitur à cōcilio primus esse Cardinaliū, perpetuus per Marchiā legatus. Petrus de Luna, vocatus in sua obediētia Benedictus 13. aditur per solennes à concilio oratores, ab ipso rege Sigismundo missos, nihil proficiunt. Redeuntibus illis accusatur pertinacia, deponitur. Tū animaduersum in Pragenses Ioannē & Hieronymū. Citati veniunt. Horribiles articuli noui erroris legūtur: non diffitentur. Primus Ioannes crematur. Hieronymus deindè renūciauit, abiurans articulos: pòst ad vomitum reuersus, quosdam pertinaciter defendit, & eundem, quem magister superiori anno, habuit exitum. Eius constantiam & animi fortitudinem scribit in epistola Florentinus Pogius, vt agnoscamus diabolum quoquè habere martyres suos. Praga vbi renunciatum est, fremuerunt, frenduerúntque, blasphemantes, sæuientes, immò furentes.

CAPVT XXXI.

BRemensis archiepiscopus per idē tempus D. Nicolaus, cùm in Frisios, & sua ditionis, & vicinos, iusta indignationis causas in animū induxisset, collectis armis vicinorū nobiliū de Aldenburg, de Teckeneburg, de Hoia, & de Retberge ac Depholt comitum, ipse cum ministerialibus in persona & memoratis comitibus, armato quanto poterant exercitu, Frisiā petunt, die Michaelis: & obuios facilè fugauerunt, prædā colligentes. Si illo feruore ac diligētia permānsissent, magna indè lucra, multam prædam locupletati retulissent. Nunc verò per contemptū hostiū victorum, vt arbitrabantur, & qui se vltrà obÿcere nō auderent, fixerūt se ad obsidionē cuiusdam

dam loci, malo consilio, pessimo exitu. In quo loco firmati, spatium dederunt hostibus indigenis se colligendi. Vbi pauci Frisiorum ad arma concurrerunt: exiuit fama, innumera venire Frisiorũ millia. Nemo expectandũ putauit: ità immisit illis nescio quæ res formidinem, vt qui pridem omnibus victores futuri sperabantur, tum solo rumore, & illo vano, currente, turpem fugam inierint. Igitur fugæ præsidium in suam perniciem quærunt, nihil periculi experturi, si ad pugnam viri fortes permansissent. Superuenêre pauci, & qui numero illis æquales non essent, iã in fugã pendẽtes abegerũt. facilè enim qui fugit, fugatur. Cæsus comes de Depholt, captus archiepiscopus & comes de Hoia: cæteri fuga abiêrũt. Ibi præuenit insperata Frisijs victoria. Ea tũ fuerũt æstimatione capitanei Frisiorũ, vt Occo teneret coniugẽ Mauritij comitis de Oldenburg filiã, matre de Brũsuici ducibus exorta. Quæres cũ in diebus nostris eiusdẽ domûs puellis contigisset, visum est mõstri simile, cũ Gerhardi comitis filia, Heroni atq; Edoni Frisijs nupsissent, sed auxit rei nouitatẽ, q; recenti memoria rex ex ea domo sit egressus, regum pater, Christianus, quẽ Dani dixêre Christiernũ: cuius nunc Ioannes filius regnat, filiũ habens Daniæ regem Christiernum. Senatus aũt Bremensis, cum consilijs publicis vicinarũ terrarũ, se interposuit: persuasit populo Frisiorum, coegitq; capitaneos subire concordiam, & pacis reformationẽ qualicunq; conditione. Liberati captiui sine vllo redẽptionis impendio, præsertim archiepiscopus & comes, quos alîs pro multis millibus non emisissent. Interfari libet hoc loco: legẽti & repetenti in memoria, quæ de palustribus & limosis ad flumina & maria locis tradita sunt literis, vna semper occurrit facies, eadẽm fortuna principum, ad ea loca & id genus hostiũ, infortu-

fortunatos plerunq; semper habuêre successus, & exitus formidabiles, quotquot aciem verterunt in aquaticas limosasq; terras. Cuius rei vna mihi vel maxima causa visa est, præsumptio militarium, cui socius est contemptus inermis populi: sed non prospicit tumor animi, quòd difficilem præbeant militiam disiuncti per fossata agri, plurima quæ terras ambit & munit aqua, quæ inuiam facit exteris, præsertim equestribus, regionem. Sed hæc interim.

CAPVT XXXII.

Mindensis ecclesia, quem non expectabat, pontificem accepit, ordine & numero 48. si proximum Wilkinum, qui vltra electionem non est prouectus, numeraueris, nobilem virum, dominum Ottonem natum comitibus de Retberg, maiori etiam pontificatu dignum. Nec erat in vniuersis, quod illi opponeretur, nisi quòd non per ostium legitimæ electionis, sed assenderit aliundè. Ille autem verum se petîsse ostium affirmabat, dum per Christi Domini vicarium, qui verum est ostium, introiisset. Vtcunq; fuerit receptus in ecclesiam, benè præfuit. Annales tamen siue incuria, siue certa scientia, nihil omninò ex rebus per eum gestis annotârunt: nec quantum præfuerit temporis, nec quandò defecerit, quod in hunc vsque pontificem diligenter annotârunt. Neque nobis impositum est diuinari, neq; quod non reperimus, asscribere. Igitur ea nuditate contenti, cogimur abire. Tempora tamen schismatis durâsse crediderim, quandò sub 9. Bonifacio creatus est, cui in eodem schismate successit 12. Gregorius: in cuius persona est terminatum, cùm redierit sub Martino ad cardinalatum.

CAPVT

CAPVT XXXIII.

SVerinensi per idem tempus ecclesiæ præfuit vir insignis, D. Hermannus Cappe, optimus in ea ecclesia pontifex, qui cùm bona illi plurima prouidẽdo, aceruando, constituendo fecisset, multa ecclesiæ prædia dudùm alienata reuocauit, pignorata luit, & ad quietum vsum ecclesiæ sua prouidentia reduxit. Quo tẽpore grande & diuturnũ bellum erat inter Danorũ regem Ericum, & duces Slesuicẽses, Holsatiæ comites: permolestumq; fuit maritimis ciuitatibus, q; dux Brunsuicensis & Luneburgensis Wilhelmus, interim confligeret, dissidens cum archiepiscopo Bremensi: nam ab vtriusq; sperabantur auxilia ventura Holsatis. Qua de re mota dictarũ vrbium consilia, rem interceperunt inter ducem & archiepiscopum, quibus poterant modis ad concordiã reducturi dissidentes. Indictus erat cõuentus in ciuitatẽ Verdensem, ibi cum vtriusq; partis instructis oratoribus aderant maritimarũ vrbiũ Lubecæ, Hbãurgi, Luneburgi, deputati causæ tractatores: & pacis authore donãte, inter archiepiscopũ & duces rem omnẽ complanauerũt, vt auxilia indè prouenirent Holsatiæ, sub graui regis Daniæ manu laborãti. Fouebãt enim, q; in Dania & Saxonia mõstrauimus, & plenius in Wãdalia, dictæ ciuitates, tum iustis de causis partem ducũ Slesuicensiũ. Sed dũ illa tẽpestas in diœcesi Bremensi conquieuit, intestino bello cœpit ardere ciuitas Bremensis. Seditiosus enim populus surrexit aduersùs publicum ciuitatis consilium: & electis ex senatu prudentioribus, nec vrbe sunt passi concludi. Exulabant igitur aliquot proconsules vrbe, id quod multis vrbibus per proximam ætatem contigerat: & iniuriam irrogatam varijs locis ostenderunt amicis. Is enim tum erat status vrbium maritimarum, vt ipsi consilio indige-

rent. Principes autem in tales cauſas trahere, eſt aureo reti piſcari, & nihil prendere: cùm etiam rete permaneat in profundo. Ibant ergò boni viri quà poterant. Seditioſi intra vrbem nouum creauêre conſilium in ſuî perniciem, quod exitus ipſe rerum comprobauit. Dum ità tumultuarentur, vnum ex proconſulibus pulſis, non longè ab vrbe, ſecretò, vt ille putabat, diuerſantẽ, innocentiæ ſuæ fidentem, cùm ſibi iuſtæ in republica adminiſtrationis conſcius eſſet, apprehenderunt, & latronis in morem vinctũ in vrbem pertraxerũt: iudicio qualicunq; condemnatum publico, cecidêre gladio, ſepultùm in eccleſia ſancti Pauli. Hæc ſunt præmia, quæ ſui laboris referunt boni viri, in congregatione tumultuantis vulgi. Durauit hæc tumultuoſa vertigo per aliquot annos, cùm nouũ reipublicæ præſideret conſilium. Veteres aũt conſulares, qui non tanto in odio erant, domi ſedebant ocioſi, maioribus exulantibus. Graues erãt illi oculis præſidentium, & effictæ qualicunq; cauſæ, apprehenſos 16 ex illis viros, in carcerem misêre. Sedebant diù in tenebris boni viri, vt iam ferueſcentibus annis laxior cuſtodia cum obliuione vinctorũ haberetur. Illi noctes atq; dies, vt neceſſè eſt vinctis, de liberatione cogitabant. Inuenêre viam, qua vnus conſcenſis aliorum ſcapulis, reptans manibus pedibuſq; teſtudinem, ſub qua clauſi manebant, comprehendit: ibi manibus vt potuit, nam ferrum deerat, fodit: vt vnum, deindè alium laterem, indè plures effringeret: capax hominis foramen aperuit. Conſeruêre ex tegumentis & ſtramentis funem, quo alter poſt alterum extraherentur. Remanſit vnus: quoniam moles corporis & defectio virium educi non ſinebant. Qui verò teſtudinem apprehenderunt, amicorum præſidio nauim in Viſurgo habuerunt, in quam ſe de excel-

ſa tur-

saturri per memoratum funem demisêre : prono flumine læti, non tamen securi, deferuntur in confinia Aldenburg oppidi & arcis. Ibi à Theodorico comite patre regis Christiani Dania, Mauritij & Gerhardi fratrum, perbenignè excipiuntur, fouentur, recreantur. Sed hæc interim.

CAPVT XXXIIII.

RAceburgensi aũt ecclesiæ per eadẽ tempora præsidebat alius Ioannes de genere ministerialiũ, ex terra Magnopolensi Preen : gnarus ille fuit ac diligens in administratione temporaliũ. vndè mensam suã episcopalẽ, onere debitorũ grauatã, plurimùm releuauit : & inter cætera curiã & curtem Roggelin, cum stagnis & pertinẽtijs suis, iure pleni dominij perpetuo possidendam mensæ episcopali applicuit, & appropriauit. Qui etiam pio ductus affectu, attento q; ecclesia pro suorum iurium defensione & rerum eius administratione viris indigeret doctis, 20 marcarum annui redditus, 10 apud capitulum, ac tantũdem ad mensam episcopalẽ suis pecunijs comparauit, studentibus suis canonicis pro tẽpore singulis annis perpetuò soluendas, alioquì in alia pietatis opera conuertendas. Fuit q; homo rigidus et austerus, zelator iustitiæ. Ecclesiã suo tempore benè gubernauit : sed vbi reformationi ac morum emẽdationi operã dare cœpit, inter corrigendũ defecit, fato q; ager succubuit, quiescens in pace. Cuius temporibus Bremensis vrbis priores viri, à cõciuibus malè habiti, & carcere dilapsi in Aldenburg, quod diximus, peruenêre. Cũ q; eo in rerũ statu res aliquandiù manerent, maritimarum vrbium consilia iam respirabant à grauissimo Danorũ bello. Intentis ergò oculis statum Bremensiũ miserantur, & interposita opera, missis ad hoc oratoribus tractare cœperunt

inter regentes de præsenti, & exulantes. Facilior indè res fuit, & magna pars ciuium in vrbe, & præcipuè collegium mercatorum, fauebat exulantibus. Facta igitur inter dißidentes reconciliatione, veteres cum nouis consularibus reponũtur in consilium, magnisq; pœnis decretis statuitur, nè veteris noxæ verbo vel opere vlla vnquàm mentio consurgat. Nicolaus autem archiepiscopus cùm viribus suis diffideret, defensorem elegit dominum Ottonem, ducem Luneburgensem, Bernhardi filiũ: qui multùm cooperatus est ad reconciliationem ciuium in Brema, cùm tumultuatio diuturna respiceret in exilium. Quindecim autem annis in archiepiscopatu, multo labore ac varia fortuna peractis, anno Christi 1435 rebus humanis excessit.

CAPVT XXXV.

HAlberstadensi ecclesiæ post Ioannem præfuit Burchardus, natus baronibus de Swarberg, præsidebatq; ecclesiæ per varios casus, annos 25. Cuius temporibus duces Brunsuici Wilhelmus atq; Otto fratrueles, oppugnauêre comitem de Spegelberg, violatorem publicæ pacis, arcem eius Hachemolen capientes: sed hoc in Saxonia nostra. Tonuerunt ea tempestate bella in circuitu plurima, vt velut in igne consideret Burchardus. Nam quod longius illi fuit, Bohemi tum sæuiêrunt in vicinas prouincias supra modum ferociter, velut immanes bellua, & quæ humanitatem omnem abiecissent. Magdeburgenses verò eius rei incurioſi, suo archiepiscopo bellum concitârunt grauissimum. Itaq; captis arcibus, quas voluêre confregerunt, clerum omnem vrbe extrusêre. In concilio Constantiensi acta est causa, præsente rege Romanorum Sigismundo. Vtroq; ecclesia gladio percelluntur. Induruerunt ceruices eorum, computruerunt

runt vt pecora in sordibus: in fine tamen coacti sunt archiepiscopum recipere, confracta reparare, capta reddere, magno partium detrimento. Dissensum est, & belligeratum est. Diximus ista plenius in Wandalia. Cæterùm parte ex altera duces Brunsuicenses detonuêre. Burchardus autem in horum medio quietus agebat, cùm partibus se non immisceret. Concilium quoquè Basileense per ea tempora initium habuit. Delegit Martinus locum, concessêre eò multi cardinales, venêre nationes & principum oratores. Eugenius ægrè assensus est: deindè suasu multorum, præsertim imperatoris, comprobauit. Illicò mutans sententiam, reuocauit, Bononiam transferens. Pulcherrimum quidem initium, sed turpem habuit exitum.

CAPVT XXXVI.

BRemensi aũt ecclesiæ post Nicolaũ præficitur insignis vir, dominus Balduinus, decretorum doctor, abbas S. Michaelis in Luneburgo, militari genere natus, vir prudens, & rebus gerendis non inidoneus, qui tamen electioni de se factæ nullo modo consensit, nisi posset vnà abbatiam Apostolica dispensatione retinere. Permisit illi summus pontifex ad certos annos, quos viuendo non attigit, vir insigni eruditione, experientia non vulgari. Eò nunc peruentũ est iamdudùm in ecclesia, vt in deligendo pontifice maior sit respectus tuendorum ecclesiæ prædiorum, quàm in ædificatione & reformatione morum. Quis enim his de rebus nostra ætate cogitat? Quanùis memoratus dominus Balduinus vir fuerit in vtraq; re præcipuus, & in cultu religionis amplificando: erat enim abbas ordinis S. Benedicti: & nihilominùs ad temporalium dispensationem, & literarum eruditio, & experientia rerũ, & cognationis latitudo, plurimũ adiuuabat.

Comitatum autem de Delmenhorſt, cuius adipiſcendi ſpem conceperat eccleſia, in aſſumptione pontificis Nicolai, qui nouiſſimus eius generis putabatur de illo ſanguine, non eſt eccleſia aſſecuta: ſed comites de Oldenburg accepêre. Quo iure autem, non ſatis compertum habemus: per legitimam ſanguinis lineam, an per affinitatis copulam: aut certè per cuiuſdam tranſactionis inter viuentes formulam, an vel Imperatoris nouo beneficio tranſierit in illos. Certum eſt autem, eccleſiam non accepiſſe: ſed comites memorati in eius poſſeßionem peruenerũt, donèc magno interueniente bello Henricus epiſcopus Monaſterienſis, & adminiſtrator tum Bremenſis, viribus eccleſiæ Monaſterienſis comites memoratos deiecit, & eccleſiæ ſuæ, cuius titulum præferebat, iußit aſſcribi: quæ vſq; hodiè tenet. Huius pontificis tempora viderunt compoſitionem diuturni & pernicioſi belli Danici in Holſatos: ad quam cooperatus eſt iſte pontifex non minimùm. Priuſquàm autem ad pontificatum iſte perueniret, iudex fuit datus à Baſileenſi concilio, in cauſa Roſtochienſium proconſulum exulantium: quæ examinata, legaliter tulit ſententiam condemnatoriam in Roſtochienſes incolas: cui tùm non parérent, omnes iniecit cenſuras. Sed illi appellatione interpoſita ad ſummum pontificem, rem, vt putabant, deriuârunt. In qua ambiguitate fluctuabant, qui appellantibus adhærerent, ſed Vniuerſitas ſcholaſticorum & Doctorum grauiter angebatur: diu tamen fouit neutralitatem, neq; concilio, neq; pontifici adhærens. Quærebatur enim tum apud doctiſſimos, cuius authoritas præualeret, Pontificis ne, an Concilij? ſed Balduinus iſte, vir non in poſtremis doctus, authoritatem concilij, cuius erat in ea cauſa commiſſarius, præferebat. Minùs tũ angebat Roſto-

ſtochienſes eas res, donèc Imperator & ipſe manum apponens, coram ſe conuictos pertinaces, banno ſubiecit Imperiali. Sed nos ad Balduinum reuertamur. Archiepiſcopatum ille cum Abbatia per annos ſex Apoſtolica diſpenſatione commutauit: cumq; iam dimittenda erat Abbatia, vitam quoq; finiuit, nè dimiſſa Abbatia diù ſupereſſet, anno à Chriſto nato 1442. Amauit tamen in ſuo monaſterio quieſcere: ſed relatus eſt in eccleſiam Bremenſem.

CAPVT XXXVII.

LVbicenſi deindè eccleſia vacāti, morte Ioannis ſui, in legatione Vngarica, electus eſt per capitulū dominus Nicolaus, primùm eccleſiæ Lubicenſis ſcholaſticus, deindè decanus, vir prudēs, & in omni vita integer, verſabilis ingenij, per capitulum in via ſcrutinij electus, per dominū Balduinum archiepiſcopū confirmatus tempore concilij Baſileenſis, impenſis 50 aureorum. Eodem anno 39, per eundem archiepiſcopum ac Hermannum Suerinenſem ac Raceburgenſem, cum prouinciali ſuo in eccleſia ſua Lubicenſi eſt ſolenniter conſecratus: fecitq; impenſas tam in die conſecrationis, quàm ſequenti die ſuæ primæ Miſſæ pontificalis, pro honore eccleſiæ ſuæ, ad 1000 eius monetæ marcas. Primo anno inſtituit eleemoſynam ſolennem perpetuam pro pauperibus, de peculio ſuo ante epiſcopatum cōquiſito, de qua in porticu eccleſiæ Lubicenſis, erogantur ſingulis diebus 13 perſonis, qualibet die talentum butyri electi, & trium denariorū panes: pro qua perennanda aſſignauit perpetuos reditus 250 marcarum, 4000 marcarum in ſorte principali. Aſſignauit etiam monaſteriis in Zegenberg & Cismaria ad veſtimenta fratrum, cuiq; monaſterio 30 marcarum redditus perpetuos, 1000 marcis ante epiſcopatum

ex peculio ſuo coëmptos. Introduxit in ea monaſteria viros religioſos, ad reformationē collapſa diſciplina regularis. Reformauit quoq; leproſariū in Swartow veteri Lubeck, ædificijs ac rebus neceſſarijs coadiuuans. In eam rē 13 marcarū redditus pius pater deputauit. Simili pietate impēſa ad leproſariū, quod eſt ad oppidū Oldenborg. Carthuſienſibus quoq; ſuæ diœceſis cōſignauit 700 marcas, ad redditus perpetuos coemēdos pro fratrū veſtimētis. Redemit quoq; de epiſcopali menſa onera quadam, quibus beneficijs aliquot adſtringebatur. In quam rem 450 marcas impendit. Aedificauit ſecūdam domum lapideam in curia Epiſcopali Lubeck, cameris, ſolarijs, cubilibus, alijſq; diuerticulis, vnà cum capella teſtudinata. Et in arce Vthin portalem turrim cū teſtudine: in quibus 2000 marcarum impendit. Stabula iumentorum & manſiones familiæ Lubeck in curia erexit, impenſis in eam quoq; rem vltra 1000 nummūm. Adiecit prædia, poſſeſſiones, agros, piſcinas, vt augeret ſumptus epiſcopalis menſæ. Legauit in teſtamēto pro menſa epiſcopali 116 marcarū redditus, per eū de fructibus præſidij Stinburg, ab Adolpho duce Sleſuicenſi coëmptos, ſub pacto redemptionis, pro 2000 penè, ad releuādam menſam epiſcopalem: quæ capitulo ſuo annuam illam debebat pecuniam. Ordinauit pro duobus capellanis Vtini in conſpectu pontificis celebrantibus, cuiq; 6 marcarum redditus: legauit pro menſa epiſcopali argentea vaſa, in pondere 49 marcarum, puri argenti, vt permaneant in eos vſus in perpetuum. Libros quoquè notabiles, & vtenſilia reliquit pro ſucceſſoribus. Anno verò nono fuit idem præſul concorditer per capitulum Rigenſe in eorum archiepiſcopum poſtulatus. Præſentato ſibi poſtulationis decreto per dictæ eccleſiæ cellarium, & duos militares

ares de diœcesi Rigensi, deliberauit apud sponsam suã, ecclesiam Lubecensem, remanere: recto consilio, quia paucis pòst diebus est euocatus, post anni reuolutionem, febribus occumbens: vir longiori dignus pontificatu. Sedit annos decem.

CAPVT XXXVIII.

MAgdeburgensi ecclesiæ post Guntherum prouenit pontifex optimus, dominus Fridericus, natus comitibus de Bichlinge, antiquo Saxonũ stemmate: præfuit ecclesiæ summo, sed fructuoso, labore, per annos 20. Erat ad speciem, cùm in curia sui prædecessoris ageret, vir seculo, vt apparuit, deditus, venari, aucupari, volare in iumẽtis, eius cura: capillis longis, veste breui, ad omnẽ seculi vanitatem videbatur excomptus. Erant in extremis archiepiscopi, ad lectum eius viri, alloquio eius fruiti, vt semper, familiarißimè: oritur ipso inchoante sermo de termino, qui adesset, calamitosa huius vita. Quis (inquiunt) post te hanc ecclesiam excipiet? quis tuebitur? Tum ille: Si me consulitis, ostendam vobis, ecclesiæ hocq; pontificatu dignum, successorem, Fridericum de Bichlinge, non hoc imùs, quod foris, præferentem. Ego noui optimum cor viri ad Dei timorẽ, eiusq; religionem. Nolite, quod foris appáret, intueri. Illustrem virum habetis, animo & corpore integrum. Abijt archiepiscopus viam vniuersæ carnis. qui audiêre sententiam morituri, non contempserunt. Fridericus eligitur, subitò in virum alium commutatur. Literis quidem non vsqueadeò ad necessitatem erat imbutus: adhibuit magistros, sed magis animum: breuiq; profecit in eum modum, vt multis doctior haberetur. Officium diuinum ipse exercuit, deuotißimum se ad omnia præferebat. Maior illi cura in reformandis moribus, quàm ædibus. In quam rem nullum

recusauit laborem. Aggressus est ductu bonorum, & zelo Dei viuentium virorum, à religiosis vtriusq; sexûs inchoare, vt ad seculares deindè perueniret. Dici non potest, quantus indè labor, quanta surrexit aduersitas: armis tueri, se multis locis contenderunt. Gaudebat, vbi maior apparuit contradictio: nam ibi rem benè processuram fidebat: & dicebat, ibi abundaturam gratiam, vbi exuberabat pertinacia. Non cessauit, donec effractis superbia ceruicibus, ad iuga humilitatis & religionis perduceret repugnãtes. Interea sibi rigidus, nihil indulgebat: in victu parcus, ieiunijs assiduus, vestitu ad carnẽ cilitino, quam rem externa velabat honestas. Id egit, vt cardinalis de latere legatus, dominus Nicolaus de Cusa, testaretur, vnum se per Germaniã reperisse pontificem, Fridericum. Vestigia sanctitatis & optimè actæ vitæ plurima repererunt eo moriente: ità vt suî desiderium diù relinqueret in ecclesia.

CAPVT XXXIX.

Bremensi autem ecclesiæ post Balduinum successit in cathedram episcopalem Gerardus, natus comitibus de Hoia, quam tenuit annis 21. vir per omnia pacificus: cui præstitit Deus, vt videret temporum suorũ tranquillitatem. Ericus autem Osnaburgensis episcopus, fratruelis eius, ejicitur sede sua, odio fratris sui Ioannis, viri omnium viuacissimi. Implicatur etiam maioribus rebus; cùm à ciuitate Monasterienſi ad episcopatum illius vrbis vocaretur: etiam ibi frustratus. Sed Gerardus propinqua bello non patitur implicari: consilijs, & quietis, vbi res poscebat, auxilijs, non destituit propinquum, sed in societatem belli pertrahi nõ potuit. Cuius temporibus memorandus diù vir, dominus Nicolaus de Cusa, cardinalis de latere legatus, venit in Germaniam, & multa in pro-

prouincijs constituit: quæ si obseruarentur, melius se in pleriſque res haberent. Literæ seruantur in archiuis ecclesiarum: hoc satis esse putant. Cæterùm in executione operis nihil appáret. Fertur idem inter alia salubria constituisse de venerabili Eucharistia, cuius erat tunc (vt nunc) quidam abusus, cùm in publicum deferretur in diebus Iouis per anni circulum. Res, vt prima fronte prætenditur, deuotioni parata: sed vt euidenter claruit, per crebram eius ostentationem vilescente, quæ semper ardens & summa debuit esse, reuerentia. Constituit ergò, vt non in publicum efferretur, nisi in octauam festiuitatis institutæ, ad honorem sanctissimæ Eucharistiæ: præsertim quia eius vsus à cœlesti magistro institutus est ad esum, non ad ostentationem. Sunt enim pleraque inter homines, quorum initia salutaria sunt, sed progressus nouitàs. Post duos annos venit ex Italia religiosus pater, Ioannes de Capistrano, ordine Minor, reformationis excitator acerrimus, Bernardini discipulus, eius qui primus de reformatione eius ordinis curauit in Italia. Venit (inquam) in Magdeburgensem prouinciam. Ipsius viri (vt ferebant) adspectus mouebat adstantes, ipse dicentis apparatus (nam vernaculæ nostræ expers, Latina lingua vtebatur) in populo energiam fertur habuisse mirabilem, cùm post illum ex fratribus, qui eum multi & præstantes viri sequebantur, aliquis interpretaretur populo, quæ ille antè enunciâsset, vtriusque sermone in quintam horam extracto, cùm prior Ioannes in tribus, & qui sequebatur, per reliquum tempus differeret. Commouit vsque adeò populum, vt omnia vana ludorum genera, scacos, aleas, quicquid id generis est, conferrent in forum, fœmineralia & structuras capitis, ac alia redimicula vana,

vno

vno igne inspectante populo, concremarent. Turbulenta fuêre omnia in circuitu per tempora huius pontificis. Sed hæc posteà: nunc, quod cœpimus, exequamur.

CAPVT XL.

MOnasterienſis eccleſia poſt Henricũ pontificem incidit in grauiſſimam perplexitatem, quæ in durum ac diuturnum bellum excreuit. Nam canonici electione legitima, vota emiſerunt in dominum Walramum, germanum Henrici prædeceſſoris, & Theodorici archiepiſcopi Colonienſis, cuius tunc erat nomen celeberrimum per multas prouincias. Erant, qui ſe huic electioni clàm opponerent: nam apertè non auſi, populum ciuitatis Monaſterienſis, & quoſdam ex miniſterialibus inflammârunt, vt vociferarẽtur, & Walramum iam ab eccleſia Traiectenſi, de qua pridẽ contenderat, reprobatũ, non paterentur ſibi epiſcopari: eſſe Ericum Oſnaburgenſem epiſcopum ſede ſua pulſum, virũ à maioribus commendatiſſimum, quòd patruus eius Otto, optimè de eccleſia Monaſterienſi meritus, ab illis depoſceret, nepoti ſuffragarentur. Capitulo verò non eſt viſum ex dignitate ſua, cedere clamoribus populi, ſuo eligendi iure decedere, archiepiſcopum Colonienſem aduersùm ſe excitare. Igitur egreſſi vrbe, ad ſuos ſe quiſque propinquos, vt ſunt omnes canonici ordine miniſterialium orti: nec patiuntur plebeij generis inter ſe quenquam, etiamſi ſit literis & eruditione excellentiſſimus. Aſperum ac odioſum bellũ conſurgit. Ioannes de Hoia comes, frater Erici à populo poſtulati, gaudebat vberem ſibi datam exercendæ virtutis materiam. Itaque ciues Monaſterienſes, æquè ad cauſam feruentes, ille ducebat: nec illo contenti, conduxêre ſtipendio ducem Brunſuicenſem Fridericum, vt Theodorico Colonienſi per diœceſim vaganti, oppo-

opponerent principem. Melius aliquanto sibi consuluissent, si Ioannis ductibus contenti, ex eius sententia rem gessissent. Fridericus ferox ab armis princeps, cedere nescius, vbi vidit hostilem exercitū impunè vagari, egressus tuto loco, castra fixit in aperto, nolens hoc crimē gloriæ suæ inferre, vt vel cederet, vel lateret. Potuisset extraxisse tempus, quòd auxilia illi, quæ erant non longè, venissent: sed efferbuit indignatione, in prælium exiens cum paucis, aduersùs triplo maiorem & expeditiorem hostium exercitum pugnaturus. Ibi quanquàm fortem operā & dux & milites nauâssent, tamen, quòd necessè fuit, concluſi in manibus multorum superantur. Capiuntur dux ipse & multi sub ipso militantes. Abducitur captus Coloniam: ibiq; diù manens, laxandum se Monasteriensium ære est arbitratus. Illi verò, ad rem minimè properauêre, arbitrati, præter mandatum se iniecisse periculo non necessario. Cogitur post multa se suo ære laxare: manſit querimonia ad posteros. Interim varijs casibus in octauum annum extrahitur bellum: quū illustris dominus Ioannes ex ducibus Bauariæ in Italia agens, intelligeret contendentium neutri magnum ius esse: & curiam petens, ecclesiam impetrauit vacantem. Literas expediuit, & venit in loca vicina, de iure suo insinuans. Iam partes amba bello fessæ, gaudebant inuenisse se quo malum terminarent. Suscipitur cum honore, introducitur: per illum omnia pacantur. Iam enim in fata concessit Walramus. Præfuit ecclesiæ in summa religione, donèc ad ecclesiam Magdeburgensem postulatus, eò concessit.

CAPVT XLI.

OSnaburgensem ecclesiam per hæc tempora suscepit gubernandam insignis & nobilis vir, dominus Con-

Conradus, natus de nobili domo de Depholt, cui se duces & comites inseruerunt: præfuitq; cum summa laude ecclesia huic vsque in vberem senectam. Multus illi labor ad reparādum disiectum ecclesiæ statum, per tempora turbulenta prædecessorum suorum. Libertatem ecclesiasticam defendit vtroque gladio, opponens se murum pro domo Israël: exerens quandoq; gladium, pro rerum ac temporum necessitate, prout cernebat vel hunc vel illum magis formidari: peregitq;, vt sub illius regimine satis resplenderet mirè depressus status rerum ecclesiasticarum.

CAPVT XLIX.

MIndensis ecclesia post Ottonem, pontificem meruit Wullebrandum de Hallermundt, virum & religione & natu primarium: erat enim, vndè assumptus est, abbas Corbeiensis, nullo in ditione pontifice inferior, ordine & numero pontificum quadragesimunonus. Arces & prædia ecclesiæ occupârunt vndecunq; vicini nobiles ac militares, incuria superiorum pontificum: præsertim dum valeret illa controuersia de pontificibus non electis, sed per sedem Romanam immissis. Reposcebat hic pontifex ecclesiæ iura: non audiebatur. Militari manu occupata, militari nihilominùs erant manu reuocanda. Contemptui erat ecclesiastica potestas, igitur corporalis gladius exerendus fuit. Armauit quotquot potuit, ciues suos eduxit, amicos imploratit. Et egressus, arces ecclesiæ vt recuperaret, oppugnauit. Primò quidem Wedekenschen de manu tulit nobilis viri Bernhardi de Lippia, Reinnēberg de manibus Nicolai comitis de Tekeneborg, & Roden de manibus Ioannis Bock. Non est promptum, neq; dulce, possessioni cedere. Igitur quod sponte noluerunt, armis erant cogendi. Proindè magno

labore

labore & sumptu ecclesiæ suæ iura recuperauit, ecclesiam magnificauit in temporalibus, nec quod ad religionem pertinet, negligebat. Sed durum & difficile est, vivos militares sub leges mittere. Non cedunt suasionibus, subtractione prouentuum redigendi sunt ad qualemcunq; ordinem. Quantum autem temporis hic pontifex præfuerit, non annotatur: neq; dies obitûs, vt solet, signatur. Ità ad finem, vt ignauus poëta, torpuit iste scriptor annalium, vt vetera signârit, recentia non annotauerit.

CAPVT XLIII.

SVerinensem autem ecclesiam, post Hermannum, susceptit gubernandam insignis vir, dominus Nicolaus, Bœtker cognomento: præfuitq; annis tredecim cum summa laude. Et iam fessus rerum, quum ambiret quietem, renunciauit in manus summi pontificis, & concessit in ciuitatem Lubecensem: ibiq; priuatus vixit aliquot annis, & requieuit in Domino, in eadem ecclesia tumulatus. Ad cuius pontificatûs primos annos iam concilium Basileense paulatim defluxit. Nam Eugenius Ferrariæ, deindè ob metum pestis Florentiæ, concilium egit. Mortuo enim Sigismundo Romanorum Imperatore, à quo Basileense concilium incrementum habuit: creato Alberto duce Austriæ in locum eius, concilium Ferrariense eius nomine cardinalis sanctæ Crucis inchoauit. Eò proficiscitur & Eugenius, eô quòd aduentare Constantinopolitanus diceretur. Is Ferrariam ingrediens, non aliter ab Eugenio susceptus est, ac Romani imperatores suscipi consueuerant. Verùm quum pestis Ferrariæ increuisset, Florentiam transferre placuit concilium. Ibi habito sæpius conuentu, discussaq; Græcorum ac Latinorum contentione, tandèm eò ventũ est, vt Græci rationibus victi, fate-

faterentur & Spiritum sanctum à patre filioq; procedere: vtq; in azymo sine fermento, triticeo pane corpus Christi consecraretur: ac Purgatorij locum esse crederent. Postremò verò, vt faterentur Romanũ pontificem esse verum Christi vicarium, Petriq; legitimum successorem, primum in orbe locum tenere: cui & Orientalis & Occidentalis ecclesia meritò pareret. Abeuntibus autem Græcis vigesimasecunda Nouembris, re hoc modo composita, gaudentes in patriam redière: Armeni etiam cum fide nostra cõuenêre. Papa, vt partes augendi concilium Basileense infirmaret, eodem tempore octodecim cardinales creauit: quorum de numero fuerunt duo Græci, Ruthenus & Nicenus: vt eorũ authoritate, Græcorum semper vacillans natio, in fide contineretur: quæ tamen haud ità multo pòst in antiquos mores recidit.

CAPVT XLIIII.

GErardus autem in Bremensi ecclesia vidit turbulenta tẽpora, ipse, vt potuit, quieti deditus: quum duces Brunsuicenses, & Wilhelmus pater, & Fridericus filius, pro prælatis aduersùs contumaciam Luneburgensium agerent: Bernardus autem dux Luneburgensis, senior Friderici filius, qui postea administrauit ecclesiam Hildesemensem, cũ Ioanne Verdensi episcopo stabat pro Luneburgensibus: causam eorũ non frustrà tutatus. Gerardus iste conspicere potuit: sed se omninò noluit implicare, pacẽ præferens omnibus rebus. Vidit propiora, quibus abstinuit: quum fratres duo Gerardus & Mauritius, comites de Aldenborg, pro rebus patrimonij contenderent, super dominio Delmenhorst, qui olim erat diuisus comitatus, in quo plurimùm iuris haberet ecclesia Bremensis. Mirum autem, cur pontifices dissimularẽt Balduinus & Gerardus, cùm per mortem Nicolai archiepiscopi,

scopi, donatione patris eius perueniret ad ecclesiam Bremensem, siue eam donationem nō probauerit imperator, ad reclamationem legitimorum hæredum: siue super ea re transactum sit inter ecclesiā & comites memoratos. Res enim in obscuro est: sed hoc certū est, neq; Balduinum, neque Gerardum, successores Nicolai, vllam super ea re mouisse quæstionē. Tum verò fratres de Oldenborg comites, super ea re magnis odijs cōtendebāt. Mauritius ad eam rem commouit ciuitatē Bremensem, vt sua parti adesset: comites de Hoia eidem accesēre. Archiepiscopus se rebus minimè implicuit. Gerardi partes Christiernus Daniæ rex, amborum frater, quibus potuit modis fouit, adiuuit, prouexit: & quoniam in persona adesse nō potuit, commouit Wilhelmum seniorē Brunsuici ducem, vt pro se Gerardo accederet: nec detrectauit operam. Obsederat Mauritius cum auxiliaribus Delmenhorst: & iam fame visus est expugnare, quandò armis nocere non potuit. Et iam penè rem confecit, vt inedia compulsi, deditionem facere cogerentur. Quum Wilhelmus dux, qui Gerardo suppetias tulit, magno apparatu contendit obsidionem soluere, vt commeatus importarentur. Id vbi persensit Mauritius, quòd esset ipse in numero militum, & robore longè superior, geminam vno in prælio victoriam meditatus, obuiam contendit venientibus, vt illo agmine fuso, fugato, vel capto, vel exciso, alacrior rediret ad obsidionē, (Dijs aliter visum) spe plenus, non posse in longum differri deditionem. Wilhelmus dux rei bellicæ peritissimus, instructa suorū acie, vbi hostes appropinquare sensit, euocatos fortissimos militaris generis iuuenes, gladio de more cædens, militari cingulo decorauit, vt essent aurati milites in euentum victoriæ. Erant ex grandioribus natu, quibus cōsideratione periculorum

lachryma in genis conspicerentur. Quorum vnus interpellatus à proximo iuuene, quid sibi velint lachryma illo in tempore, quandò audatia sola pro muro est: Non mei (inquit) mihi capitis periculum lachrymas extorquet, sed tui, similiumq; me cõmiseratio tangit, qui pro ætate & mentis leuitate, qualia vaditis in discrimina non videtis. tamen audendum est alacriter, vt decus hodierna diei sit nostrum. Commissum est prælium durissimũ, varia dimicatio. Ipse dux aliquandò sub perlibus penè captus erat: vt ei imminẽs in eius corpore hostis cæderetur. Ibi tandem steit victoria, vbi minimè putabatur. Capti comites de Hoia, casi, fugatiq; Bremenses. Mauritius ipse vix elabitur. Gerhardus autem archiepiscopus hæc quietus intuens, vbi vigesimumprimum episcopatûs sui annũ attigit, anno millesimo quadringentesimo sexagesimotertio in pace quieuit, tumulatus in ecclesia sua. Quem ea sequuta sunt tempora, vt nõ tam, quum viueret, amaretur: quàm, quũ obiisset, desideraretur. Nam bellis vndiquè tonãtibus, ecclesia vicinis motibus est concussa: quod sequentia tempora monstrabunt.

CAPVT XLV.

Hildesemensi ecclesia, Magno moriente, optimo & desideratissimo pontifice, præficitur administrator dominus Bernardus dux Brunsuicensis & Luneburgensis, filius Friderici, fratrem habens Ottonem. Is Bernardus quum ab annis iunior esset, postulatur à capitulo: & Apostolica dispensatione cœpit administrare. Fouit, vt diximus, aduersùs patrueles suos causam Luneburgensium, Burgensium, & annis aliquot administrauit: nunquàm tamen animum ecclesiasticæ disciplinæ adiecit: vtpotè qui haberet in animo, cùm ex commodo proueniret, coniugalem amplecti vitam: quod & fecit,

uit, dimittens eccleſiam. Duxit coniugem, ſpecioſiſſimam (vt ferunt) puellam, comitis de Schowenborg filiam. Sed ea viua non diù fruitur, ſubtractus è viuentibus. Eandem verò ſenior dux Wilhelmus, iam diù viduus, captus (vt ferunt) ſpecie mulieris, multùm reluſtantibus filijs, quòd iam vetulus eſſet, duxit. Suſtulit autem ex ea filiolum, non diù ſuperſtitem. Quo tempore quum Fridericus marchio Miſnenſis expeditionem haberet in Bohemos, cum multis in eo exercitu ſequebatur dominus de Gera barg: cui hoſtis erat Henricus de Swartzborg comes, qui per abſentiam eius ingreſſus illius ditionem, hoſtilia omnia peregit, gladio & incendio ſæuiens. Id quũ reſciſſet Fridericus marchio Miſnenſis, & iam dux Saxoniæ, grauiter infeſtus comiti de Swartzborg, in eum conſtituit vindicare. Id verò non paſſi Wilhelmus frater Friderici, ac Fridericus marchio Brandenburgenſis, ſuſcepêre Henrici defenſionem. Indè implacabili odio ſæuitur: frater in fratrem, ſocer in generum tendit: mutua irrogauêre damna. Sæpè leuia prælia, ſemèl magno agmine certabatur: & factus ſuperior Fridericus Saxoniæ dux, marchionis Brandenburgenſis captiuos multos in ſuam tranſtulit victor poteſtatem, vt redempti magno ære luerent captiuitates.

CAPVT XLVI.

IVbicenſis eccleſia poſt optimũ pontificẽ Nicolaum, meruit inſequutorem nihilo minorem, dominũ Arnoldum, cognomento Weſtphale, decretorũ doctorem, in legibus licentiatum, qui ab ineunte ætate in ſtudijs generalibus, publicisque gymnaſijs diuerſatus, legendo, docendóque magnum & celebre nomen ſibi conſciuerat. Is, miſſis ad vrbem oratoribus duobus, ex capitulo

præstantibus viris, confirmationem apostolicam promeruit, impensis in eam rem supra mille aureis: (sed nihil ad hæc nostra tẽpora. Necdùm enim annatæ valuerũt) per dominũ Nicolaũ Suerinensem & Ioannẽ Raceburgensem, Gerardo archiepiscopo se excusante, & pro se vicarium in pontificalibus mittente, in ecclesia Lubicensi est consecratus. Varius illi labor in ecclesia. Cùm curreret odiosa Luneburgensium causa, in qua finaliter arbiter electus, pronũciauit cum rege Daniæ, ità vt non multùm indè gratulentur partes. Causa quoq; Prussiæ, cùm Ordo in ciuitates, & illæ vicißim in Ordinem Teutonicorum belligerarent: missus & rogatus mediator, nauigabat: & cum eo consulares de Lubeca oratores, tractauêre fideliter & laboriosè causam. Sed non datum est, illo tempore finem rebus dari: sequenti tamen anno, cùm ille redisset, per eos qui remansêre, ijsdem capitibus, qua ab illo concepta & proposita fuêre, pax composita est. Nec caruit ille laboris sui mercede apud Deum: nõ enim exitum, sed animum, pensat Deus in remuneratione. Reuersus ad ecclesiam suam bonus põtifex, in arce Vtin, quæ necessaria videbantur, exædificauit. Ecclesiæ maioris sacristiam plumbo texit, suo impendio: cõparauit episcopali mensæ plurima in villis, prædijs, annuis prouentibus. Moriens reliquit in testamento argenti facti plurimum, ad ornamentũ episcopalis mensæ, non minùs quàm prædecessor eius. Libros insignes, & quod omnia exuperat, magnum sui desiderium. Sedit in pontificatu ad decimum sextum annum, sepultus in ecclesia sua.

CAPVT XLVII.

PAderburnensis ecclesia in hunc vsq; diem commendata archiepiscopo Coloniẽsi, alium pontificem non habuit per eius tempora. Nunc autem morte eius viduata, per

ta, per legitimam electionem episcopum suum meruit D. Simonem, natum domicellis de Lippia. Fratrem habuit Bernardum, vsq; hodie viuentem, virum supra multos militarem, satis ad bella fortunatum, animosum, constantem, procerum, fortem, & omnibus virtutibus militaribus praeeminentem. Simon autem episcopus, cùm non careret æmulis, initio sui pōtificatūs laborem habuit non modicum, luctatus cum his qui prædæ assueti dulcedini, quæstum fecêre de rapina pauperum, vicinorū nobilium. Multa bella subijt, ob societatem initam fideliter agebat, & summā apud omnes cum fratre fidem promeruit, perdurauitq; in extremam vsq; senectam. Cuius tempore cùm multa experiretur, hoc vnum habuit sua ecclesia nouum, quòd præpositū sustinuerit, & vsq; hodiè veneratur, plebeio genere, vtriusq; iuris doctorem, virum sine controuersia præcipuum: cùm inter canonicos nō patiatur, nisi ordinis ministerialis. Seruant idem multa ecclesiæ, Magdeburgensis, Hildesemensis, Halberstadensis, Mindensis, Osnaburgensis, Monasterienſis. Sed nulla inter omnes obstinatior est in illa re, quàm Monasterienſis. Alia patiuntur Doctores, aut Licentiatos, ob doctrinam egressos natalitia, vt ministerialibus cōparentur. Ea verò nequaq; finit quēuis inseri, præter hoc genus: inuētusq; est, qui cùm maioris ecclesiæ prabendā non haberet, præpositurā tamen aduersùs ecclesiæ statuta in quodam collegio impetrâsset, possessionemq; esset assequutus. Sed non exibat prouinciam, cæsus à nescio quo, qui indignationem canonicorum intelligens, etiam sine iussu gratificatus est eis in re nimiùm crudeli. Paderburnēsis autem & Osnaburgensis hodiè etiā venerantur quem dixi virū, plebeij sanguinis, doctorē, in vtraq; eccleſia præpositi dignitatem non solùm portantem, sed etiam implentem.

CAPVT XLVIII.

HAlberstadensi ecclesiæ, post Burchardum, præficitur præstans vir, D. Geuehardus, cognomento de Hoym, ordine ministerialium eius ditionis natus: præfuitq; ecclesiæ suæ cum summa laude per annos viginti unum. Tum fessus labore, permisit ecclesiam suam Ernesto, iam Magdeburgēsi, vt cumularet. Cernebat enim crescere contumaciam & pertinaciam tam ministerialium, quàm vrbicorum, vt non facilè parérent, nisi principi potenti, & nisi forti manu in viam iustitiæ dirigerentur, proteruituros, quod exitus ipse docuit. Per cuius tempora ortum est & gestum grauissimum bellum inter Brandēburgenses marchiones, quibus adstitêre Misnenses, aduersùs ciuitatem Norenbergensem, quæ & ipsa inuenit auxiliatores. Nam Bauariæ nonnulli principes ex veteri simultate aduersùs marchiones de Brandenborg, diù sæpeq; conflixêre. Varia fuit eius belli fortuna: nunc victi, nunc victores alternabant. Albertus ex fratribus vnus ductabat exercitus, princeps ad arma natus, & inter arma educatus. Victus magno prælio, nisi celeritate sibi succurrisset, consuluissétque, diù sensisset detrimenta accepta. Sed dum nemo hostilium partium hoc suspicaretur, dum omnes viribus exhaustis quietur ū arbitrarentur, ille præter omnium opinionem armatum agmen produxit, & non expectantibus hostibus repentinus superuenit: adeò terruit, vt vinceret, compensans lucrum posterioris victoriæ detrimentis fortunæ superioris. In Magdeburg tum erat occulta multorum conspiratio in caput aliorum: res in tegumento agebatur, nec debuit in lucem propalari, posteaquàm non processit instituta proditio. Constitutū fuit, vt præfinito die ad horam septimam in vesperū signū fieret de turri per campanam

panam ad arma vocantē. Qui ſuſcepit id miniſterij, Deo volēte, errabat: vt ſignū daret ad eam horā manè. Stupuêre omnes qui audiuêre. Ipſi coniurati mirantur, ſtatim deprahendentes errorē: cæteri magis ſtupuêre quid eſſet. Cūq; ſe nemo cōmoueret, voluêre boni viri, vt acceptus ille malignē interrogaretur, qd in animo haberet, eū terribiliter vociferaretur, Huc huc contubernales inlatā viā. Sed impediuêre alij, qbus detecta veritas maculā inuſiſſet. Placuit tegere malu, nè apertū in deterius abiret.

CAPVT XLIX.

HIldeſemenſis eccleſia tum accepit pontificem, nobilem virum, D. Erneſtum, natum comitibus de Scowenborg, dum Bernardus Luneburgenſis, adminiſtratione dimiſſa, vxoriam vitam eſt aggreſſus. Quandā videbatur ſine permutationē vterque: nam Bernardus acceptacōuge Mechtilde, germana ſorore eiuſdem Erneſti, reddidit illi ſponſam ſuā Hildeſemenſem eccleſiam. Gubernabat illam per annos duodecim, & interagendum nonnullis, vt in ea gente, implicabatur aduerſis. Moriebatur nē ſine hærede D. Adolphus dux Sleſuici, & comes Holſatiæ. Tum comitatus hæreditario iure per lineam maſculinam videbatur relapſus ad comites de Scowenborg: nam ex illa domo prodiêre comites Holſatiæ, ab vſq; primo Adolpho de Scowenborg, cui, vt ſuo loco diximus, Luderus dux Saxoniæ dedit comitatum Holſatiæ. Sed iam nunc comites de Oldenborch, ex quibus erat Chriſtianus rex Daniæ, nati Adolphi memorati ſorore, propiores erant, ſi gradus numeres: ſed non ſolet tranſire feudum per lineam fœmineā. Comites autē de Scowenborg, etſi lineā tenerēt maſculā, longè tamē diſtātiores erāt. Interuenit aūt pactio, & inter partes trāſactio, q rex memorat° dabat comitibus multa nummûm

millia, quæ tamẽ à populo terræ indicta, collecta recepit: fratribusq; suis satisfecit, vt sibi & posteris suis permitterent Holsatiam. Hoc etiam tempore Fridericus dux Brunsuicensis, Wilhelmi filius, repressa iniuriarum iure currus de Lubeck onustos mercibus tenuit, nõ longè à Gotting, quòd Luneburgensibus præstarent auxilia, cõmercia, & sodalitia. Sed Bernardus dux Luneburgensis ad arma cõcurrit, sequutæ vastationes hinc atq; indè. Peruenit deindè res ad placita, cõuénitq; vt principes Brunsuicenses arcẽ Morinck darent in pignus, quoadusq; cognosceretur, iure, an iniuria res acta esset. Comes quoq; prouincialis Hassiæ, tũ vehementer infensus Embecensibus, expedito in eos mouit exercitu. Vnica ex vicinis vrbibus mutuabatur auxilia, & à fuit principib⁹ equestrẽ militiã, exceptura penientẽ. Ille vbi mollexit præparatos ad pugnã, retrò abijt, ponens quòd in animo habebat.

CAPVT L.

RAtzeburgensi ãũ ecclesiæ per ea tẽpora præfuit insignis vir, D. Ludolphus, eius nominis secũdus, qui omnia erat vir Apostolicus, moribus, vita, verã præferens pãtificiã normã. Fuit namq; pius, prudens, humilis, mansuetus, pudicus, sobrius, castus, iustus, & quietus, neq; dolus aliquãdò est inuentus in ore eius: & inter affligendã carnẽ suam, spirituiq; subijciendã, cilicio ad nudam cutem vtebatur. Hic ante episcopatũ præpositurã in ea sua ecclesia diligenter administrauit, cui ad lõgos annos laudabiliter præfuit. Cumulauit in ea in pios vsus ecclesiæ bonam pecuniam, quam, adeptus episcopatum, mensam episcopalem leuare, adhuc ære alieno grauatam, instituit, impẽdens. Alia quoq; ecclesia onera, grauiter illam prementia, ademit, profuitq; in quamplurimis. Hic inter cætera præclara facinora, præposituram narratã, de qua assum-

assumptus fuit, competenti prouisione, pro introitu cuiuslibet successoris dotauit equis, vaccis, porcis, ouibus, satis, frumentis, cæteraq; rustica supellectili in opus necessaria, in valore 400 marcarum Lubecensis monetæ: quæ deinde quisq; præpositorum decedentium, vel cedentium, suo successori relinquere habet necesse, prout in literis desuper conceptis plenius continetur. Ordinauit quoq; viginti marcarum perpetuos redditus: decem apud capitulum, & alias decem apud mensam episcopalem: sequutus prædecessorem eodem instinctum spiritu, pro canonicis ecclesiæ suæ in publico literarum studio sustinendis. Opus per omnia laudabile, cum vbiq; viris doctis ecclesia opus habet. Moguntia per illa tempora miserabilem passa est ruinam. ex libera facta est ancilla, dum duo de archiepiscopatu contenderent, vterque à sede Apostolica confirmatus. Intus erat Dietherus de Isenberg, foris pugnabat Adolphus de Nassaw: qui ope Palatini, & occulto consilio intus proditorum, ciuitatem cepit, traditoribus in primis sua præmia persoluit, aduersæ partis factionem abduxit: vix ipse Dietherus elabitur. Iudæis præcipuè adempta sunt iura, cum victorum arbitrio cuncta gererentur.

CAPVT LI.

SVerinensi autem ecclesiæ, cùm eam Nicolaus festinans ad quietem, dimitteret, præficitur D. Godfridus de Lange, Luneburgensis, ante loquutus cum Nicolao, quid discedenti Nicolao à succedente esset erogandum. Hæc quum Apostolica essent prouisione roborata, per procuratorem renunciauit in Romana curia. Et non ignorante capitulo, sit Godfrido de ecclesia prouisio. Sed breuis erat iste pontificatus: vix anno expleto, concessit in fata. Ioannes Capistranus, ordine Minor, exuscitans

obseruantiam, de quo superiori quodam loco diximus, tum erat in Germania praedicans, miraculis coruscans. vitum vita illius operaprecium est agnoscere. Vestitus ille de more dormiuit, ante lucem surgere, pensum diurna seruitutis, sacrificium laborū deuotissimè per interualla persoluit, diuini altaris sacrificiū peregit, tū sermonem ad populū Latinè habuit, posteà per alios interpretatū: sermone expleto, ad coenobiū sui ordinis reuerteti, sexta ac nona completis, infirmos visere, apud eos morari, manus omnibus imponere. Biretum sancti Bernardini, cruore de naribus profluente post mortem tinctum singulis admouit egrotantibus. Precari supplex pro omnibus, exindè cenare: deindè his qui se accedunt, audientiam praestare, mox ꝑ vespertinum officiū dicere. Quo expleto, ad egrotos reuerti, atq; cū his ad mortē praparandū, ad necē vsq; exercere. Tum demùm completorio & alys precibus peractis, quieti se reddere: minimum esse quod somno dedit: tum reuidendis sacris codicibus operam dare, vbi pusillum temporis furatus est. Hic homo in tertio celestem, sed occupatissimam & laboriosissimam, vitam peregit. Arida & exilis erat corpore, annos natus supra 60. Quum inter Germanos ageret, sola cute & neruis ossa hærebant, spiritu vegetante.

CAPVT LII.

BRemensi interim ecclesiæ, moriente Gerhardo, Henricus natus comitibus de Swartzburg, praficitur, annuente D. Ioanne Roden, ecclesiæ maioris præposito, bullarū Apostolicarum correctore. Qui transiens & rediens crebrius itinere suo ad vrbē, vel ab illa, quadam familiaritate vsus est comitis senioris, qui numerosa prole præditus, à correctore pascebat, vt in vacatione ecclesiarū quibus adesset, vnius filiorū eius rationem haberet.

Frgò

Ergò vacante Bremensi ecclesia, cùm de electione noui pontificis ageretur, in sui ipsius personā vota inclinātia, q̄ locupletissimus & Romanæ curiæ expertissimus, multorum magnatū amicitia præditus esset, in hūc à se Henricū deriuauit: qui cōfirmatus ab Apostolica sede, à multis principibus, & plurima nobilitate solenniter est introductus. Inuénit autem paratum sibi laborem apud Gerhardum de Oldenburg comitem, qui recenti bello victor fratris sui & Bremensium, victis duras fecit conditiones. Sedata est tamen illo anno inter fratres omnis controuersia. Prouénit aūt Delmenhorst Mauritio, cùm Gerhardus opulentiorē partem haberet in Oldenburg. Satìs gauisi sunt omnes, q̄ Gerhardus malè pace affectus, de via regia in occiduas partes discederet. Erant tamen in commilitio eius, qui siue sciente, siue ignorante eo, crebriùs cernerent, quid per viam ferrent mercatores, quàm illis commodaret. Post duos annos, cùm multa Bremensibus medio tempore incommodâsset, suum ciues implorauére archiepiscopum, vt rebus finem daret: nam Visurgum, siue Weseram fluuium malè pacatum habebat. Ecclesiam vicino loco firmauit in morem castelli, vt ab incursione ciuium immunis esset. Ergò archiepiscopus motus suorum querimonijs, magno exercitu duxit in Gerhardum. Non sperabat Gerhardus eū tam esse promptū ad arma, quē irrisoriè notauit, vt atramentariū appellaret. Sed iā cōspiciens armatum, curauit interponere amicos, vt primùm in treugas, deindè in compromissum res peueniret. Compromissarij facti sunt episcopus Verdēsis, & Otto dux Luneburgensis, qui neq̄ bellū promisêre, neq̄ tum causam terminârunt: sed distinuerunt Gerhardū, nè facto in se prouocaret, quos difficile fuit iratos sustinere. Cùm aūt ꝓximis

annis

annis in Holsatia rem ageret Gerhardus, quod in Saxonia diximus, tranquilla fuêre omnia trans Albiã in Bremensi ditione.

CAPVT LIII.

MIndensi ecclesiæ tum præfuit nobilis vir Albertus, natus ex comitibus de Hoia, homo satis ventri deditus, plusquàm religioni. Rusticam ferè vitã egit, totos penè dies agens in conuiuio, aut rustica communione: familia pariter & reliqua plebe se gerente ad episcopum, quasi vnum ex ipsis. Ad hoc se natum reputabat, vt ederet: ad hoc nobilitate prouectum, vt in delicijs ageret: quod tamen magnoperè non requisiuit. Ad hoc prouectum in episcopatum, vt sumptus, quo minùs posset de patrimonio, de ecclesia prouentibus haberet. Sic animatum, sic viuentem, viderunt illum sua tempora: de diuina religione in ecclesia, de prouentibus episcopalis mensæ adaugendis, de arcibus suis firmandis, nulla ei cura. Viuebat in diem. Etiam si de pecoribus abactis quid vesceretur, non recusabat. Tali viro ad finem penè regiminis sui enascitur cum vicinis comitibus de Schawenborg bellum, quod voluntate ministerialium & denunciatur & geritur. Episcopo nullius rei magnæ curam suscipiente, accessêre partibus auxilia: leuia fiunt crebra prælia, mutuæ ab inuicèm rapinæ. His rebus dum vtraq; pars æquè fatigata esset, composita res est aquis conditionibus, & quieuêre vicissim arma. Nec multò pòst, Albertus viuendi finem faciens, dormiuit cum patribus suis. Eius temporibus monasterium, nunc insigne, Molenbercense mutatum est, posti canonicas excipiens fratres regulares, anno millesimo quadringentesimo quadragesimoprimo. Nam sub manibus dominarum dum labitur religio, omnia pariter collabuntur: ruerunt ædificia,

cia, perierunt prædia, ad mendicitatẽ versa sunt omnia: nunc sub manibus fratrum regularium omnia refloruerunt.

LIBER DVODECIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Summorum pontificum, qui ad nostra vsque tempora supersunt, lineã exequamur: quòd omnis à capite edenda sit ratio, vt plenius sibi constet. Post longæuum ergò schisma, quod durauit annis quadraginta, quum vtriusque obedientiæ cardinales conuenissent, opera maximè Sigismundi regis Romanorum, congregata est synodus vniuersalis in ciuitatem Constantiensem, vt ecclesia in capite & membris reformaretur. Ibi primùm de vnico pontifice, indubitato successore Petri deligendo, est deliberatum.

MARTINVS *quintus, natione Romanus, familia Columnensi, Odo antè vocatus, diaconus cardinalis de obedientia Gregorij, omnium cardinalium, nationum, & prælatorum consensu, in concilio Constantiensi deligitur pontifex: ibique rebus necessarijs ad ecclesiæ compositionem constitutis, per Mediolanum, Ferrariam, Rauennam, venit Florentiam: Bononiam euitauit. Ibi consedit duobus annis, deindè Romam expectatus venit: vrbem reformans, anno decimoquinto quieuit.*

EVGE-

EVGENIVS *quartus, patria Venetus, nepos ex sorore Gregorij duodecimi, à quo repugnans penè Romam ducitur. Primò suum fecit thesaurarium, indè Senensem episcopum, posteà etiã cardinalem. Vir non magnæ literaturæ, sed integris sensibus. In principio pontificatûs vacillabat, Romanos ad arma prouocando, & Basileensi concilio dedit authoritatem. Pòst meliori sensu omnia prouidit. Concilium Florentiæ peregit ad vnionem Græcorum. Vixit in pontificatu ad annum decimumsextum.*

FELIX *quintus, dux primus Sabaudiæ (nam antè comites erant) in concilio Basileensi depositio Eugenio, quorundã instinctu pontifex creatur. Vir prouectæ ætatis, tam seculo relicto, cum sex viris equestribus secedens mundo, seruire velut in eremo instituit Deo. Quum se audîsset creatum pontificem, tonsus, multa stipatus nobilitate venit: pontifex consecratur, diuinum peragit officium crebrius, creat cardinales, nouem annis se pro pontifice gerit. Eugenio mortuo, cedit Nicolao, manens cardinalis legatus.*

NICOLAVS *quintus, Sarzana oppido Lucensis agri, patre physico, humili genere natus, non mediocri virtute & eruditione vir, vno anno episcopus Bononiensis, cardinalis, & pontifex creatur. Ità assçendit repentè, vir certè dignus ecclesiastico throno. Doctus amabat doctos, ditauit, & in precio habuit: Græcè scientes honorauit, codices vndecunquè preciosos conquisiuit: multa exædificauit ad præsepe, & in palatio, quod muris & turribus firmauit. Moritur pontificatûs anno octauo.*

CALIXTVS *tertius, Hispanus, patria Valentinus, gente satis nobili, vtriusq; iuris acutissimus doctor: vir*

omni

omni vita integer, in senecta veri põtifex creatur. Turcorũ acerrimus hostis, quibus bellum indixit post creationem suam. Misit legatũ, qui biremes à se factas duceret. Excitauit principes Christianos, & infideles Persarum & Tartarorum reges. Plura facturus, si longior illi vita fuisset. Moritur pontificatûs sui anno tertio.

PIVS secundus, patria Senẽsis, Corsinio ortus, Aeneas Syluius antè dictus, cui Pij nomen congrueret. In concilio Basileensi enituit: Friderico Imperatori innotuit: ab eo in secretarium, deindè in consiliarium assumitur. Episcopus Tergestinus, indè Senensis, à Calixto cardinalatûs in numerum vocatur, post eum creatus pontifex. Concilium Mantuæ celebrauit: bellum Turco indixit, quod etiam in persona obire decreuit. Vir facundissimus, Anconam delatus, moritur, anno pontificatûs sui sexto.

PAVLVS secundus, natione Venetus, Eugenij ex sorore nepos, iturus in mercaturam, quum audisset Gabrielem auunculum creatum pontificem, literis animum adiecit: & Romã profectus, primùm archidiaconus Bononiensis, indè episcopus Ceruiæ, posteà cardinalis sancti Marci, indè pontifex creatur. Vir corpore speciosо, animo virili: diligens in colligendo auro, diligentior in distribuendis beneficijs. Quum sibi longam vitam promisisset, die quo lætus cœnauit, noctù moritur, pontificatûs sui anno sexto.

SIXTVS quartus, natione Ligur, patria Saonensis, ordine Minor, generalis in eo, per omnes gradus in ordine creuit. A Paulo cardinalis creatus, ei succesit in pontificatu. Integer vita, et doctrina clarus, nepotes magnificauit. Romam antè sordidam purgauit, sacella erexit, hospitale sancti spiritus, & in eo fi aeternitatem instituit.

Maria

Mariæ de populo, & pace templa renouauit. Anno pontificatûs sui decimotertio moritur.

INNOCENTIVS octauus, patria Genuensis, Ciborum antiqua familia progenitus, episcopus prídem Melphitensis, à prædecessore in numerum cardinalium adoptatus, in datarium assumitur: indè mortuo Sixto, pontifex creatur. Longa infirmitate impeditus, multa quæ conceperat, implere non potuit. Ornauit pontificium palatio, domum solatij miro modo instruxit, Belluidere vocauit. Diuturnæ infirmitatis finem habuit mortem, anno pontificatûs octauo.

ALEXANDER sextus, natione Hispanus, patria Valentinus, nepos Calixti tertij: à cuius memoria, & ab adolescentia sua in cardinalatu diù vicecancellarius, omnem curiæ Romanæ statum, procursum, & totius Italiæ principum & communitatum consilia callens, pontifex maximas res gerit hodiè. Potentes in vrbe familias exterminauit, omnes penè potentatus Italiæ, ex tyrannis constitutos, subuertit, per Cæsarem, quem ducem vocant Valentinum: cuius genituram neq; pater, neq; filius diffitentur. Exitum multi præstolantur in orbe Christiano.

CAPVT II.

NEmini dubium, sæcula decurrere nutu vnica maiestatis, per quam reges regnant, & potentes iusta decernunt: cuius ordinatione in ipso voluente sæculo, magnarum & illustrium rerum authores inuenimus præsedisse pontifices. Nam ad annum milleſimum quingenteſimum hunc cernimus Alexandrum incomparabilia per vniuersam Italiam facientem. Quadringenteſimum tenuit Bonifacius nonus, is qui primus frenum iniecit, antè semper insolescere Romanis solitis. Trecenteſi-

teſimus fuit Bonifacij octaui pontificis, cuius animum orbis non æquauit, qui pontificalem & imperatoriã mitram adhibuit capiti, teſtatus duos gladios in manu ſua. Ducenteſimo præfuit Innocentius tertius pontifex, cui parem multa doctrina, rerum magnificentia, ætas illa non habuit. Teſtatur hoſpitale ab eo fundatum, & à Sixto renouatum. Centeſimum poſt milleſimum tenuit Paſchalis pontifex, inſignis ea calamitate, quã illi Henricus quintus Imperator ingerebat: qua tamen vicit illam ferociam, & confregit.

CAPVT III.

MAgdeburgenſis eccleſia poſt Fridericum optimum & religioſiſſimum pontificem, promeruit æque optimum principem, D. Ioannem epiſcopum Monaſterienſem, quem capitulum poſtulauit, papa permiſit: ſed dilata eſt in ſecundum pene expletum annum eius inthronizatio, ſiue diſcordia poſtulantium, quod non videtur veriſimile: ſiue difficultate conſenſûs ex illo, ſiue intricatione rerum in Romana curia. Omnibus his, aut quibuſdam ex his, cauſis protelatio facta ſit, introductus eſt magnificè, gubernauit eccleſiam ſecundum Deum & formam, quam præfiniuit illi prædeceſſor eius Fridericus. Erat hic Ioannes ex ducibus Bauariæ. Frater eius D. Stephanus, Colonienſis canonicus, marchio Brandẽburgenſis, cùm induceretur, aderant. Gubernauit eccleſiam pacificè annis decem, & tranſiuit ad meliora. Durabat illo tempore grandiſſimũ bellũ, quod erat ciuitatibus Saxoniæ in duces Brunſuicenſes, Wilhelmum & filios eius, ob cauſam retardatorum in vim repreſſaliarum, de Lubica cum mercibus venientium curruum. Incendia multa fuêre in detrimentum principum. Oppidum Hardexe cum arce capitur: pauperes maximè,

vt fieri ſolet, luunt peccata maiorum. Fridericus autem marchio Brandenburgenſis interpoſuit ſe medium, & vocatis partibus in Quedelinburg, finem bello fecit. Damnis damna ſunt compenſata. Neque mercatores, neque ruſtica plebs, vt conſueuit, conſolationem vllam inuénit. Ioannes archiepiſcopus, vt zelum iuſtitiæ in ſe monſtraret, expeditis, quantos potuit ſuorum, vnà cum Burgenſibus ex vrbe profectus, ad obſidionem arcis Caleforde. Inerant miniſteriales, qui nupèr pannos ingenti precio tenuerant, cauſam vndecunquè quærentes. Brunſuicenſes cum ſuo principe erant in itinere. Stetit ſententia arcem ſubuertere, vt iniuriam publicam vindicarent: ſed priuſquàm illi aduenirent, pacti ſunt obſeſſi reddere quæ iure, vt ipſi dicebant, tenerent, & direpta, ad extremum perſoluere. Ità rebus compoſitis, redeunt in ſua, qui ad oppugnandum exiêre.

CAPVT IIII.

LVbicenſi eccleſiæ tũ poſt Arnoldũ præficitur pontifex D. Albertus, cognomento Krummedyck, ex genere miniſterialium Holſatiæ, canonicus Lubicenſis, in Romana curia diuerſatus. Cũ prædeceſſore ſuo in Pruſſia cauſam magni belli cõtractauit. Præfuit eccleſiæ per annos viginti tres. Operoſus quidem pontifex, à capitulo dilectus, ibiq; conſecratus. Qui regi Daniæ nimis ad obſequia volens, ſuæ proindè eccleſiæ grauis & oneroſus, nimium ſumptuoſus, & ſplendidus. Legationes regias obibat, ſuis & eccleſiæ impenſis, quod ipſum queſtus eſt: ſed nihil eo res facta eſt melior. Potuit aliquandò quieuiſſe, ſed rebus aſſuetus magnis gerendis, ſeipſum quandoquè videbatur ingerere. Cognationem ſuam locupletare voluit, ſed vndè poſſet, non erat. Argentum formatum, quod duo eius prædeceſſores donauêre magno

pon-

pondere ad decorem & instructionem pontificalis mensæ, cum cæteris auolauit. Non est quòd glorietur ecclesia, eius temporibus aucta ecclesiæ prædia, ditatam mensam episcopalem, extructas ædes, vel in curia Lubicensi, vel in arce Vtinensi. Benè haberet, si, quæ habuit antè, etiam post illum teneret. Viginti millia marcarum æris alieni relicta sunt in ecclesia, quum moreretur. Creditum est, eum mœrorem auxisse morbum, & fata eius propetâsse. Pij cordis videbatur pontifex, cunctis benenolus, nulli negans audientiã, ad omnia verba promptus, vt nemo duriusculum eum quereretur. Constantia aliquandò desiderata est. Memoriam sui reliquit apud multos creditores, qui quererentur, & optarent vndè suum reciperent. Exornauit tamen magno sumptu crucem Dominicam in ecclesia Lubicensi, quæ hodiè insignis visitur in medio ecclesiæ, vbi etiam tumulatus quieuit.

CAPVT V.

SVerinensis ecclesia post breuem Godfridi pontificatum, accepit episcopum præstantem virum, dominum &wernerum, cognomento &wolmers, Hamburgi natum, eius ecclesiæ canonicum, virum industrium, in Romana curia diù versatum. Qui cum magna laude præfuit ecclesiæ suæ, multa extruens in arcibus ecclesiæ. Nullis magnis impendijs ecclesiam grauauit, mediocris in sumptu, & omni apparatu: prouidus in omni opere, modestiam vbiq; seruauit, nusquàm exuberauit. Vidit in sua ditione tempora tranquilla. Per cuius tempora Gerhardus de Oldenburg comes, in Holsatia omnes penè arces accepit in deditionem, præsumpta, vt credebatur, regis voluntate: & siuisset facilè Rex illum pro gubernatore in commodum regis omnia agere, nisi in

sua ille commoditatem deriuâsset, hæredem se pretendens nulla parte fratre longinquiorem. Quo comperto, rex ipse aduolans, Gerhardum in arcem Segeberg ad se conuocauit: ibiq; in libera custodia habuit, tenuitq; donec omni se terræ gubernatione abdicaret: expromissam tamen illi pecuniam, ab incolis terræ collectam, iussit illi prouenire. Ità miseri agricolæ non solùm annuis censibus dominos alunt, verùm etiam pacem illis suo emunt sudore. Sed quum finem non faceret Gerhardus in Holsatiæ dominandi, perurgeretq; milites, terræ aliquandò de armis cogitare, Lubicam illi petiêre, intelligentiam & mutua fœdera certis pactionibus fecêre in Gerhardum, quòd dissimulante rege hoc moliretur, vt omnibus modis humiliaret militiam eius terræ: cui præter antiquam Aesopi de ranis fabulam, nihil competentius poterat responderi. Traxerunt in eam pactionem etiã Thietmarsos, nè grauior illis incumberet Gerhardus, quem omnes per Holsatiam agricolæ miris affectibus coluêre. Nam hodiè etiam in senibus viget memoria, & desiderium Gerhardi. Quum verò dominationem suam in id erigeret, vt regem etiam fratrem posthaberet, non est passus ille iniuriam. Arma etiam propulsando Gerhardo intentauit, auxilio ciuitatum Lubeci & Hamburgi. Ergò inuitus cedere Holsatia Gerhardus: exindè cœpit hostem in aperto agere Lubecensium & Hamburgensium, quòd illum armis hæreditaria possessione pepulissent, facilè se cum germano fratre in gratiam redituru, nisi ciuitates malo suo se interposuissent. Iam enim secura memoratis ciuitatibus ab illo erant omnia. Non fuisset fortassè rebus vrbium memoratarum ad profectum alienum, si illum in Holsatia cum fratre quomodò possent agere siuissent. Nã indè, quotiès opus videretur, gratiam

tiam regis aucuparentur, vt tamen Gerhardum non offenderent: nunc verò paratum sibi suisq; hostem extruserunt in eam regionem, vbi maximè noceret.

CAPVT VI.

MOnasterienſis eccleſia, tranſlatione domini Iohannis in Magdeburgam viduata, poſtulauit in epiſcopum dominum Henricum, Bremenſem archiepiſcopum, ea lege, non vt adminiſtrator ſit Monaſterienſis, ſed vt ſit ibi epiſcopus, ſi volet & poterit: Bremenſem, permittente ſummo pontifice, in commendam retinere, facilè paſſuros. Quid non facit ambitio ſecularis, & maioris reſpectus in ſeculo poteſtatis? Propter hoc confunditur eccleſiaſticus ordo, vt maiori dignitate amiſſa, arripiat minorem, quia ſecundum ſeculum maiori prouentu, & armorū maiori eſſet potentia. Ille quidem tranſibat in Monaſterienſem, & Bremenſem non reliquit. Idcircò ad annum Chriſti ſeptuageſimumprimum, Gerhardus de Oldenborg comes, iamdudum fratre Mauritio rebus humanis exempto, Delmenhorſt tutoris nomine pro fratris liberis gubernabat, & in Lubicenſes atque Hāburgenſes, iam (vt ferebat) hoſtes ſuos, crebra commeantibus damna ingerebat. Pertaſum eſt Henricum Bremenſem adminiſtratorem eius rei: nec arbitrabatur ex ſua eſſe dignitate, latrocinia in ſuo diſtrictu permittere, inita ſocietate cum memoratis ciuitatibus, quibus ſe Gerhardus hoſtem eſſe præ ſe ferebat: ſimul repetens ius eccleſiæ in Delmenhorſt, quod prædeceſſores eius diſſimulauêre, comparatis armis & neceſſarijs apparatibus, arcem Delmenhorſt obſedit, fratre eius Gunthero omnia pro militia magiſtro gerente. Et erat expugnationis ſpes non tam in armis, quàm fame. Sed quum eſſent itinerum minùs periti, qui oppugnationē vrgebant,

importati sunt commeatus, inuitis obsidentibus. Quod vbi compertum est, iam in lõgum duraturã obsidionem, pater Henrici administratoris, comes de Swartzborg, missis ad hoc nuncijs, rem intercepit, & ad concordiam perduxit, vt Gerhardus itinerantibus præstaret incolumitatem: quod ille pollicitus, malè impleuit. Nam sisi ea tum compositione, mercatores pannos suos per terram vexere Lubicenses. Venit nuncius, ipse mercator ad Gerhardum, saluum postulans conductum pro pannis qui essent in itinere, in promptu numerans aureos quinquaginta dono: acceptisque literis, velut benè gestare, adduci curat fasces pannorum memoratos. Vbi venerant, iussit Gerhardus in arcem perduci. Exclamat mercator, sibi suisq; rebus saluum esse præstitum conductum, literas paulò antè datas ostendit. Ille refert, nisi literas tradidisset, non venisses: abi, plura alkaturus: & tamen intelligere debes, literas meas loqui de amicorum, non de hostium, rebus: quo in loco mihi dudùm fuêre Lubicenses. Abijt ille mœstus.

CAPVT VII.

VErdensi ecclesia, tũ cessione grandæui patris, domini Ioannis, viri nonagenarij, eius adoptione, & capituli consensu, Apostolica interueniente authoritate, præficitur insignis vir, dominus Bartholdus, genere natus ministerialiũ de Landesberg, prìdem ecclesiæ decanus, prædecessoris sui authoritate, vtriusq; iuris eminẽtissimi doctoris, promotus in Decretis licentiatus. Anno septuagesimo, die decimaoctaua mensis Maij, à pontifice Paulo ad ecclesiam Verdensem promotus. Eodẽ anno in die Simonis & Iudæ Apostolorum, in ciuitatẽ & ecclesiã Verdensem honorificè susceptus, admissus, & inthronizatus est, regimenq; & administrationem ecclesiæ, quam iam duo-

duobus proximis annis, vt commissarius domini Ioannis predecessoris exercuit, tũc vt verus pastor deuotè & humiliter inchoauit, pacem bonam ecclesiæ cum Dei adiutorio procurando. Post duos deindè annos, cùm domino Henningo, electo & confirmato Hildesemensi, quod statim dicemus, maxima controuersia excitaretur, hic aduersùs omnium ministerialium ecclesiæ Hildesemensis, qui multi ac potentes sunt, voluntatem ad ciuitatem & ecclesiam quadringentis equis potenter introduxit, & postèà eidem potenter ac fideliter adhæsit, quoàd præfatus Henningus episcopus, propinquus eius, victoriam de hostibus sine contradictione possideret: licèt ministeriales ecclesiæ suæ multa in eum mala sint machinati, potentes principes in eorum subsidium aduersùs illum inducentes. Primò quidem D. Hermannum, prouincialem comitem Hassiæ, deindè ducem Magnopolensem, contra quos præfati episcopi Verdensis & Hildesemensis arma sumebant: & in subsidium aduocauêre dominum Wilhelmum patrem cum filijs, duces Brunsuicenses. Idem dominus Bartoldus posuit primum lapidem in fulcienda parte occidentali, in ecclesia Verdensi. Adauxit prouentus mensæ episcopalis ducentis annuis marcis, apud senatum Luneburgensem, prout in literis desuper datis pleniùs continetur. Idem pontifex arcem Rodenborg robustissimo aggere communiuit, & fossatis penè insuperabilibus cinxit. Portam quoq; nouam munitissimo opere, quæ ducit in oppidum, exædificauit: intùs quoq; firmauit ædes & ornauit.

CAPVT VIII.

HIldesemensis ecclesia, moriente Ernesto, quum de successore ageretur, mirabiliter cœpit fluctuare, quum eligentium vota se diuiderent.

Nam maior pars elegit D. Hermannum, Haßia comitem prouincialem, nunc ex multis annis archiepiſcopum Colonienſem. Minor pars vota contulit in dominũ Henningum decanum, cognomento de Domo. Hermannus quum veniret ad propinqua loca, videretq; paratum bellum, ob eam rem retraxit pedem, nolens implicari tantis malis. Interim Henningus vrbem Romam petens, qualicunque pretenſa forma, obtinuit confirmationem à ſede Apoſtolica: conſecratusq; ibi rediit epiſcopus, & (vt ſtatim annotauimus) armis propinqui ſui domini Verdenſis, & quos habebat in diœceſi amicos, fauore etiam ciuitatis, introductus eſt. Interim arces eccleſiæ ſeruabat præpoſitus cum miniſterialibus eccleſiæ, & conuocans capitulum in tempore, poſtulârunt in locum recuſantis Hermanni, dominum Balthaſar, iuniorem quàm vt eligi poſſet, (nam & eccleſiam Suerinenſem tenebat in commendam) ducem Magnopolenſem, qui armis fratris introductus, conſedit cum præpoſito in oppido & arce Peyne. Interim durum bellum exurgit. Erant tamen qui in vrbe laborarent inter Henningum & Balthaſar memoratos, quandam fieri tranſpoſitionem, vt Henningus, dimiſſa in manu domini ducis Balthaſar eccleſia Hildeſemenſi, ipſe transferretur ad Suerinenſem. Sed defecerunt morientes in vrbe, qui eam rem promouerent, vt perficeretur. Duriſſimo interim bello intra diœceſim conflixerunt, leuibus prælijs ſæpè concurrentes. Ciues Hildeſemenſes vt ſuo Henningo gratificarentur, obſidione cinxerunt proximam vrbi arcem Stuerwold: & anno integro continuantes, fame pepulerunt cuſtodes ad deditionem. Henningus illuc introducitur, & permanſit in eccleſia ſua ſeptem annos. Tum quieti ſuæ conſulens, voluntate omnium miniſterialium & capituli, permi-

permisit ecclesiam suo cognato episcopo Verdensi, qui eam (quod dicemus) multis annis cum laude gubernauit. Henningus quieti se permisit, collocans se in arcem vnam illi permissam, cum reseruatione condigna ad vitam transigendam.

CAPVT IX.

SVerinensem per eadem tempora ecclesiam, morte Swerneri vacuatam, accepit commendatam illustris dominus Balthasar, dux Magnopolensis: præfuitq; non multis annis, cùm illi spes de locupletiori Hildesemensi affulsit. Pro qua contentione armorum cum capitulo & ecclesiæ ministerialibus diù bellum gerebat. Sed cùm videret ad infinitum sibi esse contẽdendum armis, nec cerneret quem optaret exitum, haberetq; in animo finaliter ab ecclesia declinare, & ad vxoriam vitam inclinabat, dimissa ecclesia Hildesemensi, reuersus est ad sua Suerinensis administrationem: quam tamen non diù pòst & ipsam deseruit, accipiens coniugẽ, fraterna vxoris germanã sororem. Vacabatq; ecclesia ad nouam electionem. Quo tempore, mortuo Olrico principe Stargardiæ, quem ducem appellauêre: non quòd ducatus ille sit, sed quoniam conuentione inter se mutua conuenerant duces Magnopolenses, & principes Stargardiæ & Wandaliæ, vt, qui sine liberis decederet, alteri relinqueret terram possidendam: commutârunt etiam titulos, vt iam viuentes principes Stargardiæ, dicerentur duces Magnopolenses, & vicissim ipsi duces, se scriberent principes Stargardiæ. Quocirca cùm principatus Magnopolensis iam multiplicatus inter plures diuisionem pateretur, indè permotus Balthasar, dimissa ecclesia, coniugium iniit. Conuenit tamen inter fratres, vt neque ipsi ditiones partirentur, sed communibus

nibus auſpicijs gubernarēt: quod in hodiernum diem ità obſeruârunt. Quanuis opportunè acciderit huic ordinationi, quòd memoratus dux Balthaſar nullam ex coniuge prolem ſuſciperet: alioquì ipſe ſucceßionis reſpectus inter fratres partitionem ditionum depoſceret. Sed hæc interim.

CAPVT X.

RAceburgenſem autem eccleſiam morte Ludolphi viduatam excepit memorabilis vir, dominus Ioannes, cognomēto Stalkoper, vir plebeio genere, ſed medicinæ artis profeſſor inſignis, frater conuentualis in ea eccleſia, vir quietus, & (vt habebatur) locuples, qui artis ſuæ induſtria aurum conquiſiuit, quod ſuperioris ſui voluntate in peculio & diſpoſitione retinebat, cunctis non aliud præſumentibus, quàm vt in eccleſia vtilitatem verteretur: nec aliud erat expectandum, nisi caſus interueniſſet, quē præuidere nemo poterat. Depoſuit enim pecuniam Lubeci apud eccleſiaſticum virum, diligentißimum ſuarū rerum cuſtodem, cum quo vetus epiſcopo familiaritas interceßit. Depoſitarius eam in abditiſſimo loco ſupra caput ſuum dormientis collocauit, vbi nemo pecuniam recondi ſuſpicaretur. Sic enim ſolent etiam auariſſimi cuſtodes rerum ſuarum recondere loci inopinabilibus. Nam ſeras & clauſtra vel confringere, vel aliàs reſerare, artis cēſetur induſtria, quæ à fabris ferrarijs iam manauit ad multos. Suboleuit ex familia cuidam, repoſitam ibi eſſe grandem pecuniam: is aſcito foraneo, quem nouerat, ſocio, obſeruabat tempus, quo in eccleſia depoſitarius eſſet occupatus. Cōfregêre tectū, & indè ſubducto theſauro, abiêrunt vſque in Oeſiphaliam. ibi ſequentibus quibuſdam ob eam rem miſſis, alter ex illis deprahenſus, ſuſpēdio necatur in Kloppenborch.

De

De furtiua autem pecunia incertum, ſi quid, aut quantum redierit. Depoſitarius is erat homo ſyncerus, taliſq; fidei, vt nemo de illo malè ſuſpicaretur. Nam effracto domûs tecto, res eius ſalua non permanſerunt. Eccleſia Raceburgenſis damno feritur. Tradũt, eundem epiſcopum per occaſionem ſponſaliorũ improuidè emiſſorum, de quibus poſteà pœnitebat, ingreſſum ac profeſſum ordinem, paſſum ſibi deſponderi perſonam pro ſuo gradu honeſtam, & ſe dignam. Sed vbi in mentem ſecus iam profundiùs deſcendiſſet onus matrimonij, retroceſſit: & pœnitentia ductus, profeßione regulari rupit ſponſalia antedicta, proficiens ad epiſcopatum, in quo dignè verſatus, permãſit in finem vitæ, appoſitus ad patres ſuos in ſenectute bona.

CAPVT XI.

HEnricus interìm Monaſterienſis epiſcopus, adminiſtrator Bremenſis eccleſiæ, ad annũ ſeptuageſimumquartum, cùm Gerhardus de Oldenborg comes, finem non faceret rapinarũ terra marique, renouata ſocietate belli cum ciuitatibus, quas Gerhardus ſibi duxit hoſtiles, expeditionem in Gerhardum renouauit. Deiectum primò præſidium, quod ad Viſurgum fluuium ille erexit. Capta eſt tum quoq; arx eius Herpſtede, cũ pertinentijs ſuis, bona terra illius præfectura. Obſeſſum oppidum Oldenborg, & quatuordecim diebus oppugnatum. Gerhardi arma tanta non ſperauit, vt illi viribus ſe opponeret. Interuenêre vicini, epiſcopus Oſnaburgenſis & Verdenſis, comites de Hoia, de Tekeneburch, nè ad omnimodam eius euerſionem pugnaretur. Coniecta primùm res in treugas. Conſtituta dies ad conuentum: Gerhardus tamen ipſe non aderat. Sumpta eſt dies alia, quòd qualicunque ratione prætenſa excuſa-

excusauit necessariam absentiam. Prolongata treuga in diem Walburgis, sed nihilo quietior Gerhardus erat. Interim germanus eius rex Daniæ Christiernus, ab vrbe Roma, quam inuiserat, descendit: & cœtu principum ad se Coloniam vocato, Gerhardum fratrem inter alios iussit adesse, vt in castris suis conuenirent Carolum Burgundiæ ducem, quæ tum ad Nußiam habebat, si posset tam graue intercipi bellum. Sed tum assus fuit labor, & tamen impensa non mediocres fuêre venientium principum de longinquo. Reuersus in sua Gerhardus, Frisijs bellum intentauit vicinis, immisit satellites, qui prædam indè educerent. Ingentem quidem contulerunt: sed exituri, inuenerunt septum vndiquè aditum armis. Ibi Frisij aggressi prædatores, ducentos & quinquaginta oppresserunt. Erexit denuò Gerhardus præsidium ad Visurgum: Bremenses adnauigauêre, & expugnata munitione, vigintiquinque satellites ibi repertos, iam criminum reos, gladio ceciderunt. Annus tum erat septuagesimus sextus, cùm Gerhardus hostilitatis suæ in Bremenses finem nõ faceret. Renouabat Henricus Bremensis administrator, ope Monasterienſium, expeditionem. Ductum est in terram palustrem, quam vocant Auerland, & ingens indè extracta est præda. Iam omnibus expilatis, abire decreuerunt. Tum Henricus administrator admonuit Bremenses, vt, relicto compendio, quo ire decreuerant, secum tuto itinere circuirent: néve se in angustias conijcerent, vndè exire non possent. Sed illis freti armorum multitudine, quòd totius terræ satis essent viribus, recto in Bremam itinere ibant malo suo. Mors vocant, angustum terræ exitum. Pauci ex Frisijs de latere, primùm cœptauêre pugnam longo ordine, vt erat propter angustiam itineris necesse, ibant Bremenses.

Cæsi

Cæsi, qui primi venerant, clamorem exciuêre. Quid facerent? angusto itinere neque cedere, neque fugere, neque retrò licebat ire, & currus medij impleuêre omnia. Ibi fœdissima strage sunt cæsi Bremenses: qui superfuêre cædi, capiuntur, & in Delmenhorst pertrahuntur, ingenti pecunia in eorũ redemptionẽ Gerhardo persoluta. Hunc exitum habuit temeritas malè festinantium in patriam, quandò licebat securo itinere per circumactum transîsse. Hac fretus victoria Gerhardus, insolentior factus est, adiecitq; vt caperet quotquot in vrbibus Lubeck & Hamburg vel originem haberent, vel domicilia, vel societatem fouerent. Viginti vnus mercatores iam in carcere eius fuêre: & facta multiplici instantia, cùm septem essent pannorum fasces, adiecerunt pro suaredemptione sex millia aureorum. Abeuntibus per iocum dixit: Ite, & alijs insinuate, vt redeant, insultans stultitiæ eorum, quòd manus eius non euitarent.

CAPVT XII.

HEnricus autem administrator Bremensis, quandò Gerhardus totiès commonitus non respisceret, vt finem malorum faceret, ipse quoquè expeditionem in eum renouauit. Anno enim septuagesimosecundo ducens in eum, aliquot munitiones eius deiecit. Perijt ibi Hamburgensium capitaneus, ponte à suis inconsultè detrusus. Capta est arx Westerburch, ad Dominicam Quasi modò geniti. Sed nulla erat spes tranquillitatis, nisi Gerhardus Delmèhorst depelleretur. Iam filius fratris eius Mauritij Iacobus adoleuit: quem etsi pertæderet bellorum, gustans tamen prædæ dulcedinem, mâluit adhærere patruo, quàm subesse archiepiscopo: quem Gerhardus crebriùs insultans irrisit, atramentario commemorato. Tum verò Henricus omnium armorum copia ex

diœ cesi

diœcesi Monasterienſi producta, quandò Bremenſes & miniſteriales & ciues, iam bello feßi arma poſuêre: hoc ſolùm permittentes, vt ex ſua ciuitate exercitum pro ſuo iuſto precio adueherẽtur neceſſaria. Cœpit iam euaſtatione latè facta, obſidere arcem Delmenhorſt, fratre Henrici Gunthero comite, quem prouiſorem dixêre, omnia in caſtris pro magiſtro militiæ gubernante. Nulla erat in expugnatione armorũ ſpes. tanta eſt aquarum, atque latè circà paludum munitio, tanta inuiorum ſecuritas: in ſola fame ſtabat fiducia. Igitur omni parte obſidione firmata, omnes exitus & aditus, quantùm poterant, præſtruxêre: diligentiſſimè prouiderunt, nè quis vllæ de parte vel minimum importaret. Inerat arci non contemnenda manus militum, qui etiam auſi erumpere, proximis conflixêre. Adminiſtrator autẽ cum fratre prouiſore relicto, ad obſidionem ſufficientibus copijs, nè ocio torperent, alias duxit in Oldenborg: & inſtituta oppugnatione, videbatur Gerhardus cũ filijs & Iacobo Mauritij filio rebus diffidere. Itaq; emiſſis Hẽrico oratoribus, obſecrabant, nè innoxios Gerhardi filios de paterno ſcelere faceret exhæredes: ipſum Gerhardum paratum arce diſcedere, & omni adminiſtratione abſtinere, viuentem in monaſterio quietem agere: tranquillitatem vitæ inire conuerſum ad Deum, præteritorum emendationem facere: ipſam arcem ex illo die in poteſtate ipſi fore, vt quoties velit apertam illi domum eſſe, ſiue in pace, ſiue ad hoſtes ea vſurum. Placatur Henricus, & reducto indè exercitu, redit in caſtra ad obſidentes. Ibi Guntherus frater, quem prouiſorem dixêre, (erat enim in Moguntina diœceſi prouiſor eius partis, quæ Exfeldia dicitur) olim à ducibus Brunſuicenſibus tranſyluanis diuendita eccleſia Moguntinæ, per Ottonem illum, qui peruenerat

in

in regnum Neapolitanũ. Tum Guntherus, vir armorum peritißimus, audẽtiùs quàm cautiùs hoſtibus ſe opponit, plumbino ictus de bombarda iaculo, breui ſpiritum exhalauit. Sed nihil ſegniùs, immò etiam indè indignatior epiſcopus, obſidionem vrgebat. Extracta eſt autem obſidio per autumnum atq; brumam ad vicinia vêris: famis extrema perpeßi ſunt, ſi qua aliundè ſpes affulgeret ſoluenda obſidionis. Sed vbi ſpei nihil erat reliquum, iam omnibus abſumptis, deditionem fecêre qui inerant; pacta incolumitate & armis. Igitur ipſo die ſanctorũ Fabiani & Sebaſtiani arcem deditam Henricus ingreditur, abire permißis qui tuebãtur. Tum verò puella Mauritij comitis filia abſtrahi non paſſa eiulabat: eſſe ſuum patrimonium, nullo ſe demeruiſſe crimine, vt ſuũ amitteret ſine culpa. Henricus epiſcopus, arcem belli iure captam, ſuam eam eſſe reſpondit. iret quò liberet, ſecum haberet omnem veſtem, & omnem muliebrem ornatum cum omni ſua ſupellectile. Illa pertinaciùs renitente, auerſus epiſcopus iußit inuitam cum rebus abduci. Igitur arcem tum reparabant, & ſignis eccleſia Monaſterienſis de ſummo extentis, q illius ditio eſſet armis occupata, ſancto illã Paulo addixit. Bremẽſes, q nihil operis contuliſſent, cauſare non poterãt: ſed manet querimonia eorum qui extãt, necdũ iure eorũ, vt arbitrantur, abolito. Eccleſia quoq; Bremẽſis, ſi aliquãdò meliorib. vſa armis conualuerit, ſui iuris nõ obliuiſcetur. Sed hæc miſſa ſint.

CAPVT XIII.

MOnaſterienſem eccleſiã, quã tenebat in titulũ memoratus D. Henricus epiſcopus, etiã quotidiana mãſione decorabat. Ibi verſabatur totis annis, rarò Bremẽſem miſerat, omnia q̃ iuris illius eßẽt ex Bremẽſi ditione, in aliã aduehi curauit. Interim arces, præſidia, molen-

molendina, & quæcunque alia essent episcopalis in Bremensi diœcesi, nemine ad annum curante, perierunt. Destituta sensit ecclesia quòd curatorem fidelem non haberet, faciebat quisque quod sibi rectum bonumq; videretur. Ministeriales suo ordine, & vicißim ecclesiastici suo omnia vendicabant, nec ciuitas oblitionem egit sui iuris coaugendi, vt fieri solet per absentiam pontificis. Si quandò in prouinciam post biennium trienniumq; venerat Henricus, omnia in celeritate erant. festinabat enim redire: pacem tamen & securitatem publicorum itinerum ità seuerè iußit asseruari, vt ex eo tempore, quo ille Delmenhorsti teneret, ne auditum quidem sit quenuis obgannire transeuntibus, quæ prima eius laus est. Peruenit autem viuendo ad annum 96. & tum viuendi finem faciens, in pace quieuit, postquàm ecclesiæ Bremensi annis 33. præfuisset, & Monasterienſi vnà cùm Bremensi ijsdem 30. Sequuta sunt illa statim tempora in diœcesi Bremensi, vt magnis desiderijs quæreretur Henricus. Sic se res habet, præsentia dum sunt in fastidio, fit vt redeant in desiderium subtracta. Sed hæc alij aliàs.

CAPVT XIIII.

MAgdeburgensi autem ecclesiæ post Ioannem & Fridericum religiosißimos pontifices, præficitur postulatione capituli illustris D. Ernestus, annis pontificalibus minor, filius D. Ernesti ducis Saxoniæ, Miſnæ marchionis, Comitis Thuringiæ prouincialis: & dispensatione Papali interueniente, introducitur administrator vsque ad annos legitimæ ætatis. Principe potenti opus videbatur in eam ecclesiam, quòd videbatur sub minore non stare obedientia ministerialium & vrbicorum, ea quidem in Hallensibus proximè patuit. Nam tumultuante intùs ciuitate, primarijs aduersùs plebem, proprietarij

tarij fuêre ſartaginum in ſalina eius vrbis, honeſtum diù collegium, ſed per opulentiã inſoleſcens: non videbantur quieſcere in opibus & vitæ delicijs, niſi etiã aduersùs plebem ſuperbirent, omnia in ſua cõmoda vertere videbantur. Id cùm boni viri ex plebe ferrent indignè, oppoſuêre ſe maioribus: & indignatione concepta, armis correptis libertatem defenſitabant. Stabat diuiſa ciuitas, archiepiſcopus imploratus à plebe, ſuperuenit, & quod Aeſopiana habet fabula, murem ac ranam colligatos, vt tranarent, pariter abduxit, hoc eſt, proprietarijs & plebi durus erat. Magnam ſalinæ partem in eccleſiæ opus conuertit, conſtituitq; à ſe peti vacuatarum poſſeſſionem. Ità per ipſorum ciuium inſtantiam & propriam inter ſe tumultuationem, libertas vtrorunq; magna ex parte eſt correpta: cœpitq; extruere ad mœnia inſuperabilẽ arcẽ domatricẽ in futurũ inſoleſcentiæ excreſcentis, cũ arx Eccleſiæ altera non indè longè permaneat, ex antiquis temporibus ibi firmata, cui nomen Gebekenſten.

CAPVT XV.

HAlberſtadenſis indè eccleſia poſt annos quatuor per Gebehardum iam grandæuũ, & ab ætate feſſum pontificem, permittitur gubernaculis eiuſdem Erneſti, & authoritate interueniente Apoſtolica, primam tenet in titulum, alteram in commẽdam. Ità vadunt res hodiè, dum in pontificibus non iam religio, non doctrina, non vitæ ſanctitas, ſed ſecularis quæritur potentia, ad edomandas vires inſurgentium eccleſijs miniſterialium & vrbicorum. Ità proteruitur vbiquè, vt quem non gladius terret temporalis, neq; timor Dei, neque vllius iuſti reſpectus detinet ab oppreſſione cleri. Halberſtadenſes iam in vertiginem verſi, inter ſe tumultum agebãt, conſulares videbantur non rectè adminiſtrare rempublicã.

Ciues hoc emendare conati, in eos arma verterunt. Erneſtus epiſcopus, & pater eius Erneſtus, illa qualibuſcunque oculis obſeruantes, tempus eſſe rati ſunt, quo interuenirent pro ſuo iure, ad inijcienda frena libertati, quæ in ciuibus eſſe nimia putabatur. Iudicium & iuriſdictionem in pignus tenuêre ab epiſcopo, nec requiſiti redemptionem finebant, talia exquirebãtur ad iuſtæ oppugnationis colorem. Obſidionem fecit vrbi epiſcopus, tonat bombardis, deformat muros & mœnia, vrget, minatur, & extorquet quæcunq; mandauerit in eam vrbem expleri. Tradunt victi manus, quippe qui nisi páreant, vrbem exire, agros colere, ire ad negocia non ſinãtur. Mittit deindè epiſcopus idẽ armigeros, vt educatur quidam ex canonicis, cui malè vellet. Vincitur, extrahitur: ſed ſuperuenêre ſcholaſtici, chorales numero vigintiquatuor, barbati & interriti viri, fuſtibus vrgent armatos vinctum dimitti. Et loci decanuus, natus comitibus de Quarford, manũ depoſcit ab eius facti primipilario, & iure militari cogitur expromittere. Ità inermis, religione ſola veſtitus, armatos cœpit habere captiuos.

CAPVT XVI.

SVerinenſem eccleſiam, poſteaquàm eam dimiſit dominus Balthaſar, excepit gubernandã dominus Nicolaus, cognomento Penize, ex miniſterialibus terræ natus, electus à capitulo: vir grandæuus, & regendis monaſterijs in illum diem exercitatus, vocatus ad hoc miniſterium eccleſiæ, iam ære aliquanto grauatum alieno, quòd nummatus benè & locuples crederetur. Sed non is erat apud virũ, qui putabatur, theſaurus: vndè eccleſiã triennio gubernauit tranquillè, neq; diminuens, neq; augens illius prouentus. In Franconia, quam (inquam) ità vocant ad diſcretionẽ Galliarum, quæ verũ Franciæ nomen

men rapuit, Francia dicitur veteri & vero vocabulo, prouincia Teutonia inter Sueuos & Saxones. Sic enim appellauit diuus Hieronymus in vita Hilarionis: ità cæteri scriptores antiqui. In ea Francia tum motus erat religionis quidã insolitus. Tympanista quidam bubulcus, aut subulcus, mentitus sanctitatẽ, cepit audaciã concionãdi in clerum & principes, q̃ vita eorũ peuersa Deũ auerteret à populo, nec audiret preces sacerdotum, nec reciperet ab his sacramẽta plebi distributa: principes errare, & populo sine causa contra iustitiã telonia & vectigalia imponere, vt vsum itinerum & aquarũ natura liberum, illi grauarent. Ea sibi per diuã Mariã, vt publicaret, esse mandata. Cœpit frequentari, concurrebat ex omnibus agris, vicis & ciuitatibus, magna frequentia. Norenbergenses tamen magnis constitutis pœnis vetuêre, ne quis ciuiũ aut habitatorũ eò contenderet. Rodolphus episcopus Herbipolensis eò mittit armatos, & authorẽ malorũ abreptũ in vrbẽ, iussit cõcremari. Vides mirã hominum audaciã.

CAPVT XVII.

HIldesemensis ecclesia necdùm ex sua perturbatione sub Henningo episcopo conquieuit: neq; enim ministeriales, neq; de capitulo multi illum suauiter adspexêre: ipseq; laborũ fessus, & quietis appetens, cùm de competenti sua prouisione iã constituisset cum Bartoldo Verdensi episcopo, propinquo suo, & qui illi fidelis proximo bello adstitisset, illi Apostolica interueniẽte authoritate cùm faceret Bartoldi translationẽ, permisit Hildesemensem ecclesiam, Verdensi tamen manente, quoàd viueret, in eius commendatione, & gubernatione: deincèps ambas omni cura & circunspectione gubernauit. Nascitur illi bellum post aliquot annos cum sua ciuitate Hildesemensi, plus iuris sibi vendicante pontifice, quàm

ab olim habuissent prædecessores. Arbitratæ sunt cæteræ ciuitates initium hoc esse multarum rerum, in vrbibus per principes nouandarum. Igitur cõmuni consilio suscepêre bellum. Henricus dux Brunsuicensis, & Wilhelmi filius, iam gubernaculis à patre acceptis, partem episcopi defendit: magnis vtrinquè motibus concurrêre. Miserunt ex suis quique vrbibus arma: & magno exercitu conflato, expugnauêre oppidum Sarsede. Dux Brunsuicensis cum expedito agmine non longè tendens, expectauit euentum, non ausus inire prælium cum oppugnantibus, quòd longè præstarent numero. De Retberg comes conductus stipendio ciuitatũ, quadringentis ad prælium ductis, septus ibat Petrehyldesheim. Henricus dux prænonitus, venienti se obiectabat: & cõmisso prælio, comitem cum omni suorum manu captum abduxit, mirantibus cunctis, quòd in ea tam docta manu armigerorum, nemo in pugna cecidisset. Igitur capti suo se are redimunt, querulante comite quòd pacta illi non ex fide sunt impleta. Bertoldus autem composita pace, deinceps non modò ipse tranquillus vixit, verùm multos dißidẽtes ad pacem reduxit. Vir magnis naturæ dotibus præditus, procera longitudine, & excelsa statura: humanitate pleno vultu, singulari ingenio, dexteritate pollebat eloquẽtiæ, & principibus & vicinis vrbibus charus. Vixit ad annum milleſimum quingenteſimum ſecundum, in vigilia Dominicæ Aſſcenſionis deficiens in arce Rodenborg, tumulatus in eccleſia Verdenſi: cuius memoriam hoc epitaphio, pro inſigni in me affectu, perennandam putaui: Memoriæ digniſſimi præſulis domini Bertoldi de Landesberg, militari genere nati, optimis moribus & literis imbuti, quem rege digna proceritas, egregius animus, ſingulare ingenium, eloquẽtia non vulgaris, virtus eximia,

mia, exquisita in cunctis eminentia anteceſſori ſuo commendabat, vt illum adoptaret in eccleſia Verdẽſi filium, Papa conſecrari iußit epiſcopum: ſed maiori dignũ loco abripuit Hildeſemenſis eccleſia, cui cum ſumma laude præfuit annis viginti duobus, priorem retinens commendatam, quam antè ſolam annis decem gubernauit: hoc ſacrum ponitur.

CAPVT XVIII.

RAceburgenſis eccleſia poſt Ioannem, alium accepit Ioannem, etiam nunc epiſcopantem, genere ortum miniſterialium, cognomento Barkentyn, electum à capitulo. Qui cum duce Magnopolenſi Magno Romam petens, factus eſt Apoſtolicus executor Apoſtolicarum literarum, ſuper nouo collegio Roſtochij fundato: aduersùs quam rem oppidani ſe erexêre cũ multis alijs, omnia interpretantes fieri ad iuga illis imponenda, & ad minuendam peßimam, qua ſæpè abutantur, libertatem. Optimum factu erat, iuſtitiam & modeſtiã in vrbibus dominari: ſed ea res aliter conſpicitur. Vbì principes libera poteſtate dominantur, multa fiunt per potentiam dominantis: nec res meliores ſunt, vbì vrbici liberum tenent imperium, ſi non alios, certè in clerum ſuperbientes. Sed hæc alibì per alios. Furem in arte conſpicuũ, in ſua diœceſi deprehendit hic pontifex, ſacerdotem, qui ordinario proceſſu ſua furta per vrbes expleuit, digeſta habens omnium nomina locupletũ, quibus minabatur, eos debitorum loco inſcripſit libro ſuo rationali. Vbì furta expleuit, ibì ſoluiſſe ſignauit, numero adiecto. Omnis generis ſupellectilem cõportauit: ſacerdotis, mercatoris, ruſtici paratas veſtes domì habuit, honeſtaque per diem conuerſatione & viſmariæ diù commoratus, vſqueadeò, vt paſtor eccleſiæ illi nonnunquàm permitteret prædicationis aut Miſſæ officiũ in

ecclesia. Deprahensus scalatur, & in Schonenberg carceri inclusus moritur. Idem pontifex Ludouicum de Pino, medicū doctissimū, quem de hæresi suspectū habuit sibi aliundè per quendam Cyriacum de Biz suanck Sueuum, ad quem Sueuus ipse Ludouicus confugerat, per eundem territurus nōnullos suos in vrbibus debitores. Is cùm non ignoraret episcopum homini esse infensum, cùm ex eo quæ vellet accepisset, misit in Schonenberg asseruandum. Ille non inuitus accipit hominē grandæuū, podagricum, exesum morbo. Vinctum habuit, & in vinculis perijt nocte Laurentij, anno 97. quem sibi fatalem ille prædixerat. Huius pōtificis tēporibus proiecta est religio Præmonstratensium, quam vsq; in hūc diem habuerunt: Apostolica dispensatione facti sunt canonici seculares. veruntamen professi regulā, à substantialibus non absoluuntur. Interiorem vestem non mutant, assumuntur seculares personæ canonici. Erigitur archidiaconatus in ecclesia: prior fit decanus, fit de canonico non canonicus: hoc est, de regulari nō regularis: canon enim est regula.

CAPVT XIX.

MIndensi ecclesiæ post Albertum præficitur Henricus, natus comitibus de Scowenborg: qui in ea præsidet cum summa laude in hodiernum. Vir tranquilli animi, modestus, pacificus, & q. nulli vnquàm detrimento fuit, ità versatus inter omnes sine querela. Hoc tēpore ad annum 1480. Rhodij milites Hospitalarij, cùm post expugnationem Constantinopolis pacem nunquàm habuissent, sed continuis motibus vicinarum partium, tum etiā in se factis concursibus sæpè magnis viribus hosti sint Christianitatis Mahometi, Turcorū Imperatori, conflictati, qui post tot ingentes victorias animo inflatior, despiciebat paruam insulam suis victorijs repugnare. Angeba-

gebaturq; animo, illam penè ſolam inter tot deuictas vrbes conſpicere Chriſtianam, imperia ſua cõtemnentem. Igitur ingenti claſſe, maximaq; bellatorum vi ad annum 80. Rhodum petijt, militeq; in terram expoſito, primùm in monte S. Stephani, & circa eius montis colles, eſt caſtrametatus, & per tres fermè menſes vrbem bombardis miſſilibusq; alijs indeſinenter per duces ſuos lacerauit, & oppugnauit. Verùm magnus Rhodiorũ militum magiſter, vir prudentiſſimus, integerrimus ac magnanimus, ſuæ virtutis magnũ dedit experimentũ. Diuina enim illũ protegente clementia, Turci prælijs funduntur, propulſantur, cædũtur, tantoq; impetu, domino formidinẽ immittente, terga vertunt, vt necem ſibi ipſis afferrent. Fama ſatis conſtans eſt, Turcos viſionis miraculo conterritos, cùm cælitùs immiſſi milites Turcis terrori, Chriſtianis fuêre miraculo. Hanc victoriã non ſibi magiſter ac ſuis, ſed cælo tribuit. Exactis igitur 89 diebus, Imperator Rhodiorũ littore claſſem ſoluẽs, Peluſiũ nauigat, illic militẽ & impedimenta exonerat: vbi vndecim dies moratus, ad domeſticos lares cum clade & ignominia reuertitur, breuiq; finẽ fecit viuendi. Petrus aũt magiſter, Sixti Põtificis & cæterorũ pecunijs adiutus, inſulam & vrbẽ quaſſatã reparat, facitq; Rhodum celebriorẽ.

CAPVT XX.

SVerinenſem eccleſiã breui Nicolai pontificatu viduatã, regendã accepit dominus Conradus, cognomẽto Loſten, Wiſmaria ortus, atq; in vtroq; iure doctus. Vir benè nummatus, annis multis grauatus: cùm non diù crederetur ſuperfuturus, ſedit in annũ vigeſimũ, adhuc ſpirans ad Dei beneplacitum. Multa ille eccleſiæ prædia pignore obligata, aut ære grauata alieno, redemit, & eccleſiæ libera reddidit: Hydrũtũ Apuliæ ciuitas maritima,

ab exercitu Mahometi Turcorum principis oppugnata diù, capitur, cùm eius exercitus à Serſona in Apuliam tranſuectus eſt. In colle qui vrbi imminet, hoſtes ſunt caſtrametati: vallo & foſſa munitiſsimum Hydruntum obſederunt, vt nulla ſpes auxilij ferendi remaneret. Tandèm diruptis mœnibus, ad veſperã extracta pugna. Superati Hydruntini, ingreſsi vrbem Turci, archiepiſcopus capitur, trucidatur, nec verbum ſonat ex ore. Qui in hoſtium manus peruenerunt, omnes capite plexi ſunt. Hydruntinorũ dux captus, exarmatus, medius eſt proſectus. Supra duodecim millia periêrunt, euaſerũt tamẽ 2200. Potiti prima victoria Turci, cœperunt ſtatim vicina oppida ſolicitare ad deditionem, in primis Leucen & Tarentum. Infelix Apulia tota ceſsiſſet, nisi mors interueniſſet Mahumetis. Quo mortuo, Alfonſus dux Calabriæ iam Turcis inſeſſam vrbem obſidione cinxit. Turci vbi accepêre principis obitum, ſibi diffiſi, ſaluis rebus ſuis, deditionem fecêre. Qui vrbem ingreſſus, reparauit, & ex Turcis quidam in eius obſequio remanſerunt.

CAPVT XXI.

OSnaburgenſem eccleſiã per idem tempus inſignis & nobilis vir, dominus Conradus, natus comitibus de Retberg, accepit, pontificio ibi praditus honore, electus à capitulo: vir induſtrius & humanus, maiori etiam loco dignus. Eccleſiam vſque hodiè non ſine laude gubernauit, iam ſedens in Monaſterienſi, hanc tamen retinet, vt nunc mos habet, commẽdatam. Apud Suitenſes montanos hac tempeſtate, non longè à finibus Lucernenſium, in loco vaſtæ ſolitudinis, homo ſenex, ſolitarius, eremiticã vitam agebat, qui per annos viginti ſine corporali cibo fertur victitâſſe, quẽ fratrẽ Nicolaum dixêre. Vir corpore aridus, ſiccus, exhauſtus, ſola cute neruis oſſi-

ossibusq; cohærens. Et quanquàm eremitæ diutiùs ieiunent, & propter ocium & vitam vmbrosam illæsi permaneant, sicut carceratis contingit : verùm hic homo cælestem vitam in terris egit. Quanquàm inuidi eum hominem glorioſum dixerint, vitamq; eius ſint ad iactantiam interpretati, & perindè mercedem illum ſuam hîc accepiſſe. Sed eſt quod ſemper fuit, ſanctitati nunquàm defuit obtrectatio. Cur virum calumniantur, qui vitam in arctiſſima paupertate & ſolitudine duxit, qui omnes ſe accedentes, ſpiritali cõſolatione plenos remiſit, in abſtinentia & humilitate perſeuerans : qui nihil appetiuit, nulli vnquàm iniurius fuit ? certè in tantis laboribus & ærumnis, parua merces, laus ex hominibus. Tandèm ſenio & viribus deficiens, ſenilem animam mollis ſoluit ſopor. Sepultus in eccleſia ſui paſtoris, non ſine miraculis quieſcit : qui etiam vicinis populis vaticinia nonnulla, quæ rerum probauit euentus, prædixit.

CAPVT XXII.

LVbicenſi eccleſia morte Alberti viduata, electione canonica ſurrogatur in eius locum dominus Thomas, cognomento Grote, ex canonicis eius eccleſiæ. Nam cùm eccleſia magno ære alieno grauiſſimè eſſet onerata, ſi quandò emergere debuit, pontifice opùs erat & frugi, & diuite : quæ ambo in memorato viro eminebant, vt præſenti pecunia debitorum onera abiiceret, & ſequenti parſimonia hoc quod remaneret, curaret augere. Sed quod in ſpecie lucebat, in veritate non eſt compertum : quia neque theſauros habuit reconditos, neque is erat qui prudentia ſua eccleſiam releuaret. Homo ſingularis frontis, ſolitudinis amator, ſemper ſe incluſit, nullius paſſus alloquium. Qui anteà videbantur homini familiares, eos tum quoquè cœpit habere ſuſpectos, neſcio quam du-

cens in animum cogitationem. Orabat capitulũ, dignaretur interesse tractatibus super omnibus, quæ illi imminebant, & à creditoribus & à cæteris, quæ multa sunt, accidentibus. Recusauit. Misêre ex suo numero, qui cum illo loquerentur: non sunt admissi. Delegêre, quos putabant illi gratos. Idem ille permãsit, nolle se cum capitulo agere, circunuentionem quærerent, & illum implicarent maioribus perplexitatibus: deniq; visionibus agebatur, & nocturnis admonitionibus. Descendit in animum eius, vt quanuis impetrâsset Apostolicam confirmationem: tamen in Romana curia constituit procuratores ad renunciandum ecclesiæ, in fauorem domini Theodorici Arudes, in Romana curia causarum procuratoris, legum doctoris exquisitissimi, nulla desupèr mentione ad capitulum facta. Cum res percrebuit rumore, misêre ecclesiæ decanum, vt rem omnem cum futuro pontifice transigeret, priusquàm ille nôsset facta renunciatione, dominus Theodoricus Apostolica prouisione facta, ibi accepit consecrationem: & ad ecclesiam suam descendens, honorificè susciptur: vsque in hunc diem & deincèps, Dei miseratione, cum magna laude præsidens, Ecclesiam suam paulatim, debitorum onere leuat, de reliquo curaturus.

CAPVT XXIII.

BRemensi ecclesia, post Henricum eius administratorem, electione legitima præficitur dominus Ioannes, cognomẽto Rode, maior in ea diu præpositus. Brema bona ortus familia, nepos ex fratre domini Ioannis, olim præpositi, bullarũ correctoris, viri opulentissimi, cui etiã hic hæres extitit: qui respectus illũ ad calamitosam ecclesiã prouexit subleuandã. Vir mãsuetus & modestus, si suæ studuisset tranquillitati, longè melius habiturus in

pra-

præpositura, q̃ sit exp̃tus in archiepiscopatu. Subiit enim negociũ laboris plenũ, cùm multa ecclesiæ prædia impignorata essent per belli tẽpora, quæ illius prædecessor gerebat, cũctis ecclesiæ arcibus iam ruinosis, q̃ ibi annis 30 fabricã nemo curâsset ex animo. Vix inuẽtus est locus, in quo importunius delitesceret. Igitur quieto & locupleti viro opùs erat, qui ære grauatã alieno ecclesiã, parsimonia & frugalitate, & præsenti solatio subleuaret. Obliqua inuidia id inspexêre ministeriales, qui nunc vocari amãt militares, qui maluisset ex principibus, aut nobilibus, aut suæ cõditionis viro ecclesiã gubernari: nè plebeio homini, si dijs placet, subderentur. Nã quod potuêre, non longinquo principi quidã spem fecêre. Respexit quoq; in ecclesiam Otto comes de Aldenborg, Gerardi filius, eius ecclesiæ ob eam spem electus canonicus. Sed creditum est vulgò, patris memoriam illi nõ profuisse. Bremenses ipsi iam initiò constituendum putauêre, quo ordine agerent cũ illo. itaq; difficiles archiepiscopo suo fecêre conditiones. Suscitatis omnibus ab antiquo querimonijs, quas vel in ipsum, vel in terram ecclesiæ, vel in capitulum, vel in reliquũ clerum quouis pacto inuenirent: vix multo labore communium vtriq; amicorũ, cùm se ciuitatum vicinarum cõsilia, Hamburgi & Luneburgi, interponerent, impetratũ est, vt res tolerabilibus modis conquiescerent. Tũ se statim alius turbo prodidit, impensis, quas pro confirmatione solito sumptuosiore, proq; consecratione & alijs ecclesiæ necessitatibus fecerat, releuãdis, per singulos agros collectã de consilio capituli primorũq; in terra constituit indicere. Obiecêre se multi ex ministerialibus, prætẽdentes, multis se sumptibus & oneribus grauatos à prædecessore suo: quæ nisi reponerẽtur, nõ se admissuros precariã. Aliasq; cõditiones immiscuêre, quibus satis declara-

clarabant, quo essent affectu in suum pontificem. Res tamen vtrinq; processit.

CAPVT XXIIII.

MOnasterienſi eccleſiæ per eiuſdem Henrici obitum, erat conſulendum de nouo pontifice. Igitur capitulum matura deliberatione præhabita, poſtulauit inſignem virum, dominum Conradū, eccleſiæ Oſnaburgenſis epiſcopum: isq; apoſtolica permiſſione confirmatus eſt pontifex in illa eccleſia, cùm remaneret adminiſtrator in priore. Monaſterienſis enim pro ſua dignitate & opulentia, & armorum potentia, titulum requirit in ſuis pontificibus, non contenta adminiſtratione. Igitur Conradus, vir nobilis, doctus & prudens, ambas vſque hodiè gubernat eccleſias. A capitulo tamen ſuo & miniſterialibus inecto freno, ſatis (vt fertur) reſtrictus, vt nil nisi quod illi approbârint, in maioribus decernat, præſertim in rebus bellicis. Nec iniquum quippe, quia ea in re & opibus, & armis, & ſuorum periculo capitum, coguntur adeſſe. Itaque fruitur temporum tranquillitate, & maxima nihilominùs inter magnos authoritate habitus eſt epiſcopus, armis, viris, opibus, arcibus, prædÿs, reliquisq; rebus ad ſplendorem abundantiſsimus. Friſia quidem illa contermina, magnis motibus agitata, depoſceret arma auxiliaria, quòd comes Orientalis Friſiæ coniugem tenet neptem illius ex fratre: ſed ille paluſtrium rebus ſe non immiſcet. Eduardus, quem illi Friſio ritu Edizardum vocant, Groningenſibus durus hoſtis erat, ſub Alberto duce Saxoniæ. Quo in obſidione eius oppidi in caſtris mortuo, idem Edizardus hoſtilia continuauit: ſed iam res pacata bonis modis, conquieuit.

CAPVT

CAPVT XXV.

BRemenſi interim diœceſi ſicut ab antiquo, ità nunc nouus labor creatur à Friſijs. Diù cum illis actum eſt, vt archiepiſcopum recognoſcerent dominum ſuum, obtentu omnium quas habuêre libertatum: tamùm, vt aduerſante quocunq; illi parérent. Conceptæ litera, illis ad rem maturè ruminandam traduntur. Vident, remittunt cum hoc reſponſo, Liberum eſſe populum à memoria Magni Caroli: eam quam à maioribus acceperunt, libertatem defenſuros; & ad poſteros eſſe tranſmiſſuros, proq; illa tuenda morituros omnes. Tam magnifica verba facilè diſcuſſa ſunt, vbi primùm ſe arma oſtendunt: eſt enim populus ille paluſtris, vt vaſtus corpore, ità animo ſtolidus, ſed ad arma non ſatis ſibi conſtans: id tum monſtrauêre. Ioannes comes de Aldenburg, Gerhardi filius, quum gubernacula terræ ſibi debita præferret, conductis aliquot ſatellitibus, ingreditur eam partem Friſiæ, ſibi non longinquæ, Stadium dixêre, Stadlandt. Ad primam oſtenſionẽ armorum, ignauæ pecudes ſe dedũt, ne vno quidem prælio pro ea, quam inflatis prædicant buccis, libertate pugnantes. Aliquot ille eccleſias muniuit, foſſatis & pluteis circunducens, quibus vteretur pro arcibus, quô in deditionis fide conſeruaret populum, ſemper fide fluctuantem. Id conſpicatus dominus Magnus, Ioannis filius, dux Saxoniæ inferioris, cùm in vicinos Hadaleriæ ſuæ & weſatos Friſios iuris aliquid prætenderet, comparat & ipſe pedites, occupare terram ambo ſtudentes prolatandæ ditioni, ambo contemptũ in fratribus ſuis apud eccleſiam Bremenſem vindicantes. Igitur in eccleſiã vlciſcentes contemptum ſuorum, ſimul ſtudentes ſuæ amplificationi, terras eccleſiæ à diuerſa parte, ad mare tamen ſitas inuasêre. Miniſteriales eccleſiæ viderunt iſta

non

non inuiti, quòd archiepiscopo, cui non benè vellent, natum vndiq; laborem cernerent. Quid faceret archiepiscopus? Certè cum suo Bremensi senatu, itemq; Hamburgensi consilio interlocutus, quorum de maximo agi videretur praiudicio, fœdera & belli societatē iniit: nō enim ecclesiæ solùm detrahi ius suum tentabatur, sed fluminum ripis & ipsi mari cœperunt imminere, quō libertatem nauigandi quibuscunq; modis arcerent, flecterentq; in sua commoda. Ea etsi fortè pars altera nō meditaretur, ista tamen timuit, et sibi cauit. Igitur archiepiscopus & duarū vrbiū consilia nunciauêre duci Magno hostilia: & iam comparatis satellitibus, Hadeleriā penè sine cōflictu deditam accepêre, tripartitò diuidentes, archiepiscopus pro se, Bremenses, & Hāburgenses. Ibi Thietmarsi cùm essent in fœdere cōprehensi, aliquot etiā suorum in armis habuêre. Populus per insciti contemptor cæterorū, conuicijs lacessiuêre satellites cōductos. Illi inuecti, cùm à nemine possent prohiberi, ad 70. prosternūt ex Thietmarsis, prostratos nudant. Eā rem solis imponunt Hamburgensibus casorū cognati, in hodiernū manente querimonia. Magnus dux adiēs omnes in circuitu principes, queritur per vim sibi ademptū patrimoniū. Omnes cōmouet, vt literis datis, cōmuni ope ex suo fœdere conducant gregarios milites pedites. Guardiā dixêre: quia multis annis Alberto duci Saxoniæ, deindè Romanorum regi in Geldriā, postremò Geldrensi duci in vicinos Cliuenses & Iuliacenses duces militauerūt: quorum etiam opera ante duos annos rex Daniæ Ioannes, regnū Suediæ ad iuga coëgit. Ex omni natione cōcurrebant. Inerant Germani, & hi potissimùm ductores, & maior numerus ex superiori & inferiori: Sueui, Bauari, Sweceri, Franci, Saxones, Brabanti, Geldrij, tum Lombardi,

Hispa-

Hispani, Galli, Scoti, Aethiopes aliquot, promiscuũ genus, cuius iam clarissimum erat vbiq; nomen.

CAPVT XXVI.

CONducti à Magno duce, vt diximus, appetente brumâ, circa festũ Elisabeth, venêre Aldenborg. Nõnulli se in vrbis stipẽdio exhibuêre: contẽpti sunt. Ex Aldenborg transmisso Visurgo, cõstituerunt Bremẽsem ditionem inuadere hostilẽ: sed erant excubiæ in altera ripa, simul & tempestas, & cum niue frigora prohibuêre transitũ. Retrò tulêre pedem, & per angulũ vrbis Verdensis, permittente episcopo Hildesemensi, eodemq; administratore Verdensi, quòd alienã causam nollet suam facere, quodq; sciret manũ multorum principũ esse cum illis: accessit, q̃ non sensit aliundè promissam opẽ. Igitur parta incolumitate suorũ, ire permisit. Illi ꝓpinquârunt oppidis, Stadio atq; Buxtehudi. Virgines Moniales, desertis monasteriis, profugerunt in oppida. Experti sunt ibi famẽ incredibiliter hominũ quatuor millia & supra, q̃ arida regio vix nutrit suos habitatores. Expectârunt glaciẽ rigescentẽ: vt omniquaq; accedentes, oppugnarent oppida. Nõ hoc illis præstitit rector natura Deus. Ità alternabat aura per biduũ ac triduũ, vt diù quod vellẽt, nõ possent. Duxêre deindè per Tzenenã & mediã diœcesin in Hadeleriã. Animaduersum est, prædia ministerialium mãsisse incolumia: sola, quæ ecclesia & monasteriorũ erant, subruebãtur. Ipsa, in quibus per brumã delituêre, monasteria in discessu cõflagrare cœperut: incertũ an igne iniecto, vel ex ipsa negligentia. Hoc certũ est, ciues Buxtehudenses vicinis monasteriis iniecisse manũ, vt conflagrarent. Tanto erant perfidi odio in sancta loca, quòd dicerent, oppido præiudicare monasteria, cùm reuerà oppidum monasteriis præiudicet, quorum vetus

sine

sine controuersia prius erat oppida. Tum in Hadeleriam contendunt gregarij, sinè gladio, solo terrore eam recuperantes duci Magno. Nemo enim se opposuerat, nemo arma contrà ferebat. In vicinam quoq; Phrisiam, & Wursatiam vocant, se conuertunt. Ibi insigni clade accepta, retrò tulêre pedem. Interim archiepiscopus à suis ministerialibus desertus, quòd pro duce Saxonia, vt compertum habebat, multa molirentur, nec à belli sortijs consolationem accipiens, consentiente capitulo suo, vt defensorem haberet ecclesia, Christophorum Henrici ducis Brunsuicensis filium accepit adiutorem. Dux protinùs arma contraxit, moturus in eam peditū manum. Omnia illi in promptu fuêre, pedites, equites, bellica impedimenta. Ordinauit per opportuna loca defensionem. & iam erat mansurus, cùm rex Dania, & frater eius Fridericus, missis oratoribus ducem auerterent, quòd illam manum stipendio conduxissent. Pedites verso itinere, per terram Luneburgensem in Eslinge, transmisso Albi, venêre in Holsatiam: indè Thietmarsiam inuadentes, sepulcrum cum multis repererunt: quod in Saxonia diximus. Manet indè diù querimonia archiepiscopi, & deindè ducis in Hamburgenses, quòd debita & promissa auxilia non miserint, in his aduersis, durante societate.

CAPVT XXVII.

PAderburnensi interim ecclesia, morte Simonis vacuata, non peruenêre ad legitimam electionē canonici, quòd viuente iam Simone, D. Hermannus archiepiscopus Coloniensis eam ecclesiam obtinuisset apud sedem Apostolicam in commendam: exemplum secutus sui prædecessoris Theodorici, qui illam, quoàd vixit, tenuit, tenebitq; iste suo tempore: sequentur exemplum eius

posteri.

posteri, tardiùs redibit capitulum ad electionem legitimam. Et quoniam nullum penè episcopis hodiè ministerium remansit in ecclesijs, nulla penè cura religionis, ad hoc solùm intendunt nostri temporis, præsertim in locupletibus ecclesijs pontifices, vt, quæ foris sunt, temporalia tueantur, arces & prædia defendant. Nullum perindè videtur ecclesiæ detrimentum, magis verò profectus, habere tam potentem defensorem, qui nutu & verbo plus, quàm alius armis, imperitet. Quòd si modestia esset in summis viris, posset Colonienſis ecclesia suum pontificē impensis suis satis deducere Sed quandò erit, vt dicat infernus, Sufficit?

CAPVT XXVIII.

HIldesemensi, morte sui Bartoldi, optatissimi pontificis viduata ecclesia, per legitimam capitulī electionem sufficitur in locum eius illustris princeps, D. Ericus, ducis inferioris Saxoniæ filius, qui vsque ad illam ætatem in ecclesia Colonienſi canonicatum tenebat. Satis diu dubius quid mâllet, quietem in ecclesia Colonienſi, an perturbationem & laborem plurimum apud ecclesiam Hildesemensem. Non est permissus suum in ea re sequi iudicium: cognationis suæ & amicorum stimulis adigitur subire non quod ille mâllet, sed quod illi suasêre. Igitur consensit electioni: & misso in vrbem oratore, Apostolicam confirmationem obtinuit. Necdùm expleuit in administratione annum, quin antiquæ deliberationis sententiam repetens, verbum fecit capitulo suo, esse sibi in animo quietis desiderium, cernere paratum laborem apud ecclesiam: si paterentur loco eius Ioannem fratrem, & in eum consentirent, vt pontificem haberent, mitteret ad Apostolicam sedem, ibique in fratris fauorem renunciaret, postulaturus prouisionem pro germano. Quid

faceret capitulum? Inuitum & repugnantem tenere haud poterant. Consentiunt. Ille sumptis documentis, mittit nuncium in vrbem: magnoq; desiderio reuertitur ad locum quietis suæ Coloniam. Vides quò operetur educatio. Ex puero, inmutritus Coloniæ ritibus, inclinari non potest, vt maiori subeat oneri: ponitque, quod alij fatigatis omnibus notis & amicis, magna instantia noctes atq; dies consequi ambirent.

CAPVT XXIX.

VErdensi autem ecclesiæ eiusdem Bartholdi morte vacuatæ, postulatione capituli, dominus Christophorus, dux Brunsuicensis, Bremensis ecclesiæ coadiutor, præficitur administrator. Nam cùm dominus Henricus dux Brunsuicensis iunior, pro suo quoquè filio, sed annis minore instaret, vt postularetur, cessit filio senioris, permittens, immò & adiuuans, vt negocium pro domino Christophoro prafato procederet. Missus est in vrbem ad pontificem in eam rem nuncius: & non obstante, quòd adiutor sit perpetuus in ecclesiam Bremensem assumptus, certus de successione in eam ecclesiam, si superuixerit: nec obstante, quòd minor sit ab annis, vt agens decimumseptimum, possit administrare Verdensem ecclesiam, sumptum in suum diem sacrum ordinem pontificalem, vt tam spiritualibus pontificalibus, quàm temporalibus omnia gubernet. Inuenit nuncius iste faciles aures pontificis Romani. Solet enim sedes Apostolica petentibus se liberalem exhibere, permutans plumbum pro auro. Quod cùm dictum est veteri seculo, quantum creuerit in hunc diem illa liberalitas, facilè intelligunt agentes in rebus. Sed hæc interim.

CAPVT

CAPVT XXX.

BRemenſis interim eccleſia à ſuo archiepiſcopo gubernatur. Nam conuenit inter placita à principio, quòd dominus coadiutor nullis in ea eccleſia rebus ſe immiſceat, nullis interſit nisi inuitatus. Omnis indè adminiſtratio quandiù placitum eſt, manet in manibus archiepiſcopi. Sed interim per hunc annum poſt 1503, legatus de latere cardinalis, dominus Raimundus, titulo ſanctæ Mariæ nouæ, presbyter cardinalis, cùm ſuperioribus annis per Germaniam miſsis commiſſarijs iubileum publicari mandâſſet, & pro defenſione fidei in Turcos collectam ingentem pecuniam per loca haberet, ipſe inuiſere dignatus inſignia loca, præſentiæ ſuæ non parua dedit viſentibus donaria, pleniſsimam remiſsionem, quotiès in pontificalibus celebraret: potiſsimùm peragratus loca, in quibus bella vel tonare, vel conſurgere intelligeret. Opportunè Lubicam ad Paſchalia applicuit, vbi ſæuiſsimum bellum iam paratum inter regem Daniæ & eam vrbem extinxit, pacem reparauit, & feliciſsimis auſpicijs tranquilla nobis tempora reliquit. Priuſquàm inchoaret tractatum, per omnia vicina loca ab altiſsimo gratiam precibus iuſsit implorare, in eo loco ſolenni proceſsione per vrbem habita. Ipſe ſacra aduram peregit in ſuggeſto, quod erectum habuit in cœmeterio maioris eccleſiæ. Ibi indutus pontificalibus, ipſe ſacerdos ad aram fuit: diaconus comes de Kirberge, iam diù presbyter: ſubdiaconus miniſter erat memoratus dominus Chriſtophorus dux, coadiutor Bremenſis, & Verdenſis adminiſtrator. Eadem diuinorum formula, & Brunſuici & Lubecæ, & Hamburgi & Bremæ fuit, plaudentibus & pro deuotione multis lachrymantibus, quòd pacem relinqueret, quòd indulgentias multiplicaret impenſa

benedictione. Hanc solennibus locis seruabat consuetudinem, vt expleto ad aram diuino ministerio, ipse in suggesto sede sua collocatus, statim in ambone ante conspectum cum comite memorato praferebat Latino sermone tractatum, quem indè conuersus ad populum comes, populo nunciabat: idq; tertiò ac quartò in eodem sermone repetens, populo per benedictionem valedixit.

METROPOLEOS, HOC EST, HISTORIAE ECCLESIASTICAE SAXONIAE, ET vicinarum regionum & regnorum, clarissimi historici domini Alberti Crantzij Hamburgensis, ab anno Domini 780, vsque ad annum 1504, finis.

APPENDIX EIVSDEM CRANTZII MANV ADSCRIPTA.

IOannes ex ducibus Saxoniæ inferioris, patre Ioanne, matre Dorothea, ex domo Brandenburgensi, filia Friderici quondam principis electoris, frater Erici memorati, libera renunciatione fratris, consentiente capitulo, authorizante pontifice Romano, ecclesiam Hildesemensem accepit regendam, & gubernat in hodiernum diem. Tranquilla reperit tempora, quòd satis rarum est in ea ditione. Multi militares in diœcesi ab armis non discedunt: nunc tamen conquiescunt, vexati spirituali gladio. Nam quidam ex maioribus ecclesiæ marscallus, cùm arcem Poppenborg assultu militari occupâsset, nec respondisset iuribus pignoris, quæ mulier quædam in ea diceretur habere, causa in Romanam curiam per-

perducta, censuris innodatur, & pertinaciter immoratur. Interdictum est sacris per omnem diœcesim: capitulum maioris ecclesiæ iustificans partes viri militaris patienter tolerat, nescio quid expectans. Qui actoris sustinet partes, cùm ille dicatur niti fauoribus principum, & multorum sui generis militarium. Res in longum trahitur. Ita diœcesis armis solita vexari carnalibus, nunc laborat sub gladio spirituali, nè vnquàm illi deesse videatur tribulatio. Scindit ille gladius, non subitò lanians, sed per longā moram vulnera infert atrociora. Neque enim curari aiunt ictus eius, nisi longa putredine inurantur. Per hunc gladium Romani pontifices sua iura tutati, obedientiam in prouincijs plenam, aduersantibus mundi potestatibus, sunt assequuti.

Suerinensi ecclesiæ, post Conradum, præficitur D. Ioannes, cognomento Thuen, vir militari genere, non tamen amplo, natus, sed illis præditus virtutibus, vt principibus Magnopolensibus semper esset commendatissimus. In concilijs & cœtibus, quos principes agebant, frequens: multa per illum principes memorati agebant. Singularis zelator reformationum in monasterijs virorum ac mulierum: quo merito crediderim eum apud Deum maiori visum dignum loco. Iam fertur cum suo clero luctari, vt ad continentiam illum redigat: sed ibi labor est plurimus. Difficilè enim ab inolita diù consuetudine discedunt. Dissimulatione priorum tam altas egit radices hoc malum, vt nisi magnis conatibus non eradicetur. Vrtica simile malum, quæ per segnitiem hortulani multa tacitè occupat loca, vt difficilè euellatur. Si in ea re non proficit hic pontifex, tanto suorum principum fauore suffultus: protinùs alijs desperandum, qui simili

contentione laborant. Iam terror sacrorum canonum proiectus est: suspensio, & indè sequuta irregularitas, pro nihilo est. Tectis velut vultibus præcipites currunt in foueam. Causa tanti mali, dissimulatio prælatorũ. Quid enim sunt leges sine exequutore? Metus diuini iudicij non mouet obcæcatos. Ità sibi blandiuntur de impunitate per multitudinem peccantium, vt iam non sit quem terreat perditionis æternæ periculum, si non ilicò temporalis pœna subsequatur. Dubitari potest, si integrâ fide sentiant rectè de euangelij prædicatione.

Lubicensi ecclesiæ, post Theodoricum, qui annos 14 non impleuit, præficitur Wilhelmus, cognomento Westphale, pridem ecclesiæ decanus, bono genere natus in Lubica, nepos ex fratre Arnoldi quarti prædecessoris sui. Malè conciliatus defuncto prædecessori, impugnat eius testamentum. Defenditur ab eius cognatione. Ille legata prædecessoris satis solennia non agnouit. Ità viuitur: rarò probat successor acta præcessoris. Videat quisque quid agat: tempus venit exigendæ & reddendæ rationis. Sat quietus in sede sua hactenùs permansit. Curiam principum non sequitur: incertum, qua sit gratia principum modernorum.

Suerinensis ecclesia non diù læta permansit, Ioanne suo gauisa: nam biennio vix exacto, è vita migrauit. Eligitur in locum eius insignis vir, dominus Petrus, non magnis ortus natalibus, sed qui magna virtute & industria perfecerit Roma, vt multorum officiorum esset gubernator: non paruo indè ære annuo diues. Magnas in sua prouincia & multas tenuit dignitates, nec amisit suscepto pontificatu. Episcopatum electus assumere non dubitauit, nè videretur ecclesiam commodi sui gratia contempsisse. Sed fertur indè fluctuâsse, si absens, quàm

præ-

præsens, illi fructum inferre posset maiorem. fecit quod omnes faciundum putauêre : adesse mâluit ecclesia. Venit honesto comitatu, dignanter à principibus excipitur. Apud ecclesiam manens, multorum magnatum & prælatorum Romæ per literas dirigit negocia, exactissimè sciens & tenens stylum Romanæ curiæ in expeditionibus causarum.

Monasterienſis ecclesia viduatur morte Conradi, eligitur de Colonienſi choro illustris princeps, dominus Ericus, ex ducibus Saxoniæ inferioris, qui nupèr ecclesiæ Hildesemenſi cedens, permisit illam germano fratri suo Ioanni. Hanc verò Monasterienſem maioribus subnixam viribus, & opulentiorem non contempsit. Latè enim imperat, multis abundans militaris ordinis viris. Ecclesia cùm multis rebus insignis, in hoc solo mirabilis, quòd ab initio ordines mendicantium non est passa, nisi paucissimis locis : prospexisse patres visi sunt multa ecclesiarum præiudicia, quæ se magis ac magis aperiunt in singulos dies.

Osnaburgenſis ecclesia eiusdem Conradi morte & ipsa viduata (nam Conradus Monasterienſis episcopus, quanuis hanc ipsam tenuerit primam, accepta tamen Monasterienſi, cogitur mutare titulum, & hanc sumere in commendam) assumitur ad hanc Osnaburgenſem illustris princeps, dominus Ericus, ex ducibus Brunsuici de Grubenhagen. Et vt captus est huius temporis, non illa contentus, tenet & alteram Paderburnenſem: incertum, quam priorem, & quam ex his præferat in titulo, siue commenda.

Paderburnenſis ecclesia morte Hermanni Colonienſis archiepiscopi, meruit propriũ iterùm habere pon-

tificem illustrem (vt statim diximus) dominum Ericum, ex principibus & ducibus de Brunsuico, de portione Grubenhagen: nulla re cedens nobilitati principum gubernantium, nisi quòd cum sui generis linea patitur damna auitæ electionis, cùm illa terra mineris argenti tunc abundaret, nunc exhaustis.

Mindensis ecclesia hac tempestate, moriente Henrico, mutauit pontificem. Senfit adhuc viuens Henricus, cùm nonnulli ex capitulo suo agerent de illius successione. Tulit eam rem grauiter & indignè, sed placatur persuasione bonorum virorum. Successit ergò in ecclesiam illustris dominus Franciscus, ex ducibus Brunsuici, germanus frater illustris domini Christophori Verdensis, administratoris amborum, patre Henrico procurante.

FINIS APPENDICIS.

CATA

CATALOGVS ROMANORVM PONTIFICVM, QVOS BREVITER IN HOC OPERE DESCRIBIT CRANTZIVS.

1 Petrus Galilæus
2 Linus Tuſcus
3 Cletus Romanus
4 Clemens Romanus
5 Anacletus Græcus
6 Euariſtus Græcus
7 Alexander Romanus
8 Sixtus Romanus
9 Teleſphorus Græcus
10 Higinus Græcus
11 Pius Aquilegienſis
12 Anicetus Syrus
13 Soter Fundanus
14 Eleutherius Græcus
15 Victor Apher
16 Zephyrinus Romanus
17 Calixtus Romanus
18 Vrbanus Romanus
19 Pontianus Romanus
20 Anterus Græcus
21 Fabianus Romanus
22 Cornelius Romanus
23 Lucius Romanus
24 Stephanus Romanus
25 Sixtus 2. Græcus
26 Dionyſius monachus
27 Felix Romanus
28 Eutychianus Tuſcus
29 Gaius Dalmata
30 Marcellinus Romanus
31 Marcellus Romanus
32 Euſebius Græcus
33 Melchiades Apher
34 Sylueſter Romanus
35 Marcus Romanus
36 Iulius Romanus
37 Liberius Romanus
38 Felix 2. Romanus
39 Damaſus Hiſpanus
40 Siricius Romanus
41 Anaſtaſius Romanus
42 Innocentius Albanus
43 Zoſimus Græcus
44 Bonifacius Romanus
45 Cæleſtinus Campanus
46 Sixtus 3. Romanus
47 Leo Tuſcus
48 Hilarius Sardus
49 Simplicius Tiburtinus
50 Felix 3. Romanus
51 Gelaſius Apher
52 Anaſtaſius 2. Romanus
53 Symmachus Sardus
54 Hormiſda Fruſinonius

55 Ioannes Tuscus
56 Felix 4. Samius
57 Bonifacius 2. Romanus
58 Ioannes 2. Romanus
59 Agapetus Romanus
60 Syluerius Campanus
61 Vigilius Romanus
62 Pelagius 1.
63 Ioannes 3. Romanus
64 Benedictus 1. Romanus
65 Pelagius 2. Romanus
66 Gregorius 1. Romanus
67 Sabinianus
68 Bonifacius 3. Romanus
69 Bonifacius 4. Marsus
70 Deusdedit Romanus
71 Bonifacius 5. Campanus
72 Honorius Campanus
73 Seuerinus Romanus
74 Ioannes 4. Dalmata
75 Theodorus Graecus
76 Martinus 1. Tudertinus
77 Eugenius Romanus
78 Vitalianus Signinus
79 Adeodatus Romanus
80 Donus Romanus
81 Agatho Siculus
82 Leo 2. Siculus
83 Benedictus 2. Romanus
84 Ioannes 5. Syrus
85 Conon Thrax
86 Sergius Syrus
87 Ioannes 6. Graecus
88 Ioannes 7. Graecus
89 Sisinus Syrus
90 Constantinus Syrus
91 Gregorius 2. Romanus
92 Gregorius 3. Syrus
93 Zacharias Graecus
94 Stephanus 2. Romanus
95 Paulus 1. Romanus
96 Constantinus 2. Romanus
97 Stephanus 3. Siculus
98 Hadrianus 1. Romanus
99 Leo 3. Romanus
100 Stephanus 4. Romanus
101 Paschalis 1. Romanus
102 Eugenius 2. Romanus
103 Valetinus Romanus
104 Gregorius 4. Romanus
105 Sergius 2. Romanus

106 Leo 4. Romanus
107 Ioãnes Anglicus, fœmina Moguntina.
108 Benedictus 3. Romanus
109 Nicolaus 1. Romanus
110 Hadrianus 2. Romanus
111 Ioannes 8. Romanus
112 Martinus 2. Gallus
113 Hadrianus 3. Romanus
114 Stephanus 5. Romanus
115 Formosus Portuensis
116 Bonifacius 6. Tuscus
117 Stephanus 6. Romanus
118 Romanus, Romanus
119 Theodorus Romanus
120 Ioannes 9. Romanus
121 Benedictus 4. Romanus
122 Leo 5.
123 Christophorus
124 Sergius 3. Romanus
125 Anastasius 3. Romanus
126 Lando Romanus
127 Ioãnes 10. Romanus
128 Leo 6. Romanus
129 Stephanus 7. Romanus
130 Ioannes 11. Romanus
131 Leo 7. Romanus
132 Stephanus 8. Germanus
153 Martinus 3. Romanus
134 Agapetus 2. Romanus
135 Ioannes 12. Romanus
136 Leo 8. Romanus
137 Benedictus 5. Romanus
138 Ioãnes 13. Romanus
139 Benedictus 6. Romanus
140 Donus 2. Romanus
141 Bonifacius 7.
142 Benedictus 2. Romanus
143 Ioannes 14. Romanus
144 Ioannes 15. Romanus
145 Ioannes 16. Romanus
146 Gregorius 5. Germanus
147 Ioannes 17. Placentinus
148 Sylueſter 2. Gallus

149 Ioannes 18.
150 Ioannes 19.
151 Sergius 4. Romanus
152 Benedictus 8. Tuſculanus
153 Ioannes 20.
154 Benedictus 9. Tuſculanus
155 Sylueſter 3. Romanus
156 Gregorius 6.
157 Clemens 2. Germanus
158 Damaſus 2. Bauarus
159 Leo 9. Alemanus
160 Victor 2. Alemanus
161 Stephanus 9. Lotharingus
162 Benedictus 10. Campanus
163 Nicolaus 2. Allobrox
164 Alexander 2. Mediolanenſis
165 Gregorius 7. Saonenſis
166 Victor 3.
167 Vrbanus 2. Oſtienſis
168 Paſchalis 2. Italus
169 Gelaſius 2. monachus
170 Calixtus 2. Burgundus
171 Honorius 2. Imolēſis
172 Innocentius 2. Romanus
173 Cæleſtinus 2. Tuſcus
174 Lucius 2. Bononiēſis
175 Eugenius 3. Piſanus
176 Anaſtaſius 4. Romanus
177 Hadrianus 4. Anglicus
178 Alexāder 3. Senenſis
179 Lucius 3. Lucenſis
180 Vrbanus 3. Mediolanenſis
181 Gregorius 8. Beneuentanus
182 Clemens 3. Romanus
183 Cæleſtinus 3. Romanus
184 Innocentius 3. Anagninus
185 Honorius 3. Romanus
186 Gregorius 9. Anagninus
187 Cæleſtinus 4. Genuenſis
188 Innocentius 4. Genuenſis
189 Alexander 4. Campanus
190 Vrbanus 4. Gallus
191 Clemens 4. Gallus

192 Gre-

192 *Gregorius* 10. *Placentinus*
193 *Innocentius* 5. *Burgundus*
194 *Hadrianus* 5. *Genuenſis*
195 *Ioannes* 21. *Hiſpanus*
196 *Nicolaus* 3. *Romanus*
197 *Martinus* 4. *Gallus*
198 *Honorius* 4. *Romanus*
199 *Nicolaus* 4. *Aſculanus*
200 *Celeſtinus* 5.
201 *Bonifacius* 8. *Anagninus*
202 *Benedictus* 11. *Tarui ſinus*
203 *Clemens* 5. *Burdegalenſis*
204 *Ioannes* 22. *Gallus*
205 *Benedictus* 12. *Toloſanus*
206 *Clemens* 6. *Gallus*
207 *Innocentius* 6. *Gallus*
208 *Vrbanus* 5. *Gallus*
209 *Gregorius* 11. *Lemouicenſis*
210 *Vrbanus* 6. *Neapolitanus*
211 *Bonifacius* 9. *Neapolitanus*
212 *Clemẽs* 7. *Gebẽnenſis, in ſchiſmate*
213 *Benedictus* 13.
214 *Innocentius* 7. *Sulmonenſis*
215 *Gregorius* 12. *Venetus*
216 *Alexãder* 5. *Cretenſis*
217 *Ioannes* 23. *Neapolitanus*
218 *Martinus* 5. *Romanus*
219 *Eugenius* 4. *Venetus*
220 *Felix* 5. *Sabaudienſis*
221 *Nicolaus* 5. *Sarzanus*
222 *Calixtus* 3. *Hiſpanus*
223 *Pius* 2. *Senenſis*
224 *Paulus* 2. *Venetus*
225 *Sixtus* 4. *Saonenſis*
226 *Innocentius* 8. *Genuenſis*
227 *Alexander* 6. *Valentinus*
228 *Pius* 3. *Senenſis*
229 *Iulius* 2. *Saonenſis*
230 *Leo* 10. *Florentinus*
231 *Hadrianus* 6. *Germanus*
232 *Clemens* 7. *Florent.*

233 *Pau-*

233 Paulus 3. Romanus
234 Iulius 3.
235 Marcellus 2.
236 Paulus 4.
237 Pius 4.
238 Pius 5.
239 Gregorius 13.

EPISCOPI OSNABVRBVRGENSES.

1 Gwiho
2 Meyngardus, siue Meyngerus
3 Gesuinus
4 Gosbertus
5 Eybertus, siue Egbertus
6 Egelmarus
7 Dodo
8 Drogo
9 Ludolphus
10 Dodo 2.
11 } Desunt in archetypo
12 }
13 Thietmarus
14 Moncherus
15 Deest & hic
16 Eluericus
17 Gwernicherus
18 Beno 2.
19 Marquardus
20 Gwido
21 } Et hi desunt in exemplari Crantzij manuscripto.
22 }
23 }
24 }

25 Philip-

25 Philippus comes de Cattenelbogen
26 Arnoldus
27 Gerhardus de Lippia
28 Adolphus
29 Bruno comes de Isenborch
30 Wedekindus comes de Waldeck
31 Baldewinus de Kusler
32 Conradus de Ritbech
33 Ludouicus comes de Rauensbergen
34 Engelbertus de Wepe
35 Gotfridus comes de Arnsbergk
36 Magister Ioannes
37 Melchior dux Brunsuicensis
38 Theodoricus de Horne
39 Henricus dux Slesuicensis
40 Conradus de Depholt
41 Conradus de Ritberge
42 Ericus dux Brunsuicensis de Grubenhagen
43 Franciscus comes à Waldeck
44 Ioannes comes ab Hoia
45 Henricus dux Saxonia

Testatur alicubi Crantzius, se, cùm haec conscriberet, non habuisse duarū ecclesiarum, Mindensis scilicet & Osnaburgensis episcopos, quos postea nactus chartis inscriptos assuit reliquo operi. Harū chartarum aliquot incuria asseruantium periērūt. Hinc aliquot episcopi harum duarum ecclesiarū desunt. Sed hoc lectorem parùm mouere debet, cùm omnia ea quae Crantzius maximè extare voluit, hîc adsint.

EPISCO-

CATALOGVS EPISCOPI HALBERSTADENSES.

1 Hildigrinus, frater Ludegeri
2 Tiagrinus
3 Heymo
4 Hildegrinus
5 Euilpus
6 Sigiſmundus
7 Bernardus Burggrauius Magdeburgẽſis
8 Hildewardus
9 Arnoldus
10 Brandago
11 Burchardus comes Bauariæ
12 Bernardus Buko
13 Diethmarus
14 Herandus, vel Stephanus
15 Reinhardus
16 Otto
17 Rodolphus
18 Vlricus
19 Theodoricus
20 Bartoldus
21 Conradus
22 Fridericus
23 Ludolphus comes de Sladem
24 Meynerus Kransfelder
25 Ludolphus comes de Sladem
26 Volradus Kransfelder
27 Hermãnus comes de Blanckenborg
28 Albertus comes de Anhalt
29 Albertus dux Brunſuicenſis

30 Ludo-

30 Ludouicus marchio Misnensis, & comes prouincialis Turingiæ
31 Albertus Rickmerstorpe
32 Ernestus comes de Honstein
33 Rudolphus de Anhalt
34 Henricus comes de Swerberg
35 Albertus de Swerningrode comes
36 Ioannes de Hoym
37 Burchardus
38 Geuehardus de Hoym
39 Ernestus dux Saxoniæ
40 Albertus marchio Brandenburgensis
41 Sigismundus marchio Brandenburgensis
42 N. marchio Brandenburgensis

EPISCOPI MIMIGARDEVORDENSES.

1 Ludgerus
2 Gerfridus, huius nepos
3 Alfridus
4 Lubertus
5 Bertholdus
6 Swilhelmus
7 Richardus
8 P moldus
9 Hildeboldus
10 Dodo
11 Suederus
12 Theodoricus
13 Segefridus
14 Hermannus. post hunc cœperunt vocari Monasterienses episcopi, qui ante hũc Mimigardeuordenses vocati sunt.

15 Robertus
16 Fridericus
17 Erpo
18 Theodoricus
19 Burchardus
20 Egbertus
21 Wernerus
22 Fridericus
23 Ludouicus
24 Godscalcus
25 Hermannus 2. comes de Cattenelbogen
26 Otto comes de Benthem
27 Theodoricus comes de Isenburg
28 Ludolphus de Holse
29 Otto de Lippia 2. eius nominis
30 Wilhelmus de Holse
31 Gerhardus comes de Marca
32 Euerhardus de Deest
33 Otto 3. de Ritberg comes
34 Conradus
35 Ludouicus de Hassia
36 Adolphus comes de Marca
37 Ioannes de Werneborg
38 Florentius de Weuelkauen
39 Potho de Potenstein, Bohemus
40 Heidenricus Wolff
41 Otto comes de Hoia
42 Henricus comes de Morshe
43 σχίσμα. Walranus frater præcessoris Ericus Osnaburgensis episcopus.
44 Ioannes dux Bauariæ

45 Henri-

45 Henricus Bremenſis archiepiſcopus
46 Conradus Oſnaburgenſis epiſcopus
47 Ericus dux Saxoniæ inferioris
48 Franciſcus comes à Waldeck
49 Wilhelmus Ketteler
50 Bernhardus à Rasfelt
51 Ioannes comes ab Hoia
52 Ioannes dux Cliuenſis

EPISCOPI VERDENSES.

1 Suibertus
2 Patto
3 Tanco
4 Nortila
5 Lenilo
6 Kortila
7 Iſingerus
8 Harruch
9 Heligandus
10 Erlulphus
11 Walterus
12 Wichpertus
13 Bernarius
14 Adoluardus
15 Amelungus, filius Hermanni Biling ducis
16 Bruno
17 Erpo
18 Bernanus
19 Wigerus
20 Thitmarus
21 Bruno 2.
22 Segebertus

23 Richertus
24 Hartwicus
25 Maſo
26 Thietmarus 2.
27 Hermannus
28 Hugo
29 Tammo
30 Rodolphus
31 Iſo comes de Welpa
32 Luderus
33 Gerhardus comes de Hoia
34 Conradus dux Brunſuicenſis
35 Fridericus
36 Nicolaus
37 Ioannes
38 Daniel carmelita
39 Rodulphus cancellarius Caroli Imperatoris
40 Gerhardus de monte
41 Henricus de Langen Luneburgenſis
42 Ioannes de Seſterfliet
43 Otto dux Brunſuicenſis
44 Conradus Soltower Lunenburgenſis
45 Henricus comes de Hoia
46 Ioannes de Aſel Hildeshemenſis
47 Bartholdus de Landesberg
48 Chriſtophorus dux Brunſuicenſis
49 Euerhardus ab Holle

ARCHIEPISCOPI BREMENSES.

1 Willehadus Anglus
2 Willericus
3 Leudericus

ARCHIEPISCOPI HAMBVRGENSES.

1 *Heridagus presbyter destinatus à Carolo Magno archiepiscopus Hamburgensis*

2 *Ansgarius archiepiscopus Hamburgensis, & metropolitanus omniũ regionũ aquilonariũ.*

VNIO ECCLESIARVM HAMBVRGENSIS ET BREMENSIS.

1 *Ansgarius*
2 *Rembertus*
3 *Adalgarius*
4 *Hogerus*
5 *Reginwardus*
6 *Vnni*
7 *Adaldagus*
8 *Libentius*
9 *Vurranus*
10 *Libentius 2.*
11 *Hermannus*
12 *Becilinus*
13 *Albertus, siue Adolbertus* (*Bremenses*
14 *Liemarus. post hunc vocãtur archiepiscopi*
15 *Humbertus*
16 *Fridericus 1.*
17 *Adalbero*
18 *Hardwicus*
19 *Baldewinus*
20 *Sifridus*
21 *Hardwicus 2.*
22 *Gerhardus.*
23 σχίσμα { *Waldemarus* / *Gerardus D. de Lippia*

24 Hildeboldus siue Hildebrandus
25 Giselbertus
26 Henricus
27 Florentius
28 Ioannes
29 Burchardus
30 Otto
31 Gotfridus
32 Albertus
33 Otto
34 Ioannes Slamstorp
35 Nicolaus de Delmenhorst
36 Baldewinus
37 Gerhardus
38 Henricus
39 Ioannes Rode
40 Christophorus dux Brunsuicensis
41 Georgius dux Brunsuicensis
42 Henricus dux Saxoniæ

EPISCOPI MINDENSES.

1 Herimbertus
2 Haduardus
3 Theodoricus
4 Wulffhardus
5 Drogo
6 Adelbertus
7 Bernhardus
8 Lidarius
9 Euergizo
10 Helinwardus
11 Lauduardus
12 Milo

13 Desi-

13 } Desiderantur in Archetypo
14 }
15 }

16 Bruno
17 Engelbertus
18 Reinwardus
19 Folmarus

20 } Desiderantur
21 }

22 Witelo
23 Sigwardus
24 Henricus
25 Wernerus
26 Anno, comes de Blanckenburg
27 Dithmarus
28 Deest & hic
29 Conradus
30 Wilhelmus
31 Ioannes
32 Wedekindus
33 Cono
34 Otto
35 Volckwinus
36 Conradus 2.
37 Ludolphus de Rorstorpe
38 Gotfridus
39 Ludouicus dux Brunsuicēsis & Lunēburgens.
40 Gerhardus comes de Schawenburg
41 Theodoricus 3.
42 Gerhardus 2. comes de Schawenburg
43 Otto de Wettin
44 Wedekindus de monte
45 Otto 3. de Minda dictus

46 Marquardus de Kendeghen
47 Wilkinus de Buske
48 Otto de Ketberge
49 Wullebrandus de Hallermundt
50 Albertus comes de Hoia
51 Henricus comes de Schawenburg
52 Franciſcus dux Brunſuicenſis
53 Franciſcus comes à Waldeck
54 Georgius dux Brunſuicenſis
55 Hermannus comes à Schawenburg

EPISCOPI HILDESEMENSES.

1 Gunterus
2 Frombertus
3 Ebo Gallus
4 Alfridus
5 Marquardus
6 Wigebertus
7 Walbertus
8 Sehardus
9 Dethardus
10 Ochwinus
11 Oſdachus
12 Gerhardus
13 Sānctus Bewardus, comes de Sōmerſcheberg
14 Sanctus Gothardus
15 Dithmarus
16 Aſelmus
17 Echilo
18 Vdo, comes de Aluenſleue
19 Bertholdus

20 Bernar-

20 Bernardus
21 Bruno
22 Hermannus
23 Adologus
24 Berno
25 Conradus.
26 Herbordus
27 Sifridus
28 Conradus
29 Henricus
30 Ioannes
31 Otto dux Brunſuicenſis
32 Sifridus comes de Quarfordt
33 Henricus comes de Woldenberge
34 Otto comes de Woldenberge
35 σχίσμα { Ericus comes de Schawenburg / Henricus dux Brunſuicenſis
36 Frater ordinis Predicatorum
37 Gerhardus de monte
38 Ioannes comes de Hoia
39 Magnus dux Saxoniæ inferioris
40 Bernhardus dux Brunſuicenſis
41 Erneſtus de Schawenburg
42 σχίσμα { Hermãnus comes prouincialis Haſſiæ, archiepiſcopus Colonienſis / Henningus de Domo / Balthaſar dux Magnopolenſis
43 Bertholdus de Lãdtsberg, epiſcopus Verdenſ.
44 Ericus dux inferioris Saxoniæ
45 Ioannes frater eius pulſus epiſcopatu ab Henrico duce Brunſuicenſi
46 Valentinus N.

47 N. ab Obergen
48 Erneſtus dux Bauariæ.

EPISCOPI PADERBVRNENSES.

1 Harimarus
2 Baduradus
3 Luitharius
4 Biſo
5 Theodoricus
6 Vnwanus
7 Dudo
8 Folckmarus
9 Retharius
10 Meinwarcus
11 Roto
12 Imadus
13 Poppa
14 σχίσμα { Henricus comes de Aſlo / Henricus comes de Wurle
15 Bernardus 1.
16 Euergiſus
17 Sifridus
18 Bernardus 2.
19 Bernardus 3.
20 Oliuarus
21 Wulbrandus
22 Bernardus 4.
23 Simon
24 Otto de Ketberg comes
25 Theodoricus de Itter
26 Bernardus 5. comes de Lippia
27 Balduinus comes de Steinfordia

28 Hen-

28 Henricus Spegel, Abbas Corbeiæ
29 Simon comes de Sterneberge
30 Rupertus dux de Monte
31 Ioannes de Hoia comes
32 σχίσμα { Berthrandus de Aruasanis Italus / & Wilhelmus dux de Monte
33 Theodoricus archiepiscopus Colonienſis
34 Simon de Lippia
35 Hermannus archiepiscopus Colonienſis
36 Ericus dux Brunſuicenſis, de Grubenhagen
37 Rembertus à Kerſſenbroch
38 Ioannes comes ab Hoia
39 Salentinus comes ab Iſenburg

EPISCOPI ALDENBVRGENSES.

1 Marco
2 Eguardus, ſiue Eduardus, ſiue Euagrius
3 Wago
4 Ezico
5 Volckquardus
6 Rombertus
7 Benno
8 Meynerus
9 Abelinus
10 Eyzo. vacat ſedes per annos 84
11 Vicelinus
12 Geroldus, vltimus Aldenburgenſium, & primus Lubecenſium. transfertur ſedes Aldenburgenſis in Lubicam.

EPISCOPI LVBICENSES.

1 Gerboldus

2 Conradus, frater eius abbas in Reddageshusen
3 Henricus abbas sancti Aegidij Brunsuica
4 Conradus Imperatoris cancellarius
5 Theodoricus praepositus in Segeberge
6 Bertholdus
7 Ioannes
8 Albertus archiepiscopus Rigensis
9 Frater Ioannes de Deist ordinis Minorum
10 Ioannes Tralaw scholasticus eiusdem ecclesiae
11 Burchardus de Sarken 80 anno aetatis sit pontifex, & praest annis 40
12 Henricus Buckolt
13 Ioannes Muel
14 Bertrahamus Cremon
15 σχίσμα { Nicolaus à Misna, à papa / Ioannes Kleindinst, à capitulo
16 σχίσμα { Cõradus de Gisenheim secretarius Imperat. Caroli 4 à papa missus / Ioannes Kleindinst à capitulo secundò electus
17 Ioannes Kleindinst tertiò electus solus
18 Euerhardus Attendorn decanus
19 Ioannes de Dulmen scholasticus
20 Nicolaus decanus
21 Arnoldus Westphal decretorum doctor
22 Albertus Krumdick canonicus
23 Thomas Groto canonicus
24 Theodoricus Arndes
25 Wilhelmus Westphal

ARCHIEPISCOPI MAGDEBVRGENSES.

1 Albertus, anno 971

2 Othri-

2 Othricus, & huic ſuffectus Gyſelenus
3 Woldardus, & huic ſuffectus Dago
4 Waldardus
5 Geyro
6 Memfridus
7 Engelhardus
8 Wernerus, ſiue Weſſelus
9 Hardeuicus
10 Henricus de Aſlo comes
11 Adalgotus
12 Rotgerus
13 Nortbertus
14 Conradus, comes de Querforde
15 Fridericus
16 Wichmannus
17 Ludolphus de villa Kroppenſtede ruſtica ori-
18 Albertus de Kirberge comes (gine
19 Burchardus
20 Wilbrandus
21 Rodulphus de Dingenſtede
22 Rupertus comes de Mansfelt
23 Conradus comes de Sternenberge
24 σχίσμα { Ericus de Brandenburg marchio / Buſſo de Querforde comes, & huic ſuffectus Guntherus de Swalenberge / Bernardus de Welp comes
25 Burchardus comes de Blanckenborg
26 Henricus comes de Anhalt
27 Burchardus comes de Schrappelar, infauſtus pontifex
28 Magiſter Hardeuicus de Erpeden. poſt hunc electus

electus comes de Stallbergk
29 Otto comes prouincialis Haßiæ
30 Theodoricus Stendalienſis
31 Petrus Bohemus
32 Ludouicus Thuringus
33 Fridericus
34 Albertus comes de Quarforde
35 Guntherus de Schwartzburg comes
36 Fridericus comes de Bichling
37 Ioannes dux Bauariæ
38 Erneſtus dux Saxoniæ
39 Albertus marchio Brandenburgenſis
40 Sigiſmundus marchio Brandenburgenſis
41 N. marchio Brandenburgenſis

EPISCOPI MEKELBVRGENSES.

1 Ioannes Martyr. vacat ſedes 84 annos
2 Euerhardus
3 Benno, tranſlatio ſedis in Suerinum.

EPISCOPI SVERINENSES.

1 Benno
2 Brunnardus
3 Fridericus
4 Theodoricus
5 Wilhelmus
6 Rodulphus
7 Hermannus
8 Gotfridus de Bulo
9 Hermannus
10 Ioannes
11 Ludolphus de Bulo

12 Henricus eius frater
13 Andreas
14 Albertus
15 Rodulphus
16 Fridericus
17 Marquardus Birman
18 Melchior dux Brunsuicensis transsyluanus
19 σχίσμα { Poto Bohemus / Ioannes Iurgen
20 Rodulphus dux Meckelburgensis
21 Henricus
22 Henricus &wangelin
23 Hermannus Koppe
24 Nicolaus Botker
25 Gotfridus Lange, Lunenburgensis
26 &wernerus &wolmers Hamburgensis
27 Balthasar dux Magnopolensis
28 Nicolaus Pentze
29 Conradus Zosten doctor vtriusq; iuris &wis-
30 Ioannes Thun (marensis
31 Petrus

EPISCOPI RACEBVRGENSES.

1 Aristo
Vacat sedes per annos 84
2 Euermodus
3 Isfridus
4 Philippus
5 Henricus
6 Lambertus
7 Godscalcus
8 Petrus

9 Ludol-

9 Ludolphus
10 Fridericus
11 Vlricus de Blucher
12 Conradus
13 Hermannus
14 Marquardus, Ieseuen cognomento
15 Wolradus de Dorno, Holsatus
16 Otto de Grunow
17 Wipertus
18 Henricus de Wittorpe
19 Gerhardus
20 Detlephus de Magnopoli
21 Ioannes
22 Pardauius de Knesbecke
23 Ioannes
24 Ioannes Pren
25 Ludolphus 2.
26 Ioannes Stalkoper, medicinæ professor
27 Ioannes Parkentin
28 Henricus Berkmeyr Hamburgensis
29 Georgius Bloumedal doctor vtriusque iuris, episcopus Lebusensis, & administrator Raceburgensis, Prigmitzerus

FINIS.